

♥ can
roman

THOMAS

MIANN

Dolandırıcı Felix
Krull'un İtirafı

Çeviri: KASIM EĞİT - YADİGAR EĞİT

♥ can
roman

THOMAS MANN

Dolandırıcı Felix
Krull'un İtirafı

Çeviri: KASIM EĞİT - YADİGAR EĞİT

Bekenntnisse des Hochstaplers Felix Krull. Der Memoiren erster Teil, Thomas Mann

© 1954, Thomas Mann

© 2014, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main ve Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Adı geçen eser Uluslararası Telif Hakları kanunları gereğince korunmaktadır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2014, İstanbul

E-kitap 1. sürüm Kasım 2014, İstanbul

Temmuz 2014 tarihli 1. Basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayan: Şebnem Sunar

Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

ISBN 978-975-07-2449-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

THOMAS MANN
DOLANDIRICI
FELIX KRULL'UN
İTİRAFLARI

ANILAR, BİRİNCİ KISIM

ROMAN

1929 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çevirenler

Kasım Eğitim - Yedigöller Eğitim

Thomas Mann'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Buddenbrooklar, 1983

Tonio Kröger, 1997

Büyülü Dağ, 1998

Seçilen, 1998

Venedik'te Ölüm, 2007

Lotte Weimar'da, 2009

Değişen Kafalar, 2011

Zor Saat, 2011

Aldanan Kadın, 2012

Majesteleri Kral, 2013

Mario ile Sihirbaz, 2013

Doktor Faustus, 2013

THOMAS MANN, 1875'te Almanya'da doğdu. 1898'de yayımladığı ve *Der kleine Herr Friedemann* (Küçük Friedemann) adı altında topladığı ilk öykülerinde, daha çok Schopenhauer, Nietzsche ve Wagner'in etkisi altında kalarak sanatçının yaratma sorununa odaklanmıştı. Bu ilk öykülerinin ardından Mann'ı asıl üne kavuşturan *Buddenbrooklar* adlı toplumsal roman yayımlandı. 1903'te *Tonio Kröger*, 1912'de *Venedik'te Ölüm* yayımlandı. Daha sonra *Büyülü Dağ*'ı yazan Mann, Hitler iktidara gelince Almanya'dan ayrıldı. 1936'da ABD vatandaşlığına geçti ve Almanya'nın karanlık tablosunu çizdiği *Yusuf ve Kardeşleri* dörtlemesini yayımladı (1933-1942). Dörtlemenin ardından yazmaya koyulduğu *Doktor Faustus*'ta ise besteci Andreas Leverkühn'ün yaşamöyküsünün ışığında, Alman kültürünün barbarlığa yenik düşmesini anlattı. Mann, "Anılar, Birinci Kısım" alt başlığını taşıyan *Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafı*'nın devamını yazmayı tasarladıysa da, romanını tamamlayamadı. 1929'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Mann, 1955'te Zürih'te öldü.

KASIM EĞİT, 1948'de Adana'da doğdu. Doktorasını 1978'de Almanya'da Ruhr Üniversitesi'nde yaptı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi ve bölüm başkanı. Friedrich Dürrenmatt'ın *Duruşma Gecesi*, Stefan Zweig'in *İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar* ve *Değişim Rüzgârı*, Heinrich Böll'ün *Frankfurt Dersleri* ve *Melek Sustu*, Thomas Mann'ın *Buddenbrooklar* (Yadigar Eğit'le birlikte) ve Theodor Fontane'nin *Effi Briest* adlı yapıtlarını dilimize kazandırdı.

YADIGAR EĞİT, 1951'de İstanbul'da doğdu. Yüksek öğrenimini Ruhr Üniversitesi ve Ege Üniversitesi'nde tamamladı. Dilbilim ve Çeviribilim uzmanı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi. Hugo Loetscher'in *İsviçre'nin Keşfi*, Heinrich Böll'ün *Solgun Köpek* ve *Melek Sustu*, Thomas Mann'ın *Değişen Kafalar* ve *Buddenbrooklar* (Kasım Eğit'le birlikte) adlı yapıtlarını dilimize kazandırdı.

BİRİNCİ KİTAP

Birinci bölüm

Her şeyden uzaklaşmış ve rahatlamış olarak, her ne kadar yorgun, çok yorgun olsam da, sık sık ara verip kısa kısa bölümler yazabilecek kadar sağlıklı biri olarak kalemi elime alıp itiraflarımı kendime özgü düzgün ve güzel yazımla önümde sabırla bekleyen kâğıda dökmek istediğimde, acaba eğitim durumum bu tür düşünsel bir girişim için yeterli olabilir mi, diye içimi hafif bir kuşku kaplıyor. Ancak aktarmak istediğim şeylerin kişisel deneyimler, yanılığlar ve tutkularından oluşması ve benim bu konuya bütünüyle hâkim olmam dolayısıyla, içimdeki bu kuşku olsa olsa bana bahşedilen ifade etme biçiminin güzelliği ve ahlaki normlara uygunluğu ile ilgili olabilir; bu tür konularda düzenli olarak yapılan ve başarıyla sonuçlandırılmış araştırmalar var, herhalde bu araştırmalar doğal yetenekten ve iyi bir aile terbiyesi almaktan daha az etkilidirler. Bu konuda benim bir eksikliğim yok; çünkü her ne kadar sorumsuz bir aileden geliyorsam da, ailem yüksek burjuvaya mensuptu; ben ve kız kardeşim Olympia, Vevey’li bir mürebbiye tarafından aylarca süren bir eğitime tabi tutulmuştuk, bu mürebbiye babamla annem arasında oluşan rekabet dolayısıyla işi bırakmak zorunda kalmıştı. Yakın ilişki içinde olduğum vaftiz babam Schimmelpreester, sayılan ve sevilen bir sanatçıydı ve küçük kentimizde herkes ondan, “Sayın Profesör,” diye söz ederdi; ancak herkesin imrendiği bu saygın unvan, ona bir görev dolayısıyla verilmemişti ve onun için uygun da değildi. Babam her ne kadar şişman ve yağlı bir vücuda sahip olsa da son derece yüksek bir zarafeti vardı, kullanacağı sözcükleri özenle seçer ve anlaşılır bir ifade biçimi kullanmaya her zaman çok dikkat ederdi. Büyükannesi tarafından Fransız kanı taşıyordu, hatta eğitim ve öğretim dönemini de Fransa’da geçirmişti, söylediğine göre Paris’i avucunun içi gibi biliyordu. Etkileyici ifade biçimiyle konuşmasını “*c’est ça*”, “*épatant*” yada “*parfaitement*”¹ gibi Fransızca sözcüklerle süslemeyi severdi; sık sık “bunu çok beğeniyorum” cümlesini tekrarlardı ve yaşamının sonuna kadar kadınların gözdesi olarak kaldı. Bunlar benim konu dışı ve önbilgi olarak söylediklerim. Ancak iyi bir anlatım biçimi için var olan doğal yeteneğime gelince; yalan dolanlarla dolu yaşamımın gösterdiği gibi, öteden beri bu yeteneğime hep güvenmişimdir ve anılarımı yazma girişimimde de buna güvenebileceğime kesinlikle inanıyorum. Ayrıca yazdıklarımda özgürce hareket etmeye, kibirlilikle ya da pervasızlıkla suçlanmaktan korkmamaya kararlıyım. Zaten bu itiraflar doğruluk dışında başka bir bakış açısıyla yazılmış olsaydı, hangi ahlaki değer ve anlayış bunlara uygun düşerdi ki!

Beni Rhein bölgesi yarattı, burası hem iklim hem de toprağın verimliliği bakımından son derece şanslı bir bölgeydi, burada mutlu insanların yaşadığı çok sayıda şehir ve yerleşim birimi bulunuyordu; düz ve engebesiz sarp kayalıkların olmadığı bu bölge herhalde yeryüzünün en güzel coğrafyasıydı. Adlarını duyduklarında bile içkicilerin iştahını kabartan o ünlü yerleşim birimleri, Rhein bölgesi sıradağlarından esen sert rüzgârlardan korunup ögle üstü güneşinin pırıl pırıl parlayan ışıkları altında, mutlu bir şekilde gelişip genişleyerek bölgeye yayılıyordu. Rauenthal, Johannisberg, Rüdesheim, Alman İmparatorluğu’nun şanlı kuruluşundan sadece birkaç yıl sonra dünyaya geldiğim o saygın küçük kent işte bu bölgede bulunuyor. Burası Rhein Nehri’nin Mainz kentinden geçerken çizdiği dirseğin biraz batısında kalıyordu ve köpüklü şarap üretimiyle ünlüydü, nehir boyunca her iki yönde ilerleyen buharlı gemilerin yanaştığı ana iskele de buradaydı ve kentin dört bine yakın nüfusu vardı. O eğlenceli, canlı Mainz kenti buraya çok yakındı, aynı şekilde Wiesbaden,

Homburg, Langenschwalbach ve Schlangenbad gibi birinci sınıf Taunus kaplıcaları da çok yakında bulunuyordu; örneğin Schlangenbad Kaplıcası'na tek yönlü dar bir yoldan yarım saatlik bir yolculuktan sonra ulaşılabilirdi. Yılın güzel mevsiminde annem, babam, kız kardeşim Olympia ve ben bazen gemiyle, bazen arabayla, bazen de trenle kentimizin dört bir yanına sık sık gezintiler yapardık. Çünkü doğanın ve insan zekâsının yarattığı görülmeye değer şeyler ve güzellikler insanı cezp ediyordu. Babamın pötikareli yazlık kıyafetiyle bizimle birlikte bira bahçesinde oturduğunu (masadan biraz geride otururdu çünkü onun şişko göbeği masaya yaklaşmasını engelliyordu) ve büyük bir keyifle yengeç yemeğini yediğini ve yanında altın sarısı şarabını yudumladığını görür gibiyim. Vaftiz babam Schimmelpreester de sık sık bizimle birlikte oluyor, yuvarlak camlı ressam gözlüğüyle doğayı ve insanları titizlikle inceliyor ve çevresinde gördüğü büyük ve küçük her şeyi sanatçı ruhuna nakşediyordu.

Benim zavallı babam piyasadan kalkmış olan "Lorley extra cuvée" adlı şampanya markasını üreten Engelbert Krull firmasının sahibiydi. Rhein Nehri'nin aşağı kıyısında, iskeleden pek uzakta olmayan bir yerde, firmanın mahzenleri vardı ve ben küçükken, o kubbeli serin mekânlarda az dolaşmamıştım; derin düşüncelere dalıp yüksek yüksek rafların arasından, oraya buraya giden dar ve taşlı yollarda yürürdüm ve yarı eğik biçimde üst üste istiflenmiş ve dinlenmeye bırakılmış şişe yığınlarını incelerdim. Kendi kendime şöyle düşünürdüm: İşte orada yatıyorsunuz (o zamanlar doğal olarak düşüncelerimi özenle seçilmiş sözlerle ifade edemiyordum), işte orada, yerin altında, loş ışıktaki öylece yatıyorsunuz, insanın dilini tırmalayan ve kimilerinin kalp atışlarını hızlandıran, kimilerininse gözlerini parlattığı söylenen içinizdeki o altın sarısı su, sessizce ve kendiliğinden nasıl da berraklaşıp olgunlaşıyor! Şimdilik çıplak ve gösterişsizsiniz; ancak günün birinde en güzel şekilde makyajlanmış olarak şenliklerde, düğünlerde, özel mekânlarda ve özel toplantılarda ağzınızdaki mantarlar coşkuyla patlatılıp tavana fırlatılarak insanları sarhoşluğa, kayıtsızlığa ve haz duymaya yöneltmek üzere gün yüzüne çıkacaksınız. Bu küçük çocuk işte buna benzer şeyler söylemişti; Engelbert Krull firmasının, şişelerinin dış kısmına, yani uzmanların kuaför dedikleri o son makyaja ne kadar çok önem verdiği çok doğrudu. Sıkıştırılmış mantarlar, altın suyuna batırılmış tel iplerle şişelere sıkıca bağlanmış ve kan kırmızısı renkli bir cilayla mühürlenmişlerdi; evet, papanın fermanlarında ve eski devlet belgelerinde görüldüğü gibi yuvarlak ve gösterişli mühür bir altın ipin ucundan dikkat çekici bir biçimde aşağı doğru sarkıyordu; şişelerin boyunlarına gümüş yaldızlı parlak kâğıtlar sarılmıştı ve karınlarında da vaftiz babam Schimmelpreester'in firma için tasarladığı, çevresi altın yaldızlarla bezenmiş bir etiket bulunuyordu, etiketin üzerinde yine altın yaldızlı baskıyla resmedilmiş çok sayıda arma, yıldız; babamın ve markanın adı olan "Lorley extra cuvée" dışında, üstünde giysi olarak yalnızca kolyeler ve tokalar bulunan, bir kayalığın ucunda bacak bacak üstüne atmış oturan, havaya kaldırdığı kollarıyla dalgalanan saçlarını tarayan bir kadın resmi de vardı. Aslında şişelerin içindeki şarabın cinsi, bu göz kamaştırıcı sunuş biçimine pek de uygun düşmüyordu. Vaftiz babam Schimmelpreester'in bir gün babama şöyle dediğini duymuştum: "Krull, sana saygım sonsuz ancak ürettiğiniz şampanyanın içilmesini polisin yasaklaması gerekir, sekiz gün önce birilerinin aklına uyup yarım şişe içtim ve yaşadığım şokun etkisinden hâlâ kurtulamadım. Bunu mayalarken içine ne tür bir içki koyuyorsunuz böyle? Petrol mü yoksa doz ayarlaması sırasında karıştırdığınız

berbat bir içki mi? Kısacası, zehir karışımı bir ürün bu. Yasaları düşünseniz iyi olur!" Bunun üzerine zavallı babam çok mahcup oldu; çünkü o yumuşak kalpli bir adamdı ve böyle sert sözlere karşı kendisini savunamazdı. Âdet edindiği üzere parmak uçlarıyla yavaşça karnını okşayarak, "Siz dalganızı geçin bakalım, Schimmelpreester," dedi, "ama ben ucuz üretim yapmak zorundayım çünkü yerli üretime karşı var olan önyargı bunu gerektiriyor – sözün kısası, ben halka inandığı şeyi sunuyorum. Bunun dışında bir de üstüme üstüme gelen rakipler var, sevgili dostum, dayanılır gibi değil." İşte babamın dedikleri bunlar.

Villamız sırtını yemyeşil yamaçlara yaslamış, Rhein bölgesinin muhteşem manzarasına hâkim, en güzel malikânelerden biriydi. Teraslı bahçemiz cüce insan figürleri, rengârenk mantarlar ve taştan oyularak yapılmış çeşit çeşit hayvan taklitleriyle doluydu; bir ayaklık üzerinde, bakınca insanın yüzünü komik bir biçime sokan ve ayna gibi parlayan bir cam küre duruyordu, ayrıca bir rüzgâr arpi, küçük küçük oyuklar ve bir de fıskiye vardı, fıskiyenin havaya fırlattığı su, döne döne sanatsal bir biçim alıyor, içine döküldüğü havuzda gümüş balıklar yüzyordu. Oturduğumuz evden söz etmek gerekirse, evimizin içi babamın zevkine göre hem sessiz hem rahat hem de iç açıcıydı. Rahat ve huzur verici cumbalar insanı oturmaya davet ediyordu, bunlardan birinin içinde gerçek bir çıkrık duruyordu. Zarif biblolar, midye kabukları, küçük küçük aynalı kutular ve parfüm şişeleri gibi sayısız eşyalar, etajerlerin ve kadife örtülü masaların üstünde sıralanmıştı; ipekli ya da el dokuması renkli kılıf geçirilmiş çok sayıda kuş tüyü yastık, kanepelerin ve yatakların üstüne konulmuştu çünkü babam yumuşak yerde yatıp dinlenmeyi çok severdi. Ucu sivri uzun mızraklar perde rayı işlevi görüyordu; kapıların önlerinde sağlam bir duvar oluşturan ve insanın elini oynatmasına bile gerek kalmadan öbür tarafa geçebildiği, hafif bir hışırtıyla aralanıp kapanan, renkli boncukların süslediği kamıştan perdeler asılıydı. Kapı sundurmasının üstüne akıllı bir mekanizma yerleştirilmişti; kapı hava basıncıyla açılınca bu mekanizma sayesinde yavaşça kapanıyor ve kapanırken de hafifçe Johann Strauss'un "Freut euch des Lebens" adlı valsinin açılış melodisini çalıyordu.

1 . (Fr.) Sırasıyla; işte bu, şaşırtıcı, kusursuzca. (Y.N.)

İkinci bölüm

İşte burası, mayıs ayının ılık ve yağmurlu bir günü –hem de bir pazar günü– benim dünyaya geldiğim evdir; ancak şu andan itibaren artık geriye dönüp anlatmayı bırakarak olayların akışına sırasıyla ve titizlikle uyacağım. Eğer doğru bilgilendirildiysem, doğumum çok zor olmuş ve o zamanki aile doktorumuz Mecum, doğuma suni olarak müdahale etmek zorunda kalmış; bu aslında benden –dünyaya erken gözlerini açan bu yabancı yaratığa “ben” diyebiliyorsam eğer– benim kendimden kaynaklanmış, doğum sırasında tembellik edip anneme hiç yardımcı olmamışım, sonraları çok seveceğim bu dünyaya gelmek için en küçük bir çaba bile göstermemişim. Buna rağmen mükemmel bir sütannenin memesinden emdiğim sütle umut verici bir şekilde gelişip büyüyen sağlıklı, eli ayağı düzgün bir çocuk oldum. Ama etraflıca düşündükten sonra, doğumum sırasındaki uyuşuk ve isteksiz davranışımı, yani ana rahmindeki karanlığı gün ışığıyla değiştirme isteksizliğimi, küçüklüğümden beri bana özgü olan bu uyku merakıyla ve sürekli uyuma isteğimle ilişkilendirmeden edemiyorum. Bana sakın bir çocuk olduğum söylendi hep; öyle ciyak ciyak ağlayan ve etrafa rahatsızlık veren bir çocuk değilmişim, aksine uykuyu ve uyuklamayı bakıcıların hoşuna gidecek kadar çok seviyormuşum; daha sonraları her ne kadar dünyaya ve insanlara özlem duysam ve değişik isimlerle aralarına karışıp onları kazanmak için çok şey yapmış olsam da, geceleri uyurken evde olmaktan çok hoşlanıyordum, bedensel olarak yorgun olmadan da severek ve isteyerek uyuyor, düşler âlemine dalmadan bile bütünüyle kendimi unutuyordum; on, on iki ve hatta on dört saatlik derin bir uykudan sonra gün boyu başardıklarımın verdiği keyiften daha büyük bir keyifle ve çok canlı olarak uyanıyordum. Alışılmışın dışındaki bu uyuma isteğiyle, ruhumu saran ve ileride gerekli yerlerde söz konusu olacak olan görkemli bir yaşam ve aşk isteği arasında bir çelişki olduğunu düşünebilir insan. Zaten ben bu konu hakkında pek çok kez düşündüğümden bir ara söz etmişim ve pek çok kez de bunda bir çelişki olmadığına, aksine daha çok gizli bir birlikteliğin ve örtüşmenin söz konusu olduğuna inanmışım. Şimdi, yani henüz kırk yaşında olmama rağmen kendimi yaşlanmış ve yorgun hissediyorum; içimde beni insanlara çeken hiçbir kıpırtının, hiçbir isteğin kalmadığını görüp bir çeşit münzevi yaşantısı sürerken, uyku tutkum iyice azaldı, bir biçimde uykuya yabancılaştım, uykum kısaldı, sığlığını kaybetti ve çabuk kaçır oldu; oysa uyumak için yeterince fırsatım olduğu hapishane yaşamımda bile lüks otellerin yumuşak yataklarından daha iyi uyuyordum ve uykum hiç kaçmıyordu. – Ancak aceleci davranışımın neden olduğu eski hatama yine düşüyordum.

Bizimkilerin ağzından sık sık doğuştan şanslı bir çocuk olduğumu duyuyordum, her ne kadar batıl inançlardan uzak yetiştirildiysem de, adımın Felix² olması (bana vaftiz babam Schimmelpreester’in adı verilmişti), bedensel zarafetim ve insanları mutlu etme yeteneğim dolayısıyla dünyaya şanslı bir çocuk olarak geldiğim gerçeğine her zaman gizemli bir anlam yüklemişimdir. Şanslı biri olduğum ve gökyüzünün imtiyazlı bir çocuğu olarak dünyaya geldiğim inancı, içimde hep canlı kalmıştır; şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, bu inanç beni hiçbir zaman yalancı çıkarmadı. Bu gerçek benim yaşam biçimimin özgünlüğünü ortaya koyuyor ve hayatta maruz kaldığım her türlü acı ve işkence, yazgımın olmasını istemediği tuhaf bir şey gibi görünüyordu bana; ama aynı zamanda da benim gerçek yazgım, çektiğim acı ve işkencenin içinden sürekli ışık saçarak ortaya çıkıyordu. – Genel olaylara yaptığım bu

kısa yolculuktan sonra ana hatlarıyla gençliğimin resmini çizmeye devam edeceğim.

Hayal gücü zengin bir çocuk olarak aklıma gelen dâhiyane fikirlerimle ev halkını neşelendirecek bol malzeme sunuyordum. Sanıyorum doğru hatırlıyorum, henüz çocuk elbisesi giyerken, imparatorculuk oynamayı çok sevdiğim, ben imparatorum deyip bu sanrıyı ısrarla savunduğum bana pek çok kez anlatılmıştı. Küçük bir çocuk arabasında otururken, bakıcı kızın beni bahçemizin yollarında ya da evin içerisinde, koridorda sağa sola gezdirirken, herhangi bir nedenle ağzımı mümkün olduğu kadar aşağıya uzatıyordum, öyle ki üstdudağım aşırı derecede uzamaya başlamıştı; gözlerimi yavaş yavaş kırıştıırıyordum, bunu sadece yüzümün biçim değiştirmesinden dolayı yapmıyordum, aynı zamanda içimdeki duygu ve heyecandan dolayı gözlerim kızarıp yaşla dolduğu için de yapıyordum. Saygın ve yüce kişiliğimden etkilenmiş olarak sessizce arabamda oturuyordum ama bakıcımın beni dolaştırırken, tuhaf fikirlerimin dikkate alınmaması durumunda ne kadar çok üzüleceğimi, rastladığı herkese söylemesini istiyordum. Bakıcım biraz acemice düzleştirdiği elini şakağına dayayıp karşılaştıklarına selam verirken, “Arabayla imparatoru gezdiriyorum,” diyor ve herkes benim önümde saygıyla eğiliyordu. Özellikle de vaftiz babam Schimmelpreester böyle şakalara çok açıktı, bakıcım beni gezdirirken bize rastladığında, istediğim her şeyi yapıyor, hayal dünyamda düşlediklerimi her zaman destekliyordu. Doğal olmayan bir şekilde yerlere kadar eğilerek, “Bakın, bakın, yaşlı kahraman arabada gidiyor!” diyordu. Geçtiğim yolun kenarına halktan biri olarak dikilip yaşadığım ruhsal sarsıntı ve heyecandan gözlerimden akan yaşlar uzamış üstdudağımdan aşağıya doğru akarken, “Yaşasın! Yaşasın!” diye alkış tutup şapkasını, asasını ve hatta gözlüğünü havaya fırlatarak çılgınca gülüp kendinden geçiyordu.

Büyüyüp koca bir oğlan çocuğu olduktan sonra bu oyunu büyüklerden yardım istemeden de oynamaya devam ettim. Yardımın eksikliğini hissetmiyordum, aksine bağımsız olmam ve hayal gücümün kendime yetiyor olması daha çok hoşuma gidiyordu. Örneğin bir sabah, Karl adında on sekiz yaşında bir prens olma kararlılığıyla uyandım ve bu rüyayı bütün gün boyunca, hatta günlerce bir türlü aklımdan çıkaramadım; çünkü böylesi bir oyunun en güzel yanı, bu rüyanın hiçbir zaman bölünmemesiydi, hatta son derece sıkıcı gelen ders saatleri sırasında bile. Son derece sevecen bir prensin kişiliğine bürünerek etrafta dolaşıyor, bir vali ya da hayalimde kendime tahsis ettiğim emir subayıyla neşeli ve heyecanlı ikili görüşmeler yapıyordum; zarif ve yüce varlığımın gizeminin beni ne kadar gururlandırdığını ve mutlu ettiğini hiç kimse tasvir edemez. Hayal gücü ne muhteşem bir yetenek! İnsana ne kadar da büyük bir haz veriyor! Benim hiç çaba göstermeden ve gözle görülür bir katkıda bulunmadan basit bir isteme kararlılığıyla yaşadığım bu sessiz sevinci ve heyecanı yaşayamayan ya da yaşama yeteneğine sahip olmayan öteki oğlan çocukları gözüme ne kadar aptal ve mağdur görünüyorlardı! Kuşkusuz uzun saçlı ve kırmızı elli sıradan oğlan çocuklarının kendilerine prens olduklarını telkin etmeleri hoş olmazdı ve onlara hiç de yakışmazdı. Ama benim erkekler arasında nadiren görülen ipek gibi yumuşak sarı saçlarım vardı ve saçlarım, gri mavi gözlerimle tenimin bronzluğuna büyüleyici bir biçimde tezat oluşturuyordu: Tip olarak sarışın mıydım yoksa esmer miydim, pek belli olmuyordu ve insanlar bana ikisini de yakıştıabilirlerdi. Eskiden özen gösterdiğim ellerim, aşırı dar olmamakla birlikte karakteristik özellikleri bakımından çok hoştular; asla terlemiyorlardı, aksine makul bir sıcaklıkta ve kuruydular, güzel ve biçimli tırnaklarla bezenmiş olmaktan da

çok hoşnuttular. Sesimin henüz değişmeden önce kulağa hoş gelen okşayıcı bir güzelliği vardı, öyle ki yalnız olduğum zamanlarda sıkça el kol hareketleri yapıp anlamsız saçmalıklarda bulunarak insanları, görmediğim valiyle konuşup sohbet ettiğime inandırmaya çalışıyordum. Bu tür üstünlükler insanların üzerinde bıraktıkları etkilerden rahatlıkla anlaşılabilir ve hatta üstün bir yetenek söz konusu olsa bile, bunların sözcüklere dökülmesi çok zordur. Anlaşılacağı üzere, akranlarıma göre daha asil bir hamurdan olduğumu ya da söylendiği gibi, daha kaliteli bir odundan yontulmuş olduğumu fark etmemem mümkün değildi ve bunu düşünürken hiçbir şekilde kendini beğenmişlikle suçlanmayı kabul etmiyorum. Şunun ya da bunun beni, kendimi beğenmişlikle suçlaması hiç umurumda değil çünkü kendimi sıradan biri gibi tanıtmayı isteseydim çok aptal ya da sahtekâr biri durumuna düşmüş olurum; doğruyu söylemek uğruna en kaliteli odundan yontulmuş olduğumu yineliyorum.

Tek başıma büyürken (çünkü kız kardeşim Olympia benden yaşça oldukça büyüktü), kafamı sürekli meşgul eden tuhaf uğraşlara büyük bir eğilimim vardı. Bunlara hemen iki örnek vereyim. Birincisi, insana özgü irade gücünü, yani gizemli ve çoğu kez doğaüstü etkilere sahip bu gücü kendimde denemek ve incelemek gibi tuhaf bir tutum içine girmiştım. Bilindiği gibi, gözbebeklerimizin hareket ederken büyüyüp küçülmesi, üzerlerine düşen ışığın yoğunluğuna bağlıdır. Bu inatçı kasların istem dışı hareket etmelerini ve benim isteme gücümün etkisi altına girmelerini sağlamayı kafama koymuştum. Bir aynanın önünde durup her türlü düşünceyi aklımdan çıkararak bütün gücümü gözbebeklerime vereceğim emre yoğunlaştırıyordum, yani onların benim emrim ve isteğim doğrultusunda büyümelerini ya da küçülmelerini istiyordum; bıkip usanmadan yaptığım bu alıştırmalarım, sizi temin ederim ki, gerçekten de çok ama çok başarılı olmuştu. İlk başlarda beni çok terleten ve tenimin rengini değiştiren içsel çaba ve sıkıntılar arasında gözbebeklerim düzensiz bir şekilde hareket etmeye başlamıştı; ama daha sonra onları gücümün etkisi altına alabilmiş, küçük noktalara ya da siyah siyah parlayan büyük dairelere dönüştürmeyi başarmıştım; bu başarının bana verdiği tatmin olma duygusu korkutucuydu ve bu duyguya insan doğasının gizemi karşısında hissedilen derin bir ürperti de eşlik ediyordu.

O zamanlar ruhumu sıkça neşelendiren, çekiciliğini ve anlamını bugün bile kaybetmemiş olan bir başka düşünce de şuydu: “Dünyayı küçük olarak mı yoksa büyük olarak mı görmek daha yararlıdır?” diye kendi kendime soruyordum. Bu, şu anlama geliyordu: Sıradan insanlardan çok büyük farklılık gösteren büyük adamlar, komutanlar, güçlü devlet adamları, iyi ya da kötü karakterli fatihler ve hükümdarlar herhalde öyle yaratılmış olmalı ki, dünya onlara küçük bir satranç tahtası gibi görünüyordu, diye düşünüyordum; aksi halde onlar böylesine soğuk, böylesine katı ve bireyin refahını hiçe sayan pervasızca bir tutum içinde olmazlardı, hele bir de onların planlarının dışına çıkılmaya kalkışılın, o zaman vay başımıza geleceklere! Ama diğer taraftan da böylesine kısıtlayıcı bir anlayış kuşkusuz insanın hayatta hiçbir şey yapamamasına neden olabilir; çünkü kim dünyayı ve insanları az dikkate alır ya da hiç almazsa ve erken yaşlarda bunun önemsizliğini içselleştirirse, bütünüyle kayıtsızlığa ve tembelliğe yönelecek ve insan ruhu üzerindeki her türlü etkiyi küçümseyecek ve bu etkinin ortadan kalkmasını tercih edecektir. Duygu yoksunluğu sayesinde paylaşma ve çabalama konusundaki eksikliğini her yerde belli ederek bu iddialı dünyayı küçümseyip hor görmesi dışında, kendisini başarıya götürececek yolları

kapatacaktır. “Dünyada ve insan denilen varlıkta büyük, muhteşem ve önemli bir şeyler görmek daha mı akıllıcadır?” diye sordum kendi kendime, “Bu durumda bütün bunlar, biraz saygı ve itibar görmek için her türlü coşkuya ve insana hizmet eden her türlü çabaya değerdi.” Bu görüşle çelişen şey ise bu kadar yüceltici ve saygılı bir görüşle insanın kendi değerinin farkına varamayacağı ve kendisini mahcup hissedeceğidir; o zaman da dünya, kendisine daha erkeksi sevgililer bulmak için, bu saygılı aptal oğlan çocuğunu hiçbir zaman dikkate almaz ve ona sadece bir gülümseme bahşetmekle yetinir. Ancak diğer taraftan böyle bir güven duygusu ve safillik büyük yararlar da sağlar. Çünkü kim her şeyi ve insanları ciddiye alır ve önemserse, onların gururlarını okşamak ve böylece kendisine bazı yararlar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda da bu kişinin düşünceleri ve davranışları büyük bir ciddiyet, tutku ve sorumluluk bilinci kazanır ve bu da onu sevimli ve önemli bir kişi yapar, en büyük başarılarla ve sonuçlara götürür. – Ben böyle düşünüyordum ve bunun olumlu ve olumsuz yanlarını titizlikle inceleyip tartıyordum. Ama hiç farkında olmadan, doğama uygun olduğu için her zaman ikinci olasılıktan yana oldum ve bana mutlulukların en güzelini bahşeden, beni her türlü uğraş ve tanıtım için değerli ve saygın kılan bu dünyaya, bu büyük ve baştan çıkarıcı evrene hep saygı duydum.

2 . Felix, Latince mutlu, şanslı, başarılı, kutsanmış anlamına gelmektedir. (Ç.N.)

Üçüncü bölüm

Eğer ben bu tür hayalî deneylere ve kurgulara kendini kaptıran biri olarak, vakitlerini daha geleneksel biçimde geçiren yaşlılarımdan ve okul arkadaşlarımdan içsel bakımdan ayrılıyorsam, buna bir de kentimizdeki oğlan çocuklarının, şarap fabrikası sahipleri ve memur ailesi çocuklarının anne ve babaları tarafından benimle arkadaşlık etmemeleri ve benden uzak durmaları konusunda uyarıldıklarının duyduğumu da eklemeliyim; bir gün deneme amacıyla evimize davet ettiğim bu çocuklardan biri yüzüme karşı, bizim evde onurlu bir yaşam tarzı olmadığı için benimle arkadaşlık etmesinin ve evimize gelmesinin kendisine yasaklandığını söyledi. Bu beni derinden yaraladı; aslında onunla birlikte olmayı, onunla arkadaşlık etmeyi önceleri pek önemsemiyordum; ama şimdi çok istiyordum. Ancak küçük kent sakinlerimizin bizim aile yaşantımız hakkında söylediklerinde bir dereceye kadar haklılık payı olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Daha önce Vevey'li bir mürebbiyenin evimize yerleşmesiyle aile yaşamımıza taşınan huzursuzlukları ima etmiştim. Zavallı babam gerçekten de bu kıza sıırıslıklam âşık oldu; ona sahip olmayı kafasına koymuştu ve sonunda amacına da ulaştı, bunun üzerine annem ve babam arasında derin fikir ayrılıkları oluştu; bu yüzden babam bir bekâr yaşamı sürmek ve gençleşip dinçleşmek için, zaman zaman yaptığı gibi, birkaç haftalığına Mainz'a gitmişti. Aslında gösterişsiz bir kadın olan ve öyle özel yetenekleri de olmayan annem, anlayışsız davranmakla zavallı babama haksızlık ediyordu, hem kendisi hem de kız kardeşim Olympia (alkışlanmadan operet sahnesine çıkmayan şişman ve tam anlamıyla şehvet düşkününü bir yaratık) insani zaafalarında onu anlamıyor, affetmiyorlardı; ama babamın sürdürdüğü sorumsuz yaşam biçiminde ve onların sevimsiz ve tuhaf eğlence tutkularında hiç olmayan bir zarafet vardı. Anne ve kız eşine az rastlanan bir samimiyet sergiliyorlardı, örneğin annemin bir mezurayla kızının kıcının çapını ölçtüğünü gözlemlediğimi hatırlıyorum, bu olay benim saatlerce düşünmeme neden olmuştu. Bir başka seferde, benim böyle şeyler için yavaş yavaş önseziye sahip olup olayları kavramaya başladığım ancak sözcüklere dökemediğim bir dönemde, anne ve kızın evimizde çalışan, üzerine beyaz bir önlük giymiş kara gözlü bir boyacı kalfasına alaycı alaycı takılıp onu kızdırdıklarına tanık olmuşum; öyle ki bu genç adam bir tür öfke krizine tutulmuş ve yeşil boyayla çizdikleri bıyığıyla, cıyak cıyak bağırarak kaçan kadınları tavan arasına kadar kovalamıştı.

Annem ve babam kavga edip birbirlerini kızdırdıklarında, Mainz'dan ve Wiesbaden'den sık sık konuklarımız gelirdi; işte o zaman evimizde bolca yiyip içilir ve çok neşeli bir ortam oluşurdu. Gelen bu renkli kişiliklerin arasında birkaç genç fabrikatör, her iki cinsten sahne sanatçıları, sonraları kız kardeşimi isteyecek kadar ileri giden hastalıklı bir piyade teğmeni, boncuklarla süslenmiş elbisesinden tahrik edici biçimde göğüsleri dışarıya taşan eşiyile birlikte bir Yahudi bankacı, her defasında yeni bir hayat arkadaşını tanıştıran, saç lüleleri alınına dökülmüş ve ipek yelek giymiş bir gazeteci ve daha pek çokları vardı. Genellikle saat yedide akşam yemeği için toplanılır ve eğlenilirdi; piyano müziği, dans eden çiftlerin ayak sesleri, kıkır kıkır gülüşmeler, kahkahalar ve cıyak cıyak bağrıışmalar gece boyunca hiç bitmeyecekmiş gibi devam ederdi. Özellikle karnaval ve bağbozumu sırasında eğlence dalgası doruğa çıkardı. Bu sırada babam tüm yeteneğini ve uzmanlık bilgisini sergileyerek evimizin bahçesinde muhteşem bir görüntü sunan havai fişeklerini ateşlerdi. Seramikten

yapılmış cüceler büyüğü ışığın altında parlar ve değişik ruh haliyle takılan maskelerin altında gizlenen topluluğun eğlencesi çığırından çıkardı. O zamanlar ben, kentimizdeki ortaokula gitmeye mecbur bırakılmışım, sabahleyin saat yedide ya da yedi buçukta kalkıp elimi yüzümü yıkadıktan sonra, kahvaltımı yapmak için yemek salonuna girdiğimde topluluktakiler solgun ve buruşuk yüzlerle ve gün ışığına bakmakta zorlanan gözleriyle hâlâ kahve ve likör içiyor ve beni coşkuyla selamlayıp ortalarına alıyorlardı.

Yeniyetme bir oğlan çocuğu olarak, yemek masasına oturmama ve ardından devam eden eğlencelere kız kardeşim Olympia gibi benim de katılmama izin veriliyordu. Bizim evimizde her gün zengin bir sofraya kurulurdu ve babam her öğle yemeğinde sodayla karıştırılmış şampanya içerdi. Ama bir davet söz konusu olduğunda, Wiesbaden’li bir aşçıbaşının bizim aşçımızın da yardımıyla büyük bir titizlikle hazırladığı uzun yemek listeleri olurdu ve bunların arasına dondurulmuş ve baharatlı iştah açıcı yiyecekler serpiştirilirdi. “Lorley extra cuvée” markalı şarabımız su gibi akardı; ancak çok sayıda iyi kalite başka şaraplar da sunulurdu, örneğin tadı benim çok hoşuma giden “Berncastler Doktor” gibi. Daha sonraki yaşamımda başka iyi kalite markalarla da tanıştım ve “Grand vin Château Margaux” ve “Grand crû Château Mouton Rothschild” gibi birbirinden değerli markaları hiç çekinmeden ısmarlar oldum.

Babamın kırılmış sivri sakalı ve beyaz ipek yelekle gizlemeye çalıştığı göbeğiyle yemek masasında oturuşunu gözlerimin önünde canlandırmak çok hoşuma gidiyor. Onun güçlü bir sesi yoktu ve utangaç bir ifadeyle gözlerini sık sık yere dikerdi; ama aldığı hazzı, parlayan ve kızaran yüzünden okumak mümkündü. “C’est ça”, “épatant”, “parfaitement” derdi ve yukarıya doğru kaldırdığı parmaklarıyla bardakları, peçeteyi ve çatal bıçak takımlarını kullanırdı. Annem ve kız kardeşim ruhsuz bir doyumuzluğun esiri olmuşlardı ve ellerindeki açık yelpazenin arkasından yanlarında oturanlarla kıkır kıkır gülüşürlerdi.

Yemekten sonra içilen sigaranın dumanı gazlı avizenin çevresinde yüzerken, dans ve rehin verme oyunları başlardı. Gece ilerleyince beni yatağa gönderirlerdi; ama müzik ve şamatadan uyuyamayınca genellikle yataktan kalkar, kırmızı yünlü battaniyeme hoş bir şekilde sarılıp kadınların neşe çığlıkları arasında topluluğun arasına geri dönerdim. Meyveli içkiler, limonatalar, ringa balığı salatası ve şaraplı meyve jöleleri gibi soğuk içecekler ve hafif yiyecekler sabah kahvesine kadar yenilip içilirdi. Çılgınca ve hiç durmadan dans edilirdi. Rehin verme oyunları, öpüşmek ve öteki bedensel yakınlaşmalar için bir bahaneydi. Dekolteli elbiseler giymiş kadınlar göğüslerini göstermek için kıkır kıkır gülerken sandalyelerin arkalıklarından öne doğru eğilirler ve böylece erkekler dünyasını fethetmeye çalışırlardı. Bütün bu çılgınlıkların doruk noktasını gaz lambasını aniden kapatma muzipliği oluştururdu; ki bu her seferinde tarif edilmez bir hareketliliğe, içeridekilerin alt alta üst üste olmalarına neden olurdu.

Aile yaşantımızı kuşkulu bulan kent sakinleri bu neşeli sohbetlerin çok güzel olduğunu söylüyorlardı; kulağıma geldiğine göre, zavallı babamın işlerinin son derece kötü gittiği ve pahalı havai fişek gösterilerinin ve yemek şölenlerinin ona son darbeyi indirdiği söylenerek (tabii haklı olarak) konunun özellikle ekonomik yönü vurgulanıyordu. Benim duygusal yanımdan daha şimdiden fark ettiği bu kötü yargı, daha önce de söylediğim gibi, bana sık sık acı veren bir yalnızlık duygusu oluşturdu ve bu yalnızlık duygusu, karakterimin kendine özgü yapısıyla birleşti. Buna karşın başımdan geçen, beni çok mutlu eden ve burada

anlatmaktan keyif duyacağım bir olay var.

Sekiz yaşındaydım, ben ve bizimkiler kentimize yakın, kaplıcalarıyla ünlü Langenschwalbach'ta birkaç hafta yaz tatili yapmıştık. Babam orada, zaman zaman dayanılmaz acılar veren eklem romatizmasına karşı çamur banyosu alıyordu. Annem ve kız kardeşim otelin çevresinde gezinti yaparlarken, abartılı bir biçimde taktıkları şapkalılarıyla kendilerinden söz ettiriyorlardı. Başka yerlerde olduğu gibi orada da karşılaştığımız insanlarla pek de onurlu bir ilişki kuramadık. Çevrede oturan yerli halk her zaman olduğu gibi bizden sakınıyordu; kibar yabancılar kendilerini bizden esirgiliyor ve sanki kibar ve asil olmanın gereği buymuş gibi bizi dışlıyorlardı. Kendileriyle arkadaşlık etmemiz ve birlikte olmamız konusunda en küçük bir incelik göstermiyorlardı. Buna rağmen Langenschwalbach'ta kalmaktan dolayı mutluydum; çünkü böyle bir kaplıca kentinde tatil yapmayı çok sevdim ve daha sonraki yaşamımda etkinlik alanımı böyle yerleşim bölgelerine kaydurdum. Huzur, her türlü kaygıdan uzak bir yaşam, spor alanlarında ve kaplıcaların bahçelerinde karşılaştığım sağlıklı ve bakımlı insanların görüntüsü benim beklentilerimi en güzel şekilde karşılıyordu. Ama beni en çok etkileyen şey, iyi eğitim almış bir orkestra tarafından kaplıcanın konuklarına her gün verilen konserlerdi. Müzik beni çok heyecanlandırır, nasıl icra edildiğini öğrenmeye fırsatım olmadıysa da bu büyüleyici sanata karşı fanatik bir hayranlık duyarım. Zaten çocukken de potpurilerini ve opera parçalarını şık üniformalarıyla, çingeneye benzeyen orkestra şefinin yönetiminde, coşkuyla çalan topluluğun bulunduğu sevimli pavyondan hiç ayrılmazdım; o sanat mabedinin basamaklarının önünde saatlerce çömelir, yüreğimin hoş ve etkileyici bir düzen içinde sıralanan tınılar dünyasıyla büyülenmesine izin verirdim ve müzisyenlerin değişik değişik enstrümanlar çalarken ne tür hareketlerde bulduklarını heyecanla ve parlayan gözlerimle izlerdim. Özellikle keman çalmaları beni çok etkiliyordu, ben de elime biri uzun diğeri kısa iki sopa alarak evde ve otelde bir kemancının hareketlerini en ince ayrıntısına kadar taklit ederek kendimi ve bizimkileri eğlendiriyordum. Duygulu bir ses oluşturmak için sol elin titreyerek hareket etmesi, yumuşak bir şekilde yukarıya ve aşağıya doğru kayarak tellere dokunması, büyük yetenek gerektiren pasajlar ve kadanslarda parmakların akıcılığı, keman yayını tellere sürerken sağ bileğin zarif ve yumuşak bir şekilde düzleştirilmesi, kemanın yanağa yaslanmasıyla yüzün bir şeylere dalmış, bir şeylere kulak veriyormuş gibi bir ifadeye bürünmesi – işte bütün bunların hepsini mükemmel bir şekilde aktarabiliyordum ve bunun için en coşkulu alkışı da babamdan alıyordum. Babam kaplıca banyolarının rahatlatıcı etkisiyle o uzun saçlı ve neredeyse hiç sesi çıkmayan orkestra şefini bir kenara çekerek onunla şu komik oyunu sahnelemek üzere anlaştı: Küçük ve ucuzundan bir keman alınacaktı ve kemanın yayı vazelinle titizlikle yağlanacaktı. Genellikle benim dış görünüşümle pek ilgilenilmezken, şimdi bana pazardan kordonlu ve altın düğmeli bir bahriyeli kıyafeti, buna ilave olarak ipek çoraplar ve pırıl pırıl parlayan rugan ayakkabılar alındı. Ve güneşli bir öğle sonu kaplıca otelinin gezinti yolunda, çok özel giyinmiş ve kuşanmış olarak, kısa boylu orkestra şefinin yanı başında, müzik mabedinin ön sahnesinde duruyor ve bir Macar dans parçasının icrasına eşlik ediyor, kemanımla ve vazelin sürülmüş yayımla daha önce iki sopamla yaptığım hareketleri yapıyordum. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, başarımla mükemmeldi.

Seçkin ve meraklı seyirciler her yönden buraya akın ederek pavyonun önüne

yığılıyorlardı. Benim kendimi bütünüyle parçaya verişim, sürekli hareket etmemden dolayı yüz ifademın solgun hali, gözümün üstüne düşen saç buklesi, üst kısmı kabarık elbisemin aşağıya doğru daralan mavi kollarının sıkıca kavradığı bileklerim ve çocuksu ellerim, kısacası benim özgeci ve harika görüntüm oradakileri büyülemişti. Güçlü ve hareketli ellerimle tuttuğum yayı kemanın tellerinden çekip parçayı bitirdikten sonra, ince ve kalın bravo seslerinin karıştığı bir alkış tufanı, bütün kaplıca tesisinde yankılanmıştı. Kısa boylu orkestra şefi kemanımı ve yayımı güvence altına aldıktan sonra, insanlar beni kucaklarına alarak sahneden aşağıya indirdiler. Bana övgüler yağıyor, gururumu okşayan şeyler söyleniyor, sevilip okşanıyordum. Soylu hanımefendiler ve beyefendiler çevremi sarıp saçlarımı ve yanaklarımı okşuyorlar, bana şeytan çocuk ve melek çocuk adlarını yakıştıyorlardı. Menekşe renkli ipekli giysisi ve kulaklarının üstünden aşağıya doğru dökülen gür ve beyaz bukleleri olan yaşlı bir Rus prensesi başımı, parmakları yüzüklerle bezenmiş ellerinin arasına alıyor ve beni terli alnımdan öpüyordu. Daha sonra lir şeklindeki pırıl pırıl parlayan kocaman bir elmas broşu hararetle bir şekilde boynundan çıkarıyor ve sürekli Fransızca konuşarak benim gömleğime takıyordu. Bu arada bizimkiler de geldiler, babam kendini tanıttı ve parçayı çalarken yaptığım hatalarımın yaşımın küçüklüğüne verilerek mazur görülmesini rica etti. Beni pastaneye götürdüler. Üç ayrı masadan bana çikolata ve kremalı pastalar ikram edildi. Genellikle özlemlerle baktığım ama beni şimdiye kadar yalnızca soğuk bir bakışla geçiştiren soylu, güzel ve zengin çocuklar, yani şu küçük Siebenklingen kontları, benden nazik bir şekilde kendileriyle bir tur kroket oynamamı rica ettiler; annelerimiz ve babalarımız birlikte kahve içerlerken, ben de göğsümde pırlanta iğnemle sevinçten havalara uçarcasına onların davetini kabul ettim. Yaşamımın en güzel günlerinden biriydi, belki de en güzel günüydü. Yeniden keman çalmam için yine istekte bulunuldu, kaplıca yönetimi de bunun için babama rica etti. Ancak babam benim sahneye çıkıp keman çalmama bir istisna yaparak izin verdiğini ve böyle bir şeyin tekrarlanmasının benim toplumdaki konumumla pek bağdaşmayacağını söyledi. Üstelik Langenschwalbach Kaplıcası'ndaki tatilimizin de sonuna yaklaşıyorduk...

Dördüncü bölüm

Şimdi de kendine özgü bir adam olan vaftiz babam Schimmelpreester'den söz etmek istiyorum. Dış görünüşünü betimlemek gerekirse; kısa boylu tıknaz biriydi, erken ağarmış seyrek saçlarını komik bir şekilde kulağının üstünden ayırıp kafasının üstünden diğer tarafına doğru tarıyordu. Tıraşlı yüzü, karga burnu, birbiri üstüne bastırılmış dudakları ve selüloit çerçeveye yerleştirilmiş yuvarlak ve kocaman gözlük camlarıyla ve özellikle de gözlerinin üstünün çıplak, yani kaşsız oluşuyla dikkat çekiyordu; bütün bunlar sert ve acı veren bir düşünce tarzına işaret ediyordu ve o, adına tuhaf bir şekilde hipokondriyak bir anlam yüklemeyi alışkanlık haline getirmişti. "Doğa, çürük ve küften başka bir şey değildir; ben onların rahibi olarak görevlendirildim, onun için de adım Schimmelpreester yani küf rahibidir. Ama önadım neden Felix, bunu ancak Tanrı bilir," derdi. Köln'lüydü; vaktiyle yüksek sınıfa mensup ailelerle sıkı ilişki içinde olmuş ve karnavalda şenlik düzenleyici olarak önemli bir rol oynamıştı. Ama hiçbir zaman açıklanmayan bir neden ya da olay yüzünden orayı terk etmek zorunda kaldı ve bizim kentimize gelip yerleşti; benim doğumumdan birkaç yıl önce de bizimkilerin aile dostu oldu. Akşam toplantılarımızın düzenli ve vazgeçilmez bir katılımcısı olarak bütün konuklarımızın saygısını ve sevgisini kazandı. Dudaklarını ısırarak dikkatlice ama kayıtsız bir şekilde, sanki bir şey inceliyormuş gibi, baykuşu andıran gözlüğüyle bakışlarını kadınlara yoğunlaştırdığında, kadınlar ellerini öne doğru uzatıp bağırsarak kendilerini ondan korumaya çalışıyorlardı. "Hey, ressama bakın, nasıl da kesiyor bizi! Kalbimizin derinliklerine varıncaya kadar her şeyimizi görüyor. Profesör, bize acıyın ve bakışlarınızı üstümüzden çekin!" diyorlardı. Ama insanlar ona ne kadar hayranlık duysalar da aslında o, kendi mesleğine pek de fazla saygı duymuyordu ve sanatçı doğası hakkında çoğu kez kuşkulu açıklamalarda bulunuyordu: "Phidias," diyordu, "ki Pheidias diye adlandırıldığı da olur, vasatın üstünde yeteneğe sahip bir adamdı; onun hırsızlıktan tutuklanıp Atina hapisanesine atıldığı gerçeği bunu doğruluyor, zira o Athena heykeli için kendisine emanet edilen altını ve fildişini çalmakla suçlanmıştı. Onu keşfetmiş olan Perikles, onun hapisaneden kaçmasına yardım etti (böylece işin erbabı olan bu adam, yalnızca sanatın ne olduğunu değil, daha da önemlisi sanatçılığın ne olduğunu da kavradığını göstermiş oluyordu) ve Phidias ya da Pheidias doğruca Olympia'ya gitti, orada kendisine altından ve fildişinden büyük Zeus heykeli yapma görevi verilmişti. Ama o ne yaptı? Yine çaldı ve bir süre sonra da Olympia hapisanesinde öldü. Dikkat çekici bir özellik. Ama insanlar hep böyledir. Aslında özel bir şey gibi görülen bir yeteneğe sahip olmak isterler. Ancak bu yetenekle ilintili olan –belki de zorunlu olarak ilintili olan– tuhaflıkları kesinlikle istemez ve bu tuhaflıklara karşı anlayış gösterilmesini hiçbir şekilde kabul etmezler." Vaftiz babamla ilgili olarak söyleyeceklerim şimdilik bu kadar. Bu sözlerini sıkça ve hiç değiştirmeden tekrarladığı için onları kelimesi kelimesine zihnime kaydettim.

Bana anlatıldığına göre, vaftiz babamla karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde yaşıyorduk, hatta şunu söyleyebilirim ki, bana özel bir düşkünlüğü vardı. Büyürken, yaptığı tablolar için ona modellik yapıyordum. Beni çok daha mutlu eden şey ise, modellik yaparken bana değişik üniformalar ve kıyafetler giydirmesiydi; zira onun çok zengin bir giysi koleksiyonu vardı. Rhein Nehri'nin kıyısında, ıssız bir evde yaşlı yardımcısıyla birlikte oturuyordu; çatı katındaki büyük pencereyi atölyesi bir tür hırdavat odasını andırıyordu. Atölyesinde fırçaları

tuvalin üzerinde gezdirir ve bazı yerleri kazıyıp eserini oluştururken, ben de onun derme çatma platformu üzerinde, kendisinin dediği gibi, saatlerce “oturuyor”, ona modellik ediyordum. Mainz’lı bir şarap tüccarının yemek salonu için sipariş verdiği Yunan mitolojisi motifli büyük bir tabloyu yaparken, ona uzunca bir süre çıplak modellik yaptığımı da söylemeliyim. Bunu yaparken üstadın çok övgüsünü almıştım; çünkü ben çok hoş biriydim ve tanrılar kadar mükemmel bir vücudum vardı. Zayıf, yumuşak ama yine de güçlü kasları olan ve pırıl pırıl parlayan bir cilde ve kusursuz bir vücut yapısına sahiptim. Bu modellik seansları bende tuhaf anılar bıraktı. Ama daha da eğlendirici olan şey, benim kılıktan kılığa girebiliyor olmamdı; üstelik bu yalnızca vaftiz babamın atölyesinde olmuyordu: vaftiz babam bize akşam yemeğine gelirken, önden bir torba dolusu renkli kıyafet, peruk ve silah yolluyordu ve yemekten sonra da herhalde eğlence olsun diye en çok beğendiği kıyafetle resmimi yapmak için bunları bana tek tek giydirtiyordu. Benim için, her türlü kılığa bürünmeye yatkın bir kafası var, diyor ve bununla bana her şeyin çok yakıştığını, giydiğim her kıyafetin üzerimde çok iyi durduğunu ve bana doğal bir görüntü verdiğini söylemek istiyordu. Zira hangi kıyafeti giymiş olursam olayım – ister kafasına çiçekten taç takmış kısa etekli Romalı bir flütçü olayım, ister kafası tüylü şapkalı ve dantel yakalı saten gömlek giymiş İngiliz asilzadesi bir delikanlı olayım, ister parlak bolerolu ve geniş kenarlı keçe şapkalı İspanyol boğa güreşçisi olayım, ister başında kepi, boynunda yaka bandı, paltosu ve tokalı ayakkabılarıyla pudralı saç döneminden kalma genç bir peder olayım, ister kuşağını takmış, kılıcını kuşanmış beyaz üniformalı Avusturyalı bir subay olayım, ister diz altı çorap ve altı çivili ayakkabılar giymiş, yeşil şapkasına bir tutam dağ keçisi tüyü takmış Alman dağ köylüsü olayım; giydiğim her kıyafet sanki benim için öngörölmüştü ve ben bunun için yaratılmıştım; kendimi seyrettiğim ayna da bunu bana teyit ediyordu. Evimizdeki konukların değerlendirmesine göre de temsil ettiğim insan türünün mükemmel bir örneğini sunuyordum. Evet, vaftiz babam benim yüzümün, giydiğim kıyafetlerle ve taktığım peruklarla sadece toplumsal sınıflara ve çevrelere değil, aynı zamanda kuşaklara genel bir fizyonomik özellik vermiş olan gelmiş geçmiş bütün çağlara uyum sağladığını söylüyordu. Ama aile dostumuzun anlattıklarına inanacak olursak, Ortaçağ’ın bitimine doğru yaşamış bir Floransalı gibi, bir sonraki yüzyılın yarattığı ve asil beyefendilere armağan ettiği gösterişli bukle yığını görüntümlerle, o dönemin ürünü bir tablodan dışarıya fırlamış gibi görünüyordum.

Ah, bütün bunlar ne kadar da güzel anlardı! Ama ben bu güzel anlardan sonra yine kendi benliğime bürünüp o sıradan günlük giysilerimi giyince, içimde karşı konulmaz bir hüznün ve bir özlem dalgası yükseliyor, sonsuz ve tarif edilemez bir can sıkıntısı bütün ruhumu sarıyor ve bu ruh haliyle gecenin geri kalan kısmını büyük bir moral bozukluğuyla hiç kimseyle konuşmadan geçiriyordum.

Schimmelpreester’le ilgili olarak şimdilik ancak bu kadarını söylüyorum. Daha sonra, yorucu kariyerimin sonuna doğru, bu mükemmel adam tekrar karşıma çıkacak ve kurtarıcı bir şekilde benim yazgıma müdahale edecektir.

Beşinci bölüm

Eğer ruhumun derinliklerinde beni etkileyen başka gençlik anıları arıyorsam, bizimkilerin, kendileriyle birlikte Wiesbaden'e tiyatroya gitmeme ilk defa izin verdikleri günü anmam gerekir. Aslında burada bir parantez açıp gençliğimi tasvir ederken, seneleri tarihsel sırasına göre değil, istediğim gibi hareket ettiğim bu yaşam periyodunu bir bütün olarak ele almam daha doğru olur. Vaftiz babam Schimmelpreester'e bir Yunan tanrısı olarak modellik yaptığım sırada, on altısında ya da on sekizindeydim; okulda çok geriden gelmeme rağmen neredeyse bir delikanlı olmuştum. Ama benim ilk defa tiyatroya gidişim daha önceki bir yıla, on dördüncü yaşıma rastlıyor, yani benim bedensel ve ruhsal olarak (biraz sonra ayrıntılı olarak anlatacağım gibi) oldukça geliştiğim ve belli şeylere ilgi duymaya başladığım hareketli bir dönemime denk geliyor. Gerçekten de o akşamki gözlemlerim ruhumda derin bir yer etti ve bana üzerinde düşünebileceğim sonsuz malzeme sundu.

Daha önce Viyana kafelerinden birine gitmiştik; biz orada tatlı punç içerken, babam da kamışla yeşil peri içmişti; bütün bunlar beni heyecanlandırmak ve ruhumu coşturmak için çok güzel anlardı. Ancak bir fayton bizi merakımın hedefine götürüp de pırıl pırıl parlayan localı salon bizi içine aldığı anda benliğimi tümüyle saran o ateşi kim tasvir edebilir ki! Balkonlarda göğüslerini yelpazeleyen kadınlar, onların üzerine eğilerek sohbet eden beyler, salondaki, bizim de karıştığımız uğuldayan kalabalık, saçlardan ve elbiselerden yükselen ve şamdan gazlarının kokusuyla karışan parfüm kokuları, aletlerini akort eden orkestranın çıkardığı karışık sesler, salonun tavanında ve perdenin üstünde çıplak melek resimleri – evet, bir şelale gibi yukarıdan aşağıya doğru süzülen pembemsi çıplak melek resimleri benim genç duyularımı uyandırmak ve bu olağanüstü şeyleri algılamak için ne kadar da uygundular! Yüksek ve ihtişamlı bir salonda insanların bu şekilde bir araya gelişini o zamana kadar yalnızca kilisede görmüştüm; tiyatro, bölümlere ayrılmış ve insanda yüce duygular uyandıran bu mekân, bana onurlu bir iş için görevlendirilmiş seçkin insanların renkli giysileriyle, çalınan müziğin ritmine uyarak adımlarını bir ileri bir geri hareket ettirerek dans ettikleri, birbirleriyle konuştukları, şarkılar söyledikleri ve davranışlarını sergiledikleri özel ve saygın bir yer olarak görünüyordu. Söylediğim gibi, tiyatro bana gerçekten de eğlencenin kutsal mekânı, ruhlarını coşturmak isteyen insanların, aydınlık ve mükemmellik karşısında karanlıkta bir araya geldikleri, ağızları açık bir şekilde gönüllerini fetheden şeyleri seyrettikleri bir yer olarak görünüyordu.

Mütevazı türden bir oyun sergileniyordu, ne yazık ki adını unuttum ama söylenildiği gibi basit türden bir eser, bir operet sergileniyordu. Olay Paris'te geçiyordu (bu, zavallı babamın neşesini çok arttırmıştı); eserin merkezinde genç bir avare ya da bir elçilik ataşesi, tiyatronun yıldızı sayılan ünlü opera şarkıcısı Müler-Rosé'nin canlandığı bir çapkın ve kadın avcısı vardı. Onun adını, kendisiyle tanışmak şerefine erişmiş olan babam sayesinde öğrendim, görüntüsü hafızamda yaşamaya devam edecek. Artık yaşlandığını ve benim gibi yıprandığını tahmin ediyorum; ama vaktiyle seyircileri ve beni büyülemesi ve gözlerimizi kamaştırması karşısında ne kadar çok etkilendiğimi hiç unutmayacağım. Gözlerimizi kamaştırmak, diyorum; bu sözcüğün ne kadar çok anlam içerdiğini aşağıda açıklayacağım. Şimdilik Müler-Rosé'nin sahnedeki görüntüsünü canlı anılarımdan hareketle tasvir etmeye

çalışacağım.

Sahneye ilk çıktığında siyahlar içindeydi, buna rağmen mağrur duruşuyla çevresine parıltı saçıyordu. Oyunun içeriğine göre, zenginlerin eğlence dünyasında gerçekleşen bir buluşmadan dönüyordu ve biraz sarhoştı; ancak sarhoşluğunu ölçülü sınırlar içinde tutmayı, kendisini güzel ve asil bir şekilde göstermeyi iyi beceriyordu. Yakaları saten kaplı siyah bir pelerin giymişti, siyah frak pantolonunun altındaki rugan ayakkabıları dikkat çekiyordu; ayrıca beyaz parlak deri eldivenleri vardı, zamanın askerî modasına uygun kafasına silindir şapka takmıştı, ensesine kadar uzanan saç ayırım çizgisi şapkanın altından pırıl pırıl parlıyordu. Görüntüsü kusursuzdu, giydiği her şey sanki ütülenmiş gibi üstüne öylesine oturmuştu ki, bunların gerçek yaşamda bozulmadan on beş dakika bile kalabilmesi mümkün değildi. Özellikle de alnını örten, çapkınlara özgü biçimde yan duran silindir şapkasıyla, gerçekten de, temsil ettiği türün düşlenen örnek görüntüsünü sunuyordu; üzerinde ne bir toz zerreciği ne de bir kırışıklık vardı, parlak ışıkların altında kusursuz bir tablo gibi duruyordu; bu yüce varlığın yüzü de görüntüsüne uygundu ve balmumundan yapılmış gibiydi; uçuk pembe renkli bu yüzü etrafı siyahlarla çevrelenmiş badem gözler, kısa ve düz bir burun ve son derece belirgin çizilmiş mercan kırmızısı bir ağız süslüyordu, ağzının yay şeklindeki kalkık üstdudağının üstünde sanki bir pergelle ölçülmüş ve fırçayla çizilmiş gibi düzgün duran kabarık bir bıyık göze çarpıyordu. Bir sarhoştan beklenmeyecek şekilde hafifçe yalpalayarak şapkasını ve bastonunu bir hizmetliye verdi, paltosunu çıkardı ve parlayan elmas düğmeleri, bol pilili gömleği ve frakıyla orada öylece durdu. Berrak bir sesle konuşarak ve gülerken eldivenlerini çıkardı; ellerinin üstü un beyazı rengindeydi ve pırlantalarla süslüydü, içi ise yüzü gibi pembemsiydi. Sahnenin yan tarafında durup bir ataşe ve kadın avcısı olarak hayatın eğlenceli yanlarını ve olağanüstü hafifliğini anlatan bir şarkının ilk dizesini alçak sesle söyledi, daha sonra kollarını mutlu bir şekilde yana doğru açarak parmaklarını şakırdatıp dans ederek sahnenin öbür tarafına yürüdü ve orada ikinci dizeyi de söyledikten sonra, alkışlarla geri çağrılmasını beklemek ve suflör hücresinin önünde üçüncü dizeyi söylemek için geriye çekildi. Sonra zarafetle ve sakın sakın olayların içine girmeye başladı. Oynanan oyun gereğince çok zengin biriydi, bu da ona büyüleyici bir görüntü veriyordu. Oyunun akışına göre değişik değişik kıyafetler giyiyordu: kırmızı kemerli kar beyazı spor bir elbise, üstünde oldukça zengin duran fantezi üniforma, karmaşık bir olayı canlandırırken insanları gülmekten kırıp geçirdiği gökyüzü mavisi ipekten külotlar. Yürekli, coşkulu, insanı büyüleyen serüven düşkünü bir yaşamı sergiliyordu: Kâh bir düşesin eteğine yapıyor, kâh iki kendini beğenmiş yosmayla şampanyalı akşam yemeği yiyor, kâh tabancasını çekip aptal bir rakiple düello yapmaya hazırlanıyordu. Bu tatlı yorgunluklardan hiçbiri onun kusursuz görüntüsüne herhangi bir zarar veremiyor, pantolonunun ütüsünü bozamıyor, parıltısını söndüremiyor, pembemsi yüzünü kızartıp sevimsiz hale getiremiyor. Müzikal bir eserin gerekli kıldığı kurallar ve dramının ciddiyeti nedeniyle hareketleri kısıtlanmış olsa da, üstündeki bu baskıya rağmen davranışlarıyla özgür, cesur ve rahat bir görüntü sunuyor, hiçbir şekilde umursamazlık ve sıradanlık izlenimi vermiyordu. Bütün vücudu, tırnaklarının uçlarına varıncaya kadar “yetenek” denilen şeyle büyülenmiş gibiydi; bu büyü, görüldüğü kadarıyla, bize olduğu kadar ona da büyük bir haz veriyordu. Bastonunun gümüş başlığını elinde tutuşunu ya da ellerini pantolonun ceplerine sokuşunu görmek insanın ruhunu neşelendiriyordu; oturduğu koltuktan kalkışını, seyircinin önünde

eğilirken bir ileriye gelip bir geriye gidişini kendisinden o kadar emin bir şekilde yapıyordu ki, bu insana heyecan ve yaşam sevinci veriyordu. Evet, olay buydu: Müler-Rosé, çevresine heyecan ve yaşam sevinci yayıyordu; her ne kadar bu sözcük, tatlı acı karışımı bir kıskançlık, özlem, umut ve sevme arzusu duygusunu daha farklı bir şekilde ifade etse de, sahnedeki bu güzellik ve kusursuz mutluluk görüntüsü gerçekten de insanın ruhunu ateşlemeye, onu coşturmaya yetiyordu.

Salonda birlikte oturduğumuz seyirciler genellikle orta sınıf mensubu kadınlar ve erkeklerden oluşuyordu, bunların arasında sekreterler, yıllık çalışan genç insanlar ve küçük kız çocukları da vardı. Ben sahnede sunulandan inanılmayacak derecede keyif alıyordum, oyuncunun bana yaşattığı bu zevkin ve heyecanın tüm seyirciler üzerinde bıraktığı etkiyi ve yüzlerindeki ifadeyi kendi gözlerimle görebilmek için merakla çevreme bakınıyordum. Onların yüzlerinde ahmakça bir sevimlilik, dudaklarında ise kendilerini kaybetmişçesine gülen aptalca bir ifade vardı; küçük kızların daha sevimli ve daha heyecanlı gülmelerine karşın, hanımlar uyku rehaveti içinde esneyerek uyuşuk ve miskin bir ruh haliyle gülüyorlardı. Erkekler gelince; öylesine etkilenmiş ve öylesine büyük bir keyifle seyrediyorlardı ki, sanki rüyalarında kendi gençliklerini görüyor ve parlak kariyerli ve başarılı oğullarını seyreden babalar gibi gözleri parlayarak izliyorlardı. Sekreterler ve yıllık çalışan genç insanlara gelince; yukarıya doğru kaldırdıkları yüzlerindeki her şey, gözleri, burun delikleri ve ağızları iyice açılmış bir halde gülümseyerek izliyorlardı oyuncuyu. Eğer külotlarımızla sahnede biz duruyor olsaydık nasıl olurdu acaba, diye düşünüyorlardı herhalde. Kendini beğenmiş iddialı yosmalara kendi sınıfından birilerine yaklaşır gibi ne kadar içten ve ne kadar da şehvetle yaklaşıyordu! Müler-Rosé sahneden indiğinde, omuzlar aşağıya düşüyor ve sanki kalabalığın içinden çok büyük bir güç uzaklaşıyordu. Yukarıya kaldırdığı kollarıyla, ince bir sesi uzatarak zafer kazanmış bir edayla ve koşar adımlarla, sahnenin arka tarafından öne doğru gelirken, giydikleri saten elbiselerinin dikişlerini patlatacak kadar şişmiş kadın göğüsleri çıkıyordu karşısına. Evet, izledikleri oyunun büyüüne kapılan seyirciler, kendilerini bilinçsizce ve mutlu bir şekilde, parlayan bir ateşin içine atan gece böcekleri sürüsünü anımsatıyordu.

Babam krallar gibi eğleniyordu. Salona girerken, Fransız geleneğine uygun olarak şapkasını ve bastonunu da yanına almıştı. Perde kapanır kapanmaz şapkasını giydi ve bastonunu yere vurarak kopan çılgınca alkışa eşlik etti. “*C’est épatant!*” dedi defalarca, yavaşça ve hayranlıkla. Ancak oyun sona erdikten sonra, oyundan çok etkilenen ve duyguları kabaran sekreterlerin, gecenin kahramanını taklit etmek için nasıl yürüdüklerini, birbirleriyle nasıl konuştuklarını, kızarmış ellerini nasıl incelediklerini ve bastonlarını nasıl tuttuklarını gördükten sonra, babam bana şöyle dedi: “Benimle gel, onun yanına gidip elini sıkalım. Müler-Rosé ve ben ne de olsa dost sayılırız! Beni görmekten çok mutlu olacaktır. Babam bizim ailenin hanımlarına ön salonda beklemeleri talimatını verdikten sonra, biz Müler-Rosé’yi kutlamak için onun bulunduğu yere doğru yöneldik.

Yürüdüğümüz yol bizi sahnenin hemen yanında bulunan ve bu arada karanlığa gömülmüş olan müdür locasına götürdü, oradan da dar bir demir kapıdan geçerek kulislerin arkasına ulaştık. Sahnenin yarı karanlığı, ortalığı toplayan işçilerin silüetleriyle tam bir hayalet görüntüsü uyandırıyor. Oyunda bir asansör görevlisini canlandıran kırmızı üniformalı narin yapılı bir kız, omuzlarını duvara dayamış, derin derin düşünürken, babam

şaka olsun diye onun en kabarık yerinden şöyle bir makas aldı ve ona aradığımız vestiyerin yerini sordu, bunun üzerine o da bize canı istemeye istemeye gitmemiz gereken yönü işaret etti. Gaz lambalarının aydınlattığı badanalı bir koridoru boydan boya geçtik. Koridora açılan kapılardan küfür, kahkaha ve sohbet sesleri duyuluyordu; neşeli neşeli gülümseyen babam, parmağıyla işaret ederek bu yaşam biçimine dikkatimi çekti. Ama biz, koridorun alt tarafındaki dar bölümde bulunan kapıya doğru yürümeye devam ettik ve oraya varınca, babam ayak bileklerine kadar eğilip içeriye kulak kabarttıktan sonra kapıyı vurdu. İçeriden yanıt verildi: “Kim o?” ya da, “Ne var, kör olası!” Bu kaba seslenişin nedenini kesin olarak hatırlamıyorum. “İçeri girebilir miyiz?” diye sordu babam; ama içeriden gelen yanıt, bu kâğıtlara dökülebilecek türden değildi. Babam sessizce ve mahcup bir biçimde gülümseyerek devam etti: “Müler, benim – Krull, Engelbert Krull. Elinizi sıkıp sizi kutlamak istiyorduk, izin var mı?” Bunun üzerine içerideki güldü ve şöyle dedi: “Ah, sensin demek, kart horoz! Eğlenceyi de hiç kaçırmazsın!” Biz kapının eşiğinde beklerken, “Eğer çıplak vücudum sizi rahatsız etmeyecekse, buyurun,” dedi. İçeri girdik ancak karşılaştığımız manzara, bir oğlan çocuğunun hayatı boyunca hiç unutamayacağı iğrenç bir manzaraydı.

Müler-Rosé kirli bir masada, her tarafı lekeli ve tozlu bir aynanın karşısında oturuyordu, üstünde triko kumaştan gri bir külot dışında hiçbir şey yoktu. Kollarına kolluk takmış bir adam, elindeki havluyla kan ter içinde kalmış şarkıcının sırtını kuruluyordu, bu sırada o da kalın bir tabaka halinde yüzüne ve boynuna sürdüğü merhemi, renkli yağdan kaskatı olmuş bir başka havluyla temizlemeye çalışıyordu. Yüzünün yarısı hâlâ o mükemmel pembe tabakayla kaplıydı; biraz önce balmumu gibi parlayan çehresi, şimdi boyalardan arınmış, peynir gibi solgun yüzünün öteki yarısının yanında, kırmızı sarı renkli haliyle komik bir görüntü sunuyordu. Oyunda ataşe olarak taktığı saç ayırım çizgili, kestane rengi peruğunu çıkardığı için kızıl saçlı olduğunu fark ettim. Gözlerinden birinin kenarları hâlâ siyah boyalıydı, metal gibi parlayan siyah tozlar kirpiklerinin arasına yapışmıştı, bu arada öteki gözünün çevresi boyalardan temizlenmiş ve biraz sulanmıştı, ovulmaktan tahriş olduğu için ziyaretçilerine gözlerini kırpıştırarak bakıyordu. Eğer Müler-Rosé'nin göğsü, omuzları, sırtı ve kolları sivilcelerle kaplı olmasaydı, herhalde bütün bunlara katlanılırdı. Uçları iltihaplı, insanda tiksinti uyandıran kırmızı kırmızı sivilceleri vardı ve kısmen de kanıyorlardı. Bunları düşündüğümde, bugün bile ürpermekten kendimi alamıyorum. Belirtmek isterim ki, hırslımız ne kadar çok artarsa iğrenme yeteneğimiz de o kadar çok büyüyor. Bu, şu anlama geliyor: Aslında dünyaya ve dünyanın sunduklarına ne kadar içten bağlanıyorsak, iğrenme yeteneğimiz o kadar büyüyor. Soğuk ve sevgisiz doğaya sahip bir insan, hiçbir zaman benim ilk tiyatro ziyaretimdeki gibi iğrenip böylesine sarsılamaz. Demir döküm bir sobayla aşırı derecede ısıtılmış odayı, çanaklar, tavalar ve masayı kaplayan renkli yağ çubuklarının buharları ve ter kokusuyla iyice ağırlaşmış bir hava doldurmuştu; öyle ki ilk başlarda midem bulanmadan burada bir dakika bile kalamayacağımı düşündüm.

Ama yine de ayakta durmuş, etrafıma bakınıyordum. Müler-Rosé'nin giyinme odasına yaptığımız ziyaretle ilgili olarak ekleyecek daha fazla bir şey yok. Evet, anılarımı öncelikle kendimi eğlendirmek için değil de, daha çok seyirciyi eğlendirmek için yazmış olsaydım, bu ilk tiyatro ziyaretimi böylesine ayrıntılı anlattığım için kendimi eleştirmeliydim. Gerilimleri ve ölçütleri dikkate almıyorum; bu değerleri hayal dünyalarında yarattıkları konulardan görülmeye değer düzgün sanat eserleri üretmeye çalışan yazarlara bırakıyorum; bense burada

yalnızca kendi tuhaf yaşamımı anlatıyorum ve elimdeki bu malzemeyi canımın istediği gibi kullanıyorum. Kendim ve dünya hakkında edindiğim aydınlatıcı bilgiler için borçlu olduğum deneyimlerimi ve karşılaştığım olayları anlatırken, uzun uzun açıklamalarda bulunuyorum ve her ayrıntıyı özellikle öne çıkarıyorum, benim için fazla anlam ifade etmeyen şeyleri ise üstünkörü anlatıyorum.

Müler-Rosé ve zavallı babamın o zaman yaptıkları sohbet hafızamdan neredeyse tamamen silinmişti, bu belki de o sırada ona kulak kesilecek vaktim olmadığı içindi. Zira duyularla beynimize iletilen hareket, sözcüğün beyinde ürettiği hareketten kuşkusuz çok daha güçlüdür. Seyircilerin çılgınca alkışları şarkıcının başarısını teyit etmiş olsa da, onun sürekli beğenilip beğenilmediğini, beğenildiyse ne ölçüde beğenildiğini sorduğunu hatırlıyorum; onun huzursuzluğunu nasıl anlamazdım ki! Ayrıca aklımda kaldığına göre, konuşma aralarına bazı müstehcen espriler de serpiştiriyordu; örneğin babam ona herhangi bir konuda sataşınca: “Çenenizi kapayın!” diyor ve hemen arkasından, “Ya da patilerinizi daha lezzetli bir şey için saklayın!” diye ekliyordu. Ama ben onun zihninin ürettiği bu veya diğer sözleri, dediğim gibi, yarım kulakla dinliyordum; çünkü o sırada tamamen duyularımın karşılaştığı şeyleri içselleştirmeye çalışıyordum.

Bu yarı karanlık kalabalığın –o zamanlar düşüncelerim aşağı yukarı böyleydi– biraz önce imrenerek seyrettiği ve yerinde olmak istedikleri gönül hırsız, işte yüzü gözü boya bulaşığı, cüzamlı gibi görünen bu adamdı! Görüntüsüyle insanda tiksinti uyandıran bu zavallı ve günahkâr adam, mutlu kelebeğin ta kendisiydi; biraz önce ona bakan binlerce göz güzelliğin, hafiflemenin ve mükemmelliğin gerçekleştiğini sanarak nasıl da aldanmışlardı! Akşam olup vakitleri gelince, masallardaki gibi ıslıl ıslıl parlayan o tiksindirici yumuşakçalardan biri değil miydi o? Ama belli bir yaşam deneyimine sahip bu yetişkin insanlar, kendilerini onun büyüüne nasıl kaptırırlar? Aldatıldıklarını bilmeleri gerekmez mi? Yoksa bu insanlar sanki aralarında söz birliği etmişler gibi bu aldatmayı bir kandırmaca olarak görmüyorlar mıydı? Sonuncusu bana daha olası gibi geliyor; zira etraflıca düşünülürse, ateşböceği kendisini gerçek biçimiyle ne zaman gösterir? Yaz gecelerinde şiirsel bir kıvılcım olarak uçuşurken mi yoksa avucumuzun içinde kıvrılan basit ve iğrenç bir yaratık olunca mı? Hangisi olduğuna karar vermekten sakının! En iyisi, biraz önce gördüğünüzü sandığınız resmi yeniden gözünüzün önüne getirin: Kendilerini sessizce ve çılgınca ateşin içine atan o zavallı güve ve sivrisinek sürüsüne bakın! Onların kandırılmaya isteyerek izin vermeleri ne büyük birliktelik! Görüldüğü gibi burada Müler-Rosé'nin yetenekleri için Tanrı'nın onun doğasına taşıdığı bir gereklilik söz konusudur. Onun yaşamını sürdürülebilmesi için kuşkusuz vazgeçilmez bir kuruluş var karşımızda ve bu adam bu kuruluşa hizmet etmek için görevlendirilmiştir ve ona bu kuruluş tarafından maaş ödenmektedir. Bugün gördüğümüz gibi, her gün ortaya koyduğu başarı için ona ne kadar hayranlık duyulsa azdır! Müler-Rosé'nin, yüzündeki iğrenç sivilcelerin bilincinde olmasına rağmen, onları gizleyerek seyircinin karşısına çıkıp insanların başını döndürecek kadar kendinden emin bir şekilde hareket ettiğini duyumsayın ve iğrenme duygunuza hâkim olun! Doğal olarak ışık, renkli kremler, müzik ve sahne ile seyirci arasındaki mesafe de bu görkemli kalabalığın gönüllerinde canlandırdığı mükemmelliği onun kişiliğinde görmelerine ve sonsuzca duygulanıp neşelenmelerine yardımcı oluyor!

Biraz dahafazla şey duyumsayın! Bu şımarık ve düzeysiz adamın her akşam kendi

kişiliğini doğüstü bir varlık olarak sunmasını sağlayan şey neydi, bunu kendinize bir sorun bakalım! Biraz önce parmak uçlarına varıncaya kadar bütün vücudunu etkisi altına alan bu sanatsal büyüün gizli kaynağı neydi, bir sorun bakalım kendinize! Buna yanıt verebilmek için (aslında siz bunların ne olduğunu çok iyi biliyorsunuz!) ateşböceğine ışık saçmayı öğreten şeyin, sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar tatlı ve adı konulmayan bir güç olduğunu anımsamanız yeterli. Ama şuna dikkat edin, insan beğenilmeye doyamaz! Müler-Rosé'nin sanatsal yeteneğini geliştirmesini ve pekiştirmesini sağlayan şey, onun eğlenceye susamış bu seyirci kitlesine yürekten duyduğu bağlılık ve onlarla birlikte olma dürtüsüdür; eğer o, seyirciye yaşam sevinci sunuyorsa, onlar da onu alkışa boğuyorsa, onların birbirlerini karşılıklı olarak tatmin etmesi, sanatçı ve seyirci tutkusunun bir araya gelmesi demek değil midir?

Altıncı bölüm

Yukarıdaki satırlar ana hatlarıyla benim Müler-Rosé'nin giyinme odasında aklımdan geçirdiğim ateşli düşüncelerimi yansıtıyor, bundan sonraki günlerde ve hatta haftalarda da düşüncelerim hep onun giyinme odasına odaklanıyordu; hep onu düşünüyor ve ondan bir türlü uzaklaşmıyordum. Bu içsel araştırmaların meyvesi her zaman derinden bir etkilenme, özlem, umut, duygu sarhoşluğu ve sevinç oldu; o zamanlar benliğimi bütünüyle saran bu duygular o kadar büyüktü ki, bugün bile aşırı yorgunluğuma rağmen onları anımsamam, kalbimin küt küt atmasına yetiyor. Evet, o zamanlar içimdeki bu duygu o kadar güçlüydü ki, bazen göğsümü patlatacak gibi oluyor, hatta belli ölçüde beni hasta ediyor ve okulu kırmam için fırsat da yaratıyordu.

Düşmanlık beslediğim bu eğitim kurumuna karşı giderek artan nefretimden nedenini burada açıklamayı gerekli görmüyorum. Yaşamımı sürdürebilmemin tek koşulu, ruhumun ve hayal gücümün bağımsız oluşudur; öyle ki hapishanede geçirdiğim uzun yılları anımsamam, kentimizin aşağı tarafında bulunan kireç beyazı kutu gibi evimizde hâkim olan sözümona saygın disiplin anlayışı, çocuksu ruhumu baskı altında tutan esaret ve korku sarmalını düşünmekten daha az duygulandırmıyor beni. Nedenlerini daha önce yazdığım sayfalardan birinde açıkladığım gibi, bir de üstüne üstlük yalnızlığımı hesaba katacak olursam, okulu yalnızca pazar ve tatil günlerinde değil, öteki günlerde de kırmak istememe şaşırılmamak gerekir.

Bu arada uzun uğraşlardan sonra babamın imzasını taklit etmemin bana çok ama çok yararı oldu. Bir baba, kendini eğiten ve yetişkinler dünyasına girmeye çalışan bir oğlan çocuğunun doğal olarak örnek alacağı en yakın kişidir. Kendi beceriksizliği ve yeteneksizliği yüzünden babasına hayranlık duymak zorunda kalan yenyetme bir oğlan çocuğu, babasıyla olan gizemli yakınlığı ve benzerliği sayesinde onun davranışlarını gururla kendisine örnek alır. Ya da, daha doğru ifade etmek gerekirse, kalıtımsal olarak içimizde şekillenen, bizi yarı bilinçli bir şekilde öğrenmeye ve uygulamaya götüren şey, işte ona duyduğumuz bu hayranlıktır. O zamanlar kargacık burgacık yazılarımı arduvaz bir plaka üzerine kazırken, çelik uçlu kalemi babam gibi hızlı ve yoğun bir şekilde kullanabilmeyi düşünüyordum hep; daha sonraları, babamın zarif bir şekilde tuttuğu gibi kalemin sapını parmaklarımla sıkı sıkı kavrayıp onun yazısını taklit edebilmek için ne kadar da çok kâğıt harcamıştım! Bu iş hiç de zor değildi; çünkü zavallı babamın elyazısı aslında bir çocuk yazısı gibiydi, yazmaya yeni başlayan çocuklar gibi yazıyordu ve yazdıklarını da tamamlamıyordu, harfler çok küçüktü ve benim başka hiçbir yerde görmediğim biçimde uzun ve ince çizgilerle enine doğru genişliyordu; herkesi şaşırtacak biçimde ve çabucak taklit etmeyi başardığım bir yazı biçimi. Metindeki sivri gotik harflerin aksine, Latince yazı özelliği gösteren "E. Krull" imzasına gelince; bir bulut kümesini anımsatan süslü püslü kıvrımlardan oluşuyordu ve ilk bakışta taklit edilmesi zor gibi görünüyordu; ama benim zavallı babam imzasını o kadar aptalca atıyordu ki, ben onu her zaman neredeyse mükemmele yakın bir başarıyla taklit edebiliyordum. Zira E harfinin alt yarısının sağa doğru yaptığı geniş çıkıntının içine soyadın kısa hecesi temiz bir şekilde yerleştirilmişti. Ancak E harfinin yukarıdan aşağıya doğru inen alt yarısının çıkıntı şeklindeki geniş kıvrımını iki defa kesen başka bir geniş kıvrım daha vardı ki, bu da U harfinin sağ alt yanından dışarıya doğru taşan kancadan başlayarak bütün

hepsini ön taraftan çevreleyip ilki gibi yine aynı şekilde süslü bir S biçiminde aşağıya doğru iniyordu. Babamın yazısı enine doğru yayılmayıp boyuna doğru yükseliyordu, fazla süslüydü ve öylesine çocuksu bir tarzdaydı ki, taklit edilmesi çok kolaydı. Babam bile benim onun yerine yazdığım ve imzaladığım dilekçeleri kendi elinden çıkmış sanıyordu. “Oğlum Felix’in, ayın yedisinde korkunç bir mide ağrısı nedeniyle okula gelemediğini derin üzüntüyle bildiririm – E. Krull,” diye yazıyordum. Bir başka dilekçemde de şöyle yazıyordum: “Dişetindeki iltihaplı bir şişkinlikten dolayı ve de sağ kolu burkulduğu için Felix, 10-14 tarihleri arasında evden dışarı çıkamamış ve derslerine katılamamıştır. Derin bir üzüntüyle arz ederim – E. Krull.” Bu yapıldı mı, bir ya da birkaç gün boyunca ders saatleri sırasında güzel kentimizin çevresinde özgürce dolaşmaktan, yemyeşil çayırların ve çimenlerin üstüne uzanıp hışırdayan yaprakların gölgesinde düşüncelere dalıp genç kalbimin sesini dinlemekten, Rhein Nehri’ne doğru uzanan, eskiden başpiskoposun oturduğu şatonun muhteşem duvarları arasında düşlere dalmaktan ya da sert geçen kış mevsiminde, vaftiz babam Schimmelpreester’in atölyesine sığınmaktan beni hiçbir şey alıkoyamıyordu; gerçi vaftiz babam pratik zekâmdan dolayı bana sık sık küfürlü adlar takıyordu ancak bunu okul yönetimine sunduğum gerekçeleri takdir ettiğini gösteren bir vurguyla yapıyordu.

Ancak ara sıra, okul olduğu günlerde hastayım diye evde kalıp yatakta yattığım da pek nadir değildi; daha önce de anlatmaya çalıştığım gibi, okulu kırmak için çok haklı gerekçelerim vardı. Kendi kuramıma göre, temeli yüce bir gerçeğe dayanmayan her türlü aldatma, basit ve aptalca bir yalandan başka bir şey değildir ve onunla karşılaşan ilk kişi tarafından hemen fark edilir. Ancak aldatmanın başarılı olma ve insanlar arasında kalıcı bir etki bırakma şansı her zaman vardır ve bu kesinlikle aldatma değildir, aksine gerçekler dünyasına giren doğrunun, çevre tarafından tanınıp sayılması için ihtiyaç duyduğu bazı nesnel özelliklerin biçimlenmesidir. Kolayca atlatılabilen çocuk hastalıkları dışında ciddi bir sağlık sorunu yaşamayan bir oğlan çocuğu olarak sabah kalkıp beni korkutan sıkıcı günü evde hasta olarak geçirmeye karar verdiğimde, kuşkusuz öyle sıradan bir hasta numarası da yapmıyordum. Zihnimde canlandırdığım despot yöneticileri etkisiz kılacak bir güce sahip olduğuma göre, bu zahmete neden katlanacaktım ki? Hayır, belli düşüncelerin ürünü olarak o zamanlar doğamı altüst eden, neredeyse acılar içinde kıvrandıran bir şişkinlik ve gerilme hali ve günlük angarya işlerin getirdiği sürtüşmelerden duyduğum nefret, öyle bir ortam oluşturuyordu ki yaptığım numaralar son derece inandırıcı bir nitelik kazanıyordu; bu da ister istemez aile doktorumuzu ve ev halkını kaygılandırıyor ve bana ihtimam göstermelerini gerekli kılıyordu.

O günün yalnızca kendime ve özgürlüğüme ait olmasına karar vermem, dakikaların ilerlemesiyle değiştirilemez bir zorunluluk haline geldiğinden, içinde bulunduğum durumu beni seyredenlerden çok, öncelikle kendim için sunmaya başladım. Yataktan kalkma saati bilerek kaçırılmış oluyordu, yemek odasında hizmetçi kızın hazırladığı kahvaltı soğuyordu, küçük kentimizin ruhsuz gençliği sallana sallana okula gidiyordu, günlük yaşam başlamıştı ve benim tek başıma ve kendi kararımınla günün baskıcı düzeninden kurtulmam kesinleşmiş oluyordu. Durumumun cüretkârlığı, kalbimi ve midemi korkuyla karışık bir heyecanla dolduruyordu. Tırnaklarımın morarmaya başladığını görüyordum. Belki de bugünün sabahında hava soğuktu ve yorganı üstümden atarak vücudumu birkaç dakikalığına odanın ısısına bırakmak ve dişlerimi zangır zangır titreten etkili bir sıtma nöbeti yaratmak için,

kendimi biraz bırakıp geriliyordum, bu da evdekalmam için yeterli oluyordu. Bu söylediklerim, benim marazlı ve bakımına özen gösterilmesi gereken bir yapıya sahip olduğumu doğruluyordu; öyle ki yaşamımın ortaya koyduğu gibi, başkalarını etkileme yeteneğim kendi kendimi aşmamın önemli bir ürünüydü, hatta ahlaki bir başarı olarak her türlü saygıya layıktı. Eğer farklı bir doğaya sahip olsaydım, o zaman inandırıcı bir hasta görüntüsü vermem ve buna etrafımdakileri inandırıp bana karşı insanca davranmalarını sağlamak için vücudumu gevşetmem ve ruhumu sakinleştirmem mümkün olmazdı. İri ve kaba yapılı biri böylesine inandırıcı hastalık numarası yapmayı pek beceremezdi sanırım. Ancak şu deyim burda yine kullanmak istiyorum, narin yapılı biri gerçek anlamda hasta olmadan da acılara aşına olmayı ve çektiği acıların emarelerini içinde özümsemeyi bilir. Gözlerimi kapıyordum ve soran ve yakınan bir ifadeyle yeniden açıyordum. Aynaya bakmadan da, saçlarımın uyumaktan karmakarışık olduğunu, tel tel alnımın üstüne düştüğünü ve o ânın getirdiği gerilim ve heyecanın yüzümü solgun gösterdiğini biliyordum. Yüzümün çökmüş görünmesi için de kendi kendime bulduğum ve denediğim bir yöntemi uyguluyordum: buna göre yanaklarımın içindeki etleri hafifçe ve neredeyse belli etmeden dişlerimle kısıtıyordum; öyle ki yanaklarımda bir boşluk, çenemde bir uzama oluşuyor, bir gecede erimiş ve süzölmüş bir görüntü kazanıyordum. Burun kanatlarımdaki titremenin ve göz kenarlarındaki kasların sıkça ve acı vererek kasılmasının da bunda payı vardı kuşkusuz. Tırnakları morarmış parmaklarımı göğsümün üstünde kenetliyordum ve böylece yıkanma leğenimin yanında, bir sandalyenin üstünde oturarak ve arada sırada dişlerimi birbirine vurarak durumumu fark edecekleri ânı bekliyordum.

Bu biraz geç gerçekleşiyordu; çünkü annemle babam sabah uykusunu seviyorlardı ve benim evden çıkmadığım anlaşılınca kadar iki ya da üç ders saati geçmiş olurdu. Sonra annem merdivenden yukarı çıkıp odama girer ve hasta olup olmadığını sorardı. Sanki onu tanımakta zorlanıyormuşum gibi gözlerimi iyice açarak tuhaf tuhaf yüzüne bakar ya da ne demek istediğini anlamıyormuşum gibi davranırdım. Sorusunu, evet onun sorusunu sanırım hastayım, diye yanıtlıyordum. Annem, neyim olduğunu sorunca, “Başım... tüm uzuvlarım ağrıyor... Neden böyle üşüyorum ben?” diye ölgün bir sesle, uyuşmuş dudaklarla ve acılar içinde kıvranıyormuşum gibi, kendimi bir taraftan diğer tarafa atarak yanıt veriyordum ona. Annem yüzüme bakıp halime acıyordu. Aslında çektiğim acıları pek de ciddiye aldığını sanmıyorum; ancak anne duyarlılığı aklının önüne geçtiği için oynadığım oyunun dışında kalmaya gönlü razı olmuyordu, aksine tiyatrodaki olduğu gibi benim oynadığım oyuna yardımcı oyuncu olarak katılıyordu. İşaretparmağını yanağına dayayıp kaygıyla başını sallayarak, “Ah, zavallı çocuk,” diyordu. “Hiç mi bir şey yemek istemiyorsun?” Titreyerek çenemi göğsümün üstüne bastırıp hiçbir şey istemediğimi söylüyordum. Davranışlarımın tutarlılığı ve belli bir sırayı takip etmesi yavaş yavaş annemin aklını başına getirmişe benziyordu; derin bir kuşkuya düşüyor ve deyim yerindeyse, yanılısamanın verdiği hazdan kendisini çekip çıkarıyordu; çünkü böyle bir şey yüzünden bir insanın yiyip içmekten kesilmesi, onun anlama yetisinin sınırlarını aşıyordu. Gerçeği sınamak için birinin yüzüne nasıl bakılırsa, annem de benim yüzüme beni sınırdaki gibi bakıyordu. Ancak annem tarafsız gözlemlerle bu noktaya ulaştığında, onu içsel bir karara zorlamak için sanatımın en zahmetli ve en etkileyici yanını konuşturuyordum. Aniden yatağımda doğruluyordum, titreyen ve hızlı hareketlerle yıkanma leğenini yanıma çekiyor ve bütün vücudum korkunç biçimde titreyip

kasılırken, kıvranarak kendimi leğenin üstüne atıyordum, öyle ki görünüşüme bakıp da çektiğim büyük ıstıraptan etkilenmemesi için insanın taş kalpli olması gerekirdi. Ekşimiş ve perişan haldeki yüzümü leğenin üstünden arada bir kaldırıp derin derin soluyarak, "İçimde hiçbir şey kalmadı ki..." diyordum. "Gece hepsini çıkardım..." Daha sonra nefes alıp vermemi engelleyen asıl krize, uzun süren o korkunç boğulma krampı krizine tutulmaya karar veriyordum. Annem başımı tutup beni kendime getirmek için kaygılı bir ses tonuyla tekrar tekrar adımları söylüyordu. Kollarım ve bacaklarımdaki kasılmalar çözülmeye başlayınca, çok etkilenmiş bir şekilde, "Dr. Düsing'e haber gönderiyorum!" diyerek dışarı koşuyordu. Tabii ben de bitkin bir halde ama tarif edilemez bir sevinç ve tatmin duygusuyla yastıklara gömülüyordum.

Böyle bir sahneyi gözümün önünde ne kadar sık canlandırmış ve gerçeğe dönüştürme yürekliliğini göstermeden önce zihnimde ne kadar çok provasını yapmışım! İnsanlar beni anlar mı bilmiyorum ama bu sahneyi uygulamaya koyduktan ve büyük bir başarı kazandıktan sonra, mutluluktan uçuyor ve düş gördüğümü sanıyordum. Herkes bunu yapamaz; düşler ama yapamaz. Ya başıma korkunç bir şey gelirse, diye düşünür insan. Eğer bayılıp yere yığılırsan, ağızından kan gelir ve vücuduna giren kramplar seni kıvrandırır, o zaman insanların katı yürekliliği ve umursamazlığı birdenbire yoğun bir ilgiye, kaygıya ve geç kalmış bir pişmanlığa dönüşebilir! Ancak insan vücudu sağlamdır ve doğası gereği dayanıklıdır. Eğer insan ruhu şefkate ve özenli bir bakıma özlem duyarsa, buna dayanır ve çektiği acıları gözler önüne serme ve vicdanlara baskı yapma fırsatı veren dramatik görüntüler sergilemez. İşte ben şimdi bu görüntüleri sergiliyordum, kendi katkım olmadan da gösterecekleri etkiyi sağlamışım. Ben doğayı düzeltmişim, bir düşü gerçekleştirmişim. Kim cesaretini toplayıp hiçlikten, nesnelere salt içsel bilgisinden ve canlılığından, kısacası, hayal gücünden etkili bir gerçeklik yaratabiliyorsa, o zaman oynadığım bu oyundan yorgun düşüp büyüleyici ve düşsel bir mutlulukla dinlendiğimi de anlar.

Bir saat sonra sağlık müşaviri Düsing geliyordu. Düsing, benim doğumumu yaptırmış olan yaşlı doktor Mecum öldüğünden beri aile doktorumuzdu; uzun boyluydu, öne doğru eğik sevimsiz bir duruşu ve yukarıya doğru kalkık, eşek kırı rengi saçları vardı. Başparmağı ve işaretparmağıyla sürekli uzun burnunu sıvazlıyor, iri ve kemikli ellerini ovuşturuyordu. Bu adam benim için tehlikeli olabilirdi – hekimlik yetenekleri dolayısıyla değil; sanırım bu konuda pek de yetenekli değildi (aslında büyük bir bilim aşkıyla kendini mesleğine adanmış bir hekimi aldatmak çok kolaydır) ama başkalarının güdümünde hareket edenlerde olduğu gibi bütün yeteneği yaşam deneyiminde gizliydi. Kalın kafalı ve hırslı biri olarak Asklepios'un bu onursuz havarisi kişisel ilişkileri, şarap evi dostlukları ve koruyucu tutumu sayesinde sağlık işleri müşaviri unvanını ele geçirmişti ve görevli olarak sık sık gittiği Wiesbaden'deki resmî dairelerde başka ödüller ve çıkarlar elde etmeye çalışıyordu. Dikkat çekici olan bir başka şey de, kendi gözlerimle de gördüğüm gibi, hasta kabul odasında düzen ve sıra takibine önem vermeyip, varlıklı ve hatırı sayılır hastaları, uzunca bir süredir bekleyen sıradan hastaların önüne almasıydı; yine aynı şekilde iyi bir iş sahibi olan ve toplum içinde etkin bir konumda bulunan hastaların şikâyetlerine aşırı bir ciddiyet ve duyarlılık gösterirken, gelir düzeyi düşük ve yoksul hastalara sert ve şüpheli bir tavırla yaklaşıyor, hatta onların şikâyetlerini yersiz bularak reddediyordu. Eğer hükümet makamlarının gözüne gireceğine ya da kendisini iktidar partisinin hararetle bir taraftarı

olarak göstereceğine inanmış olsaydı, sanırım herkese yalancı tanıklık etmeye, her türlü ahlaksızlığa ve aldatmaya hazır olurdu; çünkü onun bu özelliği yüce yeteneklerden yoksun biri olmasına rağmen ulaşmaya çalıştığı o aşağılık gerçeklik anlayışına çok uyuyordu. Ama benim zavallı babam, kuşku uyandıran işine rağmen sanayici ve vergi mükellefi olarak kentlin saygın insanlarından sayıldığından, sağlık işleri müşavirinin aile doktorumuz olarak bize karşı belli bir sorumluluğu bulunuyordu; bu sefil adam rüşvet almayı öğrenmek için her fırsatı değerlendirdiğinden, benim sergilediğim oyuna katılması gerektiğine inanıyordu.

Ne zaman, “Ay, ay, ne yapalım şimdi?” ya da, “Ne biçim iş bu?” gibi alışılmış doktor amca söylemleriyle yatağıma yaklaşıp yanıma otursa ve beni biraz süzüp sağlığımla ilgili sorular sorsa, yüzüme bakıp susmasıyla, gülümsemesiyle ve göz kırpmasıyla beni kendisine karşılık vermeye teşvik ediyordu ve ben, onun hep söylediği gibi, “okul hastası” olduğumu rahatlıkla itiraf edebilirdim. Ancak bu konuda ona hiçbir şekilde yardımcı olmuyordum. Beni bundan alıkoyan şey, dikkatli olmaktan çok (aslında ona güvenebilirdim) gururum ve onu aşağısamamdı. Onun benimle bir anlaşmaya varmak için gösterdiği çabalar karşısında gözlerim daha bulanık ve daha şaşkın bir ifadeyle bakıyordu, yanaklarım daha çok içine çöküyor, dudaklarım daha çok aşağıya sarkıyor, nefes alıp vermelerim daha zorlaşıyor ve kısalıyordu; inanması için kusma krizi numarası yaparak Dr. Düsing’in çabalarına hiç yardımcı olmuyor, yüzüne boş boş bakarak tanı koymasına fırsat vermiyordum, öyle ki sonunda yenilgiyi kabul edip yaşam deneyimini bir kenara bırakarak benim bu durumuma bilimin yardımıyla yaklaşmak zorunda kalıyordu.

Bu onu çok kızdırıyor olmalıydı; birincisi aptallığı yüzünden kızırıyordu kendisine, ikincisi ise benim sunduğum hastalık tablosu gerçekten çok genel ve tanı konulamaz türdendi. Sırtımı ve göğsümü dinliyor, parmaklarıyla her tarafıma defalarca vurup yokluyor, bir çorba kaşığının sapını boğazıma sokup dilimin üstüne bastırıyor, termometreyle canımı acıtarak ateşimi ölçüyor ve daha sonra iyi ya da kötü bir şeyler söylemek zorunda kalıyordu. “Migren,” dedi. “Ama kaygılanmaya gerek yok. Genç dostumuzun buna meyilli olduğunu biliyoruz. Maalesef midesi pek de az hasar görmemiş. Öncelikle yatak istirahati öneriyorum; ziyaretine gelen olmasın, fazla konuşmasın ve en iyisi odasını da karartın. Daha önce verdiğim limon asitli kafein etkisini iyi gösterdi. Şimdi size şunu yazıyorum...” Küçük kentimizde ne zaman birkaç grip vakasına rastlansa, bizimki hemen teşhisini koyuyordu: “Grip, çok sevgili Frau Krull, gastritle birlikte seyreden bir grip salgını. Demek sonunda bizim küçük dostumuzu da yakaladı! Solunum yolları enfeksiyonu henüz tehlikeli boyutta değil ama iltihaplanma var. Sanırım öksürüyorsunuz da, öyle değil mi dostum? Günün ilerleyen saatlerinde daha da yükseleceğini düşündüğüm bir ateş durumu da söz konusu. Ayrıca nabız dikkat çekici bir biçimde hızlı ve düzensiz atıyor.” Yaratıcılıktan yoksun bir hekim olarak bana eczanede satılan acı tatlı bir kuvvet şarabı yazdı, bu durum benim çok hoşuma gitmişti, içtiğim şarap kazandığım bunca uğraştan sonra beni sakin, sıcak ve huzurlu bir havaya sokmuştu.

Hekimlik mesleğini icra edenlerin sayılarının çokluğuna bakıldığında, bunların çoğunun boş kafalı ve sıradan insanlar oldukları, olmayan bir şeyi görmeye ve var olanı inkâr etmeye hazır oldukları söylenebilir; bu özellikleriyle bir istisna yapıp diğer meslek gruplarından ayrılmazlar. Hekimlik eğitimi görmemiş ama insan vücudunu iyi bilen ve ona âşık olan herkes, bedeninin hassas sırlarının üstesinden gelmeyi bilir ve onu parmağında istediği gibi

oynatır. Konulan solunum yolları enfeksiyonu teşhisini ben öngörmemiştim ve bu, hiçbir şekilde sergilediğim oyunun bir parçası da değildi. Ancak sağlık işleri müşavirinin koyduğu “okul hastası” teşhisini çürüttüğüm için, gribe yakalandığımı söylemekten başka çaresi kalmıyordu; teşhisini haklı kılmak için boğazımın gıcıkklanmasını ve öksürme ihtiyacı duymamı istedi, üstelik hiç de doğru olmadığı halde bademciklerimin şiştiğini iddia ediyordu. Ateşimin yükselmesiyle ilgili teşhisinde kuşkusuz haklıydı ancak klinik bulgusuna bakıldığında, okulda öğrendikleri onu yalancı durumuna sokuyordu. Tıp bilimi, ateşin bir virüsün kanı zehirlenmesiyle ortaya çıktığını, başka bedensel nedenlerden dolayı yükselemeyeceğini öngörür. Bu çok gülünç. Okurun bu konuda ikna olması gerekir; sağlık müşaviri Düsing beni muayene ettiğinde, gerçek anlamda hasta değildim, bu konuda okura şeref sözü verebilirim. O ânın verdiği heyecan ve benim maceracı irademden başarısı bunun için yeterliydi; bu, hasta rolüne kendimi iyiden iyiye kaptırmış olmam ve gülünç duruma düşmemek için kendi doğamın üzerinde son derece ustaca oynadığım bir oyunla ortaya çıkan bir tür sarhoşluktu, benim için gerçek olmayan bir şeyi başkaları için gerçeğe dönüştürme çabası, hem gerilim hem de gevşeme gerektiren bir tür kendinden geçiş haliydi: Bu tür etkiler bedenimin ve tüm organlarımın tansiyonunu ve ateşini yükseltiyordu, öyle ki sağlık işleri müşaviri Düsing bunu termometre üzerinde açıkça görebiliyordu. Nabız atışlarımın yükselmesi de kuşkusuz aynı nedenlerle açıklanabilir; evet, Dr. Düsing’in başı göğsümün üstündeyken ve ben onun eşek kırı kuru saçlarının hayvansı kokusunu solurken bile, kalp atışlarımı tekleyen ve birden hızlanan bir ritme sokmak tamamen benim elimdeydi. Mideme gelince; Dr. Düsing hangi teşhisi koyarsa koysun, her seferinde midemin hasar gördüğünü söylüyordu; eğer öyleyse, midemin eskiden beri hassas bir yapıda olduğunu, çabuk tahriş olduğunu, değişen ruh halimle nabzım gibi hızlı hızlı atmaya ve kalbim gibi küt küt vurmaya başladığını ve hatta çok özel durumlarda kalp atışlarından değil, aksine mide atışlarından söz etmek gerektiğini belirtmek gerekir, diyordu. Dr. Düsing bu fenomeni gözlemliyor ve bu durum onu düşüncesinde hiç yanıltmıyordu.

Dr. Düsing bana o ekşimsi tabletleri ya da acı tatlı kuvvet şarabını yazdıktan sonra bir süre daha yatağımın başında oturup annemle gevezelik ederken, ben de sarkmış dudaklarımın arasından zorlanarak soluk alıp veriyor, ferî gitmiş yorgun gözlerimle tavana bakıyordum. Daha sonra doğal olarak babam da onlara katılıyor, benimle göz göze gelmekten kaçınan mahcup bir ifadeyle üzerime eğilip beni süzüyor ve bir yandan da sağlık müşavirine romatizmasıyla ilgili sorular soruyordu. Daha sonra tek başıma kalıyordum ve günlerimi daha az yiyerek, dünya ve gelecekle ilgili tatlı düşler görerek huzur içinde ve istediğim gibi geçiriyordum ve bu da bana çok iyi geliyordu. Fakat yediğim koyu kıvamlı çorba ve peksimetler benim delikanlı iştahıma yeterli gelmemeye başlayınca, yavaşça yatağımdan kalkıp sessizce yazı masamın kapağını açıyordum ve orada hatırı sayılır miktarda bulunan çikolatalardan bolca yiyordum ve bunun bana hiçbir zarı dokunmuyordu.

Yedinci bölüm

Çikolataları nereden mi alıyordum? Onları çok özel ve kusursuz bir biçimde elde ediyordum. Küçük kentimizin aşağı kısmında, çok işlek bir alışveriş caddesinin köşesinde, yiyecek içecek satan iyi donatılmış, sevimli bir dükkân vardı. Yanılmıyorsam, Wiesbaden’li bir firmanın şubesiydi ve yüksek tabakaya mensup insanlara alışveriş yapma olanağı sunuyordu. Okul yolum beni her gün bu iştah kabartan dükkâna götürüyordu ve ben pek çok kez, elimde bir nikel parçasıyla, paramın yettiği kadarıyla kendime ucuzundan çikolata, meyve ve malt bonbonu satın almak için bu dükkânın kapısından içeri giriyordum. Ama bir gün dükkânın boş olduğunu gördüm; sadece müşterilerden dolayı boş değildi, satış hizmeti veren personel de yoktu. Giriş kapısının üstündeki çingirak, kapı açılıp kapanırken kısa bir metal çubuğun üzerindeki dişe takılıp sallanmaya başlayınca kendiliğinden şingırdamaya başladı; ama çingırağın sesi, camlı bölmesi yeşil ve kıvrımlı bir kumaşla kapatılmış olan kapının arkasında, biraz gerilerde bulunan odadan ya duyulmuyordu ya da o anda içeride kimse yoktu: Yalnızdım ve tek başıma orada öylece duruyordum. Beni saran yalnızlıktan ve sessizlikten başı dönmüş, şaşırılmış ve hayallere dalmış bir biçimde çevreme bakınıyordum. Bu zenginler dükkânını şimdiye kadar hiç böylesine özgür ve rahat rahat seyredememiştim. İçi çok geniş değildi, aksine dar bile sayılabilirdi ama birbirinden lezzetli yiyeceklerle tepelere kadar tıka basa doluydu. Sucuklar ve salamlar yan yana dizilmişlerdi, özellikle sucuklar renk renk, biçim biçimdi; kimisi beyaz, kahverengimsi sarı, kırmızı ve siyah renkliydi, kimisi de tıpkı bir küre gibi yuvarlak, uzun uzun, boğum boğum ve kalın bir ip gibiydi ve bunlar dükkânın kubbeli tavanını karartıyorlardı. Teneke kutular ve konserveler, kakao ve çay, marmelat, bal ve reçel dolu renkli cam kavanozlar, ince uzun ve koca karınlı likör ve punç konsantresi şişeleri duvarları zeminden tavana kadar dolduruyordu. Tezgâhın cam vitrinlerinin içinde tütsülenmiş uskumrular, taş emenler, dil balıkları ve yılan balıkları tabak ve kâselerin içine konulmuş, yenilmek üzere sunulmuşlardı. İtalyan salatası dolu tabaklar da aynı şekilde insanların beğenisine sunulmuştu. Buz parçasının üstüne konulmuş bir ıstakoz, kıskaçlarını açmış, öylece duruyordu; açık sandıkların içinde üst üste yığılmış gibi duran altın sarısı çaça balıkları yağlı yağlı parlıyordu. Filistin topraklarının nefis meyvelerini anımsatan tarla çilekleri ve üzümün yanına, sardalye balığı konserveleri ve içinde havyar ve kaz ciğeri ezmesi bulunan beyaz kaplar üst üste istif edilmişti. Besiye çekilmiş kümes hayvanlarının tüyleri yolunmuş boyunları üst bölmedeki tabakların kenarından aşağıya doğru sarkıyordu. Yanı başlarında duran uzun, ince ve yağlı bıçakların anlattığı gibi, dilimlenmeye hazır et ürünleri, pirzolarlar, salamlar, dil, tütsülenmiş som balığı ve kaz göğüsleri de aynı şekilde üst bölmeye istif edilmişlerdi. Akla gelebilecek her türlü peynir çeşidinin konulduğu tabakların üstü, büyük ve kubbeli cam kapaklarla örtülmüştü: Kiremit kırmızısı, süt beyazı, damarlı ve sarı sarı kıvrımlarıyla gümüş gibi parlayan örtülerden dışarıya taşan peynirler. Enginarlar, yeşil yeşil kuşkonmaz demetleri, öbek öbek yer mantarları, yaldızlı kâğıtlara sarılı nefis ciğer sucukları ve sosisler aralara bolca serpiştirilmişti; yan masaların üstünde en iyi kalite bisküvilerle dolu ağzı açık teneke kutular duruyordu, koyu koyu parlayan ballı çörekler çaprazlama bir biçimde üst üste istif edilmişler, içinde bonbonlar ve şeker kaplı meyvelerin bulunduğu cam kavanozlarla birlikte iştah kabartıcı bir şekilde yukarıya doğru yükseliyorlardı.

Büyülenmiş gibi orada öylece duruyordum ve kulak kabartmış bir halde, kararsızlıkla inip kalkan göğsümle, çikolataların ve tutsülü balıkların yer mantarlarının küflü kokusuyla nefis bir şekilde karıştığı bu dükkânın sevimli atmosferini hafızama kaydediyordum. Masal dünyasında gibiydim, insanların yiyip içip zevk ve safa içinde yaşadıkları o masal ülkesini, pazar günü doğmuş şanslı çocukların ceplerini ve çizmelerini hiç çekinmeden mücevherle doldurdukları yeraltındaki hazine odalarını düşünüyordum. Evet, bu bir masal ya da bir düştü! Günlük yaşamın hantal düzeninin ve kuralcılığının ortadan kaldırıldığını, insan hırsının karşısına çıkan engellerin ve bürokrasinin yok edildiğini büyük bir mutlulukla görüyordum. İçi tika basa yiyecek dolu bu dükkânın bütünüyle benim ıssız yaşamıma ait olduğunu görme zevki beni öyle sarıyordu ki, bu zevki bir kaşınıtı ve sancı gibi vücudumun bütün organlarında hissediyordum. Böylesine taze ve özel yiyecekler karşısında duyduğum aşırı mutluluktan dolayı çılgılık atmamak için kendimi zor tutuyordum. İçeriye, boşluğa doğru bakarak, "Günaydın!" dedim; ama sesimin doğallıktan uzak boğuk yankısının sessizlikte nasıl kaybolduğunu hâlâ duyar gibiyim. Tabii kimse yanıt vermemişti. İşte tam bu sırada ağzımın suyu akmaya başladı. Hızlı ve sessiz adımlarla, bonbonlar ve çikolatalarla dolu yan masalardan birinin önüne geldim, çikolata ve bonbon dolu kristal tabaklardan birine elimi büyük bir keyifle daldırdım ve aldıklarımı pardösümün ceplerine doldurdum, sonra kapıya ulaştım; birkaç saniye sonra caddenin köşesini dönmüştüm.

Kuşkusuz yaptığım şeyin adı bir hırsızlık olduğu söylenecektir bana. Bu durum karşısında sesimi çıkarmam ve geri çekilirim; eğer biri bu sevimsiz sözcüğü kullanmaktan mutlu olacaksa, tabii kimseyi engelleyemem ve engellemeyeceğim de. Ama bu sözcük bir yandan ucuz, eskimiş ve yaşamın kıyısından teğet geçen bir sözcük, diğer yandan da canlı, hep genç kalan, yenilikle dolu, tek ve başka bir şeyle kıyaslanamayacak kadar mükemmel bir eylem sözcüğü. Alışkanlık ve tembellik, bu iki sözcüğün içeriğinin aynı şey olduğunu düşünmemiz konusunda bizi ikna ediyor; ama bu sözcük diğer yandan bazı eylemleri adlandıracaksa eğer, hedefini hiçbir zaman vuramayan bir sinek kovalama raketine benziyor demektir; bunun dışında herhangi bir eylem söz konusu olduğunda, ne bu olayın ne olduğuna ne de nasıl olduğuna (her ne kadar ikincisi daha önemli olsa da) bakılır; aksine yalnızca ve yalnızca kimin yaptığıyla ilgilenilir. Benim burada yaptığım şey, mükemmeliyetçiliğe varan bir ölçüde, *benim* tek başıma gerçekleştirdiğim bir eylemdi, Krethi ve Plethi'nin eylemi değildi. Orta sınıf mensubu insanların on binlercesine taktıkları gibi bana da böyle bir ad takmalarına boyun eğmek zorunda kalmış olsam da, böylesine güçlü ve özellikle de ayrıcalıklı bir insan olmanın verdiği o gizemli ama sarılmaz duyguyla, doğal olmayan bu kıyaslamaya karşı içten içe her zaman isyan ediyorum. Okur konunun dışına çıkıp derin düşüncelere daldığım için beni bağışlasın, yeterli bir eğitim almadığım ve bu tür düşüncelerde bulunabilecek kadar yetkin görülmediğim için bu sözler ağzıma yakışmıyor olabilir. Ancak okuru mümkün olduğunca yaşamımın belirgin özellikleriyle barıştırmayı ya da, eğer bu mümkün olmazsa, fazla geç kalmadan onun bu sayfaları okumasını engellemeyi bir görev olarak görüyorum.

Eve geldikten sonra, yanımda getirdiklerimi masanın üzerine yaymak ve seyretmek için pardösümü bile çıkarmadan doğruca odama girdim. Getirdiklerimin bozulmadan böyle sağlam kalabileceğine pek inanamıyordum; çünkü böylesi lezzetli şeyleri düşlerimizde sık sık görürüz ancak uyandığımızda ellerimiz hep boştur. Sabah kalktığında çok güzel bir

düşün kendisine sunduğu şeylerin yatak örtüsünün üstünde, gerçek ve elle tutulur bir biçimde bulunduğunu düşünen ve bunların düştten geriye kalan şeyler olduğunu tasavvur edebilen herkes, benim duyduğum bu içten sevinci biraz olsun paylaşabilir. Şekerler birinci kalite ürünlerdi; renkli yaldızlı kâğıtlara sarılmışlar, tatlı likör ve gerçek parfüm kokulu kremayla doldurulmuşlardı; ama benim başımı döndüren şey onların sadece mükemmel oluşları değildi; düşümde gerçeğe dönüştürdüğüm hayal ürünleri olarak görünüyor olmalarıydı. Bu öylesine içten bir sevgiydi ki, bunu ara sıra yeniden yaşamak için kendimi zorlamam gerekmiyordu. Gerçeği kim nasıl isterse öyle yorumlasın, ben kendim bu konu hakkında düşünüp kafa yormayı bir görev olarak görmüyordum. İşin aslı şuydu ki; yiyecek içecek satılan bu dükkân kimi zaman öğle vakti boş olurdu ve dükkâna kimse bakmazdı – sık sık ve belli aralıklarla değilse de, kimi zaman uzun, kimi zaman kısa aralıklarla böyle oluyordu ve ben, okul çantam sırtımda, dükkânın camlı kapısının önünden geçerken içeride kimse olmadığını saptıyordum. Böyle günlerde kapıyı son derece dikkatli bir biçimde açıp arkamdan kapatarak içeri giriyordum, öyle ki kapıdaki çingirak bir kere bile şingırdamıyordu; aksine çingirak harekete geçmeden dili sessizce duvarına sürtüyordu; ne olur olmaz diye, “İyi günler,” diyerek içeri giriyordum, ardından masanın üstündeki bonbonlarla çikolataları çabucak ceplerime dolduruyordum; açgözlülük yapıp öyle çok da almıyordum, aksine makul bir seçim yapıyor, eksikliği hiçbir zaman fark edilemeyecek şekilde bir avuç dolusu şekerleme, bir parça ballı çörek ve biraz da çikolata alıyordum; insanın hayatını tatlandırın çikolata ve şekerlemelere düşler dünyasındaymışım gibi özgürce daldırdığım ellerime eşlik eden ve hiçbir şeyle kıyaslanamayacak kadar esnemiş olan benliğimde, düşüncelerimin ve içsel araştırmalarımın ürünü olarak adını koyamadığım o duyguyu yeniden görüyor gibi oluyordum.

Sekizinci bölüm

Sen, ey tanımadığım okur! Kalemimi bir kenara bırakmadan ve düşlere dalıp kendimi toplamadan önce, itiraflarımın şimdiye kadarki akışı içinde sıkça dile getirdiğim gibi vicdani temizliğin beni araştırmaya zorladığı bir alana giriyorum. Yanılıp da benden rahat bir dil ve müstehcen şakalar bekleyenlerin hayal kırıklığına uğrayacaklarını önceden bilmelerini isterim. Bundan sonraki satırlarda, bu notların giriş bölümünde okura garanti ettiğim açık sözlülüğümü ahlak ve nezaket kurallarının dikte ettirdiği o itidal duygusu ve ciddiyetle birleştirmek istiyorum. Zira düzeysiz ve müstehcen esprilerin insanları neşelendirmesini ve onları mutlu etmesini hiçbir zaman anlayamadım, aksine insanın ağzını bozmasını her zaman en çirkin ve en itici davranış olarak gördüm; çünkü bu tür konuşma biçimi en düzeysiz konuşma biçimidir ve şehvet, onun özrü olarak ileri sürülemez. İnsanların böyle banal espriler ve müstehcen şakalar yaptıklarını duyunca, dünyanın en basit ve en komik olayının konuşulduğunu sanır insan, oysa burada tam tersi söz konusu; cinsel istek ve şehvet hakkında böyle terbiyesizce ve ahlaksızca konuşmak, yaşamın ve doğanın bu en güzel ve en gizemli olayını ayaktakımının düzeysiz kahkahalarına bırakmak olur. Ama şimdi itiraflarıma döneyim!

Ben burada her şeyden önce, bu olayın yaşamımda erken yaşlarda rol oynamaya başladığını, düşüncelerimi meşgul ettiğini, düşlerimin ve çocuksu sohbetlerimin içeriğini belirlediğini anlatmak zorundayım: Bu olaya herhangi bir ad koymadan ya da bunun genel ve derin boyutlu anlamını henüz kavrayamadan önce, içimde kıpırdamaya başlayan bazı şeyleri gözlerimin önünde canlandırıyor, bedenimi saran o müthiş duyguyu tamamen kendime özgü bir şey olarak görüyordum ve bu özelliğimin benden başka hiç kimsede olmayan bir özellik olduğunu düşünerek hissettiklerimin tuhaflığı nedeniyle bu özelliğimden kimseye söz etmemenin doğru olacağını düşünüyordum. Aslında içine düştüğüm bu durumun adını koyamadığımdan, benliğimi saran bu içsel duyguları ve bana bahşedilen bu özellikleri “en güzel şey” ya da “büyük coşku” olarak adlandırıyordum ve bunu çok değerli bir sır olarak içimde saklıyordum. Ancak bu duyguyu herkesten kıskanıp içimde saklamak, yalnızlığım ve daha sonra tekrar değineceğim bir başka olay nedeniyle, duyularımın coşkusuyla pek de bağdaşmayan bu düşünsel masumiyetimi uzun süre korudum. Zira hatırladığım kadarıyla benim “büyük coşku” diye adlandırdığım şey, iç dünyamda belirleyici bir yere sahipti, hatta etkisi düşünsel sınırlarımdan dışına taşmaya başlamıştı. Bilindiği gibi, küçük çocuklar böyle konular hakkında bilgisizdirler ve bu anlamda masumdurlar da. Ancak onları temiz ve melekler gibi kutsal kabul edip masum olduklarını düşünmek kuşkusuz ciddi bir sınama karşısında yıkılmaya mahkûm batıl bir inançtır. Sütannemin memesini emerken (daha sonra ayrıntısıyla anlatacağım gibi), duygularımı çok belli ettiğimi en azından birinci kaynaktan biliyorum – anlatılanlar bana her zaman inandırıcı geliyor ve üstelik ısrarcı doğamla da son derece örtüşüyor.

Benim şehvete olan tutkum ve yeteneğim mucizenin sınırlarını zorluyordu; bugün de inandığım gibi, genel olarak kabul gören ölçüyü aşıyordu. Bunu tahmin edebilecek geçerli nedenlerim vardı; ancak bu tahminimi inandırıcı kılma görevi, meme emerken gösterdiğim uyanık davranışları kendisine borçlu olduğum ve gençlik yıllarım boyunca gizli ilişki içinde bulunduğum kadına düşmüştü. Genovefa adındaki bu kadın çok genç yaşta evimizde

hizmetçi olarak çalışmaya başlamıştı; ben on altı yaşına geldiğimde, o da otuzlarının başındaydı. Bir çavuşun kızıydı ve Frankfurt-Niederlahnstein hattı üzerindeki küçük bir istasyonun şefiyle sözlüydü, toplumsal saygınlığı olanlara özel bir ilgisi vardı, her ne kadar sıradan bir iş yapıyor olsa da, görünüş ve davranış biçimi bakımından kendisini hizmetçi kız ve nedime arasında orta bir yere koyuyordu. Mutluluğu için gerekli olan mal mülke sahip olamadığı için evlenip yuva kurması o zaman bile uzak bir hayaldi. Ne zaman sona ereceğini bilmediği bekleme süresi, yeşil gözleri fıldır fıldır bakan ve cilveli hareketleriyle insanın aklını başından alan bu iriyarı sarışın kadını fazlasıyla usandırmış olmalıydı. Ama hayatının en güzel yıllarını aşktan yoksun geçirmemek uğruna her karşısına çıkana da kendisini teslim edemezdi. Askerler, işçiler ve zanaatkârlardan geçkin kız yakıştırmalarını duymak onu hiç rahatsız etmiyordu; kendisini halktan biri olarak görmediği için onların konuşmalarından ve kokularından nefret ediyordu. Ancak çalıştığı evin oğlu söz konusu olunca durum farklıydı; oğlanın hoş bir şekilde büyüyüp serpilmesi onun kadınsal duygularını belli ölçüde harekete geçirmiş olmalıydı; evin delikanlısını mutlu etmeyi hizmetçilik görevinin parçası olarak görüyordu, üstelik bu durum onun yüksek tabakayla bütünleşmesi anlamına da geliyordu. İsteklerimin ciddi bir direnişle karşılaşmamasının nedeni buydu işte.

Kültürlü okurları etkileyemeyecek kadar sıradan olan bu olayı burada bütün ayrıntısıyla anlatmak istemiyorum. Kısacası, bir akşam vaftiz babam Schimmelpreester evimizde akşam yemeğine kalmıştı, yemeğin arkasından bana değişik kıyafetler giydirip farklı tiplerini canlandırmamı istedikten sonra, tabii Genovefa'nın da katkısıyla, tavan arasındaki odamın kapısının önündeki karanlık koridorda bir buluşma gerçekleşti, bu buluşma yavaş yavaş odanın içine taşındı ve içeride birbirimizin olduk. O akşamı çok iyi hatırlıyorum, giydiğim bu değişik kıyafetlere başımın uygun olduğu yeniden kanıtlanmıştı ve benim değişik tiplere bürünmem sona erdikten sonra, her zaman olduğu gibi, büyük bir bitkinlik hali tüm ruhumu sarmıştı; çok üzülüyordum, gururum kırılmış ve can sıkıntım daha da artmıştı. Renkli renkli kıyafetleri üstümden çıkardıktan sonra günlük giysileri yeniden giymekten tiksinti duyuyordum; üzerimdekileri yırtıp atmak istiyordum ama bunu, başka zamanlar yaptığım gibi, duyduğum huzursuzluktan kaçıp çareyi uykuda bulmak için yapmıyordum. Huzuru ve mutluluğu sadece Genovefa'nın koynunda bulabileceğimi sanıyordum; evet, doğruyu söylemek gerekirse, Genovefa'yla olan sınırsız samimiyetim, o renkli akşamın bir tür devamı ve tamamlanmasıydı sanki ve bu bana vaftiz babam Schimmelpreester'in kıyafet koleksiyonunda bir gezinti yapmışım gibi geliyordu! Bu ruh halim hiç değişmiyordu, Genovefa'nın beyaz ve dolgun göğüslerinde tattığım o tarifi imkânsız hazzı tasvir etmem mümkün değil. Bağırıyordum ve kanatlanıp göklere uçtuğumu sanıyordum. Yaşadığım bu ateşli duygu yalnızca beni tatmin etmekle sınırlı kalmıyordu, Genovefa'nın doyumuna ulaştığını altımda inleyerek belli etmesiyle daha da alevleniyordu. Bunu başkalarıyla karşılaştıramazdım elbette. Benim o zamanlar edindiğim ve ne kanıtlanabilir ne de çürütülebilir kişisel kanaatim, bendeki bu şehvet duygusunun başka oğlanlara göre iki misli daha güçlü ve daha mutlu edici olduğu yönündedir.

Bana bahşedilen bu doğal yetenekten dolayı insanlar benim şehvet düşkününü bir kadın avcısı olduğumu söylerlerse, haksızlık etmiş olurlar. Çok basit bir nedenden bu yeteneğimi kullanmaktan mahrum bırakılıyordum; çünkü benim bu zor ve tehlikeli yaşamım başarı gücümü öyle zorluyordu ki kendimi, dedikleri gibi şehvet düşkününü biri olarak göstermek

isteseydim yaşamımın getirdiği zorluklar nedeniyle kısıtlanan enerjim, bu iş için yeterli olmazdı zaten. Zira pek çok insan bu işi sıradan bir olaymış gibi çabucak halledip hiçbir şey olmamış gibi hayatına devam ederken, ben bu konuda çok büyük özverilerde bulunuyordum; bütün enerjimi harcıyor ve sonunda öyle bitkin düşüyordum ki, kalkıp günlük işime dönecek gücü kendimde bulamıyordum. Şehvet tutkum beni sık sık uyandırıyor ve baştan çıkıyordu çünkü kadınlara karşı zayıftım ve kadınların benimle sevişmeyi çok istediklerini biliyordum. Sonuç olarak, benim bu şehvet tutkum, genel olarak söylemek gerekirse, ciddi ve erkeksi bir şehvet duygusuydu. Doyuma ulaşıp vücudum gevşedikten sonra, yeniden harekete geçip şehveti yaşamaya devam etmek istiyordum. Hayvanların birleşmesi de benim “büyük coşku” diye adlandırdığım şeyi vahşi bir şekilde yaşamak ve tatmak değil midir? Bu “büyük coşku” bizi her bakımdan doyuma ulaştırır ve sınırlarımızı yatıştırır, bir taraftan şehvetin güzelliğini ve büyüsunü yaşatırken, diğer taraftan da birbirimize karşı gösterdiğimiz kibarlığı ve sevecenliği ortadan kaldırarak bizi dünyanın en kötü sevgilileri haline sokar; çünkü kibar olan yalnızca arzu duyandır, doyuma ulaşan değil. Ben cinsel isteğin salt tatmin edilmesi anlamına gelen o vahşi eylemden çok daha zarif, çok daha güzel ve çok daha uçucu eylemleri tanıyorum; sonuçta seks eylemi, arzu ve isteğin aldatıcı bir şekilde yerine getirilmesinden başka bir şey değildir, mutlu olmayı beceremeyen birinin çabasının, işte bu hedefe yönelik olduğunu sanıyorum. Oysa benim mutluluğu yaşama hedefim büyüktü, eylemin bütününü kapsıyordu ve geniş çaplıydı. Ben bütün çabam ve yeteneğimle, başkalarından farklı olarak, gerçek bir mutluluğa ve her bakımdan mükemmel bir doyuma ulaşıyordum; benim çabam daha çok amatörceydi ya da önceden belirlenmiş bir hedefe yönelik değildi; işte bu da aşırı tutkulu biri olmama rağmen seks hakkında neden bu kadar bilgisiz ve deneyimsiz olduğumun, yaşamım boyunca neden hep çocuk ruhlu ve hayalperest biri olarak kaldığımın başlıca nedenlerinden biridir.

Dokuzuncu bölüm

Edep ve ahlak kurallarına uyma ilkesini bir an bile bozmadığıma inanarak, ele aldığım bu konuyu burada bırakıyorum ve büyük adımlarla ve hızla ilerleyerek baba ocağındaki ikametimin trajik sonunu hazırlayan dış dünyanın dönüm noktasına doğru yaklaşıyorum. Önce kız kardeşim Olympia ile Mainz'daki Nassau İkinci Piyade Taburu'ndan Teğmen Übel'in görkemli nişan töreninden söz etmek istiyorum. Ekonomik durumumuz bozulduğundan evimizi boşaltmak zorunda kalınca, gelin adayını opera sahnesine geri döndüğü için nişan bozuldu; ancak bu olay ciddi yaşamsal sorunlara neden olmadı. Yaşam deneyimi olmayan, hastalıklı ve genç bir teğmen olan Übel evimizdeki yemek şölenlerinin müdavimlerindendi. Dans etmekten, haciz koyma oyunlarından, içtiği Berncastler Doktor marka şaraplardan ve bizim evin hanımlarının hınzır hınzır gülüşüp cömertçe sergiledikleri göğüslerini seyretmekten başı dönen genç teğmen, Olympia'ya sıırıslıkam âşık olmuştu; erkeklerin pek çoğunun yaptığı gibi onun iri göğüslerine sulanıp onlara sahip olmayı düşleyen bu şehvet düşkününü genç adam, ekonomik durumumuzun düşündüğünden daha iyi olduğunu tahmin etmiş olacak ki, bir akşam dizlerinin üzerine çöküp sabırsızlıktan neredeyse ağlayarak Olympia'ya resmen evlenme teklifinde bulundu. Duygularına karşılık vermeyen Olympia'nın, onun yaptığı bu aptalca teklifi nasıl olup da geri çevirmediğine bugün bile hâlâ şaşırıyorum; çünkü annem sayesinde içinde bulunduğumuz durumu benden daha iyi biliyordu. Herhalde kırık dökük de olsa bir an önce başını sokacağı bir evi olsun istiyordu ya da iki renkli askerî üniformalı bu genç teğmenle nişanlanmasının –gelecek vaat etsin ya da etmesin– ailemizin sosyal konumunun yükselmesine ve saygınlığının korunmasına yardımcı olacağını düşünmüş olmalıydı. Zavallı babam, teğmenin bu teklifine rızası olup olmadığı sorulduğunda, onayını sessiz bir mahcubiyet içinde verdi. Ailece yaşadığımız bu olay evdeki konuklara duyurulunca, büyük bir şamatayla karşılandı ve su gibi içilen “Lorley extra cuvée” marka şarabımızla “kutlandı”. O günden itibaren Teğmen Übel hemen her gün Mainz'dan bize geliyor ve nişanlısıyla yaşadığı aşırı şehvetle sağlığına hiç de az zarar vermiyordu. Genç nişanlıların bir saatliğine yalnız bırakıldığı odaya girdiğimde, teğmeni perişan bir halde buluyordum, yüzü solgun ve ölgün bir görüntüye sahip oluyordu; olayların hızla değişmesi, tabii onun için gerçek bir mutluluk anlamına geliyordu.

Ama tekrar kendimden söz etmem gerekirse, geçirdiğimiz bu haftalar boyunca beni bağlayan ve benliğimi sürekli meşgul eden şey, kız kardeşimin teğmenle evlendikten sonra alacağı yeni isim olmuştu; hatırladığım kadarıyla, ben bu isim değişikliğini aşağılayacak kadar kıskanmıştım. Uzun zamandır Olympia Krull adını taşıyan kardeşim bundan böyle Olympia Übel olarak imza atacaktı; bu imza, yeniliğin ve değişikliğin her türlü güzelliğini gösteriyordu. Yazılan mektupların ve resmî kâğıtların altına bir yaşam boyu hep aynı imzayı atmak zorunda kalmak yorucu ve can sıkıcı bir durum değil midir? Can sıkıntısından ve tiksinti duymaktan insanın sonunda eli tutmaz olur herhalde! İnsanın kendisini yeni bir isimle takdim etmesi ve yeni bir isimle çağrıldığını duyması ne kadar güzel, ne kadar heyecan verici ve ne kadar rahatlatıcı bir şey! Yaşamın ortasında hiç olmazsa bir defa isim değiştirme olayı, bu güzel olayın yasa ve yönetmeliklerle yasaklandığı erkekler karşısında, kadınların sahip olduğu büyük bir üstünlük gibi geliyordu bana. Burjuva düzeninin himayesinde büyük çoğunluğun yaşadığı sıradan ve güvenli bir yaşam sürmek için dünyaya

gelmiş olan bana gelince; bazı yasakları sıkça deliyordum, bu benim hem güvenliğime hem de yaşamımı sürdürme ihtiyacıma ters düşüyordu. Ben burada resmî adım, eskimiş ve terden sıırıslam olmuş bir giysi parçası gibi üstümden atıp kendime –hatta belli bir yetkiyle– kibar olması ve kulağa hoş gelmesi açısından Teğmen Übel’in adından daha üstün bir ad yaratmak için notlarımın arasındaki o tuhaf ama güzel bölüme dikkat çekmek istiyorum.

Ancak kız kardeşimin nişanlılığı boyunca kötü talih kendini göstermeye başladı; mecazlı bir anlatımla ifade etmem gerekirse, iflas evimizin kapısını çaldı ve bize en acımasız oyununu oynadı. Zavallı babamın ekonomik durumuyla ilgili olarak çevrede dolaşan kötü niyetli söylentiler, bize karşı giderek artan güvensizlik duygusuyla insanların bizden uzak durmaya çalışmaları, evimizde olup bitenler hakkında yapılan çirkin kehanetler: Bütün bu söylentiler ve kehanetler, yaşadığımız olaylarla o şom ağızlıları haklı çıkardı. Şampanya tüketicilerinin bizim markamızdan uzaklaştıkları gerçeği ortaya çıkmıştı. Ne yeniden yapılan fiyat indirimi (tabii bu indirim şampanyanın kalitesini hiçbir şekilde yükseltmeyecekti) ne de vaftiz babam Schimmelpreester’in, bu işi daha iyi bilenlerin karşı çıkışlarına rağmen, salt firmamıza yardım etmek amacıyla dizayn ettiği son derece kışkırtıcı reklamlarla içki severleri markamız için yeniden kazanmak mümkün olmadı ve siparişler sonunda tamamen sıfırlandı. Ve on sekizinci yaşımı doldurduğum o yılın bir ilkbahar gününde babamın işi bitmişti.

Doğal olarak bu genç yaşında ticaret konusunda hiç bilgim yoktu; sonraki yıllarda da hayal dünyamı, duygularımı ve dürtülerimi disiplin altına almaya yönelik bir yaşam sürdürdüğüm için bu tür ticari bilgileri öğrenecek vaktim olmadı. Bu yüzden de kalemimi elime alıp hâkim olmadığım bir konu hakkında yazı yazmak ve Lorley Köpüklü Şarap Fabrikası’nın ödeme gücü hakkında uzmanlık gerektiren tartışmalarla okuru rahatsız etmek istemiyorum. Ancak o aylarda zavallı babamın bende uyandırdığı acıma ve merhamet duygusundan söz etmek istiyorum. Babam gitgide sessizliğe bürünüp hüzünleniyordu; bu da evin içinde, sandalyesinin üstünde otururken, başını yana eğip sağ elinin parmaklarıyla sürekli karnını kaşımamasından ve gözkapaklarını hızlı hızlı kırıştırmasından anlaşılıyordu. Sık sık Mainz’a gider olmuştu – bunlar nakit para bulmak ve yeni yardım kaynakları aramak umuduyla yapılan hüzünlü gezilerdi. Babam bu gezilerden son derece yıkılmış halde geri dönüyor, elindeki kumaş mendille alnını ve gözlerini kuruluyordu. Evimizdeki yemekli akşam toplantılarında, boynuna sardığı peçetesıyla ve elindeki şarap kadehiyle konuklarının karşısına oturuyor, eski neşeli ânını ancak o zaman yaşayabiliyordu. İşte böyle bir akşamın ilerleyen saatlerinde zavallı babam ve o her tarafı pırlantalarla süslü kadının kocası olan Yahudi banker arasında son derece tehlikeli ve düşündürücü bir konuşma geçti; o zamanlar öğrendiğim kadarıyla, bu adam iş dünyasında sıkıntıya düşmüş sıradan iş adamlarını ağına düşüren en acımasız tefecilerden biriydi, babamın bu adamla yaptığı konuşmadan hemen sonra, fabrikamızın ve firmamızın büroları kapatıldı, soğuk suratlı bir grup beyefendi mallarımıza haciz koymak için sıkılmış dudaklarıyla villamıza girdi; işte o zaman ailemiz için kötü, bedeli çok ağır ve benim için de değişikliklerle dolu gün gelmişti. Zavallı babam, özenle seçtiği sözcüklerle yaptığı konuşmasıyla ve içtenlikle attığı ve benim büyük bir maharetle taklit etmeyi başardığım süslü püslü imzasıyla, mahkeme önünde ödeme yeteneğini bütünüyle yitirdiğini ilan etti ve iflas işlemi resmen başlatılmış oldu.

İşte o gün, kentimizde herkesin dilinde dolaşan bu utanç verici olay nedeniyle okula gidemedim – bu okul, daha önce de sözünü ettiğim gibi, tamamlayıp mezun olamadığım ve burada kısaca değinmek istediğim liseydi: Birincisi, bu okulda hâkim olan baskıcı yönetim anlayışına karşı duyduğum nefreti gizleyemedim ve başarıya giden yolda en ufak bir çaba göstermedim, ikincisi ise, özellikle ailemizin adının kötüye çıkması ve arkasından gelen maddi çöküşümüz nedeniyle öğretmenlerin bana karşı tavır almaları, benden nefret etmeleri ve beni aşağılamalarıydı. Zavallı babamın iflasından sonraki Paskalya Yortusu'nda diplomamı vermek istememişler ve önüme iki seçenek koymuşlardı: Ya benim yaşımda birine yakışmayan disiplinsizliklerimin sonuçlarına katlanacaktım ya da bütün eğitim haklarımdan vazgeçerek okulu bırakacaktım; kişisel yeteneklerimi okulun bana sunduğu avantajların çok daha üstünde gördüğüm için, ben son seçeneği tercih ettim.

Ailemizin çöküşü her bakımdan gerçekleşmişti ve benim zavallı babam, iflasın kendisini bir dilenci durumuna düşüreceğini bildiği için, çöküşü son âna kadar geciktirerek tefecilerin ağına düşmüştü. Her şeyimiz haczedilmiş ve açıkartırmayla satılmıştı: Şarap mahzenimiz, depomuz (bizim şampanyamız gibi adı kötüye çıkmış bir ürünü kim satın alırdı ki!) ve öteki taşınmaz mallarımız, yani villamız ve içinde mahzenlerin yer aldığı binalarımız, yıllardır ödenmeyen faiz yükleriyle birlikte ederinin üçte ikisi kadar bir fiyatla satıldılar. Bahçemizdeki seramik hayvan figürleri, cam küremiz ve rüzgâr arpa da aynı kaderi paylaşmışlardı; evimizin içindeki güzel olan her şey alındı, iplik çıkrığı, kaz tüyü yastıklar, aynalı kutular ve parfüm şişeleri birer birer açıkartırmaya sunuldu, hatta pencerelerin üstündeki mızraklar ve renkli kamışlardan yapılmış göz alıcı perdelerimiz bile satılmaktan kurtulamamıştı. Eğer kapı sundurmasının üstündeki küçük mekanizma bu talandan kurtulduysa ve hâlâ güzel bir ahenkle "Freut euch des Lebens" şarkısının o hoş giriş melodisini çalabiliyorsa, icra memurlarının dikkatinden kaçtığı içindi.

Zavallı babamın yıkılmış bir görüntü verdiği şimdilik söylenemezdi. Artık düzeltilmesi mümkün olmayan işyerinin iyi ellerde bulunduğunu görmesiyle yüzünden belli bir memnuniyet duygusu okunuyordu; malımıza mülkümüze el koyan bankalar, lütuf ve merhamet duygusuyla bize villanın çıplak duvarları arasında geçici bir barınma yeri bahsettikleri için hiç olmazsa başını sokacağı bir damı vardı. Doğası itibarıyla rahat ve iyi niyetli bir insan olan babam, yakınındaki insanların acımasızca bir titizlik gösterip iş başvurularını reddetmelerini beklemiyordu; bölgede şarap imalatı yapan bir anonim şirkete müdürlük yapmak için yaptığı başvuru, onun ne kadar saf biri olduğunu gösteriyordu. Yaşama yeniden tutunmak, evdeki yemek şölenlerini ve havai fişek atışlarını yeniden başlatmak için pek çok girişimde bulunmuştu; ancak yaptığı bütün başvurular aşağılanarak reddedildi. Girişimleri başarısızlıkla sonuçlanınca cesaretini iyice yitirdi ve umutsuzluğa düştü. Belki de bize ayak bağı olduğunu ve bizim kendisi olmadan yaşamımızı daha kolay sürdüreceğimizi düşündüğü için, yaşamına son vermeye karar verdi.

İflas kararından beş ay sonraydı ve sonbahar gelip çatmıştı. Paskalya Yortusu'ndan beri okula gitmiyordum ve herhangi bir beklenti içinde olmadan geçiş döneminin özgürce tadını çıkarıyordum. Biz, yani annem, kız kardeşim Olympia ve ben, oldukça yetersiz bir şekilde tefriş edilmiş yemek odamızda, önümüze konulan son derece sefil öğle yemeğimizi yemek için bir araya gelmiştik ve aile reisinin gelmesini bekliyorduk. Ama zavallı babam, çorbalarımızı yedikten sonra da gelmeyince kendisine özel bir zaafı olan kız kardeşim

Olympia'yı, onu yemeğe çağırması için çalışma odasına gönderdik. Olympia yanımızdan ayrılalı üç dakika bile olmamıştı ki, binanın içinde çığlık çığlığa bağıarak merdivenden bir yukarı bir aşağı koşuşturduğunu duyduk. Birden sırtım buz kesmişti, en kötü olasılığı düşünerek hemen ayağa kalktım ve doğruca babamın çalışma odasına gittim. Babam önünü açtığı giysileriyle, eli karnının üstünde, yerde öylece yatıyordu ve yumuşacık kalbine sıktığı o parlak ve tehlikeli alet de hemen yanı başında duruyordu. Hizmetçimiz Genovefa ve ben onu kanepenin üstüne yatırdık. Hizmetçi kız doktora koşarken, kız kardeşim Olympia hâlâ çığlık çığlığa evin içinde koşuşturup annemi yemek odasından buraya nasıl çağıracağını düşünürken, ben ellerimle gözlerimi kapatarak babamın soğumuş cansız bedeninin başında durdum ve onun için sonsuzca gözyaşı döktüm.

İKİNCİ KİTAP

Birinci bölüm

Bu notlar uzun süredir kilit altında tutuluyordu; girişimlerimin işe yaradığından duyduğum kuşku ve hoşnutsuzluk, bir yıl boyunca yazdığım notları üst üste yığarak itiraflarımın devamını yazmaktan beni alıkoydu. Çünkü önümdeki sayfaları dolduran düşüncelerimi, her şeyden önce kendi eğlencem ve uğraşım için yazdığımı pek çok kez teyit ettiğim halde, bu bağlamda sadece gerçeği dile getirmek ve her şeyi açık yüreklilikle itiraf etmek istiyorum, bunu yaparken gözümün bir ucuyla da yazdıklarına bakarak okur dünyasını da dikkate almak zorundayım; yazdıklarımı okurun takdir edeceği ve paylaşacağı umudu olmasaydı, belki de bunları şu anki duruma getirecek kararlılığı gösteremezdim. Ama burada kendime şu soruyu sormam gerekiyordu: Acaba yalın bir gerçekle ve doğru olarak kaleme aldığım yaşamöykümle ilgili özel konular bir yazarın yarattıklarıyla yarışabilir miydi; yani büyük sanat eserlerine yeterince doyamamış ve duyguları körelmemiş bir okur kitlesinin takdirini kazanmak için diğer yazarlarla nasıl yarışabilirdim? Başlıklarıyla polisiye romanlarını ve dedektif öykülerini geride bırakan yazınsal eserler okurun hangi güzellikleri ve hangi ruhsal bunalımları gözlerinin önünde canlandırabilirler acaba, diye kendi kendime konuşuyordum; gerçi benim yaşamöyküm biraz tuhaftı ve sık sık düşler dünyasında dolaşıyormuşum gibi hissediyordum kendimi ama öyle bomba etkisi yaratan ve heyecan uyandıran olaylar yaşamadım; öyle ki yaşadıklarımı yazmak için cesaretimi ve heyecanımı kaybedeceğime inanıyordum.

Ama bugün bir rastlantı sonucu bu notlar yeniden önüme geldi; çocukluk ve ilkgençlik yıllarımın akışı az da olsa beni etkiledi ve perde perde gözlerimin önünden geçti. Onları yeniden yazmaya başlayacağım için içimi tatlı bir heyecan sardı; kariyerimin önemli anlarını bugün yeniden gözlerimin önüne getirdiğimde, üzerimde neşelendirici bir etki bırakan ayrıntıların okurları da neşelendireceğini düşünmekten kendimi alamıyordum. Örneğin o zaman yaşadığım bir olayı anımsayacak olursam, imparatorluğun ünlü bir sarayında, Belçikalı bir aristokratın adıyla, seçkin bir topluluğun arasında bulunuyordum; orada karşılaştığım, son derece candan bir insan olan emniyet müdürüyle kahvelerimizi yudumlayıp sigaralarımızı tütürürken, dolandırıcılık ve ceza hukuku hakkında sohbet etmiştik; sohbet konumuzun içeriğinden söz edecek olursam: İlk yakalanışımın kader ânında, içeriye gelen polis memurlarının arasında göreve yeni başlamış bir memur, kendisi için oldukça önemli olan o ânın heyecanı ve benim yatak odamın muhteşem görüntüsü karşısındaki şaşkınlığıyla, açık kapıyı tıkladıp kibar bir şekilde ayaklarını paspasta temizledikten sonra, yavaşça, "İzninizle," demiş ve ekibin şişman başkanı da onun yüzüne kötü kötü bakmıştı: Yazacaklarım her ne kadar roman yazarlarının anlattıkları öykülerin yanında daha avamsı heyecanlar yaratsa ve insanların meraklarını tatmin etme açısından onların gölgesinde kalsa da, yine de belli bir ölçüde insanların ruhuna işleme etkisi göstermesi ve yalın gerçeği anlatması nedeniyle o öyküleri geride bırakacaklarını düşünmekten kendimi alamıyordum. Düşüncelerimi yazma ve tamamlama isteği içimde yeniden alevlendi; yazarken üslubumun düzgün, ifade biçimimin duru ve doğru olmasını, sunduğum şeylerin seçkin okur kitlesinin beğenisini kazanmasını istiyorum ve bunun için şimdiye kadar gösterdiğim özenden çok daha fazlasını göstermeyi hedefliyordum.

İkinci bölüm

Öyküme, yazmayı bıraktığım yerden yeniden başlıyorum: Yani zavallı babamın, çevresindekilerin anlayışsızlığı ve acımasızlığı yüzünden köşeye sıkışarak hayatına son vermek zorunda kaldığı yerden başlıyorum. Cenazesini dinsel bir törenle kaldırırken çeşitli zorluklarla karşılaştık; çünkü kiliseler babamın gerçekleştirdiği eylem nedeniyle bize kapılarını kapatmıştı, dinsel yasalar gibi ahlaki yasalar da onun yaptığını onaylamamıştı. Çünkü yaşam, bizim sıkı sıkı sarıldığımız varlıkların en mükemmeli değildir; tersine, bize bahşedilen ve belli ölçüde kendi kendimize seçtiğimiz ağır ve zor bir görev olarak kabul edilmelidir; biz bu görevi büyük bir kararlılıkla ve bağlılıkla yerine getirmek zorundayız, bu görevden zamanı gelmeden kaçmak, kuşkusuz ahlaksızca bir davranış anlamına gelir. Ancak içimdeki acıyı yaşamak için konuyla ilgili yargıda bulunmayı bir tarafa bırakıyorum; geride kalan bizler, âdet olduğu üzere, öleni dinsel kutsama yapmadan mezara koymamaya büyük özen gösterdik: Annem ve kız kardeşim çevremizdeki insanlar ve biraz da bağnazlığa olan eğilimleri yüzünden (çünkü onların ikisi de iyi birer Katolikti), bense yapım itibarıyla böyle şeylerde hep çekimser kalmama ve sıradan bir modernlik anlayışının getirdiği kendini beğenmiş halime rağmen, insanın içini rahatlatan bu tür geleneksel adetleri doğru bulduğum için defin işlemini dinsel törenle yaptık. Bu olay karşısında hanımların cesareti kırıldığından bu görevi ben üstlendim ve kentimizin papazından, defin işleri için Rahip Rat Chateau'yu görevlendirmesini istedim.

Kısa bir süre önce göreve başlayan neşeli, yiyip içmekten hoşlanan kent rahibini, otlu omlet ve bir şişe Liebfrauenmilch şarabından oluşan ikinci kahvaltısını yaparken buldum ve içtenlikle kabul edildim. Zira Rahip Rat Chateau çok şık ve kibar biriydi ve bağlı bulunduğu kilisenin onurunu ve görkemini en iyi şekilde temsil ediyor ve gösteriyordu. Her ne kadar kısa boylu ve tıknaz biri olsa da, davranışları çok hoştu; kalçalarını çok ustaca atıyor, havalı bir şekilde oynatarak yürüyordu, jest yapma ve mimiklerini oynatma konusunda da pek ustaydı. Konuşması çok düzgün ve örnek teşkil edecek biçimdeydi, siyah ipek kumaştan dikilmiş cüppesinin altındaki siyah ipek çorapları ve pırıl pırıl parlayan rugan ayakkabıları dikkat çekiyordu. Masonlar ve papa karşıtları, onun ipek çorap ve rugan ayakkabı giymesinin nedenini ayaklarının terleyip kokmasına bağlıyorlardı ama ben bunun kötü niyetli bir söylenti olduğunu düşünüyordum. Beni kişisel olarak henüz tanıımıyorsa da, beyaz ve yağlı elleriyle içeriye buyur etti, yediklerini benimle paylaştı ve görmüş geçirmiş bir insan edasıyla anlattıklarına inanıyormuş gibi beni dinledi: Güya zavallı babam uzun süreden beri kullanmadığı silahının bakımını yaparken, silah aniden patlamış ve babam talihsizce vurulmuştu. İşte rahip buna inanıyor gibi yapmıştı, tabii politik olarak böyle davranıyordu (çünkü böyle kötü zamanlarda, yalandan da olsa kiliseden bir şeyler istemek onlar için sevindirici bir şeydi), bana avutucu sözler söyledi ve rahip olarak defin işlemiyle birlikte gerekli olan dinsel ritüelleri yerine getireceğini söyledi. Vaftiz babam Schimmelpreester asil bir yüreklilik örneği sergileyerek cenaze masraflarını üstleneceğini söyledi. Bu konuşmalardan sonra rahip hazretleri, merhumun yaşamöyküsüyle ilgili bazı notlar aldı ve ben de bu bilgileri ona verirken, babamın saygın ve neşeli bir yaşam sürdüğünü anlatmaya dikkat ettim. Rahip daha sonra bana döndü ve kendi yaşamımla ve geleceğe yönelik planlarımla ilgisorular sordu, ben de onun sorularını ayrıntısıyla ama biraz değiştirerek

yanıtladım. Rahipse bana aşağı yukarı şöyle karşılık verdi: “Sevgili oğlum, görünüşe bakılırsa şimdiye kadar biraz sorumsuz yaşamışsınız. Ama geç kalmış sayılmazsınız, zira insanın üstünde iyi bir etki bırakıyorsunuz, özellikle de kulağa hoş gelen ses tonunuzdan dolayı sizi kutlamak isterim. Eğer yazgınız size cömert davranmazsa buna çok şaşırım. Doğuştan şanslı olanları ve Tanrı'nın gözünde itibar kazananları tanımakta üstüme yoktur; çünkü insanların yazgıları karakterlerinde gizlidir ve benim gibi bu işten iyi anlayan biri, kişinin alnında yazılı olanı okur.” İşte rahip beni bu sözlerle uğurladı.

Bu akıllı adamın söylediklerine çok sevinmiştim ve görüşmenin mutlu sonunu bildirmek için bizimkilere koştum. Kilisenin yardımına rağmen, ne yazık ki arzu ettiğimiz gibi saygın bir cenaze töreni yapılamadı; çünkü burjuva sınıfından katılanların sayısı çok azdı, söz konusu olan bizim kentimiz olduğuna göre, buna şaşırılmamak gerekirdi. Peki ama zavallı babamın iyi günlerinde havai fişek atışlarını seyretmeye gelen ve onun sunduğu “Berncastler Doktor” marka şarabını keyifle yudumlayan konuklarımız neredeydi? Onlar cenaze töreninde hazır bulunmamışlardı, ya nankörlük etmişlerdi ya da böylesine ciddi ve gözleri ebedî olana yönelten törenleri önemsemiyorlardı; bu tür insanlar moralleri bozulmasın diye böylesi törenlerden uzak dururlardı, bu da onların insanlıktan ve duygusallıktan ne kadar yoksun olduklarını gösteriyordu. Sivil kıyafetle de olsa, Mainz'daki Nassau İkinci Taburu'ndan sadece Teğmen Übel gelmişti törene. Eğer babamın sallanan tabutunun mezara indirilişini ben ve vaftiz babam Schimmelpreester tek başımıza izlemek zorunda kalmadıysak, bunu ona borçluyuz.

Rahibin umut verici sözleri içime işlemişti çünkü bu sözler benim sezgilerim ve izlenimlerimle örtüşmekle kalmıyor, içtenlikle sorduğum sorulara ölçülü yanıtlar veren yüce bir makamdan geliyordu. Neden böyle olduğunu söylemek kimsenin harcı değil, ben hiç olmazsa nedenini ima etmeye cesaret edebiliyorum. Katolik kilisesinin oluşturduğu saygın sınıfa mensup olan biri, insanlar arasındaki derece farkını burjuva sınıfından birine göre çok daha iyi görebilir kuşkusuz. Bu tartışmasız görüşümü güvenli bir yere koyduktan sonra, mantıklı olmak için sürekli çaba göstererek bir adım daha atmış oluyordum. Burada söz konusu olan şey, bir duygu, yani şehvetin bir ögesidir. Ama Katoliklerin saygı gösterme biçimi, doğaüstü olan şeye ulaşmak için şehveti özellikle göz önünde bulundurmamak, onu en akla gelmeyecek yollarla savunmak ve hiçbir gücün üstesinden gelemeyeceği kadar sırlarının derinliklerine girmektir. Yüksek düzeydeki bir müziği, daha yüce koroların önsezisini vermek için yaratılmış olan bir armoniyi duymaya alışık bir kulak, insan sesi tınısının yüce asaletini dinlemekle heyecanlanmaz mı? Tanrısal mekânların görkeminden, dinsel yüceliği renkleri ve biçimleriyle temsil eden yüce bir gözden, Tanrı'nın özenerek yarattığı bir güzellik kaçır mı? Tapınakların kutsal kokusunu duyumsamış, buhurdan büyülenmiş ve kutsallığın o tatlı aromasını içine çekmiş bir burun, dünyaya şanslı gelmiş bir çocuğun tinsel ve aynı zamanda da bedensel kokusunu alamaz mı? Kilisenin en yüce sırrına, yani beden ve kanın gizemine vâkıf biri, asil ve sıradan insan arasında ayırım yapma yeteneğine sahip olamaz mı? Seçerek kullandığım bu sözcüklerle, düşüncelerimi en güzel biçimde ifade ettiğim için kendimle övünüyorum.

Nasıl olursa olsun, benimle ilgili bu kehanet, hissettiklerimden ve düşündüklerimden farklı bir şey söylemiyordu ve beni her bakımdan onaylıyordu. Gerçi ara sıra üstüme bir bitkinlik çöküyordu; çünkü vaktiyle bir sanatçı tarafından masallara özgü bir ifadeyle tuvalin

üzerine resmedilen bedenim, şimdi çirkin ve eski püskü giysilerimle herkesin gözüne batıyordu ve ben artık kentimizde horlanan ve kendisinden kuşku duyulan bir kişi durumuna düşmüştüm. Adı kötüye çıkmış bir aileden gelmem, iflas edip intihar eden bir babanın oğlu olmam ve kötü bir öğrenci olarak saygı duyulacak bir yaşam beklentimin olmaması nedeniyle, kentimiz insanının aşağılayıcı bakışlarının hedefi haline gelmişim; her ne kadar bunlar tatsız ve yavan insan bakışları olsa da, benim gibi bir doğaya sahip birini üzme, incitmek istiyorlarmış gibi geliyordu bana ve burada yaşadığım süre boyunca beni sokağa çıkmaktan bıktırıyorlardı. Yapımda öteden beri var olan uzaklara gitme isteği ve insanlardan kaçma eğilimi, bu dönemde daha da artmış, dünyaya ve insanlara bağlanma isteğimle paralel gider olmuştu. Ancak o bakışlara –ki bu durum yalnızca kentimizin kadın sakinlerinin bakışlarıyla sınırlı değildi– tiksinti uyandıran bir ilgiye dönüşen ve böylesine içten bir çabaya en güzel katkıyı vaat eden bir ifade karışmıştı. Yüzümün zayıflayıp çöktüğü ve uzuvlarımın yaşlı bir insanın özelliklerini gösterdiği bugün, şunu rahatlıkla söyleyebiliyorum ki, şu on dokuz yıllık yaşamım boyunca, çocukluk ve gençlik yıllarımın bana vaat ettiği her şeyi yaşamıştım ve kendi değerlendirmeme göre de herkesin beğenmesi gereken çok yakışıklı bir delikanlı olmuştum. Durumumun kötüye gittiği bilinci, insanların bakışlarının önüne bir sis perdesi çekmiş olmasaydı, sarışın ve aynı zamanda kumral olan görüntüm, mavi gözlerimin parıltısı, dudaklarımın mütevazı gülümsemesi, sesimin gizemli büyüğü, sola doğru ayrılmış ve sevimli bir tepe halinde alnımdan arkaya doğru taranmış sarı saçlarımın ipeksi parlaklığıyla sıradan hemşerilerimin ve yeryüzündeki pek çok insanın gözünde çok yakışıklı bir delikanlı olabilirdim. Vaftiz babam Schimmelpreester'in sanatçı gözünü okşayan vücut yapım kesinlikle kaba değildi; uzuvlarım ve kaslarım, spor sever ve güçlendirici oyunlar yapan insanlar gibi birbiriyle orantılı ve ölçülü bir şekilde gelişmişti; oysa ben öteden beri düşler âleminde dolaşan biri olarak kültür fizik hareketlerinden hiç hoşlanmıyordum ve dış görünüşümü güzelleştirmek için hiçbir çaba göstermiyordum. Ayrıca şunu da kaydetmek gerekir ki, cildim son derece zarif bir yapıya sahipti ve öylesine hassastı ki, para sıkıntısı çekmeme rağmen yumuşak ve iyi kalite sabun kullanmak zorunda kalıyordum; çünkü sıradan ve ucuz sabunlar cildimi aşırı derecede tahriş ediyordu.

Doğal yetenekler ve doğuştan gelen üstünlükler, insanın kökeniyle ilgili olarak genellikle saygın ve anlamlı bir ilgi uyandırır. O zamanlar beni fazlasıyla meşgul eden şey, atalarımın görüntülerinden, fotoğraflardan ve gümüş levha üzerine çekilmiş resimlerden, madalyonlardan, gölge silüetlerden ve bu konuda işime yarayacak her şeyden yararlanarak araştırmalarımı sürdürüp bedensel güzelliğimi atalarımın hangisine borçlu olduğumu bulmaya çalışıyor olmamdı. Ancak fazla bir şey de bulamadım. Gerçi baba tarafından atalarımın yüz hatlarında ve duruşlarında doğanın bazı denemelerini görebildim (zaten daha önce de belirttiğim gibi, zavallı babam şişman ve göbekli biri olmasına rağmen hoş bir görünüşe sahipti). Sonunda bu güzel görüntümü kendi soyuma borçlu olmadığım konusunda ikna olmuşum; soyumun herhangi bir döneminde bazı kuraldışı şeyler yaşandığını, atalarım arasında asil ve saygın bir adam bulunduğunu varsaymazsam, işte o zaman bu üstün özelliklerimin kaynağını bulmak için kendi iç dünyamın derinliklerine bakmak zorundaydım.

Rahip hazretlerinin sözleri benim üzerimde nasıl böylesine büyük bir etki bırakmıştı? Aslında onun beni nasıl etkilediğini hemen oracıkta anlamıştım, bugün bile aynı şeyi

söyleyebiliyorum. O beni övmüştü – peki neden övmüştü? Sesimin kulağa hoş gelen tınısı yüzünden övmüştü. Bir insan nasıl gözü şaş, boynu kalın ya da ayağı topal diye küçümsenip horlanabiliyorsa, benim sesimin bu hoş tınısı da hiçbir şekilde övgüye değer bir özellik, bir yetenek olarak görülmüyordu; zira burjuva dünyamızın anlayışına göre övgü ve kınama yalnızca ahlaki değerlerle ölçülür, doğal değerlerle değil; benim doğal yeteneğimi övmek burjuva yaşamım yüzünden haksızlık ve sorumsuzluk olarak görülebilirdi. Ama kent rahibi Chateau'nun bu konuda çok farklı davranması, paganımsı bir safdillliği içinde barındıran ve beni mutlu düşüncelere yönelten bilinçli ve inatçı bir bağımsızlığın ifadesi gibi beni yepyeni ve cesurca bir havaya soktu. Doğal ve ahlaki kazanımlar arasında kesin bir ayırım yapmak zor değil midir, diye kendime soruyordum. Amcaların, teyzelerin, büyük annelerin ve büyük babaların resimleri, sahip olduğum bu üstün özelliklerimden çok azının bana miras yoluyla geçtiğini zaten gösteriyordu. Acaba bu üstün özelliklerimin oluşumunda benim kendi katkım olmamış mıydı? Ruhum sorumsuzca davranmış olsaydı, o zaman sesimin sıradan, gözümün kör ve bacaklarımın çarpık olduğunu duygularım bana hissettirmez miydi? Dünyayı seven, kendini ona yaraşır bir şekilde biçimlendirir. Eğer doğal olan ahlaki olanın bir sonucuysa, o zaman rahip hazretlerinin, sesimin etkileyici tınısı nedeniyle bana övgüler yağdırması, herhalde haksız yere ve laf olsun diye söylenmiş bir şey değildi.

Üçüncü bölüm

Babamın fani vücudunu toprağa emanet ettikten birkaç gün sonra, biz geride kalanlar, vaftiz babam ve aile dostumuz Schimmelpreester'in isteği üzerine villamızda yapılacak bir görüşme ya da aile toplantısı için bir araya geldik. Bize kesin bir dille söylendiğine göre, yeni yılda evimizi boşaltmak zorundaydık; bu yüzden gelecekte nerede kalacağımız konusunda karar almamız acil bir zorunluluk haline gelmişti.

Burada vaftiz babamın bize verdiği desteği ve öğütleri ne kadar övsem azdır; bu olağanüstü zeki insanın aile bireylerimizin her biri için, özellikle de benim şahsıma yönelik ayrı ayrı planları ve önerileri oldu ve bunların zaman içinde son derece yararlı ve mutlu edici öneriler oldukları anlaşıldı. Vaktiyle birbirinden güzel yumuşacık koltuklarla donatılmış, eğlencenin, yemenin içmenin hiç eksik olmadığı salonumuz, şimdi talan edilmiş, neredeyse oturacak mobilya kalmamış çıplak bir haldeydi ve toplantı bu hüznü mekânda yapılacaktı; bizler bu salonun bir köşesinde duran küçük yeşil masanın etrafında, iskeleti ceviz ağacından yapılmış bambu sandalyeler üzerinde oturuyorduk, masa aslında dört ya da beş tane birbiri içine geçmiş, ince ayaklı çay ya da servis sehparından oluşan bir takımdan ibaretti.

Vaftiz babam, "Krull!" diye seslendi (dostluğun verdiği rahatlıkla anneme soy ismiyle hitap ederdi). "Krull!" dedi ve bu sırada karga burnunu ve keskin bakışlı gözlerini anneme yöneltmişti; kaşları ve kirpikleri olmayan gözleri, gözlüğünün selüloit halkalarıyla tuhaf bir şekilde çerçevelenmişti. Şöyle dedi: "Umudunuzu yitirmiş görünüyorsunuz, bitkin bir haliniz var, buna hiç hakkınız yok. Zira yaşamın renkli ve eğlendirici yanları, asıl şimdi, yani burjuvanın ölümü diye adlandırılan ve her şeyi temelden yıkan bu felaketten sonra başlayacaktır; çünkü yaşamın en umut verici ânı, insanın en kötüyü yaşayınca, bundan daha kötüsünün olmayacağını bilmesidir. İnan, benim sevgili arkadaşım, böyle bir durumu maddi olarak yaşamamış olsam da, içimde kopan fırtınalar nedeniyle bana hiç yabancı değil! Siz hiç olmazsa böyle bir şey yaşamadınız, aklınızı kullanmanızı engelleyen şey budur işte. Yürekli olun, benim çok sevgili dostum! Yeni bir şeyler yapmak için hevesiniz olsun! Burada kaybettiniz ancak bu ne ifade eder ki? Koskoca dünya kucagını açmış, sizi bekliyor. Kommerzbank'taki hesabınızdaki paranızın hepsi henüz bitmiş değil. Kalan parayla ve uğur feniğinizle herhangi büyük bir kentin yaşamına karışabilirsiniz; bu Wiesbaden, Mainz, Köln ya da Berlin olabilir. Mutfak işlerinden anlayan usta bir kadınsınız –bu çolpa ifade biçimi için beni bağışlayın lütfen!– biriktirdiğiniz ekmek artıklarından puding yapmayı, önceki günden kalma et artıklarından kıyma yapıp ekşili yemek yapmayı bilirsiniz. Ayrıca evinize gelen konuklarınızı ağırlamaya, onları yedirip içirip eğlendirmeye alışkınsınız. Birkaç odalı bir yer kiralarsınız ve yemek yemek ve kalmak için düzenli bir yer arayan insanlara uygun bir ücret karşılığında hizmet vereceğinizi ilan edersiniz. Eskiden yaşadığınız gibi yaşamaya devam edersiniz; ancak tek farkınız şu andan itibaren gelen konuklardan para almanız ve bu işten para kazanmanız olur. Hoşgörülü ve şen şakrak kişiliğinizle konuklarınıza iyi, rahat ve keyifli bir ortam sunacağınızdan eminim, işyerinizin yavaş yavaş gelişip büyümesi beni hiç şaşırtmayacaktır."

Vaftiz babam, içten söylediği sözlerine alkış tutmamıza ve teşekkürlerimizi sunmamıza fırsat vermek için susmuştu, onun bu içten sözlerine hitap ettiği kişi de katılmıştı.

“Lymphchen’e gelince,” diye devam etti vaftiz babam (zira kız kardeşim Olympia’ya bu sevimli isimle hitap ederdi), “bu işte annesine yardım edebilir, özellikle de konukların burada geçirecekleri süreyi güzelleştirmek için doğuştan yetenekli bir kız o; mükemmel bir konukseverlik örneği sergileyip müşterileri çekeceği kesin. Böylece işe yarama fırsatı da elde etmiş olur. Aslında onunla ilgili daha iyi şeyler var aklımda. Sizin o parlak günlerinizde şarkı söylemeyi öğrenmişti, gerçi çok başarılı sayılmazdı, sesi biraz zayıftı ancak tınısı kulağa hoş gelmiyor da değildi, göze hitap eden fiziksel özellikleri sesinin etkisini artırır. Köln’de oturan Salli Meerschaum benim eski bir dostumdur ve onun asıl işi tiyatro ajanslığıdır. Olympia’yı çok önemli bir operet topluluğuna ya da sanatçılar birliğine ait küçük operet sahnelerinden birine rahatlıkla yerleştirir, ilk başlarda ihtiyaç duyacağı gardırobunu da eski püskü kıyafetlerimden ben sağlarım. Kariyerinin ilk yılları biraz belirsiz ve zor geçebilir, belki de tüm yaşamını ortaya koyarak mücadele etmek zorunda kalacaktır. Ancak kararlılığından ödün vermezse (çünkü bu, yetenekten daha da önemli) ve yeteneklerini yerinde kullanıp bundan yararlanmasını bilirse, o zaman hızla yukarıya tırmanır ve büyük olasılıkla sanatının zirvesine çıkar. Ben kendimce bazı çerçeveler çiziyorum, gerisi size kalmış bir iştir.” Kız kardeşim sevinçten çığlıklar atarak akıl hocamıza koşup boynuna sarıldı ve başını göğsüne dayayarak anlattıklarını dinlemeye devam etti.

“Şimdi,” dedi vaftiz babam, söyleyeceği şeyi çok önemseydiği açıkça belli oluyordu, “şimdi, üçüncü olarak bizim Kostüm Kafa’ya geliyorum!” (Okur bu sözcükle kimin ima edildiğini anlar). “Onun geleceğiyle ilgili uzun uzun düşündüm ve çözüm yolunu tıkayan önemli zorluklara rağmen, geçici türden de olsa bir çözüm yolu bulduğumu sanıyorum. Hatta bir dış ülkeyle, adını söylemek gerekirse, Paris’le bu konuda yazışmalarda bulundum – nedenini hemen söyleyeceğim. Bana göre, onun önünü açmak gerekir; zira üst tabaka mensubu insanlar, yanlış da olsa, onun onurlu bir işe girmesine izin vermeyecekler, buna yetkileri olmadığını söyleyeceklerdir. Ama onu dışarı çıkarabilirsek, yaşam denizinin dalgası onu alıp en güzel sahillere taşıyacaktır. Benim görüşüme göre, otel ve garsonluk işi onun durumunda birisi için ileriye yönelik çok güzel fırsatlar sunabilir, düz yönde ilerlerken (ki bu da çok yüksek mevkilere eriştirebilir), kimi şanslı çocuklarda görüldüğü gibi, gittikleri anayolun dışında, sağa sola sapacakları patika yollar da açılabilir önünde. Yukarıda sözünü ettiğim yazışmayı, Paris’teki Place Vendôme’dan fazla uzakta olmayan Rue Saint-Honoré’deki (çok merkezî bir yer, şehir planı üzerinde size göstereceğim) Saint James and Albany Oteli’nin müdürü Isaak Stürzli’yle yapmış bulunuyorum; kendisi Paris’te yaşadığım dönemde senli benli olduğum bir arkadaşım. Felix’in aldığı aile terbiyesini ve özelliklerini en etkileyici biçimde aktardım, düzgün duruşuna ve becerikliliğine kefil oldum. Fransızca ve İngilizceye biraz aşinalığı var, en kısa zamanda onları geliştirmesi iyi olacaktır. Otel müdürü Stürzli, Felix’i benim hatırıma, deneme amacıyla ve pek tabii ilk başta ücret ödemediği için yanına almaya hazır. Felix yeme içme ve barınma için herhangi bir ücret ödemeyecek ve kendisine çok yakışacağını düşündüğüm iş kıyafeti temininde de bazı ayrıcalıklar sağlanacak. Kısacası, işte onun önünde açılan bir yol var, yeteneklerini geliştirebileceği bir hareket alanı ve çok uygun bir ortam var; eminim ki, bizim Kostüm Kafa, Saint James and Albany Oteli’nin saygın konuklarına, çok memnun kalacakları bir hizmet sunacaktır.”

Benim bu mükemmel insana en az bizim ailenin kadınları kadar müteşekkir olduğumu

herkes gördü. Sevinçten uçuyordum ve büyük bir coşkuyla ona sarıldım. Doğup büyüdüğüm yerin o sevimsiz havası üzerimden birden kalktı, özlemini duyduğum büyük dünya önüme açıldı ve Paris, zavallı babamın anılarında canlandırdığı resminden bile dizlerinin bağı çözülen bu kent, şimdi bütün görkemiyle benim gençlik dünyamın önüne açılıyordu. Ancak konu o kadar da basit değildi, düşündürücü bir yanı da vardı ya da halk arasında söylendiği biçimiyle, pürüzlü bir tarafı vardı; askerlik sorunumu yoluna koymadan önce uzaklara gitmem mümkün değildi, elimdeki kâğıtlar olumlu bir sonuca ulaşana kadar imparatorluğun sınırları dışına çıkmak, geçilmesi mümkün olmayan bir engel gibi görünüyordu; bu konunun rahatsız edici bir başka yüzü de, bilindiği üzere, eğitim görmüş sınıfın imtiyazlarına benim sahip olamayışım ve ilk yoklamada askerliğe uygun bulunmam nedeniyle er olarak birliğime teslim olacak olmamdı. O tarihe kadar tamamen aklımdan çıkmış olan bu tatsız ama ahlaki görevin, umutla beklediğim o büyük anda aklıma gelmiş olması yüreğimi derinden yaraladı. Bu konuyu çekinerek dile getirdiğimde, buna hem annem hem kardeşim hem de vaftiz babam Schimmelpreester kayıtsız kaldılar: Hanımlar askerlik konusundaki bilgisizliklerinden, vaftiz babam da sanatçı olduğu için devletle ilgili resmî işlere pek alışık olmadığından. Vaftiz babam bu konuda tamamen çaresiz kaldığını itiraf etti, askerî doktorlarla hiçbir zaman yakın ilişki içerisinde bulunmadığını, bu nedenle askerlik konusunda karar veren doktorları etkilemesinin mümkün olamayacağını öfkelenerek açıkladıktan sonra, benim ne yapıp edip bu beladan kendimi kurtarmam gerektiğini söyledi.

İşte böylesine nazik bir durumda kendi başıma kalmıştım; okur bu durumun üstesinden gelip gelemeyeceğimi görecektir. Öncelikle delikanlılıktan kaynaklanan heyecanlı ruh halim, uzaklara gitme düşüncesi, ailemin yakın zamanda başka bir kente taşınacak olması ve bununla ilgili olarak yapılan hazırlıklar aklıma biraz karıştırmış ve başka yöne kaydırmıştı; zira annem yeni yılın hemen başında yanına ikinci kiracılar ya da pansiyonerler almayı umduğu için taşınmamızın Noel'den önce gerçekleşmesini istiyordu; kalıcı ikamet hedefimiz olarak, bize zengin fırsatlar sunacağını düşündüğümüz büyük bir kente, Main Nehri kıyısındaki Frankfurt'a taşınacaktık.

Genç delikanlı geriye dönüp kulesine ve üzüm bağlarıyla kaplı tepelerine bir kere bile bakmadan, doğup büyüdüğü küçük kenti arkasında bırakarak ne kadar rahat bir şekilde, ne kadar da aceleyle, küçümseyerek ve içi hiç sızlamadan uzaklara kaçıyor! Ancak her ne kadar bu kentten koptuysa ve ileride bütünüyle kopacak olsa da, yine de kentin resmi tuhaf bir şekilde zihninden hiç silinmeyecek, bilincinin derinliklerinde bir yerlerde kalacak ya da her şeyi tamamen unutmuşken, mucizevi bir şekilde yıllar sonra yeniden ortaya çıkacaktır: Aptalca olan şeyler saygınlık kazanır; insan dış dünyada yaşamı boyunca icraatta bulunurken, etkiler bırakırken ve başarılar elde ederken, açıkça belli etmese de içten içe o küçük dünyayı hep dikkate alır, yaşamının her dönüm noktasında her yükselişte, acaba yurdumun insanı buna ne diyecek ya da ne derdi, diye kendi kendine sorar; bu, kent insanının bu çok özel delikanlıya haksız, anlayışsız ve isteksiz davrandığı zaman söz konusu olacaktır. Delikanlı bu kente bağımlı olduğu için, ona diklenir; kent kendisini bırakmak zorunda kaldığı, belki de çoktan unutup gittiği için, yaşamı hakkında karar verme ve seçim yapma hakkını ona tanır. Evet, günün birinde, olaylar ve değişikliklerle dolu geçen yıllardan sonra, bir şeyler onu çıkış noktasına geri çeker, kendisini buradaki insanların alışık olmadığı büyük bir maddi sıkıntı içinde gösterip onların şaşırıp hayretler içinde kalmalarına içinden kıs kıs gülerek alay

edebilmek için kendisini baştan çıkararak şeytana direnmez – tıpkı benim bu delikanlının yerinde aslında kendimden bahsedeceğim gibi.

Paris'teki otelin yetkilisi Stürzli'ye kibar bir üslupla, durumumun sınırı geçmeye şimdilik müsait olmadığını, askerliğe elverişli olup olmamam konusunda verilecek kararı beklemek zorunda olduğumu ve bu nedenle işe başlamam konusunda biraz daha sabır göstermesini isteyen bir mektup yazdım, aslında alınacak kararın benim gelecekteki mesleğim için önemsiz olduğunu ve muhtemelen de istediğim gibi bir karar olacağını da ekledim. Eşyalarımızdan geriye kalanlar ve bavullar yolculuk için hazırlandı, bavulların içine vaftiz babamın bana veda hediyesi olarak verdiği ve Paris'te işime çok yarayacağını düşündüğü, kolalı göğüslüğü olan altı tane harika gömlek konulmuştu. Ve puslu bir kış gününde uzaklaşan trenin penceresinden üçümüz de dışarı sarkmış bir şekilde el sallayarak dostumuzun uçuşan kırmızı mendilinin siste yavaş yavaş kaybolduğunu görüyorduk. O mükemmel adamı sonra sadece bir kez daha görebildim.

Dördüncü bölüm

Frankfurt'a gidişimizi izleyen ilk günlerin telaşını atlamak istiyorum, zira böylesine zengin ve muhteşem bir ticaret kentinde oynamaya mahkûm edildiğimiz o sefil rolümüzü hatırlamak istemiyorum; o günlerdeki yaşantımızı ayrıntısıyla anlatacak olursam, okura sıkıntı vermiş olurum. Hele kaldığımız o pis konuk evinden ya da adi pansiyondan hiç söz etmek istemiyorum, kendini otelden sayan ama bunu hiç hak etmeyen bu mekânda annem ve ben (kız kardeşim Olympia, Wiesbaden tren istasyonunda bizden ayrılıp şansını denemek üzere Köln' deki ajans sahibi Meerschäum'un yanına gitmişti) tasarruf etmek için günlerce geceleme zorunda kaldık; ısırın ve sokan haşaratlarla dolu bir kanepenin üzerinde yatmıştım. Dar gelirlilerin oturduğu ucuz bir semtte yeni boşalmış, kesemize ve annemin gelecekteki planlarına uygun düşen bir ev buluncaya kadar, acımasız ve yoksulluğa düşman bu büyük kentte, sokak sokak dolaşmaktan yorulup bitkin düşmemizden de söz etmek istemiyorum. Bulduğumuz evin dört küçük odası ve odalardan daha da küçük bir mutfağı vardı ve büyükçe bir binanın arka cephesinin giriş katında bulunuyordu, çirkin avlulara bakıyordu ve güneş ışığından bütünüyle yoksundu. Aylık kirası kırk marktı; buna itiraz edecek bir durumumuz olmadığı için evi hemen kiraladık ve aynı gün taşındık.

Yeni şeyler gençlere son derece cazip gelir; bizim kahkaha sesleri yükselen villamızla hiçbir bakımdan karşılaştırılamayacak olsa da, oturduğumuz bu içler acısı evde aşırı sayılabilecek kadar canlı ve neşeliydim. Dinç ve neşeli halimle acil olarak yapılması gereken işlerde anneme yardımcı oluyordum: mobilyaları yerleştirdim, talaş içine yerleştirilmiş tabakları ve fincanları ambalajlarından çıkardım, rafı ve dolabı mutfak takımlarıyla donattım; iğrenç görünümlü şişman vücuduyla adi davranışlar sergileyen ev sahibiyle acil olarak yapılması gereken tadilatlar hakkında pazarlık yapmak zorunda kalmış olsam da, onun canımı sıkmasına izin vermedim ancak bu koca göbekli kaba saba adam inatla yapmam diye diretiyordu, sonunda annem mecburen kiraya vereceği odaların perişan haldeki görüntülerini gidermek için elini cebine atmak zorunda kalmıştı. Annem bu duruma bayağı içerledi; zira taşınma ve yerleşme masrafları bir hayli yüksek olmuştu; eğer para kazandıracak konuklar gelmezse, daha pansiyon açılmadan iflas bayrağını çekebilirdik.

Hemen daha ilk akşam, sahandaki pişirdiğimiz birkaç yumurtayı mutfakta ayaküstü yerken, dinsel duygumuzu ve mutlu anılarımızı simgelemesi için işletmemizin adını "Pansiyon Loreley" koymaya karar verdik ve aldığımız bu kararı annemle birlikte hazırladığımız posta kartıyla, onayını almak üzere vaftiz babam Schimmelpreester'e bildirdik. Ve ben ertesi gün bu şiirsel isimle, akılda kolay kalsın diye kalın harflerle yazdığımız mütevazı ve aynı zamanda etkileyici bir ilanla hemen Frankfurt gazetesinin dağıtım bürosuna koştum. Gelip geçenlerin dikkatini çekmek amacıyla işletmemizin ön duvarına asmayı düşündüğümüz tabelanın ücretinin yüksek oluşu yüzünden sıkıntılı günler geçirdik. Ancak buraya gelişimizin altıncı ya da yedinci gününde memleketten, ambalajından ne olduğunu anlayamadığımız bir koli geldi; gönderenin vaftiz babam Schimmelpreester olduğunu, kolinin içindekinin dört köşesi delinmiş, kenarları dik açıyla kıvrılmış teneke bir levha olduğunu görünce ne kadar çok sevindiğimizi kimse tasvir edemez. Levhanın üzerinde sanatçının bizzat kendisinin yarattığı, şarap şişelerimizi süsleyen, üzerinde giysi olarak sadece takılar bulunan bir kadın resmi yer alıyordu, resmin

yanında da altın yaldızlı yağlı boyayla yazılmış “Pansiyon Loreley” ismi parılıyordu. Levha, binanın ön cephesinin bir köşesine öyle çakıldı ki, üstündeki kaya perisi, uzattığı yüzüklü parmağıyla kaldığımız eve giden yolu işaret ediyordu ve çok etkileyici bir görüntü sunuyordu.

Pansiyonumuz gerçekten de rağbet görmeye başlamıştı: Önce ciddi görünümlü, sessiz, hatta biraz somurtkan ve görünüşüne bakılırsa yaşamının gidişatından pek memnun olmayan bir adam geldi; kirasını ödeyen, ölçülü ve düzgün bir yaşam sürdüğü belli olan bu adam, genç bir tekniker ya da makine mühendisi olmalıydı. Geleli sekiz gün bile olmamıştı ki, ona iki konuk daha katıldı: Bunlar tiyatro sanatçılarıydı; biri sesini tamamen kaybettiği için işsiz kalan bir basso’ydu, göbekliydi ve şakacı birine benziyordu; ancak başına gelen talihsizlikten dolayı kızgındı, inatla yaptığı alıştırmalarla ses tellerini güçlendirmeye çalışması da boşunaydı; bu alıştırmalar sanki bir varilin içine konulmuş da boğuluyormuş gibi yardım çığılığı atan birinin çırpınışına benziyordu, yanındaki dişi kuyruk ise üstüne kirli bir gecelik giymiş, pembe boyanmış uzun tırnakları olan kızıl saçlı bir koro sanatçısıydı; cılız yapılı ve sefil görünümlü bu kadın, görüldüğü gibi, pek de sağlam bir pabuca benzemiyordu; şarkıcı, yaptığı herhangi bir yanlıştan dolayı ya da sadece kendini tatmin etmek için pantolonunun askılarıyla canını acıtacak şekilde onu sık sık dövüyordu ve kadın bütün bunlara rağmen şarkıcının kendisine olan sevgisinden en ufak bir kuşku duymuyordu.

Odanın birinde bu ikili, diğerinde ise makinist kalıyordu. Üçüncü oda da bize kalmıştı. Ama ben yakışık almaz diye annemle aynı odayı paylaşmak istemediğim için mutfakta, bankın üstünde hazırlanan bir yatakta yatıyordum ve elimi yüzümü musluktan akan suyla yıkıyordum; ancak bu durumun pek uzun süremeyeceğini, yazgımın yakın bir gelecekte öyle ya da böyle değişeceğini düşünüyordum.

Pansiyon Loreley geliyordu, konukların çokluğu nedeniyle işlere yetişemez olmuştuk ve annem haklı olarak işletmeyi daha da büyütmeyi ve bir hizmetçi kız almayı düşünmeye başlamıştı. Her şeye rağmen pansiyonumuzda işler iyi gidiyordu ve artık benim yardımımıza pek ihtiyaç yoktu. Paris’e gidinceye kadar ya da askere gidip iki renkli üniformayı giyinceye kadar, önümde boş geçecek uzunca bir bekleme süresi olacaktı, bu da genç bir adamın sessiz sedasız büyüüp olgunlaşması için aranıp da bulunmaz bir fırsattı ve çok da gerekliydi. İnsan öyle aylak aylak dolaşıp, boş işlerle uğraşıp bedenlen yıpranarak kendini eğitemez ve geliştiremez; eğitim ve kültür özgür olmanın, dış dünyada gezip dolaşmanın bir armağanıdır. Eğitim kazanılmaz, insan onu nefes gibi içine çeker, bunun için gizli aletler iş başındadır; duyuların ve zihninin gizli çabası her an onun nimetlerinin peşindedir, bu çaba çalınan günlük olaylarla yakından ilgilidir ve bu kültürel edinim kanatlanıp insana uykusunda uçarak gelir. İnsanın eğitilmiş ve kültürlü olabilmesi için gerçekten de tablo gibi bir güzelliğe sahip olması gerekir. Hiç kimse doğasında var olmayan bir şeye sahip olmak istemez, sana yabancı olanı arzulayamazsın. Değersiz hamurdan oluşan biri, bu kültürü edinemez, edinmiş olan ise kesinlikle kaba biri değildir. İşte bu nedenle burada kişisel kazanım ile yaşanan olaylardan edinilen kazanım arasında adil ve kesin bir ayırım yapmak çok zordur; ancak yüzüme gülen yazgım beni doğru zamanda büyük bir kente sürükleyip bana istemediğim kadar boş zaman bahşetmiş olsa da, böylesine büyük bir kentin önüme sunduğu, ruhumun derinliklerinde yaşayabileceğim eğlence ve kültürel mekânlara girebilecek maddi olanaklardan tamamen yoksundum ve yaptığım keşif turlarında, yüzümü

şehvet kokan bir bahçenin parıltılı kapısına dayayıp içeridekileri seyretmek zorunda kaldığımı söylemem gerekir.

O dönemde neredeyse bütün gün boyunca uyuyordum, çoğunlukla öğle yemeğine kadar, hatta daha da uzun bir süre uyuyordum, öyle ki mutfakta yemekten artakalanları ısıtıyor ya da soğuk bir şeyler yemek zorunda kalıyordum ve arkasından da makinistin bana hediye ettiği sigaradan bir tane tütürüyordum (çünkü makinist, yaşamımı anlamlı kılan bu nesneye çok düşkün olduğumu ve bunu alacak param olmadığını biliyordu), ikindi vaktine doğru, saat dört ya da beş civarında, kentin eğlence yaşamı canlanmaya başladığında, zengin kadınların lüks arabalarıyla ziyaretlere ve alışverişe gittikleri, kafeleri doldurdukları ve mağazaların neon ışıklarının ışıltılı yanmaya başladığı saatlerde, benim de Pansiyon Loreley'dan dışarı çıkma fırsatım oluyordu. İşte o zaman Frankfurt'un insanlarla dolu dar sokaklarında keşif ve şehvet turları yapmak için sallana sallana kent merkezine yürüyordum ve bu turlardan çoğu kez cebim dolu olarak, sabaha doğru, tan ağarırken ana ocağına geri dönüyordum.

Şimdi bu sıradan giyimli delikanlıya bir bakın; tek başına, yanında arkadaşı olmadan kalabalığın arasında kaybolmuşçasına bu renkli dünyada nasıl da dolaşiyor! Uygar dünyanın eğlence yaşamına katılacak parası yoktu. Eğlence ve şenliklerden, duyarsız birinin bile merakını cezp eden reklam sütunları, onların üzerinde asılı olan panolardaki ilanlar sayesinde haberdar oluyordu (ki bu delikanlı böyle şeylerin özellikle meraklısıydı); yalnızca bunların isimlerini okumakla, ne zaman ve nerede sunulduğunu öğrenmekle yetinmek zorundaydı. Rengârenk süslenmiş eğlence mekânlarının törensel bir edayla açılan kapılarını görüyor ama akın akın içeri giren seyircilere katılamıyordu; müzikhollerden ve özel tiyatrolardan kaldırım taşlarına yansıyan görkemli ışıktan gözleri kamaşmış olarak orada öylece duruyordu; üstünde kırmızı giysisi, kafasında üçgen şapkası ve elinde asasıyla parlayan ışığın etkisiyle rengi solmuş gibi görünen iriyarı bir zenci, caddeye taşan ışık selinin içinde bir masal kahramanı gibi tüm heybetiyle yükseliyordu ve delikanlı, onun dişlerini göstere göstere tekrarladığı davet çağrılarına ve saçma sapan vaatlerine karşılık veremiyordu ancak duyuları çok canlıydı, bütün dikkatini oraya yöneltmekten çok gerilmişti. Bakıyor, seyrediyor, keyifleniyor ve gördüklerini hafızasına kaydediyordu; gürültülü patırtılı kalabalık, bu uyku düşkünü küçük kent gencini ilk başlarda şaşırtmış, uyuşturmuş ve hatta biraz ürkütmüş olsa da, delikanlı bu kargaşanın üstesinden gelecek, bunu kendi gelişimine ve kültürel amaçlı araştırmalarının hizmetine sunacak espri anlayışına ve akıl gücüne sahipti.

Vitrinlerin, mağazaların, alışveriş salonlarının ve lüks yaşama özgü satış noktalarının ve stok merkezlerinin değerli ürünlerini dar kafalı davranıp saklamamaları, aksine büyük ve geniş vitrinlere koyarak teşhir etmeleri ne kadar da güzel bir alışkanlık! Kış günlerinde, öğleden sonra ikindi üzeri, vitrinlere konulan bütün bu ürünler, gün ışığında olduğu gibi aydınlatılıyor; vitrinlerin alt kısımlarına sıra sıra yerleştirilen gaz lambaları, camların buzlanmasını önliyordu. Ve ben, orada, soğuğa karşı korunmak için boynuma sardığım yün atkıyla öylece duruyordum (çünkü babamdan bana miras kalan paltom çok az bir para karşılığında rehin evine verilmişti), ayaklarımdan baldırlarıma kadar çıkan soğuğa ve rutubete aldırmandan yüksek tabakaya ait bu güzel ve pahalı şeylerden gözlerimi ayıramıyordum.

Mobilya mağazalarının vitrinlerinde her türlü ev eşyası teşhir ediliyordu: Rahat bir

konfor sunan etkileyici çalışma odaları, müşterileri mahrem yaşamın incelikleriyle tanıştıran yatak odaları, etrafı rahat koltuklarla çevrelenmiş, saten örtülü ve çiçeklerle süslenmiş bir masanın üzerine konulmuş gümüş takımlar, küçük küçük yemek odalarının içine konulan değerli porselenler ve ince zarif cam bardaklar cezp edici parlıtlarıyla insanı içeriye davet ediyor; ayaklı şamdanların, şöminelerin ve kabartmalı kumaş döşemeli koltukların bulunduğu salonlar prenlere özgü bir tarzda sunuluyordu; kırmızı kırmızı parlayan Acem halılarının üstüne konulmuş lüks mobilyaların ayaklarının ne kadar asil durduklarını seyretmeye doyamıyordum. Ayrıca bir erkek terzisinin ve bir butiğin vitrinleri dikkatimi çekmişti. Buralarda büyüklerin ve zenginlerin gardıroplarını da görüyordum: Kadife sabahlıktan ya da atlas kapitone kumaştan yapılmış ropdöşambrdan akşamları giyilen fraklara, kaymaktaşı gibi parlayan bembeyaz son moda yakalardan zarif tozluklara ve ışıll ışıll parlayan rugan ayakkabılara, ince çizgili ya da benekli manşet kollu gömleklerden paha biçilmez kürk mantolara kadar her türlü lüks ürün sunuluyordu. Bunların arasında zenginlerin seyahate çıkarken yanlarına aldıkları eşyaları, yumuşak dana derisinden ve yama yama birbirlerine eklenen parçalardan yapılan timsah derisi lüks sırt çantalarını da görüyordum, yüksek yaşam biçiminin ihtiyaç duyduğu değişik şeyleri ilk defa burada görmüş ve öğrenmiş oldum: Küçük parfüm şişeleri, fırçalar, makyaj takımları ve içine dikiş malzemesi konulmuş küçük küçük kutular, çatal kaşık takımı kutuları ve en kaliteli nikelden yapılmış alkolle yanan portatif ocaklar; fantezi yelekler, harika kravatlar, şehvet kokan iç çamaşırlar, keçi derisi terlikler, atlas astarlı şapkalar, süet deri eldivenler ve ipek çoraplar, bütün bunlar baştan çıkarıcı bir teşhirle aralara yerleştirilmişlerdi; bu genç delikanlı, el yapımı kemik düğmeye varıncaya kadar şık bir erkek kıyafetini tamamlayan bütün parçaları hafızasına tek tek kazıyordu. Ama artık benim, sanat eserlerinin satışa sunulduğu vitrinlerin olduğu yere gitmem gerekiyordu, bunun için dikkatle ve beceriklilikle at arabalarının ve ziller çalarak giden tramvayların arasından caddenin öbür tarafına geçmem yeterliydi. Orada dikilirken kozmetik sanayinin her türlü ürününü görüyordum, daha yüksek ve eğitilmiş bir gözün seyretmeye doyamadığı objeleri, usta ellerden çıkan sanatsal resimleri, çeşitli biçimlerdeki sevimli porselen hayvan figürlerini, her türlü toprak nesneyi ve küçük çelik heykelleri seyrediyordum; onların bana doğru uzanan asil gövdelerini elimle okşamayı çok isterdim. Ama birkaç adım ötede, delikanlıyı hayretler içinde bırakarak oraya mıhlayan parlıtlı da neydi öyle? Bu, altın işleyicisi büyük kuyumcunun vitrininde sergilediği ürünlerin parlıtlıydı ve soğuktan titreyen delikanlının isteklerini masal dünyasının hazinelerinden ayıran vitrin camlarından başka bir şey değildi. Bütün bunlara bakıp körü körüne hayranlık duymam, içimdeki o yüksek öğrenme hırsıyla herhangi bir şekilde birleşmişse, bu işte burada olmuştur. Dantel örtülerin üzerinde alt alta sıralanmış inci kolyeler beyaz beyaz parlıyorlardı, ortadakiler kiraz büyüklüğündeydi ve yanlara doğru eşit şekilde küçülüyorlardı, kolyelerin kilitleri elmastandı ve paha biçilmez değere sahiptiler. Kadife zemin üzerinde teşhir edilmiş pırlantalar, gökkuşağı renkleri gibi göz alıcı bir şekilde parıldıyordu ve kraliçelerin gerdanlarını, göğüslerini ve başlarını süsleyecek kadar değerliydi; altın sigara tabakaları ve baston başları cam plakalar üzerinde baştan çıkarıcı bir şekilde sunuluyordu; bunların arasına olağanüstü güzellikte renkli ve değerli kesme taşlar serpiştirilmişti: Kan kırmızısı yakutlar, çimen yeşili ve cam gibi parlayan zümrütler, yıldız biçiminde ışık saçan mavi şeffaf safirler, o harika menekşe rengini organik bir maddenin bulunmasına borçlu olduğu söylenen

ametistler, durduğum yere göre rengini değiştiren inci rengindeki opaller, aralara tek tük serpiştirilmiş topazlar, renk skalasının her tonunda fantezi taşlar – ben bütün bunlara bakarak yalnızca görme duyumu tatmin etmekle kalmıyor, aynı zamanda onları inceliyordum da; kendimi bu objelere öylesine kaptırmıştım ki, etiketlerdeki fiyatları tek tek okumaya çalışıyor, fiyatları karşılaştırıyor ve değerlerini gözlerimle ölçüp biçiyordum; doğanın isteğine göre billurlaşarak değerli kristallere dönüşen bu değersiz taş parçalarına olan tutkumun ilk defa farkına varmış oluyordum; benim bu büyüleyici alanla ilgili edindiğim bilginin temeli işte o zaman atılmıştı.

Kapıları açıldığında cennetin nemli ılık kokularının buram buram dışarıya taşıdığı ve vitrinlerinin arkasına, erkeklerin saygılarını sunmak üzere hanımlara gönderdiği, ipek kurdelelerle süslenmiş çiçek sepetlerinin konulduğu çiçekçi dükkânlarından da söz edeyim mi? Kavaliteliğe yakışır şekilde mektup yazmak için hangi kâğıdın kullanılacağını ve kâğıtların üstüne gönderenin adının baş harfinin nereye yazılacağını, taç ve armanın kâğıdın neresine işleneceğini öğreten kırtasiye dükkânlarının vitrinlerinden de söz edeyim mi? Armut biçimli uzun kesme cam şişelerdeki Fransız malı çeşit çeşit kolonyaların ve esansların ışıltılı parladığı, el bakımı ve yüz masajı için kullanılan aletlerin zarif kılıflar içinde bolca sunulduğu kuaförlerin ve parfüm satan dükkânların vitrinlerinden de anlatayım mı? Bıkıp usanmadan bakma ve inceleme yeteneği bana doğuştan bahşedilmişti ve bu benim için her şey anlamına geliyordu, kuşkusuz eğitici bir yetenektir bu, özellikle de maddesel olan şeyler, yani üretim dünyasının sunduğu baştan çıkarıcı ve eğitici ürünler söz konusu olduğunda, bu yetenek kendini daha da belli ediyordu. Ancak severek dolaştığım büyük kentin lüks semtlerinin gözlemlemek için sundukları güzelliklere bakmak ve onları insani bir dürtüyle duyumsamak insanı ne kadar da derinden etkiliyor! Bunları cansız nesnelere daha farklı bir gözle incelemek, bu azimli delikanlının istek ve arzularını nasıl kamçılıyordu ki!

Ah, güzel dünyanın büyüleyici sahneleri! Kendinizi hiçbir zaman daha duyarlı gözlerle sunmadınız. Vaktiyle gözlerimin kaydettiği bu özlem uyandıran sahnelerden birinin, beni neden böyle derinden etkilediğini, anılarımda neden böylesine canlı kaldığını, önemsiz ve hatta değersiz olmasına rağmen beni bugün bile hâlâ neden neşelendirdiğini Tanrı bilir. Anlatıcının her ne kadar –ben zaten böyle biri olarak bunları yazıyorum– böylesi olaylarla, kabaca söylemek gerekirse, “hiçbir şey çıkmayacak” ve “konu” diye adlandırılan şeye hiçbir katkısı olmayacak böylesi olaylarla okurun canını sıkmaması gerektiğini bilmeme rağmen, bunları anlatmadan geçemeyeceğim. İnsanın kendi yaşamöyküsünü anlatırken, sanatın kurallarına uyması yerine kalbinin sesini dinlemesi daha kabul edilir bir şeydir.

Bir kere daha söyleyeyim, önemsiz bir şeydi; ancak etkileyiciydi. Olay yukarıda, tam da başımın üstünde cereyan etti: Zum Frankfurter Hof Otelinin lüks katlarından birinin açık balkonundaydı. Bir öğle sonrası –basit bir şeydi gerçekten, özür dilerim– benim yaşlarımda genç iki kişi, besbelli iki kardeş, büyük olasılıkla da ikiz kardeşler –zira birbirlerine çok benziyorlardı– küçükbey ve küçükhanım soğuk kış havasında birlikte balkona çıktılar. Gençliğin verdiği cesareten olsa gerek, başlarına bir şey örtmemişlerdi, korumasızdılar. Koyu renkli saçlarıyla Portekiz-İspanyol karışımı Güney Amerikalılara benziyorlardı, Arjantinli ya da Brezilyalı –ben sadece tahminde bulunuyorum– olabilirlerdi; belki de Yahudi’ydiler –kesin bir yargıda bulunmak istemiyorum, duyduğum hayranlığa gölge düşsün istemem– bu ırkın refah içinde yetişmiş çocukları çok çekici oluyorlar, ikisi de çok

güzeldiler, hangisinin daha güzel olduğunu söylemek zor, oğlan kızdan daha az güzel değildi. İkisi de akşam için giyinmişlerdi, oğlanın gömleğinin önünde pırl pırl parlayan inciler vardı, kız da güzel taranmış gür saçlarına bir elmas toka takmış ve prenseslere layık ten rengi kadife elbisesinin göğsünün üstüne, gerdanını örten dantelin süslediği bir noktaya elmas bir broş tutturmuştu, elbisesinin kolları da aynı danteldendi.

Onların bu mükemmel görüntüsü bozulacak diye çok korkmuştum çünkü düşen kar taneleri başlarının üstünde uçuşuyor ve dalgalı siyah saçlarına yapışıp kalıyordu. Ayrıca çocuksu kardeş şakalarını yalnızca iki dakika sürdürebiliyorlar; bunu balkonun kenarından aşağıya doğru eğilerek birbirlerine, caddede olanları gösterip gülüşmek için yapıyorlardı. Daha sonra sanki soğuktan üşüyüp ürpermişler gibi giysilerinin üstündeki kar tanelerini silkelediler, odalarına girdiler, odanın ışığı yandı ve böylece o ânın büyüleyici hayali bir daha geri dönmek üzere birdenbire yok oldu. Ama ben uzunca bir süre, sokak lambasının direğine yaslanmış olarak, onların çıktığı balkona bakıp varlıklarını zihnime kazımaya çalıştım; yalnızca bu gece değil, yürümekten ve bakmaktan yorgun düşüp mutfak bankının üstünde yattığım gecelerde de onları düşlemeye devam ettim.

Aşk düşleri, birleşme ve keyif alma isteği düşleri –her ne kadar tek kişiyle değil, çift yaratılmış iki kişiyle, tesadüfen görüp içten duygularla seyrettiğim farklı cinsten iki kardeşle, biri benim cinsimden, öteki de güzel cinsten iki kardeşle ilgili olsa da, bu düşleri başka türlü adlandıramıyorum. Ancak buradaki güzellik, çift yaratılmışlıkta, o sevimli ikilinin birlikteliğinde gizlidir; delikanlının balkondaki yalnız görüntüsünün, gömleğinin göğsünde parlayan incileri bir kenara bırakacak olursak, beni çok az ateşlediği kuşku verici olsa da, kızın görüntüsünün, yanında karşı cinsi, yani erkek kardeşi olmadan, ruhumu etkileyip tatlı düşler görmem konusunda kuşku duymam için yeterince nedenim var. Aşk düşleri, sevdiğim düşler demek istiyorum çünkü onlar aslında ayrılmaz ve belirsiz oluşları dolayısıyla, çift kişinin ya da daha doğrusu iki karşı cinsin büyüleyici güzelliğini içeren tam bir bütünsellik oluşturuyorlardı.

Okurun bana, bön bön bakan hayalperest biri, dediğini duyar gibiyim. Serüvenlerine ne oldu senin? Yazdığın kitabın başından sonuna kadar bu tür duygusal saçmalıklarla, yani bu çok sevdiğin uyuşukluk hali içinde yaşadıklarınla beni eğlendirebileceğini mi düşünüyorsun? Herhalde lüks restoranların içini görmek için alnını burnunu camlara dayayıp bir polis memuru gelip seni kovalayınca kadar içeriye bakıyordun? Mutfaklardan yükselerek bodrumların demir parmaklı pencerelerinden dışarıya taşan baharat kokularının arasında dikilip üzerlerine kollu şamdanlar ve nadide çiçekler konulmuş kristal vazoların süslediği küçük küçük masaların çevresinde oturan ve kibar garsonların hizmet ettiği Frankfurt sosyetesinin yemek yiyişini seyrediyordun herhalde? Evet, aynen öyle yapıyordum, okurun benim güzel yaşamdan çaldıklarına bakıp seyretme zevkimi böyle ayrıntısıyla anlatabilmesine şaşıyorum, sanki burunlarını cama dayamışlar da, burunları ezilen kendileriymiş gibi her şeyi böyle ayrıntısıyla anlatabiliyorlar. Ancak “uyuşuk halime” gelince; okur böyle bir tanımlamanın yanlış olduğunu yakın bir gelecekte anlayacak ve centilmenlik yapıp benden özür dileyecektir. Ama burada şunu da söylemiş olayım ki, salt seyretmekten kendimi soyutlayarak doğamın beni sürüklediği o zenginler dünyasıyla yakından ilişki kurmaya çalışıyordum. Oyunların bitiş saatlerinde, yüksek sosyete mensup seyirciler izledikleri oyun hakkında heyecanlı heyecanlı konuşarak fuayelerden dışarı

çıkarkarken, araba çevirirlerken ya da kendi arabalarına binerlerken, tiyatro binasının kapısının önünde dolaşıp hizmet âşığı atik bir delikanlı olarak onlara yardımcı oluyordum. Dışarı çıkan seyircileri patronlarımın isteği üzerine, tiyatro binasının üstü yağmur korunaklı girişinde tutabilmek için kendimi onların önlerine atıyordum ya da caddeden yukarıya doğru koşarak çabucak bir araba kapıp faytoncunun yanına oturarak önlerine geliyordum ve bir uşak gibi çevik bir şekilde aşağıya inip sosyetenin beklentisine uygun bir şekilde yerlere kadar eğilerek arabanın kapısını açıyor ve onları içeriye buyur ediyordum. Bu özel arabaları ve ticari araçları getirebilmek için sahiplerine tatlı sözler söylüyor, onlara adlarıyla hitap ediyordum ve bu adları unvanlarıyla birlikte kullanmaktan hiç de az keyif almıyordum, arabaların öne gelmesi için, Sayın Meclis Üyesi Straisand, Sayın Başkonsolos Åckerbloom, Sayın Binbaşı von Stralenheim ya da Binbaşı Adelebsen, diye yüksek sesle bağıryordum. Bazı isimleri telaffuz etmek gerçekten zordu, bu tür isimleri taşıyanlar, yeteneğime inanmadıkları için adlarını söylemeye çekindiler. Bekâr kızlarıyla birlikte gelmiş olan saygın bir çiftin adı Crequis de Mont-en-fleur idi ve üçü de benim bu ismi düzgün ve kibar bir şekilde telaffuz etmemden çok etkilenmişlerdi; zira çıtırdama ve kıkırdama seslerinden geniz seslerine ve çiçeksi bir şiirselliğe dönüşen bu isim kompozisyonunu, sabah öten horoz gibi uzakta bekleyen yaşlı arabacılarına duyuruyordum, arabacı da sevimli kula atlarının çektiği eski moda ama temiz kaleskasıyla hemen tiyatronun önüne geliyordu.

Topluma verdiğim hizmetin karşılığı olarak aldığım madenî paralar çok makbule geçiyordu, gümüş para verenler de az değildi. Ancak yaptıklarımın dolaylı beni nazik bir şekilde onaylayarak ödüllendirmeleri daha çok hoşuma gidiyordu: Örneğin eğlence dünyasının mensuplarının gösterdiği yakınlık ve yüzlerinden okuduğum hayranlık ifadesi, beni tepeden tırnağa inceleyen tatlı bir bakış, şaşkınlıkla ve merakla yüzümü okşayan sıcak bir gülümseme gibi; ben bu gizli başarılarımı iç dünyama öyle bir özenle kaydediyordum ki, bunların arasında önemli olanları ve içimde yer edenleri bugün bile tek tek sayabilirim.

İnsani bir gözle, yani organik oluşumun mücevheriyle derinlemesine incelendiğinde, gözün kendini ayarlayıp nemli parlaltısını bir insan görüntüsüne odaklaması ne mucizevi bir durumdur; bütün yaradılışlar gibi aynı malzemedен oluşan bu jelatinin ve mücevher taşlarının gösterdikleri gibi, malzeme tek başına yeterli değildir, tersine onların akıllıca ve uyumlu bir şekilde bileşmesiyle mümkündür. Bir kemik çukurunun içine yerleştirilmiş olan sümügümsü sıvı, ruh bedenden uzaklaşınca mezarda çürümeye ve sulu pisliğin içine eriyip akmaya mahkûmdur; ancak içinde bir damla yaşam belirtisi bulunursa, insanlar arasında oluşan ötekileşmenin tüm zorluklarını aşar ve en mükemmel köprüler kurmasını da bilir!

Nazik ve ince düşünceler gerektiren şeyler hakkında konuşurken aynı şekilde nazik ve ince düşünceli olmak gerekir, işte onun için burada dikkatli bir şekilde bir ilave düşünceye yer verilecektir. Mutluluk aslında insanların bir araya gelmesinin iki uç noktasında, sözcüğün henüz bulunmadığı ya da artık bulunmadığı bir yerde, bir bakışta, bir kucaklaşmada gizlidir; çünkü zorunluluk, özgürlük, gizem ve umursamazlık yalnızca burada bulunur. İlişki ve değişim arasındaki her şey zayıf ve tatsızdır, davranış biçimleri ve toplumsal kurallarla belirlenmiştir, sınırlı ve kısıtlıdır. Burada hâkim güç sözcüktür – bu renksiz ve soğuk araç, yumuşak ve ölçülü davranışın ilk ürünüdür, doğanın sıcak ve sessiz yapısına öylesine aykırıdır ki, neredeyse her bir sözcüğün başlı başına bir tümce oluşturduğu söylenebilir. Bunu ben söylüyorum, yaşamöykümü betimlediğim bu eğitici eserde yazınsal ifade

kullanmaya büyük özen gösteren ben söylüyorum. Ama yine de benim çıkış noktam, kelimesi kelimesine aktarım değildir, benim çabam bununla ilgili değildir. Benim gerçek ilgim daha çok insanlar arasındaki ilişkinin en uç noktasına, yani sessiz olan alana yöneliktir; bu alan öncelikle birbirine yabancı olmanın ve toplumsal iletişimsizliğin henüz daha eski durumunu koruduğu ve bakışların düşsel bir masumiyet içinde sorumsuzca birleştiği yerdir; ama aynı zamanda da olası yakınlaşmanın, sevişmenin ve birleşmenin sözcük kullanılmadan gerçekleştiği o eski çağa özgü durumun en mükemmel şekilde yeniden tesis edildiği yerdir.

Beşinci bölüm

Daha önce sözünü ettiğim askerlik sorunumu hafife alıp tamamen unutmuş olabileceğim kaygısını okurun yüzündeki ifadeden anlıyorum; ama bunun kesinlikle böyle olmadığı, tam tersine konudan hiç uzaklaşmadığım ve bu konuda içimin hiç de rahat olmadığı konusunda okuru teyit etmek isterim. Kuşkusuz bana ters gelen bu sorunun düğüm noktasını kendimce çözmeye çalışırken içimdeki sıkıntı, çok büyük bir sorunun üstesinden gelmek için yeteneklerimizi yoklarken hissettiğimiz şey gibi, tatlı bir sıkıntıya dönüşmüştü – birtakım şeyleri hesaba katarak burada kalemimi biraz yavaşlatmak ve her şeyi önceden anlatma isteğime biraz daha karşı durmak istiyorum. Çünkü içimdeki yazma isteği giderek daha da arttığı için bu yazdıklarım bir gün tamamlanıp yayımlanmış olarak okurun önüne gelirse, o zaman kurallara ve ilkelere uymamış, okura haksızlık etmiş olurum, bilindiği gibi özgün eser yazarları heyecan ve gerilim yaratmak için bu kurallara uyarlar; eğer ben isteğime yenik düşüp en önemli olayları önceden anlatacak olursam, uymam gereken kuralları ve ilkeleri çiğner, barutumu önceden harcamış olurum.

Ancak şu kadarını söylemeliyim ki, yazma işini büyük bir titizlik, hatta bilimsel bir ciddiyetle sürdürüyordum ve karşılaşabileceğim zorlukları hafife almamaktan özenle kaçınıyordum. Çünkü ciddi bir konuyu ele alırken öyle pat diye konuya girmek benim tarzım değildi; ben yazarken hep şuna dikkat ettim: Aman sonuç başarısız olmasın, rezil ve gülünç duruma düşmeyeyim, diye insanlara inanılmaz gelen bu uç cesaret örneğimi enine boyuna düşünüp taratarak okura sunuyordum ve bunu iyi de başarıyordum. Askerlik yoklamamla ilgili olarak yapılan işlemleri ve bunlara temel oluşturan talepleri iyice araştırmakla yetinmeyip (bunları kısmen pansiyonumuzda kalan ve askerliğini yapmış olan makinistle yaptığım konuşmalardan, kısmen de eğitiminden memnun olmayan bu adamın odasında bulunan birkaç ciltlik ansiklopedilerden öğrenmiştim) aksine planımı büyük ölçüde tasarladıktan sonra, tiyatroların önüne çağırdığım arabalara binen sosyetenin verdiği paralardan biriktirdiğim bir buçuk markla bir kitapçının vitrininde gördüğüm tıp içerikli kitabı satın aldım, bu kitabı büyük bir azimle okudum ve ondan çok yararlandım.

Bir geminin taşımak için nasıl ki bir yüke ihtiyacı varsa, yeteneğin de bilgiye ihtiyacı var; ama şu da kesin ki, üzerinde hakkımız olduğunu düşündüğümüz ve yeteneğimizin çok özel durumlarda ihtiyaç duyduğu bilgileri, bilimsel ciddiyet ve inandırıcı gerçeği yakalamak uğruna doymak bilmeyen bir hırsla yutarız. Satın aldığım kitabın konusuna gelince, onu çok büyük bir keyifle ve bir solukta okuyup bitirdim; öğrendiklerimle gece mutfakta yalnız başıma kaldığımda, mum ışığında ve aynanın karşısında belirli pratik alıştırmalar yapıyordum; eğer bu yaptıklarımı birisi gizlice gözetleyecek olsa, herhalde çok saçma bulurdu ama ben bu alıştırmaları belli bir amaç uğruna yapıyordum. Artık bununla ilgili tek bir kelime daha etmeyeceğim! Okurun şu anki mahrumiyeti en kısa zamanda telafi edilecektir.

Ocak ayının sonuna doğru, mevcut yönetmeliğe uyarak hiçbir eksikliği olmayan kimliğimi ve polis karakolundan aldığım ve sabıka kaydım olmadığını gösteren iyi hal kâğıdını (yani benim yaşantımla ilgili olarak karakola herhangi kötü bir şey bildirilmediğini gösteren yazıyı) ekleyerek kendi yazdığım bir dilekçeyle askerlik şubesine başvurduğumda, içimi çocuksu bir korku ve hüznü kaplamıştı. Kuş cıvıltıları ve doğanın tatlı kokusuyla

İlkbaharın geldiğini müjdeleyen mart ayında, yönetmelik gereği ilk muayene için askerlik şubesine gitmek üzere trene bindim ve dördüncü sınıf vagonunda ve oldukça rahat bir ruh haliyle bağlı bulunduğum Wiesbaden'e gittim; çünkü kararın bugün verilemeyeceğini biliyordum; çağrılanlar, askerliğe elverişli olup olmadıklarının saptanması için önce yeni dönem tertipler hakkında kesin kararı verecek olan yetkili mercinin önüne çıkacaklardı. Öngörülerimin haklılığı kanıtlandı. İşlem kısa sürdü, sıradan ve önemsizdi zaten, bunlarla ilgili anılarım hafızamda pek iz bırakmadı. Benim enimi boyumu ölçtüler, sırtımı ve göğsümü dinlediler, üstünkörü sorular sordular ve herhangi bir geribildirimde de bulunmadılar. Geçici bir süre için serbest bırakılmıştım ve özgürdüm ama aynı zamanda da uzun bir iple bağlanmıştım; bir süre kaynakları zengin kaplıca kentinin süslediği o harika parklarda dolaştım, eğlendim ve kaplıca otelinin sütunlarının arasındaki muhteşem dükkânların vitrinlerini seyrederek bilgilerimi zenginleştirdim ve hemen aynı gün evimizin bulunduğu Frankfurt kentine geri döndüm.

Bu olaydan iki ay sonra (mayısın yarısı geçmişti ve erken bastıran yaz sıcağı bu bölgeleri kasıp kavuruyordu) sürem sona ermiş, sembolik olarak sözünü ettiğim uzun ip boynuma geçirilmiş ve silah altına alınacağım gün gelip çatmıştı. Alt sınıfa mensup her renkten insanla yeniden bir araya gelerek Wiesbaden treninin dördüncü sınıf vagonunda, dar bir bankın üzerinde oturmuş, tıngır tıngır giden buharlı trenle kesin kararın verileceği yere doğru giderken, kalbim hiç de az atmıyordu. Başları önlerine düşen yol arkadaşlarımı derin bir uyku haline sokan boğucu sıcaklığın beni de gevşetip rehavete sokmaması gerekiyordu; ama ben uyanık ve hazır bir durumda öylece oturuyordum ve üstesinden gelmek zorunda olduğum şeyleri düşünerek arkama yaslanmaktan kaçınıyordum; gerçi bu konular eski bir deneyimin bana gösterdiği gibi, düşündüğümünden çok daha farklı bir şekilde gelişecekti. Eğer sevindirici değil de korkutucu duygular taşıyorsam bu, işin sonucuyla ilgili ciddi kaygılar taşıyor olmamdan ileri geliyordu. Bana göre sonuç belliydi ve gidebildiğim yere kadar gitmeye kesin kararlıydım, evet, hatta gerekirse bütün bedensel güçlerimi ve ruhumu ortaya koyarak (benim görüşüme göre böyle bir kararlılık göstermeden herhangi olağanüstü bir girişimde bulunmak aptalca olurdu) mutlak başarımdan bir an bile kuşku duymadım. Ancak beni korkutan şey, kendimden ne kadar ödün vermem gerektiği, amaca ulaşmak için heyecanlarımı ve coşkularımı ne kadar kaybedeceğim kaygısıydı; bu benim kendime karşı gösterdiğim bir tür incelikti, eğer daha erkeksi özellikler bunu biraz düzenleyip dengelemiş olsaydı, karakterime özgü olarak rahatlıkla yumuşamaya ve korkaklığa dönüşebilirdi.

Askerî bir emirle gönderildiğim ve kendimi utangaç bir şekilde genç erkeklerden oluşan bir kalabalığın önünde bulduğum o basık ve kiriş tavanlı geniş salon hâlâ gözlerimin önünde. Kentin uç köşelerinden birinde bulunan, yazgısına terk edilmiş harabe bir kışlanın birinci katındaki bu sevimsiz mekânın dört çıplak penceresinden, sağa sola atılmış çamurlu şeylerin, teneke kutuların, yıkıntı artıklarının ve çöplerin kirlettiği varoşlara ve çimlere bakılıyordu. Ortada duran mutfak masasının başında, önünde dosyalar ve yazı malzemesi bulunan bıyıklı bir astsubay ya da bir çavuş oturmuş, son yoklamaya girecekleri, kanatsız bir kapıdan içeri girip soyunmaları için isim sırasına göre tek tek çağırıyordu; burası muayenenin gerçekleşeceği odadan daha farklı bir odaydı. Rütbeli subayın tavırları vahşiceydi ve acemileri korkutmaya yönelikti. Hayvan gibi sık sık esniyor, yumruklarını sıkıp kollarını ve bacaklarını geriyordu ya da eğitim düzeyi yüksek olanları, kütükteki sıraya göre karar

verilecek olan odaya çağırırken, onlarla eğleniyordu. Onları, "Felsefe doktoru!" diye çağırıyor ve sanki, "Sana gününü gösteririz dostum!" demek istercesine alay ederek gülüyordu. İşte bütün bunlar içimde derin bir korku ve nefret uyandırmıştı.

Askere alma işlemleri yoğun bir şekilde devam ediyordu ancak çok ağır ilerliyordu; işlemler alfabetik sıraya göre yapıldığından, isimlerin baş harfi alfabenin sonuna doğru olanlar uzun süre beklemeyi göze almak zorundaydı. Değişik kesimlerden gelen gençlerin oluşturduğu kalabalıkta sıkıcı bir sessizlik hâkimdi. Kalabalığın arasında kaba saba zavallı köylü çocukları ve şehir proletaryasının asi ruhlu genç temsilcileri, yarı kibar tüccar yamakları ve gösterişsiz emekçi çocukları, hatta şişman ve esmer görüntüsüyle kalabalığı biraz neşelendiren oyuncu birisi de vardı, ayrıca meslekleri pek anlaşılmayan, gömlekleri yakalıksız ve pek çok yerinden çatlak rügan çizmeler giymiş çukur gözlü delikanlılar, Latince dersinin ana branş olarak okutulduğu okuldan yeni mezun olmuş ana kuzuları, sakalları kırlaşmış ve kibar bir eğitimci duruşu sergileyen yaşları ilerlemiş beyler: Bunların hepsi, içinde buldukları onur kırıcı durum nedeniyle utanç duyarak salonun içinde huzursuzca bir uçtan öteki uca gidip geliyorlardı. Askere alınacaklardan, biraz sonra isimleri okunacak olan üç ya da dört kişi, çıplak olarak giysilerini kollarının üstüne koymuş, çizmeleri ve şapkaları ellerinde, çıplak ayaklarıyla kapının önünde bekliyorlardı. Bazıları da salonun kenarlarındaki dar bankların üzerinde oturuyorlar ya da bacaklarından birini pencerelerin altındaki geniş tahtalara dayayarak vücut yapıları ve askerliğe elverişli olup olmadıkları hakkında kısık sesle fikir alışverişinde bulunuyorlardı. Askerliğe uygun görülenlerin sayısının çok yüksek olduğu ve henüz muayene olmayanların şanslarının arttığı söylentisi, toplantı salonunda bekleyen bizlerin kulağına geliyor ancak kimse bunların doğruluğunu teyit edemiyordu. Çıplak vücutlarıyla anlamlı bakışlara maruz kalanlar hakkında yapılan şakalar, hınzır hınzır gülüşmeler, masada oturan üniformalı görevlinin buyurgan bir sesle sıradakini çağırıp sessizliği yeniden sağlamasına kadar sürüyordu.

Ben yapım gereği yalnız kalmayı tercih ediyordum, boş boş konuşmalara, kaba saba şakalaşmalara hiçbir şekilde katılmıyor, birisi bana bir şeyler sorduğunda ise alışılmışın dışında kaçamak yanıtlar veriyordum. Açık bir pencerenin önünde durmuş (çünkü salondaki insan kokusu çekilmez olmuştu), kâh dışarıdaki çerçöp dolu çayırları kâh içerideki değişik sınıflardan oluşan kalabalığı seyrederek vakit geçiriyordum. Aslında komisyonun karar için toplandığı yandaki odaya şöyle bir göz atıp görevli askerî doktor hakkında bilgi edinmeyi çok isterdim ancak bu kesinlikle mümkün değildi; askere alınıp alınmamamın bu adamın kişiliğiyle hiçbir ilgisi olmadığını, yazgımı bizzat kendimin belirlemesi gerektiğini düşünüyordum. Çevremde herkes sıkıntıdan patlıyordu ama ben bundan hiçbir şekilde etkilenmiyordum, zira sabırlı bir yapıya sahiptim ve uzun bir süre hiçbir şey yapmadan öylece bekleyebilirdim, üstelik aptallaştırıcı faaliyetlerle kendini unutturmayan, insanı yiyip bitirmeyen ve ürkütmeyen böyle boş zamanları da seviyordum; ayrıca beni bekleyen böyle zor ve yüreklilik isteyen bir görevi üstlenmek için hiç de acelem yoktu, aksine bu uzun bekleme süresi boyunca kendimi toparlayacağıma, alıştıracığıma ve hazırlayabileceğime seviniyordum.

K harfiyle başlayan isimler kulağıma gelmeye başladığında, artık öğle olmak üzereydi. Sanki yazgım benimle alay etmek istiyormuş gibi, bugün bu harfle başlayan pek çok isim vardı. Listedeki Kammacher, Kellermänner ve Kiliane, Knoll ve Kroll isimleri bitmek

bilmiyordu, öyle ki sonunda masadan benim adım çağrıldığında, sinirlerim hayli gerilmiş ve bitkin bir halde, muayene için öngörülen hazırlığa başladım. Ayrıca şunu da söylemeliyim ki, beklemenin verdiği yorgunluk, beni kararlılığımdan vazgeçirmek şöyle dursun, aksine daha da güçlendirmişti.

Ben o gün, vaftiz babamın yeni iş hayatımda giymem için verdiği ve benim büyük bir titizlikle koruduğum o kolalı beyaz gömleklerden birini giymiştim; ancak ben burada daha çok iç giyimim önemli olduğunu düşünüyordum ve bu bakımdan kendimi son derece iyi sunabileceğim bilinciyle, soyunma odasının girişinde, yıkanmaktan iyice aşınan oduncu gömleği giymiş iki delikanlının arasında bekliyordum. Bildiğim kadarıyla salonda benimle ilgili herhangi bir alaylı sözcük kullanılmamıştı ve hatta masanın başında oturan ve emir almaya alışık çavuş bile asil ve güzel olan şeyden asla esirgenmeyecek bir saygıyla beni süzüyordu. Çavuşun önündeki listede yazılanları benim görüntümle karşılaştırıp incelediğini fark etmişim kuşkusuz; hatta bu inceleme işini o kadar ciddiye almıştı ki, ben içeri girmek için kapıda beklerken adım seslenmeyi unutmuştu, öyle ki kendisine, girebilir miyim, diye sormak zorunda kalmışım, o da, evet girin, demişti. Ve ben bunun üzerine çıplak ayaklarımla eşikten geçerek soyunma odasına girdim, giysilerimi çıkardım ve benden önce girenin giysilerini koyduğu bankın üstüne koydum, ayakkabılarımla da bankın altına yerleştirdikten sonra, üzerimdeki kolalı gömleğimi de çıkarıp özenle katlayarak öteki giysilerimin üstüne koydum. Daha sonra, verilecek diğer emirleri beklemeye başladım.

Yaşadığım heyecan ve gerilim bana acı veriyordu, kalbim kontrolsüzce atıyor ve ben kanımın, yüzümden çekildiğini hissediyordum. Ama bu heyecan ve gerilime başka bir duygu daha karıştı, anlatmak için sözcüklerin yeterli olmadığı neşeli bir duygu. İster bir özdeyiş biçiminde olsun, ister hapishanede kitap okurken ya da bir gazete sayfasında gözüme ilişen bir düşünce kırıntısı biçiminde olsun – bir keresinde şöyle bir düşünce ya da özdeyişle karşılaştım: Doğanın bizi yarattığı ilk halimiz, yani çıplaklığın insanları eşit kılması ve dünyaya yeni gelenler arasında hiçbir sınıf farkı ve eşitsizlik olamayacağı düşüncesi ya da özdeyişi. Beni fazlasıyla öfkeliendiren ve karşı çıkmama neden olan bu olgu, belki aşağı sınıftan insanların aklına uygun gelebilir ancak bana göre hiçbir şekilde gerçeği yansıtmamaktadır, biraz düzelterek söylenebilir ki, doğru ve gerçek bir sınıflandırma ancak insanın dünyaya geldiği çıplak haliyle mümkündür; eğer çıplaklık, insan soyunun doğuştan haksız ve asalet düşkününü yasası demekse ancak o zaman adil olduğu söylenebilir. Ben bunu eskiden hissetmişim, vaftiz babam Schimmelpreester benim vücuduma yüce anlamlar yükleyerek tuval üzerine resmimi yaptığında ya da rastlantısal koşullardan kurtulup halka açık banyolarda çıplak vücudumun güzelliğini ortaya çıkardığında hissetmişim bunu. O halde, içim sevinçle ve gururla dolu olarak, insanları yanlış yönlendirecek dilenci elbiseleriyle değil, aksine çıplak vücudumla özgür bir şekilde yüksek komisyonun karşısına çıkıp kendimi takdim etmeliydim.

Küçük soyunma odası, dar tarafından komisyonun toplandığı odaya doğru açılıyordu, odanın tahta duvarları muayenenin yapıldığı yere bakmamı engellemeseydi gözümü dayayıp muayenenin seyrini en ince ayrıntısıyla izleyebilirdim. Askerî doktorun içerideki acemi ere, şu tarafa dön, bu tarafa dön, şurayı göster, buranı göster diye emredişini, sorduğu soruları ve erin ona verdiği yanıtları, zatürree geçirdim diye saçmaladığını duyuyordum ancak onun bu tür konuşmalarla amacına ulaşamayacağı çok belliydi; kendisine verilen askerliğe elverişli

raporuyla bu tarz konuşmalarının hiçbir anlamı kalmamıştı. Verilen emir bir başka ses tarafından tekrarlanıyor, bunu başka emirler izliyordu, doktorun ere dışarı çık, diye emredişini ve rap rap, diye ses çıkaran adımların bana yaklaştığını duyuyordum; biraz sonra yanımdaki asker adayı da içeri girdi, gördüğüm kadarıyla cılız bir delikanlıydı, boynunun çevresinde kahverengi bir çizgi, hantal görünümlü omuzları, sırtında sarı sarı lekeleri, kaba saba dizleri, kocaman ve kırmızı ayakları vardı. Bu dar mekânda onunla temas etmekten kaçındım, tam bu sırada keskin ve genizden gelen bir ses beni içeri çağırırdı; asistanlık yapan bir astsubay muayene odasının önünde bana eliyle işaret edince tahta duvarların arkasından çıktım ve gayri ciddi bir şekilde dönerek düzgün ama iddiasız bir duruşla doktorun ve komisyonun beni beklediği yere doğru yürüdüm.

Böyle anlarda insanın gözleri kör oluyor, önümdeki sahne, harekete geçmiş ve üzeri tozla örtülmüş bilincimde ancak belli belirsiz çizgilerle beliriyordu: Uzun bir masa, odanın bir köşesini sağdan çaprazlama kesiyordu; kısmen öne eğilmiş, kısmen de geriye yaslanmış üniformalı ve sivil giysili beyler bir sıra halinde oturuyorlardı. Muayeneyi yapan doktor oturanların sol tarafında, ayakta duruyordu, sırtı pencereye dönük olduğu için gözüme kocaman bir siluet gibi görünüyordu. Ama ben, üstüme yönelen bunca bakışın altında ezilmiş olan, rezil olmanın ve teslim olmanın düşsel sarhoşluğuyla aklı başından giden ben, her olayın üstesinden gelebilen, isimsiz, yaşı belli olmayan, özgür ve her şeyden arınmış biri olarak boş bir mekânın içinde uçuyor gibiydim, sevimsiz bulmakla kalmadığım, aksine hoş bir şey olarak hafızamda sakladığım bir duyguydu bu. Her ne kadar vücudumu ateş basıp titresem de, nabzım hızlanıp düzensiz atmaya başlasa ve aklım başımdan gitmiş olsa da, sakinliğimi korudum, doktorun emirleri doğrultusunda söylediğim ve yaptığım şeyler, kendimin özel bir katkısı olmadan beni de şaşırtırcasına doğal bir şekilde gelişti: Uzunca süren ön çalışmaların ve bir bakıma geleceğe odaklanmanın yararı şuydu ki, uygulama ânı geldiğinde, yapmak ve gerçekleştirmek, üstesinden gelmek ve acı çekmek arasında, bizim dikkatimizi pek çekmeyen, uyurgezerliği andıran bir ara durum ortaya çıkıyor ve hatta bu durum sandığımızdan daha da az dikkatimizi çekiyor; çünkü gerçeklik, ona atfettiğimizi sandığımız şeylerden çoğu kez daha az şey talep eder; eğer biz kendimizi zafer kazanmak için her şeyiyle savaşa hazırlanmış bir adamın yerine koyacak olursak, onun bu savaşı tek bir silahla, rahatlıkla kazanacağını görürüz. Çünkü kendine güvenen, kolay olanın üstesinden gelmek için gerekli olan hazırlığını zor olanın üstesinden gelecek şekilde yapar ve zafer kazanmak için ince ve dikkat çekmeyen yöntemlerden yararlanmak zorunda olduğunu bilir ve içi rahattır; çünkü o, kaba ve vahşice yöntemleri sevmez ancak çok zorda kaldığında bunlardan yararlanır.

Komisyon masasından gelen kalın ve beni destekleyen dostça bir sesin, açıklayıcı bir biçimde, “Bu da bir yıllıklardan,” dediğini duydum ve hemen arkasından da, benim sıradan bir er olduğumu söyleyen ve biraz üzülmemeye neden olan tiz ve genizden gelen başka bir ses işittim.

“Yaklaşınız!” dedi askerî doktor. Sesi her şeyde kusur arayan birinin sesini andırıyordu ve biraz da zayıftı. İsteğine uyarak ona doğru yaklaştım ve tam önünde durarak biraz aptalca ama sevimsiz de olmayan bir kararlılıkla şunu söyledim:

“Askerliğe tamamen elverişliyim.”

“Siz kendiniz böyle bir yargıda bulanamazsınız!” dedi doktor biraz kızarak, bu sırada

başını öne doğru eğdi ve hızlı hızlı salladı. “Size sorduğum şeye yanıt veriniz ve kendi düşüncelerinizi ifade etmekten kaçınınız!”

Onun başhekim olduğunu bildiğim halde, “Başüstüne, sayın tabip general,” dedim sessizce ve ürkek gözlerle yüzüne baktım. Şimdi onu biraz daha iyi tanıyordum. Cılız biriydi, askerî üniforması bol geldiği için kırış kırış olmuştu ve üstünden dökülüyordu. Üniformasının dirseklerine kadar uzanan manşetli kolları o kadar uzundu ki, ellerinin yarısını örtüyordu ve sadece incecik parmakları görünüyordu. İnce ve seyrek top sakalı, başındaki dimdik saçı kadar sevimsiz ve renksizdi ve yüzünü uzun gösteriyordu, hele alt çenesini aşağı doğru eğerken, ağzı açılıp yanakları çukurlaştığında yüzü daha da çok uzuyordu. Kızarmış gözlerine, burnunun üstüne kadar düşmüş gümüş telli pensli bir gözlük takmıştı, nasıl bir gözlükse, camlardan biri göz kapağını rahatsız ediyor, ötekisi de gözünden bir hayli uzakta duruyordu.

İşte benim partnerimin dış görünüşü böyle. Bir gözünü komisyon masasına doğru kaydırırken, benim kendisine hitap etme biçimime pis pis gülüyordu.

“Kollarınızı kaldırın! Sivil ilişkilerinizi söyleyin!” dedi ve tıpkı bir terzinin yaptığı gibi yeşil ve beyaz rakamlı bir mezurayla göğüs ve sırt bölgemi ölçmeye başladı.

“Otelcilik alanında kariyer yapmak istiyorum,” diye yanıt verdim ona.

“Otelcilik kariyeri mi? Demek otelcilik kariyeri yapmak istiyorsunuz. Peki ama ne zaman başlayacaksınız?”

“Askerlik görevimi yerine getirdikten sonra başlamam konusunda anlaştık bizimkilerle.”

“Hmm. Sizinkileri sormamıştım. Kim sizinkiler? “

“Vaftiz babam Profesör Schimmelpreester ve annem, bir şampanya fabrikatörünün dul eşi.”

“Demek bir şampanya fabrikatörünün dul eşi. Peki sizinkiler şimdi ne yapıyorlar? Huzursuz musunuz? Neden böyle ikide bir omuzlarınızı oynatıyorsunuz?”

Gerçekten de burada durduğumdan beri, yarı istem dışı ve tamamen o anda oluşan, hiçbir şekilde zorlama olmadan ama sık sık tekrarlayan bir omuz oynatma biçimi edinmiştim. Düşünüyormuş gibi yanıt verdim:

“Hayır, huzursuz olabileceğimi hiç düşünmemiştim.”

“Öyleyse, omuzlarınızı oynatmayı bırakın!”

“Peki sayın tabip general,” dedim utanarak ama aynı anda omuzlarımı yeniden oynattım, neyse ki o, bunu görmezden gelmiş gibi davrandı.

“Ben tabip general değilim,” diye çıkıştı sinirli bir şekilde ve öne doğru eğik tuttuğu başını öyle bir salladı ki, burnunun üstündeki tel gözlüğü neredeyse düşecekti, sağ elinin beş parmağıyla onu tuttu ve tel çerçevenin yamukluğunu düzeltmeden yine yerine taktı.

Bunun üzerine biraz şaşırılmışçasına, “Öyleyse sizden özür dilerim,” dedim usulca.

“Peki, şimdi soruma yanıt veriniz!”

Şaşırılmış ve ne yapacağımı bilemez bir halde etrafıma bakındım, aynı zamanda yalvaran gözlerle komisyon üyelerine doğru da baktım; çünkü onların davranışlarından içlerinde belli bir merak ve acıma duygusu olduğunu hissetmiştim. Sonunda sessizce içimi çektim.

“Şu an ne iş yaptığınızı sormuştum size.”

Gizlemeye çalıştığım bir sevinç duygusuyla, “Frankfurt am Main kentinde büyük bir pansiyon işleten anneme yardım ediyorum,” diye yanıt verdim ona.

“Bak sen, bravo doğrusu,” dedi alaylı bir şekilde ve hemen arkasından, “Öksürün!” diye emretti; zira elindeki siyah işitme cihazını göğsümün üstüne dayamıştı ve üstüme eğilerek kalp atışlarımı dinledi.

Elindeki aleti vücudumun üstüne bastırıp gezdirirken, sık sık suni olarak öksürmek zorunda kaldım. Daha sonra işitme cihazını yan tarafta duran bir masadan aldığı küçük bir çekiçle değiştirdi ve onunla vücuduma vurmaya başladı.

Bunu yaparken, “Ağır hastalıklar geçirdiniz mi?” diye sordu.

Onu yanıtladım:

“Hayır, sayın askerî doktor! Kesinlikle ağır bir hastalık geçirmediğim! Bildiğim kadarıyla çok sağlıklıyım, bazı anlamsız gelgitleri dikkate almazsam, her zaman da sağlıklıydım. Askerlik için kendimi elverişli buluyorum.”

Birden göğsümü ve sırtımı dinlemeyi bırakarak, eğik pozisyonunda başını öfkeyle yüzüme doğru çevirip, “Susunuz,” dedi. “Bırakın da askerliğe elverişli olup olmadığınıza ben karar vereyim, gereksiz konuşmalardan kaçının! – Sürekli gereksiz şeyler söylüyorsunuz,” diye tekrarladı, bunu söylerken biraz dikkati dağılmış olarak muayeneye devam etti, doğruldu ve biraz geriye çekildi. “Kendinizden emin, rahat konuşma biçiminiz özellikle dikkatimi çekti. Sizin asıl sorunuz nedir? Hangi okullarda okudunuz?”

“Lisenin altıncı sınıfına kadar okudum,” dedim usulca, doktoru biraz şaşırtmış olmaktan, onda yanlış bir kanı yaratmış olmaktan kaygı duyuyormuşum gibi bir edayla söyledim bunu.

“Peki yedinci sınıfa niye devam etmediniz?”

Başımı önüme eğdim ve aşağıdan yukarıya doğru ona bir bakış attım, bir şeyler söyleyen ve doktorun içine işlediğini düşündüğüm bir bakış. Bu bakışla, “Neden bana işkence ediyorsun?” diye soruyordum ona. “Neden beni konuşmaya zorluyorsun? Benim narin yapılı ve özel bir delikanlı olduğumu, kibar dış görünüşümün altında acımasız bir yaşamın açtığı derin yaraların gizlendiğini görmüyor musun, duymuyor musun ve hissetmiyor musun? Böylesine saygın beylerin önünde beni, cinsel organlarımı göstermeye zorlaman sence ince bir davranış mıdır?” İşte bakışlarımla bunları söylemek istedim ve karar verecek olan sen, sevgili okur, o bakış acıklı bir amaç ve bilinçli bir çabanın eseri olsa da, kesinlikle yalan söylemiyordum. Bir duygu, hakkını vermeden taklit edilirse yalan ve ikiyüzlülük mutlaka ortaya çıkar; çünkü emareleri hiçbir şekilde gerçeğe ve gerçek bilgiye eş değer değildir, dolayısıyla da yüzün aldığı tuhaf şekiller ve beceriksizce davranışlar hazin sonuçlara yol açar. Peki ama bizim, değerli deneyimlerimizi belli zamanlarda amacımız doğrultusunda kullanma hakkımız yok mu? O an acıklı ve serzeniş dolu bakışımla genç yaşamımda karşılaştığım bütün olumsuzlukları ve talihsizlikleri anlatıverdim. Daha sonra derin bir iç çektim.

“Soruma yanıt veriniz!” dedi askerî doktor yumuşak bir sesle.

Duraksayarak ona yanıt verirken, kendi kendimle savaşıyordum:

“Okulda geri kaldım ve dersler bitinceye kadar iyileşemedim; çünkü sürekli tekrarlayan rahatsızlığım beni yatağa düşürmüştü ve dersleri kaçırmama neden olmuştu. Ayrıca saygıdeğer öğretmen beyefendiler beni dikkatsizlik ve tembellikle suçlamak zorunda olduklarını hissediyorlardı, bu da benim motivasyonumu kırıyor ve moralimi bozuyordu; çünkü bilinçli olarak tembellik edip suç işlemediğimden emindim. Ama sık sık bazı şeyleri kaçırdığım da oluyordu, sınıfta söylenenleri duymuyor ya da algılamıyordum, bunlar işlenen ders

konuları ya da yapmak zorunda olup da bilgim olmadığı için yapamadığım ev ödevleriydi, gerçi verilen ev ödevlerinden haberimin olmayışı, dersle ilgilenmeyip gereksiz düşüncelere daldığımdan değildi, tersine bu bilgiler verilirken, ben sınıfta olmuyordum, bu da öğretmenlerimin bana kızmalarına ve çok ağır disiplin cezaları vermelerine...”

Devam edecek başka sözcük bulamadım, şaşırmıştım, sustum ve tuhaf bir şekilde omuzlarımı oynatmaya başladım.

“Dur!” dedi askerî doktor. “Sağır mısınız yoksa? Biraz geriye gidin ve söyleyeceklerimi tekrarlayın!” Ve şimdi etsiz dudaklarını, ince sakalını son derece komik bir şekilde oynatarak, “On dokuz, yirmi yedi” rakamlarını ve benim rahat bir şekilde ânında ve doğru olarak tekrarladığım öteki rakamları özenle fısıldamaya başladı; çünkü bütün duyularım gibi işitme duyum da vasat kapasitede değildi, hatta özellikle de çok keskin ve yüksek frekansa sahipti ve ben bu yeteneğimi gizleme gereği duymuyordum. Onun hohluyormuş gibi sessiz bir şekilde telaffuz ettiği birleşik rakamları anlıyordum ve ânında tekrarlıyordum; doktor benim bu yeteneğim karşısında büyülenmişti sanki, zira denemelerine devam ederek altı yedi metrelik bir uzaklıktan dört rakamlı sayıları tekrarlamam için beni salonun en uzak köşesine gönderdi ve ben onun sorduğu soruları daha ağzından çıkar çıkmaz yarı yarıya tahmin ederek bilip tekrarlarken, o da dudaklarını sıkmış, komisyon masasına doğru anlamlı anlamlı bakıyordu.

“Şimdi,” dedi sonunda doktor yapay bir umursamazlıkla. “Oldukça iyi duyuyorsunuz. Tekrar buraya gelin ve sizi okula gitmekten alıkoyan rahatsızlığınızı bize tam olarak anlatın.”

İsteğine uyarak ona yaklaştım.

“Aile hekimimiz olan sağlık müşaviri Dr. Düsing bunun bir çeşit migren olduğunu söylerdi.”

“Demek bir aile hekiminiz vardı, hem de bir sağlık müşaviri, öyle mi? Ve o hastalığınızın migren olduğunu söylerdi! Peki sizin bu hastalığınız nasıl ortaya çıktı? Bize migreninizin belirtilerini anlatınız! Baş ağrısı da çekiyor muydunuz?”

Onun yüzüne saygıyla bakarken, “Evet, baş ağrısı da çekiyordum,” dedim şaşırmışçasına, “ayrıca iki kulağım da uğultu ve bütün bedenimde bir zorlanma ve korku ya da daha çok bir bitkinlik hali hissediyordum, bu durum sonunda şiddetli kusma krizine dönüşüyordu, beni yataktan dışarı fırlatacak kadar şiddetli kusma krizlerine...”

“Kusma krizleri mi?” dedi. “Başka krizleriniz yok muydu?”

“Hayır, başka krizlerim yoktu,” dedim kesin bir kararlılıkla.

“Ya kulak uğultularınız?”

“Kulaklarım çoğu zaman uğulduyordu.”

“Peki, kriz ne zaman ortaya çıkıyordu? Herhangi bir heyecan duyduğunuz anlarda mı? Yoksa özel durumlarda mı?”

“Doğrusunu söylemem gerekirse, okula gittiğim zamanlarda, özellikle de, anlattığım gibi, beni sinirlendiren bir şey olduğunda ortaya çıkıyordu...” dedim duraksayarak ve arayan bakışlarla.

“Yani bazı önemli şeyleri sanki orada yokmuşsunuz gibi duymuyordunuz, değil mi?”

“Evet, sayın başhekim.”

“Hmm,” dedi doktor. “Şimdi iyice düşünün ve bize dürüstçe söyleyin bakalım: Bir olay

yaşamadan önce krizin geleceğini bildiren dikkat çekici emareler yok muydu? Korkmayın! Önce şu çekingenlikten kendinizi kurtarın ve bu tür şeyleri gözlemleyip gözlemlemediğinizi bize açık açık anlatın!”

Bakışlarımı ona yönelttim, uzun bir süre gözlerinin içine baktım; bunu yaparken, sanki üzücü düşüncelere dalmış gibi yavaş yavaş başımı sallıyordum.

“Evet, kendimi genellikle tuhaf hissediyorum, zaman zaman tuhaf bir şekilde aklım karışıyor ve ne yazık ki hâlâ da öyle,” dedim sonunda, sessizce ve derin düşüncelere dalmış gibi. “Zaman zaman kendimi aniden bir ocağın ve ateşin yakınına yaklaşmış gibi hissediyorum – ateşin sıcaklığı bütün uzuvlarımı yakıyor; önce bacaklarımdan başlıyor ve daha sonra yukarıya doğru çıkararak bütün üst kısımlarımı sarıyor ve böylece bütün vücudumda beni tedirgin eden kıpırdanmalar ve yanmalar oluyor; öyle ki gözlerimin önünde ışık oyunları görmeye başlıyorum, aslında sevimli görünen ama beni çok korkutan ışık oyunları. Vücudumdaki kıpırdanmalara ve yanmalara geri dönecek olursam, bunlara bir çeşit karıncalanma da denebilir.”

“Hmm. Demek bu yüzden sınıfta konuşulan pek çok şeyi duymadınız.”

“Evet, aynen öyle oldu sayın hastane komutanı! Ben, kendi doğamla ilgili bazı şeyleri anlayamıyorum, bu bana evde de sorun yaratıyor çünkü arada sırada yemekte kaşığımlı aniden elimden düşürdüğüm ve masanın örtüsünü çorbayla kirlettiğim oluyordu, öyle ki annem bana, benim gibi yetişkin bir delikanlıya yakışmadığını, konuklarımızın önünde – bunlar genellikle sahne sanatçıları ve bilge insanlar oluyordu– sakar biri olduğumu söyleyerek kızılıyordu.”

“Demek elinizden kaşığınızı düşürüyordunuz! Ve bu arada sırada oluyordu, öyle mi? Şimdi bana söyleyin bakalım, aile hekiminiz olan sağlık müşavirine ya da başka bir deyişle burjuva unvanı taşıyan doktorunuza bu tür düzensizliklerinizden söz ettiniz mi?”

Sessizce ve ezik bir şekilde onun sorusuna olumsuz yanıt verdim.

“Peki neden söz etmediniz?” diye ısrarla sordu komutan.

“Utandığım ve kimseye anlatmak istemediğim için,” diye yanıtladım onu biraz duraksayarak, “Çünkü bunun bir sır olarak kalmasını istiyordum ve içten içe de bu durumun zamanla düzeleceğini düşünüyordum. Birisine böyle tuhaf şeyler yaşadığımı itiraf edecek kadar güvенеbileceğimi hiçbir zaman düşünemezdim.”

“Hmm,” dedi doktor, bu arada ince sakalı alaylı bir şekilde kıpırdadı. “Siz her şeye migren dendiğini sanıyorsunuz herhalde. Babanızın şnaps imalatçısı olduğunu söylememiş miydiniz?” diye devam etti.

“Evet, Rhein Nehri kıyısında bir şarap fabrikası vardı,” dedim onun sözlerini teyit ederek ve düzelterek.

“Doğru, bir şarap fabrikası var demiştiniz! O halde babanız şaraptan çok iyi anlayan biriydi, değil mi?”

“Evet, öyle olduğunu sanıyorum, sayın kurmay tabip!” dedim sevinerek, bu sırada komisyon masasındakilerde neşeli bir hareketlenme gözlemledim. “Evet, öyleydi.”

“Öyleyse kişiliğini öne çıkaramayan silik biri de değildi, tam tersine kaliteli içki içmeyi ve eğlenmeyi seviyordu, değil mi? Söylendiği gibi, dibine kadar içen biriydi.”

Yeniden neşelenerek, “Babam yaşama sevincinin ta kendisiydi, bunu kanıtlayabilirim,” dedim biraz kaçamak bir şekilde.

“Evet, demek yaşama sevincinin kendisiydi. Peki hangi hastalıktan öldü?”

Sustum, doktorun yüzüne baktım ve başımı öne eğerek değişik bir ses tonuyla yanıtladım onu:

“Sayın tabur hekiminden bu soruyu sormamasını rica etsem...”

“Bizden hiçbir bir bilgiyi saklayamazsınız!” dedi askerî doktor, sert ve öfkeli bir ses tonuyla. “Size sorduğum her şeyi, düşünüp taşınarak soruyorum. Vereceğiniz bilgiler çok önemli. Babanızın ölüm biçimini bize gerçeğe uygun olarak anlatmanız sizin için de iyi olur, bu konuda sizi uyarıyorum.”

Heyecandan göğsüm bir aşağı bir yukarı inip kalkıyordu, “Babam dinî bir törenle defnedildi,” dedim. Duyduğum heyecan o kadar büyüktü ki, olayları bir düzen içerisinde anlatmam mümkün değildi. “Dinsel törenle defnedildiği konusunda size kanıt ve bazı belgeler sunabilirim ve eğer araştırılırsa, pek çok subayın ve Profesör Schimmelpreester’in onun tabutunun arkasından yürüdükleri görülecektir. Hatta kentin ruhani lideri Chateau bile yaptığı anma konuşmasında, silahın babam denerken yanlışlıkla elinde patladığını ve elinin titreyip kendisine hâkim olamayışının, ailenin başına gelen çok büyük bir felaket olduğunu söyledi,” diye heyecanlı heyecanlı devam ettim... “Evet, çok büyük bir felaket” derken, konu dışı ve hayal gücüne dayalı ifadeler kullandım. Kıvrılmış işaretparmağımla, kendimden geçmiş bir halde, havayı tıklayarak, “Felaket kapımızı sert bir tokmakla çalmıştı,” dedim, “çünkü babam kötü insanların ağına düşmüştü, bunlar onun boğazına sarılan kan emicilerdi; her şeyimiz satıldı ve yok pahasına elden çıktı... cam... arp” diye saçmaladım kekeleyerek ve belirgin bir şekilde yüzümün rengi değişti; çünkü yaşayacağım gerçek serüven asıl şimdi başlıyordu, “Rüzgâr arpı... tekerlek...” Ve işte o anda şunları yaptım.

Yüzümün şekli değişmişti; ama böyle demekle aslında çok az şey söylemiş oluyordum. Yüzüm insani bir tutkunun asla başaramayacağı, sadece şeytani bir dürtüyle gerçekleşebilecek korkutucu ve bambaşka bir şekle dönüşmüştü. Yüz hatlarım, deyim yerindeyse, dört bir yana, yani yukarıya ve aşağıya, sağa ve sola doğru gerilip kasılarak yeniden ortaya doğru büzülüyordu; iğrenç bir sırtma önce sol yanağımı, sonra sağ yanağımı adeta yırtarken, sağ gözümü de korkunç bir güçle kasıyordu; öteki gözüm ise ölçsüz bir şekilde açılıp öylesine genişliyordu ki, sanki gözbebeğim yuvasından fırlayacakmış gibi korkunç bir duyguya kapılıyordum, aslında gözbebeğim bunu yapabiliirdi de – üstelik yapmayı da çok isterdi! Ama onun yuvasından çıkıp dışarı fırlaması çok da gerekli değildi, gözümü koruma uğruna o anda bunu yapmak doğru olmazdı. Eğer dehşet verici diye adlandırılan böylesi bir mimik oyununun insanlar üzerinde son derece kötü bir etki bırakması bekleniyorsa, o zaman bu mimik oyunu, devam eden saniyeler boyunca benim genç yüzümde ortaya çıkan yüz göz oynatma savaşının, yani gerçek bir büyücüler toplantısının girişini ve başlangıcını oluşturuyordu. Yüz hatlarımın yaşadığı bu serüveni tek tek incelemek, ağzımın, burnumun, kaşlarımın ve yanaklarımın, kısacası tüm yüz kaslarımın aldığı bu korkunç durumu ayrıntılı bir şekilde betimlemek – ayrıca yüzümün aldığı bu iğrenç biçimlerden hiçbiri diğerinin tekrarı olmayacak şekilde, sürekli değişiyordu– çok uzun soluklu bir iş olurdu. Ama şu kadarını söylemek gerekir ki, bu fizyonomik fenomenlere eşdeğer sayılabilecek neşeli olaylar, aptalca eğlenmeler, bu büyük şaşkınlık ifadesi, çılgınca istekler, insanlık dışı işkence ve kudurmuş köpek gibi dişlerini göstermeler, kesinlikle bu dünyaya ait bir tutku olamazdı, aksine korkunç bir boyuta ulaşan dünyevi tutkularımızın

ürkütücü bir biçimde yansıdığı şeytanlar dünyasına ait olması gerekirdi. Zaten duyduğumuz heyecanlar nedeniyle yüzümüzün aldığı şekiller, ruhumuzda gizli gizli ve sezgisel olarak oluşmuyor mu? Bu arada bedenimin öteki kısımları da, her ne kadar yerimde dimdik duruyorsam da, pek sakin değildi. Sürekli başımı çeviriyordum ve çoğu kez boynum kırılacak gibi oluyordu, sanki şeytan boynumdan tutmuş da onu çevirip koparmaya çalışıyordu; çevirirken omuzlarım ve kollarım eklem yerlerinden çıkacak gibi oluyorlardı, kalçalarım yamuluyor, dizlerim içe doğru dönerek birbirine bakıyordu, karnım boşalıp içine göçerken, kaburgalarım derimi delip dışarı doğru patlatacaklarmış gibi görünüyorlardı, ayak parmaklarım kaskatı kesilmişti, öyle ki açılmış bir pençe gibi, kıvrılmamış tek bir parmağım yoktu ve ben böylece cehennemdeki bir işkence aletine bağlanıp gerilmiş gibi, dakikanın aşağı yukarı üçte ikisi kadar bir süre aynı pozisyonda kaldım.

Zor koşullar altında geçen bu son derece sıkıcı süreç boyunca aklım başımda değildi, içinde bulunduğum durumun zorluğu, çevremi ve beni seyredenleri aklımda tutabilmemi tamamen engelliyordu. Uzaktan kulağıma kaba seslenmeler geliyordu ancak ben bunlara kulak verecek durumda değildim. Kurmay başhekimin aceleyle altıma ittiği bir sandalyenin üstünde otururken, bu üniformalı bilginin bana içirmeye çalıştığı berbat sıcak musluk suyu nefes boruma kaçmış ve feci şekilde canımı yakmıştı. Komisyon masasında oturan beylerin pek çoğu birden ayağa kalkmış ve yeşil masanın üzerine eğilmişlerdi, yüzlerinde şaşkınlık, öfke ve aynı zamanda tiksinti ifadesi vardı. Diğerleri ise şaşkınlıklarını biraz daha yumuşak biçimde belli ediyorlardı. Bu beylerden birisi ellerini yumruk yaparak kulaklarının üstüne bastırmıştı, benim mimik oyunlarım herhalde ona da bulaşmış olmalıydı ki, kendi yüzünü tuhaf bir şekle sokmuştu; bir başkası da sağ elinin iki parmağını dudaklarına bastırılmış, sürekli gözkapaklarını oynatıyordu. Bana gelince; her ne kadar korkmuş yüz ifademle çevreme bakınıyorsam da, başarılı olamayacağımı düşündüğüm bir sahneyi acele acele bitirmeye çalışırken, üstünde oturduğum sandalyeden şaşkın bir şekilde ayağa fırladım ve doktorun karşısında, benim yaşam biçimime hiç uymayan bir duruma, hazır ol durumuna geçtim.

Kurmay başhekim biraz geri çekilmişti, su bardağı hâlâ elindeydi.

“Aklınız başınızda mı?” diye sordu bana, sesinde öfke ve merhamet vardı...

Göreve hazır bir ses tonuyla, “Emredersiniz, sayın savaş doktoru,” diye yanıtladım onu.

“Biraz önce yaşadığınızla ilgili olarak aklınızda kalan bir şey var mı?”

“Beni bağışlamanızı dilerim. Bir an için biraz dağıldım.”

Komisyon masasından bana acı bir gülümsemeye kısa bir yanıt verildi. “Dağıldım” sözcüğü mırıldanarak tekrar ediliyordu.

“Açıkçası pek kendinizde değil gibiydiniz,” dedi kurmay başhekim cılız bir sesle.

“Buraya geldiğinizde çok mu heyecanlıydınız? Askerliğe elverişli olup olmamanızla ilgili kararı beklerken, büyük bir heyecan ve gerilim içinde miydiniz?”

Onun bu sorusu üzerine, “İtiraf ederim ki, reddedilmek benim için büyük bir hayal kırıklığı olacaktır; bu durumda annemin yanına nasıl dönerim, bilemiyorum. Annem bir zamanlar evinde subay sınıfından çok sayıda konuk ağırlamıştı ve ordudaki sevk ve idareye çok büyük hayranlığı vardı, bu yüzden benim askere alınmamı gönülden istiyordu ve askere alınmamın, sadece eğitim durumumu değil, aynı zamanda çok da iyi olmayan sağlığımı da düzelterceğini umuyordu,” dedim.

Görünüşe bakılırsa, doktor benim sözlerimi ciddiye almıyor ve bana değer vermiyordu.

Elinde tuttuğu su bardağını, mezura, dinleme aleti ve küçük çekicini koyduğu masanın üstüne bırakarak, “Çürüğe çıktınız,” dedi. Omuzlarının üstünden başını bana doğru çevirerek, “Kışla tedavi yeri değildir,” diye ekledi ve daha sonra yüzünü komisyon masasındaki beylere çevirdi.

“Yükümlü, epilepsiyi çağrıştıran bir rahatsızlıktan mustarip,” dedi doktor biraz kızarak, “askerlik yapmasını imkânsız kılan belirtiler söz konusu. Yaptığım incelemelere göre, ekonomik çöküşünden sonra intihar eden içki düşkününü babasından kalan güçlü bir genetik mirasa sahip. Hastalığın dışa yansıyan görüntüleri, onun aptalca anlattıklarından da açıkça belli oluyor. Duyduğumuz üzere, onu ara sıra yatağa düşüren ağır isteksizlik, bilimsel açıklamayla söylemek gerekirse, kriz sonrası ortaya çıkan depresyon haliydi ve saygıdeğer sivil meslektaşımız (burada onun cılız ve etsiz dudaklarından yine alaylı sözler dökülüyordu) bunun migren olarak yorumlanması gerektiğine inanıyordu. Bu hastalığın doğasıyla ilgili en belirgin özellik, hastamızın kendisinin de gözlemlendiği gibi, kişinin duyduğu acıyı başkalarından gizlemesidir; zira her şeyi açık açık anlatırken sağlık durumunu herkesten gizlediğini hep birlikte dinledik. Bu sinir hastalığının ortaya çıktığı ilk dönemlerden beri geçerli olan mistik ve dinsel anlayıştan, bugün pek çok epilepsi hastasının bilincinde bir şeylerin canlı kalmış olması dikkat çekicidir. Yükümlü genç buraya heyecanlı ve gergin bir ruh haliyle geldi. Heyecanlı heyecanlı konuşması beni şaşırtmıştı. Her ne kadar kalbi organik olarak sağlam olsa da, kalp atışlarındaki düzensizlik, omuzlarını sürekli oynatması ve buna bir türlü engel olamayışı onun sınırlı bir yapıya sahip olduğunu açıkça gösteriyordu. Muayenelerimin sonucunda ortaya çıkan bulgu, hastanın işitme duyusunun insanı şaşırtacak ölçüde hassas olduğunu gösteriyor. Onun bu aşırı duyu hassasiyetini, geçirdiği ağır krizle ilişkilendirmek istemiyorum, belki de bu kriz saatlerdir hazırlık aşamasındaydı ve benim kendisine sorduğum sevimsiz soruların heyecanı ile birden ortaya çıktı. Ben size,” başını yeniden bana çevirip umursamaz bir tavırla beni yukarıdan aşağıya doğru süzerek tıbbi değerlendirmesini bitirdi, “ben size bu işten daha iyi anlayan bir hekime başvurup tedavi olmanızı öneriyorum. Çürüğe çıktınız.”

Genizden gelen ve benim iyi tanıdığım bu keskin ses, “Çürüğe çıktınız,” diye tekrar etti.

Aklım başımdan gitmiş gibi orada öylece donup kalmıştım.

“Askerlikten muafsiniz ve evinize gidebilirsiniz,” dedi doktor; daha önce nazik bir şekilde bir yıllıklardan olduğumu sanan bu kalın sesin tonunda, az da olsa bir merhamet ve iyi niyet duygusu vardı.

O anda ayak parmaklarımın üzerine dikilip yukarıya kalkmış kaşlarımla yalvarırcasına şunları söyledim:

“Acaba bir deneme yapılamaz mıydı? Askerlik yapmam sağlığıma iyi gelmez miydi?”

Komisyon masasındaki beyler omuzlarını oynatarak gülerlerken, başhekim o sert ve ciddi tavrını sergilemeye devam etti.

“Size tekrar söylüyorum, kışla bir tedavi kurumu değildir,” diyerek sözcükleri kaba bir şekilde suratıma çarptı ve arkasından, “Dışarı çık!” dedi azarlayarak.

“Dışarı çık!” diye tekrarladı genizden gelen keskin ses ve yeni bir isim çağrıldı.

Anımsadığıma göre, çağrılanın adı “Latte”ydi; çünkü sıra L harfine gelmişti; yakası bağı açık

bir serseri kapıda göründü. Bense bir reverans yaparak küçük odaya doğru geri çekildim ve giysilerimi üstümden çıkarırken, doktora yardım eden astsubay da bana eşlik ediyordu.

Gerçi memnun olmuşum; ama yine de ciddi bir ruh haliyle, çaba sarf ederek ve acı çekerek kendimi vakfettiğim deneyimlerden, insan olanın yaşayamayacağı son derece ağır deneyimlerden yorgun düşmüştüm; kurmay başhekim beni taşıyıcısı saydığı o gizemli hastalığın eski görüntüsü hakkında söylediği önemli açıklamaları düşünürken, ıslak saçlı, burma bıyıklı ve üniforması az sırmalı astsubayın bana yönelttiği içten sözleri o an pek algılayamamıştım; ancak bir süre sonra onun yalın sözlerini anımsadım.

Yüzüme bakarak, “Yazık, yazık oldu size Krull ya da adınızı nasıl yazıyorsanız,” dedi. “Siz düzgün bir delikanlıya benziyorsunuz, askeriyede yükselip bir yerlere gelebilirdiniz. Bir insanın bir yerlere gelip gelemeyeceği yüzünden anlaşılır. Size yazık oldu, sizde bu yeteneğin olduğu ilk bakışta hemen anlaşılıyor. Sizden iyi bir asker olurdu. Yalvarıp aman dileseydiniz, belki çavuş bile olabilirdiniz!”

Dediğim gibi bu içten konuşma bilincime iyice yerleşmişti; altımda hızla dönen tekerlekler beni eve doğru götürürken, bu astsubayın söylediklerinde haklı olabileceğini düşünüyordum. Evet, askerî üniformanın üzerimde ne kadar doğal ve ne kadar mükemmel duracağını, bana ne kadar yakışacağını, taşıdığım süre boyunca kişiliğimin onun içinde ne kadar gelişeceğini ve bundan ne büyük bir mutluluk duyacağımı gözlerimin önüne getirince, bana yakışır bir yaşam biçimine, hiyerarşi anlayışına göre herkesin birbirine son derece nazik davrandığı bir dünyaya adım atmaya bilerek engel olduğum için neredeyse üzülecektim.

Etraflıca düşündükten sonra anladım ki, benim böyle bir dünyaya girmem büyük bir hata ve yanlışlık olurdu. Çünkü ben savaş tanrısının yıldızı altında doğmamıştım, en azından çok özel ve gerçek anlamda! Savaşın zorluğunun, kendine hâkim olmanın ve tehlikenin benim tuhaf yaşamımın en belirgin özelliklerini oluşturduğu düşünülecek olursa, o zaman bunların temel şartının özgürlük olduğunu da bilmek gerekir; herhangi birisinin yardımıyla öyle yeni şeylere kalkışmak mümkün değildir. Asker olmam gerektiğine inanıp askerî disiplinle yaşamış olsaydım, bu gerçekten de çok büyük bir hata olurdu. Özgürlük gibi yüce bir duygu dünyasını, mantık uğruna belirlemek ve biçimlendirmek söz konusuysa eğer, o zaman bunun askerliğe özgü bir şey olduğu ama asker olmadığı, dış görünüş itibarıyla asker olduğu ama sözcük anlamıyla olmadığı, birbirine benzer bu iki olayı bir araya getirerek yaşamının aslında özgürlük olduğu söylenebilirdi.

Altıncı bölüm

Kazandığım bu zaferden sonra, benim de adından söz etmek istediğim gibi, Davut Peygamber'in kazandığı gerçek zaferden sonra, Paris'teki otelde işe başlama zamanı henüz daha gelmediği için, daha önce kısaca değindiğim Frankfurt sokaklarındaki yaşamıma, dünyanın girdabındaki duygu yüklü yaşamıma geri döndüm. Büyük kentin çarkı içerisinde aylak aylak dolaşırken birileriyle tanışıp otel işine benzer ya da eşdeğer nitelikte pek çok iş bulma imkânım olabilirdi. Ancak ben böyle bir arayış içinde olmadım; bu tür bağlantılardan ya tamamen uzak durdum ya da bu tür ilişkilerin beraberinde getireceği aşırı samimiyetten çekindim çünkü içimden gelen bir ses bana hep şunu söylemişti: Biriyle tanışmak, arkadaşlık ve dostluk ilişkisi kurmak bana göre değildi, aksine benim yalnız başıma, dış dünyaya bütünüyle kapalı olarak ve hiçbir şeye aldırmadan kendi yolumda yürümem gerekiyordu; evet, biraz daha ayrıntılı ifade etmem gerekirse, ben şöyle düşünüyorum: Eğer çevremdekilere biraz karışmış olsaydım, birlikte olduğum insanlarla hemen içli dışlı olurum ya da zavallı babamın dediği gibi, hem dost hem de düşman davranışı sergilerdim; kısacası kendimi pek de güvenilmeyen bir yardımsever gibi gösterirdim, doğamın sırrına yaklaşmak, özsuyumun inceltilmesine ve yaratıcı güçlerimin çok kötü bir şekilde zarar görmesine ve zayıflamasına neden olurdu.

Bu nedenle gittiğim küçük gece kulüplerinde, üzerleri yapış yapış olmuş mermer masalarda oturmuş, bana merakla yaklaşmaya çalışanlara ve sırnaşanlara, asaletime ve karakterime uygun olarak kaba bir şekilde değil, daha çok nazik bir davranışla karşılık veriyordum; tabii bu nazik davranışım bana güçlü bir koruma duvarı oluşturuyordu. Çünkü kabalık insanı sıradanlaştırır, nezaket ise insanların arasına mesafe koyar. Genç ve yakışıklı biri olduğum için, belli erkekler tarafından yapılan ve diplomatik bir biçimde sunulan hiç hoşlanmadığım teklifler karşısında başvurduğum şey, hep nezaket olmuştu; öyle sanıyorum ki, duygu zenginliğine sahip deneyimli bir okur buna şaşırmayacaktır – doğanın bana bahsettiği böyle çekici bir yüze sahip olmam ve boynumdaki şalın, üstümdeki yamalı giysilerin ve ayağımdaki kaba ayakkabıların bile gizleyemediği böyle güzel bir vücut karşısında gerçekten de şaşırmamak gerekirdi. Sözünü ettiğim iğrenç öneri sahipleri, kuşkusuz yüksek tabakaya mensup kişilerdi; sefil giysimin altındaki güzel vücudum onların arzularını kamçılıyor ve onları yüreklendiriyordu ancak şık hanımlar dünyasında beni kötü duruma sokuyordu. Aslında beni tercih edip vücudumla ilgilenen hanımların anlamlı bakışlarını ve verdikleri sinyalleri almadığımı da söylemek istemem. Zambak suyuyla temizlenmiş donuk beyaz bir yüz, kendini beğenmiş bir edayla ve gülümseyerek ara sıra bana baktığında, nasıl şaşırdığını, bana karşı nasıl zayıflık ifadesi gösterdiğini görüyordum. Sen, brokar gece mantolu güzel ve zengin kadın, kara gözlerin bana öyle baktı ki, sefil giysilerimi bir ok gibi delip geçtiler ve ben onların çıplak vücuduma temas ettiklerini hissettim, bu bakışlar daha sonra soru sorarcasına yuvalarına geri döndüler, bir şey içiyormuş gibi başını biraz geriye kaldırırken, bakışlarımı gözlerinin içine hapsettin, sonra serbest bıraktın, heyecanla ve arzulu bir şekilde gözlerimin içine girmek için hoş bir deneme daha yaptın – ve sonra doğal olarak “umursamaz” bir edayla başını benden çevirdin ve tekerlekli evinin basamaklarına basıp içine girdin. Sen uçarcasına bu ipekten arabana binerken ve uşağın yanıma gelip elime bir tane madenî para tutuştururken, altın yaldızlı ve çiçek desenli

bir kumaşın sardığı baştan çıkarıcı arka bölgenin, arabanın kapısının eşliğinde, opera binasının fuayesindeki parlak ışıkların üstüne düştüğü kapının eşliğinde, binip binmeme konusunda biraz kararsızlık geçirdi.

Bu tür sessiz sakin karşılaşmalar hiç de az olmuyordu, bunlardan biri benim katkıyla olmuştu ama genel olarak bakacak olursak, brokar gece mantosu giymiş kadınların benim gibi sefil giyimli bir adamla ne işleri olurdu? Onlardan, bizim gibi yeniyetmelere omuz silkmekten başka ne beklenirdi? Dilenci kılıklı görüntümüzle ve kavalıyeyi kavalye yapan her şeyden yoksun halimizle onların dikkatlerinin dışında kalmıyor muyduk? Kadın yalnızca “erkeğe” ilgi gösterir, bense henüz tam bir erkek değildim. Ancak kentin her şeyden uzak, gürültüsüz semtlerinde durum çok farklıydı, oralarda dolaşan bazı beyler ve hayalperestler kadın aramıyorlar ama erkek de aramıyorlar, aksine ikisi arası olağanüstü bir şey arıyorlardı; işte bu olağanüstü şey de bendim. Bu nedenle bana gösterilen ilgiyi ve coşkuyu hafifletmek için onları konudan uzaklaştıran bir nezakete ihtiyaç duyuyordum, evet, bu tür insanların umutsuzca yalvarışları karşısında, onları pohpohlayarak ikna etmeye çalışıyordum.

Böylesine bir arzulamaya karşı ahlaki değerleri öne sürmeyi doğru bulmuyorum, benim gibi olağanüstü bir görüntü söz konusu olduğunda, insanların arzulaması bana çok da anlaşılabilir gelmiyor. O zamanki bilgi birikimimle söyleyebilirim ki, insani olan hiçbir şeyi yadırgamıyorum. Ancak burada kendi aşk deneyimimle ilgili yaşadıklarımı anlatmam yerinde ve uygun olacaktır.

Büyük kentin gözlemime sunduğu insani oyun türleri içinde bir tanesi var ki, sırf varoluşuyla bile burjuvanın hayal dünyasına bol miktarda malzeme sunar ve kendini eğitip geliştirmekte olan bir delikanlının dikkatini özellikle üstüne çeker. Bu, genelev kadınları ya da fahişeler diye adlandırılan kent kadınlarının oynadıkları, bilinen türden bir oyundu; bu tür kadınlara Venüs rahibeleri, nymphe’ler ve hetaira’lar da deniliyordu, onlar ya özel izinli evlerde birlikte kalıyorlar ya da geceleri belli sokaklarda dolaşarak kentin resmî makamlarının izniyle ya da göz yummasıyla ihtiyaç duyan ve ödeme gücü olan erkekler dünyasına kendilerini pazarlıyorlardı. Bu kuruma diğer kurumlara bakıldığı gibi bakılmalı, diye düşündüm hep, yeni ve alışkanlıkların tutsağı olmayan bir bakışla bakıldığında, bu görüntü parlak dönemlerden geriye kalan renkli ve maceralı bir şeymiş gibi, ahlaki düzenin hâkim olduğu çağımıza aitmiş gibi geliyordu bana. Böyle kurumların var olması bile bende her zaman iştah açıcı, mutlu edici bir etki bırakmıştır; bu tür özel evleri fakir olduğum için ziyaret edemiyordum ancak sokaklarda ve geceleri açık olan büfelerin önlerinde, bu cezp edici varlıkları seyredip inceleyebilmem için fazlasıyla fırsatım oluyordu. Ve ilginç karşılıksız da kalmıyordu, eğer herhangi bir şekilde dikkat çekmeyi başardıysam, bu oradan gelip geçen gece kuşları sayesinde oluyordu ve benim çekingenliğimi bırakıp bu gece kuşlarından bazılarıyla kişisel ilişkiler kurmam çok uzun sürmemişti.

Halk dilinde kukumav ya da alaca baykuş diye bilinen küçük baykuş türleri geceleri uçarlarken, ölüm döşegindeki hastaların pencerelerine çarparlarmış ve “benimle gel” diyerek ölüm korkusu içindeki ruhları kandırarak dışarıya çıkarmaya çalışırlarmış. Bu adı kötüye çıkmış kız kardeşler gurubunun, sokak lambalarının altında şımarık şımarık dolaşıp erkekleri şehvete davet ederken bu sözcüğü kullanmaları şaşırtıcı değil midir? Bu kızların bazıları sultanlar gibi etli butluydular ve tombul yüzlerine sürdükleri pudra beyazı, giydikleri dar ve siyah ipek elbiselere tezat teşkil ediyor ve onları birer hayalet gibi gösteriyordu, diğerleri ise

çok zayıflardı. Donanımları kabaydı ve gecenin karanlığına bürünmüş sokakların aydınlığında ve yarı karanlığında bırakacakları etki çok iyi hesaplanmıştı. Bazılarının ahududu renkli boyalı dudakları beyaz suratlarında kor gibi parlarken, bazıları da yanaklarına gül kokulu yağlı allıklar sürmüştü. Kaşları çok keskin ve belirgin bir şekilde yukarıya kalkıktı, üst gözkapaklarının kenarlarındaki siyah renkli çizgi, alt ve üst kapağın kesiştiği noktadan yana doğru uzatılmış ve alt gözkapaklarının kenarları da boydan boya siyaha boyanmıştı. Bu gözler uyuşturucu hapların ve iğnelerin etkisiyle aşırı derecede kızarmıştı. Kulaklarındaki sahte pırlantalar pırıl pırıl parlıyordu, başlarına kocaman tüylü şapkalar takmışlardı ve hepsi de ellerinde makyaj malzemelerini, renkli kalemlerini, pudralarını ve korunma malzemelerini koydukları örgü çanta ya da torba çanta denilen küçük çantalar taşıyorlardı. İşte bu kızlar, sen kaldırımda yürürken, kollarını senin kollarına dokundururlar, kırta kırta yanından gelip geçerler, sokak lambalarının ışıklarının yansıdığı gözlerini, bekledikleri köşeden sana yöneltirler, dudakları sıcak ve baştan çıkarıcı bir gülümsemeyle biçim değiştirir, hızlı ve belli etmeden kukumav kuşunun baştan çıkarıcı o çağrısını sana mırıldanırlar ve başlarını yana doğru sallayarak o çok şey vaat eden belirsizliğe işaret ederler; öyle ki bu işarete ve bu çağrıya uyan yürekli kişiyi daha önce hiç tatmadığı sınırsız bir eğlence beklemektedir.

Ben sıkça ve ısrarla bu gizli sahneyi uzaktan izliyordum, şık giyimli beylerin bu sokak yosmalarına ilgi göstermeyip reddettiklerini ya da onlarla pazarlığa giriştiklerini ve pazarlıkta anlaştıktan sonra kollarına girdikleri bu ahlaksız yosmalarla hızlı adımlarla oradan uzaklaştıklarını görüyordum. Ancak kızlar bana bu amaçla yaklaşmıyorlardı; çünkü ben, sefil dış görünüşümle müşteri olarak onlara pek cazip gelmiyordum. Ama kısa bir süre sonra onların özel ve meslek dışı ilgilerini çekmeyi başarmıştım; her ne kadar ekonomik çöküşümüzü düşünüp onlara yaklaştırmaya cesaret edemesem de onlar, beni meraklı bakışlarıyla inceledikten sonra samimi bir şekilde yanıma yaklaşım kim olduğumu ve ne iş yaptığımı dostça soruyorlardı (bunun üzerine ben de onlara Frankfurt'ta vakit geçirmek için bulunduğumu söylüyordum) ve evlerin koridorlarında ya da bahçeye çıkan yollarda benimle bu frapan yosmalar arasında küçük sohbetler oluyordu ve onlar değişik biçimde ve basit bir dille benden hoşlandıklarını belirtiyorlardı. Yeri gelmişken söylemek gerekirse, bu tür yaratıklar hiç konuşmasalar daha iyi olur. Sadece gülümseyerek, çevrelerine bakınarak ve el sallayarak çok daha anlamlı bir görüntü verirler; ancak ağızlarını açtıkları anda, biz erkeklerin aklını başına getirmek ve saygınlıklarını kaybetmek gibi büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalırlar. Zira söz, gizemin düşmanıdır ve sıradanlığı acımasızca ifşa eder.

Aslında benim onlarla olan dostça ilişkilerimde baştan çıkarıcı bir tehlike de yok değildi ve bu da şuydu: İnsani özleme mesleki açıdan hizmet ediyor ve ekmeğini bundan kazanıyor diye hiç kimse doğasının derinliklerinde var olan bu insani zaaftan yoksun değildir, yoksa kendisini bütünüyle bu zaafı sürdürmeye, uyandırmaya ve tatmin etmeye veremezdi; eğer içindeki bu istek çok canlı ve hatta özlemin bizzat kendisi olmasa, o kendisini bu işe hakkıyla veremezdi. Bilindiği gibi, bu tür kızların müşteri olarak ilgilendikleri sayısız âşıkları dışında genellikle birer de gerçek sevgilileri vardı, bunlar kendileri gibi alt tabakadan olup kendi hayallerini başkalarının hayalleri üzerinden kurarlar ve yaşamlarını böyle sürdürürlerdi. Çünkü sorumsuz ve şiddete yatkın olan bu tür insanlar genellikle böyle kadınlarla meslek dışı ilişkiye girip onlara aşkın güzelliklerini tattırarak, aynı zamanda iş

yaşamlarını denetleyip düzenleyerek ve kavalieri olarak korumalarını da üstlenerek onları kendilerinin efendileri ve patronları konumuna getirip kazandıkları paranın büyük bir kısmını ellerinden alıyorlardı; eğer kazandıkları parayı tatmin edici bulmazlarsa, onlara çok kötü davranıyorlardı; ancak onlar da buna sevecek ve isteyerek katlanıyorlardı. Ahlak polisleri bu mesleğe düşmanca bakıyorlardı ve sürekli takipteydiler. O kadınlarla şakalaşp flört ederken, iki tehlikeyle birden karşı karşıyaydım: Birincisi, ahlak polisi benim o sevimsiz kavalierlerden biri olduğumu sanıp beni sorguya çekebilirdi, ikincisi ise bu, tiranların kıskançlıklarını uyandırır ve hiç çekinmeden kullandıkları bıçaklarıyla tanışabilirdim. Bu durumda iki tarafa da dikkat etmek gerekiyordu; eğer bu kızlardan biri yaptığı bu sevimsiz işi bir seferliğine bir kenara bırakıp benimle birlikte olmak istediğini dikkat çekici bir şekilde belli edecek olursa, karşılaşacağı tehlikeyi başka bir mutlu olayla yarı yarıya azaltıncaya kadar, sözünü ettiğim o iki taraflı engelleyici durumla karşı karşıya kalabilirdi.

Bir akşamüstü –özel bir istekle ve ısrarla kendimi kent yaşamını araştırmaya vermiştim ve gece hayli ilerlemişti– dolaşmaktan yorulmuş bir halde, orta sınıf insanların gittiği bir kahvehanede elimde punç bardağı ile oturmuş, dinleniyordum. Caddelerde berbat bir rüzgâr esiyordu ve karla karışık bir yağmur hiç durmayacakmış gibi sürekli yağıyordu, bu durum oldukça uzakta bulunan evime gitme konusunda bende tereddüt uyandırdı; ancak sığındığım yer de çok uygun değildi: Sandalyelerin bir kısmını masaların üstüne yığan temizlikçi kadınlar ellerindeki ıslak bezlerle yerleri siliyorlardı, garsonlar yarı uykulu bir halde saygısızca oraya buraya kıvrılmışlardı; eğer ben bütün bunlara rağmen burada kaldıysam, bu daha çok şu nedenle olmuştu: Çünkü benim dünyanın bin bir çeşit suratından kaçıp derin bir uyku çekebileceğim bir yer aramaya bugün her zamankinden daha çok ihtiyacım vardı ve bu kararı vermekte çok zorlandım.

Salon çok sessiz ve sıkıcıydı. Bir duvarın dibinde, sığır tüccarı kılıklı bir adam masanın üzerine eğilmiş, uyuyordu, yanaklarını da deriden para kâsesinin üstüne dayamıştı. Onun tam karşısında uykusu tutmayan gözlüklü iki ihtiyar, sessiz bir şekilde domino oynuyordu. Ama benden pek de uzakta olmayan bir yerde, yalnızca iki küçük masa uzaklıkta, önünde yeşil likör dolu küçük bir bardak duran yalnız bir genç kadın oturuyordu; onun o kızlardan biri olduğu hemen anlaşılıyordu ancak ben onunla daha önce hiç karşılaşmamıştım; karşılıklı olarak bakışp birbirimizi kesiyorduk.

Kız şaşırtıcı bir şekilde yabancıya benziyordu: Çünkü saç ayırım çizgisinden yana doğru eğik duran kırmızı yün beresinin altından, çene hizasından kesilmiş düz siyah saçları aşağıya doğru sarkıyor ve kısmen yanaklarını örtüyordu; gözlerini çevreleyen kemikler belirgin şekilde öne doğru çıkık olduğu için yanakları hafifçe içe göçmüş gibi görünüyordu. Burnu basıktı, büyük ağızlıydı ve dudaklarına kırmızı ruj sürmüştü, eğik duran gözlerinin dış kenarları yukarıya doğru kalkıktı ve boş boş bakıyordu, renkleri belirgin değildi, hiç kimsede olmayan türdendi. Kırmızı berenin altına kanarya sarısı bir ceket giymişti, ceketin altında, az gelişmiş üst vücut hatları pek belirgin olmasa da, yumuşak bir şekilde yine de kendini belli ediyordu ve ben, onun, beğendiğim türden bir at yavrusu gibi ince ve uzun bacakları olduğunu fark etmiştim. Yeşil likörü ağzına götürdüğü elinin parmakları yukarıya doğru kıvrılmıştı; bu el bana çok sıcakmış gibi geldi, neden olduğunu bilmiyorum, belki de elinin üstündeki damarlar çok belirgin olduğu için öyle geldi bana. Ayrıca bu yabancı kızın,

altdudağını bir öne bir arkaya iterek üstdudağına sürttürmek gibi bir alışkanlığı da vardı.

Eğik duran gözleriyle nereye baktığı pek belli olmasa da, biz karşılıklı bakışıyorduk. Sonunda gençliğin verdiği şaşkınlıkla bana işaret ettiğini anlamıştım, sevişmek için bilinmeyene doğru davet eden o meşhur yandan göz işareti ve bu işaretle birlikte mesleğinin gereği olarak kukumav kuşunun o baştan çıkarıcı çağrısını da yapmıştı. Pantomim yapmak amacıyla ceplerimin astarını dışarı çıkardım; ancak o bana kafasını sallayarak yoksul biri olmamın önemli olmadığı anlamına gelen bir yanıt verdi, içtiği yeşil likörün parasını mermer masanın üstüne bırakarak ayağa kalktı ve yaptığı çağrı işaretini tekrarlayarak yumuşak adımlarla kapıya doğru yürüdü.

Herhangi bir kararsızlık göstermeden onu takip ettim. Kaldırımlar lapa lapa yağan karla iyice kaplanmıştı, yağmur da yan yan yağıyordu ve beraberinde kar taneleri getiriyor ve bu kar taneleri insanların omuzlarına, yüzlerine ve kollarına düşüyordu. Ve ben tanımadığım bu yabancı kızın yoldan geçen bir arabaya işaret etmesine çok sevinmiştim. Bozuk bir lehçeyle arabacıya benim tanımadığım bir caddede bulunan evinin yerini söyledi, daha sonra arabaya bindi ve ben de arabanın sallanan kapısını arkamdan çekip kapatarak onun yanındaki pis minderin üstüne oturdum.

Ancak gece arabasının tekerlekleri dönmeye başlayınca konuşmaya başladık; bu konuşmayı notlarım eklemekten çekiniyorum çünkü yaptığımız konuşmanın içeriğini anlatmamın olayları düzeyli bir şekilde aktaran kalemime yakışmayacağını düşünüyorum. Bu konuşmanın bir girişi yoktu, her tür kibarlıktan ve nezaket kuralından yoksundu; insan düşünce her şeyi nasıl rahat rahat konuşursa, biz de her şeyi başından itibaren ve bütünüyle özgürce ve açık açık konuşuyorduk; düş görürken benliğimizin üstü örtülüdür, yani kendi özel yaşamımız yoktur ve biz ürettiklerimizle haşır neşir oluruz; ancak bunlar etin ve kanın birbirinden ayrıldığı gerçek yaşamda söz konusu olmaz. Ama burada söz konusu oldu; şunu memnuniyetle itiraf ederim ki, ben bu olayın baş döndürücü tuhaflığını ruhumun derinliklerinde hissettim. Biz, yalnız değildik ama iki kişi de değildik; ikili birliktelik toplumsal ve zorunlu bir durum yaratıyorsa eğer, burada böyle bir şey söz konusu değildi. Bu kadın rahat bir şekilde bacağını benim bacağımın üstüne koyuyordu, sanki bacaklarını üst üste atıyormuş gibi kendi bacağını benim bacağım üstüne atıyordu; söylediği her şeyi insanı hayrete düşürecek bir rahatlıkla söylüyor, yaptığı her şeyi büyük bir cesaretle ve özgürce yapıyordu; ben de büyük bir rahatlıkla ve hoşlanarak onun yaptıklarının aynısını yapıyordum.

Kısaca özetleyecek olursam, bu karşılıklı alışverişimizde birbirimizden hoşlandığımızı söylemekle kalmadık, ayrıca birbirimizden neden hoşlandığımızı araştırma, üzerinde etraflıca konuşma, analiz etme ve her ne olursa olsun bu ilişkiyi sürdürme, geliştirme ve şehveti yaşama konusunda birbirimize söz verdik. Bu yosma kız bana kentimizin bilge rahibinin ifadelerini anımsatan övgüler yağıdırıyordu ancak kızın söyledikleri daha geneldi ve kuşkuya yer bırakmayacak kadar da kesindi. Dediğine göre, bu konu hakkında bilgi sahibi olan biri, kendisinin seks için yaratıldığını ve bu konuda çok yetenekli olduğunu, bu mesleği sürdürdüğü ve yaşamını bütünüyle bunun üzerine kurduğu takdirde, şehveti en mükemmel şekilde yaşayacağını ve dünyaya da yaşatacağını daha ilk bakışta anlayabilirmiş. Eğer ben istersem, öğretmenim olup seks konusunda beni eğitmek istediğini de sözlerine ekledi; çünkü bu konuda pek yetenekli görünmüyormuşum ve bunun için uzman bir elin yardımına

ihtiyacım varmış. Söylediklerinden aşağı yukarı bunlar anlaşılıyordu ancak ne demek istediğini tam da anlayamadım; çünkü yabancı görüntüsüne paralel olarak konuşması da hatalı ve bölük pörçüktü, aslında hiç Almanca bilmiyordu, kullandığı sözcükler ve ifade biçimleri genellikle yanlıştı ve çoğu kez de bir anlam ifade etmiyordu, bu da onunla birlikte olmanın heyecanını ve büyüsunü daha çok arttırıyordu. Şunu özellikle söylemek gerekir ki, davranışlarında basit ve ölçüsüz bir neşe hali dikkat çekmiyordu, tam tersine her ne koşulda olursa olsun –ve o sıralar ortam da çok tuhaftı– katı ve gizemli denilebilecek ciddiyetini koruyordu ve bütün ilişkimiz boyunca da korumaya devam etti.

Uzun süre devam eden gürültü ve patırtıdan sonra araba durdu ve biz indik, eşlik ettiğim hanım arkadaşım arabacının parasını ödedi. Sonra yukarıya doğru yürüyerek fitili tüten bir gaz lambasının kesif kokusu altında, karanlık ve soğuk bir merdiven boşluğuna girdik, genç kadın merdivenin hemen yanındaki odanın kapısını açtı ve beni içeri aldı, oda sıcacıktı: Aşırı ısınmış demir döküm sobanın kokusu kadının kozmetik ürünlerinin keskin ve çiçeksi kokularıyla karışmıştı ve koyu kırmızı boğuk bir ışık, yanan lambadan odanın içine yayılıyordu. Kısmen de olsa kendimi şaşaalı bir yaşamın içinde bulmuştum; çünkü pelüş örtülü küçük bir masanın üstündeki renkli vazoların içinde palmiye dalları, kâğıt çiçekler ve tavus kuşu tüylerinden oluşan kurutulmuş çiçek demetleri vardı; yere yumuşak postlar serilmişti, kenarları altın şeritle bezenmiş kırmızı kumaştan bir cibinliğin içindeki karyola odaya bütünüyle hâkimdi; odanın duvarları aynalarla doluydu, hiç akla gelmeyecek yerlere bile ayna konulmuştu: Hatta cibinliğin tepesinde ve yatağın yanındaki duvarda bile ayna vardı. Birbirimizi her şeyimizle görmek ve tanımak istediğimizden, hemen işe koyulduk ve ben bütün geceyi, ertesi günün sabahına kadar onunla birlikte geçirdim.

Partnerimin adı Rozsa'ydı ve Macaristan doğumluydu; ancak kökeni belli değildi, zira annesi gezici bir sirkte çalışıyordu ve ipek kâğıt sarılı halkalardan atlıyordu, babasının geçmişi ise tamamen karanlıktı. Erkeklerin gönlünü okşamaya yönelik çok büyük bir isteği olduğunu daha erken yaşlarda belli etmiş, genç yaşına rağmen, biraz da kendi isteğiyle Budapeşte'deki bir geneleve düşmüş ve şuh bir kadın olarak burada uzun yıllar geçirmişti. Ama onsuz yaşayamayacağını düşünen Viyanalı bir tüccar, birtakım numaralar çevirerek ve kadın ticaretine karşı mücadele eden bir derneğin desteğini de alarak onu tutulduğu bu kafesten çıkarıp evine almıştı. Oldukça yaşlı olan ve beyin kanaması riski bulunan bu adam çılgınca sevişmekten yorgun düşüp hiç beklenmedik bir anda onun kollarında ruhunu teslim etmiş ve Rozsa kendini yeniden sokakta bulmuştu. Rozsa seks yetenekleri sayesinde dönüşümlü olarak bazı şehirlerde yaşamını sürdürebilmiş ve kısa bir süre önce de Frankfurt'a gelip buraya yerleşmişti ancak buradaki fahişelik işinden pek tatmin olmamış ve birlikte olduğu bir adamla kalıcı bir ilişkiye girmişti; bu adam aslında bir kasap kalfasıydı ancak kaba yapılıydı ve partnerine şiddet uygulamaktan hoşlanan kötü ruhlu bir kişiliği vardı: Pezevenklik, şantaj ve her türlü insan avını meslek edinmiş ve kendisini Rozsa'nın dostu ve efendisi ilan etmişti; onun fahişelikten kazandığı paralar bu adamın en önemli gelir kaynağını oluşturuyordu. Bu adam karıştığı bir cinayet olayı yüzünden hapse girince, uzunca bir süre onu kendi başına bırakmak zorunda kalmıştı, Rozsa da alıştığı bu çok özel yaşamdan vazgeçmek istemediği için bana göz koymuş ve bu sessiz ve henüz daha deneyimsiz delikanlıyı gönlünü eğlendirecek arkadaş olarak seçmişti.

Bu küçük öyküyü Rozsa bana rahat bir ortamda anlattı ve ben de ona kendi

yaşadıklarımı özetleyerek karşılık verdim. Bunun dışında ilişkimizde sözcüklerin ve sohbetin pek yeri olmuyordu; çünkü konuşmalarımız seksle ilgili talimatlar ve randevular, Rozsa'nın gençliğinde kullandığı sözcükler, yani sirk dünyasının dilinden kalma kısa ve tahrik edici seslenişler ve haykırışlarla sınırlıydı. Ancak konuşmalarımızın arttığı zamanlarda da karşılıklı olarak birbirimizi övüyorduk. Zira birbirimizi ilk test edişimizde birbirimize söylediğimiz şeyler karşılığını fazlasıyla buluyordu ve işinin ehli bu kadın bana pek çok kez aşk yeteneğimin ve şehvet tutkumun bir erkekten beklediklerini her bakımdan aştığını söyledi.

Değerli okur, şimdiye kadar yazdığım sayfalarda buna benzer bir durumda bulunduğumdan, yani genç yaşında hayatın güzelliklerine renkli dalışlar yaptığımdan söz etmiş, bir olayı ismiyle karıştırmama ve zihinde canlı kalan özel bir şeyi sözcüklere dökmeme konusunda size uyarıda bulunmuştum. Eğer ben Frankfurt'tan ayrılmadan önce aylar boyunca Rozsa'yla yakın ilişki içinde olduysam, sık sık onun yanında kaldıysam, onun eğik bakan parlak gözlerini oynatıp altdudağını kaydırarak sokakta müşteri edinmesini gizlice gözlemlediğimi, hatta bazen parasını aldığı müşterilerini, birlikte kaldığımız evine alırken, müşterilere görünmemeye çalıştığımı (kuşkusuz bu durum onu kıskanmama pek neden olmuyordu) ve kazancından bana belli bir pay vermeyi ihmal etmediğini ayrıntısıyla kâğıda dökecek olursam, o zaman hayatım kötü bir isimle anılırdı ve kısacası, yukarıda sözünü ettiğim okaranlık adamlarla kendimi aynı kefeye koymuş olurum. Eylemin kişiyle özdeşleştiğini düşünenler, böyle basit bir yöntemle başvurabilir. Halka mal olmuş bilge görüşlerden hareketle şunu söyleyebilirim ki, eğer iki kişi aynı şeyi yapıyorsa, yaptıkları aynı şey değildir; hatta biraz daha ileri giderek söyleyeyim ki, "ayyaş", "kumarbaz" ya da "ahlaksız adam" gibi etiketlendirmeler yaşanan münferit olayla örtüşmekle, onunla iç içe geçmekle kalmaz, aksine ona ciddi biçimde değinmesi bile söz konusu olmaz. Bu benim düşüncem, başkaları daha farklı düşünebilir – en azından benim bu itirafları kendiliğinden yaptığım ve istenildiğinde gizleyebileceğim dikkate alınabilir.

Eğer ben bu olayı toplumsal değerler çerçevesinde ayrıntısıyla işlemeye çalışıyorsam, bunu eğitimim ve gelişmem için son derece önemseydiğim için yapıyorum, yani ben bunu dış dünyayı tanımama yardımcı olması ve ahlaki değerlerimin gelişmesi için yapmıyordum, Doğu'nun bu vahşi çiçeği bunun için kesinlikle uygun bir kişilik değildi. Bu "gelişme" sözcüğü burada haklılığını ortaya koyuyor ancak daha iyi bir sözcük karşılığında ondan vazgeçebilirdim. Zira benim yeteneklerimle kendi beklentilerini ciddi bir şekilde ölçen bu işinin ehli vahşi sevgiliyle kurduğum ilişkiden edindiğim kazanç için, kelime hazinesinin sunacağı başka bir sözcük yok. Burada söz konusu olan aşktaki gelişme olmadığı gibi, aşk sayesinde kazanılan bir gelişme de değildir. Sanırım bu vurgulamalar konuyu yeterince açıklıyor çünkü hem bu iki olgu arasındaki farka hem de araç ve amacın birleşmesine işaret ediyorlar; bunlardan birine daha dar çerçeveli ve daha özel bir anlam yüklenirken, diğerine çok daha genel bir anlam yüklenmektedir. Bu sayfaların herhangi bir yerinde, yaşamın bütün gücümü zorlayan olağanüstü taleplerini karşılarken, sinirlerimi boşaltırcasına şehvet tutkusunun esiri olmamam gerektiğini ön bilgi olarak vermiştim. İşte bu nedenle bu sayfalarda adı fazla geçmeyen ama yürekli Rozsa'nın yaşamımda iz bırakan altı aylık zaman dilimi içinde ben de böyle yaptım; ancak "sinirlerin boşalması" sözcüğünün aslında sağlıklı ilgili bir sözcük olduğunu ve belli durumlarda gerçekleşmesinin kuşku verici olduğunu da belirtmek gerekir. Zira sinirlerimizi boşaltan şey aslında bizi sinirlendiren şeydir ve bizim,

bazı önkoşulların mevcut olduğunu varsayarsak, belli sahneleri sergilememizi ve dünyanın zevklerini tatmamızı mümkün kılar ki, bu da sınırları boşalmış birinin işi değildir. Kelime dağarcığımı zenginleştirmek için pek de hazırlık yapmadan bulduğum “sinirlenmek” sözcüğünü, erdemli sayılmayan şu “sinirlerin boşalması” sözcüğüyle karşılaştırmak için az da uğraşmamıştım. Çünkü ben bütün benliğimle biliyorum ki, Rozsa'nın o ahlaksız aşk okulundan geçmemiş olsaydım, hayatımın belli dönemlerini böylesine bir incelikle ve zarafetle yaşayamazdım.

Yedinci bölüm

Başmelek Mikail Yortusu'nda esen sonbahar rüzgârları, caddeleri süsleyen ağaçların sararan yapraklarını dökmeye başladığında vaftiz babam Schimmelpreester'in ülke dışındaki bağlantıları sayesinde benim için bulduğu işe başlama günüm gelip çatmıştı; yanına bir hizmetçi kız olarak pansiyon işini hayli geliştirmiş olan annemle sarılıp vedalaştıktan sonra, bindiği trenin hızla dönen tekerlekleri bu genç adamı ve küçük bir bavula tıktığı az sayıdaki eşyasını bundan sonraki yaşamını sürdüreceği çok önemli bir kente, Fransa'nın başkenti Paris'e götürüyordu.

Tıngır tıngır giden trenin birbiri ardına sıralanan vagonlarından birinin içinde, sarı tahta bankların üzerinde rasgele oturmuş alt tabakadan gelme sefil görünümlü yolcular, bütün gün ortalıkta dolaşüyor, uyuyup horluyor, ağızlarını şapırdatıp gevezelik ediyor ve kâğıt oynuyorlardı. Onların arasında bulunan iki ila dört yaşlarındaki birkaç çocuk, her ne kadar bağırıp zırlasa da, onların sefil görüntüleri yüreğimi daha çok sızlatıyordu. Onlara annemin bir kese içinde bana yolluk olarak verdiği ucuz türden kremalı kurabiyelerden verdim; zira paylaşmayı küçüklüğümde beri hep sevmişimdir, biraz büyüdükten sonra da zenginlerden edindiğim küçük servetimle bazı iyi şeyler de yaptım. Bu çocuklar tıpış tıpış yanıma geliyorlar, kirli ve yapışkan elleriyle bana dokunup çocuksu tavırlarla bir şeyler söylemeye çalışıyorlardı, ben de onlara aynı şekilde karşılık veriyordum ve bu da onların çok hoşuna gidiyordu. Her ne kadar oradaki yetişkinlerden uzak durmaya çalışmış olsam da, çocuklarla olan diyalogum bazı yetişkinlerin bana iyi gözle bakmalarına neden olmuştu, oysa ben bunu özellikle ve bilinçli olarak yapmamıştım. Bu bir günlük tren yolculuğu bana şunu bir kere daha öğretti ki akıl ve ruh, insani güzelliği ve insani cazibeyi ne kadar çok severse, böyle ayaktakımıyla karşılaşınca o kadar çok sarsılıyor insan. Kuşkusuz bu insanların sefillikleri kendi kabahatleri değil, onların küçük şeylere sevinirken çok ağır sorunları olduğunu, bir mahlûk gibi yaşadıklarını, acı çektiklerini ve hayatta kalma mücadelesi verdiklerini biliyorum. Ahlaki açıdan bakılırsa, herkesin ilgi görmeye ve sevmeye hakkı var. Fakat doğanın bana bahsettiği böylesine hırslı ve aynı zamanda yaralayıcı bir güzellik, bakışlarımı bu tür sefil insanlardan kaçırmaya zorluyordu. Ancak küçük yaştakilere katlanabiliyor insan, tıpkı benim o çocuklara kurabiye verip onlar gibi konuşarak ve onları güldürerek iyi niyetliliğimi göstermeye çalıştığım gibi.

Ama ben okurun biraz rahatlaması için burada araya girip üçüncü sınıf bir vagona bana hiç de yakışmayan bu insanlarla yol arkadaşlığı yapmamın ilk ve son olduğunu da eklemek istiyorum. Yazgı denilen ve aslında bizim kendimiz olan şey, bilinmeyen ama kaçınılması mümkün olmayan yasaların gücüyle bir çıkış yolu bularak bu olayın bir daha tekrarlanmamasını sağladı.

Doğal olarak biletimle ilgili hiçbir sorun yoktu; biletimle birlikte kendimle ilgili de herhangi bir sorununun olmaması, gün boyunca oturduğum tahta köşemde yanıma gelen kaba saba paltolar giymiş temiz kalpli kondüktörlerin biletimi inceleyip zımbayla deldikten sonra, görevlerini yerine getirmiş olmanın verdiği tatmin duygusuyla hiçbir şey söylemeden onu bana geri vermeleri beni çok sevindiriyordu. Kondüktörler işlerini yaparken hiç konuşmuyorlardı, yüzlerindeki donuk ifade yapaylığa varan bir umursamazlığı çağırıyordu, bu davranışlarıyla belli ki yolculara karşı mesafeli durup meraklı bakışlardan

uzak kalmak istiyorlardı; insanlar, özellikle de memurlar, başka insanlarla karşılaştıklarında genellikle böyle bir yüz ifadesi takınmaları gerektiğine inanırlar. Trende yanıma gelip biletimi delen o dürüst memur kuşkusuz bununla geçimini sağlıyordu: Onun herhangi bir yerde kendisini bekleyen bir evi, parmağında evlilik yüzüğü, karısı ve çocukları vardı. Ancak onu insani ilişkilerden tamamen yoksunmuş gibi düşünüp yalnızca bir hizmet kuklası olarak görmek, itiraf etmeliyim ki, çok uygunsuz olurdu. Ancak benim kendime özgü bir yaşam geçmişim vardı ve kondüktör bunu dikkate alabilir, bana bununla ilgili sorular sorabilirdi ama bu onun haddi değildi ve saygınlığına da yakışmazdı. Yaşamın bir kuklası olarak yolculuk eden benim gibi birisinin kişiliğinde onu ilgilendiren tek şey, biletimin geçerli olmasıydı. Eğer biletimin süresi geçmiş olup elimden alınmış olsaydı ne yapardım bilemiyorum; o zaman memurun bunu görmezden gelmesini beklerdim herhalde.

Bu davranışta doğal olmayan ve aslında yapay olan bir şey var ama şunu da itiraf etmem gerekir ki, bu davranış biçiminin dışına çıkmak çok büyük sorunlara neden olur, hatta kurallardan birazcık sapmak bile insanın başını çoğu zaman feci şekilde ağrıtabilirdi. Gerçekten de akşama doğru, belinde lambasıyla görevini yapan kondüktörlerden birisi yanıma geldi, biletime uzun uzun baktı ve gençliğime yordüğüm bir gülümsemeye biletimi bana geri verdi.

Nereye gittiğimin açıkça belli olmasına rağmen, “Paris’e mi?” diye sordu.

Başımı samimi bir şekilde sallayarak, “Evet, sayın kondüktör, oraya gidiyorum,” diye yanıtladım onu.

“Orada ne yapacaksınız?” diye sorma cesaretini gösterdi.

“Biliyor musunuz, orada tavsiye üzerine bir otelcilik işinde çalışacağım.”

“Bak sen!” dedi. “O zaman bol şans.”

“Size de sayın başkondüktör,” diye yanıt verdim ona. “Lütfen eşinize ve çocuklarınıza selamlarımı iletin!”

“Peki, teşekkürler – hay aksi, bu da nesi!” gibi tuhaf sözcükler kullanıp şaşkın şaşkın gülerek yanımdan uzaklaşırken sendeledi ve ayağı takılmış gibi yaptı ama zeminde ayağının takılacağı herhangi bir şey yoktu; gördüğü insani davranış onun aklını başından almış, dengesini bozmuştu.

Hudut istasyonuna gelip bagajlarımızla trenden indikten sonra, gümrükten geçerken son derece neşeliydim ve içim çok rahattı çünkü küçük bavulumun içinde memurlardan saklamam gereken hiçbir şey yoktu; ayrıca uzun bekleme süresi de keyfimi kaçırmamıştı çünkü gümrük memurları doğal olarak alt sınıftan yolcuların bavullarındaki eşyaları tek tek boşaltıp ortalığa saçarlarken, zengin yolculara öncelik tanıyorlardı. Sonunda ben de birkaç parça eşyayı bavulumdan çıkarıp memurun önüne koydum, her bir gömleği ve her bir çorabı içinden yasak bir şeyler çıkacakmış gibi havada sallamayıp silkelemeye hazır bir yüz ifadesiyle hareket eden memura, önceden hazırladığım cümleleri sıralayarak onu kendi tarafıma çekmeyi başardım ve böylece eşyalarımın tek tek havada sallanıp silkelenmesini önlemiş oldum. Zira Fransızlar konuşmayı çok severler ve konuşulanlara saygı duyarlar – bunda çok da haklılar! Zaten insanı hayvandan ayıran özellik de konuşmadır, bir insan güzel konuştuğu ölçüde hayvandan ayrılır varsayımı hiç de saçma değil, hele insan bir de Fransızca konuşuyorsa. Eski Yunan’ın mutlu insanların, kendi dillerini, yeryüzünde konuşulan en güzel dil olarak görmeleri ve bunun dışında kalan dilleri de ilkel kavimlere özgü köpek

havlaması ve ördek sesine benzetmeleri gibi, Fransızlar da kendi dillerini bütün insanlığın dili olarak görürler; bunun dışındaki dünya ise Yunancayı az ya da çok en kibar dil olarak kabul eder, tıpkı bizim bugün Fransızcayı en kibar dil olarak kabul etmemiz gibi.

“*Bonsoir, Monsieur le commissaire!*”³ diyerek memuru selamlarken, “*commissaire*” sözcüğünün üçüncü hecesini boğuk bir ses tonuyla ve şarkı söyler gibi biraz uzattım. “*Je suis tout à fait à votre disposition avec tout ce que je possède. Voyez en moi un jeune homme très honnête, profondément dévoué à la loi et qui n'a absolument rien à déclarer. Je vous assure que vous n'avez jamais examiné une pièce de bagage plus innocente.*”⁴

“*Tiens!*”⁵ dedi memur ve beni daha yakından inceledi. “*Vous semblez être un drôle de petit bonhomme. Mais vous parlez assez bien. Êtes-vous Français?*”⁶

“*Oui et non,*”⁷ diye yanıt verdim ona. “*A peu près. A moitié... à demi, vous savez. En tout cas, moi, je suis un admirateur passionné de la France et un adversaire irréconciliable de l'annexion de l'Alsace-Lorraine!*”⁸

Yüzü, benim ciddi ve gergin diye adlandırabileceğim bir ifadeye büründü.

Monsieur, dedi memur ciddi bir şekilde, “*je ne vous gêne plus longtemps. Fermez votre malle et continuez votre voyage à la capitale du monde avec les bons vœux d'un patriote français!*”⁹

Ben teşekkür edip üç beş parça eşyayı toplarken memur da bavulumun henüz açık olan kapağının üstüne tebeşirle işaret koydu. Ancak eşyalarımı hızlı hızlı yeniden valizime yerleştirirken, şeytan beni dürttü ve benim temiz diye övündüğüm nesnenin masumiyetini kaybetmesini istedi çünkü valizimin içine bana ait olmayan bir parça da girmişti. Yanı başımda, memurların denetim görevlerini yaptıkları saç kaplı bariyerin ve bagaj tezgâhının yanında, üstüne vizon manto giymiş ve başına balıkçıl kuşu tüylerinin süslediği çan biçimli kadife şapka takmış orta yaşlı bir hanım, açık duran büyük valizinin üstünden başını kaldırmış, eşyalarını kontrol eden memurla hararetli bir tartışmaya girişmişti; görünüşe bakılırsa memur elinde tuttuğu birkaç dantelle ilgili olarak kadından daha farklı düşünüyordu. Gümrük memurunun kadının yanında getirdiği güzel eşyalarının arasından çekip çıkardığı tartışma konusu danteller ve daha başka pek çok şey, benim eşyalarımın karışacak kadar yakında duruyordu, en yakınında ise içinde mücevherat varmış gibi görünen, zar şeklinde sahtiyan kaplı bir kutucuk vardı ve bu kutucuk, kendisiyle arkadaş olduğum memurun tebeşirle “gördüm” işareti yaptığı sırada, benim bavulumun içine girivermişti. Bu, yapılan bir şeyden çok olup biten bir şeydi, herhangi bir çaba göstermeden keyifli bir ânın ürünü olarak valizimin içine girivermişti, daha doğrusu güzel konuşmam sayesinde bu ülkenin otoriteleriyle kurduğum iyi ilişkinin sağladığı keyifli bir ruh halinin ürünüydü. Yolculuğumun geri kalan kısmında bu rastlantısal edinimimi neredeyse hiç düşünmedim, zihnimde belli belirsiz şu soru vardı yalnızca: Acaba bu hanım, eşyalarını bavuluna yerleştirirken, bu kutucuğun yok olduğunu fark etmiş miydi, etmemiş miydi? Bu konu hakkında yakın bir zamanda daha ayrıntılı şeyler öğrenecektim.

Böylece trenim yavaşlamış bir tempoyla ve ara sıra durarak –on iki saat süren bir yolculuktan sonra– kuzey garına girmişti, portörler zengin yolcularla hararetli bir şekilde konuşup onların bagajlarıyla ilgilenirken ve kondüktörler çantaları ve battaniye rulolarını hiç rahatsızlık duymadan kapılardan ve pencerelerden portörlere uzatırken, bu zavallı delikanlı,

yolculuk ettiği üçüncü sınıf yolcuların oluşturduğu kalabalığın arasından sessizce trenden indi ve hiç kimsenin dikkatini çekmeden elinde bavuluyla, gürültülü ve pek de sevimli görünmeyen gardan dışarı çıktı. Dışarıda, çamur içindeki caddede (çünkü ince ince yağmur yağıyordu) bekleyen faytoncular elimdeki bavulu görünce, buyur etmek amacıyla ellerindeki kırbaçları bana doğru tutup, “Hey! Gidelim mi, *mon petit?*”¹⁰ ya da, “*Mon vieux,*”¹¹ ya da buna benzer ifadelerle sesleniyorlardı. Ancak faytonun ücretini neyle ödeyecektim? Neredeyse hiç param yoktu. Bavulumu giren o küçük kutu parasal durumumun düzelmesi anlamına gelecekte de kutunun içindekileri satmanın henüz zamanı değildi. Ayrıca çalışmayı düşündüğüm işyerinin önüne faytonla gelmek de pek yakışık almazdı. Oraya yürüyerek gitmeye karar verdim ama yol da oldukça uzaktı. Yoldan gelip geçenlere, Place Vendôme’a (dikkat çekmemek için ne otelin adından ne de Rue-Saint-Honoré’den söz ettim) gitmek için hangi tarafa yönelmem gerektiğini kibarca sordum ancak insanlar bir an bile durup beni dinlemek istemiyorlardı. Gerçi görüntümle dilenciye benzemiyordum, zira annem yolculuk için üstüme başıma bir şeyler alayım diye bana birkaç gümüş para vermişti. Ayakkabılarım yeni pençelenmiş ve yamanmıştı, üzerimde cepleri müflon bir ceket vardı, buna uygun olarak da sarı saçlarımın pırıl pırıl dışarıya taşıdığı güzel bir kep giymiştim. Ancak bagajını taşıyacak bir portör tutamayıp caddelerde varını yoğunu kendisi sürükleyen, faytona binmeye de gücü yetmeyen bir delikanlı, uygar dünyanın yetiştirdiği bu insanlar tarafından ne bir kelime konuşmaya ne de bir bakışa değer bulunur; ya da daha doğrusu, içlerindeki belli bir korku, onları böyle kişilerle ilişki kurmamaları konusunda uyarır; çünkü rahatsız edici görüntülerinden ve yoksulluklarından dolayı böyle insanlardan kuşku duyulur ve böyle bir hatalı imalatla karşılaşıldığında, görmezden gelmenin doğru olacağı düşünülür. Gerçi “yoksulluk ayıp değildir” denir; ama sadece denir işte. Çünkü varlıklı insanlar için yoksulluk son derece ürkütücü bir kavramdır, yarı yarıya bir kusur ve nedeni belli olmayan bir suçlamadır, bütünüyle bakılırsa son derece iticidir ve böyle biriyle ilişki kurmak, çok tatsız sonuçlara yol açar.

İnsanların yoksullara karşı davranışı içimi her zaman acıtmıştı, burada da aynı davranış biçimini görüyordum. Sonunda, nedendir bilmiyorum ama içi kap kacak dolu eski bir çocuk arabasını iten bir teyzeyi durdurdum; bu teyze bana sadece gideceğim yolu tarif etmekle kalmadı, aynı zamanda o meşhur alana giden otobüse nereden bineceğimi de söyledi. Otobüsün ücretini karşılayacak birkaç meteliğim vardı cebimde, bu nedenle kadının verdiği bilgiye çok sevinmiştim. Yaşlı teyze bu bilgiyi bana verirken, yüzüme baktıkça dişsiz ağzı genişliyor, mutlu mutlu gülümsüyordu; sonunda kuru ve sert eliyle yanağımı okşayarak, “*Dieu vous bénisse, mon enfant!*”¹² dedi. Onun yüzümü okşayışı, daha güzel ve daha yumuşak eller tarafından okşanmaktan çok daha fazla mutlu etmişti beni.

Paris, trenden inip kuzey garı yönündeki kaldırımlarda yürüyen bu delikanlının üzerinde önceleri pek de büyüleyici bir etki bırakmıyor, göz alıcı canlılık ve mükemmellik kuşkusuz giderek artıyordu; ama kentin kalbini oluşturan büyük semtlere yaklaştıkça, görkemli binalar ve olağanüstü güzellikler çoğalıyor ve ben bunlara, erkek olarak yenmesini bildiğim ürkeklik duygusuyla olmasa da, hayranlıkla ve derin bir saygıyla bakıyordum; otobüste güçlkle bulduğum dar bir koltuğa oturmuş ve küçük valizimi dizlerimin üstüne koymuş bir halde, dışarıdaki muhteşem güzellikleri, caddelerin ve meydanların göz kamaştırıcı parlaltısını, gümbür gümbür gidip gelen arabaları, yayaların çokluğunu, rengârenk

ışıklarıyla her şeyi sunan dükkânları, insanı kendine çeken kafeleri ve restoranları, ampullerden ve ark lambalardan yayılan bembeyaz ışıkla insanın gözünü alan tiyatro binasının ön cephesini seyrederken, kondüktör zavallı babamın ağzından tatlı bir vurguyla sık sık duyduğum “Place de la Bourse”, Rue du Quatre Septembre”, Boulevard des Capucines”, Place de l’Opéra” gibi isimleri ve daha pek çoklarını söylüyordu.

Gazete satıcılarının cıyak cıyak bağrıışmalarının karıştığı gürültü, insanın kulağını sağır edecek gibiydi, caddelere taşan ışıklar insanın aklını başından alacak kadar yoğundu. İnsanlar kahvelerin önlerinde, koruyucu tentelerin altında, başlarında şapkaları ve üstlerinde paltolarıyla küçük küçük masalara oturmuş, sohbet ediyorlardı; birtakım karanlık tipler onların ayaklarının aralarında sigara izmaritleri toplarken, onlar bastonlarını dizlerinin arasına sıkıştırmışlar, tiyatrodaki localarından oyun seyreder gibi trafikteki hareketliliği izliyorlardı. Oturanlar, bu adamlarla ilgilenmiyor ve onların ayaklarının arasında sürünmelerinden rahatsızlık duymuyorlardı. Açıkçası, onlar bu durumu uygarlığın yarattığı bir gerçek olarak görüyorlar ve bu adamların böyle mutlu bir şekilde ayaklarının altında sürünmelerine bakarak kendilerini güvende hissedip keyiflerine bakıyorlardı.

Burası Opera Meydanı’nı, Place Vendôme’a bağlayan mağrur Rue de la Paix ve ben burada, güçlü bir imparatorun heykeliyle taçlanmış bir sütunun yanından asıl hedefim olan yere ancak kültürlü bir insanın bilebileceği Rue de Rivoli’nin paralelindeki Saint-Honoré Caddesi’ne yürüyerek gitmek üzere otobüsten indim. Oteli bulmam kolay olmuştu, büyük harflerle ve parlak ışıklarla yazılmış “Saint James and Albany” tabelasını daha uzaktan net bir şekilde görüyordum.

Otele giriş çıkış yapanlar vardı. Koydukları bavullarla iyice ağırlaşan kiralık arabalara binmeye hazırlanan zengin konuklar, kendilerine yardım eden hizmetçilere bahşişlerini verip otelden ayrılırken, öteki yamaklar da yeni gelenlerin arabalardan inen bagajlarını içeriye taşıyordu. Kentin en seçkin semtindeki bu heybetli ve pahalı otele sessizce girme yürekliliğinden beni mahrum bırakan belli bir çekingenlik duyduğumu itiraf etmekle okurun gülümsemesine neden olduğumu biliyorum. Ancak hak ve görev anlayışı, beni yüreklendirmek için birleşmiyor muydu? Ben bu otele çalışmak için gönderilmemiş miydim? Vaftiz babam Schimmelpreester bu kurumun sahibinin çok yakın bir dostu değil miydi? Buna rağmen alçak gönüllülüğüm, gelen yolcuların girdiği camlı iki döner kapıdan birini kullanmak yerine, bagaj taşıyıcılarının kullandığı yan taraftaki açık girişi kullanmamı öğütledi bana. Ancak taşıyıcılar beni ne sanıyorlardı bilmiyorum ama benim buraya ait olmadığımı düşünerek buradan geçmeme izin vermediler; bu durumda, elimde küçük valizimle o muhteşem kapılardan birini kullanmaktan başka çarem yoktu; kapı dönerken duyduğum derin utanca, bir de kapının önünde duran kırmızı üniformalı kominin içeri girebilmem için bana yardım etmesi eklendi. Ben de hiç düşünmeden o iyi kalpli teyzenin kullandığı cümleyi kullanarak: “*Dieu vous bénisse, mon enfant!*” dedim ona; bunun üzerine komi, trende birlikte yemek yediğim çocuklar gibi katıla katıla güldü.

Kendimi porfir sütunların ve ara kat yüksekliğinde bir galerinin çevrelediği görkemli bir lobinin içinde buldum, kıyafetlerinden yola çıkmaya hazır oldukları anlaşılan konuklar bir oraya bir buraya koşuşturuyorlardı, aralarında, sütunların yanındaki halıların üstüne konulan derin koltuklara gömülmüş, kucaklarında titreyen köpekleriyle bekleyen hanımlar da vardı. Üniformalı oğlanlardan biri pek de yakışık almayan bir hizmet anlayışıyla elimdeki küçük

bavulu almak istedi ancak ben buna izin vermedim ve sağa dönerek ne tür bir hizmet verildiği rahatlıkla anlaşılan danışma masasının önüne geldim; masanın başında solgun benizli ve soğuk bakışlı, üstüne yaldızlı bir ceket giymiş ve görüldüğü üzere yüksek bahşiş almaya alışık bir adam oturmuş, önünde bekleyen konuklara üç ya da dört dilde bilgi sunuyor ve kibar bir gülümseyişle müşterilere odalarının anahtarını veriyordu. Kendisine genel müdür Stürzli'nin binada olup olmadığını, eğer binadaysa, beni ona takdim etmesinin mümkün olup olmadığını sormak için uzunca bir süre beklemek zorunda kaldım.

Görevli şaşkın şaşkın yüzüme bakarak, "Mösyö Stürzli'yle mi görüşmek istiyorsunuz?" diye sordu aşağılayıcı bir sesle. "Peki siz kimsiniz?"

"Otelin yeni elemanıyım," diye yanıtladım onu, "Sayın genel müdüre özel olarak tavsiye edilmiş biriyim."

Bu kendini beğenmiş adam, "*Étonnant!*"¹³ dedi ve beni derinden yaralayan alaylı bir tavırla şunları ekledi:

"Mösyö Stürzli'nin saatlerdir büyük bir sabırsızlıkla ziyaretinizi beklediğinden kuşku yok, zahmet olmazsa birkaç adım ötedeki resepsiyona gidin."

"Binlerce teşekkürler, *Monsieur le concierge*,"¹⁴ diye yanıt verdim. "Dilerim, ileride müşterilerden yüklü bahşişler alırsınız ve en kısa zamanda kendi özel yaşamınıza geri dönebilecek duruma gelirsiniz!"

Arkamdan, "Budala!" diye bağırdığını duydum. Ancak onun böyle demesine hiç alınmadım ve üzülmedim. Elimdeki bavulu danışma masasından birkaç adım ötede, salonun aynı tarafında bulunan resepsiyona taşındım. Burası danışma masasından daha da yoğundu. Ciddi kıyafetler giymiş pek çok yolcu, çalışan iki resepsiyon görevlisi beyden kendileriyle ilgilenmelerini bekliyorlardı; rezervasyonlarıyla ilgili sorular soruyorlar, kendilerine tahsis edilen odaların numaralarını alıyorlar, kimlik bilgilerini kayıt formuna yazıyorlardı. Masanın önündeki bariyere kadar gelmek için uzunca bir süre sabretmem gerekti; ama sonunda bu iki adamdan daha genç, sanki havayla hiç temas etmemiş gibi soluk bir ten rengine sahip, burma bıyıklı ve kelebek gözlüklü olanın karşısına gelebildim.

Biraz çekinerek bana bir şeyler söylemesini beklerken, "Oda mı istiyorsunuz?" diye sordu.

"Yok, yok, öyle değil, sayın müdürüm," dedim gülümseyerek. "Eğer şimdiden söylemeye hakkım varsa, ben buraya aitim. Adım Krull, önadım da Felix ve ben Herr Stürzli ile onun yakın dostu olan vaftiz babam Profesör Schimmelpreester arasındaki anlaşma gereği, bu otelde yardımcı eleman olarak çalışmak üzere geldiğimi bildirmek isterim. Yani..."

Resepsiyon görevlisi alçak bir sesle ve sinirli bir şekilde, "Arkaya geçin!" diye emretti. "Lütfen! *Tamamen* arkaya geçin!" O bunu söylerken, odayla uyumlu solgun yüzü kızarmaya başladı ve huzursuz oldu; henüz üniforma giymemiş yeni bir görevlinin karşısına gelmesi, sefil görüntüsüyle bir insan gibi ortalıkta dolaşması belli ki onu, konukların önünde çok mahcup etmişti. Gerçekten de resepsiyonda işlem yapan konuklardan bazıları meraklı bakışlarını bana yöneltmiş, kayıt formlarını doldurmayı bir tarafa bırakıp bana bakıyorlardı.

"*Certainement, Monsieur le directeur!*"¹⁵ diye yanıt verdim ona ezik bir sesle ve benden sonra gelenlerin en arkasına geçtim. Aslında sırada bekleyen fazla kişi kalmamıştı, birkaç dakika sonra *réception*'un önü, tabii geçici olarak, tamamen boşalmıştı.

Uzağında durduğum solgun yüzlü adam, “Evet, şimdi size gelelim,” diyerek bana döndü.

Yerimden hiç kıpırdamadan, “*L’employé-voluntaire Félix Kroull*,”¹⁶ dedim; çünkü yakınına gelmek için onu zorlamak istiyordum.

“Yaklaşsanıza!” dedi bana sinirli bir şekilde. “Bu mesafeden sizinle konuşmak isteyeceğimi mi sanıyorsunuz?”

Ona doğru yaklaşarak, “Sizin emriniz üzerine burada bekliyordum, sayın müdürüm,” diye karşılık verdim, “sizin yeni emrinizi bekliyordum.”

“Benim emrimin nedeni çok açık,” diye devam etti resepsiyon görevlisi. “Burada ne işiniz var sizin? Otel müşterisi gibi salona girip böyle rahat bir şekilde *clièntele*’ imizin¹⁷ arasına karışmaya nasıl cüret edersiniz?”

Başımı öne eğerek, “Eğer bu bir hataysa, binlerce kez özür dilerim,” dedim. “Size ulaşmak için salona, ön cephedeki döner kapıdan girmekten başka bir yol bulamadım ancak sizi temin ederim ki, sizinle görüşebilmek için en kötü, en karanlık, en gizli ve en arkadaki yol bile benim için çok değerli olurdu.”

“Bu nasıl bir konuşma biçimi böyle?” dedi ve solgun yanaklarında hafif bir kızarma başladı. Onun yüzünün kızarması hoşuma gitmişti.

“Görünüşe bakılırsa, siz ya biraz kaçıksınız ya da çok zekisiniz,” diye ekledi.

“Zekâmın makul sınırlar içinde olduğunu amirlerime en kısa sürede kanıtlamayı umuyorum,” dedim.

“Bunun için size fırsat tanınacağından çok kuşkuluyum,” dedi resepsiyon görevlisi. “Şu anda çalışanlarımız arasında yeni birine ihtiyaç olduğunu sanmıyorum.”

“Benimle ilgili olarak sayın genel müdür ve onun gençlik arkadaşı –ki kendisi benim vaftiz babamdır– arasında bir sözleşme yapıldığından size söz etme cesaretinde bulunmuştum. Herr Stürzli’yle görüşmek istediğimi size bilinçli olarak söylemedim çünkü o eminim ki benimle yüz yüze gelmeyi sabırsızlıkla beklemiyordur, onunla mutlaka görüşeceğim diye hayallere kapılmak istemiyorum; benim çabam ve isteğim daha çok size, siz sayın müdürüme geldiğimi bildirmek, nerede ve hangi işte çalışacağım ve kuruma ne tür hizmette bulunacağım konusunda sizden talimat alma yönündeydi.”

Onun, “*Mon Dieu, mon Dieu!*”¹⁸ diye mırıldandığını duyuyordum, bu arada yan duvardaki bir raftan kalın bir kitap aldı ve sağ elinin iki ortaparmağını tekrar tekrar dudağının üstüne koyup ıslatarak sayfaları sinirli sinirli çevirmeye başladı. Sayfaların arasında herhangi bir yerde durduktan sonra bana şunları söyledi:

“Kim olursanız olun, şimdi buradan hemen defoluyorsunuz ve kendinize buradan daha çok yakışan bir yere gidiyorsunuz! İşe alınmanız öngörülmüş, bu kadarı doğru...”

“Zaten en önemli nokta da bu,” dedim ben de.

Resepsiyon görevlisi, “*Mais oui, mais oui!*”¹⁹ dedi ve bana sırtını dönerek büronun arkasındaki bir bankta, ellerini dizlerinin üstünde koymuş, kendilerine verilecek herhangi bir görevi bekleyen yeniyetme üniformalı komilerden birine dönerek, “Bob, şuna üst kattaki dört numaralı *dortoir des employés*’yi²⁰ göster! *Élévateur de bagage*’i²¹ kullanın! Yarın sabah bizden haber alırsınız,” dedi arkamdan. “Hadi kaybol şimdi!”

İngilize benzeyen çilli yüzlü bu oğlan benimle beraber geldi.

“Biraz bavulumu taşısanız iyi olur,” dedim yukarı çıkarken, “sizi temin ederim ki, bavulun ağırlığından iki kolum birden uyuştı.”

Yayarak konuştuğu Fransızcasıyla, “Peki ama bunun için bana ne vereceksiniz?” diye sordu.

“Verecek hiçbir şeyim yok.”

“O zaman bavulumu öyle de taşıyım. Dört numaralı *dortoir*’a gideceğiniz için sevinmeyin! Orası çok kötü. Barındığımız yerlerin hepsi çok kötü. Ücretler gibi yeme içme de çok kötü. Ancak grev yapmayı düşünmek mümkün değil. Yerimize geçmeye hazır o kadar çok kişi var ki. Aslında bu sömürü sandığını bütünüyle yakıp kül etmek lazım.

Bilmelisiniz ki, ben bir anarşistim, *voilà ce que suis*.²²”

Çok sevimli ve çocuksu bir oğlandı. Birlikte beşinci kattaki çatı katına çıktık, orada bavulumu verdi ve bir yolluğun bile serili olmadığı kötü aydınlatılmış koridora açılan bir kapıyı göstererek, “*Bonne chance*,”²³ dedi.

Kapıdaki tabela söyleneni doğruluyordu. Her olasılığa karşı kapıyı çaldım ama içeriden herhangi bir yanıt gelmedi. Saat onu geçmiş olsa da, yatakhane hâlâ karanlık ve boştu. Tavandan aşağıya doğru sarkan elektrikli lambayı açtığımda, yatakhanein görüntüsü insana hoş bir duygu vermiyordu gerçekten. Üzerinde gri renkli çuha battaniyeleri ve uzun süredir yıkanmadığı belli olan alçak yastıklar bulunan sekiz yatak, ranza şeklinde ikişer ikişer yan duvarlara dizilmişti. Üsteki yatakların hizasında yer alan açık raflara, yatanların bavulları yerleştirilmişti. Tek penceresi hava boşluğuna açılan bu odanın hiçbir lüksü yoktu, yatmak için kesinlikle uygun bir yer değildi, genişliği uzunluğunun çok gerisinde kaldığı için odanın ortasında çok az hareket alanı kalıyordu. Herhalde insanlar yatarken elbiselerini ya yatakların uçlarına koyuyorlardı ya da açık raflarda duran bavulların üstüne.

Düşünüyorum da kışladan kaçmak için bu kadar uğraşmama gerek yokmuş meğer; çünkü askerî kışla bu mekândan daha sıkıcı olmazdı herhalde, belki daha sevimli bile olabilirdi. Zaten uzun zamandır hayatım kolay geçmiyordu, güller üstünde yatmıyordum, o neşeli baba ocağımızın elimizden çıkmasından beri rahat yüzü görmemiştim; ayrıca şunu da öğrenmiştim ki, insanın içinde bulunduğu durumlar belli bir süre sonra acı vermeye başlıyor; evet, bunlar ne kadar çok acı verici olsalar da, her zaman olmasa bile, mutlu insanların doğası gereği, salt alışkanlığa dayanmayan belli bir esnekliğe sahip olduklarını da biliyordum. Aynı durumlar herkes için geçerli olmayabilir ve ben burada iddia ediyorum ki, insanın yaşadığı ve bildiği şeyler büyük ölçüde onun değişmesine tabidir.

Yaşamı çirkin ve acımasız yönlerinden çok, yumuşak ve güzel yönleriyle gözlemlemeye teşvik eden felsefi düşüncelerle kafasını doldurmuş bir adamın, konudan uzaklaşmasını okurun anlayışla karşılmasını diliyorum. – Yatakhaneindeki raflardan biri boştu, dolayısıyla içerideki sekiz yataktan birinin de boş olacağını düşündüm ancak hangi yatağın boş olduğunu ne yazık ki bilemiyordum; yolculuktan yorgun düşmüştüm ve genç ruhum bir an önce uyumak istiyordu ama öteki oda arkadaşlarımdan gelmelerini beklemekten başka çarem yoktu. Bir süre kapısı yatakhaneye açılan banyoyu inceleyerek kendimi oyalamaya çalıştım. Banyonun içinde kaideler üzerine yerleştirilmiş beş tane sıradan lavabo vardı, lavaboların önlerine muşambadan paspaslar serilmişti, yan taraflarına testiler ve kovalar konmuştu ve kaidelerin yan taraflarındaki çubuklara da havlular asılmıştı. Hiç ayna yoktu. Bunun yerine banyonun kapısına ve duvarlarına, mekân izin verdiği ölçüde yatakhanein duvarlarına

çeşitli magazin dergilerinden kesilmiş tahrik edici kadın resimleri raptiyelenmişti. Pek de rahatlayamadan yatakhaneye geri döndüm ve bir şeylerle oyalanmak için, hazır olsun diye pijamamı bavulumdan çıkarırken, gümrük muayenesi sırasında bavulumun içine kayıveren o küçük sahtiyan kutu geldi elime, kutuyu yeniden görmenin verdiği keyifle içindekileri incelemeye başladım.

Bütün bu geçen zaman içinde kutunun içeriğiyle ilgili olarak ruhumun derinliklerinde gizli bir merak yok muydu acaba, bu kutuyla tanışmak için pijamamı bavuldan çıkarmam bir bahane miydi yoksa, bunu pek kurcalamak istemiyorum. Alt yataklardan birinin üstüne oturarak kutuyu dizlerimin üstüne koydum ve hiç kimse tarafından rahatsız edilmemem umuduyla incelemeye koyuldum. Kutunun kolay açılır bir kilidi vardı, zaten açıktı da, basit bir şekilde bir halkaya geçirilen küçük bir kancayla kapatılmıştı. Tabii kutunun içinde masal dünyasındaki defineleri bulamamıştım ama yine de içindekiler çok hoştu, insanı hayran bırakacak kadar güzel şeylerdi hepsi de. Kutunun kadife kaplı iç kısmını iki parçaya ayran seyyar bölmenin hemen üst kısmında, metal oyularak birkaç sıra halinde içine yerleştirilmiş büyük ve sarı yakutlardan oluşan göğüs ve gerdan takıları vardı ki, ben böyle muhteşem mücevherleri daha önce hiçbir kuyumcunun vitrininde görmemiştim, zaten hiçbir kuyumcunun vitrininde de görülemezdi; çünkü bunlar kesinlikle bu çağın ürünü değillerdi ve tarihe mal olmuş bir yüzyıla aittiler. Şunu söyleyebilirim ki, onlar mükemmelliğin en üst noktasıydılar, o sevimli ve şeffaf taşların ıslık ıslık parıldayan bal sarısı renkleri beni öyle büyülemişti ki, gözlerimi uzun süre onlardan ayıramadım ve biraz duraksayarak da olsa, seyyar bölmeyi yukarıya kaldırıp aşağıdaki bölmeye uzun uzun baktım. Alt bölme, sarı yakutlardan oluşan mücevherlerle dolu üst bölmeye oranla daha derindi ve içi daha az doluydu. Ama içindeki bazı büyüleyici parçalar yine de yüzüme gülümsüyordu ve ben bu değerli parçaların her birini tek tek hafızama kazıyordum. Platinden bir altlık içine yerleştirilmiş uzun bir pırlanta kolye, bir öbek halinde ıslık ıslık parlıyordu. Kutunun içinde şunlar da vardı: Üzerinde küçük küçük pırlantaların bulunduğu, gümüş asmalarla süslenmiş kaplumbağa kabuğundan çok güzel bir tarak; on tane pırlantanın çevrelediği bezelye büyüklüğünde bir safirin süslediği iki altın çubuklu ve platin klipsli bir broş; içi üzüm dolu bir sepeti en zarif biçimiyle sunan mat altından bir göğüs iğnesi; bir boruyu andıran kalın ve aşağıya doğru incelen platin klipsli bir bilezik, bileziğin değeri halkanın içine gömülen ve çevresini ajur şeklindeki pırlantaların süslediği kocaman ve beyaz bir inciyle daha da artıyordu, bunlara ilave olarak üç ya da dört tane çok hoş yüzük de vardı, bunlardan biri iki büyük ve iki küçük pırlantanın süslediği gri inci bir yüzüktü, diğeri ise aynı şekilde pırlantalarla süslenmiş koyu yakut taşlı, üç köşeli bir yüzüktü.

Bu güzel objeleri tek tek elime almış ve onları tavandan sarkan çıplak ampulün ilkel ışığına tutup muhteşem parıltılarını seyrediyordum. Ama ben bu güzel eğlenceyle meşgul olurken, aniden yukarıdan gelen kuru bir sesin, “Ne güzel şeylerin var senin böyle,” demesiyle, içine düştüğüm büyük şaşkınlığı tarif etmem mümkün değil.

Uzunca bir süre yalnız olduğuna ve kimse tarafından gözetlenmediğine inanırken, birdenbire bunun böyle olmadığını farkına varmak her zaman utanç verici bir durum olsa da, buradaki durum beraberinde getireceği olumsuzlukları arttırabilecek boyuttaydı. Hafifçe irkildiğimi pek de gizleyemedim ama daha sonra kendimi sakin olmaya zorladım ve mücevher kutusunu fazla telaşlanmadan kapattıktan sonra ayağa kalkarak sesin geldiği yukarı

tarafa doğru bakmak için biraz geri çekildim. Gerçekten de üstümdeki yatakta birisi yatıyordu ve dirseklerinin üzerine dayanmış, aşağıya doğru bana bakıyordu. Burada birinin olup olmadığını anlamak için çevreye yeterince bakmamıştım, o herhalde battaniyesini kafasına çekmiş, yatağında yatıyordu. Genç bir adamdı, çenesinin üstü o kadar karaydı ki, acilen sakal tıraşına ihtiyacı vardı, yatakta yatmaktan dolayı saç baş da birbirine karışmıştı, favori sakallı ve Slav ırkına özgü gözleri vardı. Yüksek ateşten yüzü kızarmıştı; ama ben onun hasta olduğunu hemen anlamış olsam da, içinde bulunduğum sıkıntılı durum ve şaşkınlık beni pek de uygun olmayan şu soruyu sormaya yöneltti:

“Siz yukarıda ne yapıyorsunuz böyle?”

“Ben mi?” diye yanıt verdi genç adam. “Senin aşağıda ne tür ilginç şeylerle uğraştığını sormak herhalde daha çok bana düşer.”

“Lütfen benimle senli benli konuşmayın,” dedim sinirlenerek. “Sizinle akraba olduğumuzu ya da herhangi bir samimiyetimiz olduğunu bilmiyordum.”

Genç adam güldü ve pek de haksız sayılmayacak bir yanıt verdi:

“Eh, sende gördüklerimle aramızda zaten belli bir samimiyet oluşmaya başladı. Bunları sırt çantanın içine sevgili anneciğin koymadı herhalde. Hele şu ellerini bir göster, parmakların ne kadar uzun ya da sen onları ne kadar uzatabiliyorsun görelim bakalım!”

“Saçma sapan konuşmayın!” dedim. “Varlığınızdan beni haberdar etmeden meraklı bir şekilde beni gözlemlediniz diye sahip olduğum şeyler hakkında size hesap vermek zorunda mıyım? Bu çok kötü bir davranış biçimi...”

“Burada ağzını açıp laf söyleyecek en son kişi sensin,” dedi genç adam. “Bu sahte davranışları bırak, biz de ayı derisi yüzücüsü değiliz herhalde. Ayrıca sana şunu söyleyebilirim, kısa bir süre öncesine kadar uyuyordum. Aldığım bir enfeksiyondan dolayı burada iki gündür yatıyorum ve korkunç baş ağrım var. Birden uyanıyorum ve bu sevimli oğlan neyle oynuyor diye kendi kendime soruyorum; gerçekten çok sevimlisin, senin gibi bir yüzüm olsaydı, bugün nerelerde olmazdım ki!”

“Yüzümün sevimli olması bana sürekli sen diye hitap etmen için bir neden değil. Bundan vazgeçmezseniz, sizinle tek bir kelime daha konuşmayacağım.”

“Aman prensim, size ‘majesteleri’ de diyebilirim. Görünüşe bakılırsa, biz meslektaş bile sayılırız. Burada yeni misin?”

“Evet, kendime boş bir yatak seçeyim diye müdüriyet beni buraya yönlendirdi,” diye yanıt verdim, “yarın burada göreve başlıyorum.”

“Ne olarak?”

“Bununla ilgili henüz karar verilmedi.”

“Tuhaf. Ben mutfakta çalışıyorum, soğuk büfede aşçı yardımcılığı yapıyorum. –Üstünde oturduğun yatak boş değil. Yanındaki ranzanın üstündeki yatak boş.– Sen hangi ülkedensin bakıyorum?”

“Bu akşam Frankfurt’tan geldim.”

“Ben de Hırvat’ım,” dedi genç adam Almanca olarak. “Agram’lıyım. Orada da zaten bir restoranın mutfağında çalışmıştım. Ama üç senedir Paris’teyim. Paris’i biliyor musun?”

“‘Biliyor musun’ demekle ne kastediyorsunuz?”

“Ne kastettiğimi çok iyi biliyorsun. Yani demek istiyorum ki, sen bu elindekileri nerede ve nasıl okutabileceğini biliyor musun?”

“Bir yolunu bulurum elbette.”

“Kendi başına değil ama. Böylesine yüklü bir serveti yanında taşımak son derece akılsızca olur. Sana güvenilir bir adres söylersem, yarı yarıya bölüşür müyüz?”

“Yarısını istemeye nasıl cüret edersiniz! Üstelik sadece bir adres için!”

“Ama bu adres senin gibi acemi çaylaklar için ekmek ve su kadar gerekli. Bunu bir düşün. Sana söylemek istiyorum ki, o pırlanta kolye...”

Konuşmamız burada kesildi. Kapı açıldı ve paydos yapmış pek çok kişi içeri girdi: kırmızı şeritli ve gri üniformalı asansörcü çocuk, göğüsleri kapalı iki sıra altın yaldızlı düğmeleri olan mavi yelekler ve sırma şeritli pantolonlar giymiş ayak işlerine bakan iki oğlan, çizgili ceket giymiş, önlüğünü kolunun üstünde taşıyan ve muhtemelen mutfakta alt kademede hizmet veren, bulaşıkçılık ya da buna benzer bir iş yapan yetişkin bir delikanlı. Çok geçmeden bunları Bob’un grubundan bir komi ve siyah pantolonunun üstüne giydiği beyaz iş gömleğine bakılırsa, bir garson çırağı ya da yardımcısı izledi. Gelenler herhalde biten günün işleriyle ilgili olarak Fransızca, “*Merde!*”²⁴ ve içlerinde Almanlar da olduğu için Almanca, “Lanet olsun!” ya da, “Cehenneme kadar yolun var!” gibi lanetler okuduktan sonra, yukarıdaki yatakta yatana da, “Hey, Stanko, bugün ne kadar kötüsün bakalım,” diye seslendiler ve aşırı şekilde esneyerek hemen soyunmaya başladılar. Benimle pek ilgilenmediler ama beni bekliyorlarmış gibi: “*Ah, te voilà. Comme nous étions impatients que la boutique deviendrait complète!*”²⁵ dediler şaka olsun diye. Biri Stanko’nun bana gösterdiği yatağın boş olduğunu teyit etti. Yukarı çıktım, bavulumu bana ait olan rafa yerleştirdim, yatağın üstüne oturup giysilerimi çıkardım ve başımı yastığa koyar koymaz, derin ve tatlı bir gençlik uykusuna daldım.

3 . (Fr.) İyi günler, komiser bey. (Y.N.)

4 (Fr.) Sahip olduğum her şeyimle hizmetinizdeyim. Karşınızda son derece dürüst, yasalara derinden bağlı ve beyan etmesi gereken hiçbir şeyi olmayan genç bir adam var. Sizi temin ederim ki, valizimde en ufak bir şüpheli parça bulamayacaksınız. (Ç.N.)

5 (Fr.) Şaşırtıcı. (Y.N.)

6 (Fr.) Komik bir adama benziyorsunuz. Ama çok da güzel konuşuyorsunuz. Fransız mısınız? (Ç.N.)

7 (Fr.) Hem evet hem hayır. (Ç.N.)

8 (Fr.) Biraz ondan biraz bundan... yarı yarıya, bildiğiniz gibi. Her koşulda tam bir Fransa hayranıyım ve Alsace-Lorraine’in Fransa’ya katılmasının ateşli bir taraftarıyım! (Ç.N.)

9 (Fr.) Mösyö, sizi daha fazla rahatsız etmeyeyim. Valizinizi kapatın ve bir Fransız yurtseverinin iyi dilekleriyle dünya başkentine yolculuğunuza devam edin! (Ç.N.)

10 (Fr.) Ufaklık. (Y.N.)

11 (Fr.) Ahabap. (Y.N.)

12 (Fr.) Tanrı seni korusun, çocuğum! (Ç.N.)

13 . (Fr.) Hayret doğrusu! (Ç.N.)

14 (Fr.) Konsiyerj bey. (Y.N.)

15 (Fr.) Başüstüne müdür bey! (Y.N.)

- 16** (Fr.) Gönüllü çalışan Felix Krull. (Y.N.)
- 17** (Fr.) Müşteriler; konuklar. (Ç.N.)
- 18** (Fr.) Tanrı'm, Tanrı'm! (Ç.N.)
- 19** (Fr.) Doğru, doğru! (Y.N.)
- 20** . (Fr.) Çalışanlar yatakhane. (Ç.N.)
- 21** (Fr.) Yük asansörü. (Ç.N.)
- 22** (Fr.) Ben böyle biriyim işte. (Ç.N.)
- 23** (Fr.) İyi şanslar. (Ç.N.)
- 24** . (Fr.) Bok herif! (Y.N.)
- 25** (Fr.) Ah, otel paydos ettiği için o kadar heyecanlıydık ki! (Ç.N.)

Sekizinci bölüm

Çalar saatler kulakları tırmalayan keskin bir sesle neredeyse aynı anda çalmaya başladı; içerisi henüz karanlıktı, çünkü sabahın altısıydı ve yataktan ilk kalkanlar tavandan aşağı doğru sarkan lambayı yaktılar. Stanko kalk borusuna aldırış etmedi ve yatmaya devam etti. Ben iyi uyuduğum için son derece dinç ve neşeliydim, ranzaların ortasındaki dar koridorda saçları başları birbirine karışmış, kollarını bacaklarını gererek esneyen ve pijamalarını çıkaran genç çalışanların rahatsız edici itiş kakışları da keyfimi pek kaçırmıyordu. Beş lavabo için yapılan kavga da –yıkılmaya ihtiyacı olan yedi kişi için beş lavabo vardı– beni rahatsız etmiyordu, testilerin içindeki suyun bitmiş olması ve çalışanların arasından birisinin çırılçıplak koridora çıkıp musluktan su doldurup getirmesini bile umursamadım. Ben de ötekiler gibi sabun ve suyla yüzümü gözümü yıkayıp temizlendim ancak kurulanmak için bana pek işe yaramayan ıslak bir havlu kalmıştı. Islak havluya karşılık ben de asansörcü oğlanla garson yamağının tıraş olmak için ispirto ocağında ısıttıkları sıcak sudan aldım ve alışık olduğum şekilde usturamı yanaklarımın, dudaklarımın ve çenemin üstünde gezdirirken, onların buldukları ve pencerenin kulpuna tutturdıkları küçük aynaya bakabiliyordum.

Yüzümü gözümü yıkayıp saçımı başımı taradıktan sonra üstümü giyinmek ve ötekiler gibi yatağımı düzeltmek için yatakhaneye geri geldiğimde Stanko bana, “Hey, bu ne güzellik böyle,” dedi. “Senin adın ne? Hans mı Fritz mi?”

“Sizce de uygunsa, Felix,” dedim.

“Bu da güzel. Felix, kahvaltını bitirdikten sonra kantinden bana da bir fincan *café au lait*²⁶ getirebilir misin? Yoksa bana hiçbir şey getirmezler, öğleye kadar belki ancak bir bulamaç gelir.”

“Memnuniyetle,” diye karşılık verdim ona. “Seve seve yaparım, önce kahvenizi getireyim, daha sonra tekrar uğrarım.”

Bunu iki nedenden dolayı söylemiştim. Birincisi, gerçi bavulumun kilidi vardı ama anahtarının kayıp olması nedeniyle huzursuzdum ve Stanko’ya da hiçbir şekilde güvenmiyordum. İkincisi ise, çünkü konuşmamız bağlamında ve daha makul koşullarla bana önerdiği adresi öğrenmek istiyordum.

Koridordan boydan boya geçilerek varılan büyük kantininin içi sıcaktı, kantincinin ve onun anaç tipli şişman karısının büfenin arkasında, iki parlak makineden fincanlara doldurdukları sıcak içeceklerden yayılan güzel kokular her tarafı dolduruyordu. Şeker tabakların içindeydi zaten, kadın kahvelere süt ekliyor ve tabaklara birer tane de çörek koyuyordu. Öteki yatakhanelerden gelen otel çalışanları büfenin önünde büyük bir izdiham yaratıyordu. Aralarında, altın yaldızlı düğmeli mavi fraklar giymiş salon garsonları da vardı. Çoğu zaman ayakta yenilip içiliyordu ama birkaç masa koymayı da düşünmüşlerdi. Anaç kadından dört numaralı yatakhane yatan zavallı hasta için bir fincan kahve istedim ve kadın herkese yaptığı gibi gülümseyerek yüzüme bakıp kahveyi verdikten sonra, “*Pas encore équipé?*”²⁷ diye sordu ve bunun üzerine ben de kendisine kısaca durumunu anlattım. Daha sonra vakit kaybetmeden Stanko’ya kahvesini götürdüm ve kendisiyle konuşmak için hemen geri döneceğimi söyledim. Stanko alaylı bir şekilde arkamdan gülmeye başladı çünkü benim kantine geri dönme isteğimin nedenini çok iyi anlamıştı.

Kantine geri döndüm ve kendim için ısmarladığım *café au lait*'yi içtim. Uzun zamandan beri sıcak bir şey içmediğim için kahve çok hoşuma gitti, yanında ikram edilen çöreğimi de yedim. Saat yediye yaklaştığı için kantin boşalmaya başladı. Böylece ben de biraz daha olgun yaştaki farklı salon komisiyle birlikte muşamba örtülü bir masaya oturabilirdim; komi cebinden bir paket sigara çıkardı, içinden bir Caporal aldı ve yaktı. Bir tane de bana ikram etmesi için yüzüne bakıp gülümsemem ve gözlerimi kırpmam yetti. Daha fazlası da vardı: Henüz açıklığa kavuşmamış olan işimle ilgili olarak bilgi verdiğim kısa bir sohbetten sonra, ayağa kalktı, yarım paket sigarayı bana hediye olarak bıraktı ve gitti.

Aromalı tütünün siyah dumanı kahvaltının üstüne iyi geldi ama sigarayla fazla zaman geçirmeyip bir an önce hastamın yanına geri dönmem gerekiyordu. Stanko beni çok üzgünmüş gibi karşıladı, rol yaptığı her halinden belli oluyordu.

“Aa, yine mi geldin?” diye sordu homurdanarak. “Ne istiyorsun? Senin arkadaşlığına ihtiyacım yok benim. Başım ve boğazım ağrıyor, seninle gevezelik edecek durumda değilim.”

“Demek hâlâ iyileşmediniz?” diye karşılık verdim. “Çok üzüldüm. Ben de getirdiğim kahvenin sizi birazcık olsun canlandırıp canlandırmadığını soracaktım.”

“O kahveyi bana niçin getirdiğini biliyorum zaten. Ama senin aptalca işlerine karışmak istemiyorum. Senin gibi budala biri işleri bozmaktan başka bir işe yaramaz.”

“Ama aptalca işlerden söz eden sizsiniz ve ben sizin bu yalnızlığınızda herhangi bir şey düşünmeden sizinle neden arkadaşlık edemezmişim, bunu anlamıyorum. Görünüşe bakılırsa burada benimle öyle hemen ilgilenmeyecekler, ihtiyacım olandan çok daha fazla vaktim var. Size ihtiyacım olduğunu ve zamanımın bir kısmını sizinle geçireceğimi düşünün!”

Onun yattığı ranzanın altındaki yatağımın üstüne oturdum ama burası pek de uygun bir yer değildi; çünkü buradan onu göremiyordum. Böyle konuşulmaz diye düşünerek mecburen ayağa kalktım ve onun yatağının önüne dikildim. Bana dedi ki:

“Benim sana ihtiyacım olduğunu değil, senin bana ihtiyacın olduğunu anlaman büyük bir gelişme.”

“Eğer sizi doğru anlıyorsam, dün bana yaptığınız teklifi ima ediyorsunuz,” diye karşılık verdim, “herhalde bu konuya geri dönmek istiyorsunuz. Bu da az da olsa sizin bu işle ilgilendiğinizin göstergesidir.”

“Çok ama çok az ilgi duyuyorum. Zaten senin gibi aptal Hans’lar o mücevherleri götürüp üç kuruşa satarlar. Sahi sen onları nasıl ele geçirmiştin?”

“Tam bir rastlantı sonucu. Gerçekten de öyle. Yaşadığım mutlu bir olay öyle olmasını istedi.”

“Evet, öyledir. Belli ki doğuştan şanslısın. Böyle bir özelliğin var senin. Şu kutunun içindekileri bana tekrar göster ki, ne ettiklerini tahmin edeyim.”

Onu böyle sakın görmek hoşuma gitmiş olsa da, yine de dedim ki:

“Bunu yapmasam iyi olur, Stanko. Biri gelip görececek olursa, rahatlıkla yanlış anlaşılmalara yol açabilir.”

“Zaten çok da gerekli değil,” dedi Stanko. “Dün ben onları ayrıntılı bir şekilde gördüm. Sarı yakut takılarla ilgili olarak fazla hayallere kapılma. O...”

Rahatsız edilme kaygımda ne kadar haklı olduğum görüldü. Elinde kovası, temizlik bezi ve süpürgesiyle bir temizlikçi kadın, içeriyi temizlemek ve banyodaki su birikintilerini

kurulamak için kapıdan içeri girdi. Temizlikçi kadın banyoda kaldığı sürece, ben yatağımın üstünde sessizce oturdum ve birbirimizle hiç konuşmadık. Ancak kadın takır tukur eden terlikleriyle banyodan dışarı çıktıktan sonra, Stanko'ya ne söylemek istediğini sordum.

“Ben mi? Söylemek mi?” dedi yeniden rol yaparak. “Bir şeyler duymak istiyordun ama ben hiçbir şey söylemek istemedim. Dün fazlaca haşır neşir olduğun sarı yakutlu takıyla ilgili çok fazla beklentiye girmemeni tavsiye etmek istemiştım. Bu tür şeyleri Falize'den ya da Tiffany'den satın alacak olsan çok pahalıdır ama satarsan eline pek bir şey geçmez.”

“Peki ne kadar geçer elime?”

“Birkaç yüz frank.”

“Eh, yine de.”

“Sen salak çocuk, her şeye hemen, ‘Eh, yine de!’ demen beni sinir ediyor. Ah, seninle birlikte gidebilseydim ya da bu işi kendim halledebilseydim!”

“Hayır Stanko, böyle bir şeyin sorumluluğunu nasıl üstlenebilirim! Ateşiniz var ve yataktan çıkmamanız gerekiyor.”

“Tamam, tamam. Aslında tarak ve broşu ben de fazla bir paraya okutamam. Safir olmasına rağmen göğüs iğnesi de pek bir şey etmez. İçlerinde en iyisi yine de kolye, o da aşağı yukarı on bin frank eder. Yüzüklere gelince; en azından yakut ve gri incili olanı düşünecek olursak, çok da yabana atılacak gibi değil. Kısacası, kabataslak hesap edersek, hepsi on sekiz bin frank kadar eder.”

“Benim tahminim de aşağı yukarı böyle.”

“Bak hele! Senin bu konu hakkında bilgin var mıydı?”

“Aa, olmaz mı! Frankfurt'taki kuyumcularımızın vitrinlerini süsleyen mücevherler benim en büyük ilgi alanımdı. Ama siz herhalde benim on sekiz bini alamayacağımı düşünüyorsunuz.”

“Hayır, ince ruhlu çocuk, ben bunu kastetmiyorum. Ama sen biraz kendini savunmasını bilersen ve her şeye ve herkese hemen, ‘Eh, hiç yoktan iyi,’ demezen, o zaman bu paranın yarısını alabilirsin.”

“Yani dokuz bin frank.”

“On bin frank zaten pırlanta kolyenin gerçek değeri. Eğer sen de kendini adamdan sayıyorsan, bunun altında kesinlikle vermemelisin.”

“Peki nereye ve kime başvurmamı önerirsiniz?”

“Bak sen! Demek bu güzel çocuğa iyilik yapmam isteniyor. Sırf güzelliğine âşık olduğum için böyle budala bir oğlana bedava bilgi vermem isteniyor benden.”

“Bedavadan söz eden yok, Stanko. Karşılığını vermeye hazırım elbette. Ancak dün söylediğiniz gibi paranın yarısını istemenizi biraz abartılı buldum ve hâlâ da abartılı buluyorum.”

“Abartılı mı? Bu âlemin kitabında böyle ortak işlerde paranın yarısını istemek en doğal haktır. Ben olmadan sudan çıkmış balık gibi çaresiz olacağını ve ayrıca seni de müdüriyete ihbar edebileceğimi unutuyorsun.”

“Utanmalısınız, Stanko! Yapmak şöyle dursun, böyle bir şey söylenmez bile. Aslında bunu yapmayı düşünmediğinizi biliyorum, ihbar etmek yerine birkaç bin frankı tercih edeceğiniz konusunda beni ikna etmeye çalışıyorsunuz çünkü beni ihbar etmekle elinize hiçbir şey geçmeyecek.”

“Beni birkaç bin frankla nasıl susturmaya kalkışsın?”

“Sizin öngörünüze göre, elime geçecek on bin frankın üçte birini dürüst davranıp size verirsem, zaten dediğime gelmiş oluyoruz. Biraz olsun kendimi savunmayı bildiğim için, aslında beni övmeniz ve üçkâğıtçıların karşısında dik duracağım konusunda bana güven duymanız gerekirdi.”

“Buraya gel!” dedi ve ona yaklaştığımda, kısık ama anlaşılır bir sesle dedi ki:

“*Quatre-vingt-douze, Rue de l'Échelle au Ciel.*”

“*Quatre-vingt-douze, Rue de...*”

“*Échelle au Ciel.* Duymuyor musun?”

“Ne kadar da ilginç bir isim böyle!”

“Caddenin adı yüzyıllardır böyleyse, yapacak bir şey yok. Onu iyi bir işaret olarak kabul et! Çok saygın ve küçük bir cadde ama biraz uzak, Cimetière de Montmartre' ın arkasında bir yerlerde bulunuyor. En iyisi Sacré-Cœur'e çıkman, orası çok uygun bir hedef, kilise ve mezarlık arasındaki *jardin*'den²⁸ geç ve Rue Damrémont'u Boulevard Ney yönünde takip et. Damrémont Caddesi Championnet Caddesi'yle kesişmeden önce, sola dönen küçük bir cadde var, adı Rue des Vierges prudentes, senin gideceğin Échelle Caddesi'ne tam buradan sapılıyor. Kaçırman mümkün değil.”

“Adamın adı ne?”

“Bunun bir önemi yok. O kendisini saat tamircisi diye tanıtır ve öteki işlerinin arasında bunu da yapar. Akıllı ol ve koyun gibi davranma! Ben bu adresi senden kurtulmak ve başımı dinlemek için vermedim sana. Alacağım paraya gelince; seni her zaman ihbar edebileceğimi aklından çıkarma.”

Daha sonra bana sırtını döndü.

“Size bütün kalbimle müteşekkirim, Stanko,” dedim. “Beni müdüriyete şikâyet etme fırsatını size vermeyeceğimden emin olabilirsiniz!”

Bunu söyledikten sonra gittim, yürürken adresi sessizce tekrarlıyordum. Bu arada iyice boşalmış olan kantine geri döndüm, yoksa başka nerede oyalanabilirdim ki? Aşağıdakiler beni hatırlayana kadar beklemem gerekiyordu. En küçük bir sabırsızlık belirtisi göstermeden tam iki saat muşamba örtülü masanın başında oturdum, sigaralarımın birkaç tane içtim ve kendimi düşüncelere kaptırdım. Koridorda adımları çağırarak çatlak bir ses duyduğumda, kantindeki duvar saati onu gösteriyordu. Ben daha gelmeden, komi kapıdan içeriye doğru şöyle seslendi:

“*L'employé Félix Kroull* – sayın genel müdürün yanına lütfen!”

“Evet, sevgili dostum, o benim. Beni onun yanına götürün. Cumhurbaşkanı da olsa, huzuruna çıkmaya hazırım.”

Benim sevimli hitap biçimime karşılık oldukça küstah bir biçimde, “Böylesi çok daha iyi olur, sevgili dostum,” dedi ve bakışlarıyla beni baştan aşağı süzdü. “Zahmet olmazsa, beni takip edin!”

Birlikte merdivenden aşağı indik, bizim kaldığımız yukarı katın koridorlarından daha geniş bir koridoru olan, kırmızı yollukların serili olduğu dördüncü kata geldikten sonra, komi, müşteri asansörlerinden birinin düğmesine basarak asansörü çağırdı. Biraz beklememiz gerekti.

“Bizim gergedan nasıl oluyor da seninle şahsen görüşmek istiyor?” diye sordu komi.

“Herr Stürzli’yi mi kastediyorsunuz? İlişkiler ve kişisel bağlantılar sayesinde,” dedim. “Peki ona niye gergedan diyorsunuz?”

“*C’est son sobriquet.*”²⁹ Özür dilerim ama bu adı ona ben takmadım.”

“Ama verdiğiniz her bilgi için size minnettarım,” dedim.

Asansörün iç duvarları lambrilerle kaplanmıştı, elektrikle aydınlatılıyordu ve içinde kırmızı kadife kaplı bir de bank vardı. Kırmızı şeritli ve kum rengi üniformalı bir oğlan, anahtar kolunu aşağıya indirerek asansörü çalıştırdı. Asansör önce yerinde durmak yerine biraz yüksekte durdu, daha sonra biraz aşağıda durdu, bunun üzerine görevli çocuk kendiliğinden oluşan yüksek basamaktan bizi çekip yukarıya çıkardı.

Rehberim ona, “*Tu n’apprendras jamais, Eustache,*” dedi, “*de manier cette gondole.*”³⁰

“*Pour toi je m’échaufferai!*”³¹ diye karşılık verdi öteki kaba bir şekilde.

Bu benim hoşuma gitmedi ve şunu söylemekten kendimi alıkoyamadım: “Zayıflar birbirlerine karşı böyle aşağılayıcı davranmamalıdır. Bu, onların pozisyonlarını kudretlilerin gözünde güçlendirmeyecektir.”

“*Tiens,*” dedi azarlanan çocuk. “*Un philosophe!*”³²

Aşağıya inmiştik. Asansörlerden *réception*’a doğru yürüyüp önünden geçerken, kominin beni meraklı bakışlarıyla yandan süzdüğünü görüyordum. Dış görünüşümün güzelliğiyle değil, zihinsel yeteneklerimle de dikkat çekiyor olmam hoşuma gidiyordu.

Genel müdürün özel bürosu *réception*’un arkasındaki koridora açılıyordu, gördüğüm kadarıyla bilardo ve okuma salonlarının kapıları da bu koridora açılıyordu. Rehberim dikkatlice kapıyı vurdu, içeriden gelen homurdanma üzerine kapıyı açtı ve şapkasını bacağının yanında tutup reverans yaparak beni içeriye soktu.

Çift çenesinin üstünde, kendisine pek de yakışmayan gri sivri sakalı ve son derece iri gövdesiyle Herr Stürzli, önce benimle ilgilenmek istemedi, yazı masasının üstündeki kâğıtları karıştırıyordu. Görüntüsü, personelin kendisine taktığı lakapla örtüşüyordu; çünkü yalnızca sırtı değildi kabarık olan, ensesi de oldukça yağlı ve kabarıktı, burnunun önündeki yukarıya kalkık kocaman siğili de kendisine takılan bu lakabı gerçekten de anlaşılır kılıyordu. Ama incelediği kâğıtları, boylarına ve genişliklerine göre tasnif eden ve düzgün yığınlar haline getiren elleri, heybetli cüssesine oranla insanı şaşırtacak derecede küçük ve zarifti, bu heybetli cüssenin öyle hantal bir yanı da yoktu, böyle iri insanların zaman zaman belli bir zarafet içerisinde hareket etmeyi becerdikleri de görülür.

İsviçre Almancasıyla, “Demek arkadaşımın bana tavsiye ettiği genç adam sizsiniz,” derken, önündeki kâğıtları düzenlemeye devam ediyordu, “yanılmıyorsam adınız Krull’du ve bizim yanımızda çalışmak istiyordunuz?”

Biraz çekinerek de olsa ona yaklaştım ve, “Evet, tam söylediğiniz gibi, sayın genel müdür,” dedim; böylesi tuhaf bir görüntüyü ne ilk ne de son defa gözlemliyordum. Zira benimle göz göze geldiğinde, yüz şeklinin değişip tiksinti duyan bir ifadeye bürünmesi, anladığım kadarıyla benim o zamanki gençliğimin verdiği güzellikten kaynaklanıyordu. Çünkü kadınlara düşkünlüğüyle tanınan erkekler –Herr Stürzli de o etkileyici sivri sakalı ve heybetli cüssesiyle kuşkusuz böyleydi– kadınları kendilerine çeken hemcinslerinden biriyle karşılaştıklarında, içgüdülerinin tuhaf bir şekilde baskı altına girmesine çoğu zaman üzülürler, bu da şehvetin geniş anlamı ile dar anlamı arasına sınır çekememekten

kaynaklanır; ancak yapıları itibarıyla şehvetin dar anlamına katılmaları bu kişilerin aşk fantezileriyle çeliştiği için, bu durum bir iğrenme refleksi olarak yüzlerine yansır. Kuşkusuz bu öylesine derinlerden gelen bir refleks değildir; çünkü bu tür insanlar ahlaki olarak o sözü edilen sınırın akıcı özelliğini, tüm masumiyetiyle, kendilerine o sınırı gösterenin üstüne yıkıp onu suçlamak yerine, kendi kendilerini suçlarlar ve duydukları tiksinti verici baskının cezasını ona çektirmezler. Onun gösterdiği bu refleks karşısında masum bir şekilde gözlerimi yere diktiğim için, Herr Stürzli de bana aynen onlar gibi davrandı ve asla ceza çektirmedi, tam tersine bir arkadaş gibi davranarak vaftiz babamın nasıl olduğunu sordu:

“Benim şu eski dostum, amcanız Schimmelpreester ne yapıyor bakalım?”

“Bağışlayın, sayın genel müdür,” dedim, “o benim amcam değil, vaftiz babamdır; ama benim için bir amcadan daha çok şey ifade ediyor. Sorduğunuz için teşekkür ederim, bildiğim kadarıyla vaftiz babam çok iyi. Sanatçı olarak bütün Rhein bölgesinde ve daha başka bölgelerde çok büyük saygınlığı var.”

“Evet, evet, tuhaf yaratık, evcil tavuk,” dedi. “Gerçekten öyle mi? Başarılı mı? İyi o zaman. Burada vaktiyle çok iyi anlaşıyorduk.”

“Benim için siz sayın genel müdüre güzel bir tavsiye mektubu yazdığı için Profesör Schimmelpreester’e ne kadar müteşekkir olduğumu söylememe gerek yok.”

“Evet, yazdı. Ne, bir profesör mü o? Nasıl olur? *Mais passons*.³³ Evet, sizin için bana yazdı; vaktiyle çok samimiydik, birbirimize şakalar yapar eğlenirdik, bu yüzden ricasını geri çeviremedim. Ancak, sevgili dostum, size söylemek isterim ki, bu işin kendince zorlukları var. Sizi nasıl bir işte çalıştıracığımı bilemiyorum. Belli ki otel işinde en ufak bir deneyiminiz yok, bunun için eğitim de almamışsınız...”

“Doğal yeteneğim sayesinde eksiklerimi çok hızlı bir şekilde telafi edeceğime inanıyorum,” diye yanıtladım onu fazla böbürlenmeden.

Alaycı bir tavırla, “Evet ama siz yeteneğinizi herhalde daha çok güzel kadınlarda gösteriyorsunuzdur,” dedi.

Düşünceme göre, bunu şu üç nedenden dolayı söylemişti. Birincisi bir Fransız –Herr Stürzli kendisini uzun zamandır bir Fransız olarak görüyordu– “güzel kadın” sözcüğünü kendisini ve başkalarını eğlendirmek için kullanmaktan çok hoşlanır. “*Une jolie femme*.”³⁴ Bu ülkede herkesi eğlendiren bir sözcük bu, insan bu sözcüğü kullandığında kulaklara eğlendirici ve sempatik geleceğinden emin olabiliyor. Münih’te insanların bira sözcüğünü duyunca neşelenip eğlenmelerine benziyor. Orada bu sözcüğü kullanarak insanları neşelendirip eğlendirmek mümkün. – Bu birincisi. İkincisi, ya da ayrıntısıyla incelenecek olursa, Stürzli “güzel kadınlar”dan söz ederek ve kadınlarla ilgili yeteneklerim hakkında bana espriler yaparak beni bir anlamda başından savmak ve sözümona kadınların tarafına iterek içgüdülerinin baskısıyla savaşmak istiyordu. Bunu çok iyi anlıyordum. Ama üçüncüsü ise –bu çabasına tezat olarak– sanırım beni güldürmeyi amaçlamıştı ama bu onun üstündeki baskıyı tekrar yenmeye çalışması anlamına geliyordu. Anlaşılması çok zor; ama belli ki yapmak istediği şey buydu. Kendimi ne kadar bastırmaya çalışsam da, onun gülümsemesine izin vermek zorunda kaldım ve bunu şu sözlerle yaptım:

“Kuşkusuz bu alanda ve öteki alanlarda da sizin çok gerinizde bulunuyorum, sayın genel müdür.”

Bu iltifatım boşa gitti; çünkü beni dinlemedi ve sadece gülümseyişime baktı, o iğrenç

ifade yüzünde yeniden belirmişti. İsteddiği şey buydu, büyük bir utangaçlıkla gözlerimi yine yere dikmek zorunda kalmıştım. Daha önce yaptığı gibi beni yine cezalandırmadı.

“Bütün bunlar çok güzel, genç adam,” dedi, “ama sorun, sizin bu ön bilgileriniz ne kadar yeterli? Paris’e çıkıp geliyorsunuz – yalnızca Fransızca mı konuşuyorsunuz?”

Bu benim ekmeğime yağ sürdü. İçimde birden sevinç çılgınlıkları yükseldi; çünkü onun bu sorusuyla konuşmanın seyri benim lehime gelişmişti. Şimdi her türlü yabancı dili konuşma yeteneğimi, her zaman müthiş ve gizemli bulduğum yeteneğimi göstermenin tam zamanı ve yeri idi. Doğuştan evrensel nitelikteki yeteneklerimi ve dünyanın tüm olasılıklarını içinde barındıran biri olarak, eğer birazcık kulak dolgunluğum varsa, kısa bir süre için de olsa, bir yabancı dili akıcı bir şekilde konuştuğum izlenimini vermek için o dili biraz olsun öğrenmem gerekmiyordu; zira herhangi bir ulusun dilini el kol hareketlerimle ve mimiklerimle öylesine inandırıcı bir şekilde taklit edebiliyordum ki, görenler kaba bir komedi oynadığımı sanabilirlerdi. Yaptığım gösterinin eğlendirici tarafı, kendimi kaybedercesine yabancı dilin ruhuna kaptırmam ya da bu ruhla sarsılmamdı, bu durum gösterimin inanılabilirliğini tehlikeye atmıyor, aksine tehlikeyi daha da artırıyordu – bu beni bile hayrete düşüren ve başka bir dile geçme cesaretimi güçlendiren bir esinlenme haliydi, nereden geldiğini Tanrı bilir, sözcükler kendiliğinden dilime geliyordu.

Öncelikle Fransızca söz konusu olduğunda, dil becerimin temeli esinlenmeye dayanmıyordu.

Son derece yapmacık bir ifadeyle, “*Ah, voyons, Monsieur le directeur général,*” diye heyecanlı heyecanlı konuşmaya başladım. “*Vous me demandez sérieusement, si je parle français? Mille fois pardon, mais cela m’amuse! De fait, c’est plus ou moins ma langue maternelle – ou plutôt paternelle, parce que mon pauvre père – qu’il repose en paix! – nourrissait dans son tendre cœur un amour presque passionné pour Paris et profitait de toute occasion pour s’arrêter dans cette ville magnifique dont les recoins les plus intimes lui étaient familiers. Je vous assure: il connaissait des ruelles aussi perdues comme, disons, la Rue de l’Échelle au Ciel, bref, il se sentait chez soi à Paris comme nulle part au monde. La conséquence? Voilà la conséquence. Ma propre éducation fut de bonne part française, et l’idée de la conversation, je l’ai toujours conçue comme l’idée de la conversation française. Causer, c’était pour moi causer en français et la langue française – ah, monsieur, cette langue de l’élégance, de la civilisation, de l’esprit, elle est la langue de la conversation, la conversation elle-même... Pendant toute mon enfance heureuse j’ai causé avec une charmante demoiselle de Vevey – Vevey en Suisse – qui prenait soin du petit gars de bonne famille, et c’est elle qui m’a enseigné des vers français, vers exquis que je me répète dès que j’en ai le temps et qui littéralement fondent sur ma langue –*
Hirondelles de ma patrie,
*De mes amours ne me parlez-vous pas?”*³⁵

Benim sular seller gibi kontrolsüzce akıp giden konuşmamı, “Susunuz!” diye kesti. “Şiir okumayı hemen bırakın! Şiir dinlemeye katlanamıyorum, midem altüst oluyor. Biz burada, otelimizin lobisinde, bazen saat beşte, doğru dürüst kıyafetler giymiş Fransız şairleri konuk ediyoruz ve onlara şiir okutturuyoruz. Özellikle hanımlar onları zevkle dinliyorlar; ama ben mümkün olduğunca onlardan uzak durmaya çalışıyorum, onları dinlerken yüzümden soğuk terler boşalıyor.”

“Je suis désolé, Monsieur le directeur général. Je suis violemment tenté de maudire la poésie

—”³⁶

*“Pekâlâ. Do you speak English?”*³⁷

Acaba konuşuyor muydum? Hayır, konuşmuyordum ya da en fazla üç dakika konuşuyormuş gibi yapıyordum, bir keresinde Langenschwalbach'ta ve Frankfurt'ta kulağıma gelen şeylerden öğrendiğim birkaç kelimeyle konuşturmuştum İngilizcemi. Önemli olan şey, var olmayan bir şeyden bir an için, kalıcı ve göz boyayıcı bir malzeme yaratmaktı. İşte bunun için İngilizce bilmeyenlerin yaptıkları gibi ağzımı yayarak değil, tersine dudaklarımın ucuyla, fısıldar gibi ve dünyanın hâkimi benim diyen kendini beğenmiş İngiliz edasıyla burnumu havaya kaldırarak dedim ki:

*“I certainly do, Sir. Of course, Sir, quite naturally I do. Why shouldn't I? I love to, Sir. It's a very nice and comfortable language, very much so indeed, Sir, very. In my opinion, English is the language of the future, Sir. I'll bet you what you like, Sir, that in fifty years from now it will be at least the second language of every human being...”*³⁸

“Neden burnunuzu havada böyle sağa sola çeviriyorsunuz? Buna gerek yok. Kuramınız da gereksiz. Ben yalnızca işle ilgili bilginiz var mı diye sormuştum size. İtalyanca da biliyor musunuz?”

O anda hemen bir İtalyan oluvermiştim. Aşırı kibarlık taslayıp fısıltılı konuşma biçiminin yerini şimdi ateşli bir ruh hali almıştı. Sık sık ve uzun sürelerle o güneşli ülkede kalmış olan vaftiz babam Schimmelpreester'in ağzından duyduğum İtalyanca sözcükler, birden ortaya çıkıverdi; parmaklarımı birleştirip elimi yüzümün önünde hareket ettirerek, sonra birdenbire beş parmağımı açarak sözcükleri ağzımda yuvarlayıp şarkı söyler gibi konuşuyordum:

*“Ma Signore, che cosa mi domanda? Son veramente innamorato di questa bellissima lingua, la più bella del mondo. Ho bisogno soltanto d'aprire la mia bocca e involontariamente diventa il fonte di tutta 'L'armonia di quest' idioma celeste. Sì, caro Signore, per me non c'è dubbio che gli angeli nel cielo parlano italiano. Impossibile d'immaginare che queste beate creature si servano d'una lingua meno musicale...”*³⁹

“Dur!” dedi. “Yeniden şiire kayıyorsunuz. Şiir denilince, kendimi ne kadar kötü hissettiğimi biliyorsunuz. Bundan vazgeçemez misiniz? Bir otel çalışanı için pek de uygun değil zaten. Fakat aksanınız hiç de fena değil, gördüğüm kadarıyla biraz dilbilgisine de sahipsiniz. Hatta beklediğimden daha da çok. Şimdi sizinle bir deneme yapalım bakalım, Knoll...”

“Krull, sayın genel müdür.”

*“Ne me corrigez pas!”*⁴⁰ Bana göre Knall da olabilirsiniz. Hangi adla çağrılıyorsunuz?”

“Felix, sayın genel müdür.”

“Bu ismi de beğenmedim. Felix – Felix, çok özel ve iddialı bir ismi çağrıştırıyor. Sizin adınız burada Armand olsun...”

“Adımın değişmesi beni çok sevindirir, sayın genel müdür.”

“Sevindirir ya da sevindirmez. Armand bu akşam tesadüfen işten ayrılan asansörcü çocuğun adı. Bu işe onun yerine yarın siz başlayabilirsiniz. Şimdi sizi asansörcü çocuk olarak bir deneyelim bakalım.”

“Sayın genel müdürüm, benden memnun kalacağınıza ve o işi Eustache’tan daha iyi yapacağıma söz veriyorum...”

“Eustache neyi iyi yapmamış ki?”

“Asansörü ya fazla yukarıda ya da fazla aşağıda bırakarak katlarda tehlikeli basamaklar oluşturuyor, sayın genel müdür. Ancak bunu asansöre kendi düzeyindekilerle bindiğinde yapıyor. Eğer onu doğru anladıysam, saygın konukları çıkarıp indirirken daha dikkatli davranıyor. Görevini böyle düzensiz yapmasını hiç de övgüye değer bulmadım.”

“Aslında burada öveceğiniz bir şey yok! Yoksa siz sosyalist misiniz?”

“Yok, hayır, sayın genel müdür! Gelen konukları çok etkileyici buluyorum ve onların takdirini kazanmayı sabırsızlıkla bekliyorum. Yani demek istiyorum ki, eğer bir insan işini iyi yapmayı beceriyorsa, işini iyi yaptığını göstermesinin fazla bir önemi olmasa da, işine hile karıştırmamayı öğrenmesi gerekir.”

“İşyerimizde sosyalistlere asla yer yoktur.”

“Ça va sans dire, monsieur le...”⁴¹

“Hadi gidin şimdi, Knull! Aşağıda, bodrum katındaki depodan görevinize uygun bir üniforma alın! Onları biz veriyoruz ancak ayakkabılarınızı kendiniz alıyorsunuz; dikkatinizi çekmek isterim ki, sizin ayakkabılarınız...”

“Kısa sürede düzeltilebileceğim bir hata bu, sayın genel müdür. Yarın sabaha kadar mutlaka giderilmiş olacak. İşletmeye karşı olan sorumluluklarımı çok iyi biliyorum ve sizi temin ederim ki, görüntüme ilgili eleştirilebilecek en küçük bir nokta bile olmayacaktır. Söylemeye izin verirseniz, üniformayı giyeceğim için çok seviniyorum. Vaftiz babam Schimmelpreester bana çeşit çeşit kostümler giydirmeyi çok severdi ve her ne kadar doğuştan var olan bir yeteneği övmeye gerek yoksa da, giydiğim kostümlerle çok iyi bütünleştiğim için beni hep överdi. Ancak asansörcü üniformasını şimdiye kadar hiç giymemiştim.”

“Evet, bu üniforma içinde güzel kadınların hoşuna gidecek olmanız sizin için bir felaket olmayacaktır. *Adieu*,⁴² bugün size burada ihtiyaç yok. Öğleden sonra Paris’i güzelce bir gezin! Yarın sabah erkenden bir başka asansör görevlisiyle birkaç defa aşağı yukarı inip çıkın, mekanizmanın nasıl çalıştığını size göstermelerini isteyin, son derece basit; sizin zekânız bunun için yeterli.”

“Ona sevgiyle yaklaşmak gerekir,” diye yanıt verdim. “Asansörü en küçük bir basamak bile aşağıda ya da yukarıda bırakmayacak kadar düzgün durdurmak için elimden geleni yapacağım,” dedim ve yaşarttığım gözlerimle, “*Du reste, monsieur le directeur général*,” diyerek ekledim: “*les paroles me manquent pour exprimer...*”⁴³

“*C’est bien, c’est bien*,⁴⁴ şimdi işim var,” dedi ve tiksinti duyan bir yüz ifadesiyle tekrar başını benden çevirdi. Bu benim canımı sıkamazdı. Hemen bir merdiven aşağıdaki bodrum katına indim, üstünde “Magasin” yazan kapıyı buldum ve çaldım çünkü öğle olmadan o saat tamircisine ulaşmak istiyordum. Eski püskü eşyaların atıldığı ya da bir tiyatronun kostüm odasını andıran bir depoda yaşlı bir adam oturmuş, gözünde gözlükleri, gazete okuyordu, deponun içi çalışanların giydikleri renkli renkli çok sayıda giysi ve üniformalarla doluydu. İsteğimi bildirdim ve isteğim ânında yerine getirildi.

“*Et comme ça*,” dedi yaşlı adam, “*tu voudrais t’apperêter, mon petit, pour promener les*

jolies femmes en haut et en bas?"⁴⁵

Bu ulus bundan hiç vazgeçemiyor. Yaşlı adama göz kırparak bunun benim arzum ve görevim olduğunu teyit ettim.

Gözünün ucuyla bana şöyle bir baktı ve askılıktan hemen kırmızı süslemeli, kum rengi üniformalardan bir ceket ve pantolon indirdi ve kolumun üstüne koydu.

"Prova yapsaydım daha iyi olmaz mıydı?" diye sordum.

"Gerek yok, gerek yok. Verdiğim şey, senin üstüne olur. *"Dans cet emballage la marchandise attirera l'attention des jolies femmes."*⁴⁶

Yüzü kırış kırış olmuş ihtiyar adamın aklında aslında başka şeylerin olması gerekirdi. Ama o son derece mekanik konuşuyordu ve ben de son derece mekanik bir şekilde göz kırparak ona karşılık verdim ve oradan ayrılırken ona, *"Mon oncle,"*⁴⁷ dedim ve bütün kariyerimi kendisine borçlu olacağımdan emin olduğumu söyledim.

Depoya inen asansörle beşinci kata çıktım. Acele etmem gerekiyordu, zira Stanko'nun benim yokluğumda bavulumu rahat bırakıp bırakmayacağı sorusu beni biraz huzursuz ediyordu. Yukarı çıkarken zil çalıyor ve asansör katlarda duruyordu. Kibar insanlar binince, onlara yer vermek için iyice geriye çekilip duvara yaslanıyordum; lobiden binen bir hanım ikinci katta, birinci kattan binen ve İngilizce konuşan evli bir çift de üçüncü katta inmek istediler. İlk binen hanım çok dikkatimi çekti ve beni heyecanlandırdı – aslına bakılırsa "heyecan" sözcüğü çok yerindeydi; çünkü ben onu tatlı bir heyecanla ve küt küt atan kalbimle izliyordum. Bu hanımı tanıyordum. Her ne kadar başına balıkçıl tüyleriyle süslenmiş çan biçiminde bir şapka yerine geniş kenarlı ve saten süslemeli başka bir şapka takmışsa da, ben onu bir yerlerden tanıyordum; şapkasının üstüne atılmış beyaz tül, çenesinin altından bağlanmış bir halde mantosunun üzerinden aşağıya doğru sarkıyordu. Üstündeki manto da dünkünden farklıydı; her ne kadar daha hafif ve daha açık renkli kumaş kaplı kocaman düğmeleri olsa da, hiç kuşku yok ki, bu kadın gümrükten geçerken yanımda duran hanımdı ve beni bu kadına bağlayan şey, şimdi bende olan o mücevher kutusuydu. Ben onu gümrük memuruyla yaptığı tartışma sırasında gözlerini kocaman kocaman açmasından tanıdım; herhalde bu onda alışkanlık haline gelmişti zira aynı şeyi hiçbir neden olmadan da yapıyordu. Aslına bakılırsa, gayet güzel olan yüz hatları, sinirlenince çirkinleşebiliyordu. Görebildiğim kadarıyla, kırk yaşlarındaki bu kumral kadının görüntüsünde, kendisiyle olan hassas ilişkimi bozacak başka bir şey yoktu. Dudaklarının üstündeki koyu renkli ayva tüyleri pek de kötü durmuyordu. Bal rengi gözleri, kadınlarda benim çok beğendiğim göz rengiydi. Keşke o güzel gözlerini öyle sevimsiz bir şekilde kocaman kocaman açıyor olmasaydı! Onu bu zorunlu alışkanlığından vazgeçirmem gerektiğini hissediyordum.

Ama belli ki ikimiz de aynı anda inmişiz otele – tabii kendi durumumda inmek sözcüğünü kullanabilirsem. Salt bir rastlantı, yanakları kızaran resepsiyon görevlisinin önünde onunla yeniden karşılaşmamı engellemişti. Asansörün dar kabininde, onun çok yakınında durmak tuhaf bir biçimde aklımı başımdan almıştı. Dün akşam ya da bu sabah bavulumu boşaltırken mücevher kutusunun eksik olduğunu fark ettiğinden beri, düşüncelerini bana, hiç tanımadığı, hiç görmediği ve şimdi bile varlığının farkında olmadığı bir insana odaklamıştı. Benim için kaygılanan okuru şaşırtacak olsam da, kadının düşüncelerinde beni izlemesine düşmanca bir anlam yüklemekten kendimi alamıyordum.

Onun beni anımsaması, kim olduğumu sormasının bana karşı yönelecek adımlara dönüşebilmesi ve belki de şu anda attığı adımlardan geri dönüyor olma olasılığı gerçi kısaca aklımdan geçti; ama zihnimde buna ciddi bir inandırıcılık kazandıramadım ve onun aradığı şeyin çok yakınında olduğunu sezemeyişinin büyümesine karşı koyma gücünü kendimde bulamadım. Bu yakınlığın böyle kısa süreli olmasına, yalnızca ikinci kata kadar sürmesine ikimizin adına da çok üzüldüm! Beni düşündüğüne inandığım bu kadın asansörden inerken, kızıl saçlı asansörcü çocuğa, “*Merci, Armand,*” dedi.

Bu çok dikkat çekici bir durumdu; kısa bir süre önce gelmesine rağmen kadının asansörcü çocuğun adını biliyor olması, onun insanlara dostça davranmasının bir göstergesiydi. Belki de onu uzun zamandır tanıyordu ve Saint James and Albany Oteli’ne sık sık gelen bir müşteriydi. Çocuğun adını duyunca sarsılmıştım ancak bizi yukarı çıkaranın Armand olması beni daha da çok sarsmıştı. Asansördeki bu buluşma belli ki daha önce pek çok kez tekrarlanmıştı.

Asansör yukarı çıkarken, arkamda duran kızıl saçlı çocuğa, “Kim bu hanım?” diye sordum.

Kabalık edip soruma yanıt vermedi. Buna rağmen dördüncü katta inerken, soruma şunu da ekledim:

“Bu akşam işten ayrılan Armand siz misiniz?”

Kaba bir şekilde, “Bu seni hiç ilgilendirmez,” dedi.

“Şimdi biraz daha fazla ilgilendiriyor beni,” diye karşılık verdim. Zira Armand artık benim. Sizin bıraktığınız yerden ben başlıyorum. Sizin halefiniz benim ve kesinlikle sizin gibi kaba biri olmayacağım.”

Asansörün kapısını suratıma kapatırken, “*Imbécile!*”⁴⁸ dedi bana.

Yukarıdaki dört numaralı yatakhaneye tekrar girdiğimde, Stanko uyuyordu. Alelacele şunları yaptım: Duvardaki raftan bavulumu aldım, onu banyoya taşıdım, Stanko’nun Tanrı’ya şükür dokunmadığı mücevher kutusunu içinden çıkardım, ceketimi ve yeleşimi çıkardıktan sonra, o sarı yakutlu pırlanta kolyeyi boynuma taktım ve biraz uğraşarak klipsini ensemin üstünden kitledim. Daha sonra çıkardığım giysilerimi tekrar giydim ve öteki küçük parçaları, özellikle de pırlanta kolyeyi sağ ve sol cebime yerleştirdim. Bunu yaptıktan sonra bavulumu tekrar yerine koydum ve üniformamı kapının yanındaki dolaba astım, paltomu giyerek başlığımı başıma geçirdim ve kendisinden hoşlanmadığım Armand’la tekrar karşılaşmamak için beş kat merdiveni de koşarak indim ve Rue de l’Échelle au Ciel’in yolunu tuttum.

Ceplerim mücevherlerle doluydu ama benim otobüse binecek beş kuruş param yoktu. Zor koşullar altında ve yürüyerek gitmek zorundaydım; çünkü gideceğim yolu sora sora bulmam gerekiyordu ve ayrıca koşarcasına yürüdüğüm ve yokuş çıktığım için kısa bir süre sonra ayaklarım ağırlaştı ve hızım kesilmeye başladı. Sora sora bulduğum Montmartre Mezarlığı’na ancak kırk beş dakikada varabildim. Stanko’nun tarifi doğru çıktığı için, Rue Damrémont’dan geçerek “Akıllı Bakireler” adlı küçük bir yan sokağa girdim ve birkaç adım sonra hedefime ulaştım.

Paris gibi dev bir yerleşim merkezi pek tabii birçok bölgeden ve semtten oluşmaktadır ve bunlardan çok azı ait olduğu bütünün haşmetini göstermektedir. Metropollerin görkemli ön cephelerinin arkasında kendi işini yapan ve kendi kendine yeten küçük burjuva yaşamı

hâkim. “Cennet Yolu” sakinlerinden bazıları Avenue de l’Opéra’nın ışıklarını ve bütün dünyanın bulunduğu İtalyan Bulvarı’ndaki insan kalabalığını belki de yıllarca hiç görmemişlerdi. İnsanın ruhunu ferahlatan bir taşra ortamında buldum kendimi. Sessiz sakin trotuvarların sonlarına dizilmiş sade ve basit evler vardı ve bunların giriş katlarında arada sırada bir bakkal dükkânı, bir kasap, bir fırıncı ya da bir eyer atölyesi göze çarpıyordu; bunlar vitrinlerine koydukları üç beş parça şeyi müşterilerine sunuyorlardı. Bunların arasında bir saat tamircisi de olmalıydı. 92 numaralı bu dükkânı bulmam çok kolay oldu. Dükkânın kapısında “Pierre Jean-Pierre, Horloger” adı yazılıydı, yan taraftaki vitrinde çeşit çeşit saatler teşhir edilmişti: Kadın ve erkeklerin kullandıkları cepsaatleri, metal çalar saatler ve şöminelerin üzerlerine asılan ucuzundan sarkaçlı duvar saatleri.

Kapı kolunu aşağıya doğru bastırdım ve kapının açılmasıyla birlikte harekete geçen bir çanın çınlayan sesiyle içeri girdim. Bir büyütecin ahşap çerçevesini gözünün üstüne sıkıştırmış olan dükkân sahibi, içinde saatlerin ve zincirlerin teşhir edildiği vitrini andıran bir tezgâhın arkasında oturmuş, bir müşterinin cepsaatinin çark mekanizmasını tamir ediyordu. Etraftaki masa saatlerinin ve ayaklı saatlerin birbirine karışan tik tak sesleri dükkânın içini dolduruyordu.

“Günaydın, usta,” dedim. “Yelek cebim için bir saat ve ona uygun güzel bir zincir almak istiyorum.”

Gözündeki büyüteci çıkararak, “İstediyini alabilirsin, çocuğum,” dedi, “herhalde altın olanlarından istersin?”

“Hayır, öyle bir zorunluluğum yok,” diye yanıt verdim. “Parıltıya ve gösterişe önem veren biri değilim ben. Önemli olan saatin kalitesi ve düzgün çalışıyor olması.”

“Bunlar çok yerinde ilkeler. Öyleyse gümüş olanından bakalım,” dedikten sonra tezgâh masasının iç cam duvarını açtı ve teşhirden birkaç parça çıkarıp görmem için tezgâhın üstüne koydu.

Cılız bir adamcağızdı, başında dik dik duran saçları vardı ve elmacikkemikleri çok fazla yukarıdaydı; aslında kabarık yanaklarından başlaması gerekirken, neredeyse gözlerinin altından başlıyordu ve yüzünün bir kısmını örtüyordu. İnsanın görmeyi istemeyeceği türden bir yaratıktı.

Bana tavsiye ettiği kurma saplı gümüş cepsaatinin fiyatını sordum. Yirmi beş frank ediyordu.

“Bakın, ustacığım,” dedim, “benim amacım bu çok hoşuma giden saati peşin parayla almak değil. Ben bunu daha çok eski bir alışveriş biçimi olan takas yöntemiyle yapmak istiyorum. Bu yüzüğü görüyor musunuz?” Bu arada özel bir yerde, yani ağzını diktiğim ceketimin sağ cebinden bu an için hazır tuttuğum gri incili yüzüğü çıkarmıştım.

“Düşüncem, size bu sevimli parçayı satmak ve bunun değeri ile saatin değeri arasındaki farkı sizden nakit olarak almak,” dedim, “başka türlü söylemek gerekirse, saatin ücretini size yüzükten alacağım parayla ödeyeceğim; daha değişik ifade edecek olursam, fiyatını çok uygun bulduğum bu saatin ücretini, yüzüğün bedeli olarak bana takdim edeceğinizi düşündüğüm iki bin franktan düşmenizi rica ediyorum. Bu küçük işlem hakkında ne düşünüyorsunuz?”

Gözlerini kısarak elimdeki yüzüğe tekrar tekrar baktı ve sonra aynı şekilde benim yüzüme de baktı; bu sırada dümdüz yanaklarında hafif bir titreme belirdi.

“Kimsiniz? Bu yüzüğü nereden buldunuz?” diye sordu kısık bir ses tonuyla. “Siz beni ne sanıyorsunuz? Ne biçim bir alışveriş öneriyorsunuz bana? Ben saygın bir insanım, dükkânımı hemen terk edin!”

Üzgün bir şekilde başımı öne eğdim ve kısa bir süre sustuktan sonra, içtenlikle dedim ki:

“Jean-Pierre Usta, yanılıyorsunuz. Benim de tahmin ettiğim gibi kuşkusuz güvensizlikten kaynaklanan bir yanılğı içindediniz. İnsan sarrafı birisi olarak bu yanılğıdan kendinizi kurtarmalısınız. Gözlerimin içine bakın, söyleyin bakalım, korkmanız gereken biri gibi mi görünüyorum ben? Bu ilk tepkinizden dolayı size kıyamıyorum, bu anlaşılır bir durum. Ama ikincisine gelince; eğer benimle ilgi düşünceniz kişisel izlenimlerinizin sonucu olmasaydı, büyük hayal kırıklığına uğrardım.”

Başını aşağı yukarı oynatarak yüzüğe ve benim yüzüme ilgiyle bakmaya devam etti.

“Benim işyerimi nereden biliyorsunuz?” diye sordu.

“Çalıştığım kurumdan ve aynı zamanda oda arkadaşım olan birinden,” diye yanıt verdim. “Onun sağlığı şu sıralar pek iyi değil. İsterseniz, ona geçmiş olsun dileklerinizi iletirim. Adı Stanko.”

Tedirginlik içinde ve titreyen yanaklarıyla bir aşağı bir yukarı bakarak beni süzmeye devam ediyordu.

Ancak ben onun yüzüğü alma isteğinin, korkusunun önüne geçtiğini çok iyi anlıyordum. Kapıya bir göz atarak yüzüğü elimden aldı ve onu saatleri tamir ederken kullandığı büyüteçle kontrol etmek için çabucak tezgâhın arkasındaki yerine oturdu.

“Ama bu hatalı,” dedi; bununla inciyi kastediyordu.

“Bunun hiç farkında değildim,” diye karşılık verdim.

“Size inanıyorum. Bunu sadece işin uzmanı anlar.”

“Pek de kolay anlaşılamayan böylesine bir hata, yüzüğün değerini hesap ederken o kadar da önemli olmaz. Ya pırlantalar, onlara ne diyorsunuz?”

“Çerçöp, kırıntı, işe yaramaz yıpranmış şeyler, sadece dekorasyon – ancak yüz frank eder,” dedi ve yüzüğü ikimizin arasına doğru, daha çok da bana doğru, cam tezgâhın üstüne attı.

“Doğru duymadım herhalde!”

“Doğru duyamadığınızı düşünüyorsanız, çocuğum, şu döküntülerinizi hemen alın ve toz olun.”

“Ama o zaman saati satın alamam.”

“*Je m'en fiche,*”⁴⁹ dedi. “*Adieu.*”

“Lütfen böyle konuşmayın, Jean-Pierre Usta,” dedim, “alışveriş işimize sorumsuzlukla yaklaştığınız için nezaket gösterip sizi suçlayamıyorum. Aşırı pintiliğinizle henüz başlamamış olan pazarlığımızı tehlikeye sokuyorsunuz. Bu çok değerli yüzüğün değerinin size önereceğim miktarın yüzde biri bile olmadığını bilmezden geliyorsunuz. Ama kaçırılmaması gereken çok büyük bir fırsat, bana karşı olan davranışınızı buna göre ayarlamalısınız.”

Gözlerini iyice açarak yüzüme baktı ve doğuştan bozuk olan yanaklarının titremesi belirgin bir şekilde artmıştı. Kapıya tekrar bir göz attı ve kafasıyla işaret edip dişlerinin arasından konuşarak, “Hadi gel, buraya gir,” dedi. Yüzüğü eline aldı, beni de tezgâhın

etrafından dolaştırdı ve arka taraftaki havalandırılmamış ve penceresi olmayan bir odanın kapısını açtı, odanın ortasında üstü kadife ve dantel örtülü yuvarlak bir masa vardı; usta, masanın üstünden aşağı doğru sarkan ve beyaz ışık veren lambayı yaktı. Odanın içinde bir para kasası ya da yangına dayanıklı bir para dolabı ve küçük bir yazı masası da vardı, burası sıradan bir oturma odası ile bir işyeri bürosu arası bir mekândı.

“Hadi göster bakalım, nelerin var?” dedi saat tamircisi.

“İzin verirsiniz, önce şu üstümdekileri çıkarayım,” dedim ve paltomu çıkardım. “Şimdi daha iyi.” Sonra parti parti kaplumbağa derisi kaplı tarağı, safirli göğüs iğnesini, meyve sepeti şeklindeki broşu, beyaz incili bileziği, yakut taşlı yüzüğü ve en büyük kozum olarak da pırlanta kolyeyi ceplerimden çıkardım ve masanın üstündeki dantel örtünün üstüne sıraladım. Daha sonra sarı yakutlu gerdanlığı da boynumdan çıkardım ve eşantiyon olarak onu da masadakilerin yanına koydum.

“Peki bunlara ne diyorsunuz?” diye sakin ve mağrur bir edayla sordum.

Gözlerinin parlamasını ve dudaklarının şapırdamasını saklamaya çalıştığımı görüyordum. Ancak birkaç parça daha çıkaracağımı bekliyormuş gibi bir tavır takındı ve sonunda kuru bir sesle:

“Ee, hepsi bu kadar mı?” dedi.

“Hepsi mi?” diye tekrarlardım. “Usta, satın almanız için size daha önce böylesine zengin bir koleksiyon sunulmuş gibi davranmamalısınız.”

“Herhalde koleksiyonunu hemen elinden çıkarmak istiyorsun, öyle mi?”

“Onları hemen elimden çıkarmak istememi gözünüzde fazla büyütmeyin,” diye karşılık verdim. “Eğer onları makul bir fiyatla satmak isteyip istemediğimi soruyorsanız, o zaman size katılabilirim.”

“Doğrusu bu, çocuğum” dedi. “Sana mantıklı davranmanı tavsiye ederim.”

Bunu söyledikten sonra kadife kaplı koltuklardan birini çektim ve masanın üstündeki objeleri incelemek için oturdum. Onun buyur demesini beklemeden ben de bir koltuk çekip yanına oturdum ve bacak bacak üstüne atarak onu seyrediyordum. Her bir parçayı eline alıp tek tek inceleyip daha sonra örtünün üstüne atarken, ellerinin nasıl da titrediğini belirgin bir şekilde görüyordum. Belli ki bu davranışıyla aşırı isteğinin neden olduğu titremeyi örtbas etmek istiyordu, omuzlarını tekrar tekrar oynatıyordu; özellikle de –bu iki defa oldu– elinden aşağı doğru sarkan pırlanta kolyenin her tarafına bakıp hohlayarak parmaklarının arasında yavaş yavaş gezdirirken yapıyordu bunu. Kolyeyi eliyle havada şöyle bir çevirdikten sonra, “Beş yüz frank,” demesi daha saçma geldi bana.

“Sormama izin verirsiniz, hangisi için?”

“Hepsi için.”

“Şaka yapıyorsunuz.”

“İkimizin de şaka yapacak hali yok, çocuğum,” dedi. “Avını bana beş yüze bırakmak istiyor musun? Evet ya da hayır.”

“Hayır,” dedim ve ayağa kalktım. “Bunu düşünmüyorum. Eğer izin verirsiniz, hatıra mücevherlerimi tekrar toplayayım çünkü gördüğüm kadarıyla saygısızca kazıklanmak üzereyim.”

“Saygınlık sana pek de yakışıyor,” diye alay etti benimle. “Yaşına göre böylesine güçlü bir karaktere sahip olman dikkate değer. Bu özelliğinden dolayı seni ödüllendireyim ve altı

yüz diyeyim.”

“Bu yine de bir adım ancak bununla komiklik alanını terk etmiş olmuyorsunuz. Doğru, ben olduğumdan daha genç görünüyorum, sevgili bayım ancak bana çocuk muamelesi yaparak bir yere varamazsınız. Ben bu mücevherlerin gerçek değerini biliyorum ancak gerçek değeri üzerinde ısrar edecek kadar da aptal değilim, alıcının vereceği paranın ahlaki ölçülerden uzak kalmasına da izin veremem. Sonuçta biliyorum ki, bu piyasada başka rakipler de var, onları bulmasını da bilirim.”

“Öteki yeteneklerinin yanı sıra ağzın da iyi laf yapıyor. Ancak beni tehdit ettiğin rakiplerin oldukça iyi organize olduklarını ve ortak ilkeler saptadıklarını hiç aklına getirmiyorsun.”

“Sorum çok basit, Jean-Pierre Usta: Siz benim mücevherlerimi almak istiyor musunuz, yoksa başkasına mı satayım?”

“Aslında onları almak istiyorum ancak daha önce de konuştuğumuz gibi mantıklı bir fiyatla.”

“Peki ne kadar olur?”

“Yedi yüz frank – son sözüm bu.”

Hiç konuşmadan mücevherleri, özellikle de pırlanta kolyeyi ceplerime geri koymaya başladım.

Titreyen yanaklarıyla beni seyrediyordu.

“Aptal çocuk,” dedi, “şansının kıymetini bilmiyorsun. Bunun ne kadar çok para olduğunu düşün, yedi yüz ya da sekiz yüz frank benim için de çok para, cebine koyacak olan senin için de. Sekiz yüz elli frankla neler neler yapmazsın ki – güzel kadınlar, giysiler, tiyatro biletleri, güzel yemekler. Bunları yapacağın yerde aptal bir soytarı gibi mücevherleri uzun süre ceplerinde taşımak istiyorsun. Dışarıda polisin seni beklemediğini biliyor musun? Benim taşıyacağım riski hesaba katıyor musun?”

Buna karşılık ben de ona, “Bu parçalarla ilgili gazetelerde bir şey gördünüz mü?” diye sordum.

“Henüz değil.”

“Görüyor musunuz? Demek ki bir şey yok, her ne kadar gerçek değeri yaklaşık on sekiz bin frank olsa da. Aslında sizin riskiniz tamamen kuramsal. Şu anda para sıkıntısı çektiğim için size hiç yapmamam gereken bir teklifte bulunmak istiyorum. Bana gerçek değerinin yarısını, yani dokuz bin frank verin ve pazarlığımız usule uygun olsun.”

Yüzüme bakarak büyük bir kahkaha attı; kahkaha atarken onun çarpık çürük dişlerini seyretmek hiç de eğlenceli değildi. Kahkaha atmaya devam ederek kendisine önerdiğim meblağı tekrarlayıp durdu. Sonunda birden ciddileşerek:

“Sen delisin,” dedi.

“Ben bunu biraz önce söylediğiniz son sözden sonra ilk sözünüz olarak kabul ediyorum. Biliyorum, bundan da vazgeçeceksiniz,” dedim.

“Dinle genç adam, şu kesin ki bu senin gibi yeniyetme birisinin kotarmaya çalıştığı ilk işi olmalı, öyle değil mi?”

“Peki, öyle olsa ne olur?” diye karşılık verdim. “Bu piyasaya yeni çıkan bir yeteneğin ilk canlı hamlesini dikkate almalısınız! Böyle bir yeteneği aptalca cimriliğiniz yüzünden geri çevirmeyin, aksine biraz cömertçe davranın ve onu kendi çıkarınız için kazanın; çünkü bu

yetenek, fırsatın ayaklarına geldiğinin farkında olan, genç ve gelecek vaat edenleri takdir etmesini bilen alıcılara gitmek yerine, doğruca size gelecek ve kim bilir daha neler neler getirecektir!”

Şaşkın şaşkın bana bakıyordu. Buruşmuş kalbinde dudaklarımdan çıkan güzel sözlerimi değerlendirdiğine hiç kuşku yok. Şunları eklemek için onun duraksamasından yararlandım:

“Bizim böyle olası hesaplamalarla, teklifler ve karşı tekliflerle uğraşmamızın hiçbir anlamı yok, Jean-Pierre Usta. Koleksiyondaki her bir parçanın değerini teker teker hesap edelim. Bunun için biraz zaman harcamamız gerekecek.”

“Benim için sorun değil,” dedi. “Öyleyse parçaları tek tek hesaplayalım.”

Aslında kötü bir hata yapmıştım. Toptan fiyat üzerinde anlaşmış olsaydık, kuşkusuz hiçbir zaman 9.000 frankı tutturamayacaktım. Ama masada birlikte otururken ve saat tamircisi o iğrenç tahminlerini söyleyip önündeki kâğıda not ederken, her bir parçanın değeri için pazarlık edip savaşmakla öngördüğümüz değer in çok altına düşmüş oldum. Pazarlığımız uzun sürdü, aşağı yukarı kırk beş dakika ya da biraz daha fazla devam etti. Bu arada dükkânın kapısındaki çingırağın sesi duyuldu ve Jean-Pierre kapıya yönelirken, emreder bir ses tonuyla, “Sesini çıkarma!” dedi kulağıma fısıldayarak.

Sonra tekrar geldi ve pazarlığımız devam etti. Pırlanta kolyeyi 2.000 franka çıkardım; ama eğer bu bir başarıysa, bu benim tek başarımdı. Sarı yakutlu kolyenin güzelliği, göğüs iğnesini süsleyen safirin, bileziğın üstündeki beyaz incinin, yakutun ve gri incilerin paha biçilmez değer de olduğuna Tanrı’yı şahit göstermem boşunaydı. Yüzüklere 1.500 istedim, zincir dışındaki öteki takılara dişe diş bir pazarlıkla 50 ve 300 frank arasında bir fiyat istedim. Hepsinin toplamı 4.450 frank ediyordu. Eline düştüğüm bu alçak herif, sanki bu fiyat karşısında dehşete kapılmış ve neredeyse iflas bayrağını çekmiş gibi bir tavır sergiledi. Alacağım gümüş saatin fiyatını bu koşullar altında 25 frank yerine 50 franka çıkaracağını söyledi – yani benim üzüm sepeti şeklindeki o güzel altın broşa biçtiğim fiyatın aynısını istemişti. Pazarlığımızın sonunda 4.400 franka anlaştık. Peki, Stanko’nun payı ne olacak, diye düşündüm. Alacağım para büyük kesintiye uğramıştı. Ancak kabul etmekten başka çarem yoktu. Jean-Pierre çelik kasayı açtı, benim üzgün bakışlarım altında satın aldığı mücevherleri içine koydu ve önüme, masanın üstüne dört adet binlik ve dört adet de yüzlük banknot koydu.

Başımı salladım.

Binlik banknotları tekrar ona uzatarak, “Bunları bana bozar mısınız?” dedim, o da şöyle yanıt verdi:

“Bak, aferin! Ben yalnızca senin davranış biçimini test etmek istedim. Gördüğüm kadarıyla alışveriş işinde çok fazla dikkat çekmek istemiyorsun. Bu hoşuma gitti.” Binlik banknotları yüzlükler halinde, bazılarını da altın ve gümüş olarak verirken, “Zaten senin her şeyini çok beğeniyorum,” diye devam etti, “bana güven telkin etmiş olmasaydın, ben de kurallarımı çiğneyip sana karşı böyle cömert davranmazdım. Bak, ben seninle ilişkimizi sürdürmek istiyorum. Senin geleceğinin parlak olduğu doğru. Senin insana sıcak gelen bir yanın var. Adın ne senin?”

“Armand.”

“Peki, Armand, tekrar gelerek müteşekkir olduğunu göster bakalım! İşte bu da saatin. Takman için zinciri de hediye ediyorum.” (Onun hiçbir değeri yoktu). “Adieu, çocuğum!”

Yine gel! Alışverişimiz sırasında sana biraz âşık oldum.”

“Duygularınızı saklamayı çok iyi bildiniz.”

“Hiç de iyi saklayamadım, hiç de iyi saklayamadım!”

Böyle karşılıklı şakalaşarak ayrıldık. Ben Boulevard Haussmann’a giden bir otobüse bindim ve bulvarın yan sokaklarından birindeki bir ayakkabıcı dükkânına girdim, yumuşak ve sağlam bağcıkları olan güzel bir çift potin aldım ve eskileri artık görmek istemediğimi söyleyerek satın aldığım potinleri ayağımdan çıkarmadım. Daha sonra yakındaki Printemps mağazasında reyon reyon dolaşarak önce ufak tefek ihtiyaçlarımı karşıladım: Üç dört gömlek yakası, bir kravat ve buna uygun bir ipek gömlek ve ayrıca paltomun müflon cebinde sakladığım bere yerine yumuşak bir şapka, çok güzel bir baston şemsiye, süet deri eldivenler ve kertenkele derisinden yapılmış bir de cüzdan satın aldım. Daha sonra konfeksiyon reyonuna geçtim ve üzerime cuk oturan, kıvrılabilir dik yakasıyla ve mavi beyaz kırçılı kravatla kendime çok yakışan düz gri renkli, hafif yün kumaştan yapılmış bir elbise satın aldım. Giydiğim elbiseyi üstümden çıkarmadım, üstümden çıkan eski püskü şeyleri de bana yollamaları için eğlence olsun diye “Pierre-Jean-Pierre, quatre-vingt-douze, Rue de l’Échelle au Ciel” adresini yazdırdım.

Yeni giysilerimle kendimi çok iyi hissediyordum, baston şemsiyemi koluma asarak kırmızı şeritlerle bağlanmış beyaz alışveriş paketimin tahta sapını eldivenli parmaklarımla tutarak Printemps’dan dışarı çıktım, kim olduğumu bilmeden beni zihninde canlandıran kadının kendine yakıştırabileceği bir görüntüye sahip olduğum düşüncesi beni daha da çok keyiflendiriyordu. Dış görüntümü ilişkimize uygun bir şekle sokmuş olmamdan kuşkusuz hoşlanırdı. Yaptığım alışverişlerden sonra vakit bir hayli ilerlemişti ve karnım acıkmıştı. Bir *brasserie*’ye gidip balık çorbası, yanında garnitürü olan kocaman bir biftek, peynir ve meyveden oluşan muhteşem bir yemek ısmarladım ve yemeğimin yanında iki tane de bira içtim. Karnım iyice doyduktan sonra, dün önünden geçerken neşeli hallerini görüp kıskandığım insanların yaşadıklarını ben de yaşamalıyım, diye düşündüm; öyleyse İtalyan Bulvarı üzerindeki kafelerden birinde oturup trafiğin akışını seyretmeliydim. Böyle de yaptım. Sıcacık bir kömür mangalının yanındaki küçük bir masaya oturdum; sigaramı tütürüp duble biramı yudumlarırken, kâh önümden geçen renkli ve gürültülü yaşam trenine kâh bacak bacak üstüne atıp ayağımdaki o harika bağcıklı bota bakıyordum. O kadar çok hoşuma gitmişti ki, bir saat kadar orada oturdum. Eğer masanın altında, ayaklarımın arasında sürünerek çöp toplayanların sayısı çok fazla artmış olmasaydı, belki de daha fazla otururdum. Üstüne eski püskü elbiseler giymiş yaşlı bir adama ve attığım sigara izmaritlerini toplayan sefil görünümlü bir oğlan çocuğuna, gizlice aşağıya eğilip birine bir frank diğerine de on metelik vererek onları inanamayacakları şekilde mutlu etmiştim; bu davranışım başka sefil insanların da başıma üşüşüp beni rahatsız etmelerine neden olmuştu. Dünyanın bu sefaletine tek bir kişinin yetmesi mümkün olmayacağı için buradan uzaklaşmak zorunda kalmıştım. Ancak şunu itiraf etmek istiyorum ki, bende dün akşam ortaya çıkan bu yardım etme isteği, o kahveye gidip oturduğum sırada çok önemli rol oynamıştı.

Orada otururken, kafamı meşgul eden şeyler sadece maddi düşünceler değildi, bunlar daha sonraki boş zamanlarımda da aklımdan çıkmıyordu. Stanko’yu nasıl halledecektim? Onunla ilgili çok zor bir karar beni bekliyordu. Ya beceriksizce ve çocukça davranarak mücevherler için öngörülen fiyata kıyısından köşesinden bile yaklaşmadığımı itiraf edip bu

utanç verici başarısızlığıma uygun olarak ona en fazla bin beş yüz frank verecektim ya da kendi onurumu korumak uğruna ve onun yararına yalan söyleyip öngördüğümüz paraya yaklaştığım numarasını yapacaktım; ama bu durumda ona aldığım paranın iki mislini vermem gerekecekti, öyle ki tüm bu güzel şeylerden aldığım paradan geriye kalan miktar, Jean-Pierre Usta'nın ilk başta yaptığı utanç verici fiyat teklifine yaklaşmış olacaktı. Hangisine karar vermeliydim? Aslında gururumun ya da kibrimin açgözlülüğüme üstün geleceğini hissediyordum.

Kafede geçirdiğim zamandan sonra çok az bir giriş ücreti karşılığında büyük ve muhteşem bir tabloya bakarak neşelendim; Austerlitz Savaşı'nı gösteren bu devasa resimde tüm doğayı kaplayan yanan köyler ve karınca gibi kaynayan Rus, Avusturya ve Fransız askerleri görülüyordu: Öylesine muhteşem resmedilmişlerdi ki, insanın yerlere atılmış silahların, çantaların ve ölmüş askerlerin gerçek mi yoksa sadece resim mi olduğunu algılaması çok zordu. İmparator Napoléon bir tepede, çevresinde kurmaylarıyla birlikte stratejik durumu elinde dürbünüyle izliyordu. Bakışlarımı bu tablodan ayırıp başka heyecan verici yere, bir balmumu müzesine gittim; orada her adımda çeşitli hükümdarlar, ünlü dolandırıcılar, çok meşhur sanatçılar ve tanınmış kadın katilleriyle karşılaşınca tatlı bir ürperti duydum, her an onların yanında olmak ve onlara adlarıyla ve sen diye hitap etmek, onların seni çağıracaklarını beklemek insana ürkütücü geliyordu ama hoş bir duygu da veriyordu. Rahip Liszt uzun beyaz saçlarıyla ve yüzündeki doğal siğilleriyle bir piyanonun başına oturmuş, ayağını pedalın üstüne koymuş ve gözlerini gökyüzüne dikmiş olarak balmumundan ellerini piyanonun tuşlarının üstüne koymuştu, onun hemen yakınında duran General Bazaine elindeki tabancayı onun şakaklarına yöneltmiş ama ateş etmiyordu. Bütün bunlar genç bir insanın ruhunu derinden etkileyen izlenimlerdi ancak benim algılama yeteneğim Liszt'e ve Lesseps'e rağmen yorulmamıştı. Görmek istediklerimin üstüne akşamın karanlığı çökmüştü, Paris dünkü gibi yanıp sönen rengârenk reklam ışıklarıyla pırıl pırıl parlıyordu; kent içinde biraz dolaştıktan sonra, bir buçuk saatimi bir varyete gösterisinde geçirdim, fok balıklarının burunlarının üzerinde yanan gaz lambalarını dolaştırdıkları, bir sihirbazın birinden aldığı ve bir havanın içine koyup dövdüğü altın saatin salonun biraz gerilerinde oturan ve saatle hiç ilgisi olmayan bir seyircinin pantolonun arka cebinden sapasağlam çıkardığı, solgun yüzlü bir şarkıcının, taktığı uzun siyah eldivenleriyle, derin ve boğuk sesiyle salona ahlaksızca şeyler sunduğu ve bir adamın usta bir şekilde karnından konuştuğu bir varyete gösterisinde. Bu harika programın sonunu bekleyemedim çünkü canım bir yerlerde sıcak çikolata içmek istiyordu, yatakhane dolmadan önce otele gitmek için acele etmek zorundaydım.

Avenue de l'Opéra ve Rue des Pyramides'den geçerek bizim otelin bulunduğu Rue Saint-Honoré'ye geri geldim ve otele yaklaşınca eldivenlerimi çıkardım çünkü üstümdekiler, beni güzel elbiseler giymiş konukların arasında çok fazla zorlayacakmış gibi geldi. Aslında dördüncü kata kadar hiçbir konuğun inmediği asansörde kimsenin dikkatini çekmemiştim. Bir kat daha yukarı çıkıp Stanko'nun yanına girdim; Stanko beni tavandan aşağı sarkan lambanın ışığında görüp üstümdekilere bakınca, gözleri faltaşı gibi açıldı.

“Bak hele,” dedi. “Bizimki amma da süslenmiş. Satış işi iyi gitmişe benziyor, öyle mi?”

Üstümdekileri çıkarıp yatağın önüne geldikten sonra, “Fena değil,” diye yanıt verdim. “Beklentilerim bütünüyle gerçekleşmemiş olsa da, oldukça iyi olduğunu söyleyebilirim,

Stanko; adam bağı olduğu loncanın en kötüsü değil, onunla nasıl konuşmak gerektiğini ve karşısında dik durmasını biliyorsan, onunla iş yapabiliyorsun. Dokuz bini kotardım. Şimdi izin verin, görevimi yerine getireyim!” Ayağımdaki bağcıklı botlarımı alt yatağın yanına koyduktan sonra kertenkele derisi cüzdanımdan üç bin frankı çıkarıp yün battaniyenin üstüne koydum.

“Seni sahtekâr seni!” dedi. “On iki bin aldığını biliyorum.”

“Stanko, size yemin ederim ki...”

Stanko kahkahaları koyuverdi.

“Heyecanlanmana gerek yok, şekerim!” dedi. “Senin ne on iki bin ne de dokuz bin aldığına inanırım, en fazla beş bin almışsındır. Bak, ben burada yatıyorum ve ateşim düştü. Böyle bir durumda insan, üstünden kalkan sarhoşluk halinden sonra yorgun düşüyor, biraz yumuşuyor ve duygusallaşiyor. İşte bu yüzden sana şunu itiraf edeyim ki, ben de dört ya da beş binden fazla alamazdım. Al, bin frankını sana geri veriyorum. Biz ikimiz de dürüst insanlarız, öyle değil mi? Sana da kendime de bayılıyorum. *Embrassons nous! Et bonne nuit!*”⁵⁰

26 . (Fr.) Sütü kahve. (Y.N.)

27 . (Fr.) İşe gidecek durumda değil mi hâlâ? (Ç.N.)

28 (Fr.) Bahçe. (Ç.N.)

29 (Fr.) Bu onun takma adı. (Ç.N.)

30 . (Fr.) Şu asansörü kullanmasını hiç öğrenemeyeceksin, Eustache, gondol kullanır gibi kullanıyorsun onu. (Ç.N.)

31 . (Fr.) Şimdi kızacağım! (Ç.N.)

32 . (Fr.) İşte bir filozof! (Ç.N.)

33 . (Fr.) Neyse geçelim. (Y.N.)

34 . (Fr.) Güzel bir kadın. (Ç.N.)

35 . (Fr.) Ah, Sayın Genel Müdür. Bana ciddi ciddi Fransızca konuşup konuşmadığımı mı soruyorsunuz? Çok affedersiniz ama bu beni o kadar çok eğlendiriyor ki! Gerçekte bu benim bir dereceye kadar anadilimdir – ya da daha doğrusu baba tarafından dilimdir çünkü zavallı babam –ruhu şad olsun– müşfik yüreğinde Paris için büyük bir tutku beslerdi ve her köşe bucağını tanıyıp sevdiği bu güzel şehirde bulunmak için her fırsattan yararlanırdı. Sizi temin ederim ki, o Échelle au Ciel gibi pek bilinmeyen daracık sokakları bile bilirdi. Paris’te, dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar kendini evinde hissedirdi. Sonuç ne mi oldu? İşte sonuç. Benim eğitimim büyük oranda Fransızca oldu, yabancı dil konuşma denince ben onu hep Fransızca konuşma şeklinde anladım. Sohbet etmek benim için hep Fransızca sohbet etmek demektir – ah bayım, zarıflık, uygarlık ve espri dili olan bu dil tam bir konuşma dilidir, konuşmanın ta kendisidir... Mutlu geçen çocukluk yıllarım boyunca, varlıklı ailelerin küçük çocuklarına büyük bir özenle bakan sevimli Matmazel Vevey’le konuşup durdum, Fransızca şiirleri bana o öğretti; bunlar kelimesi kelimesine dilime yerleşmiş olan ve her fırsatta tekrarladığım nefis şiirlerdir – Ülkemin kırlangıçları,

Bana aşklarımı anlatıyor musunuz? (Ç.N.)

36 . (Fr.) Üzgünüm, sayın genel müdür. İçimden şiiri şiddetle lanetlemek geliyor. (Ç.N.)

37 . (İng.) İngilizce konuşabiliyor musunuz? (Ç.N.)

38 . (İng.) Elbette konuşuyorum, efendim. Elbette efendim, konuşurum tabii. Niye konuşmayayım ki? Memnuniyetle konuşurum, efendim. Çok güzel ve çok rahat bir dil, gerçekten de öyle, çok güzel bir dil. Bana göre İngilizce geleceğin dilidir, efendim. Önümüzdeki elli yıl içinde İngilizcenin her insanın en azından ikinci dili olacağı konusunda sizinle iddiaya girerim, efendim... (Ç.N.)

39 . (İt.) Efendim, nasıl bir soru bu? Ben bu dile gerçekten âşığım, dünyanın bu en güzel diline. Sadece ağzımı açıyorum ve bu dil ister istemez tamamen bir armoni köprüsüne dönüşüyor. Evet, saygıdeğer efendim, hiç kuşku yok ki gökteki melekler de İtalyanca konuşuyordur. Bu güzel yaratıkların bir başka dilde daha güzel müzik yaptıklarını düşünmek mümkün değil. (Ç.N.)

40 . (Fr.) Düzeltmeye kalkmayın beni! (Ç.N.)

41 . (Fr.) Haliyle öyle bayım... (Ç.N.)

42 . (Fr.) Hoşça kal (Y.N.)

43 . (Fr.) Zaten öyle sayın genel müdür, bunu ifade edecek kelime bulamıyorum. (Ç.N.)

44 . (Fr.) Peki, peki. (Ç.N.)

45 . (Fr.) İşte böyle, çocuğum; güzel hanımları bir aşağı indirip bir yukarı çıkarıp indirecek misin? (Ç.N.)

46 . (Fr.) Böyle bir ambalajla kadınların dikkatini çekersin. (Ç.N.)

47 . (Fr.) Amcam. (Y.N.)

48 . (Fr.) Aptal! (Y.N.)

49 . (Fr.) Öyleyse ben de gidiyorum. (Ç.N.)

50 . (Fr.) Birbirimizi kutlayalım! İyi geceler! (Ç.N.)

Dokuzuncu bölüm

Gerçekten de asansör kullanmaktan daha kolay bir şey olamaz. Bu çok kolay öğrenilen bir iş. İnsanların bakışlarından da anladığım kadarıyla o güzel şık üniformamın içinde, benim kendimi beğendiğim gibi, inip çıkardığım güzel dünyanın da beni beğendiğini anlıyordum. Buna ek olarak aldığım yeni isim de beni oldukça heyecanlandırıyordu, yeni işim de bana kesinlikle çok keyif veriyordu. Eğer küçük molalarla birlikte sabahın yedisinden gece yarısına kadar süren ve insanın beden ve ruhunun kısmen de olsa yorulduğu böyle bir işgününden sonra insanın yatağına tırmanmasının oldukça zor olduğu göz önünde bulundurulmazsa, bu iş aslında bir çocuk oyuncağıydı. Vardiya saatlerine göre personelin mutfak ile salon arasındaki bir mekânda yemek yediği kısa molalar dışında on altı saat boyunca çalışıyordum. Yemekler çok kötüydü, küçük Bob kızmakla çok haklıymış; zira her türlü yemek artıkları karıştırılarak sunulan yemekler insanı çıldırtacak türdendi. Ben ne olduğu belli olmayan bu yahnilerin, kıymaların ve çeşitli kuşbaşı et artıklarının yanında cimri davranılarak memleketin en berbat şarabının verilmesini çok aşağılayıcı buluyordum, hapisanede bile böyle berbat yemek yememiştim: Saatlerce hiç oturmadan, inip binenlerin parfüm kokularının doldurduğu kapalı kabinde asansörün kolunu indirip kaldırarak, sürekli zil panosuna bakarak katlarda durup konukları bindirip indiriyordum; aşağıda, salonda bıkip usanmadan asansörün ziline basan bu kibar konukların aptalca sabırsızlıklarına şaşırıp kalıyordum, zira dördüncü kattan uçarak aşağıya inemezdim, önce yukarıdan başlayarak aşağı katlarda asansörün kapısını açıp dışarıya çıkmak, aşağıya inmek isteyen konukları eğilerek ve en güzel gülümseyişimle selamlayarak asansöre bindirmek zorundaydım.

Sürekli gülümsüyor ve şöyle diyordum: “*M’sieur et dame,*”⁵¹ ve, “*Watch your step!*”⁵² aslında bu hiç de gerekli değildi, buna en fazla işe başladığım ilk gün ihtiyaç duymuştum; çünkü ara sıra katlarda düzgün durmayı beceremediğim olmuştu ama yine de tek bir basamak bile aşağıda ya da yukarıda durup konukları uyarmam gerekmedi, düzgün duramasam da hemen dengeleyebiliyordum. Yaşlı hanımlara, kabinden çıkarken zorluk yaşayacaklarmış gibi, elimle dirseklerinin altından hafifçe tutarak destek oluyordum, onlar da bana bazen şaşkın şaşkın, bazen de melankolik ve cilveli bakışlarla teşekkür ediyorlar ve böylece benim gibi genç birinin zarif davranışına karşılık vermiş oluyorlardı. Doğal olarak bazıları da hiçbir hoşnutluk belirtisi göstermiyor ya da buna gerek duymuyordu; çünkü onların kalpleri buz gibiydi ve içlerinde yalnızca sınıfsal gurur vardı. Genç hanımlara da aynı şekilde davranıyordum, gösterdiğim nezaket karşısında onların, “*Merci,*” diye fısıldamalarının yanı sıra yüzlerinin tatlı tatlı kızardığını görmek bana keyif veriyor, bu benim tekdüze işime renk katıyordu. Aslına bakılırsa, ben bu davranışımı tek bir kadın için düşünmüştüm ve bunun için uygulama yapıyordum. Bağcıklı botlarımı, bastonlu şemsiyemi ve takım elbisemi almamı sağlayan, resmi zihnime kazınmış olan ve beni zihninde canlı tutan, o mücevher kutusunun sahibi kadını bekliyordum. Ben onunla çok özel bir sırı paylaşıyordum, eğer bu arada otelden ayrılmadıysa, onu uzun süre beklemek zorunda kalmayacaktım.

İşe başlayışımın daha ikinci gününde, öğleden sonra, saat beşe doğru –Eustache da kendi kullandığı asansörle aşağıdaydı– onu şapkasının üzerinden sarkan tülüyle lobide, asansörlerin bulunduğu köşede gördüm. Sefil görünümlü meslektaşım ve ben

asansörlerimizin açık kapısının önünde duruyorduk. Kadın önümüze geldi ve birden gözlerini genişçe açıp gülümseyerek bana baktı, hangi asansöre bineceğine karar veremediği için ayaklarının üzerinde biraz yaylandı. Kararını benden yana verip benim asansörüne bineceğine hiç kuşku yoktu; ama Eustache kenara çekilip eliyle işaret ederek kadını kendi asansörüne davet ettiği için o da herhalde sıranın onda olduğunu düşündü, genişçe açtığı gözleriyle saklamaya hiç gerek duymadan tekrar tekrar bana baktı, sonra asansöre bindi ve yukarıya çıktı.

Bugünlük bu kadardı, daha sonra Eustache'la aşağıda tekrar bir araya gelince, ondan kadının adını öğrendim. Adı Madam Houplé'ydi ve Strassburg'luydu. "*Impudemment riche, tu sais,*"⁵³ diye ekledi Eustache, bunun üzerine ben de ona soğuk bir şekilde, "*Tant mieux pour elle,*"⁵⁴ diye karşılık verdim.

Ertesi gün aynı saatte diğer iki asansör hareket halindeyken ve ben kendi asansörümün önünde tek başıma beklerken, kadın yeniden çıktı karşıma, bu sefer üstünde çok şık bir vizon kaban ve başında da aynı kürkten yapılmış bir bere vardı, belli ki alışverişten geliyordu; çünkü elleri ve kolları, çok büyük olmasa da, şık ambalajlı paketlerle doluydu. Beni tekrar görünce başını hafifçe oynatarak sıcak bir şekilde selamladı ve saygın bir "madam"ı dansa davet edercesine yaptığım reveransıma gülümseyerek baktıktan sonra benimle birlikte asansörün sallanan kabinine girdi. Bu sırada dördüncü kattan zil sesi duyuldu.

Bana herhangi bir talimat vermediği için, "İkinci kat, değil mi madam?" diye sordum.

Kadın bu küçük mekânın içinde arkamda değil, aksine yanımda, kapıda duruyor ve kâh kapının kulpunu tutan elime kâh yüzüme bakıyordu.

"*Mais oui, deuxième,*" dedi. "*Comment savez-vous?*"⁵⁵

"*Je le sais, tout simplement.*"⁵⁶

"Ah! Yanılmıyorsam, yeni Armand sizsiniz."

"Hizmetinizdeyim, madam."

"Bu değişikliğin personel seçiminde bir ilerleme anlamına geldiği söylenebilir," dedi kadın.

"*Trop aimable, Madame.*"⁵⁷

Çok hoş ama biraz tedirgin ve heyecanlı pes bir ses tonuna sahipti. Ben tam onun sesinin güzelliğini düşünürken, o da benim sesimin çok güzel olduğunu söyledi.

"Güzel sesinizden dolayı sizi kutlamak istiyorum," dedi. – Tıpkı Rahip Rates Chateau'nun sözleri gibi!

"*Je serais infiniment content, Madame,*" diye karşılık verdim ona, "*si ma voix n'offensait pas votre oreille!*"⁵⁸

Yukarıdan yeniden zil sesi duyuldu. İkinci kattaydık. Kadın sözlerine şunları ekledi: "*C'est en effet une oreille musicale et sensible. Du reste, l'ouïe n'est pas le seul de mes est susceptible.*"⁵⁹

Şaşırtıcı biriydi. Sanki destek olunacak bir durum söz konusuymuş gibi ona elimi kibarca uzatıp destek verdim ve dedim ki:

"İzin verin, şu elinizdekileri alayım ve odanıza götürüyüm!"

Bunu söyledikten sonra elindeki paketleri tek tek aldım ve asansörün kapısını açık

bırakarak koridorda onu takip ettim. Sadece yirmi adım yürümüştük. Kadın koridorun sol tarafındaki 23 No'lu odanın kapısını açtı ve benim önümden, içeriye, kapısı salona açılan yatak odasına girdi: Burası çok lüks bir yatak odasıydı; odanın zemini parke döşemeliydi ve üzerine büyük bir Acem halısı serilmişti, mobilyalar kiraz ağacındandı, tuvalet masasının üstünde pırıl pırıl parlayan çeşit çeşit makyaj malzemeleri vardı, ayrıca odada üstüne ipek bir örtü serilmiş geniş bir pirinç karyola ve gri kadife kaplı bir şezlong da bulunuyordu. Madam beresini çıkarıp kürk kabanın düğmelerini açarken, ben de paketleri şezlongun ve cam tablalı masanın üstüne bıraktım.

“Oda hizmetçim şu anda burada değil,” dedi madam. “Onun odası bir kat yukarıda. Üstümdeki giysiyi çıkarmama yardım ederek gösterdiğiniz nezaketi tamamlamak ister misiniz?”

“Büyük bir zevkle,” diye yanıt verdim ve hemen işe koyuldum. Ancak ben içi ipek astar kaplı sıcak kürkünü omuzlarından sıyrırken, kahverengi saçlı başını bana çevirdi, erken ağarmış bir bukle alnından aşağı doğru sarkıyordu, gözlerini kocaman kocaman açıp kırpıştırarak şöyle dedi:

“Cesur uşak, galiba beni soyuyorsun?”

İnanılmaz bir kadın ve müthiş bir ifade yeteneği! Şaşırmıştım ama yine de kendime hâkim bir şekilde ona şöyle yanıt verdim:

“Ah, madam, keşke Tanrı ve zaman bana izin verseydi de isteğinizi yerine getirmek için böylesine güzel bir uğraşa devam edebilseydim!”

“Benim için zamanın yok, öyle mi?”

“Ne yazık ki şu an mümkün değil, madam. Asansörüm beni bekliyor. Kapısı açık, aşağıdan yukarıdan çağırıp duruyorlar, belki bu katta da konuklar önünde kuyruk olmuş, beni bekliyorlardır. Asansörü uzun süre ihmal edecek olursam, işimi kaybederim...”

“Ama vaktin olsaydı, bana zaman ayırırdın, değil mi?”

“Elbette, madam!”

Yine gözlerini kocaman kocaman açıp kırpıştırarak baştan çıkarıcı bir şekilde yüzüme baktı ve, “Peki, bana *ne zaman* vakit ayırabilirsin?” diye sordu; bu arada vücut hatlarını gösteren, özel olarak dikilmiş mavi gri renkli elbisesiyle bana iyice yaklaşmıştı.

“Saat on birde işim bitecek,” dedim alçak bir sesle.

Aynı ses tonuyla o da, “Seni bekleyeceğim,” dedi. “Bu öpücük de sözümün teminatı olsun!” Ben daha ne olduğunu anlamadan, başımı ellerinin arasında, dudağımı dudaklarının üstünde buldum, beni uzun uzun öptü, belli ki bu öpüşüyle bana bağlandığı konusunda güvence vermek istiyordu.

Elimde tuttuğum kürk kabanı şezlongun üstüne koyup geri çekilirken yüzümün rengi kuşkusuz biraz solmuştu. Gerçekten de, sırf acilen yerine getirmem gereken başka bir görev nedeniyle beklettiğim için değil, aşağı indirmeden önce çağrıldığım ama artık kimsenin beklemediği dördüncü kata çıkardığım için de kendilerinden özür dilemem gereken üç kişi asansör kapısının önünde şaşkın şaşkın bekliyordu. Aşağıya inince, neden olduğum yığılmadan dolayı kaba sözlere maruz kaldım ve aniden bayılan bir kadını odasına götürmek zorunda kaldığımı söyleyerek kendimi savundum.

“Madame Houplé – baygınlık mı geçirdi! Böylesine gözüpek bir kadın!” Benim yaşımın ondan çok küçük olması ve sosyal konumumun onunkinin çok altında kalması doğal olarak

onun cesaretini arttırmıştı; ama ne tuhaf ki bu kadın benim düşük sosyal konumumu yükseltiyordu. “Cesur uşak,” demişti bana bu şair kadın! “Cesur uşak, demek sen beni soyacaksın?” Beni baştan çıkararak bu sözü bütün akşam aklımdan çıkaramadım, ona gidinceye kadar geçen o altı saat boyunca hep onu düşündüm. O sözcük beni biraz incitti ve aynı zamanda da gururlandırdı – hatta benim hiç sahip olmadığım ama kadının bana öylesine yakıştırdığı ve layık gördüğü cesaretimle gururlandım. Ne olursa olsun, ben şimdi bu cesarete sahiptim, hem de fazlasıyla. Bu cesareti benim içime o akıttı, özellikle de güvence olarak verdiği o çok bağlayıcı öpüşüyle.

Onu saat yedide akşam yemeği için aşağıya indirdim. Asansörün kapısından içeri girerek akşam yemeği için gece kıyafetini giymiş şekilde, üst katlardan aldığım konukların arasına karıştı; üstünde kısa kuyruklu ve dantelli, beyaz ipekten harika bir elbise vardı, bu elbisenin üstüne de beline siyah kadife kuşak bağladığı işlemeli bir tunik giymişti, boynuna süt gibi bembeyaz parlayan incilerden yapılmış bir kolye takmıştı; bu değerli kolye onun şansına ve Jean-Pierre Usta'nın şanssızlığına, o mücevher kutusunun içinde değildi. Beni tepeden tırnağa süzmesine ve bunu fazla ileri giden bir öpüşmeden sonra yapmasına çok şaşırılmışım; ben de bunun intikamını, asansörden inerken, ona yardım etmek yerine, elimi hortlak gibi süslenmiş yaşlı bir kadının dirseğinin altına koyup onun inmesine yardım ederek aldım. Bu aşırı kibarlığım karşısında onun yüzüme bakıp gülümsediğini gördüm.

Odasına ne zaman geri döndüğünü bilemiyorum. Ama saatin on bir olması gerekiyordu; gerçi bu saatte asansör hizmeti devam ediyordu ama sadece *biri* çalışıyordu, öteki asansörcülerin mesaisi bitmiş oluyordu; bugün mesaisi bitenlerden biri de bendim. Günlük işten sonra randevuların en güzeline hazırlanmak için önce banyoya gittim ve daha sonra yürüyerek merdivenlerden ikinci kata indim; koridora serilmiş kırmızı yolluk, bu saatte üzerinde hiç kimse yürümediği için tam bir sessizlik içindeydi. Madam Houpflé'nin 25 numaralı salonunun kapısını tıklattım ama içeriden yanıt gelmedi. Bunun üzerine ben de yatak odasına açılan 23 numaralı dış kapıyı açtım, sonra kulağımı dayayarak iç kapıyı hafifçe tıklattım.

İçeriden şaşkınlık belirten bir tonlamayla ve sorar gibi, “*Entrez?*”⁶⁰ yanıtı geldi. Ben de onun bu şaşkınlığını umursamam gerekeceğini bildiğim için çağrısına uyarak içeri girdim. Sadece ipek abajurlu küçük bir gece lambasının aydınlattığı odada kızılımsı bir yarı karanlık hâkimdi. Benim her şeyi bir bakışta hemen anlayıveren gözüm, oda sakini bu cesur kadının –onun bana yakıştırdığı bu cesur sıfatını ben de ona atfediyorum– yatakta, kırmızı ipek işlemeli yorganın altında ne durumda olduğunu gördü. Perdeleri sıkı sıkı çekilmiş pencerenin hemen yakınına kurulmuş olan muhteşem pirinç karyolanın başlığı duvara bakıyordu ve ayak ucuna da bir sezlong konulmuştu. Benim yol arkadaşım olan kadın, ellerini başının arkasına kenetlemiş, yatakta öylece yatıyordu; üzerinde, göğüslerinin cömertçe dışarıya taşdığı dekoltesini dantellerin sardığı kısa kollu incecik bir markizet gecelik vardı. Saç topuzunu gece için çözmüştü ve örgülerini hoş bir şekilde çelenk gibi başının etrafına sarmıştı. Alnından dökülen beyaz buklesini, çizgileri pek de az olmayan alnından geriye doğru taramıştı. Kapıyı henüz kapatmışım ki, yataktaki bir mekanizmadan sürgünün arkamdan çekildiğini duydum.

Kadın her zaman yaptığı gibi o bal rengi gözlerini birden genişçe açtı; ama yüz hatları, sahte bir gerginlikle hafifçe gerilmişti:

“Nasıl? Bu da ne demek oluyor? Bir otel personeli, bir hizmetli, ayaktakımından genç bir adam, tam yatağa yatmış, dinlenmeye çekildiğim bir saatte odama nasıl girer?”

Yatağına yaklaşarak, “Ama siz arzu etmişsiniz, madam,” diye karşılık verdim.

“Ben mi arzulamışım? Öyle mi yapmışım? ‘Siz arzulamıştınız,’ diyerek bir hanımın küçük bir hizmetliye, bir asansör çocuğuna emir verdiğini düşünüyorsun ancak bu cüretkârlığınla, hatta utanmazlığınla ‘arzulamayı’, ‘birini çılgınca ve özlemle istemeyi’ kastediyorsun ve bunu da, o kadar genç, o kadar güzel ve o kadar küstah olduğun için sıradan bir şeymiş gibi çok doğal görüyorsun... arzulamayı! Sen ey düşlerimi süsleyen adam, gönlümün sultanı, üniformalı genç, benim tatlı kölem; söyler misin bana, küstahça davranıp içimdeki bu çılgınca arzuyu benimle paylaşmaya cesaretin var mı!”

Bunları söyledikten sonra kadın elimden tuttu ve beni çekerek yatağının kenarına, eğik bir şekilde oturmaya zorladı, öyle ki dengemi korumak için kolumu onun üzerinden uzatarak yatağın başına tutunup destek aldım ve onun dantellerle süslü incecik markizet geceliğinin kısmen örttüğü çıplak vücudunun üstüne uzandım, sıcaklığının kokusu ruhumu okşuyordu. İtiraf edeyim ki, onun düşük statümü tekrar tekrar dile getirip vurgulaması beni incitiyordu –bundan kastı neydi?– ona yanıt vermek yerine üzerine eğildim ve dudaklarımı dudaklarının üstüne sıkıca bastırdım. Ancak şu anki öpüşmesi bugün öğleden sonraki ilk öpüşünden çok daha tutkuluydu, tabii ben de aynı şekilde karşılık vermekten geri kalmadım. Kadın beni kendine doğru çekti ve elimi dekoltesinin içine sokup bembeyaz göğüslerine doğru götürdü, ellerimi göğüslerinin üstünde öyle dolaştırttı ki, erkekliğim harekete geçip isyan edercesine başkaldırmıştı, tabii bu onun gözünden kaçmadı. Gördüğü şeyden çok etkilenmiş olarak, acıma ve sevinç karışımı bir duyguyla bir güvercin gibi gur gur diye sesler çıkarıyordu:

“Ah gençlik, gençlik ne kadar da güzel, senin bedenin benimkinden çok daha güzel, ne yazık ki benim bedenimin, aşkı seninki gibi yaşama şansı yok!”

Böyle diyerek elleriyle ceketimin yakasının kancalarını açtı ve inanılmaz bir hızla düğmelerimi çözmeye başladı.

“Bunu da açayım, şunu da açayım, hadi sen de git, bu da gitsin, bu da tamam, o da tamam,” diyerek hızla düğmelerimi açıyordu. “Açılınsınlar da seni göreyim, ilahımı göreyim! Çabuk ol, sen de yardım et bana! *Comment, à ce propos, quand L'heure nous appelle, n'êtes-vous pas encore prêt pour la chapelle? Déshabillez-vous vite! Je compte les instants! La parure de noce!*⁶¹ İlk karşılaştığımız andan itibaren görmek için yanıp tutuduğum bu uzuvları ilahî uzuvlar olarak adlandırıyorum ben. İşte bak burası! Bu kutsal göğüs, bu omuzlar, bu tatlı kollar ve bacaklar! Hadi bunları da açalım – hey, o da ne öyle, benim ilahî güzellik dediğim şey bu işte! Hadi gir koynuma, seviş benimle, *bien-aimé!*⁶² Hadi sıkı sıkı sar beni, seviş benimle...”

Daha önce duygularını böylesine etkileyici bir biçimde ifade eden bir kadını hiç görmemiştim! Onun ağzından çıkanlar bir şarkının sözleriydi sanki. Koynuna girdikten sonra da güzel sözlerini söylemeye devam etti, düşüncelerini sözcüklere dökmeyi pek seviyordu. Katı aşk kuralları olan Rozsa'nın öğrencisini ve bu işin uzmanını kollarının arasına almıştı. Genç oğlan onu çok mutlu ediyordu, mutlu ettiğini de onun ağzından duyabiliyordu:

“Sen ey tatlıların en tatlısı! Aşk meleğim, şehvet bozuntusu! Sen genç şeytan, kusursuz delikanlı! Oh oh, sen bunu ne güzel yapıyorsun! Biliyor musun, benim kocam bunu böyle

yapamıyor, hiç yapamıyor. Sen ey aşk çocuğu, hadi hızlı, daha hızlı yap, canımı çıkar benim! Zevkten nefesim kesiliyor, kalbim duracak gibi oluyor, şehvetinden öleceğim sanki!" Dudaklarımı ve boynumu ısırma devam ediyordu. Doyuma yaklaşıncaya, "Bana sen diye hitap et!" dedi altımda inleyerek, "Sen diyerek alçalt beni! *J'adore d'être humiliée! Je L'adore! Oh, je t'adore, petit esclave stupide qui me déshonore...*"⁶³

O doyumaya ulaştı. Biz doyumaya ulaştık. Ben ona mutlulukların en güzelini yaşattım, kendim de büyük zevk alarak ona olan borcumu ödedim. Ama doyumaya ulaşırken aşağılanmaktan söz etmesine ve bana aptal küçük köle demesine biraz canım sıkılmadı da değil! Bir süre daha birbirimize sarılmaya devam ettik, sarmaş dolaş halimizde bile bana "*qui me déshonore*" demesine canım sıkıldığı için onun teşekkür öpücüklerine karşılık vermedim. Dudaklarını vücudumun üstünde gezdirirken, tekrar inlemeye başladı:

"Hadi sen diye hitap et bana! Benimle konuşurken, henüz ağzından sen dediğini duymadım. Yatağında uzanmışım ve her ne kadar bir ilah da olsa, sıradan bir hizmetliyle aşk yapıyorum. Bu da beni ne güzel onursuzlaştırıyor! Benim adım Diane. Ama sen o sıcak dudaklarınla bana orospu de, 'benim tatlı orospum' de!"

"Sevgili Diane!"

"Hayır, 'seni orospu seni' de! Bırak, bu sözcüğü duyarak aşağılanmanın tadına varayım..."

Onun kollarının arasından sıyrıldım, yan yana uzandık, kalplerimiz atmaya devam ediyordu. Ona dedim ki:

"Hayır, Diane, benden böyle sözler duymayacaksın. İsteğini reddediyorum. İtiraf etmem gerekir ki, seninle sevişmemi onursuzluk olarak görmem bana gerçekten acı veriyor..."

Beni kendisine çekerek, "Senin benimle sevişmeni değil," dedi. "Benim seninle sevişmemi! Benim senin gibi sıradan bir oğlanla sevişmemi! Ah, tatlı aptal çocuk, sen bunu anlamıyorsun!" Bunları söylerken başımı tuttu ve umutsuzca okşar gibi birkaç defa kendi başına dokundurdu. "Bilmelisin ki, ben bir yazarım, bir kültür kadınıyım, bir entelektüelim. Diane Philibert, kocamın adı ise Houpflé, *sous ce nom de plume*.⁶⁴ Yazar olarak kızlık adım Diane Philibert'i kullanıyorum. Tabii sen bu adı hiç duymamışsındır, kitaplarımın üzerinde yazıyor ama sen nereden bileceksin ki? Bunlar roman, anlıyor musun, psikolojik romanlar yazıyorum ben, *pleins d'esprit, et des volumes de vers passionnés*⁶⁵... Evet, benim zavallı sevgilim, senin Diane'n çok entelektüel bir kadın, *d'une intelligence extrême*. Ama tinsellik – ah!" –Başlarımızı yeniden tokuşturdu, bu defa öncekinden daha da sert olarak– "Sen bunu nasıl kavrayacaksın ki! Entelektüel olan entelektüel olmayanın, yani hayatının baharındaki güzelliğe âşık, onun aşkına muhtaç, hem de çılgınca, kendini inkâr edecek ve kendini reddedecek kadar âşık onun güzelliğine ve ilahî aptallığına, onun önünde diz çöküyor, kendinden vazgeçme ve kendisini alçaltma pahasına ona tutkuyla tapıyor ve onun tarafından alçaltılıyor, onun aklını başından alıyor..."

"Evet, sevgili çocuğum," dedim onun sözlerini bölerek. "Güzel ya da güzel değil. Doğa beni böyle güzel yarattıysa, bu benim suçum değil, aptal biri olduğumu söyleyemezsin, her ne kadar senin romanlarını ve şiirlerini..."

Konuşmamı sürdürmeme izin vermedi. Beklenmedik bir biçimde birden

heyecanlanmıştı.

Bana çılgınca sarılıp dudaklarımı ve boynumu öperken, “Sen bana ‘sevgili çocuğum’ mu diyorsun ?” dedi. “Ah, bunu senin ağzından duymak çok hoş! Hatta ‘tatlı orospum’ demenden daha da güzel! Aşk uzmanı olarak bana uyguladığın her şeyden daha çok mutlu ediyor beni! Bir asansörcü çocuk soyunmuş, koynumda yatıyor ve bana, Diane Philibert’e ‘sevgili çocuğum’ diyor! *C’est exquis... ça me transporte!*⁶⁶ Armand, *chéri*,⁶⁷ ben seni kırmak istememiştim. Özellikle aptalsın demek istemedim. Salt bir varoluş, ruhun güzelleştirdiği bir şey olduğu için güzel olan her yaratık aptaldır. Dur, seni bir seyredeyim, her şeyinle seyredeyim seni. Tanrı’m, ne kadar da güzelsin! Göğüsün ne kadar tatlı, yumuşak ve duru, ince yapılı kolların, asil kaburgaların, dar kalçaların ve Hermes bacakların ne kadar da etkileyici!..”

“Ama böyle konuşma, Diane, bu doğru değil. Asıl güzellikler sende ve onları övmesi gereken benim...”

“Saçma! Bu siz erkeklere özgü bir anlayış yalnızca. Vücudumuzun bazı kıvrımları siz erkeklerin hoşuna gittiği için biz kadınların mutlu olması gerekir. Ancak tanrısal olan, evrenin en güzeli, güzelliğin simgesi olan sizlersiniz, sizin gibi Hermes bacaklı genç, çok genç erkeklerdir. Hermes’in kim olduğunu biliyor musun?”

“İtiraf etmeliyim ki, şu anda...”

“*Céleste!*⁶⁸ Diane Philibert hayatında Hermes adını hiç duymamış biriyle aşk yapıyor! İnsanı ne kadar da hoş alçaltıyor! Hermes’in kim olduğunu sana söyleyeyim, benim tatlı aptal sevgilim. O hırsızların sevimli tanrısıdır.”

Şaşırılmışım ve yüzüm kızarmıştı. Yüzüne iyice baktım, kuşkulandırmaya başladım; ancak sonra bundan hemen vazgeçtim. Aklıma bir şey takıldı; ama şimdilik onu da bir kenara bıraktım. Kollarımın arasında solurken ve şarkı söyler gibi bir ses tonuyla yaptığı içten itiraflarla o da aklıma gelen konuya değinmişti.

“İçimdeki duygular harekete geçtiğinden beri yalnızca sana âşık olduğumu söylesem bana inanır mısın, sevgilim? Demek istediğim, senin kişiliğine değil, seninle ilgili olarak kafamda yarattığım ideaya, senin temsil ettiğin o muhteşem âna âşığım ben! İstersen buna sapıklık de ama ben saçı sakalı yerinde, göğsü kıllı, olgun ve önemli bir konuma sahip erkeklerden nefret ediyorum – *affreux*, çok iğrenç! Benim önemli bir konumum var zaten – bence sapkın olan şey bu: *de me coucher avec un homme penseur.*⁶⁹ Ben öteden beri senin gibi oğlanları sevdim hep, on üç yaşında bir kızken, on dört on beş yaşındaki oğlanlara âşık oluyordum. İlerleyen yaşımınla birlikte âşık olduğum oğlanların yaşları biraz arttı ama zevkimin ve duyularımın özlemi hiçbir zaman on sekizin üstüne çıkmadı... Sen kaç yaşındasın?”

“Yirmi,” dedim.

“Ama daha küçük görünüyorsun. Benim için neredeyse biraz yaşlı bile sayılırsın.”

“Senin için yaşlı mı sayılırım?”

“Bırak şimdi, bunun hiç önemi yok! Kaç yaşında olursan ol, beni son derece mutlu ediyorsun. Sana şunu söyleyeyim... benim bu aşk tutkum belki de hiç anne olmayışımla ilişkilidir, bir oğlan çocuğu annesi olmayışımla. Bir oğlum olsaydı onu taparcasına severdim, güzel olmasa da çok severdim onu, tabii bu çocuk kocam Houplé’den olacağına göre, doğal olarak güzel olması beklenemezdi. Sizin gibi gençlere karşı duyduğum bu sevgi, belki de

onun yerini alan anne sevgisidir, bir oğlan çocuğuna duyduğum özlemdir... sen buna sapıklık diyeceksin. Peki ya siz erkekler? Emdiğiniz memelerimizle, sizi doğuran ana rahmimizle niye ilgileniyorsunuz? Onlara tekrar kavuşmak, yeniden annesinin memesini emen çocuk olmak istemiyor musunuz? Kadının bedenini severken, yasak olduğunu bildiğiniz halde annenizi sevmiş olmuyor musunuz? Sapıklık bu işte! Aşk bütünüyle sapıklık zaten, sapıklıktan başka bir şey de olamaz. Neresinden bakarsan bak, karşında her zaman sapıklık görürsün... Ama genç, çok genç bir oğlanı sevmek, kuşkusuz bir kadını üzer ve ona çok acı verir, *c'est un amour tragique, irraisonable*,⁷⁰ böyle bir sevgi toplum tarafından kabul görmez, pratikte mümkün değildir, onunla evlenip yaşamı paylaşamazsın. Güzellikle evlenilmez. Ben zengin bir sanayici olan Houplé'yle, onun zenginliğinin gölgesinde kitaplarımı rahatça yazabilmek için evlendim, *qui sont énormément intelligents*.⁷¹ Sana söylediğim gibi, kocam seks konusunda çok başarısız, en azından benimle sevişmede çok başarısız. Duyduğuma göre tiyatrodan bir kadınla beni boynuzluyormuş. Belki onunla bir şeyler beceriyordur ama ben bundan kuşkuluyum. Aslında bu beni hiç ilgilendirmiyor, bu tür kadın ve erkek ilişkisi, evlilik ve ihanet dünyası hiç umurumda değil. Ben benliğimin temelini oluşturan sapkın dünyamda yaşıyorum, sapık aşk ilişkimin beni ben yapan dünyamda yaşıyorum, senin gibi genç bir delikanlının cazibesini dünyada hiçbir şeyle değiştirmeyeceğime, şehvetin verdiği mutluluk ve üzüntüyü benliğimde yaşayacağıma söz verdim kendime – senin gibi oğlanlara, tam bir teslimiyet içinde güzelliklerini öptüğüm bir ideale duyduğum aşkımla yaşıyorum! Gülümserken gösterdiğin beyaz dişlerinin üzerindeki o baştan çıkarıcı dudaklarını öpüyorum. Göğsünün üstündeki körpe yıldızları, esmer tenli kollarının üstündeki altın gibi parlayan sarı sarı tüycükleri öpüyorum. Bu nasıl oluyor? Mavi gözlerine ve altın sarısı saçlarına rağmen bu açık bronz ten rengin nereden geliyor? İnsanı şaşırtıyorsun, hem de ne kadar çok şaşırtıyorsun! *La fleur de ta jeunesse remplit mon cœur âgé d'une éternelle ivresse*.⁷² Benim bu aşk sarhoşluğum hiç bitmeyecek, onunla birlikte öleceğim ben ama benim ruhum sizin gibi körpe fidanlara kur yapmaya devam edecek. Gün gelecek, sen de yaşlanıp mezara gireceksin, sevgilim; ama şu beni teselli ediyor ve yüreğime su serpiyor: Güzelliğin verdiği mutluluğun kısa süreli olması, vefasızlığı ve sadece belli bir süre için geçerli oluşu!"

"Neler söylüyorsun böyle?"

"Neler mi? Benim tutkuyla dile getirdiklerimi şiirselleştirmeme mi şaşırdın? *Tu ne connais pas donc le vers alexandrin – ni le dieu voleur, toi-même si divin?*"⁷³

Küçük bir oğlan çocuğu gibi utanarak başımı salladım. Kadın benimle öpüşüp koklaşmaya devam etmekten kendini alamıyordu; itiraf etmeliyim ki onun beni bu kadar övmesi ve ödüllendirmesi, hatta sonunda söylediklerini dizelere dökmesi beni çok heyecanlandırmıştı. Birbirimize ilk sarılışımızda bütün gücümü kullanıp ona en iyisini sunduğum halde, benimle yeniden sevişmek istedi; daha önce de gözlemlediğim o etkilenme ve büyülenme karışımı duyguyla bana yaklaştı ve yeniden birlikte olduk. Ama kendi kendini inkâr etme masalından vazgeçmiş miydi acaba? Hayır, vazgeçmemişti.

Kulağıma, "Armand," diye fısıldadı, "çılgınca seviş benimle! Her şeyimle seninim, senin kölenim! Son orospunla seviştiğin gibi seviş benimle! Başka türlü davranışı hak etmiyorum, bu benim için mutlulukların en büyüğü, en güzeli!"

Söylediklerini yapmadım. Yeniden doyumuna ulaşmıştık. Ancak gevşedikten sonra düşündü ve birden şöyle dedi:

“Dinle, Armand.”

“Neyi dinleyeyim?”

“Beni biraz dövseydin diyorum, hem de iyice bir dövseydin? Beni, Diane Philibert’i? Bu bana çok iyi gelirdi ve bunun için sana teşekkür ederdim. Bak, orada pantolon askıların var, onları al sevgilim, beni ters çevir ve kan çıkıncaya kadar vücuduma vur!”

“Bunu asla düşünmem, Diane. Böyle bir şeyi bana nasıl yakıştırırsın? Ben böyle bir sevgili değilim.”

“Ah, çok yazık! Demek benim gibi asil bir hanıma çok fazla saygı duyuyorsun, biraz önce...”

Az önce unuttuğum bir olay yeniden geldi aklıma. Dedim ki:

“Dinle beni, Diane! Sana bir şey itiraf etmek istiyorum, hoş bir durum olmadığı için reddetmek zorunda kaldığım isteğini, benzer bir olayı itiraf ederek telafi edebilirim belki. Söyle bana, otele gelip bavulunu, büyük bavulunu boşaltırken ya da boşaltırken, bir şeylerin eksik olduğunu fark etmedin mi?”

“Eksikliğini mi? Evet, evet küçük bir kutuydu! İçinde mücevherlerim vardı, peki sen nereden biliyorsun bunu?”

“Onu ben aldım.”

“Sen mi aldın? Ne zaman?”

“Gümrük muayenesi sırasında yan yana duruyorduk, sen eşyalarınla ilgilenirken ben de onu alıverdim.”

“Sen onu çaldın mı? Sen bir hırsız mısın? *Mais ça c’est suprême!*⁷⁴ Demek ben bir hırsızla aynı yatakta yatıyorum. *C’est une humiliation merveilleuse, tout à fait excitante, un réve d’humiliation!*⁷⁵ Yalnızca bir uşakla değil, aynı zamanda adi bir hırsızla beraberim!”

“Buna sevineceğini biliyordum. Ama o zaman bunu bilemezdim, bunun için senden özür diliyorum. Birbirimizi seveceğimizi, birbirimizle sevişeceğimizi önceden bilemezdim. Bilseydim, seni o sarı yakutlu, pırlantalı takılarından mahrum bırakıp, üzülp korkmanı asla istemezdim.”

“Üzülme? Korkmak? Yokluğunu hissetmek? Bak sevgilim, hizmetçim Juliette onları bir süre aradı. Ben ise bu ıvır zıvırlarla iki saniye bile ilgilenmedim. Benim için bunların ne önemi var! Mademki onları çaldın, öyleyse senindir, tatlım. Sende kalsınlar! Sahi ne yapacaksın onları? Niye soruyorum ki sanki, ne yaparsan yap. Yarın buraya beni almaya gelecek olan kocam o kadar zengin ki! Biliyor musun, o bir klozet imalatçısı. Bildiğin gibi, klozet herkesin ihtiyacı olan bir ürün. Üretimi Strassburg’ta yapılan Houpplé klozetleri çok aranan bir marka ve dünyanın her tarafına ihraç ediliyor. Kocam vicdanını rahatlatmak için beni mücevherlere boğuyor. Senin benden çaldıklarının üç misli daha değerli mücevherle beni donatacaktır. Benim için çalınanlardan çok onları çalan hırsız çok daha değerli! Hermes! Ah, bu çocuk Hermes’in kim olduğunu bilmiyor, oysa ta kendisi! Hermes, Hermes! – Değil mi, Armand?”

“Ne söylemeye çalışıyorsun?”

“Müthiş bir fikrim var.”

“Peki nedir?”

“Armand, burada, benim yanımda bir şeyler çalsan diyorum. Burada gözlerimin önünde. Ben gözlerimi kapayıp uyuyormuş gibi yapacağım ama seni çalarken gizlice seyretmek istiyorum. Hadi, benim hırsız ilahım, şimdi çıplak vücudunla ayağa kalk ve çal! Yanımda getirdiğim şeylerimin hepsini çalmış değilsin, kocam gelip beni götürünceye kadar birkaç gün için takılarımı otelin kasasına bırakmamıştım. Şu köşeli dolabın sağ tarafındaki üst çekmecede, anahtarı yanımdaki komodinin içinde. Komodinin içinde, çamaşırların altında çok şey bulabilirsin. Orada aynı zamanda nakit para da var. Odanın içinde kedi gibi sessiz sessiz dolaş ve onları çal! Sevgilin Diane’yi çok mutlu edecek bu isteğini yerine getirirsin, değil mi?”

“Ama sevgili çocuğum –bunu benim ağzımdan duymak çok hoşuna gittiği için böyle diyorum sana– bu yakışık almaz ve yaşadıklarımızdan sonra *gentlemanlike*⁷⁶ bir davranış olmaz...”

“Budala! Aşkımız işte o zaman gerçek bir aşk olacak!”

“Mösyö Houpflé’nin yarın geleceğini söylemiştiniz. O ne diyecek?”

“Kocam mı? Ne söyleyebilir ki? Bir şeylerden konuşurken, kayıtsız bir yüz ifadesiyle yolda soyulduğumu söylerim ona. Zengin bir kadın biraz dikkatsiz davranınca başına böyle şeyler gelir, değil mi? Giden gitti ve çalan çoktan ortadan kayboldu. Kocamı halletmeyi bana bırak!”

“Ama, tatlı Diane, senin gözlerinin önünde nasıl...”

“Ah, sen benim yaşamak istediğim şeyin güzelliğini bir türlü kavrayamıyorsun! Peki, söz veriyorum, çalarken sana bakmayacağım. Yanımdaki ışığı söndürüyorum.” Gerçekten de komodinin üstündeki kırmızı abajurlu lambayı söndürdü ve içerisi karanlığa gömüldü. “Çalarken seni görmek istemiyorum, sadece bir hırsızın adımlarıyla parkenin çıtırdayışını, çalarken soluk alıp verişini ve çaldığın şeylerin elinde şingırdayışını duymak istiyorum. Hadi sessizce çık yataktan, odanın içinde dolaş, onları bul ve çal! Bu benim aşkımın en büyük arzusu...”

Böylece onun isteğini yerine getirdim. Dikkatlice yanından kalktım ve odada işime yarar ne varsa aldım. Çalarken hiç zorlanmadım çünkü yüzükler komodinin üstünde, küçük bir çanağın içindeydi ve etrafında koltukların bulunduğu masanın cam tablosu üzerinde de, akşam yemeğinde boynuna taktığı inci kolye duruyordu. Zifiri karanlığa rağmen, köşedeki dolaptan komodinin anahtarını rahatça alabildim. Komodinin en üst çekmecesini neredeyse hiç ses çıkarmadan çektim ve altından yapılmış küpeleri, bilezikleri, tokaları aldım ve birkaç büyük banknota ulaşmak için de çamaşırların altına şöyle bir bakmam yeterli oldu. Sanki onun için çalmışım gibi aldıklarımı yatağına getirdim; ama o fısıldayarak dedi ki:

“Benim küçük aptal sevgilim, daha ne istiyorsun? Bu senin aşkının hırsızlık ganimeti. Al bunları ceplerine doldur, üstüne tak ve olması gerektiği gibi toz ol! Hadi, çabuk ol ve kaç! Ben her şeyi duydum, çalarken soluk alıp verişini bile duydum ve şimdi polisi arayacağım. Yoksa bunu hemen yapmasam mı? Sen ne durumdasın, bitiyor mu işin artık? Üniformanı giyip aşk ganimeti olarak çaldıklarını içine iyice yerleştirdin mi? Umarım benim ayakkabı ilikleme kancamı da çalmadın, ha, buradaymış... *Adieu, Armand! Sonsuza kadar yaşa, iyi yaşa benim ilahım! Diane’ni de unutma çünkü sen onun içinde hep yaşayacaksın. Bir yıl ve daha pek çok yıl sonra – le temps t’a détruit, ce cœur te gardera, dans ton moment bénit.*⁷⁷

Evet, beni mezara koyup üstümü örttüklerinde, senin üstünü de örttüklerinde, Armand, *tu*

*vivras dans mes vers et dans mes beaux romans,*⁷⁸ sen ve senin gibiler romanlarımda ve şiirlerimde yaşayamaya devam edeceksiniz; ama dudaklarımdan dökülen bu dizelerin hiçbir yerinde, okur sizin adınızı asla bilmeyecek! Hepinizi öpüyorum. *Adieu, sevgilim, adieu, chéri...*”

- 51** . (Fr.) Beyefendi ve hanımefendi. (Y.N.)
- 52** . (İng.) Adınıza dikkat edin! (Y.N.)
- 53** . (Fr.) Biliyorsun, kendini beğenmiş bir zengin. (Ç.N.)
- 54** . (Fr.) Onun için ne kadar iyi. (Ç.N.)
- 55** . (Fr.) Evet evet, ikinci kat, nereden biliyorsun? (Ç.N.)
- 56** . (Fr.) Biliyorum işte. (Ç.N.)
- 57** . (Fr.) Çok saygıdeğer madam. (Ç.N.)
- 58** . (Fr.) Eğer sesim kulağınızı tırmalamıyorsa, buna çok sevinirim, madam. (Ç.N.)
- 59** . (Fr.) Aslında müzikal ve çok duyarlı bir kulak. Ayrıca beni tek etkileyen şey işitmek değil. (Ç.N.)
- 60** . (Fr.) Giriniz? (Y.N.)
- 61** . (Fr.) Gelin damadı nikâha davet eder de damat hazır olmaz mı? Hadi, bekletme beni, soyun hemen! Bak, dakikaları sayıyorum! Bu bizim zifaf gecemiz! (Ç.N.)
- 62** . (Fr.) Sevgili. (Y.N.)
- 63** . (Fr.) Aşağılanmaya bayılıyorum! Bayılıyorum! Oh, sana da bayılıyorum, beni onursuzlaştıran küçük aptal köle. (Ç.N.)
- 64** . (Fr.) Bu mahlasla. (Y.N.)
- 65** . (Fr.) Akıl dolu, tutkulu dizelerle dolu ciltler. (Y.N.)
- 66** . (Fr.) Bu çok güzel, beni yüceltiyor! (Ç.N.)
- 67** . (Fr.) Tatlım. (Y.N.)
- 68** . (Fr.) Olağanüstü. (Y.N.)
- 69** . (Fr.) Miskin bir erkekle yatmadım. (Ç.N.)
- 70** . (Fr.) Bu çok trajik ve mantıkdışı bir aşk. (Ç.N.)
- 71** . (Fr.) Son derece akıllıca. (Ç.N.)
- 72** . (Fr.) Gençliğinin çiçeği, benim yaşlı yüreğimi sonsuz bir aşk sarhoşluğuyla dolduruyor. (Ç.N.)
- 73** . (Fr.) Öyleyse sen bu dizeleri bilmiyorsun, sen ki benim için bu kadar kutsalsın, aşk hırsızını da tanımıyorsun. (Ç.N.)
- 74** . (Fr.) Ama bu muhteşem bir şey! (Ç.N.)
- 75** . (Fr.) Bu olağanüstü bir aşağılanma, tam da düşlediğim çok etkileyici bir aşağılanma! (Ç.N.)
- 76** . (İng.) Centilmence. (Ç.N.)
- 77** . (Fr.) Zaman seni hırpalar; ama kutsanmış bir ânında cesaretin seni koruyacaktır. (Ç.N.)
- 78** . (Fr.) Sen benim şiirlerimde ve güzel romanlarımda yaşayacaksın. (Ç.N.)

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Birinci bölüm

Bu olağanüstü epizoda yalnızca bütün bir bölüm ayırmakla yetinmeyip itiraflarımın ikinci kısmını da insana yakışır bir biçimde bitirmiş olmamı okurun anlayışla karşılayacağını, hatta övgüye değer bulacağını düşünüyorum. Şu kadarını söyleyebilirim ki, bu epizot bütün yaşamımı etkileyecek kadar önemliydi ve adı geçen kadın kahramanı unutmamak için ona karşı büyük bir istek duymam da gerekmiyordu. Diane Houpflé gibi, insanı son derece şaşırtan böylesine tuhaf bir kadını ve birlikte yaşadığımız bu olağanüstü güzellikteki olayı unutmak asla mümkün olamazdı. Ama okurun buna kulak kabartmasına izin verirken, bunun sıradan bir olaymış gibi algılandığı ve benim kariyerimin bir yerinde de unutulup kaldığı anlamına gelmez. Yalnız seyahat eden hanımlar, özellikle de olgun yaştakiler, geceleri yatak odalarına girip bir şeyler karıştıran genç bir erkek gördüklerinde, ürküp korkmaktan *başka bir şey* hissetmezler; beklemedikleri bir durumla karşılaştıklarında, verecekleri tepki imdat çığılığı atıp ortalığı ayağa kaldırmakla sınırlı kalmaz; ancak ben bu tür deneyimler yaşadıysam (ki ben bunları yaşadım), bunlar o gece yaşadığım çok özel şeyin gerisinde kalmıştı; daha sonraki itiraflarımla okurun ilgisini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmayı göze alarak şunu açıklamam gerekir ki, kariyerimde ilerleyip toplum içinde ne kadar yükselmiş olsam da, benimle sevişirken böyle kafiyeli sözlerle konuşan hiçbir kadın olmadı.

Bu şair kadının çılgın düşüncesi sonucu yaşadığımız aşkın karşılığı olarak çaldığım mücevherleri görünce, sevincinden omzumu tıptışlamaya bir türlü doymayan Pierre Jean-Pierre Usta'dan altı bin frank daha aldım. Diane'in komodininin çekmecesine koyduğu ve hırsız ilahına sunduğu çamaşırların altındaki bin franklık banknotlarla ve daha önce aldıklarımla birlikte şimdi 12.350 franklık bir adam olmuştum; doğal olarak sahip olduğum bu serveti üstümde uzun bir süre taşıyamazdım, bunun için ilk fırsatta Crédit Lyonnais Bankası'nda Armand Kroull adına bir çek hesabı açtım ve öğleden sonraki boş zamanlarımda harcamak üzere, cep harçlığı olarak yanıma aldığım birkaç yüz frank dışında, hepsini bu hesaba yatırdım.

Okur bu davranışım karşısında rahatlayacak ve bana alkış tutacaktır. Böyle haylaz ve şımarık bir delikanlının, yazgının baştan çıkarıcı cilvesiyle böyle yüklü bir servete kavuştuktan sonra, emeğinin karşılığını alamadığı işyerini hemen terk edeceği ve kendisine güzel bir bekâr evi tutacağı ve Paris'in sunduğu tüm zevkleri –tabii parası bitinceye kadar– tadararak gününü gün edeceği düşünülebilir. Ama ben böyle düşünmüyordum: Düşündüğüm zaman da, ahlaklı kaygılarla hemen aklımdan def ediyordum. Bu düşünceyi gerçekleştirmek neye yarardı ki? Bana mutluluk sunan bu hazine, sürdürdüğüm hareketli yaşamımın içinde er ya da geç tükenecekti ve ben o zaman ne yapacaktım? Vaftiz babam Schimmelpreester'in (birbirimize ara sıra kısa metinler içeren kartlar gönderiyorduk) düz yolda hiçbir sorunla karşılaşmadan ilerleyip otel kariyerimin götüreceği güzel hedeflerle ilgili olarak söylediklerini aklımdan hiç çıkarmıyordum, dış dünyayla olan güçlü bağlantıları sayesinde onun bana sağladığı bu büyük fırsatı, nankörlük edip bir kenara atamazdım. Gerçi dürüstlük gösterip bu ilk işimde “dümdüz ilerlerken” kariyerimin sonunda şef garson, kat sorumlusu ya da resepsiyon görevlisi olacağımı düşünmüyordum. Benim düşüncelerim daha çok kariyere giden yolumun üzerindeki “sapaklar”la ilgiliydi ve benim *burada* önüme çıkan ilk ve en iyi çıkmaz sokağın, beni mutluluğa götüreceği en güvenilir yan sokak olduğunu düşünmekten

sakinmam gerekiyordu.

Bir çek defteri sahibi olmama rağmen, Saint James and Albany Otelinde asansör görevlisi olarak çalışmaya devam ediyordum ve gizli para kasasına sahip bir figürü sergilemek doğrusu bana çok cazip geliyordu; üzerime giydiğim ve bana çok yakışan üniformam da bir zamanlar vaftiz babamın deneme amacıyla bana giydirmeyi düşündüğü bir kostüme dönüşmüştü. Benim gizli zenginliğim –çünkü düşümde elde ettiğim paralar bana böyle görünüyordular– görevimi yaparken giydiğim bu üniformanın benim “Kostüm Kafa”ma yansıması ve onun salt kanıtıydı; evet, her ne kadar daha sonraları kendimi olduğumdan daha zengin göstersem de, şimdilik olduğumdan daha az varlıklı gösteriyordum ve yanıt bekleyen soru da şuydu: Hangi kandırmaca beni daha çok eğlendiriyor, daha çok neşelendiriyor ve hangisi masal dünyasındaki büyük mutluluğu daha çok yaşıyordu?

Çalışanlarına çok az para veren bu otelde çok kötü besleniyor ve çok kötü barındırılıyordum, bu doğru; ama en azından beslenme ve barınma ücreti ödemişiyordum, her ne kadar bir ücret almıyorsam da, en azından hesabımdaki parama dokunmama gerek kalmıyordu; aksine bahşiş olarak aldığım paralarla mevcut parama az da olsa yenileri ekleniyordu, otel konuklarının diğer asansör görevlisi arkadaşlarım gibi beni de *douceurs*'le⁷⁹ beslediklerini söylemeyi tercih ediyorum: Hatta doğrusunu söylemek gerekirse, beni sevimli bulup daha çok kolluyorlardı, bu da insanoğlunun iyi kumaştan anladığının açık bir göstergesiydi, kaba meslektaşlarım bile bunu kıskanıp bana kızmıyorlardı. Bir frank, iki ya da üç, hatta beş, hatta bazı durumlarda kontrolü kaçırıp on frank verenler bile oluyordu. Bu paraları otelden çıkış yapan ya da sekiz ila on dört gün otelde kalan konuklar, minnet duygularını göstermek için, havaya kalkan elimin içine değil, hiçbir beklenti içinde olmadan aşağıya sarkan elimin içine tutuşturuyorlardı; para veren kadınlar ve beyler bunu yaparken, başlarını başka yöne çeviriyorlar ya da gülümseyen gözlerle benim gözlerimin içine bakıyorlardı. Doğal olarak beyler bunu çoğu kez eşlerinin isteğiyle yapmak zorunda kalıyorlardı. Kadınların, kocalarının ya da kavalyelerinin kaburgalarını dirsekleriyle yandan dürtüp, “*Mais donnez donc quelque chose à ce garçon, give him something, he is nice,*”⁸⁰ diyerek benim duymamam gereken sözcükler mırıldandıklarını, bunun üzerine kocalarının da cüzdanlarını çıkarıp, “*Non, c'est ridicule, that's not enough, don't be stingy!*”⁸¹ diye mırıldanarak karşılık verdikleri bazı küçük karıkoca tartışmalarını anımsıyorum. Böylece haftada on iki ya da on beş frankı doğrultuyordum, bu da otel yönetiminin yeterince cimri davranarak on dört günde bir kullandığı yarım günlük iznimde yaptığım masraflara hatırı sayılır bir katkı sağlıyordu.

Ara sıra boş olduğum öğle sonraları ve akşamları, hasta yatağından kalkan ve lezzetli soğuk yiyeceklerden hazırladığı aranjmanını koyduğu tel dolabın başına geri dönen Stanko'yla birlikte geçiriyordum. Stanko bana iyi davranıyordu ve ben de ondan hoşlanıyordum; her ne kadar görüntüsü hoş olmasa da, onunla birlikte kafelere ve kafa dağıtılacak lokallere gidiyordum. Stanko'nun giydiği sivil kıyafetle oldukça serseri kılıklı ve farklı yorumlanabilecek egzotik bir görüntüsü vardı; giyim zevkine bakılırsa, büyük ekoseli rengârenk giysilerden hoşlanıyordu; ancak giydiği beyaz iş kıyafeti ve başına taktığı yüksek aşçı şapkası kuşkusuz ona daha çok yakışıyordu. Zaten öyle de olmak zorunda: İşçi sınıfı “şık giyinmemeli”, kent burjuvasını kendine örnek alıp güzel giyinmemeli. İşçi sınıfı zaten güzel giyinmeyi beceremez ve giysisi onun saygınlığına bir katkıda bulunamaz. Vaftiz babam

Schimmelpreester'in bu konuyla ilgili olarak bu bağlamda birkaç kez konuştuğunu duymuştum; Stanko'nun görüntüsü bana onun söylediklerini hatırlatıyordu. Dünyanın burjuva sınıfı anlayışıyla biçimlenmesinin beraberinde getirdiği sınıfsal aşağılanma, yani daha kibar olana uyum sağlayarak halkın aşağılanması gerçekten de acınacak bir durum, diyordu vaftiz babam. Çiftçilerin bayram günlerinde giydikleri folklorik elbiselerin ve zanaatkârların giydikleri loncaya özgü kıyafetlerin, pazar günü kibar hanım rolünü oynamaya çalışan hantal bir hizmetçi kızın başına taktığı tüylü şapkadan ve giydiği kuyruklu elbiseden kuşkusuz çok daha iç açıcıdır, kibar ve şık kostümlere özenen bir fabrika işçisinin bayramlık kıyafeti sanırım üstünde emanet gibi dururdu, diyordu vaftiz babam. Ama insanların kendi sınıfsal farklılıklarını bir saygı çerçevesinde ortaya koydukları dönem geçmişte kaldığı için, artık sınıf farkı olmayan bir toplum istediğini, ne bir hizmetçinin ne de zarif bir hanımın, ne kibar beylerin ne de kaba erkeklerin olduğu ve herkesin aynı elbiseyi giydiği bir toplum düzeni istediğini söylerdi hep. Bunlar benim de söylemek istediğim altın sözler. Gömleğe, pantolona ve kemere neden karşı olayım ki? Artık bunları düşünmenin anlamı yok. Güzel giysilerin bana çok yakışacağını düşünüyorum, herhalde Stanko'ya da üzerindeki uyduruk moda giysilerden daha çok yakıştırdı. Aslında insana her şey yakışır, yakışmayan sadece sapıklık, aptallık ve yarım akıllılıktır.

Konu dışı yorumlar şimdilik bu kadar. Stanko'yla birlikte zaman zaman teras kafelere gidiyorduk; tiyatroların çıkış saatleri çok renkli ve eğitici olduğundan, özellikle de Café Madrid'e gidiyorduk. Ama bir keresinde Paris'te birkaç haftalığına gösteri yapan Stoudebecker Sirk'i'nin gala suaresine gitmiştik. Bu sirkle ilgili burada birkaç şey söylemeden geçemeyeceğim! Eğer kalemim bu görkemli olaya hâkim olan rengi işin içine katmadan, şöyle bir dokunacak olursa, onu asla affetmem.

Bu ünlü sirk, çadırını Sarah Bernhardt Tiyatrosu'nun ve Seine Nehri'nin yakınında, Square Saint-Jacques'ta kurmuştu. Parisliler buraya akın ediyorlardı çünkü sirk dünyasında cesurca ve yüksek disiplin anlayışıyla sunulan ne kadar rezil şey varsa, burada da aynısı, hatta daha da fazlası sunuluyordu. Duyulara ve sınırlara ne müthiş bir saldırıydı bu! Şehvet karışımı müthiş bir eğlenceydi gerçekten; hiç durmadan değişen yüzlerle devam eden fantastik bir program, insanoğlunun yetenek sınırlarını zorlayan ancak gülümsemelerle ve öpücükler göndererek yapılan gösterilerdi ve bunların en başında da *salto mortale*⁸² geliyordu; zira gösteri yapan akrobatlar bangır bangır bağırarak bir müzik eşliğinde, her türlü tehlikeyi göze alıp boyunlarını kırma pahasına ölümle dans ederlerken zarafeti de elden bırakmıyorlardı; gerçi müziğin sıradanlığı bu gösterilerin bedensel karakteriyle örtüşüyor ama gerçekleşmesi imkânsız gibi görülen hareketlerin gerçekleşip doruğa ulaşmasıyla, yani ölümle burun buruna gelinmesiyle örtüşmüyordu.

Artistler, sirk çadırını dolduran kaba saba parlak elbiseler giyinmiş doyumsuz ayaktakımının ve at dünyasından insanların oluşturduğu, heyecandan nefes nefese kalmış seyircilerin çılgınca alkışlarına, başlarını hafifçe sallayarak (çünkü sirk dünyasında seyirciyi eğilerek selamlama yoktur) karşılık veriyorlardı. Localarında yana eğik şapkalılarıyla süvari sınıfından subaylar oturuyordu. Bunların arasında ellerinde dürbünleri, geniş kesimli sarı paltolarının yakalarına karanfiller ve krizantemler takmış, saç sakal tıraşı olmuş, bakımlı, hovarda delikanlılar; üzerlerinde gri paltoları ve başlarında silindir şapkalılarıyla Longchamp at yarışları pistinde yarışanları seyrederek gibi boyunlarına sportif bir şekilde astıkları

dürbünleriyle bu işten anladıkları belli olan kavalyelerinin eşliğinde, kentin seçkin banliyölerinden gelen meraklı hanımların arasına karışmış sokak kızları vardı. Bunlara bir de manejde gösteri yapan hayvanların fiziksel varlıklarının verdiği aşırı heyecan ve gerilim, rengârenk parlayan muhteşem kostümler, sirk çadırının atmosferini oluşturan kesif ahır kokusu ve çıplak kadın ve erkek vücutları ekleniyordu. Burada her türlü zevke hitap ediliyordu; çıplak göğüsler ve güzel vücutlarla sunulan ve vahşi insani dürtüleriyle yaptıkları heyecan verici bedensel hareketlerle, gaddarca bir beklenti içindeki seyircilerin her türlü istek ve arzularını yerine getiriyorlardı. Macaristan steplerinden gelen ve Kuzey Avrupa efsanelerdeki güçlü ve gözü kara savaşçılar gibi boğuk çığlıklar atarak gözlerini yan yan döndüren çıplak atların üzerine atlayan çılgın akrobat kadınlar; vücutlarını sıkı sıkı saran pembe trikolar içindeki jimnastikçiler, seyreden kadınların soğuk bir yüz ifadesiyle bakışlarını odakladığı tüysüz güçlü atlet kollar ve sevimli oğlan çocuklarıydı bunlar. İp cambazlarından ve akrobatlardan oluşan grup ne kadar da hoşuma gidiyordu; fantastik kıyafetlerinin dışına çıkıp giydikleri sade spor kıyafetleriyle değil, insanın tüylerini diken diken eden hareketlerinin püf noktasını oluşturan şeyi, kendi aralarında sözleşerek yapıyor olmaları da çok hoşuma gidiyordu. İçlerinden en iyisi, herkesin sevgisini kazanmış olan on beş yaşında bir delikanlıydı. O, yaylanan bir tahtanın üzerinden yükseklere sıçrayıp havada iki buçuk parende attıktan sonra, hiç yalpalamadan, arkasındakinin, kendisinden büyük olduğunu sandığım erkek kardeşinin omuzlarına iniş yapmaya çalışıyordu; bunu ancak üçüncü denemesinde başarabildi. İki defa başarısız oldu, kardeşinin omuzlarına inemedi, aşağıya düştü; başarısızlığı üzerine gülümseyip başını sallaması ve ağabeyinin onu tekrar atlama tahtasına davet eden kibar ve alaycı işareti de aynı şekilde etkileyiciydi. Bütün bunlar belli ki önceden çok iyi hesaplanmıştı çünkü *salto mortale*'den sonraki üçüncü denemesinde hiç yalpalamadan ötekinin omzuna iniş yapıp kollarını yana açarak, "*me voilà*"⁸³ dediğinde, seyirciler arasında kopan alkış tufanı dalgalanan bravo sesleriyle daha da artıyordu. Bilerek ya da yarı yarıya isteyerek başarısız olduğu sırada omurgasının kırılma tehlikesi, kuşkusuz başarılı olma durumundan daha fazlaydı.

Ne biçim insanlar bu artistler! Bunlar insan mı gerçekten? Örneğin şu palyaçolar, hepsi de küçük kırmızı elleriyle, ince ayakkabılarıyla, huni biçimindeki keçe şapkalarının altındaki kırmızı saçlarıyla, saçma sapan konuşmalarıyla, ellerinin üzerinde yürürken her şeye takılıp devirmeleriyle, bilinçsizce oraya buraya koşuşturup birilerine yardım etmeye çalışmalarıyla, daha ciddi meslektaşlarının numaralarını, sözgelimi tel üzerinde yaptıkları başarısız numaraları tekrar tekrar denemeye çalışmalarıyla seyirciyi gülmekten kırıp geçiren neşe kaynağı tuhaf varlıklar, saçmalığın her türüsünü yapan bu yaşları belli olmayan yeniyetme oğlanlar beni ve Stanko'yu kahkahalara boğuyordu (ama ben bu kahkahaları kendimi onlara yakın hissederek atıyordum); çılgınlığa varırcasına boyadıkları un beyazı yüzleriyle, üçgen şeklindeki kaşları, kırmızımı gözlerinin altından aşağıya doğru dikey inen gözyaşı çizgileri, aslında var olmayan burunları, aptal aptal gülümsemek için yukarıya doğru kıvrılmış dudaklarıyla aslında kostümlerinin güzelliğine tezat teşkil etmeyen birer maskeydi bunlar; örneğin siyah atlas üzerine simle işlenmiş kelebekler çocukların düşlerini süsleyecek kadar güzellerdi – acaba bu adamlar burjuva sınıfının içine ve doğal yaşama yerleştirmeyi düşünebileceğimiz insanlar mıdır? Benim görüşüme göre "bunların da insan olduklarını," karıları ve çocukları olduğunu söylemek tamamen duygusallık olur. Ben onlara saygı

duyuyorum ve onları insanların ruhsuzluğuna karşı şöyle savunuyorum: Hayır, onlar insan değildir, onlar kendine özgü sıra dışı yaratıklardır, diyaframı sarsan komiklik canavarları, parıldayan ve hayattan kopuk yaşayan keşişler, insan ve çılgınlık sanatının yarattığı atlayıp zıplayan melezler.

Sokaktaki adam için her şey “insani” olmalıdır, insanlar parıltılı görüntünün arkasına bakabileceklerini ve insana özgü olanı ortaya çıkarıp bunu kanıtlayabileceklerini iddia ederler. Peki, programın basılı olduğu uzun kâğıtta adı “*La fille de l'air*”⁸⁴ olarak yazılmış olan Andromache’ın durumu neydi? Onu bugün bile rüyalarımnda görüyorum; her ne kadar onun kişiliği ve etki alanı saçmalıktan çok uzak olsa da, palyaçolarla ilgili düşüncelerimi aktarırken, aslında aklımda hep o vardı. Andromache, sirkin yıldızı ve bir numaralı artistiydi ve yüksek trapezde eşsiz bir gösteri sunuyordu. Gösterisini partneriyle birlikte altına gerilmiş bir güvenlik filesi olmadan sunuyordu (onun gösterisi sansasyon yaratan bir yenilikti ve sirk tarihinde bir ilkti); gerçi partnerinin saygı duyulması gereken bir yeteneği vardı ancak onunkiyile kıyas kabul etmezdi; yapı itibarıyla biraz çekingen görünen partneri, Andromache havada hızla sallanan iki trapez arasında büyük bir cesaretle ve mükemmel bir şekilde tamamladığı evrimsel nitelikteki hareketlerini yaparken ona sadece elini uzatıyor ve onun numarasını tamamlamasına yardımcı oluyordu. Yirmi yaşında mıydı, biraz üstünde miydi, yoksa altında mıydı, kim bilir? Sert ve asil yüz hatları vardı, yüz hatları işini yaparken de, topuzunun üstüne geçirdiği elastik takkesiyle de tuhaf bir şekilde çirkinleşmiyordu, tersine daha berrak ve daha çekici bir hal alıyordu, eğer kahverengi saçlarını topuz yapmamış olsaydı, hareketleri sırasında başı bir aşağı bir yukarı inip kalkarken saçları ister istemez çözüldü. Orta boylu bir kadından biraz uzundu, üzerinde kısa ve bedenini sımsıkı saran kuğu tüyüyle bezenmiş esnek gümüş bir zırh, omuzlarında da “Havaların Kızı” unvanına yakışır beyaz tüyden kanatlar vardı. Sanki bu tüyden kanatlar havada uçarken ona yardımcı olabilecekmiş gibi! Göğüsleri küçüktü ve dar kalçalıydı, kol kasları doğal olarak diğer kadınlarınkinden daha belirgindi, trapezi sıkı sıkı kavrayan elleri erkeklerinki kadar büyük değildi ama Tanrı adına, “Bu kız genç bir oğlan mı?” sorusunu geçersiz kılacak kadar küçük de değildi; hayır, göğsünün kadınsı biçimi başka bir anlam verilemeyecek kadar açıktı, aynı şey tüm inceliğine rağmen bacakları için de geçerliydi. Neredeyse hiç gülümsemedi. Her türlü gerilimden uzak güzel dudakları genellikle yarı açıktı; bu durum onun Yunanlara özgü sarkık burnunun kanatlarını biraz geriye çekti. Seyirciyle her türlü göz flörtünden kaçınıyordu. Havada bir *tour de force*⁸⁵ yaptıktan sonra trapezlerden birinin tahta çubuğunun üstünde dinlenirken bir eliyle ipi tutuyor, öteki elini de seyirciyi selamlamak için dışarı doğru uzatıyordu. Ama çatık olmayan donuk kaşlarının altından ciddi ciddi bakan gözleri dümdüz karşıya bakıyor ve seyirciyi selamlamıyordu.

Ona tapıyordum. Ayağa kalktı, trapezi hızlı hızlı sallamaya başladı, daha sonra birden trapezi bırakıp öbür taraftan gelen partnerinin yanından uçarak ne kadınsı ne de erkeksi elleriyle kendisine doğru gelen öteki trapezin yuvarlak çubuğunu yakaladı ve vücudunu uzatarak pek az jimnastikçinin yapabileceği, tüm ya da dev hamle diye adlandırılan bir hareketi yaparak çubuğun etrafında dümdüz döndü ve böylece geri uçuş için gerekli gücü kazanıp partnerinin yanından tekrar uçarak kendisine doğru sallanarak gelen trapezi yakalamadan önce, havada bir *salto mortale* yapıp uçan çubuğu yakaladı ve kol kaslarını hafifçe şişirerek kendisini yukarı çekip herhangi bir yere bakmadan elini havaya kaldırarak

çubuğun üstüne oturdu.

Bütün bunlar yapılması güç şeylerdi; ama yine de yapıyorlardı. Bunları gören birinin hayranlıktan ve heyecandan dizlerinin bağı çözülür ve yüreği buz kesilir. Seyirciler onu alkışlayıp tezahüratta bulunmaktan çok saygılarını sunuyorlardı ve Andromache başladığı en tehlikeli hareketlerini tamamlarken, müziğin tamamen sustuğu, etrafın ölüm sessizliğine büründüğü anda, onlar da benim gibi ona tapıyorlardı. Yaptığı hareketlerin hepsinin, en ince ayrıntısına kadar hesaplanmış olmasının yaşam koşulu olduğunu kaydetmek gerekir. İyice hesaplanmış doğru bir anda, saniyenin bir salisesinde, uçarak yakalaması için partnerinin bıraktığı trapezin, geri gitmeyip dev hamlesini gerçekleştirip *salto mortale*'sini yapması için kendisine doğru gelmesi ve onun çubuğu yakalaması gerekiyordu. Çubuk orada olmadığı zaman, onun o muhteşem elleri boşa kalırdı ve yere düşerdi; belki de başının üstüne, sanatını icra ettiği havadan kafa üstü düşerek yere çakılırdı ve bu da onun ölmesi demektir. Aslında pek de fazla olmayan ihtimallerin en ince noktasına kadar hesaplanması insanı derinden sarsıyor.

Ama burada bir kere daha soruyorum: Andromache insani bir yaratık mıydı? Doğüstü sınırları zorlayan ve bir kadından beklenmeyen hareketleri yaparak mesleğini başarıyla icra edip manejin dışına çıktığında insani bir varlık mıydı gerçekten? Onu bir eş ya da anne olarak düşünmek bana çok aptalca geliyordu. Bir eş ve bir anne ya da başka olası herhangi biri trapeze ayaklarını takıp baş aşağı sallanıp takla atarak trapezden kurtulup kendisini ellerinden yakalayacak olan partnerine doğru uçamazdı ve partnerinin ellerinden sıkı sıkı tutup havada hızlı bir şekilde sağa sola sallanarak o meşhur *salto mortale*'sini yapıp uçarak öbür trapeze geri dönemezdi. Bu onun bir erkekle ilişkiye girme biçimiydi, başka türlü düşünülemezdi; çünkü bu taş gibi vücudun, başka vücutların aşka verdiği şeyi, sanatsal gösteriye harcadığı çok belli oluyordu. O bir kadın değildi; ama erkek de değildi ve dolayısıyla insan da değildi. Yarı açık dudaklarıyla ve gerilen burun delikleriyle ciddi bakışlı bir çılgınlık meleğiydi, sirk çadırının çatısı altındaki hava sahasının erişilmez amazonuydu ve kendisini taparcasına ve merakla seyrederek kendilerinden geçen seyircilerin üzerlerinde, çok yükseklerde uçuyordu.

Andromache! Gösterisini bitirip bir başkası yerini aldığı zaman, onun için acı duyuyor ve aynı zamanda da onu yüceltiyordum. Ahır sorumluları ve görevlileri yolun iki yanına dizilmişlerdi: Müdür Stoudebecker on iki Arap aygırıyla içeri girdi; bıyıkları ağarmış, kibar ve yaşlı sportmen bir bey, üstünde balo kıyafeti ve yakasına iliştirdiği onur lejyonu şeridiyle manejde duruyordu; sıkı sıkı tuttuğu binici kamçısının yanı sıra özel işlemeli uzun bir kamçı daha vardı elinde, söylendiğine göre kamçıyı ona Acem şahı hediye etmiş ve o da bunu atların sırtına çok güzel şaklatıyormuş. Başları dik duran gururlu ve beyaz dizginli muhteşem atlarından birine ya da ötekine sessizce bir şeyler söylerken, pırıl pırıl parlayan rugan ayakkabıları manejdeki kumun içine gömülmüştü; verdiği komut üzerine atlar yumuşak bir müzik eşliğinde adımlarını atmaya başlıyor, dizlerini büküp kaldırıyor, onun etrafında dönüyor ve müdürün havaya kaldırdığı kamçının altında, muhteşem bir halka oluşturup şaha kalkıyorlardı. Bu çok hoş bir görüntüydü; ancak benim aklım Andromache'daydı. Bunlar ne muhteşem hayvan vücutları ve bu adam, hayvan ve melek arasında bir yerde, diye düşünüyordum. Hayvana daha yakın duruyor, bunun böyle olduğunu kabul edelim. Ama benim taptığım Andromache, her ne kadar farklı bir vücuda sahip olsa da, erkek eli

değmemiş körpe vücuduyla meleklerle daha yakındı.

Daha sonra manejin çevresi demir parmaklıklarla çevrildi çünkü içeriye bir aslan kafesi getirilmişti; güvenlik korkusu içindeki seyirciler gözlerini ayırmaksızın onları seyrediyorlardı. Hayvan terbiyecisi Mösyö Mustafa, kulaklarında altın küpeleri, kemerine kadar çıplak vücudu, kırmızı şalvar pantolonu ve kırmızı şapkasıyla, hızla açılan ve arkasından yine aynı şekilde hızla kapanan küçük bir kapıdan beş canavarın arasına girdi; vahşi hayvanların kesif kokusu at ahırının kokusuyla karışıyordu. Canavarlar onun önünden geri çekildi, Mustafa'nın verdiği komut üzerine biraz inatlaşarak ve duraksayarak peş peşe manejin kenarına konulan beş taburenin üstüne çömeldiler, burunlarını korkunç bir şekilde kırıştırarak ona hırladılar ve pençeleriyle ona vurdular; bunu dostluk gösterisi anlamında yapıyor olsalar da içlerinde derin bir öfke vardı çünkü doğalarına ve yeteneklerine karşın atlama halkasından, hem de yanan bir atlama halkasından atlamaya zorlanacaklarını biliyorlardı. Aslanlar vahşi ormanın narin hayvan dünyasını korkutup kaçırtan bir kükreyişle, hem de gök gürlemesini anımsatan bir kükreyişle havayı titretiyordu. Vahşi hayvan terbiyecisi onların bu davranışına tabancasıyla havaya bir el ateş ederek karşılık verdi, öyle ki bu azgın canavarlar hırlayarak sindi; çünkü tabancanın çıkardığı sesin kendi doğal kükreyişlerine üstün geldiğini kabul ediyorlardı. Mustafa böbürlenerek bir sigara yaktı, bunu gören canavarlar ona daha da büyük bir öfkeyle baktı, daha sonra Akhilleus ya da Neron diye yavaşça ama son derece kararlı bir şekilde seslenerek canavarlardan ilkinde numarasını yapmasını emretti. Bunun üzerine bütün bu kral kediler istemeye istemeye taburelerin üstünden indi ve yukarıya kaldırılan halkadan, daha önce de söylediğim gibi, üstüne sürülen yanıcı ziftin tutuşturulduğu bir halkadan peş peşe ileri geri atlamaya başladılar. Canavarlar ister istemez alevlerin içinden atlıyordu; bu onlar için zor değildi ancak onur kırıcıydı. Halkadan atladıktan sonra küsmüş bir edayla onur kırıcı bir yer olarak gördükleri taburelerine geri dönüyor ve kırmızı pantolonlu Mustafa'ya öfkeli öfkeli bakıyorlardı; o da canavarların korku ve nefret dolu yeşil bakışlarını denetim altında tutmak için kara kara gözleriyle sürekli bir o yana bir bu yana bakıyordu. Arkasında bir huzursuzluk olduğunu hissedince hemen arkasına dönüyor ve sert sert bakarak ya da hayvanlara adlarıyla seslenip uyararak ortalığı sakinleştiriyordu.

Mustafa işini yaparken herkes, ne yapacakları önceden kestirilemeyen çok tehlikeli hayvanların arasında bulunduğunu hissediyordu, kendini güvende hissedene alt tabaka seyircisi bu heyecanı yaşamak için para ödemişti. Herkes bu beş azgın canavarın Mustafa'nın önünde böyle çaresizce durma aptallığından kurtulursa, onu parça parça edeceğini ve tabancasının da pek işe yaramayacağını biliyordu. Mustafa herhangi bir şekilde yaralanır ve hayvanlar onun kanının aktığını görürse, bunun onun sonu olacağını hissediyordum. Mustafa'nın yarı çıplak vücuduyla bu ayaktakımının hoşuna gitsin diye tel kafese girdiğini sanıyordum, canavarların onun çıplak vücuduna pençe atıp yaralayacağı beklentisi bu korkak seyircinin heyecanını daha da artıyordu. Ama ben hep Andromache'ı düşünüyordum, onun Mustafa'nın sevgilisi olabileceği düşüncesinden kendimi kurtaramıyordum ve bunun böyle olduğuna da inanıyordum, bu yüzden duyduğum kıskançlık kalbime bir bıçak gibi saplanıyordu; onun Mustafa'nın sevgilisi olabileceğini düşününce, nefesim kesiliyor ve bu düşünceyi kafamdan silmeye çalışıyordum. Onlar sadece ölümle dans eden iki arkadaş olabiliyorlardı ama sevgili değillerdi; hayır, hayır bu mümkün değil, üstelik onlar için hiç de

iyi olmazdı! Eğer Mustafa onunla sevişiyor olsaydı, aslanlar bunu fark eder ve ona itaat etmezdi. Şundan eminim ki, bu cesaret meleşki kendisini küçük düşürüp kadınlığına yenik düşseydi, yere çakılır ve feci bir şekilde ölürdü...

Stoudebecker Sirki'nde daha önce ve daha sonra başka neler mi olmuştu? Çok çeşitli ve hareketli mucizeler yaşanmıştı. Burada hepsini anlatmanın bir anlamı yok. Arkadaşım Stanko'ya ara sıra yandan baktığımda onun da öteki uyuşuk seyirciler gibi bu göz kamaştırıcı sanatsal becerileri, insanın başını döndürüp kendinden geçiren bu renkli hareketleri aptalca bir haz duyarak ve kendinden geçercesine seyrettiğini görüyordum. Gösterileri böyle izlemek bana göre değildi, bu benim tarzım değildi. Gerçi hiçbir şeyi kaçırmıyor ve her şeyi en ince ayrıntısına kadar hafızama kaydediyordum. Kendini bir şeye bütünüyle vererek inceleyen bir davranış biçimiydi bu. Ama benim bu davranışımın isyankar tarafı da vardı, gösteriyi çok büyük bir ilgiyle ve soluk soluğa izliyordum, nasıl söylesem bilmem ki, ruhumu derinden sarsan izlenimlere karşı belki de bir tepki ortaya koyuyordum, bunu doğru ifade edemiyor olabilirim ancak böyle yapıyordum, tüm hayranlığıma rağmen bütün bu numaraları, sanatsal gösterileri ve bunların seyirci üzerinde bıraktığı etkiyi ayrıntıyla incelemek bir bakıma küstahça bir davranıştı. Çevremdeki seyirciler büyük keyif alıp gülmekten kırılıp geçiyorlardı ama ben sanki bu branştan biriymişim gibi soğukkanlı davranıp onların eğlenmelerine ve coşkularına katılmıyordum. Tabii ben kendimi sirk dünyasından ve *salto mortale* sanatını icra edenlerden biri olarak görmüyordum; benim ilgi alanım geneldi, insanları etkilemek, eğlendirmek ve büyülemek için neler yapmam gerektiği ilgilendiriyordu beni. İşte bu özelliğimle bütün cezp edici hareketleri kendinden geçercesine seyreden ve bu sanatsal gösteriyi sunanlarla kıyaslanma düşüncesine uzak duran kurbanlardan farklıydım. Onlar yalnızca keyif alıp eğleniyorlardı, salt keyif almak ve eğlenmek, yaratıcı olduğuna inanan ve bir şeyler yapabileceğini düşünen bir insan için acı verici bir durumdur.

Yanımda uslu uslu oturan Stanko böyle bir düşünce yapısına sahip biri değildi; bu nedenle dostlukları gelişemeyen farklı yapıda iki iş arkadaşı olarak kaldık hep. Sokaklarda dolaşırken Paris'in muhteşemliğine ve sunduğu olağanüstü güzellikteki perspektiflere ondan daha farklı gözlerle bakıyordum ve her seferinde zavallı babamın, Paris'i kendinden geçercesine anlatırken, sürekli, "*Magnifique! Magnifique!*"⁸⁶ dediği aklıma geliyordu. Duyduğum bu hayranlığı fazla belli etmediğim için kimse ruhumuzun derinliğindeki algılama farkını anlamıyordu. Ancak Stanko'nun yavaş yavaş farkına varması gereken şey, aramızdaki arkadaşlığın anlaşılmasız bir şekilde pek de gelişemediği ve aramızda fazla bir samimiyet oluşamamasıydı; bu da benim yalnızlığa ve içekapanıklığa olan eğilimimden, yani yalnız kalma inadımdan, insanlara karşı mesafeli durmamdan ve çekingen yapımından kaynaklanıyordu; daha önce de değindiğim gibi ben bu ruh halimi yaşamımın temel koşulu olarak görüyordum ve ben onu istesem de değiştiremezdim.

Bu her zaman böyledir: İnsan başkalarıyla kıyasladığında kendisinin özel biri olduğunu düşünür; bu, onun gururlanmaktan çok kabullendiği bir yazgıdır, yazgısının kendisine özel bir şey sunduğu duygusu, onun çevresini bir hava katmanı ile sarar ve kendisinin de onaylamadığı bir soğukluk çemberi oluşturur ve nasıl olduğunu anlamadan birbirlerine yaptıkları iyi arkadaşlık ve dostluk önerisi çıkmaza girer ve bozulur. İşte Stanko ile benim aramdaki ilişki de böyleydi. Gerçi o benden samimiyetini esirgemiyordu; ancak benim onun

samimiyetine katlanmaya çalıştığımı da anlıyordu. Bir öğle sonrası bistroda oturmuş şaraplarımızı yudumlararken Stanko bana, Paris'e gelmeden önce ülkesinde karıştığı bir soygun yüzünden –aslında kendi beceriksizliği nedeniyle değil, arkadaşlarının aptallığı yüzünden yakayı ele verdiği bir soygun yüzünden– bir sene hapis yattığını anlatmıştı. Ben onun anlattıklarını ilgiyle ve keyifle dinledim, anlattıkları benim için pek de şaşırtıcı olmamıştı ve arkadaşlık ilişkimizi bozacak türden değildi. Ancak ikinci sefer anlattıklarında fazla ileri gitmişti ve onun samimiyetinin arkasında hiç hoşuma gitmeyen gizli bir amaç olduğunu anlamıştım. O, bende çocuksu kurnazlığa sahip şanslı birini görüyor ve uygun ellere sahip biri olarak birlikte iyi iş yapabileceğimizi düşünüyordu; benim, birinin suç ortağı olmak için yaratılmadığımı göremeyecek kadar aptal biri olduğu için kolayca ve neredeyse hiç riske girmeden çok kazanç sağlayabilecek bir planı olduğunu anlattı ve birlikte soymayı düşündüğü Neuilly'deki bir villayla ilgili önerilerde bulundu. Onun bu önerisini umursamaz bir tavırla geri çevirmem onu çok kızdırdı ve öfkeli bir şekilde, bu nazlanma da neyin nesi, acaba sen kendini hangi iş için uygun görüyorsun, diye sordu bana. Böyle insanları hep küçümsediğim için sadece omuzlarımı silktim ve, "Eh, olabilir ama benim canım istemiyor," dedim. Bunun üzerine Stanko, "Salak!" ya da, "*Imbécile*," diyerek konuyu kapattı.

Onu hayal kırıklığına uğratmış olsam da, bu durum ilişkimizin hemen bitmesine yol açmadı ancak biraz soğuttu ve sonunda da bitirdi; gerçi birbirimize düşmanlık beslemiyorduk ama artık birlikte gezmeye de gitmiyorduk.

79 . (Fr.) Bahşişler. (Y.N.)

80 . (Fr. ve İng.) Bu çocuğa bir şeyler ver, bak ne kadar sevimli. (Ç.N.)

81 . (Fr. ve İng.) Hayır, bu gülünç olur, çok az bu, cimrilik etme! (Ç.N.)

82 . (Lat.) Ölümcül atlayış. (Y.N.)

83 . (Fr.) İşte bu. (Y.N.)

84 . (Fr.) Havalanın kızı. (Ç.N.)

85 . (Fr.) Uсталık. (Y.N.)

86 . (Fr.) Muhteşem! Muhteşem! (Y.N.)

İkinci bölüm

Asansör hizmetini bütün kış boyunca sürdürdüm, sürekli değişen konuklar tarafından çok sevilmeme rağmen bu işten sıkılmaya başladım. Hep aynı işi yapmaktan sıkılıyordum ve deyim yerindeyse asansör kabininin içinde yaşlanıp saçlarımın ağaracağından korkuyordum. Stanko'dan duyduklarım bu konudaki kaygılarımı daha da arttırıyordu. Stanko, içinde iki büyük ocak, dört fırın, bir ızgara aleti ve tütsüleme ocağı bulunan ana mutfığa geçmeye çalışıyordu, orada zamanla –hemen mutfak şefi olamasa da– salondaki garsonlardan siparişleri alıp aşçı sürüsüne iletebileceği mutfak şefi yardımcısı konumuna gelmeyi umuyordu; ancak söylediğine göre böyle bir kariyer için şansı çok azdı, burada harcanma olasılığı çok yüksekti. Karamsar bir ifadeyle pek de gönüllü olarak yapmadığım bu asansör hizmeti görevinden asla uzak kalamayacağımı ve bu dünya otelinin işleyişini, bu çok spesifik ve kısıtlı perspektif dışında başka bir perspektiften asla görmeyeceğimi söyledi.

İşte bu beni korkutuyordu. Kendimi kabinin içine ve asansörle aşağı yukarı inip çıktığım boşluğa hapsedilmiş hissediyordum; öyle ki salonu dolduran hafif müzik, ünlü edebiyatçılar ve Grek tarzda giyinmiş dansçı kızlar görkemli masaların etrafındaki hasır koltuklara yaslanan zenginler dünyasını eğlendirirken, altın sarısı renkli içeceklerin yanında küçük pastalar ve özel hazırlanmış sandviçleri yiyip parmaklarını hafifçe şakırdatıp havada hareket ettirerek üzerlerindeki kırıntıları uzaklaştırmaya çalışırken, krallara özgü bir yolluğun üzerinden geçip saksı çiçekleriyle süslenmiş sahanlığa çıkan görkemli merdivene doğru yürürlerken, dış yüzeyleri heykelciklerle bezenmiş ahşap vazolara ekilen palmyeler arasından geçip merdiven boşluğuna çıkarırken, birbirleriyle selamlaşıp tanışırken, zeki olduklarını gösteren mimik ve baş hareketleriyle birbirleriyle şakalaşıp kaygısızca gülüşürlerken, ben beş çayı için salonu dolduran bu göz kamaştırıcı sosyetei seyretmek şöyle dursun, onlara bir göz atma şansı bile bulamıyordum. Orada olsam ve hanımların briç odasında ya da papyon takmış beyleri ve mücevherleri parlayan hanımları indirdiğim yemek salonunda onlara hizmet etsem ne iyi olurdu. Kısacası, huzursuzdum, yaşamımı renklendirmek ve dünyayla haşır neşir olabilmek için daha iyi olanaklara kavuşmak istiyordum; gerçekten de şansım yüzüme güldü ve bana bu olanağı sağlandı. Asansör hizmetinden kurtulma ve yeni bir üniforma içerisinde daha geniş perspektifli bir işte çalışma isteğim yerine geldi: Paskalya Yortusu'nda garsonluğa başladım ve bu da aşağıdaki gibi gelişti.

Otelin başaşçısı Mösyö Machatschek büyük mevki sahibi bir adamdı, otoriter yapısıyla ve her gün değiştirdiği kolalı gömleğiyle koca göbeğini sallaya sallaya yemek salonunda dolaşıyordu. Tıraşlı ve yağlı ablak yüzü parlıyordu. Masaların efendisi olan bu adamın yaptığı en güzel şey, kolunu yukarıya ya da ileriye doğru uzatarak yeni gelen konuklara oturacakları yerleri sunmasıydı. Sakarlık yapan ve beceriksizce davranan personelin yanından geçerken, kendine özgü bir şekilde ağzının kenarıyla kimseye fark ettirmeden onları azarlıyordu. Müdüriyetin talimatıyla olsa gerek, bir gün öğle öncesi beni yanına çağırttı ve o muhteşem yemek salonuna açılan bürosunda kabul etti.

“Kroull,” dedi. “Armand diye mi çağırılıyorsunuz? *Voyons, voyons. Eh bien,*⁸⁷ ben sizin adınızı duymuştum, gördüğüm kadarıyla sizinle ilgili olumsuz bir durum söz konusu değil. Ama bu ilk bakış yanıltıcı olabilir. Bu otelde vermekte olduğunuz hizmetlerin çocuk

oyuncağı olduğunu ve sahip olduğunuz yeteneklerin çok azını kullandığınızı biliyorsunuzdur herhalde. *Vous concentez?*⁸⁸ Sanırım sizi restoran işinde yetiştirmek istiyorlar, bu mümkün olabilir, *si c'est faisable*. Garsonluk mesleği için yaratıldığınızı düşünüyor musunuz? Bunun için *belli* bir yeteneğiniz var mı? – Demek istediğim, başvurunuzda beyan ettiğiniz gibi, öyle olağanüstü müthiş bir yetenek kastetmiyorum. Gerçi cesur olmanın bir zararı yok ancak kendinizi bu kadar abartılı sunmanıza da gerek yok; kibar bir şekilde servis yapabilecek bir yeteneğe sahip misiniz? Konuklara gerekli ikramları yapabilecek yetenek görüyor musunuz kendinizde? Otelimizin saygın ve kibar konuklarına hizmet edebilecek yeteneğiniz var mı? Yani doğuştan yeteneğiniz var mı? Zira insan böyle bir yeteneğe ancak doğuştan sahip olur ama görebildiğim kadarıyla, doğuştan var olduğunu söylediğiniz yetenekleriniz beni biraz şaşırtıyor. Aslında sağlıklı bir kendine güven duygusunun hiçbir zararı yok, bunu bir kere daha söylemek isterim. Birkaç yabancı dil biliyorsunuz, öyle mi? Ama ben size ileri derecede yabancı dil biliyor musunuz diye sormadım, gerekli olacak kadar biliyor musunuz, dedim. Pekâlâ. Aslında bunlar daha sonra sorulacak sorular. Bu işe en alttan başlamak zorunda olduğunuzu biliyorsunuzdur sanırım. Yapacağınız iş şimdilik salondan gelen servis takımlarının üstündeki yemek artıklarını, mutfağa gidip yıkanmadan önce, sıyırmaktır. Bu iş için kırk frank aylık ücret alacaksınız, mimiklerinizden anladığım kadarıyla oldukça yüksek bir ücret bu. Benimle konuşurken, ben gülümsemeden önce sizin gülümsemeniz uygun değil. Ancak ben izin verirsem gülebilirsiniz. *Bon.*⁸⁹ Tabaklardaki artıkları temizlemek için giymeniz gereken beyaz önlüğü size biz vereceğiz. Yemek salonunda servisleri toplamak için size ihtiyaç duyulduğunda, garsonlarımızın giydikleri fraklardan sizin de giymeniz gerekecek, bundan bir tane temin edebilecek durumda mısınız? Bunun parasını kendinizin ödemesi gerektiğini biliyorsunuzdur sanırım. Anladığım kadarıyla bunları *kesinlikle* yapabilecek durumdasınız. Harika. Sizinle sorun yaşamayacağımızı düşünüyorum. İhtiyacınız olan çamaşırlarınız, frak içine giyeceğiniz uygun gömlekleriniz var mı? Söyleyiniz bakayım bana: varlıklı bir ailenin çocuğu musunuz? Az varlıklı mı? *À la bonne heure.*⁹⁰ Kroull, öyle sanıyorum ki, maaşınızı yakın bir gelecekte elli ya da altmış franka yükseltebiliriz. Fraklarımızı diken terzinin adresini öndeki bürodan öğrenebilirsiniz. Ne zaman isterseniz gelip işe başlayabilirsiniz. Bizim bir yardımcıya ihtiyacımız var, asansör kadrosu için yüzlerce aday sırada bekliyor. *A bientôt, mon garçon.*⁹¹ Ayın ortasına yaklaşıyoruz, bu seferliğine yirmi beş frank alabileceksiniz çünkü ben bu iş için size yıllık altı yüz frank öneriyorum. Bu sefer gülümsemenize izin var çünkü ben sizden daha önce gülümsedim. Hepsi bu kadar. Artık gidebilirsiniz.”

Machatschek'in benimle yaptığı fikir alışverişi böyle gelişti. Önemli sonuçlar doğuracak bu konuşma benim yaşam koşullarımı biraz zora sokmuştu ama tasavvur ettiğim şeyler gerçekleşmiş oldu, bu yadsınamazdı. Asansör hizmetlisi olarak giydiğim üniformamı depoya teslim edip onun yerine o beyaz ceket aldım, ceketin altına işe yarayacak bir pantolon bulmam gerekiyordu; zira gezmeye giderken giydiğim takım elbisemin pantolonunu bu işte giyip eskitemezdim. Kullanılmış tabak çanakların ön temizliği, yani tabaklarda kalan artıkları çöp tenekesinin içine sıyırma işi şimdiye kadar yaptığım ve en azından daha asil olduğunu düşündüğüm işle kıyaslandığında, biraz alçaltıcıydı ve ilk başlarda biraz itici

gelmişti. Üstelik benim görev alanım bulaşıkların yıkandığı yere kadar uzanıyordu, burada tabak çanaklar elden ele geçerek bir dizi yıkama prosedüründen sonra kurutmacılara gidiyordu ve ben de ara sıra beyaz önlüğümle onlara yardım ediyordum. Böylece tabak çanakların yıkanıp yeniden servise hazır hale getirilmesi işinin hem başında hem de sonunda yer almış oluyordum.

İnsanın kendisine yakıştıramadığı bir işte çalışırken surat asmamak ve yaptıkları işi kendilerine uygun gören öteki iş arkadaşlarına samimi bir şekilde yaklaşmak, yüreğinde “şimdilik” sözcüğünü taşıyan bir insana zor gelmez. İnsan her ne kadar yaptığı işte eşitlik ilkesi arasa da, eşit olmayana ve doğal olarak tercih edilene karşı içinde doğuştan bir içgüdüye sahiptir ve bu içgüdüsel davranışın gereğini yerine getireceğinden emin olur; ben de bu alt basamak işinde çok fazla kalmayacağımdan, bu işe sadece geçici olarak ve formalite icabı yerleştirildiğimden emindim. Bunu Mösyö Machatschek’le yaptığım konuşmadan hemen sonra, Saint James and Albany Otelı’nin çalışanlarının kıyafetlerini hazırlayan terziye gidip kendim için bir frak diktirmek zorunda kaldığımda anlamıştım. Terzinin atölyesi otelin çok uzağında değildi, Rue des Innocents’te bulunuyordu. Kıyafet için yetmiş beş franklık bir harcama yapmam gerekiyordu, bu ücret terzi atölyesiyle otel yönetimi arasında yapılan anlaşmaya göre düzenlenmiş özel bir fiyattı ve ekonomik durumu iyi olmayanlar bu ücreti aylıklarından taksit taksit ödüyorlardı. Ancak ben bunu doğal olarak peşin ödedim. Frak, üstünde taşımasını bilen için olağanüstü güzel bir giysiydi: Siyah pantolonun ve yakası derin kesimli yeleşin üstüne giyilen kadife yakalı ve altın düğmeli frakın gerçekten de etkileyici bir görüntüsü vardı. Ben bu giysileri edinmekten büyük keyif aldım ve onları yatakhane önündeki dolaba, sivil kıyafetlerimin yanına astım, ayrıca garson kıyafetimi tamamlayan beyaz bir papyon ve gömlek için emaye düğmeler de aldım. Tabak sıyırma işinde beş hafta çalıştıktan sonra, Herr Machatschek’in yanında çalışan siyah fraklar giymiş ve siyah papyonlar takmış iki garsondan birisi yanıma geldi, yemek salonunda bana ihtiyaç duyulduğunu ve gerekli hazırlığı yapıp hemen oraya gidip göreve başlamamı söyledi, ben de ona bu iş için her bakımdan hazır olduğumu ve hiç vakit kaybetmeden işe başlayabileceğimi söyledim.

Ertesi gün öğle yemeği sırasında kendimi bütün şatafatıyla, sütunları dikey oluklarla süslenmiş kilise büyüklüğündeki salonda servis yaparken buldum. Salon muhteşemdi, altın yaldızlı sütun başlıklar, tavanda beyaz alçı kabartma süslemeleri, kırmızı abajurlu duvar aplikleri, pencerelerden aşağıya doğru dökülen dekoratif kırmızı kumaş perdeler ve Şam ipeğinden yapılmış beyaz masa örtüleri, orkidelerle süslenmiş yuvarlak masalar ve üzerlerine kırmızı minderler konulmuş beyaz lake ahşap koltukların çevrelediği küçük küçük masalar, masaların üstüne konulmuş yelpaze ve piramit şeklinde katlanmış peçeteler göz kamaştırıyorlardı, pırıl pırıl parlayan tabak çatal takımları, zarif cam bardaklar ve parlayan buz kovalarının ya da küçük sepetlerin içine yan yatırılmış şarap şişeleri salona bir tören havasında getiriliyordu; ancak şarapları salona getirme işi şarap kilercisi önlüğü giymeye hak kazanmış kiler baş sorumlusu olan garsonun göreviydi. Konuklar öğle yemeğine inmeden çok önce, ben göreve hazırdım ve ikinci garson adayı olarak masaları hazırlamaya, peçeteleri ve çatal bıçak takımlarını üstüne koymaya, yemek listelerini dağıtmaya yardım ettim ve – daha sonra masalara oturup yemek yiyecek konukları servis yapacak garsonun bulunmadığı yerde– güler yüzle selamlamak, hanımların altına sandalyelerini iterek oturmalarına

yardımcı olmak, yemek listesini uzatmak, bardaklarına su koymak gibi hizmet sunduğum konukların farklı cazibelerine bakmaksızın, tüm varlığımla dikkatlerini çekmeye çalışıyordum.

Bunu yapabilmek için bana verilen yetki ve imkân şimdilik pek de geniş değildi. Siparişleri ben almıyordum, yemekleri ben sunmuyordum. Benim görevim sadece sunulan her servisten sonra masaları toplamak, kullanılan tabakları ve çatal bıçak takımlarını kaldırmak ve tatlı servisi yapılmadan önce alınan hafif yemeklerden sonra masa örtülerinin üstündeki ekmek kırıntılarını fırçayla ve faraşla temizlemektir. Öteki görevleri benim üstüm olan, yaşı biraz ilerlemiş ve uyuklu bir görüntü sergileyen Hector yerine getiriyordu; onun otele geldiğim günün sabahında masada birlikte oturduğum ve bana sigara ikram eden personelden biri olduğunu hemen hatırladım. O da elini cansız bir şekilde sallayarak, “*Mais oui, c’est toi,*”⁹² dedi; bu el hareketini bir davranış biçimi olarak benimsemişti ve benimle her karşılaşmasında aynısını yapıyordu. Onun bu davranış biçimi ilk baştan itibaren emir vermekten ve azarlamaktan çok, işi bana devretme anlamına geliyordu sanki. Konuklar, özellikle de gencinden yaşlısına bütün hanımlar herhangi bir sos ya da baharat, örneğin İngiliz hardalı ya da Worcester sosu ya da ketçap istediklerinde, kendisine değil de, bana işaret ediyorlardı ve o da bunu görüyordu; tabii hanım konukların bu tür isteklerde bulunmaları yalnızca bir bahaneydi, benim kendilerine “*Parfaitement, madame*”, “*Tout de suite, madame*”⁹³ dememden hoşlandıkları için beni masalarına çağırdıkları çok belli oluyordu. İstediklerini getirince de, aslında hiç gereği yokken bana aşağıdan yukarıya doğru yandan yandan bakarak, “*Merci, Armand,*” diyorlardı. Birkaç gün sonra servis masasının üstünde dilbalığı filetoalarının kılçıklarını ayıklamaya yardım ederken, Hector bana şöyle dedi:

“Bunu onlara sen servis edersen, *au lieu de moi,*”⁹⁴ daha çok hoşlarına gider, sana nasıl baktıklarını görmüyor musun, bunların hepsi sana âşık, *toute la canaille friande!*”⁹⁵ Bu gidişle sen beni en kısa zamanda buradan gönderip servisleri kendin yapacaksın. Sen bir atraksiyon haline geldin – *et tu n’as pas l’air de l’ignorer.*”⁹⁶ Bunu otel yönetimi de biliyor ve seni öne itiyorlar. Mösyö Cordonnier’in (bu beni buraya getiren başgarsondu) senin biraz önce tatlı tatlı sohbet ettiğin İsveçli çifte seninle ilgili olarak: “*Joli petit charmeur, n’est-ce pas? Tu iras loin, mon cher, –mes meilleurs voeux, ma bénédiction,*”⁹⁷ dediğini duydun mu, tabii ki duydun.”

“Abartıyorsun, Hector,” diye karşılık verdim. İstesem de senin ayağını hemen kaydıramam; zira senden çok şey öğrenmem gerektiğini biliyorum.”

Düşündüğümde daha da fazlasını söylemişim. Çünkü takip eden günlerden birinde, bir akşam yemeği sırasında, Mösyö Machatschek koca göbeğini bana yaklaştırdı, yüzlerimiz farklı istikametlere dönük bir biçimde yanımda durdu ve ağzının kenarından kulağıma şunları fısıldadı: “Fena değil, Armand. Hiç fena çalışmıyorsunuz. Eğer bir gün bu işi yapmayı düşünüyorsanız, Hector’un servis yapışına özellikle dikkat etmenizi öneririm” – Ben de aynı ses tonuyla ona şöyle yanıt verdim:

“Binlerce teşekkürler, başgarsonum ama ben servis yapmasını biliyorum, Hector’dan daha iyi biliyorum. Bağışlayınız ama ben doğuştan yetenekli biriyim. Beni deneyin diye zorlamıyorum sizi. Ama beni denemeye karar verirsiniz, söylediklerimin doğru olduğunu

göreceksiniz.”

“Atmasyoncu seni!” dedi gülererek; bunu söylerken koca göbeği oynuyordu, sonra kısa ve esnek adımlarla oradan uzaklaşırken, bu kısa sohbetimizi gözlemlemiş olan, boyalı saçlarını kabarık şekilde taramış yeşil giysili bir hanıma, kafasını yana doğru çevirip göz kırparak beni işaret etti. Giderken koca göbeği neşeli neşeli oynuyordu.

Kahve servisi hizmeti kısa bir süre sonra lobiye çıkmamı da sağladı, orada da birkaç arkadaşla birlikte günde iki defa kahve servisi yapıyordum. Bu görevime kısa bir süre sonra çay servisi de eklendi, aynı yerde öğle sonraları çay servisi de yapıyordum. Bu arada Hector salondaki başka bir masa grubuna verilmişti, onun yardımcısı olarak baktığım masalara da servis yapmakla görevlendirildiğim için neredeyse hiç durup dinlenmeden çalışmak zorundaydım ve gün boyunca bana verilen çeşitli görevleri yerine getirdikten sonra, bir de akşam yemeklerinden sonra lobide kahve ve likör servisi, viski soda ve *infusion de tilleul*⁹⁸ servisi yapmaktan o kadar yoruluyordum ki, zenginler dünyası ile aramdaki alışveriş ilişkisi önemini kaybediyor, hizmet aşkımın gücü beni yarı yolda bırakacak gibi oluyor ve yüzümdeki gülümseme acı veren donuk bir maskeye dönüşüyordu.

Ama benim esnek doğam sabahları bu yorgunluktan kurtulup neşeli bir tazeliğe dönüşmüş oluyordu ve ben tekrar kahvaltı odası, içeceklerin bulunduğu mutfak ve ana mutfak arasında hiç durmadan gidip geliyordum ve oda servisini kullanıp yatakta kahvaltı eden konuklara da çay, yulaf ezmesi, tost, reçel, marmelat, meyve, turşu, kızartılmış balık servisleri yapıyordum ve üzerine şurup dökülmüş akıtma servisleri hazırlıyordum; daha sonra salonda beceriksiz beceriksiz dolaşan ikinci garsonla birlikte sorumlu olduğum altı masayı öğle yemeğine hazırlıyordum, Şam ipeği masa örtülerini üstü çuha kaplı masaların üstüne seriyordum, çatal bıçak takımlarını yerleştiriyordum ve saat on ikiden sonra yemeğe gelenlerin siparişlerini almak için blok notumu elime alıyordum. Yemek seçimi konusunda kararsız kalan konuklara bir garsona yakışır bir şekilde ve yumuşak bir ses tonuyla önerilerde bulunmayı ne kadar da iyi beceriyordum, yemekleri sunuş ve masaya yerleştirme biçimimle ilgili olarak herhangi bir serzenişte bulunulmasın diye öyle büyük özen gösteriyordum ki, sanki kişisel bir aşk hizmeti sunuyordum onlara. Eğitim görmüş ve iyi yetişmiş garsonlar gibi bir elim arkamda, öne eğilmiş olarak tabakları masaların üstüne koyuyordum, sadece sağ elimi kullanarak kaşık ve çatalları konukların önlerine sanatsal bir şekilde yerleştiriyordum; bunu yaparken, hizmet ettiğim konuklar, kadınlar ya da erkekler, özellikle de kadın konuklar bir erkeğin eline benzemeyen elimin hareket edişini tatlı bir şaşkınlıkla seyrediyorlardı.

Hector’un dediği gibi, yemek yemeye düşkün zengin konukların beni çok beğendiklerini söylemeleri ve her fırsatta benim öne sürülmem şaşılacak bir şey değildi. Beni çevremi saran bu beğeni dalgasının içine atmışlardı, kibar bir karşılık vererek bu sevgi dalgasını coşturmak ya da mesafeli davranarak dizginlemek benim yeteneğime kalmıştı.

Karakter yapımla ilgili anılarımı okura aktarırken, temiz görüntümü koruyabilmek için onuruma yakışır biçimde şunları da belirtmem gerekir: Yaşam biçimimden dolayı yerine getiremediğim isteklerim karşısında kibirli davranıp hiçbir zaman başkalarının çektikleri acılardan keyif almadım. İnsanın çevresinden etkilenmeksizin odak noktası olduğunu bildiği tutkular, (benim dışımdaki) insanlarda sevimsiz bir soğukluk ve kendini üstün görme duygusu uyandırır ya da duyguları acımasızca ayaklar altına alan bir küçümseme, bir hor

görme duygusu yaratır. Ancak ben çok farklıydım! Böylesi duyguları her zaman dikkate aldım ve onları bir çeşit suçluluk bilinciyle en iyi şekilde korumaya ve bana âşık olanları mantıklı bir şekilde ikna ederek bundan vazgeçirmeye çalıştım; bunu kanıtlamak için yaşadığım dönemle ilgili iki örnek sunmak istiyorum: Birmingham'lı küçük Eleanor Twentyman ve İskoç yüksek aristokrasisi üyesi Lord Kilmarnock. Bu iki örneği sunmak isteşimin nedeni, her ikisi de, aynı zaman dilimi içinde, hedeflediğim kariyerimi vaktinden önce bıraktırma tehlikesi arz ediyordu ve bu tehlike tuzakları, vaftiz babamın sözünü ettiği gibi, nereye varacağını ve ne kadar gideceğini bilemediğim çıkmaz sokaklara sürükleyebilirdi beni.

Twentyman ailesi, baba, anne, kız ve hizmetçileri birkaç haftadan beri Saint James and Albany Oteli'nin süit dairelerinin birinde kalıyorlardı, sadece bu bile onların ne kadar varlıklı olduklarını göstermeye yetiyordu. Varlıklı ve zengin oldukları Mrs. Twentyman'ın akşam yemeğinde taktığı muhteşem mücevherlerden de çok belli oluyordu ancak ne yazık ki bu mücevherleri onun gibi bir kadın takıyordu, zira Mrs. Twentyman kötümser bir kadındı, kendisine bakanlar için olduğu kadar, sanırım kendi ruh hali içinde de donuk bir kadındı, onun bu ruh hali, eşinin Birmingham'daki ticari çabalarının büyük bir başarıya ulaşmasıyla küçük burjuva konumundan çıkıp resmî ve acımasız çevrelere girdiğini açıkça gösteriyordu. İyimser ruh halini Porto şarabı kırmızısı suratıyla daha çok Mr. Twentyman gösteriyordu ancak onun bu güler yüzlülüğü de su mavisî gözlerinin boş boş bakmasından ve etrafına kulak kabartmasından anlaşıldığı üzere, çevresini saran sağırlıkla büyük ölçüde bastırılıyordu. Karısı ona bir şey söylemek zorunda kaldığında (ki bu çok ender oluyordu), Mr. Twentyman'ın kulağına tuttuğu dinleme borusunun içine konuşuyordu, Mr. Twentyman siparişlerini verirken, kendisine yemek konusunda önerilerde bulunmam için boruyu bana doğru da tutuyordu. On yedi ya da on sekiz yaşındaki kızı Eleanor görevli olduğum 18 No'lu masada, babasının karşında oturuyordu ve babasının işareti üzerine olsa gerek, arada sırada ayağa kalkarak babasının yanına gidip elindeki boruyla onunla iletişim kuruyordu.

Mr. Twentyman'ın çocuğuna içten davrandığı belliydi ve bu herkesin dikkatini çekiyordu. Mrs. Twentyman'e gelince; annelik duyguları taşıdığını hiçbir zaman yadsıyamam; ancak duygularını sevecen bakışlarla ve tatlı sözlerle ifade etmek yerine Eleanor'un yaptıklarını sürekli eleştiriyor ve onu denetim altına tutmaya çalışıyordu, bunu yaparken de kaplumbağa derisi kaplamalı tek saplı gözlüğünü gözlerinin önüne tutup kızının saçlarını tarayışını, oturup kalkışını, elinde ekmek parçalarıyla oynamasını, tavuk budunu eline alıp kemirmesini, salondakileri meraklı bakışlarla süzmesini ve benzeri şeyleri eleştirmeden edemiyordu. Bütün bu denetimlerinden kızının eğitimiyle ilgili huzursuzluk duyduğu ve kaygılandığı anlaşılıyordu, bu da Miss Twentyman'i belli ki çok rahatsız ediyordu; ancak benim onunla yaşadıklarım annesinin eleştirilerinde ve denetimlerinde ne kadar haklı olduğunu gösteriyordu.

Miss Twentyman sarışın bir kızdı ve bir keçi yavrusu kadar güzeldi; akşamları giydiği ipek elbisesinin dekoltesini açınca, dünyanın en sevimli köprücük kemiklerine sahip olduğu görülüyordu. Anglosakson tiplerine karşı eskiden beri zaafım vardı, Miss Twentyman bu tipi çok belirgin bir şekilde temsil ettiği için onu seyretmekten büyük keyif alıyordum, yemek sırasında, yemeklerden sonra ve benim hizmet ettiğim ve ilk başlarda Twentyman ailesinin de katıldığı müzikli çay sohbetlerinde sürekli onu görüyordum. Keçiciğime iyi

davranıyordum, sadık bir erkek kardeş gibi onun çevresinde fır dönüyordum, et yemeğini önüne koyuyordum, ikinci kez tatlı servisi sunuyordum, severek içtiği nar şurubundan ikram ediyordum, yemekten kalkınca kar beyazı incecik omuzlarını işlemeli bir şalla şefkatlice örtüyordum – ve bütün yaptıklarımla kesinlikle çok ileri gittim, düşünmeden bu hassas kızcağıza karşı günah işledim ve insanları kolayca etkileyebilen çekici yanımı yeterince hesaba katmadım. Varlığımdan kaynaklanan bu çekici kişiliğim istesem de istemesem de duyguları körelmemiş her insanı etkiliyordu; şunu yüreklilikle iddia edebilirim ki, yaşamın sonunda denildiği gibi, benim “fani vücudum”, yani güzel ama cansız yüzüm aslında pek anlam ifade etmese de, yine de herkes üzerinde etkili olurdu; çünkü bu yalnızca görüntüydü, daha derin güçlerin ve sempatinin ürünüydü.

Kısacası, bu küçük kızın bana sırlıslıkla âşık olduğunu anlamam çok uzun sürmedi, bu yalnızca benim kendi algım değildi, aynı zamanda aşırı endişeli annesi Mrs. Twentyman’ın de saptamasıydı; bir gün öğle yemeği sırasında Mrs. Twentyman gözüne tuttuğu tek saplı gözlüğüyle kızının davranışını izlerken, durumu fark ettiğini, arkamdan bana da duyururcasına kızına şöyle fısıldamasından anlamıştım:

“Eleanor! If you don’t stop staring at the boy, I’ll send you up to your room and you’ll to eat alone till we leave!”⁹⁹

Evet, keçicik ne yazık ki davranışlarına hâkim olamıyordu, kendisini denetim altında tutmayı ve bana âşık olduğunu gizlemeyi aklının ucundan bile geçirmiyordu. Mavi gözleriyle kendinden geçercesine ve düşlere dalmış gibi sürekli bana bakıyordu, göz göze geldiğimizde yüzü birden kızarıyordu ve bakışlarını önündeki tabağa yöneltiyordu; ama ateşli bakışlarını kaybetmemek için yüzünü yeniden yukarıya kaldırıp tutkuyla bana bakıyordu. Annesinin duyarlılığına kızmamak gerekirdi; çünkü Birmingham ahlak anlayışıyla yetişmiş bu kızın her türlü taşkınlığı yapabilecek bir yapısı vardı, şehveti yaşama hakkına sahip olduğuna ve bunun da bir insani görev olduğuna inandığı için Mrs. Twentyman ona karşı temkinli davranma gereği duyuyordu. Tabii ben Miss Twentyman’i destekleyecek bir davranışta bulunmuyordum, geriye çekilip kendimi ondan korumaya çalıştım ve hatta ona karşı kendi kendimi uyardım, ona hizmet ederken sorumluluk alanımın sınırları dışına çıkmadım ve Eleanor için acı verici olsa da, annesinin aldığı önlemleri doğru buluyordum, bu önlemler doğrultusunda Twentyman’ler ikinci haftanın başında benim hizmet ettiğim masayı bırakıp Hector’un hizmet ettiği uç köşedeki bir masaya geçmişlerdi.

Ama benim vahşi keçiciğim işini biliyordu. Kahvaltısını annesi ve babası gibi her zaman odasında yaparken, sabahın sekizinde, *petit déjeuner*¹⁰⁰ için aşağıya, benim servis yaptığım salona çıkıp geldi. Daha kapıdan içeri girerken yüzünün renginin değiştiğini fark ettim, kızarmış gözleriyle beni arıyordu ve buldu da, bu saatte kahvaltı salonu dolu olmadığı için benim hizmet verdiğim masalardan birine oturdu.

“Good Morning, Miss Twentyman. Did you have a good rest?”¹⁰¹

“Very little rest, Armand, very little,”¹⁰² dedi fısıldayarak.

Bunu duyduğuma üzülmüş gibi yaptım. “Biraz daha yatakta kalmanız ve size getireceğim çayı ve yulaf ezmesini odanızda yemeniz belki daha akıllıca olurdu, yukarıda hiç kimse tarafından rahatsız edilmeden kahvaltınızı yapabilirdiniz,” dedim. “Yukarıda, sessiz sakin odanızda, yatağınızda...” Bu çocuk ne mi yanıt verdi?

“No, I prefer to suffer.”¹⁰³

Mönüden yiyeceği marmeladı göstererek, “But you are making me suffer, too,”¹⁰⁴ diye yanıtladım onu sessizce.

“Oh, Armand, then we suffer together!”¹⁰⁵ dedi ve uykusuz gözlerinden yaşlar akıtarak bana baktı.

Bu iş böyle nereye varacaktı? Ben onların otelden ayrılmalarını diliyordum ama ayrılmaları uzadı; kulağına tutulan siyah borudan kızının bu gelgeç aşkını öğrendiğini tahmin ettiğim Mr. Twentyman doğal olarak otelden ayrılıp Paris tatilini kısa kesmek istemiyordu. Ama Miss Twentyman her sabah, anne ve babası daha uyurken aşağıya, benim yanıma geliyordu – annesi ve babası saat ona kadar uyuyorlardı, annesi yataktan kalkıp ona baktığında, kahvaltı takımlarının oda servisi tarafından alındığını söylüyordu, onun onurunu korumak, kötü duruma düşmemesini sağlamak, elimi tutmaya çalışmasını ve aşk sarhoşluğu içinde yaptığı başka taşkınlıklarını diğer konuklara fark ettirmemek için zor anlar yaşıyordum. Anne ve babasının onun bu kahvaltı sırrını sonunda öğrenecekleriyle ilgili uyarılarıma kulaklarını tıkıyordu. Dediğine göre, Mrs. Twentyman sabahları çok derin uyuyordu, ayık olup kendisini gözlemlemesindenense uyurken daha çok seviyordu annesini! Ama annesi onu sevmiyordu, tek saplı gözlüğüyle sürekli onu gözetliyordu. Babası ise onu seviyordu ama aşkını ciddiye almıyordu. Annesi, iyi niyetli olmasa da, en azından onu ciddiye alıyordu ve Eleanor annesinin bu davranışını bağışlanabilir bir özür olarak kabul etmek istiyordu. “For I love you!”¹⁰⁶

Ben bu sözcüğü şimdilik duymak istemiyordum, ona servis yapmak için geri döndüğümde, etrafa fark ettirmeden ona şöyle dedim:

“Miss Eleanor biraz önce ‘aşk’la ilgili olarak söylediğiniz şeyler, yalnızca bir kuruntu ve tam bir saçmalık. Babanız çok haklı, ciddiye alınacak bir şey değil gerçekten, öte yandan anneniz bu saçmalığı ciddiye alıp size yasak koymakta son derece haklı. Siz de lütfen hem benim hem de kendinizin acı çekmemesi için bunu ciddiye almayın, tersine bununla eğlenmeye çalışın, ben bunu asla yapmam ama siz yapın! Bu aşk ne işe yarayacak ki? Hiç uygun değil, siz birkaç haftadır Saint James and Albany Oteli’nde kalan ve son derece varlıklı olan Mr. Twentyman’in kızısiniz, bense bu otelde servis yapan bir garsonum. Miss Eleanor, ben sadece bir garsonum ve büyük saygı duyduğum toplum düzenimizin en alt seviyesinde yer alıyorum. Sizin bunu önemsememiz gerekir ama annenizin haklı olarak söylediği gibi siz bunu yapmıyorsunuz, aksine annenizin ve babanızın uyuyup toplum düzenini koruyamadıkları bir anda, gizlice kahvaltıya iniyorsunuz ve yanıma gelerek bana aşktan söz ediyorsunuz. Ancak bu ‘aşk’ benim için yasak bir aşktır ve ben bu aşka karşılık veremem, beni görmekten hoşlandığınızı biliyorum ancak ben içimde kabaran sevgiyi bastırmak zorundayım. Sizden hoşlanıyorum ama bunu kendime saklamak zorundayım. Mr. ve Mrs. Twentyman’in kızları olarak siz beni sevemezsiniz, bu, işin doğasına aykırı. Bu öylesine bir etkilenme, bir büyülenme olayı, büyük ölçüde de şu üstümdeki Saint James and Albany Oteli’ne özgü kadife yakalı, altın düğmeli fraktan kaynaklanıyor; aslında üstümdeki bu kıyafet benim bu alt seviyedeki konumumun makyajından başka bir şey değil ve sizi temin ederim ki, üzerimde bu giysi olmadan ben bir hiçim! İnsan yolculuk sırasında frak giymiş biriyle karşılaşınca içinde bir şeyler kıpırdar ve çarpılır ya, işte sizin ‘aşk’

dediğiniz şey bu. Oradan ayrılınca da –ki siz de yakında buradan ayrılacaksınız– bir dahaki durağa kadar unutulur gider. Karşılaşmamızla ilgili anıları burada bırakın, bana kalsınlar, o zaman bunlar size herhangi bir rahatsızlık vermez ve hafızanızda, bir yerlerde korunurlar!”

Onun için daha fazla ne yapabilirdim, yeterince sevecen bir şekilde konuşmamış mıydım onunla? Ama o yalnızca ağlıyordu, öyle ki yakındaki masaların boş olmasına sevinmem gerekirdi; hıçkırarak ağlarken beni acımasızlıkla suçluyordu, aşk çılgınlığı ve toplum düzeniyle ilgili hiçbir şey duymak istemiyordu; tersine her sabah bana gelip kendisini biraz seviyorsam bir kere olsun kendisiyle baş başa kalıp istediğimiz gibi davranmamız konusunda ısrar ediyor ve o zaman her şeyin yoluna girebileceğini ve birlikte mutluluğa ulaşabileceğimizi düşünüyordu. Ben de onu sevdiğimi inkâr etmiyordum, en azından onun bana duyduğu ilgiden dolayı müteşekkirdim ona ancak özgür bir ortamda buluşup baş başa kalmamız söz ve eylem olarak nasıl gerçekleşebilirdi ki? Bunun yanıtını o da bilmiyordu ama yine de arzusundan vazgeçmek istemiyordu ve bunun gerçekleşmesi için bir yol bulmam konusunda beni zorluyordu.

Kısacası, onunla tatlı bir sıkıntı yaşıyordum. Ve bundan daha az önemli olmayan Lord Kilmarnock olayının da Miss Twentyman’le aynı zamana denk gelmesi benim için hiç de kolay bir sınav değildi. Gerçekten de öyleydi çünkü burada söz konusu olan aşk peşinde koşan yaramaz küçük bir kız değildi; tersine, toplum içinde ağırlığı olan ve duyguları insanlık terazisinde ağır basan önemli bir kişilik söz konusuydu, öyle ki insan ona ne duygularını hafife almasını ne de duygularıyla alay etmesini önerebilirdi. En azından ben bunu yapabilecek bir delikanlı değildim.

On dört gündür bizim otelde kalan ve benim sorumluluğumdaki tek kişilik bir masada yemek yiyen Lord Kilmarnock, görünüşüne bakılırsa kibar bir adamdı; elli yaşlarında, oldukça uzun boylu, ince yapılı, son derece şık giyimli bir beyefendiye, demir rengindeki kırlaşmış saçlarını yana doğru özenle tarayıp ayırmıştı; narin yapılı güzel dudaklarını ortaya çıkaran kısa kesilmiş bıyıkları da saçları gibi hafifçe kırlaşmıştı. Kabarık kaşlarının ve zorlanarak görmeye çalışan yeşil gri gözlerinin arasından aşağıya doğru derin bir yarık oluşturarak uzanan burnu yüzünden dışarıya doğru fırlamış gibiydi. Görüntüsü hoş olmayan bir durum sergiliyor olsa da, aşırı derecede temiz olması, en yumuşak yanak ve çene tıraşına sahip olması ve tıraş sonrası sürdüğü kremle yüzünün pırıl pırıl parlaması insanın içini ferahlatıyordu. Mendilini menekşe kolonyasıyla ıslatıyordu ve kolonyanın kokusu benim tanımadığım bir doğallıktaydı ve insana bahar ferahlığı veriyordu.

Lord’un sıkıntılı bir ruh haliyle salona girmesi, böyle önemli bir beyefendi söz konusu olduğunda insana belki biraz tuhaf gelebilirdi ancak bu onun itibarına, en azından benim gözümde, zarar vermiyordu. Saygın kişiliği bu sıkıntılı ruh halini dengeliyordu, insanlar onun bu davranışının ona özgü özel bir şey olduğunu ve dikkat çekerek kendisinin gözlemlendiği hissine kapıldığını tahmin ediyorlardı. Sesi yumuşaktı ve ben de ona daha yumuşak bir sesle karşılık veriyordum ancak bunun onun için hiç de iyi olmadığını geç fark etmiştim. Lord acı çekmiş bir adamın melankoliyle beslenmiş kibarlığına sahipti. Ben nazik davranarak kendisine hizmet ettim – hangi iyi niyetli insan onun bu nazik davranışına karşılık vermezdi ki? Ancak bu ona iyi gelmiyordu, servis yaparken hava durumu ve sunulan yemekler hakkında yaptığımız kısa konuşmalar sırasında önceleri yüzüme çok az bakıyordu, zaten genelde gözlerini az kullanıyordu, onları hep kaçırıyor ve koruyordu, gözlerini

kullanırsa olumsuz durumlara düşeceği kaygısını taşıyordu sanki. Aramızdaki ilişkinin rahatlama, resmiyetten ve toplumsal normlardan uzaklaşmamız bir hafta sürdü, bu süre içinde beni sevindiren ama biraz da tedirgin eden bir yakınlık oluştu aramızda; aslında bir haftalık süre bir kişinin her gün yüz yüze gelip kaynaştığı yabancı bir insandaki bazı değişimleri fark etmesi için çok kısa bir zaman dilimiydi, özellikle de gözlerini çok ekonomik kullanan insanlar söz konusu olduğunda.

Lord bana ne zamandan beri burada çalıştığımı sordu, nereden geldiğimi ve kaç yaşında olduğumu bilmek istedi, yaşımı duyunca, duygulanıp omuzlarını silkeleyerek, “*Mon Dieu!*” ya da, “*Good heavens!*”¹⁰⁷ dedi – hem Fransızca hem de İngilizce konuşuyordu. Alman kökenli olduğuma göre, adımın neden Armand olduğunu, neden bir Fransız adı taşıdığımı da öğrenmek istedi. Benim adım Armand değil, yönetimin isteği üzerine bu adı kullanıyorum, diye yanıt verdim ona. Gerçek yaşamımda benim adım Felix. “Ah, ne kadar da güzel,” dedi Lord. “Elimde olsaydı, gerçek adınızı size geri verirdim.” Ancak söyledikleri onun üstün konumuyla pek örtüşmüyordu, vaftiz adının Nectan olduğunu ve bunun da İskoçya’nın en eski halkı olan Piktlerin krallarından birinin adı olduğunu söylemesi biraz dengesiz olduğu izlenimi uyandırdı bende. Söylediklerini dikkatle dinliyor ve ilgili bir yüz ifadesiyle karşılık veriyordum ona; ama adının Nectan olması benim için bir sorundu ve bu beni sıkıntıya sokuyordu, zira adının Nectan olmasının bana bir yararı yoktu, ben ona Nectan olarak değil, lordum diye hitap etmek zorundaydım.

Daha sonraları Aberdeen kentinin çok da uzağında bulunmayan bir şatoda, kendisinden yaşlı ama ne yazık ki hastalıklı olan kız kardeşiyle birlikte yalnız başına yaşadığını ve Kuzey İskoçya’daki göllerden birinin kenarında bir yazlığı olduğunu, orada insanların İskoç dili konuştuklarını (bu dili kendisinin de biraz konuşabildiğini), oranın çok güzel ve romantik bir yer olduğunu, dağların yamaçlarının sert ve yarık kayalıklarla dolu olduğunu ve fundalıklarıyla buram buram doğa kokan mis gibi bir havasının olduğunu anlattı. Söylediğine göre Aberdeen’in etrafı da çok güzelmiş ve kent ihtiyaç duyanlara her türlü eğlenceyi sunuyormuş, ayrıca Kuzey Denizi’nden esen kuvvetli rüzgârlar nedeniyle havası da çok temizmiş. Bu arada müziği sevdiğini ve org çaldığını ama yaz aylarında, göl kenarındaki yazlık evinde sadece armonyum çaldığını da anlattı.

Söz ettiği şeyler öyle sohbet sırasında anlatılan şeyler değildi, sessizce ve bölük pörçük anlattığı şeylerin “Nectan” dışında öyle dikkat çekici iletişimsel bir değeri yoktu, yalnız başına seyahat eden ve garsondan başka sohbet edecek kimsesi olmayan birinin anlattıkları şeylerdi bunlar ve anlatması için de en uygun zaman öğle yemeği sonrasıydı. Lord öğle yemeğini yedikten sonra, hep yaptığı gibi, kahvesini lobide değil de, neredeyse bütünüyle boşalmış olan salonda, masasının başında yaktığı mısır sigarasıyla içiyordu. Her zaman birkaç fincan kahve içiyordu ama kahveden önce ne doğru dürüst bir şey yiyor ne de herhangi bir şey içiyordu. Neredeyse hiçbir şey yemiyordu, yedikleriyle nasıl ayakta kalabildiğine şaşırılmamak mümkün değildi. Gerçi çorbayla iyi bir başlangıç yapıyordu: Tabağındaki koyu et suyu, yalancı kaplumbağa ve öküz kuyruğu çorbasını çabucak bitiriyordu. Ama ona sunduğum iyi şeylerden ancak bir-iki lokma alıyordu ve hemen arkasından bir sigara yakıyor ve her yemeği neredeyse hiç el sürmeden kaldırıyordu. Bu konuyla ilgili olarak ona bir şeyler söylemeden edemedim.

“*Mais vous ne mangez rien, Mylord,*”¹⁰⁸ dedim kaygılı bir şekilde. “*Le chef se formalisera,*

si vous d daignez tous ses plats."¹⁰⁹

"Ne yapabilirim ki, iştahım yok," diye yanıt verdi. "Sorun iştahımın olmayışında. Yemek yemekten hoşlanmıyorum, bu belki de insanın kendisini inkâr etmesinin bir emaresidir."

Daha önce duymadığım bu sözcük beni korkuttu ve kibarlığımı bir tarafa bırakmama neden oldu.

"İnsanın kendisini inkâr etmesi mi?!" dedim alçak bir ses tonuyla. "Saygıdeğer lordum, bu konuda kimse size katılmaz ve hak vermez. Sizin bu görüşünüze kesinlikle karşı çıkmak gerekir!"

"Gerçekten mi?" diye sordu ve masaya bakan gözlerini yavaşça yukarıya kaldırıp yüzüme çevirdi. Bakışlarında her zaman bir zorlama ve kendini aşma çabası vardı. Ancak bu kez bu çabayı isteyerek gösterdiği anlaşılıyordu. Dudakları asil bir hüzünle gülümsüyordu ancak dudaklarının üstündeki kocaman ve kaba burnu gözüme batacakmış gibi yüzüme doğru uzanıyordu.

Böylesine güzel bir ağız yapısı olan birinin nasıl böyle kaba bir burnu olabilir, diye düşündüm.

"Gerçekten de öyle!" diyerek onayladım onu biraz şaşırmışcasına.

"Bak  ocuğum, insanın kendi kendisini inkâr etmesi, karşısındakini onaylama yeteneğini arttırıyordur belki." Bunu söyledikten sonra ayağa kalktı ve salondan dışarı  ıktı. Ben masanın  st ndekileri toplayıp yeniden düzenlerken, aklıma takılan bazı şeyleri düşünmeden edemiyordum.

Hiç kuşku yok ki, lordun günde birkaç kez benimle iletişim kurması kendisi için iyi değildi. Ancak ben bu iletişime ne son verebilirdim ne de ona karşı olan kibar davranışımdan vazge ebilirdim; sohbetimizi resmî ve onur kırıcı bir havaya sokarak onda uyandırdığım duyguları yaralayamazdım. Küçük Eleanor'a yaptığım gibi onun anlattıklarıyla alay edip eğlenemezdim. Lorda karşı çok daha dikkatli olmam gerekiyordu, söylediği şeylere doğal olarak hiçbir şekilde bulaşmak istemiyordum. Bu davranışımla kendimi içinden çıkılması zor bir duruma sokmuştum, zira onun yaptığı beklenmedik teklifle baştan çıkma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştum – nesnel içeriği düşünüldüğünde, özü ve biçimi bakımından hiç beklenmedik bir teklifti bu gerçekten.

Lord bu beklenmedik teklifi ikinci haftanın sonuna doğru, akşam yemeğinden sonra lobide kahve servisi yaptığım sırada yaptı. Salon girişinin yakınında saksı bitkilerinin oluşturduğu bir çitin arkasında küçük bir orkestra konser veriyordu. Lord orkestranın uzağında, lobinin öteki ucunda, küçük bir masa seçmişti kendisine, ayrıca bu masayı daha önce de pek çok kez kullanmıştı ve ben kahvesini onun masasının üstüne bırakmıştum. Yanından geçerken kendisine puro getirmemi istedi. Biri şeritli ve diğer i şeritsiz olmak üzere iki paket ithal malı puro getirdim ona. Onları inceledi ve, "Hangisini alsam ki?" dedi.

Ben de, "Satıcı bunları tavsiye etti," dedim ve şeritli olan paketi gösterdim. "Ben şahsen öteki paketi tavsiye ederdim, tabii izniniz olursa."

Ona kibar davranma fırsatı vermekten kendimi alıkoyamadım.

O da, "Sizin kararınıza uyacağım," dedi; ancak puroları kendi almadı, aksine iki kutuyu da bana uzattırdı ve onlara dikkatlice baktı.

Salonda orkestra çalarken, usulca, "Armand?" dedi.

“Evet, lordum?”

Lord hitap biçimini değiştirdi ve şöyle dedi:

“Felix?”

“Lordum ne emrediyorlar?” diye sordum gülümseyerek.

Lord bakışlarını puroların üstünden kaldırmadan, “Siz otel hizmeti görevinizi bırakıp özel uşak statüsüne geçmek istemez miydiniz?” diye sordu bana.

İşte korktuğum başıma gelmişti.

Ne demek istediğini anlamıyormuşum gibi yaparak, “Bu nasıl mümkün olur, lordum?” diye sordum.

Aslında duymak istediği şey, “Kimin yanında?” diye sormamdı. Omuzlarını hafifçe silkeleyerek yanıt verdi bana:

“Benim yanımda. Bu çok kolay. Siz Aberdeen ve Nectanhall şatolarına benimle birlikte geleceksiniz. Üzerinizdeki bu üniformadan kurtulup onun yerine statünüzü belirleyen ve sizi öteki hizmetlilerden ayıran sivil kıyafetler giyeceksiniz. Sarayımda çeşitli görevler yapan uşaklar var. Ama sizin görevleriniz sadece benim kişisel bakımımınla sınırlı olacak. Siz hep benim yanımda olacaksınız, hem sarayda hem de dağdaki yazlık evimde. Alacağınız ücret muhtemelen burada aldığınızın iki ya da üç katı kadar olacaktır.”

Yüzüme bakıp konuşmaya zorlamıyordu beni; ama ben sustum ve hiçbir şey söylemedim. O beni konuşmaya zorlamaktan çok elimdeki puro kutucuklarından birisini aldı ve bu tütün türünü ötekisiyle karşılaştırdı.

Sonunda ben de, “Bu konuyu etraflıca düşünmek gerekir, lordum,” diyebildim. “Bu teklifinizin beni olağanüstü onurlandırdığını söylememe gerek yok. Ancak çok ani ve şaşırtıcı oldu... Düşünmem için bana zaman vermenizi rica etmek zorundayım.”

“Düşünmeniz için çok az zamanınız var,” diye yanıt verdi lord. Bugün cuma, ben pazartesi günü buradan ayrılıyorum. Benimle gelin! Bu benim arzum.”

Benim kendisine önerdiğim purolardan bir tanesini aldı ve elinde evirip çevirip inceledikten sonra burnuna tutup kokladı. Hiçbir gözlemci, onun bunu yaparken ne söylediğini tahmin edemezdi. Yavaşça şöyle dedi:

“Yalnız bir kalbin arzusu bu.”

Hangi zalim yaşadığım bu derin sarsıntı karşısında bana kızabilir? Ve ben böyle bir yan yola sapmaya karar veremeyeceğimi biliyordum.

“Düşünme süresini iyi değerlendireceğim konusunda lord hazretlerine söz veriyorum,” diye mırıldandım ve masasından ayrıldım.

Kahvesinin yanında içecek iyi bir purosunu var, diye düşünüyordum. Bu ikili son derece rahatlatıcıdır ve rahatlatma, mutluluğun küçük bir biçimidir. İnsan bununla yetinmesini bilmeli.

Bunları söyleyerek ona yardımcı olmaya çalışıyordum. Ancak birkaç sıkıntılı gün geçirdim çünkü her yemek ve çay servisinden sonra Lord yüzüme bakıp soruyordu: “Evet?” Onun bu sorusu üzerine ya bakışlarımı önüme eğiyordum, ya üzerlerine sanki ağır yük binmiş gibi omuzlarımı yukarı kaldırıyordum ya da endişeli bir şekilde yanıt veriyordum:

“Henüz bir karara varamadım.”

Acı çektiği narin dudaklarından belli oluyordu. Tek düşüncesi hastalıklı kız kardeşinin sağlığı olsa da, lord yine de hizmetinde çalışan uşakların arasında beni, dağdaki yazlık

evinde çalışan uşakların arasında oynayacağı rolü düşünüyordu. Kuşkusuz bu büyük adamın hevesi alay konusu olmazdı ancak onun bu hevesinin oynacağı olan kişi alay konusu olurdu. Onun bu haline acıyor olsam da, içimden onu bencillikle suçluyordum. Ve keşke bir de Eleanor Twentyman'ın söz ve eylemde özgür davranma isteğini sürekli kontrol altında tutmak zorunda kalmamış olsaydım!

Pazar günü yenilen akşam yemeğinde çok fazla şampanya içilmişti; gerçi Lord hiç içmemişti ama karşı taraftaki Twentyman'lerin masasında şampanya şişeleri peş peşe patlatılıyordu. Bunun Eleanor için iyi olmayacağını düşündüm ve bu endişemde haklı olduğum kısa zaman sonra anlaşıldı.

Yemekten sonra her zaman olduğu gibi lobiye kahve servisi yaptım; lobiye açılan yeşil ipek perdeli cam kapının arkasında bir okuma salonu vardı, okuma salonunun içinde çevresine deri koltuklar konulmuş uzun bir gazete okuma masası bulunuyordu. Burası çok az kullanılan bir odaydı, sabahları bazı konuklar oturuyor, günlük gazeteleri ve dergileri okuyorlardı. Aslında gazete ve dergilerin dışarı çıkarılmaması gerekiyordu ancak konuklardan biri *Journal des Débats* gazetesini yanına alıp lobiye götürmüş ve lobiden çıkarken de masanın yanındaki sandalyelerden birinin üstüne bırakmıştı. Düzeni seven biri olarak gazeteyi oradan alıp sopasına taktım ve okuma odasına bıraktım. Hepsini düzenleyip masanın üzerine yerleştirmiştim ki, Eleanor içeri girdi ve içtiği birkaç kadeh Moët&Chandon'un onu ne hale soktuğu açıkça belli oluyordu. Bana doğru geldi, kendinden geçmiş bir halde ve titreyerek narin çıplak kollarını boynuma doladı ve kekeleyerek şunları söyledi:

*“Armand, I love you so desperately and helplessly, I don't know what to do, I'm so deeply, so utterly in love with you that I am lost, lost, lost... Say, tell me, do you love me a little bit, too?”*¹¹⁰

*“For heaven's sake. Miss Eleanor, be careful, somebody might come in... for instance, your mother. How on earth did you manage to escape her? Of course, I love you, sweet little Eleanor! You have such moving collarbones, you are such a lovely child in every way... But now get your arms off my neck and watch out... This is extremely dangerous.”*¹¹¹

*“What do I care about danger! I love you, I love you, Armand, let's flee together, let's die together, but first of all kiss me... Your lips, your lips, I am parched with thirst for your lips...”*¹¹²

“Ellerini yavaşça boynumdan çekmeye çalışırken, “Hayır, sevgili Eleanor, böyle şeyler yapmayalım lütfen,” dedim. “Sanırım çok fazla şampanya içmişsiniz, bir de ben sizi öpecek olursam, o zaman kendinizi büsbütün kaybedersiniz ve hiçbir şekilde mantıklı hareket edemezsiniz. Zenginlikleriyle saygınlık kazanmış Mr. ve Mrs. Twentyman gibi bir çiftin kızları olarak karşınıza çıkan ilk yakışıklı garsona âşık olmanızın doğal bir durum olmadığını daha önce size söylemiştim ve bunun yakışık almayacağı konusunda sizi samimi bir şekilde uyarmıştım. Her ne kadar bu durum sizin doğanızla örtüşüyor olsa da, bu büyük bir yanlış. Toplumsal kurallar ve ahlaki değerler adına bunu aşmak zorundasınız. Öyle değil mi? Şimdi akıllı ve anlayışlı bir çocuk olun, beni bırakın ve annenizin yanına gidin.”

“Ah, Armand, bana karşı ne kadar soğuk ve acımasızsınız, hani beni biraz sevdiğinizi söylemişsiniz? Anneme gelince; ondan nefret ediyorum ve o da benden nefret ediyor; ama babam beni sever ve eminim ki, işi oldubittiye bitmişe getirirsek anlayış gösterecektir. Hadi

hemen kaçalım, örneğin bu gece ekspres trenine binip İspanya'ya ve oradan da Fas'a kaçalım, bunu size önermek için geldim yanınıza. Oralarda saklanırsınız, size bir çocuk doğururum ve böylece evliliğimiz perçinlenmiş olur. Torununu kucağına verir dizlerine kapanırsak, *daddy*¹¹³ bizi affeder, bize para verir ve biz de zengin ve mutlu bir çift oluruz... Dudaklarınız!"

Bu vahşi kız hemen oracıkta benimle yatıp hamile kalmak istiyormuş gibi davranıyordu gerçekten de.

"Yeter artık, gerçekten de yeter artık, sevgili küçük Eleanor," dedim ve sonunda yumuşak ama kararlı bir şekilde kollarını boynumdan çektim. "Bütün bunlar çarpık düşler, ben bunlar için yürüdüğüm düz yoldan ayrılp yan yola sapmam. Davranışınız hiç hoş değil, beni böyle taciz edip kötü bir duruma sokmaya çalışmanız bana olan aşkınızla hiç bağdaşmıyor. Zaten işlerim başımdan aşkın ve sizin gibi bir tatlı beladan başka dertlerim de var benim. Çok bencil bir kızsınız, bunu biliyor musunuz, zaten siz hepimiz öylesiniz, size kızmıyorum, aksine size teşekkür ediyorum ve siz küçük Eleanor'u hiç unutmayacağım. Ama şimdi beni bırakın da lobiye işimin başına döneyim."

"Hü hü hü!" diye ağlamaya başladı. "*No kiss! No child! Poor, unhappy me! Poor little Eleanor, so miserable and disdained!*"¹¹⁴ Sevimli ellerini yüzüne kapatıp kendini deri koltuklardan birine attı, yürek paralayıcı bir şekilde hıçkırma hıçkırma ağlıyordu. Odadan dışarı çıkmadan önce, yanına gidip onu teselli etmek istedim. Ancak bu iş başka birine kısmet oldu. Zira tam bu sırada birisi içeri girdi; bu herhangi birisi değildi, Nectanhall'lu Lord Kilmarnock' tu. Üzerinde mükemmel bir gece kıyafeti vardı, yumuşak kuzu derisi mat ayakkabılar giymişti, tıraştan sonra sürdüğü kremle pırıl pırıl parlayan yüzünden öne doğru uzanan kaba burnuyla girdi içeriye. Kafasını omzuna doğru eğmiş, aşağıya düşen kaşlarının altındaki gözlerinden düşünceli düşünceli bakarken, ellerini yüzüne kapatıp ağlayan kızını gördü, onun yanına geldi ve parmağının sırtıyla sevecen bir şekilde yanağını okşadı. Küçük Eleanor gözlerinden akan yaşlarla ve açık ağzıyla şaşkın şaşkın yabancının yüzüne baktı, oturduğu koltuktan fırladı ve bir gelincik gibi cam kapının karşısındaki öteki kapıdan koşarak dışarı çıktı.

Lord Kilmarnock kızın arkasından düşünceli düşünceli baktıktan sonra, sakın bir şekilde ve bir beyefendi gibi davranarak bana döndü.

"Felix," dedi, "kararınızı vermeniz için sürenin sonuna geldik. Ben yarın buradan ayrılıyorum, hem de sabah erkenden. Benimle birlikte İskoçya'ya gelmeniz için eşyalarınızı gecedan toplamanız lazım. Kararınız nedir?"

"Lordum, size en içten teşekkürlerimi sunuyorum ve beni anlamanızı rica ediyorum," diye yanıt verdim. "Bana iyi niyetle sunduğunuz bu işi becerebileceğimi düşünemiyorum, yürüdüğüm bu yoldan çıkıp başka bir yola sapmamam gerektiğine kanaat getirdim."

Bunun üzerine lord, "Sizin yetersizlik diye öne sürdüğünüz şeyi ciddiye almam mümkün değil," dedi. "Ayrıca buradaki işlerinizin bitmiş olduğu izlenimini edindim," diye ekledi ve çıkış kapısına doğru şöyle bir baktı.

Ben de ona yanıt vermek için kendimi topladım:

"Öyleyse bu işi de tamamlamış olayım ve siz lord hazretlerine iyi yolculuklar dileyeyim."

Lord başını öne eğdi ve gözlerime bakmak için kendine özgü bir şekilde ve zorlanarak

kafasını yavaşça yeniden yukarı kaldırdı.

“Felix!” dedi, “hayatınızın en yanlış kararını verdiğinizden korkmuyor musunuz?”

“İşte ben de bundan korkuyorum lordum ve bu nedenle bu kararı aldım.”

“Size önerdiğim işin üstesinden gelemeyeceğinizi düşündüğünüz için mi acaba? Çok daha başka şeyler için yaratıldığınız konusunda benimle aynı duyguyu taşımamış olmanıza çok şaşırırdım. Bana hayır diyerek sunduğum işin size ne büyük olanaklar sağlayacağını hesaba katmıyorsunuz. Benim çocuğum yok ve davranışlarımda özgürüm. Sizi evlat da edinebilirim... Bir sabah Lord Kilmarnock ve sahip olduklarının tek mirasçısı olarak uyanabilirdiniz.”

Bu çok etkileyiciydi. Gerçekten de bütün bombalarını patlatıyordu. Kafamda çeşit çeşit düşünceler dolaşıyordu ama hiçbiri verdiğim hayır yanıtından beni vazgeçirmeye yetmiyordu. Onun bana olan ilgisinin sağlayacağı lordluk kuşkusuz kötü bir lordluk olurdu, insanların gözünde kötü biri olurum ve beni pek de yüceltecek gücü olmazdı. Ama asıl sorun bu değildi. Asıl sorun, içimdeki dürtünün kararlı bir şekilde bana sunulan kusursuz gerçeğe karşı çıkıyor olmasıydı. Eğer ben bir oğlan çocuğu olarak bir sabah Karl adında on sekiz yaşında bir prens olma kararıyla uyanmış olsaydım, böyle temiz ve büyüleyici düşlere istediğim kadar ve özgürce sarılmış olsaydım, o zaman bu gerçek benim için amacına ulaşmış olurdu; ama uzun burnunu gözüme batıracak gibi sürekli yüzüme bakan bu adamın bana gösterdiği ilgi ve sunduğu teklif uygun değildi.

İçimde olup bitenlerin beni hangi düşüncelere götüreceğini hızlı bir şekilde özetleyerek ona anlattım ve kararlı bir sesle dedim ki:

“Yanıtımı iyi yolculuklar dileklerimi tekrarlayarak verdiğim için beni bağışlayın lordum,” dedim.

Bunu duyunca yüzü sapsarı oldu ve çenesi birden titremeye başladı.

Onun bu hali karşısında benim de gözlerim kızarmaya, hatta biraz da yaşarmaya başladı, hayır belki de sadece kızarmıştı. Gözlerimin kızarması karşısında hangi zalim bana kızabilir ki? Benimle hangi amaçla ilgilenmiş olursa olsun, ilgi ilgidir, buna minnet duymamak alçaklıktır. Ve ona dedim ki:

“Ama lordum, ne olur bunu kendinize dert edinmeyin! Burada bana rastladınız ve beni her gün gördünüz ve gençliğimden dolayı bana ilgi duydunuz, bunun için size çok minnettarım; ama bana tesadüfen duyduğunuz bir ilgi bu, aynı ilgiyi bir başkasına karşı da duyabilirdiniz. Lütfen – ne sizi rencide etmek istiyorum ne de bana verdiğiniz değeri küçümsemek istiyorum, benim gibi güzel yaratılmış bir delikanlı ilk defa karşınıza çıkmış olabilir –ki herkes biraz özeldir– ama unutmayın ki, benim gibi milyonlarca yakışıklı delikanlı var. Türünün tek örneği olmamı bir kenara bırakırsak, herkes aşağı yukarı birbirinin benzeridir. Ben bir kadın tanıdım, o sadece genç oğlanlara ilgi duyuyordu, aslında aynı şey sizin için de geçerli. Genç kuşaklar her zaman ve her yerde vardır. Siz şimdi İskoçya’ya geri dönüyorsunuz – orada genç oğlanlar yokmuş da bana ilgi duymaya ihtiyacınız varmış gibi davranmayın! Bildiğim kadarıyla İskoçya’da genç erkekler çıplak bacaklarının üstüne kareli kumaştan etekler giyiyorlarmış, bunları görmek müthiş keyif verici olmalı. Orada yaşayan gençlerin arasından kendinize yakışıklı bir oda hizmetçisi seçebilirsiniz, onunla İskoç diliyle sohbet edebilirsiniz ve sonunda onu evlat da edinebilirsiniz. Bu genç adam lord olabilecek kadar özel becerilere sahip biri olmayabilir ama zamanla öğrenir, ne de olsa o ülkenin

çocuğudur. Onun çok sevimli bir delikanlı olacağını tasavvur ediyorum ve şundan eminim ki, onun arkadaşlığı size buradaki rastlantısal karşılaşmamızı tamamen unutturacaktır. Bırakın da bu rastlantısal karşılaşmamız ben de bir anı olarak kalsın, bırakın da bende saklı kalsın. Zira size söz veriyorum ki, garsonunuz olarak size hizmet ettiğim ve puro seçiminizde yardımcı olduğum bugünleri ve benimle paylaştığınız gelgeç hevesinizi her zaman büyük bir saygıyla hatırlayacağım. Söylememe izin verirseniz, sizden daha çok yemek yemenizi rica ediyorum! İnsanın kendisini inkâr etmesi fikrinize gelince; akli ve zekâsı olan hiç kimse bu konuda size katılmaz, size hak vermez.”

Onunla böyle konuştum; renkli kısa ceketiyle söylediklerimi başını sallayarak dinlemiş olsa da, bu ona iyi geldi. Ona kendinizi inkâr etmemelisiniz, dediğimde gülümsediği gibi, o narin ve hüzünlü dudakları yine gülümsüyordu. Bu sırada zümrüt yüzüğü parmağından çıkardı – parmağında sık sık gördüğüm ve hayran olduğum bu çok değerli yüzüğü bu satırları yazarken artık ben takıyorum. Yüzüğü parmağıma taktı demiyorum, hayır, o bunu yapmadı, tersine yüzüğü bana verdi, sessizce ve üzgün bir şekilde dedi ki:

“Bu yüzüğü alın. Onu almanızı istiyorum. Size çok teşekkür ederim. Hoşça kalın!”

Daha sonra arkasını döndü ve gitti. Bu adamın asil davranışlarını okurun takdir etmesi için ne kadar anlatsam azdır.

Eleanor Twentyman ve Lord Nectan Kilmarnock’la ilgili olarak anlatacaklarımın hepsi bu kadar.

87 . (Fr.) Tamam tamam, iyi. (Ç.N.)

88 . (Fr.) Beni anlıyor musunuz? (Ç.N.)

89 . (Fr.) Güzel. (Y.N.)

90 . (Fr.) Ha şöyle. (Ç.N.)

91 . (Fr.) Görüşürüz, delikanlı. (Ç.N.)

92 . (Fr.) Evet, bu sana. (Ç.N.)

93 . (Fr.) Sırasıyla; hay hay madam, hemen madam. (Y.N.)

94 . (Fr.) Benim yerime. (Y.N.)

95 . (Fr.) Boğazına düşkün ayaktakımı (Y.N.)

96 . (Fr.) Pek de farkında değilmiş gibi görünmüyorsun. (Ç.N.)

97 . (Fr.) Ne kadar da sevimli dediklerini duydun mu? Sen uzaktaydın, monşer ama ben kulaklarımla duydum. (Ç.N.)

98 . (Fr.) Demleme ıhlamur. (Y.N.)

99 . (İng.) Eleanor! Bu delikanlıya bakmaya devam edersen seni odana gönderirim ve otelden ayrılana kadar da yemeğini tek başına yersin! (Ç.N.)

100 . (Fr.) Kahvaltı. (Y.N.)

101 . (İng.) Günaydın, Miss Twentyman. İyi uyudunuz mu? (Ç.N.)

102 . (İng.) Çok az uyudum, Armand, çok az. (Ç.N.)

103 . (İng.) Acı çekmeyi tercih ederim. (Ç.N.)

- 104** . (İng.) Ama siz de bana acı çektiriyorsunuz. (Ç.N.)
- 105** . (İng.) Oh, Armand, o zaman birlikte acı çekelim. (Ç.N.)
- 106** . (İng.) Seni sevdiğim için! (Y.N.)
- 107** . (İng.) Aman Tanrı'm! (Y.N.)
- 108** . (Fr.) Fakat hiçbir şey yemediniz, lordum. (Ç.N.)
- 109** . (Fr.) Eğer tüm yemekleri geri gönderirseniz şef çok üzülecek. (Ç.N.)
- 110** . (İng.) Armand, seni öyle umutsuzca ve çaresizce seviyorum ki, ne yapacağımı bilemiyorum, seni öylesine derin bir aşkla seviyorum ki, kendimi denetleyemiyorum, aşk denizinin içinde kaybolmuş gibiyim... Söyle bana, sen de beni biraz olsun seviyor musun? (Ç.N.)
- 111** . (İng.) Tanrı aşkına. Dikkatli olun Miss Eleanor, her an birisi içeri girebilir...örneğin anneniz. Ondan kaçıp bana gelmeyi nasıl başarabildiniz? Tabii ki ben de sizi seviyorum, küçük tatlı Eleanor! Öyle güzel köprücük kemikleriniz var ki, siz her bakımdan çok sevimli bir kızsınız... Ama şimdi ellerinizi boynumdan çekin ve davranışlarınıza dikkat edin... Bu son derece tehlikeli. (Ç.N.)
- 112** . (İng.) Tehlikeyi düşünen kim! Seni seviyorum, evet seni seviyorum, Armand, hadi birlikte kaçalım ve birlikte ölelim ama her şeyden önce öp beni... Ah dudakların, dudakların, dudaklarının susuzluğuyla yanıp tutuşuyorum. (Ç.N.)
- 113** . (İng.) Babam. (Ç.N.)
- 114** . (İng.) Öpücük yok! Çocuk yok! Zavallı ve mutsuz ben! Zavallı küçük Eleanor, aşağılanmış sefil kız! (Ç.N.)

Üçüncü bölüm

Dünyaya ya da topluma karşı olan duruşumun biraz çelişkili olduğunu söyleyebilirim. İnsanlarla gönül bağı içinde olmayı ne kadar çok istesem de, buna karşın içimde çoğu zaman bilinçli bir soğukluk, beni şaşkına çeviren ve eleştirel düşünceye yönelten bir duygu beliriyor. Zaman zaman zihnimi meşgul eden bir düşünceyi buna örnek olarak verebilirim: Yemek salonunda ya da lobide, ellerim belimde peçetelerle dolaşırken, işimin olmadığı bir anda birkaç dakika durup mavi fraklı garsonların fır dönerek hizmet ettikleri otel konuklarına bakıyordum. Zihnimi meşgul eden şey *değiştirebilirlik* düşüncesi idi. Eğer hizmet eden garsonlar giysilerini ve kullandıkları makyaj ürünlerini değiştirirlerse, onlar da aynı şekilde birer beyefendi olurlardı ve dudaklarının kenarında tuttıkları sigaralarıyla derin hasır koltuklara gömülüp oturanlar da aynı şekilde garson olabilirlerdi. Rollerin değişik olması tamamen bir rastlantıydı, yani zenginlikten kaynaklanan bir rastlantıydı. Çünkü paranın getirdiği asalet rastlantısal bir asalettir ve değişebilir.

Her zaman olmasa da, bu tür fikrî deneylerde genellikle başarılı oluyordum; çünkü zenginliğin verdiği alışkanlık, dış görünüşte de olsa, bir yandan kibarlaşmayı ortaya çıkarıyordu ve bu da benim oynamak istediğim oyunu zorlaştırıyordu, öte yandan alt sınıfa mensup cilalanmış otel çalışanları arasında da aslında paradan bağımsız olarak ama yine de paranın verdiği bir kibarlık vardı. Bazen oyuna kendimi de sokmak zorunda kalıyordum ve hayal gücüme uygun bir rol değişimi için garson takımı arasından uygun birini bulamıyordum: Örneğin otelimizde kalmayan ve çok ender olmamakla birlikte haftada bir ya da iki kez akşam yemeğini bizde, benim sorumluluğumdaki masalardan birinde yiyen, hafif ve kaygısız davranış sergileyen genç ve güzel bir kavalyede olduğu gibi. Bu adam, sempatisini kazandığı açıkça belli olan Machatsckek'e telefon edip tek kişilik bir masa rezervasyonu yaptırmıştı; Machatsckek böyle durumlarda genelde masadaki servise bir göz atar ve şöyle derdi:

*“Le Marquis de Venosta. Attention.”*¹¹⁵

Aşağı yukarı benim yaşlarımda olan Venosta son derece dost canlısı ve rahat biriydi ve bana da gerçekten dostça yaklaşmıştı. Onun rahat ve kaygısız bir tavırla içeriye girdiğini görmek çok hoşuma gidiyordu; eğer şef garson Machatsckek yapmıyorsa, masaya otururken sandalyesini altına doğru ben itiyordum, hal ve hatırımı sorması üzerine ben de uygun bir saygı gösterme biçimiyle ona karşılık veriyordum:

*“Et vous, Monsieur le Marquis?”*¹¹⁶

*“Comme ci comme ça”*¹¹⁷ – Bu akşam güzel yemekleriniz var mı?”

“Comme ci comme ça – bu da demek oluyor ki, çok güzel, tıpkı sizin durumunuzda olduğu gibi, *Monsieur le Marquis.*”

“Soytarı seni!” diye güldü, benim mutluluğum hakkında ne çok şey biliyorsunuz böyle!”

Şık bir görüntüsü, narin yapılı elleri ve dalgalı kahverengi saçları olsa da öyle çok güzel biri sayılmazdı ama kalın ve kızarık çocuksu yanaklarının üstündeki gözleri muzip muzip bakıyordu, bu da benim çok hoşuma gidiyordu, gözlerindeki bu neşe ve canlılık onun zaman zaman sergilediği melankolik ruh halini yalanlıyordu.

“Benim mutluluğum hakkında ne çok şey biliyorsun, *mon cher* Armand, tabii sizin için

konuşmak kolay. Gördüğüm kadarıyla mesleğinizde çok yeteneklisiniz ve dolayısıyla da mutlusunuz, bense mesleki yeteneğim olup olmadığı konusunda çok kuşkuluyum.”

Aslında bir ressamdı, güzel sanatlar akademisinde okuyordu ve bir profesörünün atölyesinde nü çalışmaları yapıyordu. Akşam yemeğinde ona servis yaparken, yemeğini önüne koyarken, tabakları değiştirirken benim hangi ülkeden olduğumla ve içinde bulunduğum durumla ilgili olarak sevecen bir edayla bana sorular soruyordu, bu şekilde başlayan ve sık sık kesintiye uğrayan konuşmalarımız sırasında bana bu ve buna benzer şeyler soruyordu. Bana yönelttiği sorulardan karşılaştığı ilk yetenekli garsonun benim olmadığım anlaşılıyordu ve ben, onun bana yönelttiği soruları hakkımda edindiği iyi izlenimi azaltacak ayrıntılara girmeden yanıtlıyordum onu. Bölük pörçük konuşmalarımız sırasında bir Almanca, bir Fransızca konuşuyordu ilkinin çok iyi konuşuyordu çünkü annesi, “*ma pauvre mère*”¹¹⁸ Alman asillerindendi. Kendisi Lüksemburg’da oturuyordu, annesi ve babası, “*mes pauvres parents*”¹¹⁹ başkentin yakınında on yedinci yüzyıldan kalma, etrafı parkla çevrili aile yadigârı bir sarayda oturuyordu; anlattığına göre burası, iki dilim bifteğini ve bir parça dondurmalı pastasını koyduğum tabakların içine resmedilmiş İngiliz şatolarına benziyordu. Babası grandükün mabeyincisi ve “bununla ilgili her şey”di, ayrıca ek iş olarak ya da belki de asıl işi olarak çelik endüstrine de el atmıştı, oğlu Louis’nin biraz safça “başka ne olmasını bekliyordunuz, tabii ki de çok zengin” anlamına gelen bir el hareketiyle söylemeye çalıştığı gibi “çok güzel zengin” olmuştu. Onun çok zengin bir adam olduğu, safir düğmeli kol manşetlerinin altından görünen kalın altın zincirden ve gömleğinin önündeki inci düğmelerden anlaşılıyor muydu!

Geleneksel bir anlayışla ve daha çok da belli bir acıma duygusuyla anne ve babasına “*mes pauvres parents*” diyordu; çünkü hiçbir işe yaramaz bir oğulları olduğunu düşünüyordu. Aslında Sorbonne Üniversitesi’nde Hukuk Bilimi okumaya başlamıştı ama çok can sıkıcı bulduğu için eğitimini yarıda bırakmış ve Lüksemburg’daki anne ve babasının pek de istemeyerek verdikleri onayla güzel sanatlara yönelmişti – bunu da yeteneğine çok az inanarak yapmıştı. Söylediklerinden anlaşıldığı üzere, kendini beğenmiş ruh haliyle ailesini üzen şımarık bir çocuk olarak görüyordu; ailesini neredeyse hiç sevindirmiyor, kendisini herhangi bir şekilde değiştirmek istemiyor ve onların kaygılarını hep haklı çıkarıyordu, öyle ki avare avare gezip dolaşılıyor ve tam bir bohem yaşamı sürerek toplum içinde kendini alçaltıyordu. Bohem yaşamına gelince; benim de hemen fark ettiğim gibi, buradaki sorun onun cesaretsizce ve umursamaz bir şekilde sanatçı olmayı hedeflemesi değildi; aynı zamanda sınıfına uygun olmayan bir aşk ilişkisine girmiş olması da önemli rol oynuyordu.

Çünkü marki akşam yemeğine her zaman yalnız gelmiyordu, çoğu zaman yanında bir hanımla birlikte, birbirine âşık bir çift olarak geliyordu. Sevgilisiyle gelmesi söz konusu olduğunda Machatschek’ten daha büyük bir masa isteyip masanın üstünün en güzel ve en taze çiçeklerle süslenmesini istiyordu. Ve saat yedide gerçekten de çok güzel bir hanımın eşliğinde salona girdi. Her ne kadar şeytanımsı bir güzellikten hoşlandığı belli olsa da ve ben bunun geçici türden bir zevk olduğunu tahmin etsem de, zevkinden dolayı onu eleştirmem söz konusu olamazdı. Gençliğinin en güzel yıllarını yaşayan Zaza –ona öyle hitap ediyordu– onun için dünyadaki en sevimli yaratıktı, doğma büyüme Parisliydi, yosma tipliydi; ancak tabii ki markinin pahalı atölyelerde diktirdiği beyaz ya da değişik renkli gece elbiseleriyle veyine markinin hediye ettiği ender rastlanan takılarla yosma tipinden

uzaklaşp bir hanımefendi görüntüsüne bürünüyordu. Zaza, çıplak güzel kolları ve ensesini örten kabarık saçlarıyla balık etli bir kumraldı, zaman zaman türban şeklinde başına taktığı, kendisine pek de yakışan eşarbinin yanlarından sarkan gümüş saçaklar ve alınının üzerinden aşağıya doğru sarkan süs tüyü, yüzünü kısmen örtüyordu; yukarıya kalkık küçük burnuyla tatlı tatlı konuşuyor, tahrik edici bakışlarıyla insanın aklını başından alıyordu.

Bu sevimli çifte hizmet etmek benim için çok keyif vericiydi, şampanyalarını yudumlarlarken ne kadar da güzel sohbet ediyorlardı. Marki Venosta yemeğe yalnız geldiği zamanlarda Bordeaux şarabının yarısını içiyordu, Zaza gelince şişenin diğer yarısını tek başına hallediyordu. Markinin kendinden geçercesine Zaza'ya âşık olmasına, aşkını sunarken çevresindekileri umursamamasına, onun tahrik edici dekoltesine bakıp çarpılmasına, tatlı tatlı konuşmasına ve kömür karası gözlerinin büyüüne kapılıp ona âşık olmasına şaşkırmamak gerekir. Bana göre bu cilveli güzel kadın, markinin kendisini okşayıp koklamasına izin veriyordu, kendisi de ona karşılık veriyor ve bundan büyük keyif alıyordu. Zaza, içinde yanan bu aşk ateşini ne şekilde olursa olsun daha da harlandırmaya çalışıyordu, yakın ve sıcak temasları sayesinde ona büyük ikramiye vurmuştu ve geleceğiyle ilgili çok güzel spekülasyonlar yapılabılırdi. Ben ona, “madam,” diye hitap ediyordum ama bir keresinde, buraya gelişinin dördüncü ya da beşinci gününde, “*Madame la Marquise,*” diye hitap ederek onun üzerinde büyük bir etki bırakmış oldum. Duyduğu büyük sevinçten heyecanlanarak birden yüzü kızardı ve aşk dolu gözleriyle soru sorar gibi arkadaşının yüzüne baktı, marki de onun bu aşk dolu bakışlarına karşılık verirken, neşeli gözleri biraz mahcup bir şekilde önündeki tabağın içine odaklanmıştı.

Tabii ki Zaza benimle de flört ediyordu, marki her ne kadar onun aşkından emin olsa da, yine de kıskançlık belirtileri gösteriyordu.

“Zaza, sen Armand'a böyle göz kırpmaya devam edersen, beni çıldırtacaksın – *tu me feras voir rouge.*”¹²⁰ Çifte cinayet işlemem ve buna bir de intiharı eklemem senin için hiç fark etmiyor sanırım... Eğer Armand smokinle şu oturduğumuz masada oturuyor olsaydı ve ben de mavi frak içinde size hizmet etseydim, buna hiç itirazın olmazdı, öyle değil mi? Hadi itiraf et.”

Boş zamanlarımda zihnimde kurguladığım gibi rolleri değiştirme girişimini marki kendiliğinden kelimelere dökmesi ne kadar tuhaf! Tatlı seçimlerini yapmaları için yemek listesini onlara tek tek uzatırken, yeterince pişkin davranıp Zaza'nın yerine ben cevap veriyordum:

“Bu işin en zor kısmı size düşüyor, Herr marki; çünkü garsonluk bir meslektir, marki olmak ise sadece bir varoluştur.”

Zaza böyle güzel sözcüklerden hoşlanan biri olarak, “*Excellent,*”¹²¹ diye bastı kahkahayı.

“Benim garsonluk mesleğine uygunluğumdan kendinizin salt varoluşa daha uygun olduğunuzu söyleyebilir misiniz?” dedi marki.

“Sizin garsonluk için özel bir yeteneğiniz olduğunu söylemem kibar bir davranış olmazdı ve uygun da düşmezdi, Herr marki,” diye yanıtladım onu.

Zaza çok eğleniyordu.

“*Mais il est incomparable, ce gaillard!*”¹²²

Çileden çıkmış gibi sahte bir edayla, “Ona olan hayranlığın beni öldürecek,” dedi marki. “Üstelik rollerimizi değiştirme önerimden de kaçtı.”

Ben konuyu kapatıp geri çekildim. Ancak marki benim kendi yerine geçmemi zihninde canlandırırken, üzerimde gerçekten de bir gece elbisesi vardı; onu kısa bir süre önce satın almıştım ve öteki eşyalarımınla birlikte, otelin pek de uzağında olmayan, kent merkezinin sakin bir köşesinde kiraladığım küçük bir odada tutuyordum. Odayı orada yatmak için kiralamamıştım, bu kuraldışı bir durumdu; aksine özel giysilerimi saklamak ve çalışmadığım akşamlarda, Stanko'nun eşliğinde sürdürdüğüm yaşamdan daha yüksek bir yaşam sürmek istediğim zamanlarda, kimseye görünmeden gidip üstümü değiştirmek için kiralamıştım. Odayı kiraladığım bina eski evlerden oluşan ve çevresi demir parmaklılarla çevrelenmiş küçük bir sitenin içindeydi, buraya sakin bir cadde olan Rue Boissy d'Anglas'dan geçilerek varılıyordu. Bu cadde üzerinde ne bir dükkân ne de bir restoran vardı, sadece birkaç küçük otel ve caddeye doğru bakan evler vardı; bu evlerin caddeye bakan kapıcı kulübelerinin içinde oturan şişko şişko kapıcı kadınlar ev işlerini yaparlarken, kocaları da oturmuş şarap içiyorlar ve bir yandan da yanlarındaki kedileriyle oynuyorlardı. İşte burada bana çok iyi davranan gülyüzlü ve yaşlıca bir dul hanımın ikinci katın yarısını kapsayan dört odalı dairesinin bir odasını kısa bir süre önce ikinci kiracı olarak tutmuştum. Odalarından birisini uygun bir kira karşılığında bana vermişti; içinde portatif bir karyola, üzerinde ayna asılı mermer bir şömüne, şömüne rafının üstünde sarkaçlı bir saat, ayakları sallanan kanepeler ve koltuklar ile pencerenin önüne asılmış yere kadar uzanan isli kadife perdeleri olan, oda salon karışımı bir yerdi burası, pencereden zeminde cam çatılı mutfakların bulunduğu küçük bir avluya bakılıyordu. Pencereden Faubourg Saint-Honoré'deki zengin evlerinin arka cepheleri ve uşakların, hizmetçi kızların ve aşçıların girip çıkıp hizmet ettikleri ışıltılı yanar mutfaklar, oturma odaları ve yatak odaları görülüyordu. Orada, karşıda bir yerde Monako prensi oturuyordu; istediğinde kırk beş milyon franka satabileceği bu sakin küçük site prensin kendisine aitti. Eğer satılırsa yıkılacaktı ama anlaşıldığı kadarıyla prensin paraya ihtiyacı yoktu ve ben kira sözleşmem feshedilinceye kadar prensin ve büyük krupiyenin konuğu olarak burada kalacaktım, kendine özgü cazibesi olan bir düşünceydi bu.

Benim Printemps mağazasından satın aldığım güzel takım elbisemi 4 numaralı *dortoir*'ın önündeki koridordaki bir dolaba koymuştum. Ama yeni satın aldığım giysilerimi, smokinimi, ataşe ve kadın avcısı Müler-Rosé'yle ilgili gençlik anılarımı hatırlayarak seçtiğim ipek astarlı pelerinli gece paltosunu, mat renkli silindir şapkamı ve bir çift ayakkabıyı oteldekilere gösteremedim, onları kiraladığım odanın kreton perdeyle örtülü ve duvar kâğıdıyla kaplı bir bölmesinde, "*cabinet de toilette*" adlı bölmede özel giyimim için hazır tutuyordum. Kolalı beyaz gömleklerimi, siyah ipek çoraplarımı ve kravatlarımı odanın içindeki Louis Seize komodinin içine koymuştum. İpek yakalı smokinim üstüme göre dikilmemişti; bir hazır giyim mağazasından satın alınmıştı ve çok az değişiklik yapılmıştı ama üstüme öyle iyi oturmuştu ki, Paris'in en iyi terzisinin elinden çıkmadığını söyleyecek adamın alnını karışlardım. Zaten onu ve öteki güzel giysilerimi bu özel odamda neden saklıyordum ki!

Ama daha önce de söylemiştim: Zaman zaman smokinimi giyip yüksek bir yaşam sürmek için Rue de Rivoli'de, Avenue des Champs-Élysées'de ya da çalıştığım otelin düzeyinde bir başka otelde ya da çok daha lüks olan Ritz, Bristol ve Meurice gibi otellerde yemek yiyordum ve yemeğin ardından da kentin en iyi tiyatrolardan birinin locasında oturup seçkinlerin izlediği tiyatro oyununu ya da büyük operada sunulan komik operayı izliyordum.

Görüldüğü gibi bütün bu yaptıklarım beni bir tür ikili yaşam sürmeye götürüyordu ve bunun güzelliği de şurada gizliydi: Ben hangi biçime girdiğimde kendimdim ve hangi biçime girdiğimde sadece kıyafet değiştirmiş biriydim – üniformalı bir restoran görevlisi olarak Saint James and Albany Oteli'nin konuklarına yalakalık ederek hizmet sunarken ya da bir binek atına sahip izlenimi veren tanınmamış saygın bir beyefendi olarak, akşam yemeğini yedikten sonra gittiğim pek çok lüks salonda üniformalı garsonlar bana hizmet ederlerken bunların hiçbirinin benim özelliklerime sahip olmadıklarını görüyordum. Ben her iki durumda da başka bir kılığa bürünmüştüm ve her iki görüntü biçimi arasındaki maskesiz gerçek, gerçekteki ben, yani kendim olma olgusu gerçekte var olmadığı için tanımlanamıyordu. Bu rollerden birini, yani saygın bir beyefendi rolünü tercih ettiğimi de söyleyemem. İşimde o kadar başarılıydım, o kadar iyi hizmet ediyordum ki, eğer hizmet edilen kişi ben olsaydım bundan daha mutlu hissedemezdim kendimi – ötekine olduğu gibi buna da inandırıcı ve doğal bir yetenek gerekir ve benim bu öteki yapımı ve oyunculuk yeteneğimi, özellikle de asil bir beyefendi rolünü oynama yeteneğimi ortaya koymamı sağlayacak ve beni çok mutlu edecek, hatta sarhoş edip başımı döndürecek o akşam çok yakında gelecekti.

115 . (Fr.) Marki de Venosta. Dikkat. (Y.N.)

116 . (Fr.) Peki ya siz mösyö marki? (Y.N.)

117 . (Fr.) Eh, şöyle böyle. (Ç.N.)

118 . (Fr.) Benim zavallı anneciğim. (Ç.N.)

119 . (Fr.) Benim zavallı annem ve babam. (Ç.N.)

120 . (Fr.) Beni utandırıyorsun. (Ç.N.)

121 . (Fr.) Mükemmel. (Ç.N.)

122 . (Fr.) Ne kadar özel bir çocuk! (Ç.N.)

Dördüncü bölüm

Temmuz ayıydı ve tiyatro sezonunun sona erdiği ulusal bayram günü öncesi bir akşam üstüydü, işyerimin bana her on dört günde bir lütfedip verdiği günlük iznimin keyfini çıkarmak için daha önceleri de birkaç kez yaptığım gibi Boulevard Saint-Germain'de bulunan Grand-Hôtel des Ambassadeur'un çiçeklerle süslenmiş sevimli çatı terasında akşam yemeğimi yemeye karar verdim, püfür püfür rüzgâr esen terastan, korkulukların kenarlarına konulmuş çiçek saksılarının üzerinden şehir merkezine ve Seine Nehri'ne kadar uzanan müthiş bir manzarayla karşılaşılıyordu insan, bir tarafta Place de la Concorde ve Madeleine Tapınağı, diğer tarafta da 1889 Dünya Sergisi için inşa edilen Eiffel Kulesi seyredilebiliyordu. Otelin terasına asansörle beşinci ya da altıncı kattan sonra ulaşılıyordu ve daha çıkarken serin hava hissedilmeye başlıyordu, meraklı bakışlardan sakınan, terslenmeden aralarına benim de karıştığım alçak sesle konuşan sevimli bir grupla birlikte yukarıya çıktık. Açık renkli elbiseli ve oldukça geniş kenarlı yeni moda şapkalar giymiş kadınlar ve benim gibi düzgün giyinmiş bıyıklı beyler, küçük küçük abajurlu lambalar konulmuş yemek masalarının etrafındaki hasır koltuklarda oturuyorlardı, hatta beylerden bazıları frak da giymişti. Elbette benim böyle bir frakım yoktu ama yine de yeterince şıktım. Kendimden emin bir şekilde burada görev yapan başgarsonun gösterdiği masaya oturdum; başgarson masanın üzerindeki ikinci servisi derhal kaldırttı. Bu güzel yemeğe ek olarak, keyifli bir akşam geçirmeyi bekliyordum; çünkü cebimde merhum Gounod'nun en sevdiğim müzikli başyapıtı *Faust*'un sergileneceği Opéra Comique'e biletim vardı. Bu eseri daha önce seyretmişim ve o zaman üzerimde bıraktığı tatlı etkinin şimdi tazelenecek oluşuna seviniyordum.

Ne yazık ki bu gerçekleşemeyecekti. O akşam yazgım bana hiç beklemediğim, yaşamım için çok daha önemli olacak olan başka şeyler hazırlamıştı.

Bana doğru eğilmiş olan garsona yemek listesinden isteklerimi henüz iletmiş ve şarap listesini istemiştim ki, bilinçli olarak biraz yorgunmuş gibi yapıp gözlerimi yemek yiyen topluluğun üzerinde öylesine gezdirirken, neşeli neşeli bakan başka bir çift gözle karşı karşıya geldim, bu gözler tıpkı benim gibi giyinmiş olan ve benden biraz uzakta yalnız başına tek kişilik bir masada yemeğini yiyen genç Marquis de Venosta'nın gözleriydi. Anlaşılacağı üzere ben onu, onun beni tanımasından daha önce tanımıştım. Onun, doğru mu görüyorum acaba, diye düşünmesinden, benim onu görüp tanımam pek tabii ki daha kolay olacaktı. Alnını hafifçe kırıştırmamasından sonra yüzünde birden neşeli bir şaşkınlık belirdi çünkü her ne kadar ona selam vermek için tereddüt etsem de (bunun yerinde bir davranış olacağından çok emin değildim), istem dışı gülümsememle onun bakışına karşılık vermiş olmam, onun, benim kim olduğumu anlamasını kesin olarak sağlamıştı, yani kibar adam ve garson arasındaki kimliğimin farkına varmıştı. Başını eğik bir şekilde geriye atarak ve kollarını hafifçe yana açarak şaşkınlığını ve sevincini belli etti, peçetesini masasının üstüne bıraktı ve masaların arasından geçerek yanıma geldi.

“*Mon cher Armand*, siz misiniz, yoksa siz değil misiniz? Bir an duraksadığım için beni bağışlayın! Alışkanlıktan dolayı size önadınızla hitap ettiğim için de bağışlayın beni – soyadınızı ne yazık ki bilmiyorum, belki de unuttum. Zaten bizim için siz her zaman Armand'dınız...”

Yerimden kalktım ve doğal olarak bana daha önce hiç uzatmadığı elini sıktım.

“Aslında önadımla bile hitap etmiş sayılmazsınız, marki,” dedim gülererek. “Armand sadece takma ad, bir *nom de guerre* ya da *d'affaires*¹²³. Doğrusunu söylemek gerekirse adım Felix –Félix Kroull– sizi gördüğüme çok sevindim.”

“*Mon cher Kroull*, tabii, nasıl da aklımdan çıkmış! Sizi temin ederim ki ben de çok sevindim! *Comment allez-vous?*¹²⁴ Görünüşünüze bakılırsa çok iyi olmalısınız, her ne kadar görünüşünüz... Ben de aynı görünüyorum ama hiç de iyi değilim. Aksine, aksine kötüyüm. Ama şimdi bundan söz etmeyelim. Peki siz – Saint James and Albany Oteli’ndeki bizi çok memnun ettiğiniz işinizi bıraktınız mı yoksa?”

“Hayır, bırakmış değilim, marki. Yanı sıra devam ediyor. Ya da bu onun yanı sıra devam ediyor. Bir orada, bir buradayım.”

“*Très amusant.*¹²⁵ Siz bir sihirbazsınız. Ama sizi rahatsız ettim. Sizi bırakayım da... Aslında birlikte otursak daha iyi olurdu. Ancak sizi masama çağıramıyorum çünkü masam çok küçük; ama gördüğüm kadarıyla sizin masanızda yer var, gerçi ben tatlımı çoktan yedim, sizin için de uygunsa kahvemi sizin masanızda içeyim. Yoksa yalnız mı kalmak istersiniz?”

“Hayır, hayır, çok sevinirim, marki,” dedim rahat bir şekilde. Ve garsona dönerek, “Beyefendi için bir sandalye lütfen!” dedim. Gururumun okşandığını kasten belli etmedim, unvandan ve onurdan söz etmedim, aksine onun masama gelme önerisinin iyi bir fikir olduğunu söylemekle yetindim. Marki karşıma oturdu, ben yemek siparişimi verirken ve ona da kahvenin yanında konyak servis edilirken, masanın üstüne hafifçe eğilmiş, ısrarla beni süzmeye devam ediyordu. Besbelli benim bu ikili yaşam biçimimi anlamaya çalışıyordu.

“Benim varlığım yemeğinizi yerken sizi rahatsız etmiyordur, değil mi?” dedi marki. “Size rahatsızlık verdiysem, çok üzülürüm. En azından bunu yapmaktan ısrarla kaçınmak isterim, bu davranışım kötü eğitim görmenin bir işaretidir. Eğitimli bir insan her şeyi görmezden gelir, hiçbir şey sormadan olayları kabul eder. Bu güya benim de ait olduğum dünya insanının özelliğini gösteriyor. İşte ben onlardan biriyim. Ama ancak böyle ender durumlarda, örneğin şimdi olduğu gibi bir dünya adamı olduğumun farkına varıyorum, dünyadan bihaber, birbirinden çok farklı görüntüleri görmezden gelme yetkisi veren yaşam deneyiminden yoksun bir dünya adamı. Dünya adamı rolünü oynamak eğlence değildir, aptallığa bürünmektir... Bizim buradaki karşılaşmamızın sevindirici olduğu kadar da tuhaf bir durum olduğunu, bunun benim öğrenme aşkımı cezp ettiğini anlayabilirsiniz. İtiraf ediniz ki, kullandığınız ‘yanı sıra devam ediyor’ ve ‘bir orada, bir burada’ gibi deyişlerin ortalığı karıştırıcı bir yanı var, özellikle de deneyimsiz biri için. Tanrı aşkına, yemeğinizi yiyin ve tek bir laf bile etmeyin! İzin verin de konuşayım ve benden daha çok görmüş geçirmiş biri olduğumu düşündüğüm bir yaşıtımın yaşam biçimini düzene sokmaya çalışayım. *Voyons*. Yani iyi bir ailedensiniz, sadece burada ve bugün görüldüğü üzere değil, hep öyleydiniz – biz asiller arasında –bu ağır sözcük için beni bağışlayın– sadece ‘aileden’ denir; iyi aileden sözcüğü orta sınıf mensubu biri için kullanılır. Tuhaf bir dünya! Tamam, iyi bir ailedensiniz ve aile yapınıza uygun olarak amaçladığınız hedefe uygun bir kariyer planladınız; ancak bu yolda en önemli şey, çekirdekten yetişmektir, işte siz çekirdekten yetişip hizmet etmeyi öğreniyorsunuz ve geçici işlerde çalışıyorsunuz, öyle işlerde çalışmalısınız ki, daha az keskin bakışlı biri karşısındakinin alt tabakadan değil de, deyim

yerindeyse kıyafet değiştirmiş bir centilmen olduğunu anlayamasın. Doğru mu sylyyorum? *A propos*:¹²⁶ İngilizlerin ‘*gentlemen*’ szcğun dünyaya yaymış olmaları çok hoş bir davranış, işte bu sayede soylu olmayan ama soylu olmayı hak eden, hatta soylu olup da posta adresinde ‘*Hochgeboren*’ yazan bazı kişilerden daha fazla hak eden birisi için kullanılabilecek bir tanım yaratmışlardır, buna karşın centilmenlere sadece ‘*Hochwohlgeboren*’¹²⁷ denmektedir, ‘*Hochgeboren*’ szcğune ‘sadece’ bir ‘*wohl*’ kelimesi eklenerek açıklık getirilmiş. *Ihr Wohl!*¹²⁸ Biraz sonra ben de kendime içecek bir şeyler söyleyeceğim. Demek istiyorum ki, siz şu yarım şişenizi içtikten sonra, birlikte yeni bir şişe isteyelim... ‘*Hochgeboren*’ ve ‘*Hochwohlgeboren*’ sözcüklerinde olduğu gibi ‘aile’ ve ‘iyi aile’ sözcüklerinde de tam bir benzerlik var... Benim burada yaptığım şeye gevezelik denmez de ne denir! Bunu sizin sakın bir şekilde yemeğinizi yemeniz ve benimle ilgilenmemeniz için yapıyorum. rdek etinden almayın, iyi kızartılmamış. Koyun budundan alın, tavsiye edildiği gibi ben onu çok iyi buldum, başgarson yeterince süte yatırıldığını teyit etti bana... *Enfin!*¹²⁹ Sizinle ilgili olarak ne diyordum? ekirdekten başladığınız garsonluk işi sizi alt sınıfa mensup biri olarak gösterirken –bu size eğlence gibi geliyor, diye dşunuyorum– tabii iinizden bir centilmen olarak sınıfınıza sıkı sıkı sarılıyorsunuz ve ara sıra da olsa dış grnşunzle de, bugün yaptığınız gibi, ona geri dönüyorsunuz. Güzel, çok güzel. Ama benim için tamamen yeni ve şaşırtıcı bir durum – insan her ne kadar dünya adamı olsa da, insan yaşamıyla ilgili ne kadar az şey bildiği açıkça görülüyor. Özür dilerim ama ‘bir orada, bir burada’ olmak teknik olarak hiç de kolay olmasa gerek. Sizin aileden varlıklı biri olduğunuzu dşunuyorum, zaten bu açıkça da belli oluyor. İş kıyafetinizin yanı sıra centilmen gardırobunuzu da sağlayıp bir yerde muhafaza etme gücüne sahipsiniz ve asıl ilginç olan şey, bir kıyafette olduğu kadar öteki kıyafette de son derece ikna edici bir etki bırakıyor olmanız.”

“Kişiye gösteren elbisesidir, marki – ya da tersi daha iyi: Kişi elbiseyi gösterir.”

“Galiba sizin varoluş biçiminizi aşağı yukarı doğru yorumlamışım?”

“ok doğru.” Ve ben ona kuşkusuz bazı olanaklarımın olduğunu, bunların son derece mütevazı olduğunu, dış grnşm değiştirmem için şehirde küçük bir özel oda kiraladığımı ve bu sayede şu an karşısında oturma mutluluğuna eriştiğimi söyledim.

Yemek yeme biçimimi incelediğini fark etmiştim ve her türlü yapay davranıştan kaçınarak aileden gelen belli bir disiplin anlayışı içinde masada dik oturup dirseklerimi kendime doğru çekmiş olarak elimdeki atal bıçak takımlarını kullanıyordum. Markinin benim davranış biçimimle yakından ilgilendiğini, yabancı ülkelerin yemek kültürleriyle ilgili söylediği bazı şeyler açıkça gösteriyordu. Duyduğuna göre Amerikalılar, Avrupalıyı atalı sol eliyle tutup ağızlarına gtrmelerinden anlıyorlarmış. Amerikalılar ise tabaklarındakileri önce keserlermiş ve daha sonra bıçağı bir kenara bırakıp sağ elleriyle yerlermiş. “ocuksu bir davranış, değil mi?” Fakat bunu sadece kendisine söylenenlerden biliyordu. Kendisi okyanus ötesine hiç gitmemiş ve gitmeyi de istememiş, içinde gitmek için en küçük bir istek de yokmuş. – Benim de dünyada bir yerler görüp görmediğimi öğrenmek istedi.

“Tanrı’m, nerede marki – ama yine de evet! Birkaç Taunus kaplıcasının dışında Main Nehri kıyısındaki Frankfurt kentini gördüm yalnızca, tabii bir de Paris’i. Kuşkusuz, Paris çok şey demek.”

“Paris her şey demek!” dedi marki vurgulayarak, “benim için burası her şey demek ve ben burayı bırakıp asla gitmek istemiyorum; ancak yine de buradan ayrılıp başka yerleri de gezip görmek zorundayım. Tanrı şahidimdir ki, bu tamamen benim arzum ve isteğim dışında bir şey. Sevgili Kroull, ben bir aile çocuğuyum, sizin ailenize ne kadar bağlı olduğunuzu ve aileniz tarafından yönetilip yönetilmediğinizi bilmiyorum. Ben, zavallı adam, çok varlıklı bir aileden geliyor olmama karşın, siz sadece iyi bir aileden geliyorsunuz...”

Peşmelbamı daha bitirmemiştim ki, marki bir şişe Lafitte istedi, az önce birlikte içmeye karar vermiştik.

“Ben bir başlayayım bakalım,” dedi, “siz de kahvenizi içtikten sonra bana katılırsınız. Eğer fazla içecek olursam, o zaman yenisini söyleriz.”

“Evet, marki, iyi bir başlangıç yapıyorsunuz. Saint James and Albany Oteli’nde benim gözetimim altında çok daha ölçülü içiyordunuz.”

“Kaygı, üzüntü, aşk acısı sevgili Kroull! Ne yaparsınız işte, bu durumda insan yalnızca bardakta teselli buluyor ve Bacchus’un nimetinin değerini öğreniyor. Adı ‘Bacchus’, değil mi? Söylenmesi kolay olduğu için pek çoklarının ‘Bachus’ dediği gibi değil yani. Sert bir sözcük kullanmamak için insanlar genellikle kolaylarına giden bu sözcüğü kullanıyorlar. Mitoloji alanında çok bilgili misiniz?”

“Pek fazla değil, marki. Örneğin Tanrı Hermes’i biliyorum. Ama onun dışındakileri pek bilmiyorum.”

“Zaten bunları bilmeniz gerekmiyor ki! Bilgelik, özellikle de rahatsız edici türden bir bilgelik centilmen birinin işi değildir, bu ona asillerden miras kalmıştır. Eskilerden kalma iyi bir gelenektir bu, eskiden soylu erkeklerin ata binmek dışında pek bir şey öğrenmeleri gerekmiyordu, hatta okuma yazma bilmelerine bile gerek yoktu, kitap okuma işini rahiplere bırakırlardı. Benimle aynı asalet unvanını taşıyanların arasında bunlardan çok var. Bunların pek çoğu şık görünümlü aptallardır, hatta çekici bile değillerdir. Peki, siz ata binmeyi biliyor musunuz? İzin vererseniz şimdi şu teselli ilacından bardağınıza koyayım! Tekrar sağlığınıza! Ah, ne yazık bu teselli ilacının benim derdime bir faydası yok. Benim derdime kolay kolay çare bulunmaz. Demek at binmeyi bilmiyorsunuz? Ama ben eminim ki, siz buna çok yatkınsınız ve özellikle de binici olmak için yaratılmışsınız, koruluktaki bütün kavalieri geride bırakırsınız.”

“İtiraf edeyim ki marki, neredeyse buna kendim de inanacağım.”

“Sağlıklı bir özgüven duygusundan başka bir şey değil bu, sevgili Kroull. Ben buna sağlıklı diyorum çünkü ben de aynı düşünceleri paylaşıyorum ve size güveniyorum, üstelik sadece bu noktada da değil... Açık konuşmama izin verin. Edindiğim izlenime göre, aslında siz öyle hemen samimiyet kurup içindekileri dışa vuran biri değilsiniz. Bir şeyleri hep içinizde tutuyorsunuz. Belli ki sizin sakladığınız bir sırrınız var. Pardon, biraz patavatsızlık ettim galiba. Sizinle böyle konuşmam benim rahat ve iletişime açık biri olduğumu, özellikle de size karşı duyduğum samimiyeti gösteriyor...”

“Bunun için size gerçekten çok minnettarım, sevgili marki. Matmazel Zaza’nın nasıl olduğunu sormama izin verir misiniz? Onu yanınızda görmemek beni çok şaşırttı doğrusu.”

“Onu sormanız ne kadar da hoş! Onu çekici buluyorsunuz, değil mi? Neden bulmayasınız ki? Size izin veriyorum. Hatta onu çekici bulması için bütün dünyaya izin

veriyorum. Ancak onu bütün dünyanın gözünden sakınmak ve ona yalnızca kendim sahip olmak istiyorum. Sevgili Zaza bu akşam 'Folies musicales' tiyatrosunda görev başında. O soprano sesli bir oyuncu, bunu bilmiyor muydunuz? Şu anda *Le don de la fée*'de sahne alıyor. Ama ben bu oyunu o kadar çok seyrettim ki, her seferinde orada olmak istemiyorum. Onun, sahnede şarkı söylerken yarı çıplak olması beni sinirlendiriyor, üzerindeki bir parçacık şey aslında çok zevkli ama yok denecek kadar az, işte şimdi onun bu yarı açık giysisi bana çok acı veriyor, oysa ilk başlarda ona delicesine âşık olmamın nedeni, üzerindeki bu giysiydi. Siz hayatınızda hiç böylesine tutkulu bir aşk yaşadınız mı?"

"Dediklerinizi çok iyi anlıyorum, marki."

"Aşk konusunda bilgili olduğunuza, siz teyit etmeseniz de inanıyorum. Ama bana, seven birinden çok sevilen bir tipmiş gibi görünüyorsunuz. Haksız mıyım? Ama şimdilik bu konuyu bir kenara bırakalım. Zaza üçüncü perdede de şarkı söyleyecek ve ondan sonra gidip kendisini oradan alacağım ve onun için dayayıp döşediğim küçük dairesinde birlikte çay içeceğiz."

"Tebrikler! O zaman ısmarlamış olduğumuz Lafitte' imizi biraz hızlı içip bu güzel sohbetimizi bitirmek zorundayız. Zaten benim de Opéra Comique'e gitmek için cebimde hazır biletim var."

"Gerçekten mi? Ama ben acele işi sevmem. Küçük sevgilime telefon edip beni evde biraz beklemesini söyleyebilirim. Peki sizin birinci değil de ikinci perdede locanızdaki yerinizi almanızın bir sakıncası var mı?"

"Hayır, pek yok. *Faust* büyüleyici bir opera. Ama sizi Matmazel Zaza'ya çeken şeyden daha güçlü bir şekilde beni oraya nasıl çekebilir ki?"

"Aslında sizinle daha ayrıntılı sohbet etmek ve dertlerimi size anlatmak isterdim. Benim bir sıkıntı içinde olduğumu, zor ve talihsiz bir aşk ilişkisi yaşadığımı bu akşam ağzımdan çıkan bazı sözcüklerden anlamış olmalısınız."

"Evet, anladım, sevgili marki. İçinde bulunduğunuz bu zor durumu sizinle paylaşmak ve sıkıntınızın ne olduğunu öğrenmek için sizden yalnızca bir işaret beklemiştim. Yaşadığınız bu sorun Matmazel Zaza'yla ilgili, değil mi?"

"Başka kim olacaktı ki! Bir seyahate çıkmam gerektiğini duydunuz mu?" Bir seneliğine seyahate çıkılır mı hiç?"

"Hem de tam bir sene! Neden acaba?"

"Ah, sevgili dostum, sorun şu: Benim zavallı annem ve babam –size ara sıra onlardan söz etmişim– benim Zaza'yla bir yıldan beri devam eden aşk ilişkiyi öğrendiler, üstelik bunu dedikodu yoluyla ve anonim mektuplarla da öğrenmediler; ben kendim yazdım onlara, tabii mektubumda iyi bir evlat olarak mutluluğumdan ve isteklerimden söz etmekle çocukluk ettim. Biliyor musunuz, ben içindekileri hemen anlatan biriyim ve bunları kaleme almak daha kolay bir yol gibi geldi bana; bizim sevgili ihtiyar hanımefendi ve beyefendi haklı olarak bu aşk ilişkisinde niyetimin ciddi olduğunu ve bu kızla –ya da onların deyişiyle 'o kadın'la– evleneceğim izlenimini edindiler ve buna çok öfkelenmişler, zaten farklı bir şey de bekleyemezdim onlardan. Daha bir önceki güne kadar buradaydılar, çok zor günler geçirdim, bir hafta boyunca sürekli tartıştık. Babam çok alçak bir ses tonuyla, annemse ağlamaktan titreyen ince sesiyle konuşuyordu, babam Fransızca konuşurken, annem Almanca konuşuyordu. Sürekli tekrarladıkları 'o kadın' sözcüğünden başka öyle sert sözler

söylediklerini düşünme lütfen ama beni aptal, geri zekâlı, aile onurunu çığneyen biri olarak tanımlamış olsalardı bile, kullandıkları o sözcük kadar çok yaralayamazlardı. Ancak benim için bu sözcükleri kullanmadılar; ama kendilerine ve topluma bu tür tanımlamalara neden olmamam için bana tekrar tekrar yalvardılar ve ben de aynı şekilde kalın ve titreyen bir sesle onları üzmenin kesinlikle beni de çok üzeceğini söyledim. Çünkü onlar beni seviyorlar ve benim için en iyisini istiyorlardı; ancak benim için neyin iyi olacağını bilemiyorlardı, gerçekten de bilemiyorlardı ve eğer ben bu skandala neden olacak niyetimi gerçekleştirecek olursam, beni miraslarından mahrum bırakacaklarını bile ima ettiler. Gerçi tam olarak bu sözcüğü kullanmadılar, ne Fransızca ne de Almanca olarak. Demiştım ya, bana olan sevgilerinden dolayı sert sözcükler kullanmamaya özen gösteriyorlardı. Ama konuyu başka sözlerle anlatarak bunun bana neye mal olacağını söylüyor ve beni bir bakıma tehdit ediyorlardı. Gerçi babamın konumunu ve Lüksemburg çelik endüstrisindeki başarılarını dikkate aldığım da, mirastan alacağım payla çok rahat bir yaşam süreceğimi biliyordum ancak reddi miras olayı ne benim ne de Zaza'nın işine gelirdi. Mirastan mahrum bırakılmış biriyle evlenmek, Zaza'yı pek mutlu edemezdi, bunu anlıyorsunuzdur sanırım.”

“Evet, aşağı yukarı ben de böyle düşünüyorum. En azından kendimi Matmazel Zaza'ın yerine koyabiliyorum. Ama şu seyahat işi de neyin nesi?”

“Kahrolası seyahat olayının nedeni şu: Annem ve babam beni Zaza'dan uzaklaştırıp ondan soğutmak istiyorlar. Babam Fransızca konuşurken birdenbire şu iki anlama gelen Almanca *loseisen* sözcüğünü kullanarak, ‘Seni bu kadından soğutup boynuna takılan demir halkadan kurtarmamız gerekiyor,’ demişti; bu sözcük ister buzla ilgili olsun, isterse demirle ilgili, hiç yakışık almayan bir sözcüktü. Çünkü ben ne kutup yolcuları gibi buz üstünde oturuyorum –Zaza'nın yatağının ve tatlı bedeninin sıcaklığı böyle bir karşılaştırmayı aslında gülünç duruma sokuyor– ne de demir halkalar tutuyor beni; aksine sağlamlığını hiçbir şekilde yadsımadığım, en güzel güllerden yapılmış zincirler tutuyor beni. Ama benim bu demir zincirleri kırmam gerekiyor, en azından bunu denemeliyim; tabii bu bir düşünce, annem ve babamın cömertçe finanse etmek istediği dünya seyahati bu fikre hizmet edecek, nasıl olsa onlar benim için en iyisini düşünüyorlar ya! Uzun bir süre Paris'ten, Théâtre des Folies musicales'den ve Zaza'dan ayrılıp yabancı ülkeleri ve yabancı insanları görecek ve böylece kendimi başka düşüncelere verip bu ‘gelgeç hevesimi’ kafamdan atacaktım –onlar benim duygularımı ‘gelgeç heves’ diye tanımlıyorlar– ve bu uzun seyahatten tamamen başka bir insan olarak geri dönecektim, evet, başka bir insan olarak! Siz başka bir insan olmak, olduğunuzdan farklı bir insan olmak ister miydiniz? Pek inanmamış gibi bakıyorsunuz ama ben, ben kesinlikle öyle biri olmak istemiyorum. Ben, olduğum gibi kalmak istiyorum ve annemle babamın yapmamı istediği bu seyahat kürüyle kendi kendime yabancılaşmak ve Zaza'yı unutmak için kalbimi ve beynimi asla altüst ettirmem. Tabii bu olabilir de. Uzun bir süre uzakta kalmakla, güzel bir hava değişikliği ve yaşayacağım binlerce yeni olayla mümkün olur kuşkusuz. Ama teoride mümkün görüyor olsam da, bu denemeye girişecek olmaktan nefret ediyorum.”

“En azından şunu düşünün,” dedim, “diyelim ki başka biri oldunuz, o zaman eski benliğiniz şimdiki benliğinizin yokluğunu hissetmez ve onun arkasından üzülüp yas tutmaz çünkü siz artık o değilsinizdir, bu kadar basit.”

“Peki, eğer öyleyse, bu benim için bir teselli mi demek? Kim unutmak ister ki?”

Unutmak dünyanın en iğrenç, en istenmeyen şeyidir.”

“Ve yine de temelde bu denemeye karşı duyduğunuz nefret nedeniyle hiçbir zaman başarıya ulaşma şansı olmadığını biliyorsunuz.”

“Teorik olarak evet. Pratikte söz konusu değil. Annem ve babam bütün sevgi ve desteklerine rağmen bir aşk cinayeti işlemek istiyorlardı. Ama başaramayacaklarından kendimden emin olduğum kadar eminim.”

“Bu çok anlamlı bir şey. Şunu sorabilir miyim, acaba anneniz ve babanız bunu salt bir deneme olarak görmeye hazırlar mı? Eğer bu deneme başarısızlıkla sonuçlanırsa, onlar isteklerinizin bu denemeyle kanıtlanmış karşı koyma gücüne boyun eğecekler mi?”

“Evet, ben de onlara bunu sordum ancak çok net bir evet yanıtı alamadım. Tek düşündükleri şey, beni ‘prangalarımдан kurtarmak’ ve bu kadından soğutmak, bunun dışında başka bir şey düşünmüyorlardı. Yanlış olan şey de buydu zaten, yani benim kendilerine söz vermek zorunda kalmam ama karşılığında onlardan herhangi bir söz almamamdı.”

“Öyleyse seyahate çıkmayı neden kabul ettiniz?”

“Ne yapabiliyordum ki? Zaza’yı reddi mirasla karşı karşıya bırakamazdım. Aileme seyahate çıkacağıma dair söz verdiğimi ona da söyledim. Tabii Zaza bunu duyunca çok ağladı, kısmen uzun süre ayrı kalacağımız için, kısmen de annem ve babamın bana uygulamak istedikleri kür tedavisinin amacına uyacağından ve benim başka düşüncelere kapılıp kendisini unutacağımdan korktuğu için ağladı. Bu korkuyu anlıyorum, ara sıra bundan ben de korkuyorum. Ah, sevgili dostum, bilsen nasıl bir ikilem içindeyim! Seyahate çıkmak zorundayım ama bunu istemiyorum; seyahate çıkacağıma dair söz verdim ama bunu yapmaya yüreğim elvermiyor. Ne yapmalıyım? Bu ikilemden kurtulmam için kim bana yardım edebilir?”

“Gerçekten de acınacak durumdasınız, sevgili marki,” dedim. “Duygularınızı tamamen paylaşıyorum ancak üstlendiğiniz bu sorumluluktan sizi hiç kimse kurtaramaz.”

“Evet, hiç kimse.”

“Hiç kimse.”

“Konuşma bir an için kesildi. Marki bardağını elinin içinde çevirdi ve birden ayağa kalkarak dedi ki:

“Neredeyse unutacaktım... Kız arkadaşına telefon etmem lazım. Kısa bir süre için bana...”

Gitti. Bu arada teras bir hayli boşalmıştı, bizim masa dışında iki masaya daha hizmet veriliyordu. Garsonların çoğu boş boş dikiliyordu. Ben de zamanımı bir sigara içerek geçirdim. Venosta geri döndüğünde, bir şişe Château Lafitte daha söyledi ve tekrar konuşmaya başladı:

“Sevgili Kroull, size ailemle yaşadığım bir anlaşmazlıktan söz etmişim, her iki taraf için de çok can sıkıcı bir anlaşmazlıktan. Aramızdaki sorunu tartışırken umarım söylediklerimle onlara göstermem gereken saygı ve sevgide kusur işlememişimdir, her şeye rağmen bana verdikleri içten destek dolayısıyla onlara minnettarlığımı bildirdim ve her ne kadar bir baskı özelliği taşısa da, yaptıkları cömertçe teklifle bana olan düşkünlüklerini göstermeleri karşısında kayıtsız kalmadım. Ancak benim bu özel durumum, nasıl olduğunu pek anlayamadan kabul ettiğim bu mükemmel dünya turu önerilerini çok sevimsiz ve uygunsuz bir istek haline getirmişti. Bu seyahat benden başka her genç erkeğe, ister bir

aileden, ister iyi bir aileden olsun, yeniliğin ve serüvenin her çeşidine açık bir Tanrı armağanıydı. Hatta bana bile karşılaştığım olaylar karşısında Zaza'ya ve aşkımıza ihanet edermişim gibi geliyordu, öyle ki bir yıl sürecek seyahatin beraberinde getireceği çok renkli ve etkileyici olaylar, örneğin yeni insanlarla tanışmak, yeni yüzler görmek, yeni deneyimler edinmek ve yeni zevkler tatmak insanın aklını başından alabilir, sevgilisine ve aşkına ihanet edebilir, işte ben de bundan korkuyorum. Bir düşünün – uzak dünya, Şark, Kuzey ve Güney Amerika, Uzakdoğu. Çin'de uşakların çok bol olduğu söyleniyor. Avrupalı bekâr bir erkek onlardan bir düzinesine sahip olabiliyor. Bu uşaklardan bir tanesi hizmet ettiği kişinin önünden yürüyüp onun kartvizitlerini dağıtıyor. Tropik bir ülkenin sultanının attan düşüp dişlerini kaybettiğini ve burada, Paris'te altın dişler yaptırdığını, dişlerinin her birinin ortasına birer pırlanta koydurduğunu duydum. Sultanın sevgilisi geleneksel kıyafetler giyiyormuş, kıvrımlı kalçalarının altından bacaklarına doladığı değerli bir örtüyü önden düğümlüyormuş ve bir masal perisi kadar güzelmiş. Boynunda üç-dört sıra halinde inci kolyeler ve onların altında da masallardaki gibi iri pırlanta diziler yer alıyormuş.”

“Bunları saygıdeğer anneniz ve babanız mı anlattılar?”

“Hayır, onlar değil aslında. Onlar oralara hiç gitmediler ki. Ama bazı şeyleri tasavvur edebilir, özellikle de kıvrımlı kalçaları düşününce bu olası değil midir? Bakın ne diyorum: Sultan ayrıcalıklı konuklarına, yani aristokrat sınıftan olanlara ara sıra kendi sevgilisini de sunuyormuş. Tabii bunları annem ve babam anlatmadı, onlar zaten bu dünya seyahatiyle bana neler sunduklarının farkında değiller; ama benim bütün duyarsızlığım karşısında, kuramsal açıdan bakıldığında, yapmaya zorladıkları bu cömertçe seyahat için benim onlara çok büyük minnettarlık duymam gerekmez mi?”

“Muhakkak, marki. Ancak siz benim rolümü üstleniyorsunuz ve neredeyse benim dilimle konuşuyorsunuz. Nefret ettiğiniz bu seyahatin sunacağı tüm artıları dile getirerek sizi bu seyahat düşüncesiyle barıştırmak bana düşer; siz dışarıda telefon ederken ben bunu denemeye karar vermiştim.”

“Sağır kulaklara konuşmuş olurdunuz, o güzel kalçalar yüzünden beni kıskandığınızı yüz kere itiraf etseydiniz bile yine de duymazdım sizi.”

“Kıskanmak mı? Bakın, marki, bu tam olarak doğru değil. Ben sizi iyi niyetle uyarırken, kıskançlık buna esin kaynağı olmazdı. Ben zaten seyahat etmeyi pek fazla seven biri değilim. Bir Parisli dünyayı dolaşıp da ne yapacak ki? Dünya zaten onun ayağına geliyor. Dünya bizim otelimize geliyor, ben tiyatroların kapanış saatinde Café de Madrid'in terasında oturduğumda, bütün dünya elimin altında ve gözümün önünde oluyor. Sanırım bunu size anlatmama gerek yok.”

“Hayır, bu seyahat için beni ikna etmeye çalışırken, çok fazla ileri gittiniz.”

“Sevgili marki, ben yine de denemek istiyorum. Bana duyduğunuz güven karşısında size akıl vermeden edebilir miydim? Zaten ben de seyahate çıkarken Madam Zaza'yı da yanınızda götürmenizi önerecektim.”

“İmkânsız, Kroull. Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz? Çok iyi niyetlisiniz ama bu mümkün değil! Zaza'nın 'Folies musicales' ile olan sözleşmesini bir kenara koyalım. Sözleşmeler feshedilebilir. Zaza'ya birlikte seyahat edip aynı zamanda onu saklayamam. Evli olmadığım bir kadınla birlikte dünyayı dolaşmanın kendince zorlukları var zaten, üstelik ben hep gözetim altında olacağım, ailemin her yerde bağlantıları var ve onlar benim

Zaza'yı yanıma alarak bu seyahatin anlamını ve amacını saptırdığımı mutlaka duyacaklardır. Bunu duyduklarında çok fena sinirlenirler! Bankalardaki bütün kredi mektuplarımı hemen iptal ettirirler. Örneğin Arjantin'de bir çiftlikte, annem ve babamın vaktiyle bir Fransız termal tesisinde tanıştıkları bir ailenin yanında uzun süre kalmam öngörülüyor. Zaza'yı Buenos Aires'te haftalarca yalnız bırakıp şehrin tüm tehlikeleriyle karşı karşıya kalmasına nasıl izin veririm? Önerinizin tartışılacak bir tarafı yok.”

“Size bu öneriyi getirirken, böyle diyeceğinizi tahmin ediyordum. Önerimi geri çekiyorum.”

“Bu demek oluyor ki, beni ortada bırakıyorsunuz. Öyleyse düşüncenizden vazgeçip yalnız başıma seyahat etmem gerektiğini düşünüyorsunuz. Tabii sizin için bundan vazgeçmesi kolay! Ama ben bunu yapamam. Ben bu seyahate mutlaka çıkmak zorundayım ve aynı zamanda da burada kalmak istiyorum. Bu, şu anlama geliyor: Olmayacak bir şeyi yapmam gerekiyor, eş zamanlı olarak hem seyahat edip hem de burada kalmalıyım. Bu da yine şu anlama geliyor: Hem iki kişi olmalıyım hem de ikiye bölünmeliyim; bir yarım Louis Venosta olarak seyahate çıkarken, öteki yarım da Paris'te Zaza'nın yanında kalmalı. Benim için önemli olan burada, Zaza'nın yanında kalmamdır. Kısacası, seyahat bunun yanı sıra yürümelidir. Louis Venosta hem burada hem orada olmalı. Kafamda kurduklarımı takip edebiliyor musunuz?”

“Deniyorum, marki. Başka şekilde ifade edecek olursak: Öyle yapmalısınız ki, sanki seyahate çıktınız ama gerçekte burada, Paris'te kalıyorsunuz.”

“Ne yazık ki çok doğru!”

“Çok doğru çünkü size benzeyen hiç kimse yok.”

“Arjantin'de kimse benim nasıl görüldüğümü bilmiyor. Başka yerde farklı şekilde görünmeme hiçbir itirazım yok ve hatta orada buradakinden daha da güzel bir görüntüm olursa, bu daha da çok hoşuma gider.”

“Öyleyse bu durumda adınız siz olmayan başka bir kişiyle birlikte seyahat etmek zorunda.”

“Ancak karşıma çıkacak bu kişi çok iyi biri olmamalı.”

“Ben de böyle düşünüyorum. Bu konuda seçim yaparken çok titiz davranılması gerekir.”
Kadehini doldurdu, büyük yudumlar alarak içkisini bitirdi ve kadehi düşünceli bir şekilde masaya bıraktı.

“Kroull,” dedi, “bana kalırsa ben seçimimi yaptım.”

“Bu kadar çabuk mu? Neredeyse hiç araştırmadan?”

“Biz burada uzun zamandır karşı karşıya oturuyoruz ya.”

“Biz mi? Aklınızdan ne geçiyor?”

“Kroull,” dedi marki yeniden, “size iyi bir aileden gelen bir erkeğin ismi olan adınızla hitap ediyorum ve bu ismi geçici bir süre için de olsa kolay kolay yadsıyamayız, her ne kadar bir süreliğine soylu bir aileden gelme bir adamın itibarını kazanıyor olsa da. Zor durumda olan bir dostunuza yardım edebilir miydiniz? Bana fazla seyahat etmekten hoşlanmadığınızı söylemişsiniz; ancak küçücük bir seyahate çıkmak, benim Paris'i terk etmekten duyduğum büyük korkunun yanında hiç kalır. Ayrıca anneme ve babama verdiğim sözü benden başka hiç kimsenin yerine getiremeyeceğini de söylemiştim size ve bu konuda sizinle fikir birliği içinde olmuştuk. Verdiğim bu sözü benim yerime siz yerine getirseniz nasıl olurdu?”

“Bana öyle geliyor ki, sevgili marki, siz hayal dünyanın içinde kaybolmuş bulunuyorsunuz.”

“Niye öyle diyorsunuz? Neden hayal dünyamdan bana tamamen yabancı bir alanmış gibi söz ediyorsunuz ki? Zaten sizin çok özel bir yanınız olduğu belli, Kroull! Bu özel yanınızı entrikacı ve hatta gizemli olarak tanımladım. Eğer bu özelliğinizi ‘hayalci’ diye tanımlamış olsaydım, belki bana kırılırdınız.”

“Yok canım, kötü niyetle söylemediğinizi biliyorum.”

“Tabii ki değil! İşte bunun için kişiliğinizin beni bu düşünceye sevk etmiş olmasına – karşılaşmamız sırasında yaptığım seçimin – benim büyük bir özenle yaptığım seçimimin! – sizden yana olmasına kızmış olamazsınız!”

“Dışarıda sizin adınızı taşıyan, sizi temsil eden, insanların gözünde siz olan, saygın bir ailenin oğlu izlenimini veren, sadece iyi bir aileden olduğunuz için değil, siz olmamı istediğiniz için mi kendi yerinize beni seçtiniz? Düşünülmesi gerektiği gibi düşündünüz mü bunu?”

“Ben nerede olursam olayım, hep kendim olarak bulunacağım.”

“Ama dış dünyada başka birisi olacaksınız, yani ben olacaksınız. İnsanlar sizi benim kişiliğimde görecekler. Siz kişiliğinizi dünyanın gözü için bana devredeceksiniz. ‘Nerede olursam olayım,’ dediniz. Peki siz nerede olacaksınız? Bu durum hem benim hem de sizin için biraz belirsiz değil mi? Bu belirsizlik benim işime gelecek olursa, sizin işinize de gelir mi? Lokal olarak kendiniz olmaktan ama dünyanın geri kalan kısmında daha çok ben olarak, yani varlığınıza bende sürdürmekten rahatsızlık duymaz mıydınız?”

“Hayır, Kroull,” dedi marki sıcak bir şekilde ve masanın üstünden elini bana uzattı. “Bu durum beni rahatsız etmezdi, siz de beni rahatsız etmezsiniz. Kişiliğinizi ona devretseniz ve o sizin görüntünüzle ortalıkta dolaşsa, onun adı sizin kişiliğinizle özdeşleşse, bu Louis Venosta için hiç de kötü olmazdı; önerimi kabul edip dış dünyaya açıldığınızda, zaten böyle olacak. İçimden bir ses, bu durum doğal yollarla oluşmuş olsaydı, kimse rahatsız olmazdı, diyor. İnsanlar bu gerçeği kabul etmek zorundalar, gerçeğin çok inandırıcı olmayışı beni pek kaygılandırmıyor. Çünkü ben gerçekten Zaza’nın olduğu yerde varım. Ama dış dünyada sizin Louis Venosta olmanızdan çok memnun olurum. Büyük bir keyifle buradaki insanların karşısına siz olarak çıkarım. Siz hem burada hem de dışarıda hoş bir genç adam olarak iki farklı görüntü sunuyorsunuz, yani hem centilmen hem de şef garson olabiliyorsunuz. Davranışlarınız öyle mükemmel ki, benim gibi soylular sınıfından pek çok kişinin de bunlara sahip olmasını isterdim. Siz pek çok değişik dil konuşuyorsunuz, söz mitolojiye geldiğinde, ki bu neredeyse hiç olmaz, o zaman Hermes’le durumu çok iyi idare edebilirsiniz. Hiç kimse soylu birinden daha fazlasını beklemez, hatta diyebiliriz ki, sizin gibi burjuva sınıfından birisinden daha fazla şey beklenir. Vereceğiniz kararlarınızda mitolojiyle ilgili bu konuyu hesaba katarsınız. Ve şimdi söyleyin bana: Kabul ediyor musunuz? Bana bu dostluğu gösterecek misiniz?”

“Sevgili marki, şimdiye kadar çok yüzeysel konuştuğumuzun, gerçek olaylardan hiç söz etmediğimiz ve dikkate alınması gereken yüzlerce sorundan bir tanesi hakkında bile tartışma fırsatı bulamadığımızın farkında mısınız acaba?”

“Haklısınız,” diye yanıt verdi marki. “Bana bir kez daha telefon etmem gerektiğini hatırlatmakla çok büyük iyilik yapıyorsunuz. Mutluluğumuzun kaderini tayin edecek bir

görüşme içerisinde olduğumu ve hemen gelemeyeceğimi Zaza'ya bildirmem lazım. Ne olur bağışlayın beni!"

Ve gitti – öncekinden daha uzun süreliğine. Paris'in üzerine akşamın karanlığı çökmüş, çatı terası uzunca bir süredir ark lambalarının beyaz ışıklarına bürünmüştü. Akşamın bu saatinde teras tamamen boşalmıştı ve tiyatroların kapanış saatinde sonra yeniden canlanacaktı. Elimi cebime attığımda, kullanmadığım opera biletimi hissettim ama bunu çok da önemsemedim, başka zaman olsaydı bu duruma çok üzülürdüm. Kafamın içinden bin bir çeşit düşünce geçiyordu ve şunu diyebilirim ki, biraz zorlanıyor olsam da, bu düşünceleri mantığımla denetim altında tutuyor ve onların başımı döndürecek hale gelmesine izin vermiyordum. Hiç kimse tarafından rahatsız edilmeden içinde bulunduğum durumu gözden geçirmek ve daha sonra, konuşmamızın devamında, açıklığa kavuşturulması gereken bazı şeyleri düşünmek için yalnız bırakılmış olmaktan çok memnundum. Vaftiz babamın bana söylediği gibi düz yolda yürürken, önüme çıkan ve mutluluk vaat eden sapaklardan bir tanesi sürpriz bir şekilde karşıma çıkmıştı, üstelik öylesine cezp edici bir şekilde çıkmıştı ki, mantığım beni kendisine çeken bu yan yolun bir çıkmaz sokak olup olmadığını anlamamı zorlaştırıyor ve üzerinde yürüyeceğim bu yolun tehlikelerle dolu bir yol olduğunu ve bu yolda yürüyecek olanın ayaklarının yere sağlam basması gerektiği konusunda beni uyarıyordu. Bu bağlamda mantığım bana büyük bir baskı uyguluyor ve bütün yeteneklerimi cesurca ortaya koymaya davet eden serüvenin cazibesi giderek daha da artıyordu. Cesur bir insanı bir konuda uyarmak için ona yapacağı işin cesaret gerektirdiğini söylemek boşunadır. Partnerim geri dönmeden önce, bu serüvene atılmaya karar verdiğimi söylemekte bir sakınca görmüyorum, aslında onun verdiği sözü *hiç kimsenin* üstlenemeyeceğini söylerken vermiştim kararımı. Ancak kaygı duyduğum tek şey, planın uygulanması sırasında ortaya çıkacak zorluklar bir yana, becerikliliğim sayesinde bu tür zorlukların üstesinden başarıyla gelerek kendimi markinin gözünde kuşkulu bir duruma sokmamdı.

Markinin benimle ilgili gözlemlediği şey kuşkusuz buydu, benim yaşam biçimimle ilgili olarak kullandığı "entrikacı", "gizemli" ve hatta "hayalci" gibi tanımlamalar da buna işaret ediyordu. Onun bana yaptığı öneriyi başka herhangi bir kavalyyeye yapmayacağı konusunda boş hayallere kapılmadım; gerçi önerisiyle beni onurlandırmıştı ancak önerisinin kuşku verici bir yanı vardı. Her şeye rağmen dışarıda benim kişiliğime büründüğünde, bunun kendisini "rahatsız" etmeyeceğini söyleyerek benimle samimi bir şekilde tokalaşmasını unutmuş değilim; bunun üzerine şunu düşündüm: Eğer burada muzip çocukların oynadıkları oyunlardan biri sergilenecekse, bu oyunda daha aktif olması gereken kişi bendim ama oynayacağımız oyunla ailesini kandıracak olmaktan büyük heyecan duyan kişi markiydi. Telefon görüşmesini bitirip geri döndüğünde, oynadığımız oyunun büyük ölçüde bir yaramaz çocuk şakası olduğu düşüncesinin bile onu ne kadar heyecanlandırıp sevindirdiğini gördüm. Çocuksu yanakları kıpkırmızı olmuştu; bu sadece içtiği şaraptan kaynaklanmıyordu, sevimli sevimli bakan gözlerinde muzipliğin parıltısı vardı. Verdiği üstü kapalı bilgilere Zaza'nın şen kahkahasıyla verdiği yanıtlar belki de hâlâ kulağında çınlıyordu.

Tekrar yanıma oturarak, "Sevgili dostum Kroull," dedi, "biz şimdiye kadar birbirimizle çok iyi anlaştık ancak birbirimize bu kadar yakınlaşacağımızı, hatta birbirimizin kişiliğine bürünecek kadar yakınlaşacağımızı kısa zaman öncesine kadar kim düşünebilirdi ki! Biz birlikte çok eğlendirici bir şey düşündük, ayrıntısıyla düşünmüş olmasak da, ben bu

düşünceye gülmekten kendimi alamıyorum. Peki siz? Siz neden öyle ciddi ciddi bakıyorsunuz! Güzel bir şaka için sizin mizah anlayışınıza sesleniyorum, birbirine âşık böylesine güzel bir çift için şakanın gerekli olduğunu bir tarafa bıraksak da, üzerinde düşünölmeye değecek iyi bir şaka için sizin mizah duygunuza sesleniyorum. Herhalde bunda üçüncü bir kişinin, yani sizin bir kazancınız olmayacağını iddia edemezsiniz. Bundan çok şey kazanacaksınız, aslına bakarsanız bu şakanın en büyük keyfini siz çıkaracaksınız. Bunu yadsıyabilir misiniz?”

“Sevgili marki, ben yaşamı bir şaka olarak görmeye alışık biri değilim. Havailik benim tarzım değil, özellikle de şaka yaparken hayatı hiç hafife almam; çünkü öyle şakalar vardır ki, onların ciddiye alınmaları gerekir, aksi takdirde hiçbir anlam ifade etmezler. İyi bir şaka ancak şakayı yapan kişinin ona tüm ciddiyetiyle kendisini vermesiyle mümkün olur.”

“Çok iyi. Biz de öyle yapalım. Sorunlardan, zorluklardan söz ediyordunuz. Bu gibi şeylerle öncelikle nerede karşılaşacağınızı düşünüyorsunuz?”

“Marki, en iyisi siz benim birkaç soru sormama izin verin. Ailenizin sizi yapmaya zorladığı bu seyahat nereye olacak?”

“Ah, sevgili babam benim iyiliğimi düşündüğü için çok güzel, benden başka herkes için çok çekici olan bir güzergâh belirledi: Her iki Amerika, Hint Okyanusu adaları ve Japonya, buradan yapılacak ilginç bir deniz yolculuğundan sonra Mısır, İstanbul, Yunanistan, İtalya ve daha başka ölkeler. Eğer hayatımda Zaza olmasaydı, kitaplarda yazıldığı gibi benim de isteyerek yapacağım tam bir kültür seyahati. Bu seyahat için kutlayacağım kişi şimdi sizsiniz.”

“Masrafları saygıdeğer pederiniz karşılıyor, değil mi?”

“Elbette. Sınıfıma uygun bir şekilde seyahat etmemi istediği için 20.000 franktan daha az bir miktar öngörmedi. İlk gideceğim yer olan Lizbon biletim ve Arjantin vapur biletim buna dahil değil. Babam onları benim için ayrıca temin etti ve Cap Arcona gemisinde benim için bir kamara ayırttı. Yirmi bin frankı Banque de France’a kredi mektubu sirküleri şeklinde yatırdı ve ben paramı seyahat güzergâhım üzerindeki ana duraklardaki bankalardan bu kredi mektuplarıyla alabilecektim.”

Sessizce bekliyordum.

“Kredi mektuplarını tabii ki size vereceğim,” diye ekledi marki.

Ben hâlâ susuyordum. Marki sözlerini tamamladı:

“Tabii babamın satın aldığı biletleri de.”

“Peki siz benim kişiliğim altında paranızı harcarken, burada neyle geçineceksiniz?” diye sordum.

“Neyle mi? Doğru ya! Siz beni tamamen şaşkına çevirdiniz. Sizin öyle bir sorma tarzınız var ki, sanki beni çaresiz bir duruma sokmaya kararlısınız. Evet, sevgili Kroull, nasıl halledeceğiz bu işi? Ben önümüzdeki yıl geçimimi nasıl sağlayacağımı düşünmeye hiç alışık değilim.”

“Ben bir insanın, kişiliğini başka birine ödünç vermesinin hiç kolay olmadığı konusuna sizin dikkatinizi çekmek istedim yalnızca. Sorduğum soruyu şimdilik geri alayım! Bu sorunun yanıtını vermekten pek hoşlanmıyorum çünkü bu benim biraz kurnazca davrandığım sunucunu çıkarır ama kurnazca davranılması gereken yerlerde ben pek işe yaramam. Kurnazlık centilmenlere yakışmaz.”

“Sevgili dostum, ben sizin öteki kişiliğinizden bir miktar kurnazlığı kurtarıp centilmenlik kişiliğinize aktarabilmeniz mümkün olacağını düşünmüştüm.”

“İki kişiliği birbirine bağlayan şey, çok daha basit bir şeydir. Bu burjuva sınıfının biriktirebileceği küçük bir banka hesabıdır...”

“Ve ben hiçbir şekilde bu hesaba el süremem!”

“Hesabımızı yaparken bunu da bir şekilde işin içine katmak zorundayız. Yanınızda yazmak için bir şey var mı?”

Çabucak ceplerini yokladı.

“Evet, dolmakalemim var ama kâğıt yok.”

“İşte kâğıt.” Ve ben cep defterimden bir kâğıt parçası kopardım. “İmzanızı görmek isterim.”

“Niçin? Peki, istediğiniz gibi olsun.” Elini ve kalemi sola doğru iyice eğerek büyük bir özenle imzasını attı ve bana uzattı. İmza tersinden bakıldığında bile çok komik görünüyordu. Çıkıntıyı sonunda yapma yerine hemen başında yapıyordu. Abartılı bir süslemeyle çizdiği L harfinin fiyonk şeklindeki alt çizgisini sağa doğru iyice uzatıp bir yay çizdirdikten sonra geri döndürüp isminin baş harfi olan L’yi soldan keserek bir elips oluşturuyor ve onun içine sık ve sola yatık bir yazıyla –ouis Marquis de Venosta diye yazıyordu– Gülümsemekten kendimi alamadım ama hiçbir şey yokmuş gibi başımla onu onayladım.

Dolmakalemimi alırken, “Babanızdan mı geçme, yoksa kendiniz mi yarattınız?” diye sordum.

“Babadan geçme,” dedi. “Babam da aynen böyle yapardı. Ancak o benim kadar iyi yapamıyor,” diye ekledi.

“Öyleyse siz onu geçtiniz,” dedim mekanik bir şekilde çünkü ben o arada son derece başarılı olan ilk taklit denememi yapıyordum. “Tanrı’ya şükür ki sizinkinden daha iyi yapmak zorunda değilim. Böylesi zaten bir hata olurdu.” Bu sırada beni çok da memnun etmeyen ikinci bir imza kopyası daha hazırladım. Ama üçüncüsü kusursuzdu. İlk ikisinin üstünü çizdim ve kâğıdı ona uzattım. Şaşırıp kalmıştı.

“İnanılmaz!” diye haykırdı. “Benim imzam kesilip kâğıda yapıştırılmış gibi! Bir de ben kurnazlığı pek beceremem diyorsunuz! Ama ben sizin düşündüğünüz kadar ahmak biri değilim ve imzama neden taklit etmeye çalıştığınızı çok iyi anlıyorum. Kredi mektuplarıyla bankadan para çekmek için benim imzama ihtiyacınız var.”

“Annenize ve babanıza mektup yazarken nasıl imza atıyorsunuz?”

Marki şaşırıp ve yüksek sesle dedi ki:

“Tabii, güzergâhım üzerindeki belli başlı duraklardan bizim ihtiyarlara bir şeyler yazmak zorundayım, hiç olmazsa kart atmalıyım. Yahu, sen her şeyi düşünüyorsun! Benim evdeki adım Loulou; çocukken kendimi böyle adlandırırdım. Adımı böyle yazıyorum.”

Marki çocukluk adını yazarken, tüm adını yazarken kullandığı tekniğin aynısını kullandı: Abartılı bir süslemeyle çizdiği L harfinin alt çizgisinin ucunu sağa doğru uzatıp bir yay çizdirerek bir elips oluşturduktan sonra süslediği L harfini soldan kesitirerek yatık bir şekilde içine –oulou diye yazdı.

“Güzel, demek bunu yapabiliyoruz,” dedim. “Kendi elyazınızla yazılmış bir şey var mı yanınızda?”

Yanında böyle bir şey olmayışına üzüldü.

“O zaman yazın lütfen,” dedim ve ona temiz bir kâğıt uzattım.

Evet, yazın: *Mon cher papa*, çok sevgili anne, seyahatimin bu önemli noktasından, görülmeye değer çok güzel bir şehirden size en içten selamlarımı gönderiyorum. Geçmişte bana olmazsa olmaz gibi görünen bazı şeyleri unutturan yeni izlenimler edindim ve günümü gün ediyorum. Çok sevgili oğlunuz Loulou. İşte aşağı yukarı böyle bir şey.

“Yok hayır, tam da böyle bir şey! Bu mükemmel Kroull, *vous êtes admirable!*¹³⁰ Ne kadar da rahat yazıyorsunuz...” Ve marki benim cümlelerimi, elini sola doğru çevirip eğik ve sık yazısıyla yazmaya başladı; o harfleri ne kadar çok birbirine sıkıştırarak yazıyorsa, benim rahmetli babam yazarken de harfleri birbirinden o kadar uzaklaştırırdı; ama onun yazısını taklit etmek markinin yazısını taklit etmekten daha zor değildi. Yazı örneğini yanıma aldım. Ona saraylarında çalışanların isimlerini sordum, adı Ferblantier olan aşçıyı ve Klosmann adındaki arabacıyı, markinin yetmişine merdiven dayamış, titrek özel uşağı Radicule’yi ve Frau Marquise’in Adelaide adındaki özel hizmetçisini sordum. Hatta ev hayvanlarını bile sordum, binek atlarını, İtalyan tazısı Fripon’u, Frau Marquise’in kucağındaki maltes terrier cinsi köpeği, diareden mustarip Minime adlı yaratığı ayrıntısıyla sordum. Sohbetimiz uzadıkça, neşemiz daha da artıyordu ama Loulou’nun zihinsel berraklığında ve ayırt etme yeteneğinde giderek belli bir azalma görülüyordu. Onun İngiltere’ye ve Londra’ya gönderilmemesine şaşırıyordum. Bunun nedeni orayı zaten biliyor olmasıydı, hatta Londra’da iki yıl özel bir okulun öğrencisi olarak bulunmuştu. “Buna rağmen gezi programına Londra da dahil edilmiş olsaydı, iyi olurdu,” dedi. “O zaman benim ihtiyara bir oyun oynayıp seyahatin tam ortasında kaçamak yapıp Paris’e ve Zaza’nın yanına gelirdim!”

“Ama siz benim seyahatim boyunca zaten Zaza’nın yanında olacaksınız!”

“Doğru!” dedi marki. “Asıl oyun da bu zaten. Ben bu düşüncemle gerçek oyun karşısında lafı bile edilememesi gereken sahte bir oyunu kastettim. Pardon. Çok özür dilerim. İşin esprisi, ben dış dünyada yeni izlenimler edinip günümü gün ederken, bir yandan da Zaza’nın yanında kalıyor olmamdır. Biliyor musunuz, benim çok dikkatli olmam lazım, herhangi bir yerden, örneğin Sansibar’dan Radicule, Fripon ve Minime’nin nasıl olduklarını sorarken, buradan da sormuş olmayayım. Her ne kadar kişilerin –birbirlerinde çok uzak mesafede– birleşmeleri söz konusu olsa da, bunun birbiriyle bağdaşacak pek yanı yok.. Bir dinleyin hele, içinde bulunduğumuz durum birbirimizle senli benli olmamızı gerektiriyor! Bir itirazınız var mı? Ben kendime bir şeyler söylerken, kendi kendime siz diye de hitap etmeyeceğim. Tamam mı, anlaştık mı? Öyleyse buna kadeh kaldırıp içkilerimizi içelim! Sağlığına Armand –yani Felix– yani Loulou. Klosmann ve Adelaide hakkında Paris’ten bilgi edinmemen gerektiğini, sadece Sansibar’dan bilgi edinebileceğini aklının bir köşesine yaz. Ayrıca bildiğim kadarıyla Sansibar’a ben gitmiyorum ve sen de gitmiyorsun. Ama her ne kadar burada kalsam da, genellikle bulunduğum kent Paris’ten mutlaka kaybolmam gerekir. Ne kadar ince düşündüğümü görüyorsun. Muzip delikanlılara özgü bir deyimi kullanmak gerekirse, Zaza ve benim buradan sıvışmamız gerekiyor. Muzip delikanlılar buna ‘sıvışmak’ demiyor mu? Ama sen bir centilmen ve şimdi de asil aile çocuğu bir genç adam olarak bunu nereden bilesin ki! Oturduğum evin kontratını

feshedeceğim, aynı şekilde Zaza'nın evinin de. Birlikte bir banliyöye, Boulogne ya da Sévres gibi güzel bir banliyöye taşınacağız; benden geriye kalanlar yeterli olur çünkü zaten Zaza'yla birlikte olacağım; sanırım yeni bir isim edinmem iyi olacak, mantığım adımları Kroull koymamı istiyor sanki ancak bunun için imzanı atmayı öğrenmem lazım, umarım işbirliğim burada da kendini gösterir. Seyahat ederken, Versailles ya da daha uzak bir yerde Zaza'yla birlikte kendime güzel bir aşk yuvası kuracağım, mutlu bir aşk yuvası kuracağım hıznırlığına... Ama Armand, yani *cher Louis*," dedi ve gözlerini açabildiği kadar açmaya çalışarak, "eğer yanıtlayabiliyorsan, bana şu soruyu yanıtla: Biz nasıl geçineceğiz?" diye sordu.

Bu sorunu irdelerken zaten çözmüş olduğumuzu söyledim ona. 12.000 franklık bir banka hesabına sahip olduğumu, bunu kredi mektubuyla değiştirerek kendisinin kullanımına sunacağımı söyledim.

Gözlerinden yaşlar akacak kadar duygulanmıştı. "Bir centilmen!" diye haykırdı. "Tepeden tırnağa kadar asil bir adam! Minime ve Radicule'ye selam gönderme hakkına *sen* sahip değilsen, o zaman kim sahip? Annem ve babam onların adına selamlarını bize iletcekler. Birer centilmen olan bizlerin sağlığına son bir kadeh daha kaldıralım!"

Terastaki birlikteliğimiz tiyatrodaki oyunun saatini aşmıştı. Gecenin tatlı serinliğinde teras yeniden dolmaya başlayınca, aceleyle oradan ayrıldık. Karşı çıkmama rağmen, marki yediğimiz yemeğin ve içtiğimiz dört şişe Lafitte'in ücretini ödedi. Sevinçten ve içtiği şaraptan dolayı biraz dağılmıştı. Hesabı getiren başgarsona, "Birlikte, hepsi birlikte olacak!" dedi. "Biz aynı kişiyiz. Adımız Armand de Kroulloste."

"Peki," diye karşılık verdi garson büyük bir sabırsızlıkla ve gülümseyerek; ancak aldığı yüklü bahşişle sabırsızlığını biraz yendi.

Venosta beni arabasına bindirdi ve kaldığım yere götürdü. Yolda yeni bir buluşma saati daha belirledik, bu buluşma sırasında ben ona nakit paramı ve o da bana yolculuk biletleriyle birlikte kendi kredi mektubunu teslim edecekti.

Veda etmek için elimi sıkarken, sarhoş bir İspanyol soylusu edasıyla, "*Bonne nuit, à tantôt, Monsieur le Marquis*,"¹³¹ dedi. Bu hitap biçimini onun ağzından ilk defa duyuyordum, yaşamın bana bahsettiği görüntü ve gerçek arasındaki dengeyi ve yaşamın gerçeğe yakışır şekilde eklemek istediği görüntüyü düşündükçe, yüreğim büyük bir sevinçle doluyordu.

123 . (Fr.) Alışveriş. (Y.N.)

124 . (Fr.) Nasılsınız? (Y.N.)

125 . (Fr.) Çok eğlenceli. (Ç.N.)

126 . (Lat.) Yeri gelmişken. (Y.N.)

127 . *Hochgeboren*, Almanya'da en yüksek asalet üyeleri için kullanılan unvan ve adres şeklidir. *Hochwohlgeboren* ise daha alt sınıfa mensup toprak sahibi asiller için kullanılan unvan ve adres şeklidir. (Ç.N.)

128 . (Alm.) Sağlığınıza! (Ç.N.)

129 . (Fr.) Sonunda! (Y.N.)

130 . (Fr.) Takdire şayansınız. (Y.N.)

131 . (Fr.) İyi geceler, görüşmek üzere, mösyö marki. (Y.N.)

Beşinci bölüm

Hayat ne kadar da yaratıcı! Çocukluk düşlerimizi nasıl da gerçeğe dönüştürüyor, deyim yerindeyse onları bulutların içinden çıkarıp yaşama dönüştürmeyi nasıl da beceriyor! Kısa bir süre için hizmet sanatımı sürdürürken, kimliğimi gizlemekten aldığım keyfi çocukken kurduğum prenslik hayallerimden de almamış mıydım? Çok keyifli ve aynı zamanda da çok tatlı bir çocuk oyunuydu bu. İşte bu oyun şimdi belli ölçüde ve belli bir süre için gerçek olmuştu, bir seneyi aşmamak kaydıyla, deyim yerindeyse, bir markinin asalet beratını cebimde taşıyacaktım. Vaktiyle uykumdan uyandığım andan itibaren bütün gün boyunca tattığım gibi müthiş bir duyguydu bu ve ben mavi frak içinde hizmet sunduğum otelde ve çevremde hiç kimsenin dikkatini çekmeden, bu müthiş duygunun tadını çıkarıyordum.

Duygularımı paylaşan sen, ey sevgili okur! Çok mutluydum. Kendime değer veriyordum ve kendimi seviyordum – başkalarına gösterilen nezaket ve yardımseverlikte ifadesini bulan bir sevgiyle, topluma yaraşır bir biçimde seviyordum kendimi. Benim içimde sakladığım bu yüce duygular, aptal birini, yukarıdakilere karşı kendini beğenmişliğe, küstahça ve saygısızca davranışlar sergilemeye, aşağıdakilere karşı da kendini yüksek görerek arkadaşlığa ve dostluğa yakışmayan davranışlarda bulunmaya yöneltirdi belki de. Bana gelince; yemek salonundaki konuklara gösterdiğim nezaket ve saygı hiçbir zaman şimdikinden daha çok takdir toplayamazdı, onlarla konuşurken ses tonum hiçbir zaman bundan daha yumuşak olmamıştı, beni kendi sınıflarından sayan garson meslektaşlarıma, üst kattaki yatakhane arkadaşlarıma karşı olan davranış biçimim hiçbir zaman bu sırrı taşıdığım o günlerden daha neşeli ve samimi olmamıştı; ancak içimde sakladığım sırrımdan dolayı davranışlarıma, yüzümdeki hafif gülümseme eşlik ediyor olabilir ama bu gülümseme bu sırrı ele vermekten çok gizliyordu: Zaten yüzümdeki bu gülümseme içimdeki sırrı salt düşünceli davranmaktan dolayı gizliyordu; çünkü benim şu anki adımın taşıyıcısı, ilk başlarda, belki de yarınki görüşmemizden sonra, ayık bir haldeyken, yaptığımız anlaşmadan pişmanlık duyacak ve verdiği sözden vazgeçecekti. Ekmeğimi kazandığım insanlara bugünden yarına işten ayrılacağımı söylemeyecek kadar dikkatliydim ama bu işin olacağından çok emindim. Venosta benim kendisinden önce bulduğum bu çözüm önerisinden dolayı çok mutluydu. Ve Zaza'nın çekim gücü bana onun sadakatini garantiliyordu.

Yanılmamıştım. Bu önemli buluşmamız 10 Haziran akşamında gerçekleşmişti ve ben 24 Haziran'daki son buluşmamıza kadar işimden ayrılamazdım. Ama ayın 17'sinde ya da 18'inde onunla tekrar karşılaştım çünkü marki o günlerden birinin akşamında benim hizmet ettiğim yemek salonunda kız arkadaşıyla birlikte yemek yemişti, tabii yemekte benimle beraberdi, yemeğini yerken yanında benim de olmamı istemişti, bunu fırsat bilerek benim kararlılığımınla birlikte kendi kararlılığını da teyit etmişti. Servis yaparken, "*Nous persistons, n'est-ce pas?*"¹³² dedi kulağıma fısıldayarak, benim kendisine verdiğim, "*C'est entendu,*"¹³³ yanıtı belirgin olduğu kadar da gizli kalması gereken bir yanıtı. Ben ona büyük bir saygıyla servis yapıyordum, aslında bu benim kendime olan saygımdan kaynaklanıyordu; ayrıca gözlerini cilveli cilveli oynatıp kırpıştıran Zaza'ya da pek çok kez, "*Madame la Marquise,*" diye hitap ettim, bu sadece benim ona olan minnet duygumun ifadesiydi.

Bundan sonra Mösyö Machatschek'e, ailevi nedenlerden dolayı Saint James and Albany Oteli'ndeki görevimden 1 Ağustos'ta ayrılmak zorunda olduğumu söylemekte bir sakınca

görmedim. Mösyö Machatschek bunu duymak istemedi, bana işten ayrılmak için öngörülen yasal süreyi kaçırdığımı ve şu anda işi bırakmamın mümkün olmadığını, işi böyle bırakıp gidersem, bir daha asla iş bulamayacağımı, bu ayki maaşımı keseceğini ve buna benzer daha pek çok şey söyledi. Söyledikleri, işten ayrılmaktan vazgeçmiş gibi sahte bir edayla önünde eğilmeme ve oteli ayın birinden önce ve hatta hemen terk etmeme yaradı. Zira yeni ve daha yüksek düzeydeki yaşamıma başlayıncaya kadar geçecek süre bana biraz uzun gelmişti; aslında seyahat için gerekli hazırlıkları yapmam, temsil ettiğim sınıfa ait kılık kıyafet ve gerekli diğer eşyaları temin etmem için bu süre hiç de uzun değildi. Biliyordum: 15 Ağustos'ta gemim, yani Cap Arcona Lizbon'dan kalkacaktı. Üstelik geminin kalkışından sekiz gün önce oraya gitmem gerektiğini de biliyordum. Gerekli alışverişleri ve hazırlıkları yapabilmem için kalan zamanın ne kadar az olduğu ortadaydı.

Bütün bunları evde kalacak olan yolcuyla bankadaki nakit paramı çektikten sonra, yani parayı onun üstüne, benim üstüme geçirdikten sonra, oturduğum fakirhanemden onun Rue Croix des Petits Champs'daki üç odalı, güzel evine gittiğimde konuştuk. Oteli sabahleyin erkenden ve kimselere görünmeden terk etmişim; ayrılırken, giydiğim garson üniformamı değersiz bir eşya gibi bir kenara bıraktım ve son aylık ücretimi de almaktan vazgeçtim. Venosta'nın evinde kapıyı açan uşağa, görevini tamamlayan ve bana ters gelen adımı söylemek çok zor geldi ve kendimi bu isimle son kez adlandırdığım bilinci bu zorluğun üstesinden gelmeme yardımcı oldu. Louis beni içten bir samimiyetle karşıladı ve sanki daha acil bir işi yokmuş gibi seyahatimiz için gerekli olan kredi mektupları sirkülerini bana hemen teslim etti: Bu kredi mektubu sirküleri iki kâğıttan oluşuyordu, bunların bir tanesi asıl kredi mektubuydu, yani seyahat eden kişinin tüm meblağı çekebileceğini gösteren banka teyidiydi, diğeri ise kredi mektubunu veren bankanın iletişim içinde olduğu ve seyahat eden kişinin uğrayacağı diğer şehirlerdeki bankaların listesini içeriyordu. Kredi mektubunun iç sayfasında hamilin kimlik bilgisi olarak imza örneği yer alıyordu ve Loulou bu imza örneğini her zaman attığı gibi atmıştı. Daha sonra bana Portekiz'in başkentine gidecek olan tren biletini ve Buenos Aires'e gidecek gemi biletini vermekle kalmadı, bu iyi kalpli delikanlı veda armağanı olarak birbirinden değerli birkaç takı da hazırlamıştı: Üzerine isim yazılmış, platin zincirli yassı bir altın cepsaati ve gece için takılan, üzerine L.d.V. harfleri kazınmış altın yaldızlı siyah ipek bir kuşak ve buna ek olarak da o zamanların modası olan altın kaplamalı çakmak, çakı, kurşunkalem ve çok narin bir sigara tabakasının takıldığı, yeleşin altından geçip pantolonun arka cebine doğru uzanan bir altın zincir. Bütün bunlar sevindirici şeylerdi ancak Venosta'nın akıllıca davranıp kendi mühür yüzüğünün kopyası olarak yaptırdığı, üstünde malakite işlemeli aile arması olan, etrafını kulelerin çevrelediği ve Anka kuşlarının koruduğu bir kale kapısından oluşan yüzüğü benim parmağıma takması tam bir şölene dönüşmüştü. Onun, "Benim gibi ol!" anlamına gelen bu pantomimsi davranışı, beni duygulandırmak yerine, bende daha çok çocukluk dönemimizden alışık olduğumuz kılık değiştirme ve farklı bir kişiliğe bürünme öyküleriyle ilgili anılar uyandırmıştı. Ama Loulou'nun gözleri bu sırada her zamankinden daha hınzırca gülüyordu; aslına bakılırsa amacını bir tarafa bırakacak olursak, bu oyunun kendisini çok eğlendirdiği, en küçük bir ânını bile kaçırmak istemediği gözlerinden anlaşılıyordu.

Birkaç kadeh Sen Benua likörü içip kaliteli Mısır sigaralarını tütürürken, bazı ayrıntıları daha görüştük. Markinin benim elyazımla ilgili hiçbir tereddüdü kalmamıştı, yolculuk

sirasında uğrayacağım yerlerde, onun anne ve babasından alacağım mektupları kendisinin şimdiki adresine (Sèvres, Seine et Oise, Rue Brancas) yollama önerimi çok yerinde bulduğunu söyledi, böylece markinin vereceği işaret üzerine, gecikmeli ve sonradan da olsa, önceden öngörülemeyen ailevi ve toplumsal olayların ayrıntılarına cevabi mektubumda değinebilecektim. Markinin aklına bir şey daha geldi, o da şuydu: Kendisi resim yapıyordu, ben şimdi onun yerine geçtiğime göre, resim yapma konusunda benim de bir şeyler bilmem gerektiğini düşünüyordu. Bunu *nom d'un nom*¹³⁴ nasıl yapacaktım! – Bunun için korkmanıza gerek yok, dedim ve ondan, yumuşak bir kurşunkalemle kaba bir kâğıda yazılmış ya da tebeşirle çizilmiş doğa manzarası taslaklarının, kadın portrelerinin, Zaza'nın ayakta durarak ya da uzanarak modellik yaptığı yarı ve bütünüyle çıplak resimlerinin yer aldığı eskiz dosyasını vermesini istedim. Deyim yerindeyse, biraz cahil cesaretiyle çizilmiş portrelerin kafalarında belli bir benzerlik olduğu söylenebilirdi – pek fazla değil ama yine de bir benzerlik vardı. Doğa manzarası taslaklarına gelince; onlara gölgeyi çağrıştıran denetlenemez bir görüntü ve nesnel olarak bir tanınamazlık karakteri verilmişti; taslaklar, çizgiler çekilir çekilmez, bir silme malzemesiyle neredeyse tamamen silinip bulandırılarak belli belirsiz sisli bir görüntüye bürünmüşlerdi. Bu, sanatsal bir yöntem miydi, yoksa sahtekârca uygulanan bir yöntem miydi, bunun kararını verecek merci ben değilim ama ne denirse densin, ister sahtekârlık densin ya da denmesin, bunu kendimin de yapabileceğine hemen o an karar verdim. Markinin yumuşak kurşunkalemlerinden bir tanesini istedim, ayrıca ürettiklerine gizemli bir belirsizlik veren, çok kullanılmaktan simsiyah olmuş, ucuna keçe bir başlık takılmış küçük bir çubuğu da istedim ve havaya şöyle bir baktıktan sonra, beceriksizce bir köy kilisesi resmi ve onun hemen yanı başına da fırtınadan eğilmiş ağaçlar çizip çocukça yaptığım karalamaları keçeli silgisiyle harika bir yaratıcılığa dönüştürdüm. Çizdiğim resmi gösterince, Louis biraz şaşırılmıştı sanki ama yine de çok sevindi ve bunu hiç çekinmeden herkese gösterebileceğimi söyledi.

Kendi onurunu düşündüğünden, frak, redingot, pantolonu ince şeritli jaketatay, açık, koyu denizci mavisini ceketler gibi gerekli kıyafetleri, Londra'ya gidip sık sık kendisine elbise diktirdiği ünlü terzi Paul'e diktirmek için bana hiç vakit kalmayaşından yakınıyordu; ancak temsil ettiğim sınıfa uygun olarak ihtiyaç duyduğum keten ve ipek iç çamaşırlar, çeşitli ayakkabılar, şapkalar ve eldivenler hakkında iyi bilgi sahibi olmam karşısında çok duygulanmıştı. Bunların pek çoğunu Paris'te temin etmek için yeterince vaktim vardı; evet, hatta burada ihtiyacım olan birkaç elbiseyi de diktirebilirdim ama en kötü konfeksiyon ürünü bir takım elbisenin bile benim üzerimde beden ölçülerime göre dikilmiş en pahalı elbise gibi durduğu için bu zahmetten kurtulmuşum.

Gerekli olan giysilerin bir kısmının temini, özellikle de beyaz tropikal giysilerin temini Lizbon'a varıncaya kadar ertelendi. Venosta seyahat hazırlıklarını tamamlaması için ailesinin kendisine verdiği birkaç yüz frankı, Paris'teki alışverişlerim için bana verdi ve bunlara benim kendisine teslim ettiğim paradan birkaç yüz frank daha ekledi. Ahlak anlayışımın gereği olarak aldığım bu paraları seyahat sırasında yapacağım tasarruflarla kendisine iade edeceğime dair ona söz verdim. Venosta eskiz dosyasını, çizim kalemlerini ve çok işe yarayan silgisini bana verdi, ayrıca isimlerimizin ve onun adresinin yazılı olduğu bir paket kartvizit de verdi; bir türlü hâkim olamadığı kahkahasıyla sırtımı tıptışlayarak bana sarıldı, gittiğim yerlerde tasavvur edilebilecek en güzel ve en eğlenceli günleri geçirmemi dileyerek beni uzaklara

gönderdi. –

Sevgili okur, işte ben iki hafta ve birkaç gün sonra, trene binip uzaklara doğru yola çıktım, Kuzey-Güney ekspresinin aynalarla süslenmiş, gri pelüş döşemeli birinci sınıf kompartımanına oturmuş, pencerenin kenarında, kolumu üstünde oturduğum kanepenin açılıp kapanan kolçağına dayamış, başımı kanepenin arkalığındaki dantel örtünün üstüne yaslamış, bacak bacak üstüne atmış, üstümde İngiliz kumaşından kalıp gibi ütülü bir takım elbise, ayaklarımda rugan çizmeler ve onların üzerinde de açık renkli getrlerimi dolamış, uzaklara doğru yol alıyordum. Geminin kamarasına konulacak olan tıka basa dolu bavulum bagaja verilmişti. Dana ve timsah derisinden yapılmış ve üzerinde L.d.V. harfleri kazınmış monogramımı ve dokuz dişli bir tacın yer aldığı el bagajımı, oturduğum kanepenin üzerindeki filenin üstüne koymuştum.

Canım bir şey yapmak istemiyordu, bir şeyler okumak da istemiyordum; oturmak ve olduğum kişi olarak kalmak istiyordum; vakit geçirmek için başka hangi eğlenceye gerek vardı ki? Ruhum rahatlamıştı ve düşteymiş gibi bu yeni durumumdan etkilenmişti. Mutluluğumun sadece ya da özellikle kibar bir insan olmamdan kaynaklandığını düşünen, yanılır. Hayır, mutluluğumun asıl nedeni, eski benliğimin değişmesi ve yenilenmesiydi, yani eski Âdem'i üstümden çıkarıp başka bir Âdem'in benliğine bürünmemdi. Benliğimin değişmesi yalnızca bir tazelenme, bir yenilenme değildi; benliğimin değişmesiyle birlikte eski yaşam biçimime ait olan ve artık geçerliliğini kaybetmiş tüm anıları ruhumdan atabildiğim ölçüde, iç dünyamda da belli bir rahatlama hissediyordum. Ama burada böyle otururken, artık o eski anılar üzerinde herhangi bir hakkım yoktu, bu da gerçekten bir kayıp değildi. Benim anılarım! Bunların artık benim anılarım olamayacakları gerçeği hiçbir şekilde kayıp sayılmazdı. Ama eski anıların yerine yenilerini koymak hiç de kolay değildi. Lüks köşemde öylece otururken, içimde tuhaf bir zihinsel zayıflık, hatta zihinsel bir boşluk hissi uyandı. Kendimle ilgili olarak Lüksemburg'da bir şatoda geçirdiğim çocukluk ve ilkgençlik yıllarımdan başka hiçbir şey bilmiyordum, geçmişimi biraz olsun belirgin kılan Radicule ve Minime gibi en fazla birkaç isim hatırlayabiliyordum. Duvarlarının içinde büyüdüğüm şatoyu gözlerimin önünde canlandıracak olsam, bir zamanlar otelin mutfağında en alt düzeyde çalışırken, yemek artıklarını sıyırmak zorunda kaldığım porselen tabakların üzerindeki İngiliz şatolarının resimlerini hatırlıyordum – bu da terk edilmiş eski anıların, şimdiki durumuma uygun anıların içine izinsizce girmeleri demekti.

Tekerlekleri ritmik bir şekilde ve hızla dönen tren akıp giderken, bu hülya adamının aklından işte bu tür düşünceler ve değerlendirmeler geçiyordu ve şunu söyleyebilirim ki, bunlar beni hiç üzmüyordu. Tam tersine, bana öyle geliyordu ki, içimdeki boşluk ve hayal meyal hatırlayabildiğim anılar melankolik bir şekilde benim zarafetimle birleşiyorlardı. Ve ben başımı yukarı kaldırmış, ileri doğru bakarken, gözlerime sakın, hülyalı, hüzünlü ve asil bir masumiyet ifadesi kazandırmış olmaktan dolayı da mutluydum.

Tren saat altıda Paris'ten hareket etmişti. Hava kararmaya başlamış, trenin ışıkları yanmıştı ve oturduğum özel kompartımanımın içi gözüme daha sevimli görünüyordu. Yaşı hayli ilerlemiş olan biletçi, kompartımanın kapısını hafifçe tıklatıp içeri girmek için izin istedi, elini şapkasının kenarına götürerek selam verdi ve aynı saygı gösterisini biletimi bana geri verirken de tekrarladı. Bu alçakgönüllü adamın yüzünden devletine bağlı, muhafazakâr biri olduğu anlaşılıyordu, trenin koridorunda dolaşırken toplumun tüm kesimleriyle, hatta

karanlık unsurlarıyla bile mesleği gereği konuşmak zorunda kalırken, benim kişiliğimde, yüzüne bakınca insanın ruhunu rahatlatan, toplumun güzel ve zarif bir çiçeğini görüyordu ve belli ki bu çiçeği selamlamak ona iyi geliyordu. Onunla olan yolculuğumuz sona erdiğinde, gelecekteki yaşamımdan kaygı duymayacağı kesindi. Yüzüne bakıp sevecen bir ifadeyle gülümsemem, üst sınıftan birinin alt sınıftan birini selamlaması gibi, başımı sallayarak selam vermem, aile yaşantısıyla ilgili sorular sorarak üstüme düşen insanlık görevimi yerine getirmem, onun savunduğu ilkeleri, uğruna savaşılabilecek kadar güçlendirmişti.

Yemek vagonunda akşam yemeği için yer numarası veren adam da yine dikkatli bir şekilde kapıyı tıklatarak içeri girdi. Ondan oturacağım yerin numarasını aldım ve ardından yemek vaktini bildiren bir gonk sesi duyulunca, geceye hazırlanmak için tuvalet çantamı açtım ve giysilerimi giyindim, aynanın karşısına geçip kravatımı düzelttim ve birkaç vagon ilerideki yemek salonuna gittim; düzgün giyimli, nazik restoran şefi içeri girmeye davet eden el kol hareketleriyle oturacağım masaya kadar bana eşlik etti ve sandalyemi altına sürdü.

Orta yaşlı ve ince yapılı bir beyefendi, küçük masaya oturmuş, ordövrünü yiyordu, biraz eski moda giyinmişti (taktığı sert kolalı yakası hâlâ gözlerimin önünde) ve gri sakalları vardı, ben kendisine kibarca iyi akşamlar diledikten sonra, başını kaldırıp yıldız gibi parlayan gözlerini bana çevirdi. Onun yıldızlar kadar parlak bakışlarının neye dayandığını açıklayamıyorum. Özellikle gözbebekleri çok açık renliydi, yumuşacık ve parlaktı da ondan mıydı? Mutlaka öyleydiler ama sırf bu yüzden ona yıldız gözlü denilebilir mi? Bilindiği gibi, “yıldızlar kadar parlak” sık kullanılan bir sözcük ama sözcük anlamına bakıldığında, yalnızca fiziksel bir olayı nesnel olarak adıyla adlandırdığı için, benim kullanmak istediğim tanımlamayla hiçbir şekilde örtüşmüyor; çünkü herkesin gözbebekleri vardır ve bu onları yıldız gözlü yapacaksa, o zaman olayın içine tuhaf bir şekilde ahlaki değerler de giriyor olmalı.

Bu gözler bakışlarını üzerimden öyle hemen çekmedi, yerime otururken bana eşlik ettiler ve benim bakışlarıma odaklandılar; başlangıçta yumuşak ve ciddi ciddi bakarlarken, bir süre sonra onlarda onaylayıcı bir gülümseme gördüm, yoksa öylesine bir gülümsemeydi mi desem, gözlerindeki bu gülümsemeye, ben yerime oturduktan ve mönü kartını aldıktan sonra, verdiğim selamıma gecikmeli olarak karşılık veren bu kısa sakallı adamın dudaklarındaki gülümseme de eşlik ediyordu. O an durum aynen şöyleydi: Sanki ben bu nezaket kuralını ihmal etmişim ve yıldız gözlü bu adam bu eğitici davranışıyla bana nezaket kuralını öğretiyordu. Ben de, ne yaptığımın farkında olmadan, “*Bonsoir, Monsieur,*”¹³⁵ diye tekrar karşılık verdim ama o buna şu sözlerle karşılık verdi:

“İştahınız bol olsun, bayım,” dedi. “Gençliğiniz zaten size yardımcı olacaktır,” diye de ekledi.

Yıldız gözlü bir adamın alışılmışın dışında davranışlarda bulunmaya hakkı olduğunu düşünürken, bakışlarımı bana sunulan içi zeytinyağlı sardalye konservesi, sebze salatası ve kereviz dolu tabağa çevirdim ve gülümseyip başımı öne eğerek karşılık verdim. Susadığım için bir şişe Ale¹³⁶ siparişi verdim; gri sakallı adam kendiliğinden lafa karıştığı için eleştirileceğini aklına getirmeden, birkaç sözcükle benim bu siparişimi destekledi.

“Çok akıllıca,” dedi. “Akşam yemeğinin yanında sert bir bira ısmarlamanız çok akıllıca. Bu sizi rahatlatır ve uyumanızı kolaylaştırır, buna karşın şarap insanı biraz huzursuz yapar ve

uykuya zarar verir, tabii çok fazla içerseniz o zaman durum değişir.”

“Bu da zaten benim tarzım değil.”

“Ben de öyle düşünmüştüm. Ayrıca uykumuzu istediğimiz kadar uzatmamıza hiçbir engel yok. Öğleden önce Lizbon’a varamayız. Yoksa sizin gideceğiniz yer daha mı yakın?”

“Hayır, ben Lizbon’a gidiyorum. Uzun bir yolculuk.”

“Herhalde şimdiye kadar yaptığınız en uzun yolculuk?”

Adamın sorusuna doğrudan yanıt vermeden, “Daha sonra yapacağım yolculukların yanında hiç kalır,” dedim.

Etkilendiğini başıyla ve kaşlarıyla şaka yollu belli ederek, “Hmm, demek öyle!” dedi gri sakallı adam. “Siz gerçekten de bu yıldız ve onun şu anki sakinleriyle ilgili ciddi bir araştırma yapmak niyetindedesiniz.”

Yeryüzünü “yıldız” olarak adlandırmasının gözlerinin biçimiyle bağıntılı olması beni tuhaf bir şekilde etkilemişti. Buna ilaveten “sakinler” sözcüğüne bir de “şimdiki” sözcüğünü eklemesi bende çok anlamlı bir evrensellik duygusu uyandırdı. Konuşma biçimi ve ona eşlik eden mimiklerinde bir çocuğa ama çok sevimli bir çocuğa, yumuşak bir şekilde takılıyormuş havası vardı. Ben de olduğumdan daha küçük görünmemin bilincinde olarak onun bu tavrına izin verdim.

Çorba istememişti ve karşımda öyle boş boş oturuyordu, sadece bardağını Vichy suyuyla doldurmakla meşguldü, bunu da dikkatli yapması gerekiyordu, zira vagon çok sallanıyordu. Yemeğimi yerken onun söylediklerine katılmadan, biraz şaşırılmış şekilde yüzüne şöyle bir bakmıştım. Ancak onun benimle sürdürdüğü konuşmayı bırakmak istemediği açıkça belli oluyordu çünkü tekrar konuşmaya başlamıştı:

“Seyahatiniz sizi ne kadar uzaklara götürürse götürsün, uğrayacağınız ilk ülkeyi ilk durak deyip hafife almamalısınız. Siz şanlı bir geçmişi olan çok önemli bir ülkeye gidiyorsunuz, burası öyle bir ülke ki, geçmiş yüzyıllarda uzaklara açılan bazı keşif yolları buradan başladığı için, seyahat tutkusu olan herkes bu ülkeye şükran borçludur. Umarım Lizbon’u öyle üstünkörü gezmezsiniz, burası bir zamanlar o bilinen keşif gezileri sayesinde yeryüzünün en zengin kentiydi –sizin bu kenti beş yüz yıl önce ziyaret etmemiş olmanıza çok yazık– o zaman burasını denizaşırı ülkelerden gelen baharat kokularına bürünmüş bir yer olarak bulurdunuz ve kürekle altın yığıldığını görürdünüz. Ne yazık ki dışarıdan gelen bu güzel zenginlikleri tarihin akışı büyük ölçüde azalttı. Ama sizin de göreceğiniz gibi, bu ülke ve insanları güzelliklerini hiç kaybetmedi. İnsanlardan söz ediyorum; çünkü her seyahat arzusunda insanın daha önce hiç görmediği farklı yaşam biçimlerini tanımak için duyulan büyük bir tutku vardır, insan bu yabancı gözlere ve yabancı fizyonomilere bakıp şimdiye kadar hiç tanımadığı insan vücutlarını ve onların davranış biçimlerini görmek ister. Peki bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?”

Ne deseydim ki? Eğer bu seyahat arzusunu bir tür merak ya da “tutku”ya dayandırıyor, kuşkusuz haklı olduğumu söyledim.

“Gitmekte olduğunuz bu ülkede değişik renkleriyle insanları neşelendiren bir ırk karışımıyla karşılaşacaksınız. Oranın ilk halkı da çok karışıktı, doğal olarak sizin de bildiğiniz gibi, Kelt ırkı karışımı İberler. Ama iki bin yıl boyunca Fenikeliler, Kartacalılar, Romalılar, Vandallar, Suevler ve Vizigotlar, bunların yanı sıra Araplar ve Berberiler de sizin orada karşılaşacağınız insan tiplerinin oluşumuna katkıda bulunmuşlardır – bir zamanlar tüm

Afrika sahilleri bu ülkeye aitken, oradan getirilen çok sayıdaki siyah derili kölelerin hatırı sayılır miktardaki zenci kanı katkısını da unutmamak lazım. Bu kentte yaşayan insanların saçlarının belli bir kaliteye sahip oluşunu, dudaklarının yapısını, üzgün üzgün bakan hayvanımsı gözlerini görünce şaşırmayın. Ancak uzun süren Arap hâkimiyetinden kaynaklanan Mağribi-Berberi ırkının unsurlarının ağır bastığını göreceksiniz. Bütün bunların sonucunda ortaya çıkan ırk pek savaşçı bir ırk değilse de yardımsever bir ırktır: Koyu renkli saçları ve sarımsı benizleri var, beden yapıları narin, zeki bakan gözleri kahverengi ve güzel...”

“Bunları duyduğuma çok seviniyorum,” dedim ve ekledim: “Saygıdeğer beyefendi, sorabilir miyim, acaba Portekizli misiniz?”

“Hayır, değilim,” diye yanıtladı adam. “Ama uzun zamandır orada kalıyorum. Kısa bir ziyaret için Paris’e geldim – bir iş seyahati için, resmî bir iş dolayısıyla. Söylemek istediğim şey şu: Kenti gezerken ülke mimarisindeki Arap-Berberi izlerini her yerde göreceksiniz. Lizbon’ dan söz etmek gerekirse, tarihsel yapıların azlığına dikkatinizi çekmek isterim. Bildiğiniz gibi, bu kent bir deprem bölgesinde bulunuyor, geçen yüzyılki büyük deprem kentin üçte ikisini yerle bir etti. Günümüzde yine çok sevimli bir kent oldu, belki sizi yeterince aydınlatamayabilirim ama görülecek pek çok güzelliğe sahip. Batı sırtlarında bulunan botanik bahçemiz ilk ziyaret edeceğiniz yer olmalı. İklim bakımından tüm Avrupa’da bir benzerini daha bulamazsınız, tropikal bitki örtüsüne uygun olduğu gibi ılıman bölgenin bitki örtüsü için de uygun bir iklimi var. Bahçe baştan aşağı arakoryalar, bambular, papirüsler, yukkalar ve her türden palmiyeyle dolu. Orada gezegenimizin sadece bugünkü bitki örtüsünü değil, eski döneme ait bitkilerini de kendi gözlerinizle göreceksiniz. Hemen gidin ve karbon devrinden kalma bitkileri seyredin! Kısa soluklu kültür tarihinden daha fazla bir şey bu. Jeolojik çağ.”

Bu adamın sözlerinin bende daha önce uyandırdığı evrensellik duygusu yeniden kapladı içimi.

“Kesinlikle kaçırmayacağım,” diye söz verdim ona.

“Size bu şekilde direktif verdiğim ve sizi yönlendirmeye çalıştığım için beni bağışlayın,” dedi. “Fakat bana neyi hatırlattığınızı biliyor musunuz?”

“Söylemenizi rica ederim,” diye yanıt verdim gülümseyerek.

“Bir denizlalesini.”

“İnsanın gönlünü hiç de az okşamıyor doğrusu.”

“Size çiçek adı gibi geliyor da ondan. Ama denizlalesi bir çiçek değil, aksine derin denizin dibine saplanıp kalmış bir havyan türü, derisidikenliler grubuna ait, belki de en eski dikenliler grubuna. Bizde bunlardan pek çok fosil var. Yerlerinde sabit duran bu tür hayvanlar çiçeği andıran biçim alırlar, şunu söylemek istiyorum, yıldız ya da çiçek tarzında yuvarlak bir simetri oluştururlar. Eski döneme ait denizlalesinin halefi olan günümüz denizlalesi, gençliğinde denizin dibinde, sapın üstünde öylece dururken, daha sonra kendini kurtarıyor, özgürlüğüne kavuşuyor ve yüzerek bir serüvene atılıyor ve sahile tırmanmaya çalışıyor. Böyle bir değerlendirmede bulunduğum için beni bağışlayın ama siz, günümüzün modern denizlalesi, sapından koparılarak bir teftiş gezisine çıkıyorsunuz. Uzaklara giden bu deneyimsiz çocuğa biraz öğüt vermeye çalıştım... Bu arada: Kuckuck.”

Bir an için onun kafasının pek normal olmadığını düşündüm ama daha sonra anladım ki,

benden çok daha yaşlı olduğu halde, kendisini bana takdim ediyordu.

Sol tarafımdan et servisi yapıldığı için, biraz yana doğru eğilerek, “Venosta,” diye hemen karşılık verdim ona.

Hafifçe kaşlarını yukarı kaldırarak, “*Marki Venosta mı?*” diye sordu.

“Evet,” diye yanıtladım onu küçümseyen ve biraz da reddeden bir ses tonuyla.

“Lüksemburg soyundan geliyorsunuz sanırım. Sizin Romalı halanız Contessa Paolina Centurione’yi tanımak onuruna sahibim, kızlık adı Venosta olan İtalyan kökenli bu hanımın sülalesinin Viyanalı ünlü Széchény ailesi ve Galantha’lı Esterhazy ailesi ile akrabalık bağları vardır. Sayın marki, sizin de bildiğiniz gibi, bu sülalenin her yerde yakınları ve akrabaları var. Profesör Kuckuck, bütün bunları nereden biliyor diye şaşırılmamalısınız. Nesepler ve soyağacı bilgisi benim hobim – daha doğrusu, benim mesleğim,” diyerek kendini takdim etme işini tamamladı. “Kuruculuğunu yaptığım, henüz yeterince tanınmamış bir kurumun, yani Lizbon’daki Doğa Tarihi Müzesi’nin müdürüyüm ve paleontoloji uzmanıyım.”

Cüzdanını çıkardı ve içinden bana kartını uzattı, bu durumda ben de ona kendi kartımı vermek zorunda kaldım, yani Loulou’nun kartını. Adamın kartının üstünde iki önadı: Antonio José, unvanı, statüsü ve Lizbon’daki adresi yazılıydı. Paleontolojiye gelince; onun anlattıklarından bu bilim dalıyla ilgili bazı şeyler öğrendim.

İkimiz de kartların üstünde yazılı olanları büyük bir saygı ve hoşnutluk ifadesiyle okuduk. Daha sonra karşılıklı olarak teşekkür edip reverans yaparak kartları birbirimize verdik.

“Saygıdeğer profesör, şunu söyleyebilirim ki, yemek için bana bu masanın işaret edilmesi çok büyük bir şanstı,” dedim nazikçe.

“Benim için de öyle,” diye karşılık verdi. – Şu âna kadar Fransızca konuşmuştuk, şimdiyse benimle ilgili bir şeyler öğrenmek istedi:

“Tahminime göre, Almancayı iyi konuşuyorsunuzdur, Marki Venosta? Bildiğim kadarıyla saygıdeğer anneniz Gotha yöresinden –ben de oralıyım– yanılmıyorsam kızlık adı Barones Plettenberg, öyle değil mi? Gördüğünüz gibi ailenizle ilgili bilgi sahibiyim. Bu durumda Almanca konuşabiliriz...”

Annemin bir Plettenberg olduğu konusunda beni bilgilendirmeyi Louis nasıl atlamıştı! Bunu yeni bir haber olarak kaydederek hafızamın zenginleşmesini sağlamış oldum.

Onun önerisine, konuşma dilimi değiştirerek, “Tabii, memnuniyetle,” diye karşılık verdim. “Tanrı’m, çocukluğum boyunca yeterince Almanca konuşmamış mıydım, sadece annemle değil, arabacımız Klosmann’la da hep Almanca konuşmamış mıydım!”

“Ve ben,” diye devam etti Kuckuck, “anadilimden neredeyse tamamen uzaklaştım, fırsat çıktığında bu dili her biçimiyle yeniden kullanmaktan çok mutlu oluyorum. Şimdi elli yedi yaşındayım ve Portekiz’e geleli yirmi beş yıl oluyor. Buralı bir kızla evlendim – adıyla ve kökeniyle söyleyecek olursam, damarlarında gerçek Portekiz kanı dolaşan Cruz ailesinin bir kızıyla evlendim. Yabancı dilden söz edecek olursak, Fransızca, Portekizceye Almancadan daha yakın. Bana gösterdiği tüm sevgisine rağmen, kızımız dil bakımından babasına hiç yardımcı olmadı ve Portekizcenin yanında çok güzel konuştuğu Fransızcayı tercih ediyor. Her bakımdan çok sevimli bir çocuk. Biz ona Zouzou diyoruz.”

“Zaza değil mi?”

“Hayır, Zouzou. Suzanna’dan geliyor. Zaza nereden geliyor acaba?”

“Bu konuda hiçbir şey söyleyemeyeceğim. Bu isme birkaç kere sanatçı çevrelerinde rastladım.”

“Siz sanatçı çevrelerinde mi dolaşıyorsunuz?”

“Evet, başka çevrelerin yanı sıra sanatçı çevrelerinde de bulunuyorum. Ben de biraz sanatçı sayılırım, ressam ve grafikerim. Güzel Sanatlar Akademisi’nde Profesör Aristide Estompard’ın öğrencisi oldum.”

“Oo, demek bir sanatçısınız. Çok güzel.”

“Ve siz, saygıdeğer profesör, herhalde Paris’e çalıştığınız müze adına görevli olarak geldiniz?”

“Doğru tahmin ettiniz. Seyahatimin amacı, paleozooloji enstitümüne birkaç iskelet kalıntısı temin etmektir – birçok evrim geçirdikten sonra bildiğimiz atın neslini oluşturan ve günümüzde artık var olmayan tapir türünün kafataslarını, kaburgalarını ve kürek kemiklerini getirmek için gittim Paris’e.”

“Nasıl, bizim bildiğimiz at tapirden mi türemiş?”

“Ve de gergedandan. Saygıdeğer marki, sizin binek atınız zaman içinde pek çok değişik biçimlerden geçti. At biçimini almasına rağmen, bir süre cüce formatında kaldı. Atın eski ve çok eski evreleriyle ilgili bazı isimler öğrendik, öğrendiğimiz bu isimlerin hepsi ‘hippos’, yani ‘atla’ sona eriyordu; öğrenmeye “eohippos”la başladık, tapirin bu ilk biçimi, bilindiği gibi, Eosen döneminde yaşamıştı.”

“Eosen dönemi. Sayın Profesör Kuckuck, bu dönemin ne olduğunu öğreneceğime size söz veriyorum. Peki Eosen dönemi ne zamandı?”

“Çok kısa zaman önce. Jeolojik ifadeyle söyleyecek olursak, birkaç yüz bin yıl geriye giden bir çağda, memelilerin olduğu modern çağda. – Ayrıca vaktiyle insanı yaptıkları gibi, bulunan iskeletlerden geçmişteki tüm hayvan biçimlerini de en görsel şekilde ve canlıymış gibi yapabilen yetenekli uzmanlarımızın olması, bir sanatçı olarak ilginizi çekecektir.”

“İnsanı!”

“Evet, insanı da.”

“Eosen dönemi insanını mı?”

“Eosen dönemi, insanı çok zor tanır. İtiraf etmemiz gerekir ki, bu dönemle ilgili anılar biraz karanlıkta kalıyor. İnsanın oluşum sürecinin oldukça geç tamamlandığı, son şeklini memelilerin gelişimi tamamlandıktan sonra aldığı bilimsel bir gerçektir. Evet, insan bizim tanımadığımız şekliyle, geç kalmış yaratıklardandır ve Kutsal Kitap’ta evrenin oluşumu bölümünde, insanın, yaradılışın zirvesini oluşturduğu söylenir, bu çok yerinde bir tanımlama. Ancak Kutsal Kitap’ın bu bölümü insanın oluşum sürecini aşırı derecede kısaltıyor. Kaba bir hesaplamayla, yeryüzündeki organik yaşam beş yüz elli milyon yıl yaşında. İnsanın gelişim süreci tamamlanıncaya kadar çok zaman geçmiştir.”

“Saygıdeğer Profesör, anlattıklarınızla beni derinden etkilediniz.”

Etkilenmişim. Evet, daha şimdiden çok etkilenmişim ve bu etkilenme durumu giderek daha da arttı. Büyük bir heyecanla ve hayranlıkla bu adamı dinliyordum, onu dinlerken neredeyse yemeğimi yemeyi bile unutmuşum. Yemek kâselerini uzattılar ve ben bunlardan biraz alıp tabağıma koydum, ilk lokmayı ağzıma da götürdüm ancak çatalı bıçağı elimde tutarak çenemi oynatmadan sadece onun yüzüne, onun “yıldız” gözlerine bakıyor ve onun anlattıklarını dinliyordum. Onun şimdi ve daha sonra söylediklerinin ruhumun

derinliklerine işlemediğini sağlayan bu derin ilgiyi tarif etmem imkânsız. Ama anlattıkları içime böylesine işlememiş olsaydı, bu kadar yıl geçtikten sonra, yemek masasında yaptığımız bu konuşmayı, en azından ana hatlarıyla, neredeyse kelimesi kelimesine ve hatta tamamen kelimesi kelimesine böyle aktarabilir miydim? Profesör Kuckuck seyahat tutkusunun en önemli unsurunu oluşturan meraktan, yeni bir şeylere duyulan meraktan söz etmişti ve hatırladığım kadarıyla bu merakta insanı seyahate çıkmaya zorlayan, insanın içine nüfus eden tuhaf bir şey olduğunu da söylemişti. Profesör her ne kadar sakin, ölçülü ve ara sıra dudaklarında beliren bir tebessümle konuşuyor olsa da, bu tür provokasyondan ve insanın en ince liflerine kadar işleyen meraktan söz etmesi, seyahat tutkunu birinin aklını başından almaya ve onu tarif edilmez bir şekilde büyülemeye yetiyordu...

“Yaşamın varoluşundan önceki geçen süre kadar, önünde de aynı şekilde uzun bir süre var mı, işte bunu hiç kimse söyleyemez,” diye devam etti konuşmasına. “Yaşamın devamı ve dayanıklılığı kuşkusuz olağanüstüydü, özellikle de alt biçimlerinde. Belirli bakterilerin üreme organlarının, uzayın eksi iki yüz derecedeki rahatsız edici ısısına, bozulup yok olmadan, altı ay dayanabileceğine inanır mısınız?”

“Bu çok şaşırılacak bir durum.”

“Ama yine de yaşamın oluşması ve varlığını sürdürmesi, hiçbir zaman sunulmamış ve hiçbir zaman da sunulmayacak olan koşullara bağlıdır. Bir gezegende yaşanabilme süresi sınırlıdır. Burada yaşam her zaman yoktu ve her zaman da olmayacak. Yaşam bir epizottur ve jeolojik dönemlerin zaman cetveline göre gerçekten de çok kısa bir epizottur.”

“Ben de aynı şeyi düşünüyorum,” dedim. “Aynı şeyi” sözcüklerini salt duyduğum heyecandan ve bu konu hakkında resmî ve kitap dili Almancası konuşmak istediğim için kullandım. “Şöyle bir şarkı vardır: ‘*Freut euch des Lebens, weil noch das Lämpchen glüht,*’¹³⁷ diye ekledim. Bu şarkıyı çok küçükken dinledim ve her zaman da sevdim ama ‘kısa epizot’ sözünüzle benim için daha derin bir anlam kazandı.”

“Evet, organik yaşam bu ateşin ebediyen yanmayacağını bildiği için, türlerini ve biçimlerini geliştirmek için nasıl da acele etmişti. Bu özellikle organik yaşamın ilk dönemi için geçerli. Kambriyende –biz bunu yerkürenin en alt tabakası, yani paleozoik dönemde oluşmuş en derin yer katmanını diye adlandırıyoruz– bitki dünyası kuşkusuz pek verimli değil: Deniz sazı, yosun, bunların dışında başka bir şey yok – bilmelisiniz ki, yaşam tuzlu sudan ve ilk oluşan sıcak denizden ortaya çıkıyor. Ama hayvanlar dünyası yalnızca tek hücreli hayvanlarla değil, aynı zamanda selentereler, solucanlar, derisidikenliler ve eklembacaklılarla da temsil edilmektedir, yani demek istiyorum ki, omurgalı hayvanlar dışındaki tüm hayvan soyuyla temsil ediliyor. Görünüşe bakılırsa, ilk omurgalıların sudan karaya çıkmaları organik yaşamın oluşumu için geçen beş yüz elli milyon yılın elli yılı bile sürmemiştir. Ve türlerin parçalanmalarıyla evrim o kadar hızlı gelişti ki, sadece iki yüz elli milyon yıldan sonra sürüngenler dahil olmak üzere bütün hayvanlar Nuh’un gemisinde vardı, kuşlar ve memeli hayvanlar henüz daha ortada yoklardı. İşte bütün bunlar doğanın ilk başlarda ortaya koyduğu bir düşünce sayesinde gerçekleşmiştir ve doğa bu düşüncesinden insan denilen varlık oluşuncaya kadar hiç vazgeçmemiştir.

“Bunun ne olduğunu lütfen bana da söyleyin!”

“Ah, bu sadece hücrelerin birlikte yaşamasıyla ilgili bir düşünce; ilk canlının, yani temel organizmanın şeffaf sümüksü topakçığını yalnız bırakmamak, aksine başlangıçta bunların

küçük bir miktardan, daha sonra milyonlarından üstün canlı örnekler, çok hücreliler ve büyük varlıklar yaratmak, kısacası et ve kan yaratmak düşüncesiydi. Bizim 'et' dediğimiz ve dinin önemsiz ve günah olarak, hatta 'salt günah' olarak görüp horladığı şey, aslında organik özelliklerine göre ayrılmış küçük canlıların oluşturduğu bir kümelenme, çok hücreli dokudan başka bir şey değil. Doğa çok büyük çaba göstererek kendisi için bu çok değerli temel düşünceyi izledi –hatta bu uğurda zaman zaman aşırı çaba da gösterdi– ve birkaç kez de kendisini sonradan pişmanlık duyacağı sapmalara kaptırdı. Memelileri yaratırken, doğa o kadar fazla çaba gösterdi ki, onların arasında, yeryüzünde barındırılmayacak ve beslenilemeyecek türden bir canavarın, mavi balina gibi yirmi fil büyüklüğünde bir canavarın oluşmasına da izin verdi – onu denize gönderdi ve bu tonlarca ağırlıktaki yağ kütlesi, sonradan körelen arka ayaklarıyla, yüzgeçleri ve yağlı gözleriyle derin sularda yüzmeye başladı, yavrularını rahat bir konumda emziremeyen ve yengeç yavrularını yutan bu canavar, kocaman gövdesiyle az da olsa insanları mutlu ediyor ve yağ endüstrisinin çok sevdiği bir hayvan olarak avcılarının iştahını kabartıyor. Ama bundan çok daha önce, Triyas döneminde, yani dünyanın oluşumunun hemen başlarında, bir kuşun havalanıp kanat çırpmasından ya da yaprakları çıkmış bir ağacın yeşile bürünmesinden çok önceleri, çeşitli canavarları, sürüngenleri ve dinazorları görüyoruz, – bunların bizim tasavvur edemeyeceğimiz büyüklükte mekânlara ihtiyacı vardı. Bu dev yaratıklardan olan dinazor bir salon yüksekliğindeydi ve bir tren kadar uzundu ve yirmi ton ağırlığındaydı. Boynu bir palmiye gibiydi ve kafası vücuduna oranla komik derecede küçüktü. Bu dev cüsseli hayvanlar çok aptal olmalıydılar. Ayrıca aşırı büyüklüklerinden kaynaklanan hareket kısıtlaması nedeniyle de iyi niyetli yaratıklardı...”

“Bu kadar büyük bir gövdeye rağmen pek fazla günahkâr da değildirler.”

“Herhalde aptallıklarından değildi – Dinazorlar hakkında size daha ne söyleyebilirim?

Belki şunu da ekleyebilirim: Dik yürümeyi severler.”

Bunları söyledikten sonra Kuckuck, yıldız gözlerini bana çevirdi, onun bakışları karşısında içimde mahcubiyet duygusu gibi bir şey uyandı.

Son derece rahat bir davranış sergileyerek, “Bu beyefendiler dik yürüyüşleriyle Hermes’e çok da fazla benziyor olamazlar,” dedim.

“Hermes de nereden aklınıza geldi?”

“Afedersiniz, sarayda aldığım eğitimde mitolojik konulara çok değer veriliyordu. Özel öğretmenimin kişisel bir merakıydı...”

“Ya, evet, Hermes,” diye karşılık verdi. “Zarif bir tanrı.” –“Kahve içmek istemiyorum,” dedi garsona dönerek. “Siz bana bir şişe Vichy daha getirin!– Evet, çok zarif bir tanrı,” diye bir kere daha tekrarladı. “Yaradılış bakımından vücut hatları birbiriyle orantılıydı, ne küçük ne de büyüktü, insan ölçülerine uygundu. Yaşlı bir inşaat ustası, inşaat yapmak isteyen birinin önce insan figürünün mükemmelliğinin farkına varmış olması gerekir, derdi, zira orantı denilen şeyin en derin sırları insan vücudunda gizlidir. Kendilerini oranla ilgilenmeye vakfetmiş olanlar, insanın, yani insan yapısındaki tanrının, vücut yapısına göre büyük olan ile küçük olanın dünyası arasında, tam ortada olduğunu iddia ediyorlar. Onlar, evrendeki en büyük materyal cismin kırmızı dev yıldız olduğunu, en küçük parçasını görünür kılmak için çapı yüz milyar kere büyütülmesi gereken atom parçası nasıl insandan daha büyükse, bu yıldızın da aynı şekilde insandan daha büyük olduğunu söylüyorlar.”

“İnsanın beden yapısındaki oransal ölçü tutturulamadığı zaman, dik yürümenin ne kadar işe yaradığı işte ortada.”

“Duyduklarımıza göre o, yani sizin Hermes’iniz Yunanlara özgü bedensel ölçüsü bakımından çok büyük sanat eseri olmalı,” diye devam etti masa arkadaşım. “Eğer bir tanrının beyin dokusundan söz edebilecek olursak, onun beyninin hücre dokusu özellikle çok özel sanatsal biçimler almış olmalı. Ama önemli olan şu: Onu mermerden, alçıdan ya da amber ağacından değil de, insan yapısında canlı bir beden olarak düşünsük de, onda doğanın ilk dönemlerinden kalma pek çok şey var yine de. Bir insanın beyninin aksine, kol ve bacaklarının nasıl ilkel kaldığı dikkate değer. En ilkel kara hayvanlarında bile görüldüğü gibi, kol ve bacak kemikleri varlıklarını korumuşlardır.”

“Çok etkileyici, saygıdeğer profesör. Bu sizin bana verdiğiniz ilk heyecanlandırıcı bilgi değil ama en heyecan verici olanlardan. İnsanın kol ve bacak kemikleri, demek ilk kara hayvanlarınıninkiyle aynıymış! Bu beni çok şaşırtmadı ama heyecanlandırdı. Ben burada o meşhur Hermes bacaklarından söz etmiyorum. Ama balıketinde güzel bir kadın kolunun bizi sardığını düşünün –*zum Kuckuck*–¹³⁸ pardon, adınızı kötüye kullanmak istememiştim ama bunun böyle olduğunu aklınıza getirmemelisiniz.”

“Sevgili marki, sanırım siz kol ve bacak kültürüne sahip birisiniz. Bu kültürün, gelişmiş bir varlığın ayakları olmayan solucan biçimine karşı duyduğu antipatinin iyi bir anlamı da var. Ama balıketindeki kadın kolu söz konusu olduğunda, bu organın ilk kuşun pençeli kanatlarından ve balığın göğüs yüzgecinden başka bir şey olmadığını hatırlamak gerekir.”

“İyi, güzel, bunu ileride düşüneceğim. Bunu hiçbir acı reçeteye gerek kalmadan, sarhoşluk halimden ayılmadan çok içten bir duyguyla yapacağımı size teyit edebilirim. Fakat insan, söylendiği gibi, maymundan mı türemiştir gerçekten?”

“Sevgili marki, şöyle desek daha doğru olur, insan doğadan türemiştir ve kökleri doğanın içindedir. İnsan anatomisinin, daha yüksek düzeydeki maymun anatomisine olan benzerliğiyle gözümüzün boyanmasına fazla izin vermemeliyiz. Bu konuda gerekenden fazla şey söylendi. Domuzun kirpikli mavi küçük gözleri ve derisi, herhangi bir şempanzeninkine göre insanınkilere daha çok benzer – çıplak insan vücudunun çoğu kez domuzu hatırlattığı da zaten bilinen bir gerçektir. Ama yüksek düzeydeki yapısı itibarıyla bizim beynimize en yakın olan da farenin beynidir. İnsanlar arasında bir hayvanın beden yapısını anımsatan benzerlikleri her zaman ve her yerde görebilirsiniz. Örneğin balığı ve tilkiyi, köpeği, ayı balığını, ala doğanı ve koyunu her zaman görüyorsunuz. Hayvanı hatırlatan her şey, yeter ki gözlerimiz böyle görsün, bize larva ve hüzünlü bir büyüleyici fenomen olarak görünecektir... Evet, doğru, insan ve hayvan birbiriyle akraba sayılır! Ancak kökenden söz edecek olursak, o zaman insan hayvandan türemiştir demek lazım, organik olanın inorganik olandan türediği gibi. Buna bir şey daha eklendi.”

“Bir şey daha mı eklendi? Ne eklendi, sorabilir miyim?”

“Eklenen şey, hiçlikten çıkıp gelen varlığa ne eklendiyse odur. Cansız maddelerden canlıların türemesiyle ilgili neler biliyorsunuz?”

“Bunu dinlemeyi çok ama çok isterim.”

Kuckuck çevresine şöyle kaçamak bir bakış attı ve daha sonra belli bir samimiyet içerisinde – belli ki sırf ben olduğum için, yani Marquis de Venosta olduğum için anlatmaya başladı:

“Sadece bir tane değil, aksine üç tane kendiliğinden türeme olduğu biliniyor: Hiçlikten çıkıp gelen varlık, varlıktan yaşamın canlanması ve insanın doğuşu.”

Bu açıklamalarından sonra Kuckuck bir yudum Vichy içti. İçerken bardağı iki eliyle sıkı sıkı tutuyordu çünkü girdiğimiz virajda o an sağa sola savruluyorduk. Yemekli vagonda yoğunluk azalmıştı. Garsonlar miskin miskin, öylece duruyorlardı. Yiyemediğim yemekten sonra fincan fincan kahve içtim ama içimdeki giderek artan heyecanı sadece çok kahve içmeme bağlamıyorum. Öne doğru eğilmiş oturuyordum ve bana varlıktan, yaşamdan, insandan – ve her şeyin ondan türediği ve her şeyin tekrar ona geri döneceği hiçlikten söz eden bu tuhaf yol arkadaşımı dinliyordum. Onun anlattıklarına göre, yeryüzündeki yaşam öyle gelip geçici bir epizot değil –*zaten varlığın kendisi böyle bir şeymiş*– hiçlikle hiçlik arasındaki bir epizottu. Varlık her zaman varlık değildi ve her zaman da var olamayacaktı. Varlığın bir başlangıcı ve bir de sonu olacaktı ama varlıkla birlikte mekân ve zaman da vardı; çünkü mekân ve zaman yalnızca varlıkla birbirine bağlanmıştı. Söylediğine göre, mekân, nesnel şeylerin kendi aralarındaki ilişki ve düzeninden başka bir şey değildi. Onu içine alan maddesel şeyler olmaksızın ne mekândan ne de zamandan söz edilebilirdi; çünkü zaman cisimlerin var olmasıyla mümkün olabilen olayların bir düzene sokulmasıydı, yani neden ve sonuç hareketinin ürünüydü, bunların birbirini izlemesi zamana yön veriyordu, bunlar olmadan zamandan söz edilemezdi. Ancak zamansızlık ve mekânsızlık hiçliğin belirlenimiydi. Bu belirlenim her anlamda yayılımsızdı, sonsuza kadar sabit kalacak ancak mekânsal ve zamansal varlık aracılığıyla geçici bir süre için bozulacaktı. Yaşama, varlıktan daha uzun süre verilmişti ama bir gün kesinlikle bitecekti ve bu sonun kesinlikle bir başlangıcı olacaktı. Zaman ne zaman başlamıştı? Olaylar ne zaman başlamıştı? Varlığın “var olsun” sözcükleri sayesinde hiçlikten gelen ilk kıpırtısının “yok olsun” sözcüklerini de kapsaması ne zaman oluşmuştu? Belki de varlığın “ne zaman” olduğu çok gerilerde değildi, aynı şekilde “ne zaman” yok olacağı da çok uzakta değildi – sadece birkaç milyar yıl öncesi ve sonrasıydı belki de... Bu arada varlık kendisinin yarattığı ve içinde buz gibi boşluklar oluşturduğu sınırsız mekânlarda en görkemli şenliğini kutlamaktaydı. Profesör Kuckuck konuşmasına devam ederek bana bu görkemli şenliğin kutlandığı dev mekândan, evrenden ve sonsuz hiçliğin ölümlü çocuğundan söz etti, sayılamayacak kadar çok maddesel cisimlerle dolu evrenden, meteorlardan, gökcisimlerinden, Samanyolu’ndan, sis ve dumandan, çekim alanlarının etkisiyle birbiriyle bağlantısı olan, birbiriyle bir düzen içinde bulunan milyonlarca yıldızdan, bulutlardan, galaksilerden ve kırmızı bir alev topu gibi parlayan güneşten, onun etrafında dönen gezegenlerden, inceltilmiş gaz kütlelerinden ve demir, taş ve kozmik tozlarla dolu buz gibi enkaz tarlalarının oluşturduğu olağanüstü galaksilerden söz etti...

Bu bilgileri öğrenmenin bir üstünlük olduğunu bilerek onu heyecanla dinliyordum: Asil görünüşüme, Marquis de Venosta olmama ve Roma’da Centurione adında bir kontes halam olmasına borçlu olduğum bir üstünlük.

Anladığım kadarıyla bizim Samanyolu galaksimiz, milyarlarca yıldız kümesi arasından kendi merkezinden otuz bin ışık yılı uzaklıktaki güneş sistemimizi, belirsiz tanımlık sözcüğünü hak eden ve “Güneş” diye adlandırılan, Samanyolu’yla kıyaslandığında hiçbir önem taşımayan devasa büyüklükteki ateş topunu neredeyse kenarını süsleyen duvar çiçeği gibi içine alıyormuş, ayrıca çekim alanı içinde kendisine tabii olan gezegenleri, bunların

arasında saatte bin mil hızla kendi eksenini etrafında dönmeyi ve saniyede yirmi mil yol kat edip güneşin etrafında dönerek günleri ve yılları oluşturmanın keyfini çıkararak ve yükünü taşıyan dünya da bu gezegenlerin arasında yer almaktaymış; tabii daha başka gezegenler olduğunu da dikkate almak lazımmış. Örneğin Güneş'e en yakın olan Merkür gezegeni güneşin etrafındaki dolanım periyodunu seksen sekiz günde tamamlıyormuş ve aynı zamanda bir kere kendi eksenini etrafında dönmesiyle de yıl ve gün eşit hale geliyormuş. Görülüyor ki, kütleli ağırlığın geçerliliğini yitirmesi gibi zaman da fazla ağır basmıyor. Örneğin Sirius yıldızının dünyadan üç misli büyüklükteki beyaz refakatçisini oluşturan madde o kadar yoğunmuş ki, bunun bir inç küpü bizim bir tonumuza eşdeğermiş. Dünyamızın oluşturduğu maddesel yoğunluk, kayalık dağlar silsilesi ve hatta insan gövdesi bile bu söz konusu yoğunluk karşısında hafif ve incecik bir köpük olabilirmiş.

Anlattıklarına göre Dünya, Güneş'in etrafında dönerken Dünya ve Ay da birbirlerinin etrafında dönüyorlarmış ve aynı zamanda bizim güneş sistemimiz de biraz daha geniş ama hâlâ belli bir yıldız birlikteliği içerisinde ve hiç duraksamadan hareket ediyormuş. Bu çekim sistemi Samanyolu galaksimizin içerisinde korkunç bir hızla dönüyormuş ama Samanyolu, yani bizim Samanyolu galaksimiz aynı şekilde uzaklarda dönen kız kardeşleri gibi korkunç bir hızla hareket ediyormuş. Söylediğine göre, uzaklardaki gök cisimleri birinden ötekine doğru o kadar hızlı hareket ediyorlarmış ki, patlayan bir bombadan saçılan parçaların çevreye yayılma hızı, bu gök cisimlerin hızının yanında hiç hareket etmiyormuş gibi görünürlermiş ve dört bir yana doğru uçuşarak hiçliğe gidip bir kasırga hızıyla mekân ve zaman olgusunu oraya taşırlarmış.

Gök cisimlerinin birbirine bağımlı bir sistem içinde dönüşleri, sis ve dumanın sıkışarak cisimlere dönüşmesi, bu yanma, ışık saçarak parlamaya, soğuma ve donma, patlayıp parçalanma ve toz haline gelme, hızla birbirlerinin içine dalma ve birbirlerini kovalama aslında hiçlikten oluşuyormuş ve muhtemelen de uyumaya devam etmeyi ve tekrar uykuya dalmayı bekleyen hiçliği uyandırarak doğa diye adlandırılan varlığı oluşturuyormuş ve bu olgu her yerde ve her şeyde aynıymış. Profesör Kuckuck varlığın tümünün, yani doğanın en ilkel cansız maddesinden en canlı yaşama, etine dolgun kollu kadına ve Hermes'in vücut şekline kadar, kendi içinde bir birlik oluşturduğundan kuşku duymam gerektiğini söyledi. İnsan beyni, bedeni ve kemikleri, yıldızların ve yıldız tozlarının, yıldızlar arasından gaz ve toz şeklinde mekâna savrulan karanlık sis bulutlarının olduğu aynı element parçaları, yani aynı mozaiklermiş. Bir zamanlar hiçlikten oluşan varlık gibi, varlıktan oluşan yaşam, yani varlığın en gelişmiş şekli bu cansız doğanın temel maddeleriyle aynıymış. Ona ait olan tek bir madde bile gösterilemezmiş. Varlığın karşısında, yani cansız olanın karşısında herhangi bir farklılık göstermediği açıkça görülmekteymiş. Canlı ile cansız arasındaki sınır belli belirsizmiş. Bitki hücreleri güneş ışığının yardımıyla taş dünyasına ait maddeleri değiştirerek kendilerine orada yaşam bulma imkânı sağlıyorlarmış. Yani yaprak yeşilinin ilk oluşma yeteneği bize organik olanın organik olmayandan oluştuğuna dair bir örnek sunuyormuş. Bunun tersi de söz konusuymuş, taş dünyası hayvansal silisik asitten oluşuyormuş. Günümüzün dağlar silsilesi denizin en derin yerlerinde, en küçük canlıların iskeletlerinden oluşup yükselmişler. Sıvı kristallerin canlıymış gibi görüntü vermesi bir doğa âleminin öteki doğa âleminin içine girmiş olmasından ileri geliyormuş. Doğa kükürt ve buz çiçeklerinde yaptığı gibi, organik olmayanda organik olanı görüyormuş gibi algılamamızı sağlayarak bize

ikisinin de aynı şey olduğunu öğretmeye çalışıyormuş.

Organik olanın kendisi de türleri arasındaki kesin sınırı bilmiyormuş. Hayvansal olan, sapsarı üstünde oturduğu ve yuvarlak bir simetri, yani çiçek şekline dönüştüğü yerde, bitkisel olana dönüşüyormuş, bitkisel olan da mineral dünyasından beslenme yerine hayvanı yakalayıp yuttuğu noktada hayvansala dönüşüyormuş. İnsan da hayvansal olandan türemiştir, aslında insan pek de tanımlanamayan yaşamın özü ve varlığın ilk biçimi gibi şeylerin birbirine eklenmesiyle oluşmuştur. Ancak onun artık hayvan değil de, insana dönüştüğü ya da artık sadece hayvan olmadığı noktayı belirlemek çok zormuş. İnsan, içinde hayvansal olanı barındırıyor, tıpkı yaşamın organik olmayana içinde barındırması gibi; çünkü o içindeki en temel taşlarda, yani atom moleküllerinde hayvansal olmayana, henüz daha organik olmayana dönüşüyormuş. Onun anlattığına göre, madde en derinlerde, gözle görülemeyen atom moleküllerinde buharlaşıp maddesel olmayana, yani bedensel olmayana dönüşüyormuş, zira orada olup biten şey, yani atom moleküllerinin en önemli kısmını oluşturan olay, varlığın denetimi altında gerçekleşiyormuş; çünkü varlık dikkate almaya değer bir bedene yakışır bir şekilde evrende ne belli bir yere ne de hatırı sayılır büyüklükte bir mekâna sahipmiş. Varlık henüz varlık olmayandan oluşmuş ve henüz varlık olmayana dönüşmüş.

Tüm doğa, en eskilerden ve neredeyse maddesel olmayan en basit şekillerinden en gelişmiş ve en canlı biçimlerine kadar hep bir arada ve yan yana varlığını sürdürmeye devam ediyormuş – yıldız bulutları, taş, solucan ve insan gibi. Pek çok hayvan türünün neslinin artık tükenmiş olması, uçan kertenkelelerin ve mamutların olmaması, insanın yanında biçimini koruyan ilk hayvanın varlığını sürdürmesine engel değilmiş; evet, sözü edilen bu hayvanların olmaması tek hücreli küçük hayvanların, mikropların, bedenlerinde giriş ve çıkışı sağlayan kapıları bulunan ilk hayvanların insanın yanında yaşamlarını sürdürmelerine engel değilmiş – hayvan olmak için fazla bir şeye gerek olmadığı gibi, insan olmak için de aynı şekilde fazla bir şeye gerek yokmuş.

Bu, Kuckuck'un bir şakasıydı, beni alaya alan bir şakası. Sanırım benim gibi görmüş geçirmiş genç bir dünya adamıyla biraz dalga geçilmesi gerektiğine inanıyordum ve ben de elim titreyerek altıncı, hayır sekizinci fincan şekerli kahvemini yudumlarken, onun yüzüne bakıp gülümsüyordum. Aşırı derecede heyecanlandığımı söylemişim ve şimdi yine söylüyorum, bu heyecanımın nedeni yemek masasında birlikte oturduğum yol arkadaşımın varlık, yaşam ve insan hakkında anlattıklarının ruh halimi bütünüyle etkisi altına almış olmasıydı. İnsanın kulağına ne kadar tuhaf gelirse gelsin, duygularımın böylesine gerilmesi, benim çocukken ya da yarı çocukken “büyük coşku” diye adlandırdığım o büyülü sözcükle, önceleri başka şekilde tanımlanması mümkün olmayan özel şeyleri tanımlaması gereken masumiyetimin gizli formülüyle yakından ilgiliydi ya da ondan başka bir şey değildi; ama başından beri bu gizli formülün insanı sarhoş eden kendine özgü derin bir anlamı vardı.

Kuckuck, şakasının arkasından konuşmasına devam ederek bu konuda bir gelişme olduğunu, bu gelişmenin kuşkusuz, *pithecanthropus erectus*'tan¹³⁹ Newton ve Shakespeare'e kadar vardığını, bunun gerçekten de daha mükemmel doğru giden çok uzun bir yol olduğunu söyledi. Doğanın geri kalanında olduğu gibi insan dünyasında da her şey bir arada, toplu şekilde bulunuyormuş; ahlaki ve kültürel durumlar en eskisinden en yenisine kadar, en aptalından en akıllısına, en ilkelinden, en duygusuzundan ve en vahşisinden en gelişmiş

yüksek yaratıklara kadar insan dünyasında her zaman yan yana bulunurlarmış, hatta çoğu zaman mükemmel olan kendinden bıkip ilkelliğe âşık olurmuş ve vahşiliğe geri dönermiş. Ama ben bu konu hakkında daha fazla bir şey söylemek istemiyorum. Ancak Kuckuck insana hakkını vereceğini ve *homo sapiens*'i doğadaki diğer varlıklardan, yani organik ve salt varlıktan farklı kılan şeyi, insan hayvani olandan ayrılırken, kendisine “eklenen” şeyle örtüşeni benden, Marquis de Venosta’dan da esirgemeyeceğini söyledi. “Bu benim başlangıç ve sonla ilgili olarak aktardığım bilgi,” dedi. Ben yaşamımı içine alan bu gerçeğin bir epizottan ibaret olduğunu söylemekle çok insani bir şeyi dile getirmiş oluyormuşum. Faniliğin yaşamın değerini düşürmesinin aksine, tüm varoluşa değer, saygınlık ve çekicilik veren şeyin özellikle fanilik olduğu da bir gerçekmiş. Sadece bir epizot olan, sadece bir başlangıç ve sonu olan şey insana ilginç gelmiş ve sempati uyandırmış, bunlara ruh katan şey de fanilikmiş. Fanilik tüm kozmik varoluşa ruh katıyormuş, sonsuz ve ruhsuz olan ve bu nedenle de sempati gösterilmeye layık olmayan tek şey, varoluşun sevgiye ve üzüntüye neden olduğu hiçlikmiş.

Var olmak, iyi olmak demek değildi; bunun sevindirici ve üzücü yanları da vardı, mekânsal ve zamansal açıdan var olmanın, derin bir uyku halinde olsa da, bütün maddenin sevindirici ve üzücü durumda ve insanın içinde taşıdığı ve onu “her şeye sempati” duymaya çağırdığı canlı duyguda payı vardı. Elleriyle masaya dayanıp ayağa kalkarken, yıldız gözleriyle yüzüme bakıp başını salladı ve, “her şeye sempati” diye tekrarladı.

“İyi geceler, Marquis de Venosta,” dedi. “Gördüğüm kadarıyla restoranda bizden başka hiç kimse kalmadı. Artık yatma vakti geldi. Sizinle Lizbon’da tekrar karşılaşmayı umuyorum! Eğer isterseniz, Lizbon’da müzeyi gezerken size rehberlik edebilirim. İyi uykular! Düşünüzde varlığı ve yaşamı görün! Samanyolu galaksimizi görün, onların gökyüzünde dönerken varlıklarının yükünü taşımaktan nasıl keyif aldıklarını görün! Eski çağa ait o balıketindeki kadın kolunun kemik yapısını ve güneş ışığıyla buharlaşmış gökyüzündeki cansız cisimleri parçalayarak kendi yaşamsal alanına çekip değişime uğratan tarla çiçeğini görün! Düşünüzde o taşı görmeyi de unutmayın, binlerce ve binlerce yıldan beri dağda, derenin içinde duran, yıkanan, serinleyen, sellerin ve köpüklü suların üstünden geçtiği yosunlu taşı! Onun derin derin uyuyan en canlı varlığına sempatiyle bakın ve evrende onu selamlayın! Olmak ve rahat olmak herhangi bir şekilde birbirleriyle uyum içindeyse, o zaman onun keyfi yerindedir. Rahat bir gece geçirmenizi dilerim!”

132 . (Fr.) Devam ediyoruz, değil mi? (Ç.N.)

133 . (Fr.) Kabul; anlaşıldı. (Y.N.)

134 . (Fr.) Tanrı aşkına. (Y.N.)

135 . (Fr.) İyi akşamlar, mösyö. (Y.N.)

136 . Beyaz İngiliz birası. (Ç.N.)

137 . (Alm.) İçinizdeki ateş henüz yanarken, yaşamdan zevk alın. (Ç.N.)

138 . (Alm.) Hay Allah cezasını versin! Yazar burada profesörün adı da olan *Kuckuck* sözcüğüyle kelime oyunu yapıyor. (Ç.N.)

139 . İlk *homo erectus* fosili, 1891 yılında Endonezya'nın Java Adası'nda Eugène Dubois tarafından bulunmuştur. Dubois, dik yürümeye uyum sağlamış bacak kemikleri, modern insanın yarısından biraz daha büyük beyin kapasitesi, iri ve fırlak kaş kemerleri, yüksek olmayan kafatası, geriye kaçık alın kemiği gibi özelliklerinden dolayı bulduğu fosil kalıntısının kuyruksuz büyük maymunlarla insan arasındaki kayıp halkaya ait olduğunu düşünmüş ve dik yürümesi nedeniyle *pithecanthropus erectus* olarak adlandırmıştır. (Ç.N.)

Altıncı bölüm

Uykuya doğuştan düşkünlüğüme ve yeteneğime, o tatlı ve yeniden oluşan bilinçaltı uyku âlemine kolayca dalmama ve birinci sınıf yataklı bir vagona seyahat etmeme rağmen, o gece, uykumun sabaha kadar benden uzaklaştığını söylersem, okur bana inanacaktır. Sallanarak, sarsılarak, durarak ve bazen de aniden durup kalkarak yol alan bir trende geçireceğim ilk gecede, yatmadan önce bu kadar çok kahve içmeye ne gerek vardı? Bile bile uykumu kaçırılmış oluyordum, aslında öyle derin uyuyan biriydim ki, trenin sallaması ve sarsması bile uykumu kaçırmazdı. Aslına bakılırsa, Profesör Kuckuck'un yemek sırasında insanı böylesine sarsan ve iç dünyasına derinden hitap eden sözleri, bu altı sekiz fincan kahveye eşlik etmiş olmasaydı içtiğim kahveler tek başına uykumu kaçıramazdı. Bunu o zaman da biliyordum, bugün de biliyorum ama bu konu hakkında konuşmama gerek yok, bunu ince ruhlu okurun (ki ben itiraflarımı sırf böyle okurlar için sıralıyorum) kendisi de görür.

Kısacası, ipek pijamanın içinde (öylesine bir pijama geceliğe göre insanı öyle üstünkörü temizlenmiş bir yatak takımıyla direk temastan daha iyi korur) o geceyi sabaha kadar hiç uyumadan, iç çekerek düşler tanrısı Morpheus'un kollarında rahat edebileceğim bir yer arayarak geçirdim; ancak sonunda aniden uyku bastırınca, yeterince derin olmayan ve insanı dinlendirmeyen bir uykuda görülen düşler gibi karmakarışık düşler gördüm: Bir tapirin iskeletinin üstüne binmiş, süttten oluşan ya da sütle kaplı olan ve içinden geçerken benim kemikten hayvanımın toynaklarının etrafa süt fışkırdığı gerçek bir süt yolunda¹⁴⁰ ilerlerken gördüm kendimi. Ben bu tapirin omurga kemiğinin üstünde çok sert ve kötü bir şekilde oturmuş, iki elimle göğüs kafesine sıkı sıkı tutunarak onun isteksiz yürüyüşünden sağa sola savruluyordum, bu da herhalde hızla giden trenin sarsıntısının düşüme yansımasıydı. Ama ben bunu ata binmeyi öğrenmemiş olmama bağlıyordum; eğer iyi bir aileden gelen genç bir erkek olarak varlığımı sürdürmek istiyorsam, bu eksikliğimi hızla telafi etmem gerekiyordu. Karşımdan bana doğru gelip yanımdan sağlı sollu kayan, süt yolunu dolduran sütü fışır fışır sıçratarak yürüyen renkli giysili bir sürü küçük insan gördüm, sevimli küçük adamlar ve kadınlar, narin, sarı benizli ve neşeli kahverengi gözleri olan bir sürü sevimli küçük insan, anlamadığım bir dilde, sanırım Portekizce bana bir şeyler söylüyorlardı. Ama içlerinden bir kadın Fransızca bir şeyler söylemişti: "*Voilà le voyageur curieux!*"¹⁴¹ ve kadının Fransızca konuşmasından onun Zouzou olduğunu anladım; ancak kadının omuzlarına kadar çıplak olan balık etindeki kolları, onun bana daha çok Zaza olduğunu söylüyordu. Durdurup inmek için tüm gücümle tapirin kaburgalarından asıldım çünkü Zouzou ya da Zaza'nın yanına gidip onun büyüleyici kollarının kemik yapısının eski çağlardaki ilk şekli hakkında sohbet etmek istiyordum. Ama binek hayvanım kendisini durdurma isteğime inatla direndi ve beni Süt Caddesi'ni dolduran süttün içine fırlatıp attı, bunu gören koyu saçlı, kısa boylu insanlar, Zouzou'lar ya da Zaza'lar da dahil olmak üzere, kahkahalarla gülmeye başladılar ve onların bu kahkahalarıyla gördüğüm düş dağıldı ve beynim, benim uyuyan ama hiç dinlenmeyen beynim, başka aptalca hayallere daldı. Örneğin rüyamda, acaba hayvan mıyım, yoksa bitki miyim diye korku dolu bir kuşkuyla, uzun bir sarmaşık kökünü denizin çamurlu dik kıyısından yukarı doğru, kayalıkların içine çekiyordum – bu korku dolu kuşkunun "denizlalesi" adıyla bir araya getirilmesinin gönül okşayıcı bir yanı da vardı. Ve düşüm böyle

devam etti.

Sonunda, sabaha karşı düşlerden uzak, derin bir uykuya daldım ve ancak öğleye doğru, Lizbon'a varışımızdan kısa bir süre önce uyandım, öyle ki artık kahvaltı edecek zaman yoktu, alelacele elimi yüzümü yıkadım ancak o güzel timsah derisi el çantamın içine yerleştirdiğim makyaj malzemelerini kullanmaya vakit kalmamıştı. Peronun kargaşası içinde Profesör Kuckuck'u bir daha görmedim, taşıyıcısının arkasında tek atlı bir arabanın durduğu, Moresk mimari üslubunu yansıtan istasyon binasının önündeki meydanda da göremedim. Gökyüzü açıktı ve güneş parlıyordu ama hava çok sıcak değildi. Taşıyıcının elinden aldığı bagajımı yanındaki taburenin üstüne yerleştiren genç arabacı, süt yolundan geçerken benim tapirin üstünden düşmeme kahkahalarla gülen o sevimli insanlardan biri olabilirdi: Narin yapılı ve biraz sarı benizli, Kuckuck'un genel tanımlamasına tamamen uygun olarak sevimli burma bıyıklarının altındaki hafifçe yukarıya doğru kalkık dudaklarının arasına tutturduğu puro ile başına taktığı yuvarlak bez şapkası, karmakarışık ve şakaklarına dökülen koyu saçlarının üstünde biraz eğik duruyordu, kahverengi gözleri de boşuna öyle uyanık uyanık bakmıyordu. Zira telgrafla rezervasyon yaptırdığım otelin adını daha ben söylemeden, zekice davranıp benim yerime, "Savoy Palace," dedi. Bana bu oteli layık gördü, ona göre orada kalabilirdim ve bana sadece onun kararını, "*C'est exact*,"¹⁴² diyerek tasdik etmek kalıyordu, oturduğu yerde ileri geri sallanıp atın poposuna bir kamçı şaklatarak bu Fransızca sözcüğü kafasını gözünü yara yara ve gülererek tekrar etti. Otele giden kısa yol boyunca, "*C'est exact – c'est exact*," diyerek şarkı söyler gibi bu sözcüğü birçok kez tekrar etti. Dar caddelerden geçtikten sonra, karşımıza benim şimdiye kadar gördüğüm en muhteşem bulvarlardan biri olan üç şeritli Avenida da Liberdade Bulvarı çıktı, orta şerit şık arabalar ve binicilerle doluydu, ayrıca yan tarafları çiçek tarhları, sıra sıra heykeller ve fiskiyelerle süslü, parke taş döşeli iki muhteşem şerit daha uzanıyordu. Benim ineceğim ve gerçekten de bir sarayı andıran otel, işte bu görkemli bulvarın üzerindeydi. Bu otele girişim ve karşılanmam, vaktiyle Paris'te Rue Saint-Honoré'deki otele girişimden ve karşılanmamdan ne kadar da farklıydı!

Şeritli pantolonlar giymiş üç, dört otel görevlisi ve yeşil önlüklü hizmetli hemen arabanın başına koştular, en büyük bagajımı arabadan indirdiler, bavullarımı, paltolarımı ve battaniye rulomu alıp sanki kaybedecek bir dakikam bile yokmuş gibi hemen lobiye taşıdılar ve ben de fildişi saplı ve gümüş halkalı İspanyol bambusundan yapılmış bastonumu koluma geçirmiş, bir gezintiden döner gibi sallana sallana resepsiyona gittim. İsmimi söyleyince, kimse bana, "Geri çekilin", "Uzaklaşın, tamamen uzaklaşın," deyip beni aşağılayarak yüzümün kızarmasına neden olmadı, tam tersine beni anlayışlı ve içten gelen bir hoş geldiniz tebessümüyle karşıladılar ve önümde saygıyla eğilip selamlayarak çok nazik bir şekilde otele giriş formuna zorunlu olan bilgileri yazmamı rica ettiler... Pantolonunun üstüne uzun bir ceket giymiş bir beyefendi, içten gelen bir ilgiyle yolculuğumun iyi geçip geçmediğini sordu ve benimle birlikte birinci kata çıktı ve beni salonu, yatak odası ve seramik kaplı banyosu da olan daireme götürdü. Pencereleri Avenida Bulvarı'na bakan dairenin manzarası, pek belli etmemeye çalışsam da, beni çok büyüledi. Bu dairenin muhteşem güzelliğinin verdiği keyif ya da neşeyi rahat bir davranış biçimine dönüştürmek için bana eşlik eden kişinin görevini sonlandırdım. Ancak içeride tek başıma kalıp bagajımı beklerken, aslında kendime bile belli etmek istemediğim çocuksu bir sevinçle bana ayrılan

bu dairenin içinde dolaşmaya başladım.

Beni özellikle gururlandıran şey, salon duvarının dekoruydu, burjuva sınıfının kullandığı duvar kâğıdına tercih ettiğim, kenarları yaldızlı bu yüksek çerçevelerin içine yerleştirilmiş alçı dekor öbekler ve nişlerin içine yerleştirilmiş altın süslemeli beyaz kapılar salona, saraylara ve prenlere özgü bir görüntü veriyordu. Salon çok büyüktü ve açık bir kemerle ikiye bölünmüştü, kemerin böldüğü küçük bölüm özel yemek odası olarak kullanılabilirdi. Hem küçük bölümde hem de daha büyük olan kare şeklindeki bölümde yüksek tavandan aşağıya sarkan, üzerinde üçgen prizmaların pırıl pırıl parladığı kristal avizeler vardı, insan onları seyretmeye doyamıyordu. Geniş kenarlı yumuşak ve renkli halılar –bunlardan biri çok büyüktü– pırıl pırıl cilalanmış zeminleri kaplıyordu. Birbirinden güzel tablolar tavan ve görkemli kapılar arasında kalan duvarı süslüyordu, hatta üstüne bir Çin vazosu konulmuş ve sarkaçlı bir saatin asıldığı ince bacaklı, süslü komodinin üstündeki duvara efsanevi kız kaçırmayı temsil eden bir halı gerilmişti. Üstüne ince bir dantel örtülmüş yuvarlak bir masanın etrafına, oturulması rahat güzel Fransız koltuklar konulmuştu, masanın üstüne konuklar için, değişik meyveler doldurulmuş bir sepet ve çatal bıçak, bir bisküvi tabağı ve kesme camdan yapılmış bir yıkama kâsesi konulmuştu – bunu otel yönetiminin bir jesti olarak algılamak gerekir, müdürün kartı da iki portakal arasına sıkıştırılmıştı. Salondaki vitrine abartılı davranışlar sergileyen kavalyelerden ve kasnaklı etekler giymiş kadınlardan oluşan çok sevimli porselen figürler konulmuştu; bu kadınlardan birinin elbisesi arkadan öylesine yırtılmıştı ki, geriye dönüp utanarak baktığı vücudunun en yuvarlak bölgesi tüm şehvetiyle yırtığın arasından görünüyordu. İpek abajurlu ayaklı lambalar, zarif ayaklar üzerine monte edilmiş ve figürlerle bezenmiş kollu şamdanlar, üstüne yastıklar konmuş kadife örtülü şık bir divan salonun dekorunu tamamlıyordu; bunları seyretmek benim aç gözlerime nasıl iyi geliyorsa, içinde cebinlikli yatak bulunan gri ve mavi tonlarda dekor edilmiş yatak odasının ihtişamı da aynı şekilde iyi geliyordu; yatağın yanında, yatmadan önce düşüncelere dalıp dinlenmeye davet eden, kolçakları kumaş kaplı geniş berjer koltukla, ayak seslerini azaltan ve tüm zemini kaplayan halıyla, insanın sinirlerini yatıştıran soluk mavi renkteki dikey şeritli duvar kâğıdıyla, yüksek ayaklı boy aynası, buzlu camlı lambası, tuvalet masası ve piriç kulplarının pırıl pırıl parladığı beyaz ve geniş dolap kapısıyla aynı şekilde benim aç gözlerimi doyuruyordu...

Bagajım gelmişti. Daha sonra belli aralıklarla hizmetimde olacak bir oda hizmetlisi henüz gönderilmemişti. İhtiyaç duyduğum bazı şeyleri dolaplardaki İngiliz çekmecelerinin içine koydum, birkaç takım elbisemi askıya astım, banyo yaptım ve büyük bir özen göstererek hazırlandım; bu tür hazırlık merasimleri bana her zaman biraz tuhaf gelmiştir. Dış görünüşümün tazeliğini korumak için kozmetik bir desteğe hiçbir zaman ihtiyacım duymadığımdan bu bana, bir aktörün yüzüne maske yapması gibi geliyordu. Üzerime temiz çamaşırlar ve iklime uygun olarak hafif ve seyrek dokulu flanel kumaştan giysiler giyip yemek salonuna indim ve tren yolculuğu sırasında masa arkadaşımın anlattıklarını dinlemekten dolayı kaçırdığım akşam yemeğinden ve uyuyakaldığım için yapamadığım sabah kahvaltısından sonra karnım çok acıktığı için, öğle yemeğinde sunulan midye kabuğu içinde Ragoût fin'i, biftek ızgarayı ve mükemmel bir çikolata suflesini aceleyle yemeye başladım. Ancak karnım aç olmasına rağmen düşüncelerim dün akşamki sohbetimizin kozmik cazibesine odaklanmıştı. Yaptığımız sohbetle ilgili anılar yeni yaşam biçimimin

zarafetinden aldığım keyifle bir araya gelince, içimde daha da büyük bir sevinç yaratmıştı; ancak zihnimi kurcalayan şey, yemek yemekten çok Profesör Kuckuck'la hemen temas kurup kurmamamla ilgiliydi; sadece müzesini ziyaret konusunu konuşmak değil, ayrıca, adıyla söylemek gerekirse, Zouzou'yla tanışmak için doğrudan onun evine mi gitsem, sorusuydu.

Bu aslında damdan düşer gibi bir davranış olurdu, bu yüzden istemediğim halde ona telefon etmeyi sabaha erteledim. Zaten pek de uykumu alamamıştım, bu nedenle bugünlük şehirde biraz dolaşıp etrafa bakmakla yetinmeye karar verdim ve kahvemi içtikten sonra dolaşmaya çıktım. Önce otelin önünden bir arabaya bindim ve sürücüden beni Praça do Comércio'ya ve orada bulunan Banco do Comércio adlı bankaya götürmesini istedim; otel masraflarımı ve öteki harcamalarımı ödemek için cebimdeki kredi mektubunu kullanarak ilk defa para çekmek istiyordum. Son derece görkemli ama sakin bir meydan olan Praça do Comércio'nun bir tarafı, Tajo Nehri'nin kıyısının geniş bir kıvrım oluşturduğu limana açılıyordu, diğer üç tarafını ise, içinde gümrük dairesinin, merkez postanesinin, çeşitli bakanlıkların ve benim adıma kredi mektubu verilmiş olan bankanın bürosunun da bulunduğu, kenarları sütunlu, üstü kemerli locaların oluşturduğu yollar çevreliyordu. Bankada karşıma siyah sakallı, sempatik davranışlarıyla dikkat çeken güven verici bir adam çıktı, kimliklerimi özenle teslim aldı, isteğimi saygıyla dinledi ve işinin ehli biri olarak çabucak gerekli kayıtları yaptıktan sonra, alındı belgesini imzalamam için kibar bir şekilde kalemini bana uzattı. Alındı belgesinin altına imzamı atmak için yan taraftaki belgenin üzerindeki Loulou'nun imza örneğini, yani benim güzel adıma hareketli bir elips kıvrımıyla çevreleyip sola yatık yazımla taklit etmek için şaşı şaşı bakınmak zorunda değildim. Memur imzama bakıp, "Ne kadar da orijinal bir imza," demekten kendini alamadı. Ben de omuzlarımı silkeleyerek gülümsedim. Özür dileyerek, "Bu bir aile mirası," dedim. "Nesillerdir bizim imzamız böyle." Daha sonra memur kibarca eğildi ve ben kertenkele derisi cüzdanımı milreis'lerle doldurmuş olarak bankadan dışarı çıktım.

Oradan yakındaki postaneye gittim ve eve, Monrefuge Şatosu'na şu telgrafı çektim:

Binlerce selam göndererek buraya, Savoy Palace Oteli'ne sağ salım geldiğimi bildiririm. Yeni edindiğim izlenimlerle hayatın tadını çıkarıyorum, yakında bir mektup yazarak size bu izlenimlerimi anlatacağımı umuyorum. Her zaman çok da doğru olmayan düşüncelerimin daha şimdiden dağıldığını fark ettim. Size minnettar olan Loulou'nuz.

Bunu da hallettikten sonra zafer kapısından, diğer adıyla anıt kapıdan geçtim, bu kapı benim toplumsal bir görevi yerine getirmek için gitmek zorunda olduğum ve limanın ters istikametindeki ticaret merkezine doğru, şehrin en şirin caddelerinden biri olan Rua Augusta'ya açılıyordu. Eğer ben burada, devlete ait kiralık bir binanın güzel bir katında bulunan Lüksemburg elçiliğine resmî bir ziyarette bulunursam, annemin ve babamın isteğine uygun olarak hareket etmiş olurum, diye düşündüm ve böyle de yaptım. Ülkemin diplomatik temsilcilerinin, Mösyö de Hüon'un ya da eşinin içeride olup olmadığını fazla sorgulamadan, hemen iki kartımdan birinin üzerine adresimi yazarak bana kapıyı açan uşağa verdim ve kendisinden Mösyö ve Madam de Hüon hazretlerine vermesini istedim. Uşak, kıvrıkcık saçları kırışmış, kulakları küpeli yaşlıca bir adamdı, kalın dudakları ve hayvanlara özgü hüznü bakışları, bende, soyunda melezlik olup olmadığıyla ilgili düşünceler

uyandırdı ve kendisine sempati duymamı sağladı. Veda ederken ona nazikçe davranıp kibar bir şekilde başımı salladım; çünkü o, bir bakıma kolonilerin ve dünya baharat tekelinin altın çağını yaşadığı dönemlerden kalmaydı.

Rua Augusta'ya geri dönüp yaya ve araba trafiğinin çok yoğun olduğu bu caddeden yukarıya doğru ilerleyerek otel görevlisinin bana, kentin en önemli meydanı olarak tavsiye ettiği Praça de Don Pedro Quarto'ya ya da halk diliyle söylendiği şekliyle "O Rocio"ya doğru yürüdüm. Görüntüsü açısından eklemek gerekir ki, Lizbon yüksek tepelerin etrafını çevrelediği bir kentmiş ve bu tepeler üzerine kurulmuş olan yeni şehrin dümdüz caddelerinin sağında ve solunda oluşan seçkin yerleşim bölgelerindeki küçük küçük beyaz evler neredeyse mantar gibi yükselmişlerdi. Tepelerdeki bu seçkin yerleşim bölgelerinden birinde Profesör Kuckuck'un evinin bulunduğunu biliyordum, onun için bakışlarımı o tepelere doğru yöneltiyordum; bu arada bir polise de konuşmaktan çok işaret ederek (polislerle konuşmayı öteden beri sevmişimdir), adını Kuckuck'un kartvizitinin üstünde okuduğum Rua João de Castilho'yu sordum. Polis de kolunu uzatarak villaların bulunduğu caddeyi gösterdi ve düşümde de gördüğüm gibi, anlamadığım bir konuşma biçimiyle bana tramvaydan, teleferikten ve katırlardan söz etti. Verdiği çok da acil olmayan bilgi için ona Fransızca olarak tekrar tekrar teşekkür ettim, o da el kol hareketiyle yaptığı bu kısa ama renkli ve sevindirici konuşmayı bitirmek için elini başındaki yazlık miğferine doğru götürerek bana selam verdi. Toplumsal düzenin sade ama güzel üniformalı bir bekçisinden böylesine saygı görmek ne kadar da hoştu!

İzin verin de bu sevinç belirtimi genele taşıyayım ve doğuştan beri ve en olmayacak durumlarda bile beni yanından hiç ayırmayan perisinin, duyularını yaşama yeteneği bahsettiği kişiyi mutlu biri olarak göreyim. Kuşkusuz bu yetenek yüksek derecede bir hassasiyet anlamına gelir, yani duygusuzluğun zıddı demektir ve bu da başkalarının yaşamadığı pek çok utanç verici durumu beraberinde getirir. Ancak bu yeteneğin kazandırdığı yaşama sevincinin, sözünü ettiğim zor durumda kalmayla karşılaştırıldığında, diğer utanç verici durumdan daha ağır bastığını memnuniyetle kabul ediyorum; vaftiz babam Schimmelpreester'in, konulmasına şiddetle karşı çıktığı ilk ve asıl adım Felix'i her zaman gerçek adım olarak görmemi sağlayan şey, günlük yaşamdaki küçük küçük güzellikleri algılama yeteneğiydi.

Kuckuck her seyahat etme arzusunun özünde, hiç görülmemiş insan tiplerini tanımak gibi delice bir merakın yattığını söylerken ne kadar da haklıymış! Trafiği yoğun caddedeki insan kalabalığına, bu siyah saçlı, canlı gözlerle etrafa bakan ve konuşmalara eşlik eden güneyli ellere bakmaktan kendimi alamıyordum; onlarla kişisel olarak temas kurmak benim için çok önemliydi. Gittiğim meydanın adını biliyor olsam da, zaman zaman yoldan geçenlere ve kent sakinlerine, çocuklara, kadınlara, vatandaşlara ve tayfalara soruyordum, onlar bana çok nazik bir şekilde ve ayrıntılı olarak yanıt verirken, onların yüzlerini ve mimiklerini inceliyordum, bana yabancı gelen konuşmalarını, biraz egzotizm kokan boğuk seslerini dinliyor ve iyi bir şekilde anlaşmış olarak onlardan ayrılıyordum. Kaldırımın üstünde, bir duvara yaslanmış ve önündeki karton tabelada kör olduğu yazılı bir dilencinin önündeki çanağa, kendisini şaşırtacak kadar çok para bıraktım. Ayrıca yanıma yaklaşır mırıldanarak bana bir şeyler söyleyen yaşlıca bir adama daha büyük miktarda yardımda bulundum; gerçi adamın üstünde, madalya takılı bir palto vardı ama ayakkabıları yırtık

pırtıktı ve gömleğinin yakası yoktu. Adamın çok sarsılmış bir hali vardı ve herhangi bir kişilik zayıflığı yüzünden toplumun en üst kademelerinden yoksulluğa düşmüş biri olduğunu belli edencesine, ağlayarak önümde eğildi.

Daha sonra iki bronz fıskiyesi, tarihî sütunları ve dalgalı hatlı mozaik kaldırımları bulunan "Rocio"ya ulaştınca, miskin miskin dolaşan ve fıskiyelerin kenarlarına oturmuş güneşlenen aylaklardan bilgi almak için yeterince fırsatım oldu: Meydanı çevreleyen alçak evlerin üzerinden gökyüzünün maviliklerine doğru resim gibi yükselen binalar, gotik bir kilisenin kalıntısı ve oradan yukarıya doğru uzanan ve Municipio ya da belediye binası olduğu anlaşılan yeni bir yapı hakkında bilgi edindim. Aşağıdaki tiyatro binasının cephesi Praça'nın bir tarafını keserken, öteki iki tarafı dükkânlar, kafeler ve restoranlarla çevrelenmişti. Ve artık bilgi edinme bahanesiyle, bu yabancı şehrin renkli çocuklarıyla ilişki kurma isteğimi yerine getirdiğim için, dinlenmek ve çay içmek için kafelerden birinin önünde küçük bir masaya oturdum.

Yanımdaki masada benim gibi bir şeyler atıştıran ve üç kişiden oluşan kibar bir grup oturuyordu; dikkatimi hemen onlara yönelttim ve etik kurallar çerçevesinde onları gözlemlemekten kendimi alamadım. Bu grup biri yaşlı diğeri genç, büyük olasılıkla anne ve kız iki hanımefendi ve onlara eşlik eden orta yaşlı bir beyefendiden oluşuyordu; kargaburunlu ve gözlüklü beyefendinin başındaki Panama şapkasından dışarıya taşan uzun saçları, sanatçılara özgü biçimde gömleğinin yakasına dökülüyordu. Beyefendinin yaşı, hanımefendinin eşi ve kızın babası olduğunu düşünmem için uygun değildi. Dondurmasını yerken, kibarlığından olsa gerek, kucağında, ağızları sıkı sıkı bağlanmış birkaç alışveriş paketi tutuyordu, bu paketlerden iki ya da üç tanesinden hanımların oturdukları masanın üstünde de vardı.

Yakınlarındaki fıskiye nin fışkırttığı su oyununu gözlemlemek ya da oradaki kilise kalıntısının mimarisini incelemek istiyormuş gibi, bakışlarımı gizlice yan masada oturanların üzerinde gezdirirken, merakım ve ilgim daha çok anne ve kıza yönelmişti; zira onları anne kız olarak görüyordum ve onların güzellikleri ve cazibeleri bende bu ilişkiyle ilgili hoş bir imaj uyandırıyor. Bu anne kız ilişkisi benim duygusal yaşamımda çok belirleyici olmuştur. Daha önce caddelerde boş boş dolaşan bir kaldırım çocuğu olarak, Zum Frankfurter Hof Oteli'nin balkonlarından birinde duran sevimli zengin iki kardeşi, dikildiğim yerden birkaç dakikalığına gözlemlediğimden ve onlardan etkilendiğimden daha önce söz etmişim. O zaman, balkonda seyrettiğim bu iki tipin, yani kadının ve erkeğin tek başlarına beni etkilemediklerini özellikle belirtmişim; beni özellikle etkileyen şey, bu ikili arasındaki güzel kardeşlik ilişkisiydi. Duyduğum bu çifte coşkunun, kardeşlik ilişkisi yerine şimdi anne kız ilişkisiyle ikiye katlanarak büyük bir hayranlığa dönüşmesi, kuşkusuz insan dostu herkesin ilgisini çekecektir, en azından benim ilgimi çok çekiyor. Ama burada şunu da eklemeliyim ki, duyduğum bu hayranlık ve coşku kısa bir süre sonra ortaya çıkacak olan bir olasılıkla beslenecekti, öyle ki rastlantısal bir olay mucizevi oyununu yine oynayacaktı.

Üzerine rahat ve mavimsi çizgileri olan beli kuşaklı sade bir yazlık elbise giymiş, tahminime göre on sekiz yaşlarındaki genç hanım, bana ilk bakışta şaşırtıcı şekilde Zaza'yı hatırlatıyordu; ancak ben burada güzel olanı yazıya dökmeyi kendimce bir görev sayıyorum. Karşımda başka bir Zaza vardı; ama onun güzelliği ya da eğer bu biraz iddialı bir sözcükse ve bu daha çok onun annesine yakışıyorsa (bu konuyu hemen açıklayacağım), yani onun

güzelliği ve sevimliliği, deyim yerindeyse, daha kanıtlanabilir türdendi, Lololou'nun kız arkadaşından daha içten ve daha doğaldı; zira ondaki her şey sadece bir gösteriş, küçük bir havai fişek ve daha doğrusu kendini pek ele vermeyen bir çeşit göz boyama eseri idi. Burada söz konusu olan güvenilirlikti – etik dünyadan alınan bu sözcük, güzellik dünyasında uygulama alanı buluyorsa, yani çocuksu bir dürüstlüğün yüze yansımaları söz konusuysa, o zaman ileride karşıma bu konuyla ilgili çok şaşırtıcı şeyler çıkacaktır...

Karşımda başka bir Zaza vardı – gerçekten de o kadar farklıydı ki, her ne kadar öbür Zaza'yla bir benzerlik gördüğüme inansam da, sonradan aslında bir benzerlik var mıydı, diye kendime sormak zorunda kalmıştım. Acaba bu benzerliği görmek *istediğim* için, söylemesi çok tuhaf; ama belki de Zaza'nın ikizini aradığım için mi onu öyle gördüğüme inanıyordum? Bu konuda ne düşündüğümü tam olarak bilmiyorum. Kuşkusuz Paris'teki duygularım, iyi kalpli Loulou'nun duygularına rakip olamazdı, her ne kadar o Zaza benimle flört ettiyse de, ben ona kesinlikle âşık olmamıştım. Acaba ona âşık olmayı yeni kimliğime taşıyarak bu yabancı dünyada bir Zaza'ya rastlamayı istemiş olabilir miyim? Profesör Kuckuck'u dinlerken, kızından ilk söz edişinde, onun isminin Zaza'nın ismine benzediğini hatırlıyorsam, o zaman bu teoriyi pek de göz ardı edemem.

Benzerlik mi? Eğer çok istenilirse, on sekiz yaş ve kömür gözlerde bir benzerlik görülür elbette; bu gözler her ne kadar Paris'teki gibi fıldır fıldır bakıp flört etmiyorsa da, düz bakmadığı anlarda, alt kapaklarının kalın kenarından biraz zorlanarak da olsa neşeli neşeli gülüyorlar ve etrafı araştırırcasına, haşin haşin bakıyorlardı; onun bir oğlan çocuğuna özgü bakışları ve konuşmaların arasında kulağıma gelen sesi de öyle pırıl pırıl değildi, aksine biraz kaba ve kalındı ama asla yapmacık bir yanı yoktu, daha çok saf ve doğaldı, kısacası tıpkı bir oğlan çocuğunun sesi gibiydi. Hele burnu ona hiç benzemiyordu: Zaza gibi yassı burunlu değildi, kanatları çok ince olmasa da, burun kemeri çok ince ve kibardı. Ağız yapısına gelince; bir benzerlik olduğunu bugün bile kabul ediyorum: Onunki gibi bunun da dudakları (kiraz dudakları kuşkusuz tamamen doğaldı) biraz kalkık ve aralık durduğundan dudaklarının arasından dişleri görünüyordu. Dudaklarının altındaki çukur ve yumuşacık boynuna doğru inen çene çizgisi Zaza'yı anımsatıyordu. Anımsadığım kadarıyla bunun dışında her şey farklıydı; Parisli Zaza karakteri, egzotik İber karakterine dönüşmüştü, özellikle de ensesinden yukarıya doğru götürüp tepesinde topladığı koyu renkli saçlarını kaplumbağa derisinden bir tarakla tutturması, ona gerçekten de farklı bir görüntü veriyordu. Saçlarını geriye doğru taradığı için alnı açıktı ancak kulaklarının yanından aşağıya doğru hoş bir şekilde sarkan zülüfleri, ona güneye özgü egzotik bir hava, bir İspanyol havası veriyordu. Kulaklarında küpe vardı, annesinin kulağındaki gibi sallanan, uzun siyah amber taşı küpelerden değildi; onun taktığı küpeler tenine daha yakın duran, egzotik görüntüsüne biraz katkıda bulunan, küçük küçük incilerin çevrelediği oldukça büyük yassı opal küpelerdi. Zouzou –artık ben ona öyle diyordum– teninin güneye özgü fildişi tonunu, tipi ve genel görüntüsüyle kendisinden tamamen farklı, daha etkileyici ve daha heybetli bir kadın olan annesinden almıştı.

Güzel kızından daha boyluydu, boyun kısmı ve kollarının ucu dantelli krem rengi keten elbisesi ve taktığı kocaman siyah eldivenleriyle hiç de öyle etine dolgun bir vücuda sahip olmayan bu kadın, aslında öyle olmadığı halde, orta yaşlara gelmiş bir kadın gibi görünüyordu ve o zamanki moda göre, çiçeklerle süslenmiş büyük hasır şapkasının

altındaki koyu renkli saçlarının arasında beyazları aramak gerekiyordu. Boynuna taktığı simli siyah kadife kurdele, kulaklarında sallanan karakehribar taşı küpeler gibi, ona çok yakışıyor, başının gururlu duruşuna ve saygınlığına katkıda bulunuyordu, ayrıca tüm görüntüsünü etkileyen bu saygınlık, kendini beğenmiş bir edayla sıktığı dudakları, gergin burun delikleri ve kaşlarının arasındaki derin ve sert çizgileri, oldukça büyük yüzüne ciddi ve sert bir görüntü havası veriyordu. Bu, Güney insanının çok sevimli ve yumuşak olduğu, sert görüntülü insanların Kuzey’de aranması gerektiği düşüncesine kapılmış kişilerin anlayamadığı güneye özgü bir sertlikti – tamamen yanlış bir düşünce. “Muhtemelen eski İber soyundan,” diye düşündüm kendimce, “yani Kelt ırkı karışımı. Fenike, Kartaca, Roma ve Arap kanı gibi pek çok kanın karışmış olması da mümkün. Sanırım bu kadınla anlaşmak kolay değil.” Ve ben, bu kız çocuğunun, annesinin yanında, başka bir erkek koruyucunun yanından daha güvende olduğunu düşündüm.

Herkese açık olan bu yerde bu iki hanımın yanında bir korumanın bulunması hoşuma gitmedi de değil. Uzun saçlı gözlüklü beyefendi onların arasında bana en yakın oturandı, benimle neredeyse omuz omuzaydı çünkü sandalyesini masaya yan çevirmiş olarak oturuyordu ve dikkat çekici profilini bana doğru çevirmişti. Ben, ceket yakasına dökülen ense saçlarından hiç hoşlanmam çünkü bir süre sonra ceket yakasının yağlanması kaçınılmaz olur. Ama yine de hassasiyetimi bastırdım ve bakışlarımı özür dilercesine hanımlar üzerinde gezdirerek yanlarındaki kavalyelerine döndüm ve şöyle dedim:

“Buraya daha yeni gelen, bu ülkenin dilini bilmeyen ve doğal olarak kendi dilinden başka bir dil bilmeyen garsonla pek anlaşamayan bir yabancıнын cüretini bağışlayın, bayım.” Bu arada sanki onlara bakmıyormuşum gibi bakışlarımı onların üzerinden adama yönelterek, “Size rahatsızlık verdiğim için tekrar özür dilerim! Ancak yerel durumlar hakkında bilgi almam gerekiyor. Güzel bir toplumsal görevi yerine getirmek için, kenti çevreleyen tepelerdeki villaların bulunduğu caddelerin birinde, Rua João de Castilho’daki bir eve gitmek istiyorum. Kastettiğim ev –bunu bir anlamda kimlik bilgisi olarak ekliyorum– Lizbonlu çok tanınmış ve saygın bir bilimadamı olan Profesör Kuckuck’un evi. Acaba yapacağım bu kısa yolculuk için beni oraya götürebilecek araçlar hakkında bilgi verebilir miydiniz?”

Böylesine cilalı ve güzel bir ifade tarzına sahip olmak, beni seven perimin, itiraflarım için çok gerekli olan güzel konuşma yeteneğini o zarif eliyle beşiğime koyması ne büyük bir lütuf! Genç kızın caddenin ve Kuckuck’un adını söylerken keyifli keyifli kıkırdamasına, hatta kendini tutamayıp kahkaha atmasına biraz şaşırılmış olsam da konuşma biçimimden memnundum. Doğruyu söylemem gerekirse, bu benim düşünce tarzıma biraz ters düşmüştü – çünkü beni konuşmaya zorlayan şey sadece sezgilerimin onaylanmasına yönelikti. Senyora, kızının bu taşkınlığı üzerine asillere yakışır biçimde başını sallayıp yüzüne bakarak onu uyardı – ve sonunda kendisi de sert görünümlü dudaklarının arasından dışarıya taşan gülümsemesine engel olamadı, üstdudağının üstünde çok hafif bir bıyık karartısı göze çarpıyordu. Uzun saçlı adam ise hanımların gülüşmelerine doğal olarak biraz şaşırılmıştı çünkü –şunu iddia edebilirim ki, hanımların aksine– benim kişiliğimin bıraktığı etkinin henüz farkına varamadığı için, çok kibar bir şekilde yanıt verdi:

“Elbette, bayım. Oraya gitmek için değişik seçenekler var ama şunu da söylemem gerekir ki, hepsini tavsiye etmek doğru olmaz. Bir at arabası kiralayabilirsiniz ama yukarıya

giden cadde oldukça dik ve yolcu, zaman zaman inip arabanın yanında yürümek durumunda kalıyor. Katırların çektiği tramvaya binmeniz daha akıllıca olur, tramvay yokuşları çok rahat tırmanabiliyor. Ama en rahat olanı teleferiktir, sizin de bildiğinizi düşündüğüm caddeden, Rua Augusta'dan binebilirsiniz. Bu ulaşım aracı sizi rahat bir şekilde ve doğruca Rua João de Castilho'nun hemen yakınına götürür.”

“Mükemmel,” diye karşılık verdim. “Öğrenmek istediğimin hepsi bu kadar. Size ne kadar teşekkür etsem azdır, bayım. Tavsiyeniz benim için çok önemli. Çok çok teşekkür ederim.”

Ve bunları söyledikten sonra daha fazla rahatsızlık vermek istemediğimin göstergesi olarak sandalyeme geri döndüm. Ama benim Zouzou diye adlandırdığım ve annesinin uyarıcı bakışlarına hiç aldırmış etmeyen küçük kız, kıkırdamaya devam etti, öyle ki senyora kızının bu taşkınlığının nedenini bana izah etmek zorunda kaldı.

Sert bir Fransızcayla ve kulağa hoş gelen tok bir kadın sesiyle, “Küçük bir kızın neşesini hoşgörün, bayım,” dedi bana. “Rua João de Castilho'da oturan Madam Kuckuck benim, bu benim kızım Suzanna, bu da Herr Miguel Hurtado, eşimin birlikte bilimsel çalışmalar yaptığı bir meslektaş. Don Antonio Josés'in yol arkadaşı Marquis de Venosta'yla konuştuğumu sanmakla herhalde yanılmıyorum. Kocam bugün eve geldikten sonra sizinle olan karşılaşmasından bize söz etti...”

Yapay olmayan bir sevinç gösterisiyle, “Çok güzeldi, madam!” diye karşılık verirken, ona, genç kıza ve Herr Hurtado'ya doğru eğilerek saygılarımı sundum. “Ne güzel bir tesadüf böyle! Evet, benim adım Venosta. Paris'ten buraya gelirken eşinizle ara ara yaptığımız sohbetler beni çok mutlu etmişti. Hiçbir zaman böylesine yararlı bir yolculuk yapmadığımı söyleyebilirim. Saygıdeğer profesörün sohbeti insanı çok mutlu ediyor...”

Genç Suzanna, “Öğrendiğiniz şeylerin beni eğlendirmesine şaşırılmamasıdır, saygıdeğer marki,” diyerek söze karıştı. Pek çok şey öğrenmek istiyorsunuz. Kent meydanında karşılaştığınız her üç kişiden birini durdurup bir şeyler sorduğunuzu gözlemledim. Ve şimdi de Don Miguel'den bizim evimizin yerini öğrenmek istediniz...”

Annesi, “Sen çok ukala bir çocuksun, Zouzou,” diyerek kızının lafını kesti. Annesinin de ona benim taktığım adla hitap ettiğini duymak benim için harika bir şeydi.

“Affedersin, anne,” diye karşılık verdi genç kız, “ama genç yaşlarda söylenen her şey biraz ukalaca oluyor, görünüşe göre henüz genç olan ve benden yaşça daha büyük olmayan marki de masadan masaya konuşurken, biraz da olsa ukalalık etmişti. Aslında ona söylemek istediğimi tam olarak söyleyemedim. Senin söylediklerinden anlaşıldığı gibi, babamın bizi görür görmez, hemen markiyle karşılaşmasından söz etmediğini ona özellikle bildirmek istedim. Laf arasında saygıdeğer Venosta'yla akşam yemeği yediğine değinmeden önce, bize bir sürü başka şeyler de anlattı...”

De Cruz'ların kızı olan anne başını sallayarak, “Evet, kızım, doğruyu söylerken de ukalalık edilmez,” diyerek kızının davranışını eleştirdi.

“Aman Tanrı'm, matmazel,” dedim, “bu doğru ve ben de bundan hiçbir zaman kuşku duymadım. Kendi kendime havalara girmiyorum...”

“İyi, kibirli olmak iyi!”

Anne, “Zouzou!” dedi.

Kız, “Evet, sevgili anneciğim, adı böyle olan ve tesadüfen böyle yakışıklı olan genç bir

adam her zaman biraz kibirli olma tehlikesiyle karşı karşıya kalır,” dedi.

Bu sözlerden sonra bana kahkahalara boğulmaktan başka yapacak bir şey kalmadı. Buna Herr Hurtado da katıldı. Ve dedim ki:

“Matmazel Suzanna bu güzel görüntüsüyle çok daha büyük kibirlilik gösterme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunun farkında olmalı. Buna bir de gurur duyulması gereken bir baba ve bir de böyle bir anne eklenince, insanın şeytana uyması doğal olarak kaçınılmaz olur.” (senyoranın önünde eğiliyorum). Utancından Zouzou’ nun yüzü kızarmıştı, aslında onun yüzü, hiç utanç belirtisi göstermeyen annesinin yerine kızarmıştı, belki de annesini kıskandığı içindi. Genç kız şaşırtıcı bir şekilde yüzünün kızarmasının üstesinden geldi ve başıyla beni işaret ederek umursamaz bir biçimde, “Ah, ne kadar da güzel dişleri var,” diyerek bu olayı yaşanmamış gibi göstermeye çalıştı.

Hayatımda hiç böyle bir rahat bir kız görmemiştim. Ve bir miktar da şiddet içeren bu davranış biçimini genç kız, Senyora’nın, “*Zouzou, vous êtes tout à fait impossible!*”¹⁴³ demesi üzerine verdiği şu yanıtla hafifletmesini bildi:

“Ama o hep dişlerini gösteriyor. Herhalde güzel olduklarını duymak istiyor. Zaten böyle şeyler hakkında konuşmamak doğru değil. Susmak sağlıklı değildir. Bu saptama ne ona ne de bir başkasına zarar verir.”

Olağanüstü bir yaratık. Ne kadar olağanüstü olduğunu, kendisinin de ait olduğu toplumsal ve ulusal çevrenin dışına ne kadar çıkabildiğini görmem daha sonraları mümkün olacaktı. Hele bir de onun konulara doğrudan doğruya nasıl daldığını, kullandığı o tuhaf, “Susmak sağlıklı değildir,” cümlesinden sonra öğrenecektim.

Mahcup bir durum oluşması nedeniyle konuşma kısa bir süre için kesildi. Madam Kuckuck da Cruz, parmaklarının ucuyla hafif hafif masanın üstüne vuruyordu. Bay Hortado gözlüğüyle oynuyordu. Ben durumu şöyle idare ettim:

“Matmazel Suzanne’nin pedagojik yeteneklerini hepimiz takdir etmeliyiz. Biraz önce saygıdeğer babasının tren yolculuğuyla ilgili olarak anlattıklarına benimle başladığı düşüncesinin ne kadar komik olacağını söylemekle son derece haklıydı. Bahse girerim ki, kendisi, Paris’e satın almak için gittiği bazı iskelet parçalarıyla, yani Eosen döneminde yaşamış o çok önemli ama ne yazık ki soyu çoktan tükenmiş Tapir türünün bazı iskelet parçalarıyla başlamıştı konuşmasına...”

“Tam da dediğiniz gibi oldu,” dedi senyora. “Don Antonio, size de anlattığı gibi, özellikle bu konudan söz etti, satın alınan iskelet parçalarına en çok sevinen kişi işte karşınızda duruyor çünkü bunlar ona bilimsel çalışma olanağı sunacak. Size Mösyö Hurtado’yu eşimin araştırma ekibinden biri olarak tanıtmıştım. O, gerçekten de çok önemli bir hayvan tasarımcısı, müzemizde bulunan günümüz hayvan türlerini en doğal şekilleriyle kopyalamakla kalmıyor, aynı zamanda da fosil buluntularının yardımıyla artık yaşamayan yaratıkların görüntülerini son derece inandırıcı bir şekilde yeniden yaratma sanatını da icra ediyor.”

Demek ki saçları bu nedenle ceketinin yakasının üstüne dökülüyor, diye düşündüm. Bunun ille de böyle olması gerekmiyordu. Yüksek bir sesle şöyle dedim:

“Saygıdeğer madam –Mösyö Hurtado– doğrusu bundan daha iyi bir rastlantı olamazdı! Düşünün bir kere, sizin takdire şayan işinizden saygıdeğer Profesör Kuckuck yolda bana söz etti, kente attığım ilk adımdan sonra sizinle tanışıyor olmam ne büyük şans ...”

Peki, Matmazel Zouzou yüzünü çevirerek buna ne mi dedi? Şunu söyleme cüretini gösterdi:

“Ah, ne büyük sevinç! Hemen boynuna atlayın! Bizimle tanışmanız onunla tanışmaktan duyduğunuz coşkuyla kıyaslanamaz sanırım. Bu işleri yaparken bilime pek de önem veren biri gibi görünmüyorsunuz, marki. Aslında sizin gerçekten ilgi duyduğunuz şey, bale ve atlardır.”

Aslında Zouzou'nun konuşmalarını pek dikkate almamam gerekiyordu ama ben yine de yanıt verdim:

“Atlar mı? Birincisi, saygıdeğer matmazelim, atın Eosen döneminin tapiriyle uzaktan da olsa çok ilgisi var. Hatta bale sayesinde oluşan o güzel bacakların ilk kemik yapısı hatırlandığında, bale bile insanda bilimsel düşünceler uyandırabilir. Bundan söz ettiğim için özür dilerim ama bale konusunu siz ortaya attınız. Ayrıca benim bilimsel alanlara, kozmosa, ilk üç türeme biçimine ve evrene ilgi duyan biri değil de, sığ alanlarla ilgilenen şımarık bir delikanlı olduğumu düşünmekte özgürsünüz. Söylediğim gibi, bu tamamen size kalmış bir şey; ancak böyle düşünmekle bana haksızlık ediyor olabilirsiniz.”

“Evet, Zouzou, amacının bu olmadığını söylemek şimdi sana düşüyor,” dedi annesi. Ancak Zouzou inadına susuyordu.

Buna karşın Herr Hurtado, gururu okşanmış olarak, çok nazik bir şekilde kendisini selamlamama karşılık verdi.

“Sayın marki, matmazel insanlara takılmaktan hoşlanır,” dedi özür dilercesine. Biz erkekler buna katlanmak zorundayız, zaten aramızda bunu isteyerek kim yapmaz ki? Başlarda sırf bu işle uğraştığım için bana da hep post doldurucusu diye takılırdı: Ben ekmeğimi ölmüş olan sevimli hayvanların, kanaryaların, papağanların ve kedilerin içini doldurup onlara güzel cam gözler takarak kazanırdım. Sonraları tabii daha iyi şeyler yapmaya başladım, deri plastiğine, yani zanaattan sanata geçtim ve son derece canlı bir görüntü sergileyebilmek için artık ölü hayvanlara ihtiyacım yok. Bu iş için becerikli bir el dışında çok fazla doğa gözleminde bulunmak ve incelemek gerekiyor, bunu saklamıyorum. Bu sanatta bana ait olanı, uzun yıllardır çalıştığım doğa tarihi müzemizin hizmetine sundum. Kuşkusuz tek başıma değilim, benim gibi aynı branştan iki kişiyle birlikte Kuckuck'un kurumu için çalışıyoruz. Eski dönemlere, yani arkaik dönemlere ait hayvanların röprodüksiyonunu yaparken, genel görüntünün eksiksiz olmasını sağlamak için anatomi bilgisi hakkında sağlam bir altyapıya sahip olmak gerekiyor; işte bu nedenle saygıdeğer Profesör Kuckuck'un Paris'te ilk dönemin bu toynaklı hayvanına ait bir iskelet parçası bulup satın alması beni fazlasıyla sevindiriyor. Ben de artık elimizdeki üzerinde çalışabilirim. Bu hayvan bir tilkiden daha büyük değil ve ön ayaklarında iyi gelişmiş dört tırnak, arka ayaklarında da üç tırnak var...”

Hurtado'nun dili iyice çözülmüştü. Bu parlak görev için onu candan kutladım ancak Buenos Aires'e gideceğim geminin bir hafta sonra kalkacak olması nedeniyle çalışmalarının sonucunu göremeyeceğim için üzülüğümü söyledim. Ama şimdiye kadar yarattığı çok sayıdaki eserini görmeye kararlı olduğumu ekledim. Profesör Kuckuck'un kendisi de bana müzede rehberlik etmeyi samimi bir şekilde önermişti. Yapılması gereken tek şey, kendisinden randevu almaktı.

Bunu hemen alabiliriz, dedi Hurtado. Eğer yarın öğleden önce, saat on birde, buradan

pek uzakta olmayan Rua da Prata'daki müzeye gidecek olursam, hem profesör hem de çalışma arkadaşlarının orada olacaklarını, müzeyi gezmeye ben de katılacak olursam, bundan onur duyacağını söyledi.

Mükemmel. Önerisini kabul ettiğimin göstergesi olarak ona elimi uzattım ve hanımlar da ister istemez bu randevunun gerçekleşmesine izin verdiler. Senyoranın gülümsemesi biraz aşağılayıcıydı, Zouzou'nunki ise alaycı. Zouzou, Herr Hurtado'nun "takılma" diye adlandırdığı şeyden pek uzaklaşmasa da, oldukça uygar davranarak devam eden kısa konuşmaya katıldı. "Don Miguel"ın profesörü istasyondan alarak evine götürdüğünü ve öğle yemeğini onun ailesiyle birlikte yediğini, daha sonra burada hanımlara alışverişte eşlik ettiğini ve alışverişten sonra da onları, ülke geleneğine göre hanımların yanlarında erkek refakatçi olmadan giremeyecekleri bu kafeye getirdiğini biliyordum. Konuşmamız sırasında yapmak istediğim seyahatten, tek çocukları olduğum için bana olan zaafı nedeniyle ailemin hediye ettiği bir yıl sürecek dünya seyahatimden de söz edildi.

Zouzou, "*C'est le mot,*"¹⁴⁴ diye söze karışmadan edemedi. "Kuşkusuz buna zaaf denilebilir."

"Benim alçakgönüllülüğümden sürekli kaygı duyduğunuzu görüyorum, matmazel."

"Sanırım bu umutsuz bir vaka olurdu," diye yanıt verdi Zouzou.

Annesi onu uyardı:

"Sevgili çocuğum, senin gibi genç bir kızın lafını bilmesi ve takılma arasında bir ayrım yapmasını öğrenmesi gerekir."

Her ne kadar buradaki günlerim sayılı olsa da, Zouzou'nun beni iğnelemesi, günün birinde onun o güzel ve dolgun dudaklarını öpebilme umudu veriyordu bana.

Benim bu umudumu güçlendiren Madam Kuckuck' un bizzat kendisi olacaktı zira beni yarın resmen öğle yemeğine davet etti. Hurtado da kentin ve çevrenin güzelliklerini görmem için sınırlı vaktimi nasıl kullanıp nereleri görmem gerektiğini düşünmekle meşguldü. Kentin ve Passeo Estrella parkından bakıldığında seyredilmeye doyulamayan nehrin büyüleyici manzarasını mutlaka görmemi önerdi, ayrıca çok yakında yapılacak olan boğa güreşinden de söz etti, özellikle de bir mimari sanat incisi olan Belém'deki manastırı ve Cintra saraylarını övdü. Buna karşın bütün bu duyduklarımın arasında beni en çok cezp eden yeri, gezegenimizin şu anki bitki örtüsünden çok karbon dönemine ait olan bitkilerin, yani eğrelti otlarının bulunduğu Botanik Bahçesi'ni görmek istediğimi söyledim. Bunun beni hepsinden daha çok ilgilendirdiğini, Doğa Tarihi Müzesi'nin yanı sıra ilk gideceğim yerin burası olduğunu ekledim.

"Sadece bir gezinti yolu uzaklıkta," dedi senyora. "Kolayca ulaşabilirsiniz. En iyisi, Rua João de Castilho' daki müzeyi gezdikten sonra bizimle birlikte öğle yemeği yiyip öğleden sonra da, Don Antonio José gelir mi gelmez mi bilmiyorum ama Botanik Bahçesi'ni gezmeyi düşünebilirsiniz."

Madam Kuckuck bu öneriyi asillere yakışır bir şekilde yaptı ve yemek davetini resmen bildirdi, benim de bu daveti son derece nazik bir şekilde, şaşırmış gibi yaparak büyük bir minnettarlıkla kabul ettiğimi söylememe gerek yok sanırım. Bir sonraki günümün programını hiçbir zaman bugünkü kadar büyük bir sevinçle planlamamıştım. Sözleştikten sonra gitmek için hep birlikte kalktık. Herr Hurtado garsondan kendisinin ve hanımların hesabını istedi. Yalnızca Hurtado değil, Madam Kuckuck ve Zouzou da veda etmek için

bana ellerini uzattılar ve, “*A demain,*”¹⁴⁵ diye tekrarladılar. Hatta Zouzou bile, “*A demain,*” dedi. “*Grâce à l’hospitalité de ma mère,*”¹⁴⁶ diye de ekledi alaylı bir şekilde. Daha sonra bakışlarını yere doğru yönelterek, “Ben talimatlara göre konuşmaktan hoşlanmam. Bu nedenle size haksızlık etmeyi düşünmediğimi söylemeyi biraz erteledim.”

Onun iğnelemeyi bırakıp aniden yumuşamasına öyle şaşırılmışım ki, yanlışlıkla kendisine Zaza dedim.

“*Mais Mademoiselle Zaza...*”¹⁴⁷

“Zaza!” diye tekrarlayarak gülmeye başladı ve sırtını bana dönerek uzaklaştı...

Ben onun arkasından seslenmek zorunda kaldım:

“*Zouzou! Zouzou! Excuses ma bévue, je vous en prie!*”¹⁴⁸

Mağribiler dönemi mimari özelliğini yansıtan garın yanından geçtikten sonra, Rocio’yu Avenida da Liberdade’ye bağlayan Rua do Principe’den geçerek otelime geri dönerken, dilimin sürçmesine ve ona Zaza dememe çok kızdım. Zaza! O Zaza farklı biriydi ve kendine özgü bir kişiliği vardı, eski İber soyundan gelen gururlu annesiyle ikili oluşturan bir kız değildi; aksine o, sadece aşkı Loulou’yla ikili oluşturunuyordu – ve bu da çok büyük bir farklılıktı!

140 . Batı kültüründe Samanyolu için “Süt Yolu” terimi kullanılmaktadır. Terim, Yunan mitolojisindeki bir mitosa dayanır. Buna göre, Zeus’un ölümlü bir kadından doğma oğlu Herakles’i bir gece Hera’nın göğsüne koyar. Bebek Herakles, Hera’nın göğsünden akan sütü içecek ve böylece ölümsüzlüğe erecektir. Hera uyanıp tanımadığı bir bebeği emzirdiğini fark edince, Herakles’i fırlatıp atar ve göğsünden çıkan süt de gecenin göğüne akar. Samanyolu ya da Batı kültüründeki adıyla Süt Yolu, mitolojiye göre böyle oluşmuştur. (Y.N.)

141 . (Fr.) İşte tuhaf bir yolcu! (Ç.N.)

142 . (Fr.) Kesinlikle. (Ç.N.)

143 . (Fr.) Zouzou, sen çok tuhaf bir kızsın! (Ç.N.)

144 . (Fr.) Tam da bu. (Y.N.)

145 . (Fr.) Yarın görüşmek üzere. (Ç.N.)

146 . (Fr.) Annemin konukseverliği sayesinde. (Ç.N.)

147 . (Fr.) Fakat Matmazel Zouzou... (Y.N.)

148 . (Fr.) Zouzou! Zouzou! Densizliğimi bağışlamanızı rica ediyorum! (Ç.N.)

Yedinci bölüm

Rua da Prata'da bulunan Lizbon Doğa Tarihi Müzesi, Rua Augusta'dan birkaç adım uzaktaydı. Binanın cephesi pek de gösterişli değildi; ne görkemli bir merdiven girişi ne de kenarları sütunlu heybetli bir giriş kapısı vardı. İçeriye doğrudan giriliyor ve dönen bariyerden geçmeden önce insan kendini, bariyerin hemen yanındaki masasının üstüne fotoğraflar ve kartpostallar koymuş biletçinin yanında buluyor; içinde ziyaretçileri derinden etkileyen bir doğa resminin bulunduğu ön salonun genişliği ve derinliği karşısında şaşırılmamak mümkün değil. Çünkü salonun ortasında sahneye benzer bir yapı vardı, sahnenin zemini çimle kaplanmış gibiydi ve kısmen fona resmedilmiş, kısmen de gerçek ağaç gövdeleri ve yaprakların gölgelediği sık bir orman göze çarpıyordu. Ama onun hemen önünde, çimin içinde, sanki ormanın içinden yeni çıkmış gibi, görkemli bir taç şeklinde dışarıya taşan kürek biçimindeki çatallı boynuzlarıyla ince ve dar bacaklı beyaz bir geyik duruyordu, geyiğin heybetli ve aynı zamanda da dikkatli dikkatli bakan ve hemen kaçacak gibi bir görüntüsü vardı, boynuzlarının altındaki yana doğru gergin kulaklarının açık kısımları öne çevrilmişti, birbirinden uzak, pırıl pırıl parıldayan, sakın ama dikkatli dikkatli bakan gözleriyle içeri girenleri karşılar gibiydi. Salonun tavan ışığı mağrur ve dikkatli bir şekilde doğrudan çimli alanının ve bu parıldayan yaratığın üstüne düşüyordu. İnsan ileri doğru bir adım atınca, yaratığın duvar dekorasyonunun karanlığında yerinden sıçrayıp kaybolacağından korkabilirdi. Ve ben öylece yerimde donup bakakaldığım için, karşıda yalnız başına duran geyiğin yanında, platformun kenarında, ellerini arkasında kenetlemiş, öylece duran Senyor Hurtado'yu bile fark edememiştim. Senyor Hurtado yanıma geldi ve kasa görevlisine giriş ücreti ödememem gerektiğini işaret etti ve bana dostça bir şeyler söyleyerek içeri girmem için bariyeri açtı.

“Bizim beyaz boynuzlu teşrifatçımız karşısında büyülediğinizi gördüm, saygıdeğer marki,” dedi Hurtado. “Kuşkusuz sizi anlıyorum, çok iyi bir parça. Ama onu ben yapmadım, o benim doldurduğum geyik postu değil. Ben bu enstitüye gelmeden önce bir başkası tarafından yapılmış. Saygıdeğer profesör sizi bekliyor. Size eşlik etmeme...”

Ama gerçekte sıçrayıp kaçması mümkün olmayan bu muhteşem hayvanı yakından seyretmek için onun yanına gelmeye çalışmama gülerek izin vermek zorunda kaldı.

“Beyaz benekli ve geniş boynuzlu geyik cinsinden değil,” diye açıklamada bulundu Hurtado, “aksine soylu bir tür olarak bilinen kızıl geyik sınıfına ait, bunların tüyleri zaman zaman beyaz da olabiliyor. Öyle sanıyorum ki bunları bu işin uzmanı olmayan birine anlatmıyorum. Avcısınız sanırım?”

“Sadece fırsat buldukça ava çıkarırım. Sosyal çevremde gerekli olduğu durumlarda. Şu anda aklımdan avcılıkla ilgili hiçbir şey geçemez. Sanırım tüfeğimi ona doğrultamazdım. Oldukça efsanevi bir havası var. Aslına bakarsanız, Senyor Hurtado, geyik geviş getiren bir hayvan, öyle değil mi?”

“Kuşkusuz öyle, saygıdeğer marki. Kuzenleri rengineyiği ve dal boynuzlu kuzey geyiği gibi.”

“Ve de inek gibi. Bakın, onun gerçekten efsanevi bir havası var. Bu açıkça görülüyor. Beyaz rengi ve boynuzları ona ormanın kıralı havası veriyor, ayakları da çok narin. Ama vücut yapısı soyunu ele veriyor, buna söylenecek söz yok. Gövdesine ve kıcına dikkatlice

bakılırsa ve örneğin bunu yaparken atı aklınıza getirirseniz –tapirden geldiği bilindiği halde, at daha sinirli bir hayvandır– , o zaman geyik de insana, başına taç giydirilmiş bir inek gibi gelebilir.”

“Siz eleştirel bir gözlemcisiniz, saygıdeğer marki.”

“Eleştirel mi? Yok canım. Doğanın ve yaşamın özelliklerine ve biçimlerine karşı duyarlıyım, hepsi bu. Böyle şeylere karşı güçlü duygularım var. Bir hayranlık duygusu. Bildiğim kadarıyla geviş getiren hayvanlar dünyanın en tuhaf midesine sahip. Midelerinin içinde çeşitli odacıklar var, hayvanın yediği şeyler bu odaların birinden tekrar ağzına gelir. Hayvanlar yere yatar ve yediklerini keyifle bir kere daha ve iyice çiğnerler. Ormanların kıralı olarak taç giyen bu hayvanın böyle bir aile geleneğini sürdürmesini tuhaf bulduğunuzu söyleyebilirsiniz. Ama ben doğanın düşündüğü her şeye âşığım ve hayvanların geviş getirme alışkanlığına da uyum sağlayabilirim! Sonuçta evrensel sempati diye bir yasa var.”

“Kuşkusuz öyledir,” dedi Hurtado şaşırılmış bir şekilde. Benim yüksek düzeydeki ifade biçimim karşısında biraz utanmıştı – sanki “evrensel sempati”yi ifade etmek için daha düşük düzeyde bir söylem biçimi varmış gibi. Utancından donuk ve hüzünlü gözlerle baktığını görünce, acele ederek ev sahibinin bizi beklediğini söyledim.

“Çok doğru, marki. Sizi burada daha fazla tutarsam, haksızlık etmiş olurum. Sol taraftan lütfen...”

Kuckuck’un bürosu koridorun solundaydı. Bizim geldiğimizi görünce, masasından kalktı ve gözlüğünü, daha önce düşümde gördüğüm yıldız gözlerinden çıkardı. Beni çok içten karşıladı. Eşi ve kızıyla tesadüfen gerçekleşen karşılaşmamızdan ve aldığım randevudan mutluluk duyduğunu söyledi. Birkaç dakika masasının yanında oturduk, Kuckuck bana nerede kaldığımı ve Lizbon’daki ilk izlenimlerimi sordu. Daha sonra, “Müzeyi dolaşalım mı, marki?” dedi.

Öyle yaptık. Girişteki geyiğin önünde şimdi bir grup okul öğrencisi duruyordu; öğretmenlerin geyik hakkında bilgi verdiği on yaşlarında çocuklardı bunlar. Hepsi de büyük bir saygıyla geyiğin ve öğretmenlerinin arasından sağa sola bakıyorlardı. Öğrenciler daha sonra salonu çevreleyen böcek ve kelebek koleksiyonlarının bulunduğu camlı kutucukların önünden geçirildi. Bu sırada biz orada değildik, yan yana sıralanmış farklı büyüklükteki odalara, benim kendimi çok övdüğüm şeyin, yani “yaşamın karakterini anlama yeteneğimin” vücut bulduğu, hatta rahatsız edici bir şekilde ve aşırı derecede vücut bulduğu odalara girdik; bunlar sempatik bakışları üzerine çeken, zaman zaman doğanın kucagından çıkan oluşumların yer aldığı oda ve salonlardı, flu bir denemenin yanında kendi tarzında gelişmesini tamamlamış olanın gözler önüne serildiği oluşumlardı bunlar. Camekânın içine bir parça deniz toprağı konulmuştu, bunun üzerinde ilk organik yaşamın, yani bitkisel yaşamın, kısmen de olsa fütursuzca ve vahşi bir şekilde büyüyerek her tarafa yayıldığı görülüyordu. Ve bunun hemen yanı başında en alt toprak katmanından çıkan midyelerden kesitler göze çarpıyordu – bu yumuşak yaratıkların milyonlarca yıldan beri korunmasına hizmet eden çürümüş kabuklarını doğanın böylesine titiz bir şekilde işlemesine şaşırılmamak mümkün değil.

Giriş ücretlerini ödeyerek içeri giren bazı sıradan ziyaretçilerle karşılaştık, toplumsal konumları özel bir ilgi gerektirmediği için rehberleri yoktu ve bu nedenle objelerin yanında yer alan Portekizce açıklamalarla yetinmek zorundaydılar. Merakla bizim küçük grubumuza

bakıyorlardı ve muhtemelen beni, yönetimin onur konuğu, yabancı bir ülkenin prensi sanıyorlardı. Bunun hoşuma gittiğini inkâr etmiyorum, ayrıca zarafetim ve şıklığımla da bunu hak ediyordum, doğanın korkunç biçimde gerçekleştirdiği fosil oluşumlarının henüz el değmemiş yaratıklarını, yani üstünkörü tanıştığım ilk yengeçleri, kafadan bacaklılar, kol bacaklılar, korkunç derecede yıpranmış süngerler ve iç organları bulunmayan derisişdikenliler arasındaki kontrastı gerçekten de hoş ve etkileyici buluyorum.

Bunları seyrederken zihnimi kurcalayan şey, bütün bu gördüklerimin aslında kendi kendine saygı duyma ve kendi kendine yeterli olma isteğinden yoksun ön denemeler olduğu, yani benim oluşumumla, daha doğrusu insanın oluşumuyla ilgili ön denemeler olduğu düşüncesiydi. Cam bir akvaryum içinde yüzen beş metre uzunluğundaki çıplak derili ve sivri ağızlı deniz memelisi bana takdim edilirken takındığım bu çok nazik davranışın nedeni buydu. Burada görüldüğünden çok daha büyük boyutlara ulaşmış olan bu arkadaş bir sürüngendi ancak balık biçimindeydi ve memeli bir hayvan olan yunus balığına benziyordu. İki tür arasında kalmış bu hayvan bana yandan yandan bakarken, ben Kuckuck'un anlattıklarını dinliyordum ve bakışlarımı kırmızı kadife kordonla çevrelenmiş, gerçek boyuttaki bir dinozorun sergilendiği iç içe geçmiş başka odalara yöneltmişim. Müzelerde ve sergilerde durum hep böyledir: Çok fazla şey sunarlar. Aslında müzeler koleksiyonlarından birkaç ya da tek bir objeyi ayrıntılı bir şekilde sergilemiş olsalardı, o zaman hem beyne hem de göze hitap etmiş olurlardı. Bir objenin önüne gelir gelmez insanın gözü hemen başka bir objeye kayıyor ve bu obje çekiciliğiyle tüm dikkati üstüne çekiyor ve bakışlar bir objeden öteki objeye kayarak devam edip gidiyor. Ve ben bunları ilk ve son kez edindiğim deneyimime dayanarak söylüyorum; zira daha sonraları neredeyse hiçbir zaman böylesine eğitici bir kurumu ziyaret etmedim.

Tabiat ana tarafından bir tarafa atılmış olan bu yaratığın kaybolmuş parçaları aslına uygun olarak yeniden bir araya getirilmek istense bile, müzenin içinde onun boyutlarına uygun bir salon yoktu; bu yaratığın boyu tam kırk metreydi ve eğer ona, açık bir kemerle birbirine bağlı iki salon tahsis edilmiş olsaydı, kol ve bacakları da uygun bir şekilde yerleştirilebilirdi. Biz, onun kıvrılarak yerleştirilmiş devasa kuyruğunun, deri kaplı arka bacaklarının ve karın bölgesinin bir kısmının bulunduğu odadan çıkıp yan odaya girdiğimizde, onun bir ağaç kütüğü şeklinde havaya dikilmiş gövdesinin ön kısmını gördük – yoksa bu gördüğümüz küt taş bir sütun muydu? Evet, bu gariban hayvan bu taş sütunun üstüne yarı dikilmiş gibi oturtulmuştu, ayağını hoş bir şekilde sütunun üstüne dayarken, upuzun boynunun ucundaki küçücük kafasını, derin düşüncelere dalmış gibi, ayağının üstüne eğmişti, tabii kuş beyniyle ne kadar düşünebiliyorsa?

Dinazorun görüntüsünden çok etkilenmişim ve içimden ona şöyle seslendim: “Durumuna üzülme! Doğru, gövdenin aşırı büyüklüğü nedeniyle darmadağın edilip harcandın ama görüyorsun ki biz seni yeniden oluşturduk ve seni anıyoruz.” Ancak beni başka şeyler de cezp ettiği için dikkatimi müzenin bu en ünlü parçası üzerine yoğunlaştıramıyordum: Tavandan aşağı doğru sarkan ve deriden kanatlarını iyice açmış, bir pterozor, onun hemen yanında sürüngenlikten gelen kuyruklu ve kanatları tırnaklı ilk kuş, bunların yakınında yumurtlayan torbalı memeli hayvanlar ve doğanın, sırtlarını ve gövdelerini kalın kemik plakalarla koruma altına aldığı küt suratlı devasa kemerli hayvanlar sergileniyordu. Fakat onların açgözlü yiyicisi olan kılıç dişli kaplanın doğası bunu da

düşünmüş ve bu kemerli hayvanların koruma zırhını kırıp muhtemelen çok lezzetli olan etinden büyük parçalar koparabilmesi için ona güçlü bir çene ve parçalayıcı dişler vermişti. İsteksiz ev sahibi ne kadar büyük ve kalın bir zırh tarafından korunuyorsa, onu yemek için iştahla sırtına atlayan konuğun çenesi ve dişleri de o kadar güçlü yaratılmıştı. Ama Kuckuck'un anlattığına göre, günün birinde iklim ve vejetasyon bu büyük kemerli hayvana öyle bir oyun oynamış ki, hayvancağız bu zararsız beslenme kaynağını yitirmiş ve böylece yok olup gitmiş; fakat bütün bu yaşam mücadelesi sırasında kılıç dişli kaplan güçlü çenesi ve ağzındaki zırh parçalayıcı dişleriyle ortada kalmış ve çok kısa süre içinde sersefil olmuş ve varlığını yitirmiş. Bu kılıç dişli kaplan, kemerli hayvanın hatırına ondan geri kalmamak ve zırhları parçalamaya devam edebilmek için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Öte yandan bu hayvan onun etini çok seven kılıç dişli kaplan olmadan asla o kadar büyük ve kalın zırhlı olamazdı. Eğer doğa, bu hayvanı daha zor kırılabilen bir zırh kubbesiyle kılıç dişli kaplandan korumak istediye, peki bu hayvanın düşmanının çene yapısını ve dişlerini neden bu kadar güçlendiriyordu? Doğa ikisini de idare ediyordu, yani hiçbirine ayrıcalıklı davranmıyordu ve onlarla eğleniyordu ve onları yeteneklerinin en uç noktasına taşıdıktan sonra kaderleriyle baş başa bırakıyordu. Acaba doğa neden böyle yapıyordu? Aslında doğa bunu yaparken hiçbir şey düşünmüyor, insan da hiçbir şey düşünmez ve doğanın bu soğukkanlı davranış biçimine şaşırır ve doğanın yarattığı bu çeşitlilik arasında onur konuğu olarak dolaşırken, etrafında gördüklerine hayranlık duyar; işte burada Herr Hurtado tarafından oluşturulan ve Kuckuck'un müzesinin salonlarını dolduran bu ilginç yaratıkların pek çok modelleri mevcut.

Bana takdim edilen örnekler şunlardı: Uçları yukarı doğru kıvrık dişleriyle nesli tükenmiş tüylü mamut, her ne kadar öyle görünmese de nesli henüz tükenmemiş olan kalın ve sarkık derili bir gergedan. Ağaç dallarının üstüne çömelmiş parlayan kocaman gözleriyle bana bakan prosimiyenler, benim kalbimde her zaman özel bir yeri olan ince ve zayıf primatlar; gözlerini bir tarafa bırakacak olursak bu hayvanların çok narin elleri vardı ve ince yapılı uzun kolları en eski kara hayvanlarının kemik iskeletine sahipti. Ve çay fincanına benzeyen gözleri, göğsünün üstünde tuttuğu ince uzun parmakları ve oldukça geniş ayak tırnakları olan cadı makigiller. Doğa bu suratları insanı güldürmek için yaratmıştı sanki; ama ben onlara baktığımda en küçük bir gülümseme belirtisi bile göstermekten kaçındım. Her ne kadar biraz hortlak biçiminde görünseler ve insana hüzün veren bir şaka gibi gelseler de, sonuçta benim ilk halimi işaret ediyorlardı.

Müzedede sergilenen bütün bu hayvanları nasıl adlandırır, nasıl övebilirdim: Dallara tünemiş beyaz balıkçıl kuşları, suratları asık baykuşları, ince uzun bacaklı flamingolar, akbabalar ve papağanlar, timsahlar, ayı balıkları, amfibiler, semenderler ve siğilli kara kurbağaları, kısacası uçan ve sürünen ne varsa hepsi de müzedede sergileniyordu! Yüzünün komikliği nedeniyle asla unutamayacağım çok sevimli bir tilki yavrusu ve öteki hayvanlar: Tilkiler, vaşaklar, folivoralar ve hepçiller, hatta bir ağaç üzerine oturmuş, sinsin bakan yeşil gözleriyle ve kendisine biçilen rol gereği avına saldırıp kanlı bir şekilde parçalamaya hazır ağzıyla hain hain bakan bir jaguar; bunların hepsinin kafasını okşayıp teselli etmeyi ne kadar çok isterdim, her ne kadar objelere dokunmak yasak olsa da, ara sıra da olsa bunu yaptım. Ama ben kendime biraz olsun özgürlük tanıyamaz mıydım? Arka ayaklarının üzerine dikilmiş, yürümeye hazır bir ayının elini sıkmam ve parmak kemiklerinin üzerine

yatmış şempanzenin omzunu tıptışlamam bana eşlik edenlerin çok hoşlarına gidiyordu.

“Fakat saygıdeğer profesör, insanı göremiyorum!” dedim. “Bana insanı göstereceğinize söz vermiştiniz. Nerede o?”

“Bodrumda,” diye yanıt verdi Kuckuck. “Buradaki her şeyi görüp ayrıntısıyla incelediyse, artık aşağıya inebiliriz, marki.”

Esprili bir şekilde, “Yukarıya demek istiyorsunuz herhalde,” diye müdahale ettim.

Bodrum yapay bir şekilde aydınlatılmıştı. Girdiğimiz her yerde insanı ilk yaşamındaki doğal boyutlarıyla gösteren plastik sahnelerin sergilendiği küçük tiyatrolar camekânların arkasındaki duvarların içine yerleştirilmişti; biz bunların her birinin önünde durarak müze sahibinin yorumlarını dinledik ve bir objenin önünde uzun bir süre geçirmiş olsak da, benim isteğim üzerine bir sonraki objeden bir önceki objeye geri dönmüştük. Böylesine dikkat çekici bir güzellikte yaratılmış olmamın nereden kaynaklandığını merak ettiğim için gelmiş geçmiş bütün atalarımın resimlerine bakarak kendimle ilgili bazı izler peşinde olduğumu sevgili okur hatırlar herhalde. İnsanın ilk başlarda yaşadığı şey, her zaman güçlü bir şekilde kendini tekrarlar ve ben burada dikkatli bir gözle ve küt küt atan kalbimle, camekânın arkasındaki en karanlık noktadan bakışlarını bana odaklamaya çalışan objeyi incelerken, eski uğraşıma geri döndüğümü hissettim. Aman Tanrı'm, oraya çömelmiş, ürkek ürkek bakan şu küçük ve tüylü şeyler de ne öyle? Dünyamızda olduğu gibi daha güçlü ve daha etkili silahlarla donatılmış varlıkların hâkim olduğu dilde konuştukları gibi ağızlarını şapırdatıp gur gur diye sesler çıkararak aralarında nasıl da tartışıyorlar, bir şeyin üstesinden gelmeye mi çalışıyorlar yoksa birbirleriyle anlaşmaya mı çalışıyorlardı? Benim de bildiğim ilk türemede insanın hayvandan ayrılışı tamamlanmış mıydı, yoksa daha tamamlanmamış mıydı? Bana sorulacak olursa, henüz tamamlanmamıştı. Zaten bu tüylü varlıklar yaşadıkları dünyadaki ürkek duruşları ve çaresizlikleriyle bunu gösteriyordu; zira onlar ne boynuzlarla ne fildişleriyle, ne güçlü çenelerle ne kemik zırhlarla ne de parçalayıcı gagalarla donatılmışlardı. Ama benim kanaatime göre, ki ben bundan çok emindim, onlar bu ayrışmanın farkındaydılar ve çömelmiş otururlarken, kendilerinin diğer yaratıklardan daha kibar bir malzemedен yapıldıklarını konuşuyorlardı.

Önümüze oldukça geniş bir mağara açılmıştı, orada bir grup Neandertal insanı yaktıkları ateşi harlandırmaya çalışıyordu, tabii hepsi de enseleri kalın, tıknaz adamlardı; ama gözünüzün önüne bir getirin bakalım, başka biri, örneğin ormanın en büyük kralı gelsin ve ateşi yakıp harlandırmaya çalışsın! Bunun için krallara özgü davranışlardan daha fazlası gerekirdi; krallara özgü bu davranışlara başka şeylerin de eklenmesi gerekirdi. Kabilenin başkanı olan adam özellikle kısa enseli ve hantal görünümlüydü, bıyıklıydı ve yuvarlak bir sırtı vardı, dizlerinden biri yaralıydı ve kanıyordu, cüssesine göre kolları çok uzundu, bir eli avladığı ve şu anda mağarasına götürmeye çalıştığı bir geyiğin boynuzunu tutuyordu. Hepsi de kısa boyunlu, uzun kollu ve biraz miskindiler: Ateşin başındaki adamlar, bakışlarını geçimlerini sağlayan ve vurduğu avı getiren bu adama çevirmiş oğlan çocuğu ve göğsünde bir çocuk emzirerek mağaranın arka tarafından dışarıya çıkan kadın. Ama gel gör ki çocuk, bugünün meme çocuğundan farksızdı, kesinlikle daha modern ve diğer yetişkinlerin o anki durumundan çok daha fazla gelişmişti; ancak eminim ki büyüdükçe aynen onlar gibi olacaktı.

Neandertal adamlarının önünden bir türlü ayrılamıyordum; ama aynı şekilde yüz

binlerce yıl önce çıplak kayalıkların içindeki mağaralarda büzüşüp yalnız başına oturan ve duvarları tuhaf bir çabayla bizon, ceylan ve diğer av hayvanlarının ve avcılarının resimleriyle kaplayan eksantrik adamın önünden de ayrılamıyordum. Bu adamın yoldaşları herhalde avdaydılar ama o, renkli sulardan ve duvarları boyarken kirlenen sol eliyle duvara dayandığı için resimlerin arasında pek çok parmak izi bırakmıştı. Bir süre onu seyrettim ve başka şeyleri incelemeye devam etmemize rağmen tekrar geri dönüp bu çalışkan ve tuhaf adamı seyretmek istiyordum. Kuckuck, “Bak burada bir tanesi daha oturuyor ve zihninde canlandırdığı her şeyi elinden geldiğince taşın üzerine kazımaya çalışıyor,” dedi. Taşın üzerine eğilmiş, hararetli bir şekilde kazıyan adam da çok etkileyiciydi. Ama tiyatro sahnelerinden birinde köpeklerle ve elindeki mızrakla azgın yaban domuzuna karşı koyan cesur ve savunma pozisyonu almış bir adam daha vardı, yaban domuzu da aynı şekilde adama karşı savunma pozisyonu almıştı ama doğanın kanununa göre daha alt konumda olmasına rağmen yine de onunla savaşa hazır. İki köpek, ki bunlar artık günümüzde var olmayan garip bir cinstiler, Profesör Kuckuck’un dediği gibi Neandertaler insanının ehlileştirdiği *canis palustris* cinsi köpeklerdi; işte bu köpekler yaban domuzunun burnuyla karınları yarılmış olarak çimenlerin üstünde yatıyorlardı; ama domuzun üstesinden gelmesi gereken başka köpekler de vardı, onların sahibi olan adam mızrağıyla domuzu hedef almıştı ve bu durumun sonucu kuşkuyla yer vermeyeceği için müzedeki turumuza devam ettik ve domuzu, kendi kaderine terk ettik.

Şimdi de balıkçıların kumsalda kansız bir şekilde ama yine de üstün özelliklerini yansıtan sanatlarını icra ettiklerini gösteren güzel bir deniz manzarasıyla karşılaştık. Kendir ipinden ördükleri ağlarıyla oldukça çok balık yakalamışlardı. Bu manzaranın yanı başındaki tabloda, başka yerlerde görülenlerden çok daha farklı şeyler göze çarpıyordu; burada Neandertaler insanların, yabandomuzu avcısının, ağlarını toplayan balıkçıların ve hatta hararetle işini yapan o tuhaf adamın sergilendiği resimlerden daha önemli şeyler göze çarpıyordu: Sıra sıra taş sütunlar dikilmişti, bunların pek çoğu plansız programsız yapılmışlardı ve haddinden fazla uzundular, sanki sütunlardan bir salon yapılmıştı ve gökyüzü bu salonun tavanını oluşturuyordu. Ve dışarıda, düz arazinin ufuk çizgisinden kırmızı bir alev topu gibi güneş doğuyordu. Çatısı olmayan salonda ise güçlü kuvvetli bir adam duruyor, kollarını havaya kaldırmış, doğmakta olan güneşe bir çiçek buketi sunuyordu. Hiç böyle bir şey görülmüş müdür? Adam ne yaşlı ne de küçüktü, en uygun yaşta, özellikle böyle dinç ve güçlü olması davranışına özel bir zarafet veriyordu. O ve onunla birlikte yaşayanlar ve kişisel nedenlerden dolayı onu bu görev için uygun görenler inşaat işini ve çatı yapmayı daha henüz bilmiyorlardı, sadece taşları üst üste koyarak sütunlar yapıyor, kendilerine, tıpkı bu güçlü kuvvetli adamın yaptığı gibi, herhangi bir icraatta bulunacakları mekânlar yaratıyorlardı. Bu kaba saba sütunlar onların öğünmelerini gerektirecek bir neden oluşturmuyordu. Sütunlara kıyasla, yapılmış tilki ve porsuk yuvaları ve hatta mükemmel bir şekilde örülmüş kuş yuvası çok daha sanatsal ve esprili bir görüntüye sahipti. Kuşkusuz bunlar da amaca yönelik olarak yapılmıştı, hayvanlar içine girip korunmak ve kuluçkaya yatmak dışında başka bir şey düşünemiyorlardı. Sütunlu mekânın durumu biraz farklıydı: Buranın korunmak ve kuluçkaya yatmakla bir ilgisi yoktu, burası ilkel gereksinimlerden uzaklaşıp kendilerini daha asil gereksinimler için yücelten insanların düşünce anlayışına uygun olarak yapılmıştı; gerçekten de birinin çıkıp gelerek her gün

yeniden doğan güneşe çiçek sunmayı kendine görev edindiğini bir düşünün!

Gönül verdiğim tüm bu kışkırtıcı objeleri içimde yaşayıp ayrıntısıyla incelemekten kafam kaynadı ve hafiften ateşim çıkar gibi oldu. Profesörün, “Artık her şeyi gördük, tekrar yukarı, hanımların bizi kahvaltıya beklediği Rua João de Castilho’ya çıkabiliriz,” dediğini duyuyordum.

“Böylesine ayrıntılı bir müze ziyaretinden sonra insanın bunu unutmaması çok doğal,” diye yanıt verdim ona ama ben bunu kesinlikle unutmamıştım ve müzedeki gezintiyi anne ve kızını yeniden görebilme adına daha çok bir ön hazırlık gibi düşünmüştüm; tıpkı trenin yemek salonunda Kuckuck’la yaptığımız sohbetin bu müze ziyaretinin bir ön hazırlığı olması gibi.

Küçük bir kapanış konuşması yaparak, “Saygıdeğer profesör,” dedim. “Gerçi bu genç yaşımda bugüne kadar çok fazla müze gezmedim ancak sizin müzenizin gezdiklerimin içinde en etkileyici olduğu tartışma götürmez. Bu şehir ve bu ülke böylesine mükemmel bir eser yarattığınız için size teşekkür borçludur ve bana yaptığınız rehberlik hizmeti için ben de size teşekkür borçluyum. Herr Hurtado, size de en içten teşekkürlerimi sunuyorum. O devasa dinozoru ve eti çok lezzetli o dev zırhlı hayvanı aslına uygun olarak yeniden yaratmanız doğrusu müthiş bir şey! Buradan ayrılmak bana ne kadar zor gelse de, Senyora Kuckuck ve Matmazel Zouzou’yu kesinlikle bekletmememiz lazım.” Anne ve kızı – bu ikiliyle ilgili çok heyecan verici şeyler söz konusu olacak. Kuşkusuz iki kız kardeşin büyüleyici bir tarafı vardır; fakat anne ve kızı söz konusu olunca –her ne kadar kulağa biraz ateşli gelse de– üstünde yaşadığımız gezegende insanı en çok büyüleyen ikili olduklarını rahatlıkla söyleyebilirim.

Sekizinci bölüm

Ve ben böylece, tren yolculuğumuz sırasındaki konuşmalarıyla iç dünyamı derinden sarsan bu adamın evine konuk olmuştum; şehir merkezinden yukarıya doğru bakmaya doyamadığım tepelerdeki semtlerin birinde bulunan bu evin tesadüfen tanıştığım hanım sakinleri, yani anne ve kızı şimdi benim için daha da cazip hale gelmişti. Herr Hurtado'nun söz ettiği teleferik bizi hızlı ve rahat bir şekilde evin bulunduğu yere çıkardı, sonradan anlaşıldığı üzere, teleferiğin son durağı, Rua João de Castilho'nun çok yakınındaydı; öyle ki birkaç adım sonra buradaki beyaz evlerden biri olan Kuckuck'ların evine ulaştık. Evin önünde küçük bir çim alan vardı ve çim alanının ortasında da bir çiçek tarhı yer alıyordu. Evin içerisi mütevazı bir bilimadamının yaşam biçimine uygun döşenmişti, boyutları ve döşeniş biçimi benim şehirde kaldığım otelin görkemiyle tam bir tezat oluşturuyordu ama ben tevazu gösterip evin konumu ve odaların rahatlığı hakkında övgü dolu sözler söylemek zorunda hissettim kendimi.

Kapıldığım bu duygu kendisini zorla kabul ettiren başka bir tezatla ürkek bir davranış biçimine dönüşmüştü: Evin hanımı Senyora Kuckuck da Cruz bizi, özellikle de beni, orta sınıfa özgü son derece küçük bir salonda öyle büyük bir saygıyla karşıladı ki, kendimi görkemli bir sarayın kabul salonunda karşılanıyormuş gibi hissettim. Bu hanımın önceki gün üzerimde bıraktığı etki, yeniden karşılaşmamız sırasında daha da arttı. Madam Kuckuck dünkünden daha farklı bir kıyafetle karşıma çıkmaya özen göstermişti: Üzerinde hareli ince kumaştan dikilmiş, belini sıkı sıkı saran, eteği kat kat beyaz bir elbise vardı, elbisenin kolları dar ve kırmalıydı ve göğsünün altında siyah kadife bir şerit yer alıyordu. Ucu madalyonlu altın fildişi takı, renkli boynunu süslüyordu, boynunun ten rengi, kulaklarında sallanan kara kehribar küpelerin arasındaki ciddi ifadeli büyük yüzünün renginden bir iki ton daha koyuydu ve bembeyaz elbisesine kontrast oluşturuyordu. Şapka takmadığı için alnına lüle lüle dökülen dolgun ve siyah saçlarının arasında birkaç beyaz tel saç göze çarpıyordu. Vücudu kusursuzdu ve formunu hâlâ koruyordu; dik tuttuğu başıyla ve gururlu bakışlarından neredeyse yorgun düşmüş gözleriyle insanın yüzüne nasıl da tepeden bakıyordu! Bu kadının beni biraz ürküttüğünü ama sergilediği özellikleriyle de son derecede büyülediğini yadsıyamam. Prenseslere özgü haşmetli ve mağrur duruşuyla bir bilimadamının karısı olmayı hak etmiyordu. Duruşunda biraz safkanlılık ve kendini üstün ırktan görme hali vardı, bu da ona dürtüsel bir hava veriyor ve onu çok çekici kılıyordu.

Aslında ben yaşım ve ilgi alanım nedeniyle bana Senyora Maria Pia'dan daha yakın olan kızı Zouzou'yla karşılaşmayı umuyordum. Bu arada pelüş örtülü salon masanın üstündeki Porto şarabı karafasının etrafındaki kadehlere şarap dolduran profesörden, kızının önadını telaffuz ettiğini duydum. Aperitiflerimizi henüz yudumlamaya başlamıştık ki, fazla beklemeye gerek kalmadan Zouzou içeri girdi, önce annesini, sonra arkadaşça Herr Hurtado'yu ve en sonunda da beni selamladı; herhalde bilinçli olarak böyle yapmıştı, benim kendimi bir şey sanıp havalara girmemi istememişti herhalde. Matmazel Zouzou Cunha, Costa ve Lopes isimli arkadaşlarıyla tenis oynamaktan geliyordu. Arkadaşlarından biri ya da diğerinin tenis oynama yeteneğiyle ilgili övücü ve yerici şeyler söyledi, anlaşılan kendisini usta oyuncu olarak görüyordu. Kafasını geriye doğru atarak benim de tenis oynayıp oynamadığımı sordu. Ve ben bir zamanlar Frankfurt'tayken, fırsat buldukça tenis kortlarının

kenarına dikilip demir tellerin arkasından tenis oynayan şık giyimli gençleri izlemiş olduğum için –aslına bakılırsa dikkatlice ve içselleştirerek izlemiştim– vaktiyle Monrefuge Şatosu'nun kortunda tenis oynadığımı ve hiç de kötü bir partner olmadığımı ama o zamandan beri oldukça antrenmansız kaldığımı söyledim.

Zouzou omuzlarını silkti. Kulaklarının üstüne dökülen lüle lüle saçlarını, yukarıya doğru kalkık üstdudağını, dişlerinin minesini, insanı büyüleyen çekici çenesini ve boyun çizgisini, düzgün kaşlarının altındaki siyah gözlerinin haşın haşın bakışlarını yeniden seyretmek ne kadar da keyif vericiydi! Sevimli kollarını nerdeyse tamamen açıkta bırakan kısa kollu ve deri kemerli sade beyaz keten bir elbise vardı üzerinde. Hele bir de kollarını kırıp iki eliyle saç süsü olarak taktığı altından bir yılanlıkla zıp zıp zıplaması yok mu, bu, kollarının büyüleyiciliğini daha da artıyordu. Senyora Maria Pia'nın yüksek asalet mensubu soylu hanımları anımsatan görüntüsü kuşkusuz beni derinden sarsacak kadar etkilemişti ama benim kalbim daha çok onun büyüleyici kızı için çarpıyordu. Matmazel Zouzou'nun seyahate çıkmış olan Loulou Venosta olduğu ya da o olması gerektiği düşüncesi, zihnime iyice kazınmıştı; oysa ben olayların böyle gelişmesi durumunda çok büyük zorluklarla karşılaşacağımın bilincindeydim. Karşılaşacağım zor durumları göz önünde bulunduracak olursam, bu dudaklara ve (ilk kemik yapısıyla) nefis kollardan birine konduracağım bir öpücük için gemimin buradan ayrılmasına kadar kalan altı yedi gün bana nasıl yetecekti? Zouzou'yla olan ilişkiye zaman ayırıp gelişmesini sağlamak için bu kısa süreyi hemen uzatmam, seyahat programımı değiştirmem ve gemi yolculuğumu ertelemem gerektiği düşüncesi geldi aklıma.

Kafamdan hangi çılgınca düşünceler geçmiyordu ki! Evde kalmış olan öteki Ben'in evlenme arzusu düşüncelerimi allak bullak ediyordu. Bana öyle geliyordu ki, Lüksemburg'daki ailemin kafamı dağıtmak için çıkmaya zorladığı dünya seyahatinden vazgeçip, onları kandırmak pahasına, Profesör Kuckuck'un güzel ve sevimli kızıyla evlenmeli ve onun kocası olarak Lizbon'da kalmalıydım. Bana acı da gelse, şunu çok iyi biliyordum ki, pamuk ipliğine bağlı olan varlığım, yani bu çift kişilikli nazik durumum böylesi bir gerçeğin üstesinden gelmemi imkânsız kılıyordu. Dediğim gibi, bu durum bana acı veriyordu. Ama öte yandan da kişiliğimin zarafetine uygun düşen, toplumsal konumu yüksek yeni dostlarla karşılaştığım için ne kadar da mutluydum!

Bu arada evin konumuna uygun olarak yapılmış ceviz ağacı oymalı, çok büyük ve ağır büfenin bulunduğu yemek odasına geçildi. Profesör masanın başındaki yerini alırken, ben de Zouzou ve Herr Hurtado'nun karşısına, evin hanımının yanına oturdum. Zouzou ve Herr Hurtado'nun yan yana oturmaları, Zouzou'yla gizli evlilik hayalleri beslediğim için, onların birbirlerine karşı davranışlarını belli bir rahatsızlıkla izlememe neden olmuştu. Bu uzun saçlı adam ve bu güzel kızın birbirleri için düşünülmüş oldukları belliydi ve bu durum beni üzeceğe benziyordu. Ama aralarındaki ilişki öylesine rahat ve doğaldı ki, duyduğum kaygının yersiz olduğunu hemen anladım. Kıvırcık saçlı yaşlıca bir hizmetçi, çok lezzetli olduğu anlaşılan yemeği servise başlamıştı. Yemekte enfes yerel sardalyeli ordövr, kuzu kızartması ve tatlı olarak da kremalı beze, meyve ve peynirli kurabiye vardı. Bunların yanı sıra hanımların suyla karıştırdıkları sıcak kırmızı şarap da sunuldu ancak profesör bundan hiç içmedi. Profesör kendi evinde sunulan hiçbir şeyin, Savoy Palace'ta sunulan yemeklerle yarışamayacağını söylemek zorunda hissetti kendisini. Ben ona yanıt vermeden, Zouzou

hemen lafa karıştı ve bugünkü öğle yemeğini benim gönüllü olarak seçtiğimi ve hiçbir şekilde özel zahmetlere girilmesini beklememem gerektiğini söyledi. Ama yine de bazı zahmetlere girildiği belliydi; ancak ben bunun üzerinde pek durmadım ve kaldığım Avenida Otel'i'nin mutfağına özlem duymak için herhangi bir nedenim olmadığını ve böylesine farklı, insanı her bakımdan etkileyen bir aile ortamında yemek yemekten çok mutlu olduğumu, bu fırsatı kime borçlu olduğumu her zaman hatırlayacağımı söyledim; bunu söylerken, Senyora'nın elini öptüm ama bakışlarım Zouzou'daydı.

Zouzou yukarıya kalkık kaşları, yarı açık dudakları ve gerilmiş burun delikleriyle bakışlarıma sert bir karşılık verdi. Sevinerek fark ettim ki, onun rahat hali tamamen Don Miguel'le olan ilişkisiyle ilgiliydi, benimle olan ilişkisinde kesinlikle böyle bir şey söz konusu değildi. Saklamaya gerek duymadan benim her hareketimi izliyordu, söylediklerime kulak kesiliyordu, söylediğim her şeye önce hemen tepki gösteriyor ve yüzünde hiçbir gülümseme belirtisi olmuyordu; aksine hep yaptığı gibi, kısa kısa ve küçümsercesine burnundan soluyordu. Kısacası benim varlığım onda iğneleyici, gergin ve kavgacı bir tepkiye neden oluyordu. Her ne kadar düşmanca da olsa, onun benimle bu şekilde ilgilenmesini umursamaz bulmaktan çok umut verici bulduğuma kim ne diyebilir ki?

Profesör ve benim arada sırada Almanca cümleler de kullandığımız sohbet, Fransızca yapılıyordu ve hâlâ benim müze ziyaretim ve kendisine borçlu olduğumu söylediğim evrensel sempatiye götüren düşüncelerle ilgiliydi yapılması düşünülen botanik bahçe ziyaretinden de söz edildikten sonra, sohbetin konusu kentin civarında bulunan ve kesinlikle kaçırmamam gerektiği söylenen mimari yapılara kaydı. Ben de bunları çok merak ettiğimi ve saygıdeğer seyahat arkadaşımın tavsiyesine uyarak Lizbon'u öyle üstünkörü dolaşmayıp bu kentin kültür hazinelerini etraflıca incelemek için kendime yeterince zaman ayıracağımı söyledim. Ancak bütün korkum zamanla ilgiliydi çünkü seyahat planım bana çok az zaman tanıyordu. Bu sorunu mutlaka halletmem gerekiyordu, buradaki kalış süremi ne kadar uzatabilirim sorusuna daha çok kafa yormaya başladım.

Sanki ben orada değilmişim gibi benim hakkımda üçüncü şahıs adıyla konuşan ve bundan çok hoşlandığı belli olan Zouzou, iğneleyici bir şekilde, kenti ayrıntılı bir şekilde gezmeye zorlamakla mösyö markiye haksızlık edilmiş olur, dedi. Bu, benim çiçekten çiçeğe konarak birazcık bal tadan bir kelebeğe benzeyen alışkanlıklarımı görmezden gelmek demekmiş. Ben de onun konuşma üslubunu taklit ederek matmazelin tahmini her ne kadar yanlış da olsa, kişiliğimle ilgili düşünceleri gerçekten çok hoş, bunu şiirsel betimlemelerle anlatması daha da hoş dedim. Zouzou bunun üzerine daha da iğneleyici konuşarak kişiliğinizden yansıyan parıltı bu kadar çok olunca, şiirsel konuşmamak ne mümkün, dedi. Daha önce de ifade ettiği gibi, her şeyi olduğu gibi aktarmanın doğru olduğu ve "Susmanın sağlıklı olmadığı" düşüncesinin yanı sıra, ağzından çıkan tüm sözler öfke doluydu. Anne, asi ruhlu kızını başını sallayarak uyarırken, her iki bey de gülüyordu. Bana gelince; kadehimi Zouzou'ya kaldırıp saygılarımı sundum ve o da sinirinden şaşırıp kendi kadehini kaldırmak istedi; ancak yüzü kızarılarak kadehten elini geri çekti ve her zaman yaptığı gibi yine kendini beğenmiş bir edayla burnundan soluyarak şaşkınlığını gizlemeye çalıştı.

Sohbet, benim seyahat planlarımdan dolayı Lizbon' da kalış süremi kısaltmak isteğim üzerine yoğunlaşmıştı, özellikle de annem ve babamın Trouville'de tanışmış oldukları Arjantinli Estanciero ailesi ve onların konukseverlikleri üzerineydi. Ben de evde kalanın

banaya verdiği talimatlar doğrultusunda onları aydınlattım. Bu insanların adı aslında Meyer'di ama aynı zamanda da Novaro'ydu; çünkü bu isim onların çocuklarının adıydı, Frau Meyer'in ilk evliliğinden olan kızı ve oğlunun ismiydi. Frau Meyer Venezuela'da doğmuş ve çok genç yaşlarda devlette görev yapan ancak 1890 Devrimi'nde öldürülen bir Arjantinliyle evlenmiş, diye anlatmaya devam ettim. Bir yıl yas tuttuktan sonra zengin bir adam olan Konsül Meyer'le evlenerek Novaro'dan olan çocuklarıyla birlikte onun Buenos Aires'teki evine, ailenin sürekli yaşadığı, şehirden oldukça uzakta, dağların arasında bulunan El Retiro malikânesine taşınmıştı. Frau Meyer'in oldukça yüksek olan dul maaşı ikinci evliliğinden sonra çocuklarına kalmış ve böylece çocuklar, sadece bu varlıklı Meyer'in gelecekteki mirasçuları olmakla kalmayıp kendileri de daha şimdiden hayli zengin olmuşlardı. Çocuklar 17 ve 18 yaşlarında olmalıydılar.

Zouzou, "Senyora Meyer çok güzel bir kadın olmalı, öyle değil mi?" diye sordu.

"Bunu bilmiyorum, matmazel. Çok kısa bir süre sonra bir eş adayı bulduğuna göre çirkin olmadığını sanıyorum."

"Aynı şeyi çocuklar için de, yani her iki Novaro için de düşünmek doğru olur. Çocukların önadlarını biliyor musunuz?"

"Ailemin onların isimlerini söylediğini hatırlamıyorum."

"Ama iddia ederim ki siz onların adını öğrenmek için can atıyorsunuzdur."

"Neden?"

"Bilmem, siz bu karıkocadan öyle büyük bir ilgiyle söz ettiniz ki."

Şaşırmış gibi yaparak, "Bunun farkında değilim," dedim. "Onlarla ilgili olarak zihnimde herhangi bir şey canlandıramıyorum ancak güzel iki kardeşin görüntüsü beni her zaman büyülemiştir."

"Sizin karşınıza tek çocuk olarak çıktığım için üzgünüm."

Önünde saygıyla eğilerek, "Birincisi, tek başına olmanın da kendince etkileyici yanları vardır," diye karşılık verdim.

"Peki ikincisi?"

"İkincisi mi? Boş bulunup hiç düşünmeden 'birincisi' dedim, 'ikincisi' diyebileceğim bir şey yok aklımda. Kardeşlerin kombinasyonları dışında, ikinci olarak daha hoş kombinasyonlar olduğu da söylenebilir."

"*Patatípatatá!*"¹⁴⁹

Annesi, "Böyle söylenmez, Zouzou," diyerek kızının konuşmasına müdahale etti.

"Marki senin ahlak anlayışından kuşku duyar sonra ."

Matmazel Zouzou'yla ilgili düşüncelerimin kendisine duyduğum saygının dışına öyle kolay kolay çıkamayacağını teyit ettim. Kahvaltı masasından kalkıldı ve kahve içmek için tekrar salona geçildi. Profesör botanik bahçesine yapacağımız gezintiye katılamayacağını, bürosuna dönmek zorunda olduğunu söyledi. Bizimle yalnızca kent merkezine kadar gelip Avenida da Liberdade'de caddesinde vedalaştı, vedalaşırken çok nazik bir şekilde, müzesine gösterdiğim ilgiden dolayı minnet duyduğunu, benim kendisi ve ailesi için çok hoş ve değerli bir konuk olduğumu ve Lizbon'da kaldığım sürece her zaman değerli bir konuk olacağımı söyledi. Eğer canım ister ve zamanım olur da yeniden tenis oynamaya başlamayı düşünürsem, kızının beni kulübüne götürmesinden mutluluk duyacağını da ekledi.

Zouzou da coşkuyla bunu yapmak istediğini söyledi.

Profesör benim elimi sıkarken, bir taraftan da başını kızına doğru sallayıp gülümseyerek hoşgörölü davrandığını gösterirken, aynı davranışı kızından da beklediğini ima etti.

Birbirimizden ayrıldığımız noktadan gitmek istediğimiz o ünlü bahçelere, yukarıdaki sevimli tepelere çıkarak rahat bir şekilde ulaşmak mümkündü; bahçeler göllerin ve göletlerin etrafına, yukarıya doğru uzanan kayalıkların arasındaki mağaralara ve seyrek ağaçlı bayırlara yayılmıştı. Sürekli değişen bir düzen içerisinde yürüyorduk: Zouzou önden yürürken, Don Miguel ve ben, Senyora Kuckuck'un yanında, onunla birlikte yürüyorduk. Ben kendimi bazen sert bakışlı, gururlu hanımın yanında buluyor ve Herr Hurtado ile Zouzou'nun önümüzden yürüdüklerini görüyordum. Ama bazen de etrafımızdaki bitki örtüsü ve doğa mucizesi hakkında bilgi vermek için sık sık yanıma gelen dermoplastikçiyle birlikte, kızıyla bir çift oluşturan Senyora Kuckuck'un ya önünden ya da arkasında yürüyorduk. İtiraf etmeliyim ki, bu benim en çok hoşuma giden yürüme biçimiydi, bunun nedeni "hayvan doldurucu" ve onun yaptığı açıklamalar değildi, aksine benim gizlemeye çalıştığım o "ikinci" şık yerini bulmuş oluyordu ve ben önümde yürüyen anne ve kızın ne kadar hoş bir kombinasyon oluşturduğunu görüyordum.

Doğa her ne kadar muhteşem ve görölmeye değer olsa ve bizden çok az dikkat istese de, insani bir şeyle karşılaştığımızda ilgimizi ona yönelttiğimiz ve bütünüyle onun üstüne yoğunlaştığımız gerçeğini dile getirmenin şimdi tam sırası. Doğa tüm isteklerine rağmen duyularımızın arka planını oluşturan kulisin, yani salt bir dekorasyonun oynadığı rolün üzerine çıkamaz; ama tabii ki doğa kendi başına her türlü övgüye değer. Tahminen elli metre boyundaki devasa kozalaklı ağaçlar insanın başını döndürüyordu, botanik bahçesinde her türlü fan ve tüylü palmiyelerin yanı sıra, vahşi ormanları andıran birbirine karışmış yoğun bitki örtüsüyle dünyanın her yerinden örnekler sunuluyordu. İçinde gelin ve mandarin ördeklerinin yüzdüğü süs havuzlarının kenarlarını, bambu ve papirüs gibi egzotik kamış türleri süslüyordu. İnsanı kendine en çok hayran bırakan ağaç ise koyu yeşil yoğun yaprakların oluşturduğu tepesiyle ve dışarı fıskıran beyaz çan çiçekleriyle avize ağacıydı. Ayrıca pek çok yerde ilk dönemlere ait eğreltiotu ağaçları, her tarafa yayılmış çalılıklar ve yelpaze biçimindeki kocaman yapraklarının birer taç oluşturduğu ince gövdeli ağaçlar vardı, Herr Hurtado'nun bize anlattığına göre, bu devasa yapraklar, üzerlerinde spor kapsüllüleri taşıyorlarmış. Yine Herr Hurtado'dan öğrendiğimize göre bu ağaçlar dünyanın çok az yerinde bulunuyormuş. Aslında hiç çiçek açmayan ve tohumu olmayan bu eğreltiotu ağaçlarının ilkel insanların inancına göre gizli güçleri varmış ve bu özellikleriyle de aşk büyüsüne çok iyi gelirlermiş, diye ekledi Herr Hurtado.

"Vay ahlaksızlar!" dedi Zouzou.

"Ne demek istiyorsunuz, matmazel?" diye sordum. "Bu 'aşk büyüsü' sözcüğünün herhangi bir art niyet olmadan böylesine bilimsel ve nesnel bir şekilde dillendirilmesi karşısında neden bu kadar duygusal bir geri bildirimde bulunduğunuza çok şaşırdım. Bu sözcüğün hangi kısmına itirazınız var?" diye sordum: "Aşka mı, yoksa büyüye mi?"

Zouzou soruma yanıt vermedi, aksine tehditkâr bir şekilde başını sallayarak öfkeli öfkeli yüzüme baktı.

Öyle bir durum oluştu ki, hayvan tasarımcısı ve soyuyla gurur duyan annenin arkasından yine yan yana yürüyorduk.

Aslında aşkın kendisinin başlı başına bir büyü olduğunu söyledim. İlk insanların, yani

hâlâ mevcut olan bu eğreltiotu dönemi insanların aşka büyü kattıklarına şaşkırmamak gerekir çünkü dünyada her zaman her şey aynı anda ve yan yana bulunmaktadır.

Zouzou, “Bu çok ahlaksızca bir konu,” diyerek beni tersledi.

“Aşk mı? Ne kadar katısiniz! Güzel olan sevilir. Çiçek nasıl yüzünü güneşe çeviriyorsa, akıl ve ruh da yüzünü aynı şekilde güneşe çevirir. Biraz önce kullandığınız o tek heceli nidanızla güzelliği kastetmediniz herhalde.”

“Güzel olanın konuyu güzelliğe getirmesini hiç şık bulmuyorum.”

Zouzou’nun düşüncesini böyle açık yüreklilikle söylemesi karşısında ona şu yanıtı verdim:

“Siz gerçekten de çok kincisiniz, matmazel. Güzel görünmek sizce hayranlık duyulmaktan mahrum bırakılmayla mı cezalandırılmalı? Daha çok çirkin olanı cezalandırmak gerekmez mi? Ben güzelliği her zaman doğal bir şey olarak kabul ettim. Dünyaya doğuştan duyduğum saygıdan dolayı beni görenleri hayal kırıklığına uğratmamak için çok çaba gösterdim. İşte hepsi bu kadar. Ben bunu bir çeşit öz düzence olarak adlandırmak istiyorum. İnsan bir sırça köşkte oturuyorsa çevresine taş atmamalıdır. Sevgili Zouzou, kulaklarınızın önüne doğru dökülen güzel buklelemlerinizle ne kadar da büyüleyici görünüyorsunuz. Ben bu buklelemlere bakmaya doyamıyorum, hatta onların resmini bile çizdim.”

Bu gerçekten de doğrudu. Bu sabah güzel salonumun yemek köşesinde kahvaltı ettikten sonra, sigara içerken Loulou’nun Zaza’yla ilgili çıplak çizimlerini, Zouzou’nun kulaklarına dökülen buklelemlerle donatmıştım.

Dişlerinin arasından çıkardığı kısık bir sesle, “Ne! Benim resmimi çizmeye nasıl cüret edebilirsiniz?” dedi Zouzou.

“Evet, evet, sizin izninizle ya da sizin izniniz olmadan. Güzellik kalbin özgür mülküdür, insanın içine akıttığı duygu ne engellenebilir ne de onun resme dönüştürülmesi yasaklanabilir.”

“Bu çizimi görmek istiyorum.”

“Bunun yapabilir miyim bilemiyorum, demek istiyorum ki, sizin onayınızı alacak bir şey yaptım mı bilemiyorum.”

“Hiç fark etmez: Bu çizimi bana vermenizi istiyorum.”

“Çizimler birkaç tane. Acaba onları size verebilir miyim, vereceksem nerede ve ne zaman, diye düşünmem lazım.”

“Ne zaman ve nerede sorusunun yanıtı bulunur. Acaba sorusu kesinlikle söz konusu olamaz. Sizin benden habersiz yaptığınız şey, bizzat bana ait bir şey, sizin ‘temel hak’ dediğiniz şey tam bir terbiyesizliktir.”

“Ben kesinlikle böyle düşünmemiştim. Yetişme tarzımla ilgili olarak kuşkuya düşmenize neden olduysam buna çok üzülürüm. Güzellik kalbin temel hakkıdır demekle belki de kendimi iyi ifade edemedim. Güzellik bizim güçlü duygularımızın karşısında savunmasız kalır. Güzelliğin duygularla hiçbir ilgisi olmayabilir ve ilgilenmek gibi bir zorunluluğu olmayabilir de ancak duygulara karşı çıkacak güce de sahip değildir.”

“Konuyu değiştirmeyi bir türlü beceremiyorsunuz, değil mi?”

“Konuyu mu? Tabii, memnuniyetle! Pek severek olmasa da, yine de kolayca değiştirebilirim. Yani örneğin –” diyerek daha sesli bir şekilde ve karikatürize edilmiş sohbet

tonuyla konuşmaya devam ettim: “Şunu sorabilir miyim, siz ve saygıdeğer aileniz Lüksemburg Elçisi Herr Hüon ve Frau von Hüon’la tanışıyor muydunuz acaba?”

“Hayır, bize ne Lüksemburg’dan.”

“Evet, haklısınız. Benim onlara bir saygı ziyaretinde bulunmam gerekiyordu da. Bunu yerine getirerek ailemin düşüncesi doğrultusunda hareket etmiş oldum. Şimdi ise onlardan gelecek akşam yemeği daveti beklentisi içindeyim.”

“İyi eğlenceler!”

“Tabii bu davet beklentimin arkasında başka bir art düşüncem olduğunu da yadsıyamam. Majesteleri Herr von Hüon tarafından kral hazretlerine takdim edilmek istiyorum.”

“Demek öyle, ayrıca saray adamısınız da, öyle mi?”

“Siz böyle adlandırmak istiyorsanız – ben uzun bir süre burjuva cumhuriyetinde yaşadım. Seyahatim sırasında krallıkla yönetilen bir ülkeye uğrayacağım söz konusu olduğunda, kralın huzuruna çıkmayı gizlice kafama koymuştum. Siz bunu çocukça bulabilirsiniz ancak bu benim beklentilerime cevap veriyor ve bir kralın huzurunda nasıl eğilmek gerekiyorsa, ben de orada, onun önünde öyle eğilmek ve konuşma sırasında hitap biçimi olan majestelerini sıkça kullanmak istiyorum. Örneğin: ‘Sire, gösterdikleri teveccüh için majestelerinden naçizane teşekkürlerimi kabul buyurmalarını rica ediyorum,’ ve bunun gibi şeyler. Papanın huzuruna çıkmayı daha da çok istiyorum ve bunu bir gün mutlaka gerçekleştireceğim. Onun önünde diz çöküp, ‘*Votre Sainteté*,’¹⁵⁰ demek herhalde müthiş bir keyif verirdi.”

“Marki, siz kendinizi dine vakfetme gereksiniminden söz ediyorsunuz –”

“Hayır, dine değil, güzel biçime.”

“*Patatípatatá!* Aslında ilişkilerinizle, elçiliğin davetiyle ve her yere girebilecek durumda olduğunuzu ve insanlığın en yüksek mertebesinde dolaştığınızı söylemekle beni etkilemek istiyorsunuz.”

“Biliyorsunuz, anneniz hanımefendi sizin bana *patatípatatá* demenizi yasakladı. Ve ayrıca da...”

Zouzou, “*Maman!*”¹⁵¹ diye öyle yüksek sesle bağırdı ki, Senyora Maria Pia geriye dönüp ona bakmak zorunda kaldı. “Markiye tekrar ‘*Patatípatatá,*’ dediğimi bildirmek zorundayım.”

“Genç konuğumuzla kavga edeceksen onunla birlikte yürümeye devam etmemelisin” dedi İber soylusu hanım kulağa hoş gelen o büyülü alto sesiyle. “Buraya gel ve Don Miguel’in yanında yürü. Markiyle de ben ilgileneyeğim.”

“Yapılan bu değişiklikten sonra, “Madam sizi temin ederim ki aramızda sürtüşmeye benzer herhangi bir şey geçmedi,” dedim. “Matmazel Zouzou’nun her şeyi böyle dosdoğru söylemesi kimin hoşuna gitmez ki!”

Kulaklarında karakehribar küpeleri sallanan bu soylu Güneyli kadın, “Sevgili marki, bu çocuğun uzun süre size eşlik etmesini istemekle sizi fazla zorladık herhalde,” diye yanıt verdi. “Gençlik gençlerden pek hoşlanmıyor. Olgunlarla bir arada olmayı daha çok tercih ediyor, tercih etmese bile onları daha katlanılabilir buluyor.”

Resmiyete biraz sıcaklık katmaya çalışarak, “Olgunlarla bir arada bulunmak gençlik için kesinlikle daha onurlandırıcıdır,” diye devam ettim.

Senyora, “Öyleyse biz de şimdi birlikte yaptığımız yürüyüşü burada bitiriyoruz,” diye devam etti. “Birlikte yürüyüşümüz hoşunuza gitti mi?”

“Evet, çok hoşuma gitti. İnanılmaz bir zevk aldım. Benim için kesin olan şu ki, yolculuğum sırasında mutlu bir rastlantı sonucu saygıdeğer eşiniz Senyor’la karşılaşmış sohbet etme fırsatı bulmuş olmasaydım, Lizbon’un, insanları ve nesnelereyle üzerimde bıraktığı izlenimlerden, daha iyi ifade etmem gerekirse, insanlar ve nesnelere sunduğu izlenimlerden aldığım haz, şimdi aldığım hazzın ne yarısı kadar yoğun olurdu ne de yarısı kadar içten olurdu ve ben bunlara bu kadar duyarlılık gösteremezdim. Trende yaptığımız sohbete gelince; onu hayranlıkla dinleme rolü bana düşmüştü, bunu şöyle ifade etsem belki de daha iyi olur: Profesör Kuckuck’un anlattıklarından dolayı içimde paleontolojik bir çözülme, yani bir ön hazırlık olmasaydı, bütün bu izlenimleri bu kadar büyük bir heyecanla duyumsayamazdım; örneğin bu bilgilendirici ön hazırlık olmasaydı, ırklarla ilgili edindiğim izlenimleri, değişik dönemlerden ilginç kaynaşmalar yaşayan ilk insan ırkının göze ve kalbe hitap eden safkan soylusu olmasını böylesine içselleştirmem mümkün olmazdı...”

Bir nefes aldım. Refakatçim derin derin öksürdü ve öksürürken dik duruşunu değiştirmedim.

“İlk öneğin, yani ilk ırkın tüm düşüncelerime ve sözlerime girmiş olmasını değiştiremem,” diye devam ettim. İşte bu da benim sözünü ettiğim paleontolojik çözülmenin sonucudur. Burada gördüğüm eğrelti otlarının, ilk insanların dedikleri gibi, aşk büyüsü konusunda işe yaradıkları bana anlatılmış olsaydı bile, bunu bu paleontolojik çözülme olmadan nasıl bilebilirdim? Her şey o zamandan beri bana çok anlamlı gelmeye başladı –nesnelere ve insanlar– yani: İnsanlar ve nesnelere...”

“Sevgili marki, duyarlılığınızın gerçek nedeni gençliğiniz olmalı.”

“Sizin ağzınızdan ‘gençlik’ sözcüğünü duymak ne kadar da hoş, senyora! Siz bu sözcüğü olgunluğunuzun verdiği gönül zenginliğiyle telaffuz ediyorsunuz. Gençliğin gençlerden pek hoşlanmadığını söylemişsiniz, görünüşe göre kızınız Matmazel Zouzou gençliğe karşı pek öfkeli. Bu durum belli bir ölçüde benim için de söz konusu. Gençlik benim içinde bulunduğum bu coşku halini tek başına yaşayamaz. Benim avantajım, güzelliği yan yana yürüyen iki resimde, taze açmış çocuksu bir çiçekte ve olgun bir güzellikte görme şansımın olmasıdır...”

Kısacası, çok güzel konuştum ve benim bu söz tufanım onlara hiç de rahatsızlık vermedi çünkü otelime geri döneceğim için Kuckuck’un villasına çıkan teleferiğin önünde, yanımdakilere veda ederken, Senyora, buradan ayrılmadan önce ara sıra beni tekrar görmeyi umduklarını söyledi ve eşi Don Antonio’nun da, arzu ettiğim takdirde, ihmal ettiğim tenis oyunumu Zouzou’nun sporsever arkadaşlarıyla tazeleyebileceğim konusunda beni yüreklendirdiğini belirtti. Kuşkusuz bu hiç de kötü bir fikir değildi.

Her ne kadar biraz cüretkâr olsa da, gerçekten de kötü bir fikir değildi! Bunun mümkün olup olmayacağını bakışlarımla Zouzou’ya sordum, onun mimikleri ve omuzlarını silkerek sergilediği umursamaz davranışı, bana, evet demesinin çok da imkânsız olmadığını gösterdiği için önümüzdeki günlerde, bugünden itibaren üçüncü günün sabahında, bir dostluk maçı için bana randevu verildi ve maçtan sonra da aileyle birlikte “veda” için bir kere daha öğle yemeği yememiz kararlaştırıldı. Maria Pia ve Zouzou’nun ellerini öpüp Don Miguel’in de elini dostça sıktıktan sonra, yakın gelecekteki yaşam biçimimi düşünerek

yoluma devam ettim.

149 . Boş laf bunlar! (Ç.N.)

150 . (Fr.) Aziz Peder. (Ç.N.)

151 . (Fr.) Anne! (Ç.N.)

Dokuzuncu bölüm

Lizbon, 25 Ağustos 1895

Çok değerli ailem, sevgili anneciğim! Saygıdeğer ve çok sevgili babacığım!

Bu satırları yazarken buraya geldiğimi bildirdiğim telgraftan sonra uzunca bir süre yazamadığım için sizi üzmediğimi umuyorum. Ne yazık ki hoşnutsuzluğunuz ikiye katlanacak; çünkü şu an bulunduğum yer sizin beklentilerinizle, aramızdaki anlaşmayla ve kendi amaçlarımla çelişmektedir. On günden beri benim açık denizde olduğumu sanıyorsunuz, oysa ben size hâlâ seyahatimin ilk durağından, Portekiz'in başkentinden yazıyorum. Sevgili anneciğim ve babacığım, benim de beklemediğim ve uzun süre sessiz kalmama neden olan bu durumu şimdi size açıklayacağım ve umuyorum ki benimle ilgili olarak duyduğunuz kaygıları tamamen gidereceğim.

Her şey, yolculuğum sırasında adı Profesör Kuckuck olan mükemmel bir bilimadamıyla tanışmamla başladı. Şundan kesinlikle eminim ki onun bana anlattıkları sizin de zihninizi ve ruhunuzu aynı şekilde etkisi altına alır ve sizi de tıpkı oğlunuz gibi davranmaya zorlardı.

Profesör Kuckuck, adından da anlaşılacağı üzere, Alman kökenli, senin gibi Gotha'lı anneciğim, her ne kadar soylu bir aileden olmasa da, iyi bir aileden geliyor, bir paleontoloji uzmanı, Portekiz'in en köklü ailelerinden birinin kızıyla evli ve uzun süredir Lizbon'da yaşıyor, buradaki doğa tarihi müzesinin kurucusu ve müdürü, müzeyi gezerken bana hep rehberlik etti ve hem paleozoolojik hem de paleontolojik açıdan yaptığı bilimsel açıklamalar (bu kavramlar size yabancı değildir sanırım) beni son derece etkiledi ve kalbimi fethetti. Kuckuck, dünya turumun başlangıç noktası olan Lizbon gibi bir kenti öyle üstünkörü gezmemem konusunda beni uyardı: Böylesine büyük bir geçmişe ve görmeye değer pek çok yere sahip bu kenti (burada, sadece botanik bahçesindeki karbon dönemine ait eğreltiotu ağaçlarını saymakla yetineceğim) gezmek için kendime çok az zaman ayırdığımı söyleyerek kafamı karıştırdı.

Sevgili anneciğim ve babacığım, gönül zenginliğiniz ve bilgeliğinizle bana bu seyahati öngörmeniz, eminim ki toyluğumdan kaynaklanan gelgeç heveslerimden beni uzak tutmak için değildi, soylu ailelerde âdet olduğu üzere, genç bir erkek olarak eğitimimi tamamlamam için dünyayı gezip görerek bilgimi ve kültürümü artırmamı da düşünmüştünüz sanırım. Ve işte bu seyahat, benim burada üç ya da dört kişiden oluşan Kuckuck ailesiyle dostluk kurup görüşmeye başlamamla şimdiden amacına ulaşmış oldu (zira Profesör Kuckuck'un asistanı olan dermoplastikçi Herr Hurtado da bu ailenin önemli bir üyesi, bilmem dermoplastikçi sözcüğü sizin için bir şey ifade ediyor mu?). Ve seyahatim daha şimdiden amacına ulaşmış oldu. Şunu da itiraf etmem gerekir ki, evin hanımlarıyla pek anlaşabileceğimi sanmıyorum. Burada geçirdiğim zaman içerisinde onlarla sıcak bir ilişki kuramadım ve görünüşe göre uzun bir süre de kurabileceğimi sanmıyorum. En köklü İber ailesi olan Da Cruz'ların kızı Senyora ciddiyetiyle insanı ürküten bir kadın, hatta dışarıya karşı nedenini benim de anlayamadığım sert bir yüz ifadesi ve kibirli bir havası var. Ailenin, yaşının benden küçük olduğunu düşündüğüm ve adını bir türlü aklımda tutamadığım kızları o kadar iğneleyici konuşuyor ki, insan onu rahatlıkla dikenli telliler kategorisine sokabilir. Bu toyluk halimle anladığım kadarıyla daha önce adı geçen Don Miguel Hurtado herhalde bu genç hanımın olası nişanlısı ve gelecekteki eşi; gerçi Herr Hurtado'yu bunun için kıskanmak gerekir mi bilemiyorum.

Benim daha çok ilişki kurduğum kişi, ailenin reisi olan Profesör K. ve müzenin içindeki hayvan dünyasına şekil veren ve yeniden yaratma becerisiyle müzenin oluşumuna çok büyük katkısı olan

deneyimli çalışma arkadaşı Herr Hurtado'ydu. Profesör K. ve onun asistanı Herr Hurtado'nun benim kültürümün gelişmesine çok büyük katkıları oldu, özellikle Profesör K.nin açıklamaları ve verdiği bilgiler, Lizbon kenti ve civardaki mimari değerler hakkında bilinenlerin çok dışına taşıyor ve tümüyle, varoluş ve taştan insana kadar uzanan ve ilk türemeye ortaya çıkan organik yaşamla ilgili. İşte bu iki mükemmel insan, benim içimde sapından koparılmış bir denizlalesini, yani deyim yerindeyse, bir çaylağın içindeki bilgilendirilmeye muhtaç kıpırtıyı gördükleri için, planlanan programın aksine, burada daha uzun süre kalmam konusunda beni ikna ettiler ve ben de sizden, sevgili anneciğim ve babacığım, buna onay vermenizi en temiz duygularıyla rica ediyorum; bu isteğimle çok da fazla ileri gitmiş olmayım ama aslında bu işin müsebbibinin siz olduğunuzu söylersem, çok hoş ve değerli bir şey söylemiş olurum.

Burada kalış süremi uzatmak istememin dışsal nedeni daha çok şuydu: Diplomatik temsilcimiz Herr von Hüon ve eşine kartvizitimi takdim etmeden şehri terk etmem, kuşkusuz bana yakışan bir davranış olmazdı, sizin de böyle düşüneneğinizi sanıyorum. Bu resmî görevi buraya gelişimin ilk gününde yerine getirmeye çalıştım ve mevsim dolayısıyla başka ziyaretlerde bulunmaktan kaçındım. Ama yine de otelimde birkaç gün geçirdikten sonra, tarihi, gemimin kalkış tarihine çok yakın olan ve Hüon ailesine yaptığım ziyaretten önce, elçilikte yapılması planlanan bir beyler resepsiyonuna davet edildim. En azından bu davete katılma isteğimi yerine getirmem için seyahat planımı değiştirme zorunluluğum yoktu.

Sevgili anneciğim ve babacığım, ben bu davete katıldım ve Rua Augusta'da bulunan elçilikte çok güzel bir akşam geçirdim, bu güzel akşamı kişisel başarı olarak haneme kaydederken, bunu, bana gösterdiğiniz sevgiye ve verdiğiniz eğitime borçlu olduğumu gizleyemem. Davet benden pek de büyük olmayan askerî vali, Yüzbaşı Zamfresku'yla birlikte, Lizbon'da bulunan Romanya Prensi Joan Ferdinand onuruna veriliyordu ve Frau von Hüon'ün Portekiz sahilinde tatilde olması ve eşinin belli işler nedeniyle tatilini yarıda keserek başkente geri dönmek zorunda kalması nedeniyle daha çok beylere özgü bir davete dönüşmüştü. Davetli sayısı kısıtlıydı, on kişiyi pek geçmiyordu, daha binanın girişinde bermuda pantolonlu, kordonlu ve şeritli ceketler giymiş uşaklar, büyük bir resmiyet içinde bizi karşıladılar; prensin onuruna frak giyme ve belli aksesuarlar takma zorunluluğu vardı, ben yaşça benden daha büyük ve daha kilolu olan bu beylerin boyunlarına taktıkları taçları ve göğüslerindeki yıldızları büyük bir keyifle seyrediyordum ve itiraf edeyim ki, kıyafetlerini daha da mükemmel kılan bu asil aksesuarlarından dolayı onları kıskanmıyor da değildim. Ama yine de kendimi ve sizi fazla şımartmadan söyleyebilirim ki, davetin yapıldığı salona ayak bastığım andan itibaren son derece sade olan gece kıyafetim içinde, sadece adımla değil, aynı zamanda adıma yakışan nazik duruşum ve sosyal konumumla da ev sahibi ve konukların sempatisini kazanmış oldum.

Duvarları lambri kaplı muhteşem yemek salonunda yenilen akşam yemeğinde kendimi, kimi yerli, kimi yabancı diplomatların, subayların ve büyük sanayicilerin arasında buldum, konuklar arasında bulunan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Madrid Büyükelçiliği Müşaviri Kont Festetics, kürk biyeli Macaristan ulusal kıyafeti, ayağındaki manşetli çizmeleri ve palasıyla dikkat çekici bir şekilde öne çıkıyordu, ben de bıyıklı Belçikalı bir firkateyn kaptanı ile çapkın bakışlı Portekizli bir şarap ihracatçısının arasına oturmuştum; şarap ihracatçısının otoriter davranışından, zengin biri olduğu anlaşılıyordu. Konuşmalar benim yabancı olduğum siyasi ve ekonomik konular üzerine yapıldığı için biraz sıkıntıya düştüm, öyle ki sohbete canlı bir şekilde katılıyormuş görüntüsü vermek için uzunca bir süre mimik oyunları yapmak zorunda kaldım. Daha sonra, karşı çaprazımda oturan ve suratı bir muhallebi çocuğunun suratını andıran, hem peltek konuşan hem de kekeleyen prens, benimle Paris

hakkında konuşmaya başladı ve bu konuşmaya hemen hemen herkes de katıldı (Paris hakkında kim konuşmak istemez ki!), prens hazretlerinin lütüfkâr gülümseyişleri ve söylediklerimi peltek peltek kekeleyerek tekrarlaması üzerine konuşmak için benim de cesaretim artmış ve konuşmaya başlamıştım. Hatta yemekten sonra, saygıdeğer elçiyle birlikte sigara salonunda kahvemizi içip likörümüzü yudumlarken, doğal olarak bu saygıdeğer konuğun yanına oturdum, diğer yanına da ev sahibi oturdu. Seyrek saçları, açık mavi gözleri ve yana doğru uzun kıvrık bıyığıyla kusursuz ama gösterişsiz bir dış görünüme sahip olan Herr von Hüon'ü kuşkusuz tanıyorsunuz. Prens Joan Ferdinand nerdeyse onunla hiç ilgilenmedi ve hep benimle sohbet etti; görünüşe bakılırsa bu da ev sahibimizin hoşuna gitmedi değil. Kuşkusuz bu ani davetin arkasında ev sahibimizin, prens hazretlerinin statüsüne uygun, doğuştan soylu biriyle sohbet etmesini sağlama isteği yatıyordu.

Onu oldukça eğlendirdiğimi söyleyebilirim, üstelik de çok hoşuna giden basit şeylerle eğlendirdim onu. Ona oturduğumuz sarayda geçirdiğim çocukluk ve gençlik yıllarımdan ilk döneminden, bizim emektar Radicule'nin sakarlıklarından söz ettim; Radicule'nin sakarlıklarıyla ilgili yaptığım taklitler onu bir çocuk gibi güldürüp eğlendirdi çünkü prens benim Radicule'yle ilgili yaptığım taklitlerde babasından devraldığı Bükreş'teki titrek uşağının sakarlığını ve beceriksizliğini görür gibi oluyormuş. Sevgili anneciğim, ayrıca senin özel hizmetçin Adelaide'nin yapmacık davranışlarını, özellikle de odalarda bir peri kızı gibi süzülmesini de taklit ettim ve prens buna kıkır kıkır güldü. Ayrıca köpeklerden de söz ettim ona, Fripon'dan ve küçücük Minime'nin onu korkutup ruhsal dengesini nasıl bozduğunu, dişlerinin nasıl zangırdadığını, böylesine minicik bir köpeğin zaman zaman sana da saldırıp elbiselerini yırtarak vücudunun arka kısmını nasıl açıkta bıraktığını anlattım. Böyle bir erkek meclisinde bütün bunlardan ve Fripon'un dişlerinin zangırdamasından oldukça ağdalı ifadeler kullanarak konuşma becerisi gösterebildim, anlattıklarımın kabul gördüğü, bu kral çocuğunun Minime'nin bu hoş ve haince saldırısına gülmekten, gözlerinden yanaklarına akan yaşları silmesinden anlaşılıyordu. Peltekliliği ve kekemeliğiyle engelli bir insan olan prensin bu aşırı rahatlığı ve neşeli hali insana dokunuyordu.

Sevgili anneciğim, senin bu küçük sevgilinin tatlı saldırganlığını insanları eğlendirmek için anlatmış olmam belki seni biraz rahatsız etmiş olabilir; ancak anlattıklarımın insanları üzerinde bıraktığı etkiyi görseydin benim bu boşboğazlığımı affederdin sanırım. Prens taşkınlık haline herkes katıldı, o gülmekten iki büklüm olurken, üniformasının yakasındaki büyük haç da sallanıyordu. Prensle birlikte herkes Radicule'yi, Adelaide'yi ve Minime'yi, *da capo da capo*¹⁵² diye tempo tutarak yeniden anlatmamı istedi. Kenarları kürk biyeli üniforma giymiş Macar, katıla katıla gülerken, bacaklarına öyle vuruyordu ki bacakları acıyor olmalıydı, göğsüne zengin olduğunu gösteren yıldızlar takmış olan şişko şarap tüccarının göbeği oynadığından yeleşinin düğmesi koptu ve bizim ev sahibi elçi de konuklarının bu neşeli halinden çok memnundu.

Gecenin sonunda baş başa kaldığımızda, elçi bana memnuniyetini ifade etti ve beni, buradan ayrılmadan önce, şu sıralar başkentte bulunan Kral Hazretleri I. Don Carlos'a takdim etmek istediğini söyledi, zaten ben de sarayın çatısında dalgalanan Braganza Hanedanı'nın bayrağından kralın başkentte olduğunu anlamıştım. Herr von Hüon, ki Lüksemburg yüksek sosyetesinden yolu buraya düşmüş, çok hoş yetenekleri olan benim gibi bir genci krala takdim etmesinin bir anlamda görevi olduğunu söyledi. Asil ruhlu kral aynı zamanda asil bir sanatçı ruhuna da sahipmiş; çünkü Majesteleri büyük bir keyifle yağlıboya resimler yapıyormuş ve ayrıca bir bilimadamı ruhuna da sahipmiş. Zira zatı şahaneleri oşinografi bilimi tutkunuymuş, denizleri ve deniz diplerini ve denizlerde yaşayan her türlü canlı varlıkları inceleyen bu bilim dalıyla ilgileniyormuş. Ancak kral şu sıralar ruhen biraz baskı

altındaymış, altı yıl önce tahta çıkışından hemen sonra, Orta Afrika'da, Portekiz ve İngiliz çıkarları nedeniyle iki ülke arasında ortaya çıkan siyasi sorunlar canını çok sıkıyormuş. Tavizci tutumu nedeniyle o zamanlar kamuoyunun kendisine karşı çıkmasına neden olmuş; çünkü kendi hükümeti göstermelik bir protestoyla Britanya'nın taleplerinden kurtulmayı sağladığı için İngilizlerin verdiği ultimatoma adeta teşekkür etmek zorunda kalmış. Ancak bu yüzden ülkenin büyük kentlerinde huzursuzluklar çıkmış ve hükümet, Lizbon'da cumhuriyetçilerin çıkardığı isyanı zor kullanarak bastırmak zorunda kalmış. Portekiz Demiryolu İşletmeleri'nde ortaya çıkan büyük açık, üç yıl önce ağır bir ekonomik krize ve devletin iflasına yol açmış, öyle ki devlet bir kararname çıkararak zorunlu harcamalarını üçte iki oranında kısmak zorunda kalmış! Bu durum cumhuriyetçi partinin güçlenmesine yol açmış ve ülkenin radikal unsurlarının yıkıcı faaliyetlerini kolaylaştırmış. Hatta majesteleri peş peşe üzücü deneyimler yaşamak zorunda kalmış, neyse ki polis zamanında harekete geçip krala düzenlenen suikast girişimlerini önlemiş. Rutin olarak yapılan günlük kabullerine bir ekleme yapılarak benim kendisine takdim edilmem, zatı şahaneleri üzerinde belki biraz rahatlatıcı bir etki yaratabilirmiş. Eğer sohbet olanak verirse, bu akşam zavallı Prens Joan Ferdinand'ı çok eğlendiren Minime konusunu yenden açmam çok iyi olurmuş.

Sevgili anneciğim ve babacığim, siz benim kraliyetle ilgili konulara çok büyük ilgi duyduğumu bilirsiniz, bir kralın önünde eğilmeye can attığım için (benim bu tutkumdan belki sizin de haberiniz yoktu), elçinin yaptığı bu teklifin benim üzerimde bıraktığı etkiyi anlayabileceğinizi sanıyorum. Elçinin bu önerisinin gerçekleşmesine engel olan tatsız olay ise, huzura kabul edilmemin dört ya da beş gün sonra gerçekleşebilecek olması ve süre bakımından benim Cap Arcona'yla buradan ayrılma tarihimin aşılıyor olmasıydı. Peki ben ne yapmalıydım? Kralın huzuruna çıkma arzumu, bilge danışmanım Kuckuck'un Lizbon gibi bir kenti üstünkörü gezip görmekle yetinmemem konusundaki uyarılarıyla birleşince, ben de planlarımı değiştirerek bir sonraki gemiyle gitme kararı aldım. Seyahat acenteme yaptığım ziyarette, aynı şirketin on dört gün sonra Lizbon'dan kalkacak olan Amphitrite gemisinin de daha şimdiden dolduğunu, aslında bu geminin Cap Arcona ayanında bir gemi olmadığını ve benim konumuma uygun hizmet sunamayacağını öğrendim. Şirket görevlisi bana, bu ayın on beşinden itibaren hesaplayacak olursak, Cap Arcona'nın tahminen altı yedi hafta sonraki geri dönüşünü bekleyip kamara rezervasyonumu bir sonraki seferine aktararak okyanus ötesine gidişimi eylül sonu ya da ekim başına ertelemenin son derece mantıklı olacağını söyledi.

Sevgili ebeveynlerim, siz beni iyi tanırırsınız. Yeni fikirlere açık biri olarak şirket görevlisinin önerisini uygun bulduğum için, ona gerekli talimatları verdim ve sizin dostunuz olan Meyer-Novaro ailesine, çektiğim uygun bir telgrafla seyahatimin gecikme nedenini açıkladım ve onları, beni ekim ayı içerisinde beklemeleri konusunda bilgilendirdim. Gördüğünüz gibi, benim bu kentteki ikamet sürem planladığımdan daha uzun oldu. Ne yapalım, varsın böyle olsun! Abartmadan söyleyebilirim ki, otel masraflarım kabul edilebilir bir düzeyde, gemiye binene kadar da buradaki eğitici sohbetler ve kültürel etkinlikler için sıkıntı çekmeyeceğimi biliyorum. Acaba sizin rızanızı aldığımdan emin olabilir miyim?

Sizin rızanız olmadan içim rahat etmez. Ama bu arada majesteleri kralın huzuruna çıktığımı ve bu olayın beni çok mutlu ettiğini ve yücelttiğini öğrendiğinizde, bu izni bana vereceğinizden çok eminim. Kralın beni huzuruna kabul etme lütfunda bulunduğu konusunda Herr von Hüon beni bilgilendirdi ve belirtilen gününün öğle öncesinde, uygun bir zamanda gelip beni arabasıyla otelimden alarak kraliyet sarayına götürdü. Herr von Hüon'un akreditasyonu ve giydiği elçi ve saray üniforması sayesinde zorlukla karşılaşmadan ve hatta saygı gösterileri arasında dış ve iç korumaları aştık. Alt

basamaklarının her iki yanında, abartılmış güzellikte karyatidler bulunan dış merdivenden ön kabul odalarının bulunduğu yere çıktık, bu odalar eski kralların heykelleriyle, tablolar ve kristal şamdanlarla süslenmiş, kırmızı ipek ve tarih karakterli mobilyalarla dekore edilmişlerdi ve kralın kabul salonunun hemen önünde yer alıyorlardı. Odaların birinden diğerine oldukça yavaş adımlarla geçiliyordu, daha hemen ikinci odada sorumlu bir saray görevlisi bir süre oturup beklememizi söyledi. Muhteşem görüntüsünü bir tarafa bırakırsak, bu odanın, uzayan muayeneler nedeniyle oluşan gecikmeler yüzünden hastalarını randevu saatinde muayene edemeyip uzun süre bekleten ünlü bir doktorun bekleme odasından pek farkı yoktu. Odalar gruplar halinde birbirleriyle sessizce sohbet eden ya da kanepelerde oturmaktan canı sıkılmış yerli ve yabancı üniformalı, resmî giysili her türlü makam ve rütbe sahibi insanlarla doluydu. Burada bir sürü tüy yığını, apoletler ve nişanlar göze çarpıyordu. Girdiğimiz her yeni mekânda elçi, tanıdığı o ya da şu diplomatla dostça selamlaşıyor, beni onlara takdim ediyor ve sürdürmekten her zaman hoşlandığım yaşam biçimimi yüceltiyordu; böylece bizim için öngörülen kırk dakikalık bekleme süresinin çok çabuk geçtiğini söyleyebilirim.

Kuşaklı üniformasıyla elinde bir isim listesi bulunan başyaver, sonunda kralın çalışma odasına açılan, başlarına pudralı peruk takmış iki uşağın beklediği kapıya yönelmemizi söyledi. İçeriden kendisine gösterilen lütuf için teşekkür etmeye gelen, muhafız alayı komutanı üniforması giymiş yaşlı bir beyefendi çıktı. Bu arada başyaver, geldiğimizi haber vermek üzere içeri girdi ve ardından uşaklar kapının altın çerçevesi kanatlarını açtılar.

Otuzunu biraz aşmış olan kralın saçları seyrelmişti ve tıknaz bir vücut yapısı vardı. Kırmızı şeritli, zeytin yeşili üniformasının göğsüne bir yıldız takılıydı, yıldızın ortasındaki kartal, pençesinde bir asa ve imparatorluk küresi tutuyordu. Bizi, yazı masasının yanında, ayakta durarak kabul etti. Yaptığı pek çok görüşme nedeniyle yorulmuş ve yüzü kızarmıştı. Kömür karası kaşları vardı; ancak uçlarını burarak sivrilttiği gür bıyığı daha şimdiden ağarmaya başlamıştı. Elçinin ve benim, önünde eğilmemize binlerce kez lütufta bulunarak alışık olduğu el hareketiyle karşılık verdi ve daha sonra Herr von Hüon'u, gönül okşayıcı bir samimiyeti ifade eden göz kırpmasıyla selamladı.

“Sevgili elçi, sizi karşımda görmekten her zamanki gibi büyük keyif aldım... Demek siz de şehirdesiniz?.. *Ce nouveau traité de commerce... Mais ça s'arrangera sans aucune difficulté, grâce à votre habileté bien connue...*¹⁵³ Saygıdeğer Madam de Hüon'un durumu... umarım çok iyidir. Bunu duymak beni ne kadar da sevindirdi! Gerçekten de ne kadar çok sevindirdi!.. Evet, bunun dışında, bugün bana nasıl bir Adonis getiriyorsunuz bakalım?”

Sevgili anneciğim ve babacığim, bu soruyu, gerçeği hiçbir şekilde yansıtmayan salt bir şaka olarak anlamanızı istiyorum. Gerçi babamın sayesinde edindiğim frak, vücudumu çok güzel gösteriyor. Ama Borsdorf'a özgü elma yanaklarım ve aynaya baktığımda canımı sıkan çekik gözlerimle hiç de mitolojik bir yanımda olmadığını benim kadar siz de biliyorsunuz. Kralın bu takılmasına ben de neşeli bir tevekkül duygusuyla karşılık verdim ve kral hazretleri de bu durumu unutturmak için elimi elinin içine koyarak lütufta bir şekilde şöyle devam etti:

“Sevgili marki, Lizbon'a hoş geldiniz! Adınız bana tanıdık geliyor; saygıdeğer refakatçinizin etkisiyle Portekiz'le böylesine sıcak ilişkiler içinde bulunan bir ülkenin yüksek asalet mensubu genç bir delikanlısını sarayımda görmekten mutluluk duyduğumu söylemem gerek yok sanırım. Söyleyin bana –” ve o kendisine ne söylemem gerektiğini bir an düşündü, “Sizi bana getiren şey nedir?”

Çok değerli anneciğim ve babacığim, kralın sorularını yanıtlarken saray geleneğine uygun hareket etme becerisi gösterdiğimi ama aynı zamanda da itaatkâr ve rahat bir davranış sergilediğimi söyleyerek kendimle çok da övünmek istemiyorum. Ağzı laf yapamayan beceriksiz biri olmadığımı

söyleyerek sizi rahatlatmak ve sevindirmek için yazıyorum bunları. Kral hazretlerine, gönül zenginliğinizle bana bahsettiğiniz bir yıl sürecek olan bilgi görgü artırma seyahatinden söz ettim, büyük bir cömertlikle finanse ettiğiniz bu seyahate, ikamet ettiğim Paris'ten başladığımı ve ilk durağımın da bu eşsiz kent olduğunu ekledim.

“Ah, demek Lizbon'u çok beğeniyorsunuz?”

“Sire, *énormément!* Je suis tout à fait transporté par la beauté de Votre capitale qui est vraiment digne d'être la résidence d'un Grand souverain comme Votre Majesté.¹⁵⁴ Amacım burada sadece birkaç gün daha oyalanmaktı ama bunun bir delilik olacağını anladım ve bu kentteki kalış süremi yarıda kesmek zorunda kalmadan birkaç hafta daha uzatabilmek için seyahat planımı tamamen değiştirdim. Ne müthiş bir kent, Sire! Ne mükemmel caddeler, parklar, ne müthiş gezinti yerleri ve manzaralar! Kişisel ilişkilerim sayesinde önce Profesör Kuckuck'un o eşsiz Doğa Tarihi Müzesi'ni tanıdım, bu ne müthiş bir kuruluş böyle! Majesteleri, bu müze sadece oşinografiye ağırlık vermesiyle ilginç gelmiyor bana, orada sunulan pek çok şey, tüm yaşamın deniz suyundan geldiğini en öğretici şekilde gözler önüne seriyor. Ayrıca bir de botanik bahçelerindeki mucizeler, Sire, örneğin Avenida Parkı, Campo Grande, kente ve nehre bakan eşsiz manzarasıyla Passeio da Estrelle... Tanrı tarafından kutsanan ve insan eliyle örnek bir şekilde korunan doğanın bu muhteşem görüntüleri karşısında insanın gözlerinin yaşarmasına şaşırarak mümkün mü? Tanrı'm, bu yaşaran gözler bir sanatçının gözleri! İtiraf ediyorum ki, ben de majestelerinden farklı olarak – ki majestelerinin bu alanda bir deha olduğu herkes tarafından bilinmektedir – Paris'te biraz güzel sanatlarla ilgilendim ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde Profesör Estompard'ın gayretli bir çaylak öğrencisi olarak karakalem çizimle ve yağlı boya resimle uğraştım. Fakat bu üzerinde konuşulmaya değer bir konu değil. Asıl konuşulması gereken şey, majestelerinin şahsında dünyanın en güzel ülkelerinden birinin, belki de en güzelinin hükümdarına saygılarımızı sunmamız gerektiğidir. Dünyanın başka neresindeki bir manzara, Cintra'daki kraliyet şatolarının bulunduğu tepelerden aşağıya doğru bakıldığında buğday tarlaları, üzüm bağları ve güneye özgü meyve bahçelerinin parıldadığı Estremadura'nın manzarasıyla kıyaslanabilir ki?..”

Sevgili ebeveynlerim, şunu da belirteyim ki, Cintra saraylarını ve büyüleyici mimari tarzından kralın huzurunda söz ettiğim Belém'deki manastırı henüz ziyaret etmedim. Şimdiye kadar bu ziyareti gerçekleştirme fırsatım olmadı çünkü zamanımın büyük bir kısmını, Kuckuck ailesinin tanıştırdığı iyi eğitilmiş gençlerin gittiği bir tenis kulübünde tenis oynamakla geçirdim. Ama bu da çok değil! Krala daha önce hiç edinmediğim izlenimlerden övgüyle söz ettim, majesteleri de alçakgönüllülük göstererek söze karıştı ve benim bu duyarlılığımı takdir ettiğini söyledi.

Majestelerinin söyledikleri beni yüreklendirdi ve ben doğamda var olan ya da bu olağanüstü durumun bana bahsettiği büyük bir akıcılıkla yaptığım konuşmamda, krala, ülkesini ve Portekiz'in insanlarını övmeye devam ettim. İnsan bir ülkeyi sadece bir ülke olduğu için değil, aksine –ki belki de tercihen bu böyle– o ülkenin insanlarını merak ettiği için de ziyaret eder. Eğer şöyle ifade etmem mümkünse, henüz hiç yaşanıp görülmemiş insanlığı, yabancı gözleri ve yabancı fizyonomileri görmeyi istediği için de ziyaret eder... Kendimi biraz eksik ifade ettiğimin bilincinde olduğumu söylemişim; ancak benim burada kastettiğim şey, tanımadığım insan tiplerini ve davranış biçimlerini görmek ve mutlu olmaktı. Portekiz – *à la bonne heure*. Ama benim asıl ilgimi çeken, Majestelerinin tebaaları Portekizliler, dedim. Kelt ve ilk İber karışımı bu ırk, tarih boyunca Fenikeliler, Kartacalılar, Romalılar ve Araplarla kan karışımına uğramış olup zaman içinde insanı büyüleyen hoş bir insanı tipi ortaya çıkmış; bazen ürkek bir sevimlilikle, bazen de saygı uyandıran, hatta insanı biraz da korkutan soylu bir gururla asilleşerek. “Böylesine etkileyici bir halkın hükümdarı olduğunuz için majesteleri kral

hazretleri ne kadar tebrik edilse azdır.”

“Evet, evet, çok sevimli, çok nazik bir yaklaşım,” dedi Don Carlos. “Sevgili marki, Portekiz’in insanları ve topraklarına böyle sempatiyle baktığınız için size çok teşekkür ederim.” Ve ben kralın bu sözleriyle konuşmamızı sonlandırmak istediğini düşünmüştüm ancak o tam tersi şunu ekleyince, çok sevindim ve şaşırdım:

“Otursak iyi olmaz mı, sevgili elçi? Hadi biraz oturalım!”

Kral, aslında kabulü ayakta yapmak ve konu sadece benim takdim edilmem olduğu için görüşmeyi birkaç dakika içinde bitirmek istemişti kuşkusuz. Eğer konuşmayı uzatıp daha rahat geçmesini sağlıyorsa, o zaman sevgili anneciğim ve babacığim –ki ben bunu kendi egomu tatmin etmekten çok, sizi mutlu etmek için söylüyorum bunu– majestelerini eğlendirdiğini düşündüğüm konuşmamın akıcılığına ve benim genel görüntümün güzelliğine borçlu olduğumu söyleyebilirim.

Kral, elçi ve ben bir tel perdeyle korunan mermer şöminenin önündeki deri koltuklarda oturuyorduk, şöminenin üstündeki rafta sarkaçlı bir saat, şamdanlar ve Şark motifli vazolar vardı. Cam kapıları bulunan, iki kitaplığın da eksik olmadığı, tabanı devasa boyutta bir acem halısıyla kaplı, şık mobilyalarla döşenmiş büyük bir çalışma odasındaydık. Şöminenin yan taraflarında altın çerçeve içinde birkaç tane büyük tablo vardı, bunlardan bir tanesi dağ manzarası, diğeri ise çiçekli düz ova resmiydi. Herr von Hüon bana gözleriyle, oymalı sigara masasından gümüş bir sigara tablası alan kralı ve duvardaki tabloları işaret etti. Bunun ne anlama geldiğini hemen anladım.

“Büyük bir tevazu gösterip üzerinizde yoğunlaşan dikkatim, şu usta yapıtlara kayıyorsa, majesteleri beni bağışlar mı acaba?” dedim. “Onlara daha yakından bakabilirim, değil mi? Ah, işte resim sanatı bu! Bir deha örneği! İmzayı tam okuyamıyorum ama her ikisinin de ülkenizin birinci sınıf sanatçısının elinden çıktığı belli.”

“Birinci sınıf sanatçı mı?” diye sordu kral gülümseyerek. “Tabii birinciden ne anlaşılıyorsa. O tabloları ben yaptım. Sol taraftaki tablo av köşkümün bulunduğu Serra da Estrella’dan bir manzara, sağ taraftaki tablo ise benim sık sık suçluluğu avladığım sulak alanların atmosferini yansıtıyor. Gördüğünüz gibi, bu sulak alanları kaplayan laden çiçeklerinin güzelliğinin hakkını vermeye çalıştım.”

“İnsan onların kokularını duyumsadığını sanıyor,” dedim. “Evet, yüce Tanrı’m, böyle bir yetenek karşısında çaylak olan birinin yüzü kızarır.”

Sanki onun yapıtlarından uzaklaşmak istemiyormuşum gibi geri çekilip tekrar yerime dönerken, Don Carlos omuzlarını silkti ve: “Geçerli olan çaylaklıktır,” diye karşılık verdi. “Bir kraldan çaylaklıktan başka bir şey beklenilmiyor. O zaman insanlar hemen Neron’un ve onun *qualis artifex*’teki¹⁵⁵ tutkularını düşünüyorlar.”

“Kendilerini böyle bir önyargıdan kurtaramayan zavallı yaratıklar!” dedim. En yüce olan en yüksek olanla, yani yüce bir doğumun getirdiği yararlar ilham perisinin getirdikleriyle birleşiyorsa, o zaman insanlar bu mutlu rastlantıya sevinmeliler.”

Majestelerinin bunu duymaktan hoşlandığı belli oluyordu. Elçi bey ve ben koltuklarımızın arka döşemelerine yaslanmaktan kaçınmaya çalışırken, kral hazretleri koltuğuna yaslanmış, rahat bir şekilde oturuyordu. Ve kral konuşmaya başladı:

“Sevgili marki, sizin nesnelere, dünyayı, insanları ve yapıtları incelerken gösterdiğiniz duyarlılık, rahat davranışlar sergileyip her şeyden keyif almanız ve bunları, insanı kıskandıran bir masumiyet içinde yapmanız benim çok hoşuma gidiyor. Sizin bu haliniz belki de sadece mensubu bulunduğunuz toplumsal sınıf içinde mümkün olabilir. Yaşamın çirkin yüzü ve getirdiği acılar, toplumun en alt tabakasında ve en üstünde çok iyi bilinir. Bu alanda sıradan biri deneyimlidir ve bir de siyasetin kirli

havasını soluyan devlet yöneticisi.”

“Majestelerinin söylediklerinin anlamı çok derin,” diye karşılık verdim. “Gördüğüm şeylerin derinliklerine inmeye çalışmadan, ahmakça davranıp yüzeysel bir zevkle yetinmediğimi önünüzde eğilerek bilmenizi rica ederim. Portekiz gibi şanlı bir ülkenin, insanı kışkıracak kadar şanslı bir hükümdarı olduğunuz için majestelerine tebriklerimi sunuyorum. Ancak ben bu mutluluğunuzu karartmak isteyen bazı gölgeleri görmüyor da değilim ve yaşamınızın altın suyuna kötülük akıtan birkaç damla safra ve pelin otunun varlığının farkındayım. Burada da hatta burada da, –özellikle burada da mı? diye sormam gerekir– su sıçanları gibi toplumun temelini oydukları için kendilerini radikal diye adlandıran unsurların eksik olmadığını biliyorum, bunlar öyle kötü unsurlar ki, onlara karşı olan duygularımı daha yumuşak bir ifadeyle vermeye çalışacak olursam, onlar devletin karşılaştığı her siyasi ve ekonomik sıkıntıyı, her zorluğu eylemlerine gerekçe olarak kullanırlar. Kendileri için, biz halkın yanındayız, diyorlar; ama halkla olan tek ilişkileri onların sağlıklı güdülerini ve iyi işleyen toplumsal düzenin korunmasının gerekliliğine olan inançlarını temelden sarsmak ve böylece onları mutsuz etmektir. Nasıl mı? Halka, tamamen yabancı olan eşitlik fikrini aşılıp onların doğuştan gelen farklılıklarını, ırksal farklılıklarını, zengin ve yoksul, kibar ve sıradan insanlar arasındaki farklılıkları en azından arzu edilen bir düzeye getirme ve hatta bu eşitsizliği tamamen ortadan kaldırma konusunda boş söylevler vererek halkı çıldırtmaya çalışıyorlar, aslında bu farklılığın sonsuza dek korunması için doğa güzel olanla işbirliği yapmaktadır. Büyük bir beyefendinin kendisine uzatılan bir elin içine sadaka bırakırken, aman elim değmesin diye özen göstermesi gibi, paçavralara sarılmış bir dilenci de var oluşuyla dünyadaki çeşitliliğe katkıda bulunuyor. Ve majesteleri, inanın bana dilenci bunu biliyor. O, dünya düzeninin kendisine biçtiği bu tuhaf saygınlığın farkında ve yüreğinin derinliklerinde bundan başka bir isteği yok. Kötü niyetli insanlar kışkırtacak ki, o da kendisine biçilen bu güzel rolü oynarken şaşırırsın ve kafası, insanların eşit olması gerektiği gibi saçma fikirlerle dolsun. İnsanlar eşit değildir ve bunun böyle olduğunu kabul ederek dünyaya gelmişlerdir. İnsan, aristokratik düşüncelerle dünyaya gelir. Genç biri olsam da, bu benim hayatta edindiğim en büyük deneyimim. İnsan ne olursa olsun, ister bir din adamı, ister kilise hiyerarşisinin bir üyesi olsun ya da başka bir hiyerarşinin, örneğin kışlasının sadık bir astsubayı olarak savaşımlar hiyerarşisi içinde yer alsın, o kişi bakışıyla ve duyularıyla sıradan bir insan olarak mı yoksa özel biri olarak mı dünyaya geldiğini, yani hangi malzemedен olduğunu belli eder. Alt sınıf mensubu olarak dünyaya gelen sıradan ve kaba insanları, üstünde gördükleri her şeyden, örneğin zenginlikten, asillere özgü geleneklerden ve yüksek tabakanın yaşam biçimine özenmekten mahrum bırakan bu adamlar, sözümona pek de güzel halk dostuymuş! Onlar halkın sevincini kıskançlığa, açgözlülüğe ve itaatsizliğe dönüştürmek istiyorlar. Belli sınırlar çizerek insanları inançlı ve mutlu kılan dinden uzaklaştırıp devlet düzeninin değişmesiyle her şeyin düzeleceğini, monarşinin yıkılması gerektiğini ve cumhuriyetin kurulmasıyla insanın doğasının değişeceğini ve böylece mutluluk ve eşitliğin geleceğini söyleyerek halkı kandırıyorlar... Fakat içimden gelenleri olduğu gibi aktardığım için majestelerinin beni bağışlama lütfunda bulunmalarını rica etmem gerekir sanırım.”

Kral kaşlarını yukarı kaldırarak elçiye başını salladı, buna elçinin kendisi de çok sevindi.

Majesteleri daha sonra, “Sevgili marki, siz aslında övülmesi gereken düşünceler dile getirdiniz,” dedi, “aslında bu düşüncelerin sizin soyluluğunuza uygun olmakla kalmayıp ayrıca bireysel olarak size çok yakıştığını da ekleyeyim. Evet, evet ne düşünüyorsam, onu söylüyorum. Yeri gelmişken söyleyeyim, siz, demagogların ateşli retoriğinden, halkı kandırmak için oynadıkları tehlikeli konuşmalardan söz etmiştiniz. Ne yazık ki sözlerin etkili bir şekilde kullanımına genellikle avukatlar,

hırslı politikacılar, liberalizmin öncüleri ve mevcut düzenin düşmanlarında rastlanıyor. Mevcut düzeni savunacak akıllı insanların sayısı çok az. Birinin çıkıp yapılan iyi şeyler adına böylesine etkileyici konuştuğunu duymak istisnai bir durum olsa da, insana iyi geliyor.”

“Majestelerinin ağzından çıkan ‘iyi gelmek’ sözcüğünün beni ne kadar onurlandırdığını ve mutlu ettiğini söyleyemem,” diye devam ettim. “Genç ve sıradan bir asilzadenin haddini aşip bir kralı rahatlatabilmesi biraz tuhaf gelse de, bunu yapmaya çalıştığımı itiraf ediyorum. Peki, beni bu çabayı göstermeye yönelten şey ne? Duygudaşlık, majesteleri. Benim size olan saygımda payı olan duygudaşlık – eğer bu bir cüretkârlıksa, o zaman iddia etmek isterim ki, saygı ve duygudaşlık dışında insanın ruhuna işleyen başka bir duygu karışımı yoktur. Benim bu genç halimle majestelerinin sıkıntılarında haberdar olmam ve temsil ettiğiniz ilkelerin ve hatta yüce şahsınızın maruz kaldığı düşmanlıklar beni derinden sarsıyor ve ben size bu üzücü rahatsızlıkları unutturacak ne kadar çok zihin dağıtıcı şey varsa, onları sizin için dilemekten kendimi alıkoyamam. Bu da kuşkusuz majestelerinin güzel sanatlarda, yani resim sanatında arayıp bulabileceği bir şeydir. Ayrıca ava çıkmaktan hoşlandığınızı da sevinerek öğrenmiş bulunuyorum...”

“Haklısınız,” dedi kral. “İtiraf ediyorum ki, başkentten ve politikanın kirli oyunlarından uzak kalıp, özgür doğada, tarlalarda ve dağlarda, samimi olduğum ve güven duyduğum çok az sayıdaki adamımla ava çıkıp sessizce avımı gözetlerken kendimi çok iyi hissediyorum. Siz de avcı mısınız, marki?”

“Avcı olduğumu söyleyemem, majesteleri. Ava çıkmak kuşkusuz şövalyeliğe özgü çok güzel bir eğlence biçimidir ama benim tüfek kullanan bir adam olduğum söylenemez, fırsat buldukça böyle davetlere katıldığım oluyor. Avda benim en çok hoşuma giden şey, köpekleri gözlemlemektir. Bir araya bağlanmış köpeklerin ve aralarındaki puanterlerin zor zapt edilışleri, burunları yerde, kuyruklarını sağa sola sallamaları, tüm kaslarının gerilmiş olması, yakaladığı ve ağzında tuttuğu kanatlı av hayvanını kafasını yukarıya doğru kaldırıp resmi geçit edasıyla gururlu gururlu yürüyerek getirmesi yok mu, bunu seyretmeye doyamıyorum. Kısacası, kendimi iyi bir köpek dostu olarak görüyorum ve çocukluğumdan beri insanın en sadık dostu olan bu hayvanlarla haşır neşir oldum. Bakışlarının keskinliği, kendisiyle şakalaşınca, ağzını açarak gülmesi –bilindiği gibi gülebilen tek hayvan köpektir– onun kendine özgü sevecenliği, oyun oynarken sergilediği zarafet, eğer cins bir köpekse, yaylanarak yürüyüşündeki asalet, işte bütün bunlar benim yüreğimi ısıtıyor. Cins sayısının çokluğu nedeniyle kurttan ya da çakaldan türediğini artık kimse düşünmüyor. Atın tapirden ya da gergedandan türediği ne kadar doğruysa, köpeğin de çakaldan ya da kurttan türediği ancak o kadar doğru olabilir. Kazık temelli yapı döneminin bataklık köpeği artık bize bu menşei hatırlatmıyor; spaniel cinsi köpeği, sosis köpeğini, kaniş köpeğini, karnının üzerinden sürünüyor gibi yürüyen İskoç teriyerini ya da insan dostu Senbernar köpeğini görünce, kurt kimin aklına gelebilir. Köpek türünün ne kadar da çok farklı cinsleri var, bu kadar büyük bir cins farklılığı başka hiçbir hayvan türünde yok. Domuz domuzdur, sığır da sığır. Ancak bir dana büyüklüğündeki Danimarka buldoğunun Affenpinscher köpeğiyle aynı hayvan olduğuna inanmak mümkün mü? Ama bununla beraber,” diye konuşmaya devam ettim ve oturduğum koltukta arkaya yaslanarak kendimi biraz rahatlattım, bunu gören elçi de aynısını yaptı, “bununla beraber bu yaratıklar, ister devasa boyutta olsunlar, ister minicik olsunlar, kendi formatlarının bilincinde değiller ve birbirleriyle olan ilişkilerinde bunu hesaba katmadıkları izlenimi veriyorlar. Aşk –bu alana girdiğim için beni bağışlayın, Majesteleri– birbirine uygun ya da uygun değil mantığını tamamen ortadan kaldırıyor. Memleketteki sarayımızda Fripon adında, yapı itibarıyla sokulgan olmayan ihtiyar bir Rus tazısı vardı, beyninin küçüklüğüne bağlı olarak uykucu bir hali vardı. Öte yandan annemin de adı Minime olan küçücük bir Malta köpeği vardı, benim yumruğumdan pek

de büyük olmayan bir ipek yumağıydı sanki. İnsan bu titrekle prensesin Fripon için uygun bir partner olamayacağını düşünebilir ama Minime kızışınca, Fripon ondan ne kadar uzakta tutulsa da, gerçekleşemeyen aşkıdan dolayı dişlerinin zangır zangır titrediği kaç oda öteden duyulabiliyordu.”

Fripon'un dişlerinin zangırdaması kralı çok neşelendirdi.

“Ah, yeri gelmişken majestelerine sözünü ettiğim Minime'den de bahsetmeliyim,” diye devam ettim, “yapısı itibarıyla kucak köpeği rolüne korkutucu bir oran teşkil eden bizim şu değerli yaratıktan.” Ve sevgili anneciğim, geçen akşam anlattıklarımı, yani ne yazık ki senin şatonda hep tekrar eden trajediyi, korku çığlıklarını, alarmin çalmasını daha esprili bir havada ve ayrıntısıyla tekrarladım, nezaketinden yapmacık hareketleri daha da artan Adelaide'nin koşarak içeri gelmesini ve huzursuzlaşıp yerinde duramayan senin şanssız sevgilini alıp dışarı çıkarmasını, senin içine düştüğün çaresizliğe, bir el küreği ve çöp kovasıyla yardımcı olmaya çalışan Radicule'nin titrekle titrekle sunduğu hizmetleri ballandıra ballandıra anlattım. Başarım amacına tam anlamıyla ulaşmış oldu. Kralın gülmekten neredeyse kasıkları çatlayacaktı, altını oyan bir partinin bulunduğu ülkenin taht sahibinin dertlerini unutup kendisini neşeye verdiğini görmek beni gerçekten çok sevindirdi. Bilmem kabul odasında kapı dinleyenler bu kabul hakkında ne düşündüler ama kesin olan şu ki, majesteleri kendisine sunduğum bu masumca kafa dağıtma olayından olağanüstü keyif aldı. Gerçi kendileri başyaverin sunduğu listede elçinin ve benim ismimin son isimler olmadığını hatırladı ve gülmekten islanan gözlerini kurularak oturduğu yerden eliyle kabulün bittiğini işaret etti, bu arada beni takdim etmesiyle kralın neşelenmesini sağladığı için elçinin yüzünden ne kadar mutlu olduğu ve gurur duyduğu anlaşılıyordu. Ama biz vedalaşmak için kralın önünde eğilirken, her ne kadar duymamış olmam gerekse de, kralın Herr von Hüon'a memnun olduğunu belirtmek için arka arakaya iki defa, “*Charmant, charmant!*” dediğini duydum. Ve sevgili anneciğim ve babacığım, kuşkusuz bu durum size karşı işlediğim ufak tefek saygısızlıklarımı affettirmekle kalmayacak, buradaki kalış süremi uzatmamı da daha sevimli gösterecektir: İki gün sonra sarayın muhafız alayı komutanlığından küçük bir paket aldım, paketin içinde majestelerinin bana vermeyi lütfettikleri, koyu kırmızı bir bantla boyuna takılan Portekiz'in ikinci derece Kırmızı Aslan Nişanı vardı, bu nişan sayesinde ben de resmî kabullerde, sefirin davetinde olduğu gibi kendimi frakla takdim etmek zorunda kalmayacağım.

Bir adamın gerçek değerinin, gömleğinin üzerine tutturduğu bir emaye parçasıyla ölçülmediğini biliyorum, onun gerçek değeri göğsünün derinliklerindedir. Ama insanlar, ki siz onları benden daha iyi ve uzun süredir tanıyorsunuz, ortada olanı ve gözle görüleni, yani bir sembolü ve üste taşınan onur nişanlarını istiyorlar. Ben onlara bunun için kızmıyorum, onların ihtiyaçlarını tamamen anlayışla karşılıyorum ve gelecekte onların karşısına çocuksu sembolleri olan ikinci derece Kırmızı Aslan Nişanı'yla çıkabileceğim için seviniyorsam, bu benim salt sempati ve kadirşinaslık duygumdan kaynaklanmaktadır.

Bugünlük bu kadar, sevgili anneciğim ve babacığım. Pek yakında sizin büyük cömertliğinize borçlu olduğum yaşantımı ve dünya ile ilgili edindiğim deneyimleri size aktaracağım. Eğer ben buradan ayrılmadan önce, yukarıdaki adresime sizin cevabi mektubunuz ulaşır da, sağlığınızdaki haberdar olursam, bu benim iç huzurum için en büyük ödül olur.

Size sevgiyle bağlı olan sadık oğlunuz

Loulou

Epeyce bir alıştırmaya yaparak sola doğru hafifçe eğik bir yazıyla yazılan, kısmen Almanca, kısmen de Fransızca olarak Savoy Palace Oteli'nin küçük mektup kâğıtlarının

sayfalarını dolduran bu elyazısı, elips şeklinde çevrelediğim imzadan sonra, Lüksemburg'daki Monrefuge Şatosu'nda oturan ve benim dünyaya geliş sebebim olan aileme gitti. Bana bu kadar yakın olan bu asil insanlarla yazışmayı çok önemseydiğim ve markizden geleceğini tahmin ettiğim yanıtı çok merak ettiğim için bu mektubu çok büyük bir özenle yazdım. Bu küçük eser üzerine birkaç gün çalıştım, ilk başlardaki bazı üstü örtülü ifadeleri bir kenara bırakırsak, yaşadıklarımı gerçeğe uygun olarak aktardım, hatta Herr von Hüon'un beni krala takdim etme önerisiyle çok önemli bir isteğimi yerine getirmiş olduğunu bile gerçeğe uygun olarak anlattım. Bu mektubu Kuckuck ailesinin evine belli bir saygı çerçevesi içinde girip çıkarken harcadığım zamandan çalarak yazdığım düşünülürse, gösterdiğim özenin değeri daha da artacaktır, oysa benim Kuckuck ailesiyle olan görüşmelerim tamamen spor çerçevesi içinde gerçekleşiyordu, ne bu spor ne de başka bir spor dalıyla hiç uğraşmamış biri olarak Zouzou'yla ve onun kulüp arkadaşlarıyla benim tenis oynayacağımı kim düşünebilirdi ki!

Verilen randevuya uyup oraya gitmek, benim açımdan çok da küçük bir pervasızlık örneği değildi. Buna rağmen üçüncü gün, sözleştiğimiz gibi, öğleden önce, beyaz kemerli flanel kumaş pantolonum, yakası açık kar beyazı gömleğim ve üzerine giydiğim mavi ceketimle ve dans eder gibi hareketlilik sağlayan o ses çıkarmayan altı kauçuk kanvas ayakkabılarımla kusursuz bir spor kıyafeti içinde, Zouzou'ların evinden çok da uzakta olmayan, Zouzou ve arkadaşları için günlük ya da birkaç saatliğine rezerve edilmiş olan çift oyun alanlı, bakımlı ve son derece temiz olan tenis kortuna geldim. Gerçi içimde biraz sıkıntı, maceraperest bir duygu ama yine de mutlu bir kararlılık vardı, bir zamanlar askerlik şubesinde komisyonun önüne çıktığımda yaşadığım ruh halinin tıpkı aynısını yaşıyordum. Kararlılık her şey demektir. Olumlu bir izlenim bırakacağın emin olduğum giysimden, hareketlerimi hızlandıran ayakkabılarımdan şevke gelerek şimdiye kadar seyredip özümseydiğim ama gerçekte hiç denemediğim tenis oyununu, göz kamaştırarak derecede iyi oynamak için kendime söz verdim.

Erkenden geldim, tenis kortunda benden başka kimse yoktu. Gardırop ve oyun aletlerinin konulduğu bir kulübe vardı. Ceketimi oraya bıraktım, bir raket ve birkaç tane de en sevimlerimden kireç beyazı top aldım ve kortta zıp zıp zıplayarak gerçekten oynuyormuş gibi, bu güzel aletlerle uygulama yapmaya başladım. Tenis topunu elastik bir şekilde gerilmiş olan raketin üzerinde dans ettirmeye başladım, topu raketle havada karşılayabilmek için yere atıp zıplattırıyordum ve yerde zıplayan topu da, rakete, bilinen o kürek hareketini vererek havaya kaldırıyordum. Koluma esneklik kazandırmak ve gücümü denemek için, sağ ve ters vuruşlarla topları filenin üzerinden öbür tarafa geçiriyordum ancak atışlarım çoğu kez fileye çarpıyor ya da puan kaybına neden olacak şekilde karşı alanın sınırının dışına düşüyordu, hatta kendimi kaptırıp iyice coştuğumda, vurduğum toplar kortun etrafındaki yüksek telleri aşarak tamamen oyun alanının dışına çıkıyordu.

Sevimli raketin sapını keyifle kavrayarak kendi kendime fileyle boğuşuyordum, bu sırada Zouzou Kuckuck aynı şekilde beyaz elbiseler giymiş, biri erkek öteki kız, iki genç arkadaşının eşliğinde sallana sallana bana doğru geliyordu; yanındakiler kardeş değillerdi, kuzen ve kuzindiler. Kuzenin adı Costa değilse, mutlaka Cunha'ydı, kuzinin adı da Lopes değilse, Camões idi, doğrusu şu anda tam olarak hatırlamıyorum. Zouzou alaycı bir tavırla, "Bakın hele, marki kendi başına antrenman yapıyor. Çok da iddialı görünüyor," dedi ve beni

yanındaki narin ama sevimlilikte ondan pek de geri kalmayan gençlerle tanıştırdı, daha sonra gelen ve adları Saldacha, Vicente, de Menezes, Ferreira ve buna benzer isimleri olan daha başka erkek ve kadın kulüp üyeleriyle de tanıştırdı. Herhalde toplamda benimle birlikte bir düzine kulüp üyesi bir araya gelmiştik. Ancak bunların çoğu bizi seyretmek üzere tel örgünün dışındaki banklara oturmuşlar, birbirleriyle sohbet etmeye başlamışlardı. Oynamak için dörder kişi iki korta girdik. Zouzou ve ben kortun birinde karşı karşıya gelmiştik. Uzun boylu bir delikanlı puanları, hataları ve autları, kazanılan oyunları ya da setleri not edip ilan etmek için bizim kortun yanındaki yüksek hakem sandalyesine oturdu.

Zouzou filenin önünde yer alırken, ben de bizim taraftaki bu yeri sarı tenli ve yeşil gözlü bir kız olan oyun arkadaşşıma bırakıp tüm vücudumla konsantre olmuş olarak arka tarafta yerimi aldım. Zouzou'nun partneri olan o küçük kuzen sert bir servis atışı yaptı. Ama ben topa doğru sıçrayarak onun topunu hızlı bir vuruşla ustalıkla keserek ona geri göndermeyi başarabildim, bunun üzerine Zouzou, "Bakalım şimdi ne yapacaksın?" dedi. Bundan sonra bir sürü saçmalıklar yapmaya başladım ve sağa sola yaylanıp zıplayarak ve kayarak gizlemeye çalıştığım acemi vuruşlarım karşı tarafa puan kazandırıyor, ayrıca meydan okurcasına sergilediğim davranışlarımla oyunla oyun oynayıp ciddiye almadığımı gösteriyordum, zıplayan toplarla her türlü saçmalık ve numaralar yapıyordum; bütün bunlar, başarısız vuruşlarım gibi, seyircinin neşesini artırıyor. Salt zekâmı kullanarak yaptığım bu hareketler benim gözle görülür bilgisizliğime şaşırtıcı derecede tezat teşkil ediyordu, dikkatimi ve yeteneklerimi gizliyormuş gibi göstermeye çalışmama engel teşkil edecek bir durum yoktu. Arada bir de olsa, yaptığım çok sert servis atışlarıyla, gelen topu erken karşılamamla ve benden hiç beklenmeyen vole vuruşlarımla herkesi şaşırtıyordum. Bütün bunları Zouzou'nun varlığıyla ateşlediği ilhama borçluydum. Kendimi hâlâ bir *forehand* vuruşunu karşılariken görüyordum, bir bacağıma öne doğru uzanmış, diğer bacağıma diz çökmüş şekilde, öyle müthiş bir görüntü veriyordum ki, seyircilerin oturduğu banklardan bravo sesleri ve alkışlar yükseliyordu. Müthiş bir sıçramayla ve yine bravo sesleri ve alkışlar eşliğinde küçük kuzenin attığı, benim partnerimin başının üstünden geçen topu kesip karşı tarafa geri gönderiyordum, işte bu ve bunun gibi daha pek çok coşkulu ve çılgınca hareketler yapıyordum.

Büyük bir yetenekle, sakın ve düzgün bir oyun oynayan Zouzou'ya gelince; ne benim düştüğüm rezil durumlara, örneğin benim servis yapmak için havaya attığım topu ıskalamama ne de benim yersiz şakalarımın gülüyordu ama aynı zamanda benden beklenmeyen başarılı servis atışlarımla ve kurtarışlarımla alkışlanmasına da hiç tepki vermiyordu. Arada bir de olsa, benim gösterdiğim kahramanlıklar, oyun partnerimin iyi bir oyun çıkarmasına rağmen, yirmi dakika sonra Zouzou'ların dört oyun kazanmasını ve arkasından on oyun daha yaptıktan sonra seti kazanmalarını engelleyemedi. Bundan sonra kortu başkalarına bırakmak için oyunu bıraktık. Çok fazla ısınmıştık, serinlemek için hep birlikte kenardaki banklardan birinin üstüne oturduk.

Oynarken birçok atışını bozduğum sarı yeşil partnerim, "Herr markinin oyunu çok eğlenceli," dedi.

Zouzou beni buraya getirip arkadaşlarına takdim ettiği için, oynadığım oyundan kendini sorumlu tutarak, "*Un peu phantastique, pourtant,*"¹⁵⁶ diye karşılık verdi. Bunu söylerken, "hayalperestliğim"le Zouzou'nun gözlerinde herhangi bir şey kaybetmediğimi

görebiliyordum. Tenise yeniden başlama aşamasında olduğumu söyleyerek özür diledim ve karşı taraf oyuncularına layık olmak için, bir zamanlar çok iyi oynadığım tenisi yeniden oynayıp maçı kazanacağım umudunda olduğumu söyledim. Biraz sohbet ettikten sonra oyuna yeni başlayanları ve onların başarılı servis atışlarını keyifle seyrederken, Fidelio adında bir bey bize doğru gelerek kuzen ve sarı yeşil kıza Portekizce bir şeyler söyledikten sonra, herhangi bir şeyi görüşmek üzere onları yanımızdan götürdü. Biz Zouzou'yla baş başa kalır kalmaz, o hemen bana döndü ve konuşmaya başladı:

“Evet, söyleyin bakalım, marki? Sözü ettiğiniz o çizimler nerede? Onları görmek istediğimi ve bana verilmesini arzu ettiğimi biliyorsunuz.”

“Ama Zouzou, onları buraya getirmem mümkün değildi, burada nereye bırakacaktım, her an yakalanma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğumuz bu yerde, onları önünüze nasıl koyabilirdim...” diye yanıt verdim.

“Ne biçim bir konuşma biçimi bu! – ‘Yakalanma tehlikesi.’”

“Onlar sizinle ilgili anılarımın düşsel ürünleri, üçüncü şahısların gözleri için uygun değil, sizin gözleriniz için uygun mu sorusunu ise bir yana bırakıyorum. Tanrı biliyor ki buradaki, evinizdeki ve her yerdeki bazı hassasiyetlerin birtakım gizli şeyleri sizinle paylaşmamı imkânsız kılmamasını dilerdim.”

“Gizli şeyler ha! Sözlerinize dikkat edin lütfen!”

“Ama görüldüğü gibi ortadan kaldırılması çok zor olan bu gizliliklere siz beni zorluyorsunuz.”

“Ben çok basit bir şey söylüyorum; diyorum ki, bu çizimleri bana vermeniz için fırsat yaratmak, sizin becerinize kalmış bir şey. Beceriklilik konusunda sıkıntı çekmediğiniz belli. Tenis oynarken çok becerikliydiniz, hatta biraz önce güzelleştirerek söylediğim gibi, mükemmeldiniz ve sık sık yaptığınız gaflarla, sizin tenis oynamayı hiç bilmediğinize inanabilirdi insan. Ama gerçekten becerikliydiniz.”

“Bunları sizin ağzınızdan duymak beni ne kadar mutlu etti, Zouzou...”

“Bana Zouzou diye hitap etme cüretini nereden buluyorsunuz?”

“Bütün dünya size böyle hitap ediyor. Sizin bu isminizi çok seviyorum. Bu ismi ilk duyduğumda hemen kulak kabarttım ve kalbime yerleştirdim.”

“İnsan bir ismi nasıl kalbine yerleştirir!”

“Bilindiği üzere bir insanın ismi, onu taşıyan kişiyle ayrılmaz bir bağ oluşturur. Sevgili Zouzou, sizin ağzınızdan –sizin ağzınızla ilgili konuşmak ne kadar da hoşuma gidiyor!– benim sefil oyunumla ilgili hoşgörülü sözler ve övücü eleştiriler duymak beni ne kadar mutlu ediyor. Eğer benim becerikliliğim oynadığım berbat oyundaki gaflarda bile iyi göründüyse, bu tamamen sizin o güzel ve tahrik edici gözlerinizin önünde hareket etmenin bilinciyle dolup taşıdığı içindi.”

“Çok güzel. Marki, bildiğim kadarıyla sizin yapmaya çalıştığınız şeye, genç bir kıza kur yapmak denir. Fantastik tenis oyununuz karşısında bu numaranız hiç de orijinal değil. Buradaki gençlerin çoğu tenis oyununu az ya da çok bu iğrenç uğraş için bir bahane olarak görüyorlar.”

“İğrenç mi, Zouzou? Neden? Daha geçen gün aşkı ahlaksız bir konu olarak tanımlamış ve ben bu konuyu açınca da, ‘Çok ayıp,’ demiştiniz.”

“Yine söylüyorum, siz gençler hepimiz ahlaksızlık peşinde koşan iğrenç ve uçarı

çocuklarsınız.”

“Ah, eğer şimdi kalkıp gitmek istiyorsanız, o zaman bana aşkı savunmaya imkân tanımayacaksınız.”

“Ben de bunu istiyorum. Burada zaten uzun bir süre birlikte oturduk. Birincisi, bu hiç yakışık almıyor ve ikincisi ise (zira ben birincisi dediğim zaman, ikincisi demeyi eksik bırakma huyum yoktur), evet ikincisi, siz zaten tek kişiyle birlikte olmaktan pek hoşlanmıyorsunuz ve daha çok kombine görüşmelerle mutlu olabiliyorsunuz.”

Zouzou kafama vurur gibi, “*Au revoir*,” deyip uzaklaşırken, ben de kendi kendime sevinerek “Annesini kıskanıyor,” dedim. “Soy kraliçesi hanım da küçük kızını kıskanıyordur herhalde! Bu, benim birine beslediğim duyguyu bir başkasından kıskanmama benziyor.”

Tenis kortlarından Kuckuck’ların villasına giden yolu gençlerle birlikte yürüdük ve Zouzou da bize katıldı, kuzen ve kuzinin evleri de bu yolun üzerindeydi. Bir veda yemeği olarak planlanan ama artık öyle bir işlevi olmayan *déjeuner*’yi,¹⁵⁷ bu sefer Herr Hurtado olmadığı için dört kişi olarak yedik. Yemeğin baharatını, Zouzou’ nun benim tenis oyunumla alay edip hor görmesi oluşturuyordu. Dona Maria Pia da gülümseyerek sorduğu meraklı sorularıyla benden ilgisini esirgemedi; özellikle de kızı kendini aşıp benim gösterdiğim tek tük büyük kahramanlıklarımı dile getirdiğinde, yakın ilgi gösterdi bana; özellikle kendini aştı diyorum çünkü bunları dişlerinin arasından ve kaşlarını çatarak öfkeyle söylemişti. Ben bu konuda kendisinin dikkatini çektim ve o da şöyle yanıt verdi bana:

“Öfkeyle mi? Elbette. Kahramanlıklarınızı haklı çıkaracak bir oyun ortaya koymadınız. Oyununuz hiç doğal değildi.”

Profesör gülererek, “Doğüstüydü desene şuna!” dedi. “Ne olursa olsun, anladığım kadarıyla marki sizin set ekibinizin kazanmasını sağlamak için çok nazik davranmış.”

Zouzou sinirlenerek, “Sevgili babacığım, sporda kibarlığın rolü olduğunu söylemekle spordan ne kadar uzak olduğunu göstermiş oluyorsun,” diye karşılık verdi, “Seyahat arkadaşının absürd davranışları için çok yumuşak açıklamalar yapıyorsun.”

Senyora da, “Baban her zaman yumuşaktır,” diyerek konuşmayı kesti.

Kuckuck’ların evinde önümüzdeki haftalarda da katılmaktan mutluluk duyacağım yemeklerden biri olan bugünkü yemeğin sonrasında dolaşmaya çıkılmadı. Diğer yemeklerin ardından ise Lizbon’un çevresine gezintiler yapıldı. Bunlardan bazılarını daha sonra aktaracağım. Burada sadece, bir gezintiden otelime dönerken, otel görevlisi, annemin on dört ya da on sekiz gün önce, benim gönderdiğim mektuba yanıt olarak yazdığı mektubu bana verince, ne kadar çok sevdiğimi söylemekle yetineceğim. Almanca olarak kaleme alınmış olan mektupta annem şunları yazıyordu:

Victoria Marquise de Venosta née de Plettenberg¹⁵⁸

Monrefuge Şatosu, 3 Eylül 1895

Benim sevgili oğlum Loulou!

Geçen ayın 25’inde yazdığın mektup babanın ve benim elime geçti ve ikimiz de, sorumluluk bilinci içinde yazdığın bu son derece ayrıntılı açıklamaların için sana teşekkür ediyoruz. Sevgili Loulou, senin elyazın hiçbir zaman güzel değildi ve hâlâ da biraz yapmacık ama üslubuna eskisine göre daha

çok özen gösterdiğin belli oluyor, cilalama bakımından biraz gelişmiş; ben senin, uzun zamandır soluduğun Paris'in söz ve espri bakımından zengin havasından etkilenmiş olduğunu düşünüyorum. Şu da bir gerçek ki, sen her zaman iyi biriydin ve insanın sempatisini kazanan bir yanın vardı; zira biz sana bu davranış biçimini öğretirken, bunun bedensel davranışlarla sınırlı kalmadığını, aksine insanı tümüyle kapsadığını, onun yazılı ve sözlü ifade biçimine de uzandığını öğretmiştik.

Ayrıca mektubunda anlattığın gibi, senin majesteleri Kral Carlos'la bir hatip gibi güzel konuştuğuna pek inanmıyorum. Bu, mektup yazarlarına özgü bir kurgu sanırım. Yine de fırsat yaratıp krala aktardığın düşüncelerinin, kralın ve bizim hoşumuza gidecek türden olmasına sevindik. Bu dünyada zengin ve fakir, kibar ve kaba arasındaki farklılığa, dilenciliğin de gerekliliği hakkındaki düşüncelerine baban da ben de tamamen katılıyoruz. Eğer fakirlik ve sefalet olmasaydı, o zaman insanlık ve Hıristiyanlık adına hayır işleri yapmak için nasıl fırsat yaratılacaktı?

Bunları giriş olarak yazdım. Senin kendi başına karar verip seyahat programında yaptığın değişiklikler, yani Arjantin'e yapacağın yolculuğu uzun bir süreliğine ertelemiş olman bizi biraz kızdırdı, bunu senden saklamıyorum; ancak yaptığın plan değişikliğini sonunda kabul ettik ve hatta anlayışla karşıladık çünkü ileri sürdüğün nedenler mantıklı; aldığın karar, haklı olarak bunu gerekli kılıyor. Tabii bunları söylerken, öncelikle kral hazretlerinin teveccühüne ve senin onu etkileme yeteneğine borçlu olduğunu düşündüğüm şu Kırmızı Aslan Nişanı'nı çok önemseydiğimi ifade etmek istiyorum, baban ve ben bunun için seni candan kutluyoruz. Her ne kadar ikinci derece bir nişan olsa da, birinci sınıf sayılan ve genç yaşlarda birinin nadiren edinebileceği son derece önemli bir nişan. Bu nişan bütün aileyi onurlandırmıştır.

Bu güzel olaydan, senin mektubunla aynı anda gelen Frau Irmgard von Hüon'ün mektubunda da söz ediliyor, Frau von Hüon mektubunda, eşinin verdiği bilgilerden senin sosyal ilişkilerinden ve başarılarından bahsediliyor. Yazdıklarıyla bir annenin gönlünü fethetmek istemiş ve bu amacına da tamamen ulaşmış görünüyor. Buna rağmen, seni incitmeden söylemeliyim ki, anlattıklarını, özellikle de elçinin seninle ilgili anlattıklarını biraz hayretle okudum. Kuşkusuz sen her zaman biraz şakacı bir çocuktun ama senin parodi ve komiklik yapıp prens dahil olmak üzere davetteki herkesi güldürmeni ve böylece dertli bir kralı, kral olduğunu unutturacak derecede neşelendirip yüreğini ferahlatmış olmanı doğrusu senden beklemiyorduk. Neyse, yeter bu kadar. Frau von Hüon'un mektubunda anlattıkları senin konuyla ilgili verdiği bilgileri teyit ediyor. Burada şunu da dikkate almak gerekir ki, gösterdiğin başarı kullandığın araçları haklı çıkarıyor. Aile içinde kalması gereken bazı ayrıntılardan söz etmeni de anlayışla karşılıyoruz çocuğum. Sana bu satırları yazarken, Minime her zamanki gibi yine kucağımda yatıyor, eğer onun küçük beynini konuyla ilişkilendirecek olursak, o da bizim hoşgörüşümüze mutlaka katılacaktır. Anlattıklarında her şeyi aşırı derecede abartıp hakkın olmadığı halde her şeyi serbestçe aktarma özgürlüğünü tanımışsın kendine. Minime'nin üstü başı pislik içinde, yarı baygın bir halde koltukta yattığını ve ihtiyar Radicule'nin kürek ve çöp kovasıyla yardıma geldiğini anlatmakla, kendi öz anneni oldukça gülünç bir duruma düşürmüş oldun. Benim böyle bir çöp kovasından haberim yok, bu senin iyi meyve veren çabanın bir ürünü olsa gerek ama benim saygınlığımı bile bile azaltmak, anladığım kadarıyla, seni pek rahatsız etmemişe benziyor.

Frau von Hüon'nun senin özel bir güzelliğe sahip olduğun ve hatta genç bir erkek olarak tam bir güzellik simgesi olduğun biçimindeki sözleri, kuşkusuz bir ana yüreği düşünülerek söylenmiş sözlerdi ancak bu bizi biraz şaşırtmadı da değil. Aslında sen son derece hoş bir delikanlısın, dış görüntüyle ilgili mütevazı davranıp, Borsdorf'lu, elma yanaklı ve çekik gözlü bir delikanlı olduğunu söyleyip, kendinle sempatik bir şekilde alay ederek kendini biraz alçaltmış oluyorsun, bu kadar da

haksızlık. Aslında sen, söylediğim gibi, hoş bir delikanlısın ama bir güzellik simgesi de sayılmazsın. Bu konuda bana yapılan iltifatlar beni biraz sarsıyor, gerçi ben insanın birilerinin hoşuna gitmek için dış görüntüsünü içten yükseltme ve yüceltme çabasının ne demek olduğunu bilirim, bir kadın olarak bu bana yabancı değil, bu, insanın doğasını düzeltmek için doğru bir yol olabilir.

Ama ben senin dış görünüşünle ilgili olarak niye konuşuyorum ki, insanların senin için çok güzelmiş ya da yeterince güzelmiş demelerinin ne önemi var! Önemli olan senin ruh sağlığının ve zaman zaman bizi kaygılandıran toplumsal itibarının kurtulmuş olmasıdır. Mektubundan, hatta telgrafından anladığımıza göre, bu seyahatle seni küçük düşüren ve ruh sağlığını bozan arzularından ve tutkuyla bağlı olduğun projelerinden kendini kurtardığını, onları doğru bir bakış açısıyla değerlendirdiğini görmekle yüreğimize su serpildi; bütün bunları, başına tebelleş olan o kadınla birlikte –ki biz bundan çok kaygı duyuyorduk– unuttuğunu görmek bizi ne kadar da sevindirdi!

Mektubunda bildirdiğine göre, bazı olumlu gelişmeler, sorunlarının üstesinden gelmene yardımcı olmuş. Adı biraz komik olan müze müdürü o profesörle karşılaşmanı kaderin bir cilvesi olarak değerlendiriyorum ve onun evine girip çıkmanın da ruh sağlığının düzelmesine çok yardımcı olacağını düşünüyorum. İnsanın kafasını dağıtması iyidir, tabii kendini eğitime ve güzel şeyler öğrenme söz konusuysa, bu daha da iyidir, tıpkı mektubunda denizlalesi benzetmeyle (benim tanımadığım bir çiçek bu) ya da bazı imalarla köpek ve atın oluşum tarihçesini öğrendiğin gibi. Böyle şeyler bu tür sohbet toplantılarının süsüdür ve yüksekte atıyor gibi yapmadan, güzel bir üslupla bunları konuşmasının içine katmasını becerebilen genç bir adamı, diğerlerinden, örneğin kelime hazinesi sadece spordan ibaret olanlardan ayırır. Uzun zamandır ihmal ettiğin çim tenisine tekrar başladığını duymak, sağlığın açısından bizi memnun etmedi diyemeyiz.

Ve ayrıca, evin hanımları olan anne ve kızıyla –ki onları tarif ederken işin içine biraz ironi katıyorsun– görüşmek hoşuna gitmiyorsa ve onlar, bilge ev sahibin ve onun yardımcısı gibi senin kültürüne ve gelişmene katkıda bulunmuyorlarsa, gerçi uyarmama gerek yok sanırım –ama ben yine de uyarımış olayım– onlara daha az değer verdiğini kesinlikle hissettirme, bir kavalinin karşı cinse her koşulda borçlu olduğunu düşün ve onlara şövalyelik ruhuyla yaklaş.

Evet, şansın açık olsun, sevgili Loulou! Eğer dört hafta sonra, Cap Arcona gemisi geri dönüp de, sen deniz yolculuğuna başladığında, miden bir gün bile kabarıp bulanmadan okyanusu rahat geçmen için dualarımız seninle olacak. Seyahatinin gecikmesi nedeniyle seni, Arjantin'in ilkbaharı karşılayacak ve bizimle tam zıt bölgede olan bu ülkenin yazını da yaşamış olacaksın. Kendine uygun bir gardırop temin edeceğine güveniyorum. Yumuşak ince flanel kumaşlar bu durumda özellikle tavsiye edilir; çünkü bu tür kumaşlar insanı soğukalgınlığına karşı korur. Zira insan, kelime anlamı pek uygun düşmüyorsa da, kışa göre, yazları daha kolay soğuk algınlığına yakalanır. Eğer senin emrine sunulan para yetersiz kalacak olursa, o zaman babana makul bir katkı payını kabul ettirecek bir hanım olduğuma güvenebilirsin.

Ev sahiplerin Herr ve Frau Consul Meyer'e sonsuz selam ve sevgilerimizi ilet.

Tanrı seninle olsun.

Maman

152 . (Port.) En başından, en başından. (Ç.N.)

153 . (Fr.) Bu yeni bir ticaret belgesi ama sizin varlığınız sayenizde pek sorunla karşılaşılmeden halledilir... (Ç.N.)

154 . (Fr.) Evet, çok beğeniyorum! Sizin majestenez gibi bir büyük hükümdarın konutuyla bütünüyle kutsanmış olan başkentinizin güzelliğinden her zaman çok etkilenmişimdir. (Ç.N.)

155 . (Lat.) "Qualis artifex pereo! (Bir sanatçı gibi ölüyorum!)" Neron'un ölürken söylediği ünlü söz. (Y.N.)

156 . (Fr.) Ama yine de biraz fantastik. (Ç.N.)

157 . (Fr.) Öğle yemeği. (Y.N.)

158 . (Fr.) Plettenberg'den olma. (Y.N.)

Onuncu bölüm

Daha sonraları, sözünü ettiğim bu son derece lüks arabaları, prıl prıl parlayan *viktoria*'ları, *phaeton*'ları ve içi ipek kaplı *coupé*'leri düşündükçe, içimde çocukça bir sevinç kıpırtısı belirliyordu; bu sevinç kıpırtısıyla araba kiralayan bir şirketle anlaşarak Lizbon'da geçirdiğim o günlerde kullanmak üzere, emrime bir kiralık araba verilmesi için anlaşma yaptım, bunun için Savoy Palace Oteli görevlisinin, gerektiğinde telefon edip, arabayı gönderin, demesi yeterliydi. Aslında bu arabanın bir fayton taksiden pek üstünlüğü yoktu ama hiç olmazsa üstü açılan bir tavanı vardı ve bu şirkete satılmadan önce herhalde dört kişilik bir aile arabasıydı. Atlar ve koşum takımı en azından daha güzel görünüyordu, küçük bir meblağ daha ödeyerek gönderilecek arabacının geniş kenarlı bir şapka takıp mavi ceket ve manşetli çizmeler giymesini de şart koşmuştum.

Otelimin önünde, kominin kapıyı açıp kenarda beklediği arabaya binerken, emrettiğim gibi, arabacının oturduğu koltuktan öne doğru hafifçe eğilerek elini şapkasının kenarına değdirip selam durmasından çok hoşlanıyordum. Benim böyle bir arabaya mutlaka ihtiyacım vardı, sadece şehir parklarında, gezinti yerlerinde ve bulvarlarda gezinti yapmak için değil, elçinin akşam daveti ve kralın kabulü arkasından gelen bazı özel davetlere kendime yakışır bir biçimde katılmak için de böyle bir arabaya ihtiyacım vardı. Saldacha adındaki zengin şarap ihracatçısı ve onun şişman karısı, beni şehir dışındaki muhteşem malikânelerinde verdikleri bir *garden party*'ye davet ettiler, orada yazlıklarından dönen çok sayıda tanınmış sosyeteyle tanıştım. Kıyafetlerinde biraz değişiklik yapmış az sayıdaki davetliyle iki ayrı akşam yemeğinde birlikte oldum. Bu yemeklerden biri Yunan bir iş adamı olan Prens Maurocordato ile klasik bir güzelliğe sahip olan sempatik karısı tarafından verildi, diğerini ise Baron ve Barones Vos von Steenwyk Hollanda elçiliğinde verdi. Bu davetlere göğsüme taktığım Kırmızı Aslan Nişanı'yla katıldım ve bunun için beni herkes tebrik etti. Avenida'da selamlaştığım insanların sayısı giderek artıyordu çünkü üst düzeyden çok sayıda insan tanımıştım; ancak ilişkilerim daha çok resmî düzeyde gerçekleşiyordu, doğrusunu söylemem gerekirse: Hiçbir şeyi umursamıyor, her şeyin böyle kalmasını istiyordum çünkü beni gerçekten ilgilendiren şey, yukarıdaki beyaz evdeki çifte resimdi, yani anne ve kızıydı.

Sonuçta bu arabayı özellikle onlar için tuttuğumu söylememe gerek yok. Zira onları bu arabayla gezmeye götürerek eğlendirebiliyordum, örneğin daha önce hiç görmediğim, krala güzelliğini övdüğüm tarihsel yerlere götürdüm onları. Arabanın içinde onlarla birlikte giderken, arka koltukta karşımda oturan soyluluk ilahesi anneyi ve büyüleyici kızını seyretmek kadar hiçbir şey bana bu kadar keyif veremezdi. Bazen saray ve manastır gibi görülmesi gereken yerleri gezmeye giderken, Don Miguel de işini ayarlayıp rehberlik yapmak üzere bize katılıyor ve benim yanıma oturuyordu.

Haftada bir ya da iki kez yapılan araba ve keşif gezilerinden önce tenis oynamaya gidiliyordu ve ardından da Kuckuck'ların evinde, samimi bir ortamda, öğle yemeği yeniliyordu. Bazen Zouzou'nun partneri bazen de rakibi olarak, bazen de Zouzou'dan uzak, öteki kortta oynadığım tenis oyunum hızla dengelenmeye başladı. Daha önceleri ilhamla oluşan olağanüstü şovlarım, bilgisizliğimin komik bir şekilde ortaya çıkmasıyla azalmaya başladı, her ne kadar sevgilimin orada bulunması beni biraz geriyorsa da, deyim yerindeyse, bana bedensel bir ilham verdiği için –ki bu vasat bir oyuncuda asla söz konusu olmaz– yine

de iyi sayılabilecek bir oyun sunmaya başladım. Keşke onunla baş başa kalmamız beraberinde birtakım zorluklar getirmeseydi! Güney insanının ahlak kuralları gerçekten etkileyici ama insanın işini bozuyor. Zouzou'yu tenise götürmek için evinden almayı düşünmek ne mümkündü, bu nedenle tenis kortunda buluşuyorduk. Tenis kortundan Kuckuck'ların evine Zouzou'yla birlikte dönmemiz de mümkün değildi, birilerinin bize hep eşlik etmesi gerekiyordu. Yemekten önce ya da sonra, evde, salonda ya da başka bir yerde, Zouzou'yla baş başa kalmayı aklımın ucundan bile geçiremiyorum, bunun lafını bile edemezdim. Sadece tenis kortlarının tel örgülerinin dışındaki banklardan birinin üstüne oturup dinlenirken, biraz olsun baş başa konuşma fırsatımız oluyordu, ne yazık ki bu da her zaman Zouzou'nun çizimleri görme isteğiyle, daha doğrusu onları kendisine vermemle ilgili konuşmalardı. Ben de çizimleri kendisine vermemle ilgili olarak inatla savunduğu kuramına itiraz etmeksizin, bu çizimleri kendisine gösterecek uygun bir fırsat bulamadığım gibi inandırıcı bahaneler ileri sürerek onun bu taleplerinden kurtuluyordum. Aslında bu cesurca çizimleri ona gösterebilir miydim, bundan kuşkuluyum. Tıpkı onun bu doyumsuz merakına tutduğum gibi –burada başka hangi sözcük daha uygun düşerdi, bilemiyorum– bu kuşkuya da tutunmuştum; çünkü ona göstermediğim bu çizimler ikimizin arasında gizli bir bağ oluşturuyordu ve bu durum benim çok hoşuma gittiği için de böyle kalmasını istiyordum.

Onunla bir sır paylaşmak, herhangi bir yerde ve başkalarının önünde onunla anlaşmış olmak –onun hoşuna gitsin ya da gitmesin– benim için çok özel bir önem taşıyordu. Böylece sosyete içinde yaşadıklarımı yemekte aileye anlatmadan önce, ilk defa ona anlatmaya özen gösteriyordum ve orada yaşadıklarımı, diğerlerine anlattıklarımından daha samimi, daha rahat ve daha derin analiz ederek anlatıyordum ve arkasından onun yüzüne bakıp ufak bir gülümseyişimle daha önce konuştuklarımızı hatırlamasını sağlayarak onunla buluşmuş oluyordum. Buna örnek olarak Prenses Maurocordato'yla karşılaşmamızı verebilirim, yüz hatları ve vücut yapısıyla bir ilaheyi anımsatan bu prensesin yaptığı bir hareket, bir prensese değil, daha çok bir hizmetçiye yakışan bir hareketti. Klasik güzelliğin bilincinde olan bu Atinalı prensesin bir kadın olarak doğası gereği koruması gereken saygınlığını unutup salonun bir köşesinde dikilerek açıp kapattığı yelpazesini sürekli bana dokundurmasını, dudaklarından dilinin ucunu göstermesini ve gözlerini kırpıştırarak bana açıkça pas vermesini Zouzou'ya anlatmıştım. Bankımızın üstünde oturup görüntü ve davranış biçimi arasındaki bu çelişki hakkında uzun uzun tartıştık ve prensesin bu kusursuz güzelliğinden memnun olmadığı, bunu can sıkıcı olarak algıladığı ve davranışıyla buna isyan ettiği ve onun bu durumunun, yıkanmış ve bembeyaz olmuş güzel bir kaniş köpeğinin bilinç ve mantık eksikliği yüzünden gidip çamurda yuvarlanması gibi, bilinç ve mantık eksikliğinden kaynaklanan salt bir aptallık olduğu konusunda hem fikir olmuştuk.

Öğle yemeğinde Yunanların akşam davetinden, prenesten ve onun kusursuz güzelliğinden anlatırken, doğal olarak bunlardan söz etmemiştim.

“– doğal olarak sizin üzerinizde çok derin bir etki bırakmış olmalı,” dedi senyora Maria Pia, bunu söylerken her zamanki gibi yine dimdik, arkasına yaslanmadan ve oturma biçimini bozmadan, kulağında sallanan karakehribar küpeleriyle masada oturuyordu. Ve ben ona yanıt verdim:

“Etki mi, saygıdeğer senyora? Hayır, daha Lizbon'daki ilk günümde kadın güzelliğiyle ilgili izlenimler edinme fırsatı buldum ve itiraf etmeliyim ki, edindiğim bu izlenimler başka

güzellikler karşısında oldukça yetersiz kıldı.” Bunu söyledikten sonra senyoranın elini öptüm ve aynı zamanda da Zouzou’ya bakarak gülümsedim. Hep böyle yapıyordum. Çifte resim böyle olmasını istiyordu. Kızına bir kompliman yaptığımda, annesinin yüzüne bakıyordum ya da tersini yapıyordum. Masanın en başında oturan evin beyinin yıldız gözleri bu olup bitenlere belli belirsiz bir teveccühle bakıyordu, sanki gökyüzündeki yıldızlardan aşağıya doğru bakarak olanlara tanıklık ediyordu. Ben bu çifte resme kur yaparken, kendisini ihmal ettiğim algısında hiçbir şekilde azalma olmuyordu.

Senyora Maria Pia haklı olarak, “Baban her zaman yumuşaktır,” demişti kızına. Bu aile reisi, benim Zouzou’yla tenis kortunda yaptığım konuşmaları ya da çıktığımız gezintilerde yan yana yürürken, içeriği pek de yakışık almayan konuşmalarımızı da duymazdan gelerek dalgın ve yumuşak bir ruh haliyle dinlerdi herhalde. Ve bu konuşmalarımız Zouzou’nun, “Susmak sağlıklı değildir” şeklindeki temel ilkesi, onun fenomenal ve tamamen kabul edilebilir çerçevenin dışına taşan dobra dobra konuşma biçimi sayesinde pek de uygun kaçmayan türdendi; bu pervasızca konuşma biçimine en uygun konu da bizim sözünü ettiğimiz aşk konusuydu, zaten Zouzou da bu konu için, bilindiği üzere, “Çok ayıp,” demişti. İşte bu nedenle onunla işim çok zordu çünkü ben onu seviyordum ve her türlü davranışıyla bunu ona gösteriyordum ve o da bunu anlıyordu ama nasıl anlıyordu! Bu güzel kızın aşkla ilgili tuhaf düşünceleri vardı ve insanı kuşkulandırdıyordu. Zouzou aşkı, küçük yaramaz oğlanların gizli işler çevirmesi gibi görüyordu, sanki “aşk” diye adlandırılan şeyi kötü bir huy olarak görüyor, bunun sorumluluğunu tamamen erkek cinsinin üstüne yükleyerek dişilerin doğası gereği bununla hiçbir ilgisi olmadığını düşünüyor ve genç erkeklerin sürekli kur yaparak dişileri kandırıp ahlaksızlığın içine çekmeye çalıştıklarını düşünüyordu. Onun bana şöyle dediğini duyuyordum:

“Bak şimdi bana yine kur yapıyorsunuz, Louis,” (evet, doğru, benim ona Zouzou dediğim gibi, baş başa olduğumuzda, o da bana “Louis” demeye başlamıştı), “tatlı tatlı şeyler söyleyip gözlerinizi benden ayırmıyorsunuz, yoksa rahatsız edici şekilde bakıyorsunuz mu demem lazım? Belki de o mavi gözlerinizle bana aşk dolu bakışlarla bakıyorsunuz demem lazım ama bu kocaman bir yalan. Sizin de bildiğiniz gibi mavi gözleriniz, sarı saçlarınızın yanı sıra esmer teninizle son derece güzel bir tezat oluşturuyor, öyle ki insan sizin hakkınızda ne düşüneceğini bilemiyor. Peki, siz ne istiyorsunuz? İnsanın içini eriten sözlerinizle ve keskin bakışlarınızla neyi hedefliyorsunuz? Sanırım ağza alınmayacak kadar absürd, iğrenç ve çocukça bir şeyi hedefliyorsunuz. Ağza alınamayacak kadar diyorum ancak tabii söylenemez demiyorum ve ben bunları söylüyorum. Sizin benden istediğiniz şey, birbirimize sarılmamız, doğanın diğerlerinden özenle ayırdığı bir insanın, yani sizin, burun deliklerimiz birbirimizin nefesini soluyacak şekilde, dudaklarınızı benim dudaklarımın üstüne sıkı sıkı bastırmanızdır. Ve benim buna izin vermeme istiyorsunuz. Bu son derece aşağılayıcı bir şey ve yakışık almayan bir davranış ama söylendiği gibi, adına şehvet denilen şeyle bunun sonsuz bir zevke dönüştüğünü de çok iyi biliyorum. Burada söylemek istediğim şey, siz erkeklerin biz kadınları kandırıp iki ahlaklı insanın yamyamlar gibi sevişerek birbirini vahşice yediği o ahlaksızlık batağının içine çekmeye çalışmanızdır.”

Zouzou içindikileri döktükten sonra, herhangi bir yorgunluk belirtisi göstermeden ya da hızlı hızlı solumadan, son derece sakin bir şekilde susup yerinde oturmasını bilmişti, aslında onun bu davranışı bir patlama olayı değildi, aksine her şeyin adını koyma ilkesiyle

hareket etmesiydi. Ben de susuyordum, ürkmüştüm, duygulanmıştım ve üzülmüştüm.

Sonunda, “Zouzou,” dedim ve bunu söylerken elimi kısa bir an için, dokundurmadan onun elinin üzerinde tuttum, daha sonra yine aynı elimi belli bir mesafede, yani havada tutarak koruyormuşçasına saçlarının üzerinden aşağıya, yanaklarına doğru gezdirdim – “Zouzou, söylediklerinizle bana gerçekten acı veriyorsunuz, bu sözlerinizle size ve güzelliğinize karşı beslediğim duygularımın, aklım ve kalbimin çevresinde ördüğü ince sis perdesini yırtarak canımı acıtıyorsunuz. Bu sözleri nasıl adlandırmalıyım, bilemiyorum, kaba mı, acımasız mı, aşırı doğru ya da yarım doğru mu ya da hiç doğru değil mi demeliyim. ‘Örmek’ sözcüğüyle sakın alay etmeyin! Kasıtlı ve bilinçli olarak ‘örmek’ diyorum; çünkü aşk sanatını sizin haşin ve ruhunu değiştiren betimlemenize karşı şiirsel sözlerle savunmak zorundayım. Aşktan ve onun varmak istediği hedeften ne biçim söz ediyorsunuz! Aşkın herhangi bir hedefi olmaz, kendisi dışında ne bir şey düşünür ne de bir şey ister. Aşk başlı başına bir olgudur ve kendi içinde girift yanları vardır. ‘Girift’ sözcüğüne o sevimli burnunuzdan gülmeyin, size söylediğim gibi özellikle şiirsel bir dille konuşuyorum, bu da aşk adına daha kabul edilebilir sözcükler kullanıyorum demektir çünkü aşk temelde çok masumdur ve sizin haşin sözleriniz, onun hiç tanımadığı bir yolda, o yolu hiç bilmese de, sizin çok önünüzde ilerliyor. Bir çiçek kadar tatlı ve sessiz olan ve dünyanın en güzel duygu paylaşımı sayılan öpüşmekten ne biçim konuşuyorsunuz! İki çift dudağın hiç beklenmedik bir anda ve kendiliğinden tatlı tatlı buluşması sırasında duygular başka hiçbir bir şey düşlemez çünkü dudakların buluşması birinin ötekiyle bir bütün oluşturmasının mutlu bir şekilde onaylanmasıdır.”

Sizi temin ediyorum ve yemin de ediyorum: Böyle konuştum. Böyle konuştum; çünkü Zouzou’nun aşkı aşağılama ve çirkinleştirme biçimi bana gerçekten çocukça geliyordu ve ben şiirsel dille konuşmayı bu kızın kaba saba konuşmalarından daha az çocuksu buluyordum. Ayakları yere basmayan uçarı biri olarak şiirsel konuşmak bana iyi geliyordu, aşkın başka bir şey hedeflemediğini ve öpücüğün dışında başka bir şey beklemediğini söylemek benim için çok kolaydı; çünkü gerçek olmayan statümle gerçekle karşı karşıya gelebilecek ve Zouzou’yla evlenecek durumum yoktu. Olsa olsa onu baştan çıkarmayı hedefleyebilirdim ama bunun için de bazı zorluklar vardı, bunlar sadece önümü kesmekle kalmıyor, aynı zamanda Zouzou’nun dobra dobra konuşma biçimi ve aşkın komik ve ahlaksız bir şey olduğu yönündeki abartılı düşüncesi de beni engelliyordu, buna üzülmediğimi söyleyemem ancak onun şiirsel dille yaptığım konuşmama verdiği acımasız yanıtı yok mu, bu beni kahrediyor!

Zouzou, “*Patatípatatá!*” dedi. “Sarılmakmış ve sis perdesi örmekmiş ve sevimli çiçek öpücüğümü! Siz erkeklerin aşağılık emelleri uğruna biz kızları kandırmak için kullandığınız boş laflar! Neymiş, öpüşmek dünyanın en güzel duygu paylaşımıymış, çok ayıp! Aslında her şey öpüşmekle başlıyor, esas olan şey öpüşmektir zaten, *mais oui*, işin tamamı öpüşmektir, *toute la lyre*, ve her şeyin de en kötüsü odur, neden mi? Çünkü sizin aşkınızın aklında sadece ten var, insan bedeninin salt teni var ve dudakların derisi de çok hassas ve onun arkasında da hemen harekete geçen kan var, dudakların şiirsel olarak buluşmasının nedeni de bu, tabii dudaklar yumuşaklığıyla başka yerlerde de dolaşmak ister, sizin asıl peşinde olduğunuz şey, bizimle çıplak yatmaktır, tenimiz teninizde, bize bu absürd zevki tattırmak, zavallı insanlar olarak dudaklarınız ve ellerinizle bizim nemli

yerlerimizde dolaşıp tadına bakmak istiyorsunuz ve bunu da yaptığınız işin gülünçlüğünden ve zavallılığından utanmadan ve oyunlarınızı bozacak şeyi aklınıza getirmeden yapıyorsunuz, bir defasında okuduğum bir din kitabının bir mısrasında geçen şeyi düşünmeden yapıyorsunuz bunu. Söz konusu mısradaki şöyle yazıyordu:

‘İnsan teni ne kadar güzel olursa olsun, ne kadar hoş ve temiz olursa olsun, İçinde sadece bağırsaklar ve pis koku vardır.’”

Onaylamadığımı gösterir gibi başımı sallayarak, “Bu çok iğrenç bir mısra, Zouzou,” dedim, “her ne kadar dinî bir kitaptan da olsa, çok iğrenç. Sizin her türlü kabalıklarınızı anlayışla karşılayabilirim ancak bana okuduğunuz bu mısra gerçekten çok iğrenç. Bunun nedenini bilmek ister misiniz? Tabii, eminim ki bilmek istersiniz ve ben bunu size açıklamaya hazırım. Çünkü bu iğrenç mısra güzelliğe, biçime, resme, düşe ve her türlü fenomene olan inancı temelden yıkmak istiyor, oysa bu fenomenler, sözcüklerin ifade ettiği gibi, görüntüde ve düşte yaşıyorlar; eğer görüntünün bir anlamı olmaz ve duyular yumuşak beden üzerinde dolaşıp bayram yapmazsa –ki bunların olmadığı bir yaşam yaşam değildir– yaşamdan ve yaşamın güzelliklerinden nasıl zevk alınır? Güzel Zouzou, şimdi size bir şey söyleyeyim: Sizin okuduğunuz bu dinî mısra en günahkâr et zevkinden daha günahkâr çünkü o tam bir oyunbozan, oysa yaşamın oyununu bozmak sadece günah değil, aynı zamanda da son derece ilkel ve şeytanca bir şey. Peki buna ne dersiniz? Hayır, konuşmamı kesesiniz diye sormuyorum. Ne kadar kaba da olsa ben sizin konuşmanıza izin verdim ama gördüğünüz gibi ben çok kibar konuşuyorum ve sözcükler ağzımdan adeta dökülüyor! Eğer her şey o iğrenç mısradaki söylendiği gibi olsaydı, o zaman görünen değil, sadece saygı duyulan gerçek, en çok da cansız yaşam, yani anorganik yaşam söz konusu olurdu. ‘En çok’ diyorum, eğer kötümser düşünülecek olursa, onun tutarlılığında da bir sorun var demektir, acaba Alpler’de güneşin batması ve şelaleler, resimden ve düşten daha çok saygı gösterilip dikkate alınacak şeyler mi? Acaba onlar da güzel olduğu kadar gerçek mi? Yani demek istiyorum ki, içinde biz olmadan, sevgi ve aşk olmadan var olan şey güzel ama sonuçta bundan da kuşku duymak gerekir. Zaten uzun zaman önce ilk üremeye anorganik yaşam oluşmaya başladı, aslına bakılırsa bu durumun da iç yüzünün çok iyi olmadığı başından beri belli. Garip bir adam, bu dünyada doğa çürüme ve küflenmeden başka bir şey değildir, diyebilir ancak bu biraz saldırgan ve tuhaf bir açıklama olarak algılanır ama sonuçta aşkı ve sevgiyi ve resimden zevk almayı öldüremeyecektir. Bunu bir ressamın ağzından duymuştum ve o ressam küfü, kendisini bütünüyle ona vererek resmediyordu ve bunun için de kendisini profesör diye adlandırıyordu. Grek tanrısını tasvir etmek için insan figürünü model olarak kullandı. Bir zamanlar Paris’te, dişime küçük bir altın dolgu yaptırmak için gittiğim bir diş hekiminin bekleme odasında bir albüm görmüştüm, bu *La beauté humaine* adlı bir resim kitabıydı ve içi, büyük ressamlar ve heykeltıraşlar tarafından büyük bir şevkle ve emekle yapılmış, değişik dönemlere ait yağlı boya resimleri, metalden dökülmüş ve mermer taşı oyularak yapılmış güzel insan reproduksiyonlarıyla doluydu. Peki bu kitabın içi neden insan güzelliğini öne çıkaran yapıtlarla doluydu? Çünkü bu dünyada, her dönemde, bu dinsel mısradaki ‘hoş’ ve ‘temiz’ sözcükleriyle ilgilenmeyip, aksine gerçeği biçim ve görüntüde ve hatta dış yüzeyde bulan, kendilerini bunların rahibi ilan eden ve çoğu kez de profesörü sayan bir sürü adam var.”

Yemin ederim, böyle konuştum; çünkü gerçekten de sözcükler ağzımdan kendiliğinden

dökülüyordu. Üstelik sadece bir kez böyle konuşmadım, fırsat buldukça ve Zouzou'yla yalnız kaldığım zamanlarda, bazen tenis kortundaki banklardan birinin üstünde otururken ya da öğle yemeğinden sonra Senyor Hurtado'nun da katıldığı gezinti yerlerinde, Campo Grande'nin ormanlık yolunda ya da muz ağaçlarının ve Largo do Principe Real'in tropikal ağaçlarının arasında yürürken hep böyle konuşuyordum. Bu çifte resmin bazen soylu kısmıyla bazen de kıızıyla çift oluşturmak için sürekli yerimi değiştirmek zorunda kalıyordum, zaman zaman Zouzou'yla biraz geride kalıp onun rahatsızlık verici düşüncelerini, yani aşkın genç erkeklerin iğrenç saçmalıklarından biri olduğu yönündeki çocuksu fikirlerini güzel ve zarif sözlerle çürütmeye çalışıyordum.

Her ne kadar arada sırada yaptığım etkili konuşmamla onda belli bir şaşkınlık ve ikna emareleri görüyor olsam da, bu konudaki düşüncesine inatla ve sınıksız sarılıyordu; ama beni sessizce sınavan yandan bakışlarıyla, şehvet ve aşkla ilgili olarak gösterdiğim gayretin pek de boşa çıkmadığını gösteriyordu. Sonunda böyle bir an geldi, benim arabamla Cintra köyüne, Don Miguel'in rehberliğinde eski sarayı ve arkasından kayalık tepelerden düzlüklere bakan şatoları gezdikten sonra, dindar olduğu kadar da gösteriş düşkününü ünlü kral Talihli Manuel'in adına ve onuruna, Portekizli kâşiflerin getirdikleri paralarla yapılan ünlü Belém'deki manastıra, yani Jerónimos Manastırı'na yaptığımız ziyaretle böyle bir an gelmişti ve ben o ânı hiç unutmam. Açıkça itiraf etmeliyim ki, Don Miguel'in saraylar ve manastırın mimari tarzlarıyla ilgili olarak verdiği bilgiler ve orada Mağribi, gotik, İtalyan mimari unsurlarının birbirine karışmış olmasından ve buna bir de Hindu mimari unsurunun karışmasından anlatmaya başlaması, deyim yerindeyse, bir kulağımdan girip öbür kulağımdan çıkıyordu. Benim aklımda başka düşünceler vardı, örneğin bu kaba saba konuşan Zouzou'nun aşkı anlamasını nasıl sağlayacaktım, yüreğimiz insani bir sorunla boğuşuyorsa, o zaman bizi çevreleyen doğa da, en tuhaf mimari özelliği olan bir eser de salt bir dekorasyondur ve sorunu olan insan için dikkate alınmayan bir arka plandır. Bununla beraber şunu da kaydetmem gerekir ki, bu inanılmaz ve tüm zamanları devre dışı bırakan ve hiçbir zamana mal edilemeyecek mimari özelliğiyle Belém'deki manastır, bir çocuğun rüyasında görebileceği, sihirle güzelleştirilmiş ve galerilerle çevrelenmiş iç avlusuyla, sivri kuleleri ve kemerli nişlerdeki narin sütunlarıyla meleklerin elleriyle beyaza boyadıkları kum taşından oyularak yapılmış görkemli bir periler ülkesi gibiydi, öyle görkemli bir periler ülkesiydi ki, sanki insan eline ince bir oymacı testeresi almış, taşları işleyerek aralarına mücevher yerleştirerek dantel süslemeler yapmıştı, şunu açıkça söylemeliyim ki, bu taştan periler ülkesinin benim böylesine büyülenmemde, duyularımın coşup kabarmasında ve Zouzou'yla konuşurken kullandığım seçkin sözcüklerde mutlaka payı vardı.

Biz dördümüz bu mükemmel iç avluda uzunca bir süre oyalandık, onu çevreleyen galerileri tekrar tekrar dolaştık. Don Miguel, biz gençlerin, Kral Manuel mimari tarzı hakkında verdiği bilgilere pek ilgi göstermediğimizi fark edince, Dona Maria Pia'ya yöneldi, onunla önden yürüdü ve biz de, benim çaba göstererek artırmaya çalıştığım belli bir mesafeden onları takip ediyorduk.

“Hayır, Zouzou,” dedim, “bu mimari güzellikler karşısında kalplerimizin aynı hızla attığını düşünüyorum. Böylesine güzel galerileri olan bir manastır avlusunu şimdiye kadar hiç görmedim.” (Ben şimdiye kadar bir tane bile manastır avlusu görmemiştim ama ilk defa gördüğüm de ancak çocukların rüyalarında görebilecekleri türdendi.) “Burayı sizinle birlikte

gezmekten dolayı çok mutluyum. Karar verelim, onu hangi sözcükle betimleyelim! ‘Güzel’ sözcüğüyle mi? Hayır, bu uygun değil, doğal olarak güzel olmayandan daha az güzel değilse de, bu uygun değil. Ama ‘güzel’ çok sert ve asil bir sözcük, siz de öyle düşünmüyor musunuz? ‘Sevimli’ ve ‘büyüleyici’ sözcüklerinin anlamını çok yukarılara, zirveye, yani en yüksek noktaya taşımak gerekiyor; ancak o zaman bu iç avluyu betimleyecek gerçek sözcükler bulabiliriz. Zaten o bunu kendi kendine yapıyor. Güzel ve sevimli olanı kendisi zirveye taşıyor.”

“Görüyorum ki, gevezelik etmesini pek de iyi beceriyorsunuz, marki. Çirkin değil ama güzel de değil, aksine aşırı sevimli. Ancak aşırı sevimli olan şey de, sonuçta güzel demektir.”

“Hayır, yine de bir fark var. Bunu size nasıl açıklamalıyım? Örneğin anneniz...”

“Güzel bir kadın,” diye Zouzou hemen lafa karıştı, “Aslında ben de çok güzelim, değil mi? Şimdi gevezelik yaparak bu farkı bizim üstümüzde göstermek istiyorsunuz herhalde?”

Kısa bir an sessiz kaldıktan sonra, “Düşündüğüm şeyi benden önce söylüyorsunuz,” diye yanıtladım onu. “Hatta biraz da çirkinleştirerek söylüyorsunuz. Yapmak istediğim şey gerçi sizin ima ettiğiniz şeye benziyor ama aynısı değil. Annenizden ve kendinizden söz ederken, ‘biz’, ‘biz ikimiz’ dediğinizi duymak beni çok heyecanlandırıyor. Ancak bu birlikteliğin tadını çıkardıktan sonra, iki şeyi birbirinden ayırıyorum ve tek tek ele alıyorum. Güzellik kendisini gerçekleştirmek için hoş ve sevimli yanını bir tarafa bırakamaz, bunun için en güzel örnek belki de Dona Maria Pia’dır. Annenizin yüzü o kadar büyük, sert, İber soylusuna özgü gururlu ve insanı ürkütecek derecede ciddi olmasaydı ve sizin yüzünüzdeki sevimlilikten biraz da onda olsaydı, o zaman Dona Maria Pia da çok güzel bir kadın olurdu. Ama görüldüğü gibi bir güzellik abidesi değil; buna karşın siz, Zouzou, güzelliğin ve sevimliliğin doruk noktasını oluşturunuz. Siz manastırdaki galerilerin çevrelediği o görkemli iç avlu gibisiniz...”

“Oh, çok teşekkür ederim! Demek oluyor ki ben Kral Manuel tarzında bir kızım ve haşin bir yapı tarzım var. Çok, çok teşekkür ederim, ben bunun adına kur yapma diyorum.”

“Benim bu içten söylediklerimle alay ederek, kur yapıyorsunuz demeniz ve kendi kendiniz için de haşin bir yapı tarzı demeniz size kalmış bir şey. Ancak manastırın o görkemli avlusunu görmekten böylesine etkilendiğim ve aynı şekilde sizden de etkilediğim için, onunla karşılaştırma yapmam aslında sizi şaşırtmamalı. Ben de onu zaten ilk defa görüyorum, eminim ki siz onu daha önce birkaç kez görmüşsünüzdür.”

“Evet, birkaç kez gördüm.”

“Öyleyse onu yeni tanıdığınız birinin eşliğinde ilk defa gördüğünüze sevinmeniz lazım. Çünkü bu, insanın bildiği bir şeyi yeni gözlerle, yeni tanıdığı birinin gözleriyle ilk defa görüyormuş gibi görmesini sağlar. İnsan her şeyi ve doğal olarak hep orada duruyormuş gibi gelen en sıradan şeyleri bile yeni ve heyecanlı gözlerle ilk defa görüyormuş gibi görmelidir. Böylece var olanın karşısında körelmiş olan gözler, heyecan duyma yetilerini yeniden kazanırlar ve böylece dünyada taze ve canlı kalırlar; yoksa her şey körelir, yaşam, sevinç, heyecan. Örneğin aşk...”

“*Fi donc! Taisez-vous!*”¹⁵⁹

“Ama neden? Muhtemelen kendinizce doğru bulduğunuz ilkenize göre, yani ‘Susmak sağlıklı değildir’ ilkenize göre aşk hakkında defalarca konuştunuz ve yorumda bulundunuz. Üstüne üstlük bir de iğrenç bir dinsel mısra örneği verdiniz ki, insan, aşkla ilgili bu kadar

kötü konuşmak nasıl mümkün olabilir diye hayretler içinde kalıyor. Aşk denilen gerçekte ilgili olarak öyle kaba ve duygusuzca konuştunuz ki, insan bunun sağlıklı bir şey olmadığını görüyor ve aşk hakkındaki düşüncelerinizi değiştirme konusunda size yardımcı olma zorunluluğunu hissediyor, daha değişik bir ifadeyle söylemem gerekirse, bu konuda kafanızı düzeltmek gerekiyor. Eğer insan aşka yeni gözlerle ilk defa bakıyormuş gibi bakarsa, o zaman aşkın ne kadar heyecan verici ve ne kadar baş döndürücü bir şey olduğunu fark eder! Aşk tıpkı bir mucize gibidir, ondan ne eksigi ne de fazlası vardır! Son analizde, bütünüyle ve her şeyiyle tüm varoluş bir mucizedir ama benim anlayışıma göre aşk tüm varoluşun en yüce mucizesidir. Geçenlerde doğanın insanları birbirinden özenle ayırıp sınıflandırdığını söylemiştiniz. Çok isabetli ve yerinde bir saptamaydı. Evet, doğaya ve doğanın kurallarına göre bu böyle ama aşk söz konusu olunca, doğa bir istisna yapar, insan aşka yeni gözlerle bakarsa, onun olağanüstü bir duygu olduğunu görür. Bu şaşırtıcı istisnai duruma izin veren ya da onu oluşturan şey, doğanın bizzat kendisidir. Eğer siz bu konuda doğanın tarafını tutar ve aşka karşı çıkarsanız, o zaman doğa size teşekkür etmez; bu bir yanılgıdır, siz bilmeden doğaya karşı gelmiş oluyorsunuz. Kafama koydum, sizin bu çarpık düşüncelerinizi düzelteceğim. Evet, çok doğru, insan kendi derisi ve bedeniyle diğerinden ayrılmış, tek başına yaşayan bir bireydir, insan doğası gereği ötekenden ayrılmak ve kendisi gibi olmak ister, tek başına olmak ister ve temelde başkaları onu hiç ilgilendirmez. Aslında ötekilerin hepsi kendi derileri ve bedenleriyle onda tiksinti uyandırır, insanın tiksinti duymadığı tek kişi kendisidir. Bu bir doğa yasasıdır ve ben bunu olduğu gibi aktarıyorum. İnsan masada oturmuş, bir şey düşündüğünde, dirseklerini masanın üstüne dayar, başını ellerinin içine alır ve muhtemelen birkaç parmağını da yanağına dayar ve bir tanesini de dudaklarının arasında tutar. Tamam, bu onun parmağı ve onun dudaklarıdır, peki ya sonrası? Ama başkasının parmağını dudaklarının arasına koyduğunda, bu ona iğrenç gelebilir, onu tiksindirebilir, öyle değil mi? İnsanın doğası gereği diğeriyle olan ilişkisinin temelinde hep bir tiksinti olayı söz konusudur. Diğerinin bedensel yakınlığı her zaman sıkıntı vericidir ve son derece sevimsiz bir durumdur. İnsan bu durumda yabancı birinin bedenine duyularını açmaktansa, boğulmayı yeğler. Bu nedenle herkes kendi bedeninde ve kendi derisinin altında duyularını başkasına açmamaya özen gösterir ve böylece diğerini ve kendi öz ayrışıklığının duyarlılığını korumuş olur. Tamam, ya da en azından doğru. Bu sözlerle doğal olarak kabul gören durumu genel hatlarıyla ve doğru olarak özetledim ve sizin için hazırladığım konuşmamda buna özel bir bölüm de ekledim.

İşte burada, doğanın, sizin temelde ortaya koyduğunuz tepkisel davranışınızdan şaşırtacak derecede büyük bir sapma göstermesi devreye giriyor; bu öyle bir şey ki, insanın bedensel ayrışması ve kendi bedeniyle yalnız kalması gibi iğrenç isteğinde ısrar etmekten vazgeçmesini, kimsenin kendisinden tiksinti duymadığı bu değişmez doğa yasasının bütünüyle kaldırılmasını sağlıyor, öyle ki bunu ilk defa yaşamak için çaba gösteren birinin gözlerinden –ki zaten bu çabayı göstermek insanın görevidir– heyecandan ve coşkudan inci tanelerinin döküldüğü görebilir. Ben ‘inci taneleri’ ve ‘dökülen’ diyorum çünkü bu sözcükler şiirseldir ve eşyanın tabiatına daha uygundur. Bu bağlamda ‘gözyaşı’ sözcüğü biraz basit kalıyor. Göze kömür tozu da kaçsa, gözden yaş akar ama ‘inci tanesi’ çok yüce bir şeydir.

Sizin için hazırladığım konuşmayı ara ara kesip yeni bir bölüme başlayacağım için

sizden özür dilerim, Zouzou. İnci tanelerinin dökülmesinde olduğu gibi, çok rahat konu dışına çıkabiliyorum ve her seferinde sizin kafanıza doğru şeyleri sokma görevime tekrar tekrar yoğunlaşmam gerekiyor. Öyleyse, hadi başlayalım bakalım! Doğanın kendiliğinden gerçekleştirdiği nasıl bir sapmadır bu ve evreni şaşkınlığa uğratarak bir bedenle diğer beden arasındaki, yani senin bedenle benim bedenim arasındaki ayrışmayı ortadan kaldıran şey nedir? İşte bu aşktır. Aslında sıradan bir olay ama hep yeni kalan ve yakından incelendiğinde, öyle şaşırılacak mucizevi bir olay değil. Peki ne oluyor? Birbirinden ayrı olan iki bakış, ayrı ayrı olmaktan kurtulup birbiriyle buluşur. Şaşkın, ürkek ürkek bakan ve etraflarındaki hiçbir şeyi görmeyen bu bakışlar birbirlerinden utanırlar ancak bakışmaktan vazgeçemezler ve birbirlerinin gözleri içinde kaybolurlar – eğer isterseniz şöyle de diyebilirim: Birbirlerinin içine düşerler ancak burada ‘batmak’ sözcüğünü kullanmak gerekli değil, ‘düşmek’ sözcüğü de yerinde bir sözcük. Tabii bu işin bir de suçluluk duygusu uyandıran vicdani boyutu var ama bunun neyle ilgili olabileceğini şimdilik bir tarafa bırakıyorum. Ben sıradan bir asilzadeyim, bu nedenle hiç kimse benden dünyanın gizemini çözmemi bekleyemez. Ama neresinden bakarsan bakın, yaşanılabilir en tatlı vicdan azabıdır bu, bu iki kişi gözlerdeki ve kalplerdeki vicdan azabıyla bütün kuralları bir tarafa bırakıp gözlerini kırpmadan birbirlerine yaklaşırlar. Önceleri normal bir konuşma biçimiyle şundan bundan konuşurlar ancak aslında şu da bu da yalandır, aynı şekilde konuştukları sıradan dil de sahtedir ve işte bu yalan dolandan dolayı konuşurken dilleri ağızlarında dolaşır ve gözlerinde hep tatlı bir yalan vardır. Biri diğerinin saçlarına, dudaklarına, kollarına, bacaklarına ve tüm öteki uzuvlarına bakar ve daha sonra yalancı bakışlarını yere çevirir ya da amaçsızca başka bir yere doğru bakar çünkü ikisinin de gözleri kördür ve kendilerinden başka hiç kimseyi göremezler ancak ateşli bakışları giderek daha da parlayarak diğerinin saçlarına, dudaklarına, kollarına, bacaklarına ve tüm öteki uzuvlarına yeniden odaklanabilmek için bu dünyada kendisine sığınacak bir yer arar, zira bütün bunlar sıradanlığını kaybetmiştir ve artık yabancı değildir ve umursanmaz olmaktan çıkmıştır, yani insanı rahatsız edici ve tiksindirici degillerdir çünkü bu uzuvlar artık birinin değil, ötekinindir ve zevk almanın, arzulamanın ve insanın içini yakan o dokunma isteğinin konusu olmuştur, bu öyle bir duygu sarhoşluğudur ki, gözler kendilerine sunulana çok önceden fark eder ve çalarlar.

Bu benim konuşmamdan bir paragraf, Zouzou ve ben şimdi bir satırbaşı yapıyorum. Beni dikkatle dinleyin, olur mu? Aşk hakkında ilk defa bir şey duyuyormuş gibi dinleyin beni, tamam mı? Böyle olmasını umuyorum. Çok uzun sürmez. İmtiyazlı insanlar, onun bunun yalanlarından, kararsız davranışlarından ve terbiyesiz ağızlarından bıktıklarında, üstlerindeki elbiseleri çıkarıp atıyorlarmış gibi her şeyi bir tarafa bırakacaklar, dünya ve kendileri için tek geçerli olan sözcüğü, yani öne sürülen her şeyin bir safsatadan ibaret olduğunu düşündüren ‘seni seviyorum’ tümcesini kullanacaklardır. Bu gerçekten de geçerli olan en cesur ve en tatlı kurtuluştur ve böylece öpüşmek için dudaklar birbirinin içine gömülür ya da şöyle de diyebiliriz: İnsanın ayrıştırılarak tek başına kaldığı dünyasında, gözlerden inci taneleri döktüren öpüşmeyle dudaklar birbirlerinin içine dalarak bu eşsiz olayı yaşarlar. Hatırlıyor musunuz, öpüşmeyle ilgili ne kadar da kötü konuşmuşunuz, oysa öpüşmek ayrışmışlığın, yalnız bırakılmanın ve hiçbir şey istememe iğrençliğinin ortadan kaldırılmasının en güzel kanıtıdır. İtiraf ediyorum, hem de en hararetli duygularım ile itiraf

ediyorum ki, öpüşmek arkasından gelecek olanların başlangıcıdır çünkü o yakınlaşmanın, çok yakınlaşmanın, mümkün olduğu kadar sınırsız yakınlaşmanın, insanın boğulacak gibi olduğu bir yakınlaşmanın sessiz ve şaşırtıcı bir ifadesidir ve arzulamanın en güzel örneğidir. Sevgili Zouzou, aşk, seven sayesinde her şeye kadirdir. Yakınlaşmayı sınırsız kılmak, onu mükemmel hale getirmek ve iki farklı beden bütünlüğünü sağlamak için aşk sonuna kadar her şeyi dener ve yapar ama bütün bu çabalarına rağmen ne yazık ki trajikomik bir şekilde hiçbir zaman başarılı olamaz. Aşk doğanın kendisi icat etmiş olsa da, temelde ayrışmadan vazgeçemediği için onu aşmıyor. İki kişinin bir kişi olması birbirlerini sevenlerin yapacağı bir şey değil, bu onların ikisinin dışında olur, onların çabaları sonucu ortaya çıkan üçüncü kişiyle, yani çocukla olur. Ama ben burada çocuk bereketinden ve çocuk saadetinden söz etmiyorum; bu benim konumu aşar ve ben onun üstesinden gelemem. Ben aşktan yeni ve asil sözlerle konuşuyorum ve sizin aşka yeni gözlerle bakmanızı sağlamaya ve aşkın, insanı derinden sarsan o büyüleyici yanını anlamanız için duygularınızı harekete geçirerek aşk hakkında bir daha kötü konuşmanızı engellemeye çalışıyorum, Zouzou. Bunu da paragraf paragraf yapıyorum çünkü bir seferde her şeyi anlatamam, bunun için burada yeni bir satırbaşı daha yapıp şunları da belirtmek istiyorum:

Sevgili Zouzou, aşk sadece âşık olma durumunda söz konusu değildir, âşık olma durumunda ayrışmış bir beden. öteki bedenden hoşlanmadan edemez. Varoluşunun zarif izleri ve imalarıyla tüm dünyayı dolaşır. Caddenin köşesinde duran ve yüzünüze bakan üstü başı pislik içindeki dilenci bir çocuğun eline birkaç centavo tutuşturmakla kalmazsınız, elinize eldiven takmamış olsanız bile, bitli olduğunu bile bile, onun saçını okşarsınız ve gözlerine bakıp gülümsersiniz ve bundan sonra, öncesinde olduğunuzdan daha da mutlu olarak yolunuza devam edersiniz – işte bu aşkın narin izi değil de nedir? Size bir şey söylemek istiyorum, Zouzou: Dilenci çocuğunun bitli başını çıplak elinizle okşamamız ve bunun sonunda da kendinizi öncekinden daha mutlu hissetmeniz, belki de aşkın, sevilen bir bedeni öpüp okşamaktan daha şaşırtıcı bir şekilde belirtilmesidir. Çevrenize şöyle bir bakın ve bunu ilk defa yapıyormuş gibi bakın insanlara! Aşkla ilgili izleri, imaları ve aşk uğruna verilen tavizleri, yani ayrışmış bir bedenin öteki beden hakkında hiçbir şey bilmek istememesi ile ilgili olarak verilen tavizleri her yerde görürsünüz. İnsanlar tokalaşmak için birbirlerine ellerini uzatırlar, bu çok sıradan, günlük ve geleneksel bir olay. Bunu görünce, âşık olanlar ve aşkı yaşamalarına henüz daha izin verilmediği için bedensel temastan zevk alanlar dışında kimse aklına başka bir şey getirmez. Diğerleri bu tokalaşma olayını yaratanın aşk olduğunu hissetmez ve düşünmezler ama bunu yaparlar. Bedenlerinin arasındaki mesafeyi korurlar ve aman çok yakın olmayalım, derler! Ancak bu mesafenin ve son derece sıkı bir şekilde korunan bireysel yaşamın dışına çıkarak birbirlerine ellerini uzatırlar ve yabancı eller birleşir, birbirini kavrar ve birbirini sıkar, bu hiçbir şey değildir, sıradan bir olaydır, görünüşe göre hiçbir önemi yoktur, böyle düşünülür. Ama gerçekte, yakından bakıldığında şaşkınlık yaratacak şeylerin alanına girer, doğanın kendi ilkelerinden sapmasının bir işareti, bir yabancıya karşı hissettiği isteksizliğinin inkârı ve insanın içinde hep var olan gizli aşkın belirtisidir.”

Lüksemburg'daki sevgili annem bu konu hakkında benim böyle konuşmuş olamayacağımı, bunun sadece güzel bir kurgu olduğunu düşünürdü herhalde. Ancak tüm onurum üzerine yemin ederim ki, tam da böyle konuştum. Zira sözcükler adeta ağzımdan

dökülüyordu. Böyle güzel bir konuşma yapmayı, her tarafını dolaştığımız Belém'deki manastırın iç avlusunun o olağanüstü güzelliğine ve kendine özgü görkemli mimari yapısına borçluydum sanırım; bırakalım, nasıl olduysa oldu işte. Ne denirse densin, ben böyle konuştum ve konuşmamı bitirdiğimde, çok tuhaf bir şey oldu. Zira Zouzou bana elini uzattı! Sanki taş oyma işini inceliyormuş gibi, başını yana çevirmiş, yüzüme bakmadan, doğal olarak onun solunda yürüdüğüm için, sağ elini bana uzattı ve ben onun elini tuttum ve sıktım, o da benim elimi sıkarak bana karşılık verdi. Ama aynı anda da ani bir hareketle elini elimden çekti ve öfkeli bir şekilde kaşlarını çatarak şöyle dedi:

“Benim iznimi almadan çizdiğiniz resimler nerede? Onları hâlâ bana niye vermediniz?”

“Ama Zouzou, ben bunu unutmadım ve unutturmak niyetinde de değilim. Ama siz de biliyorsunuz ki, uygun bir fırsat yaratamadık...”

“Fırsat yaratma konusundaki yaratıcılığınız son derece zayıf. Anladığım kadarıyla sizin beceriksizliğinize biraz el atmak lazım. Başınızı yukarı kaldırıp biraz etrafınıza bakarak gözlemlene yeteneğiniz olsaydı, benim size anlatmama gerek kalmadan, bizim evin arka bahçesinde bir bank olduğunu görürdünüz. Orada zakkum ağaçlarının arasında daha çok kulübeye benzeyen bir yer var, öğle yemeklerinden sonra gidip oradaki bankta oturmaktan keyif aldığımı bilmeniz gerekirdi, öyle değil mi? Doğrusu bunu bilmeniz gerekirdi, orada, bankın üstünde otururken, ara sıra kendi kendime söylediğim gibi, tabii siz bunu bilmiyorsunuz. En küçük bir hayal gücüyle ve beceriyle bize yemeğe geldiğinizde, kahve içildikten sonra, gidiyormuş gibi yapıp biraz gittikten sonra geri dönerek yaptığınız o müthiş eserlerinizi bana vermek için beni kulübede ziyaret ederdiniz. Çok şaşırdınız herhalde? Dâhice bir fikir, değil mi? – Sizin anlayışınıza göre belki çok uygundur. Artık bir dahaki sefere bir zahmet böyle yaparsınız – Yapacak mısınız?”

“Mutlaka böyle yapacağım, Zouzou! Gerçekten de akla en yatkın, çok dâhice bir düşünce. Zakkum ağaçlarının arasındaki bankı şimdiye kadar fark etmediğim için bağışlayın beni! Bank o kadar geride duruyor ki, hiç dikkatimi çekmedi. Demek yemeklerden sonra oraya gidip zakkumların arasında tek başınıza oturuyorsunuz? Harika! Ben de biraz önce sizin açık açık söylediğiniz gibi davranacağım. Herkesle ve tabii sizinle de alenen vedalaştıktan sonra, eve gidiyormuş gibi yapacağım ama eve gitmeyip çizdiğim resimlerle size geleceğim. Bunun için elimi uzatarak size söz veriyorum.”

“Eliniz sizde kalsın! Daha sonra, sizin arabanızla eve döndükten sonra da tokalaşabiliriz. Her an tokalaşmamızın bir anlamı yok!”

On birinci bölüm

Kuşkusuz bu randevuya sevinmişim ama resimleri Zouzou'ya gösterme fikri beni biraz kaygılandırmadı da değil; çünkü bu çok zor bir şeydi ya da aslında imkânsızdı. Zira çeşitli şekillerde çizdiğim Zaza'nın güzel bedenine, şakaklarından dökülen güzel buklelerini ekleyerek onun bedenine özel bir anlam katmışım; kendisini şuh bir kız gibi resmetmemi nasıl karşılayacağı doğrusu beni korkutuyordu. Kulübemizde buluşmadan önce, neden Kuckuck'ların evinde yemek yiyip, arkasından neden oradan ayrılma komedisi oynamak zorunda kalacaktım, diye kendime sordum. Madem Zouzou yemeklerden sonra orada yalnız başına oturuyordu, o zaman herhangi bir günde, o saatte, zakkumların arasındaki banka gidebilirdim, kimseye görünmeden ve siesta saatinin güvenilirliğini kullanarak yapabiliirdim bunu. Ah, keşke randevuya şu cesurca çizilmiş lanet olası sanat eserleri olmadan gidebilseydim!

Günler geçti, Zouzou'nun çağrısına bir türlü uyamadım, nedenini bilmiyorum ama; randevuya gitmemem gerektiği için mi, yoksa Zouzou'nun öfkelenip neler söyleyeceğinden korktuğum için mi ya da serseri ruhum, beni derinden sarsacak yeni izlenimlerle başka tarafa yönelme istediğimin haberini aldığı için miydi? Edindiğim bu yeni izlenimleri biraz sonra aktaracağım zaten. Bir şey girmişti araya: Tekrar ediyorum, benim bu çifte resimle olan ilişkim bir saat içinde değişiverdi ve anneyi güçlü bir kırmızı ışığın altına alıp güzel kızını gölgede bırakarak hüznü bir coşku havası içinde yeni bir serüven yaşamaya başladım.

Herhalde boğa güreşinin yapıldığı arenada, iki taraf arasında, yani pırıl pırıl parlayan güneşin altında kalan tarafla, gölgede kalan diğer taraf arasındaki farkın çok önemli bir rol oynamasından olsa gerek, burada ışık ve gölge metaforunu kullanıyorum, kuşkusuz gölgeli taraf daha avantajlıydı ve biz asiller orada oturuyorduk, buna karşın halktan olanlar yakıcı güneşin altında oturmak zorundaydılar... Sanki okur benim bu ilk İber sahnesini ziyaret ettiğimi biliyormuş gibi, pat diye konuya girerek boğa güreşi arenasından söz etmeye başladım. Yazmak kendi kendine konuşmak değildir. Sistemli olmak, soğukkanlı davranmak ve konuya aceleci yaklaşmamak uyulması gereken başlıca kurallardır.

Hepsinden önce anlatmam gereken şey, o zamanlar Lizbon'daki ikametimin yavaş yavaş sona yaklaşıyor olmasıydı, takvimler eylül ayının son günlerini gösteriyordu. Cap Arcona'nın geri dönüşü yaklaşmıştı ve benim gemime binip denize açılmama bir hafta bile kalmamıştı. Bu durum nedeniyle Rua da Prata'daki Doğa Tarihi Müzesi'ni kendi başıma, ikinci ve son kez görmek istedim. Buradan ayrılmadan önce girişteki beyaz geyiği, ilk kuşu, zavallı dinozoru, o büyük kemerli hayvanı, sevimli küçük gece maymunu Schlanklori'yi ve ötekileri, ayrıca sevimli Neandertal ailesini ve güneşe bir buket çiçek sunan ilk insanı bir kere daha görmek istedim ve öyle de yaptım. Kalbim tüm evrene duyduğum sempatiyle dolmuş olarak, bir gün öğleden önce, yanımda herhangi bir refakatçi olmadan müzenin yolunu tuttum, giriş kattaki odaları ve salonları gezdikten sonra, Profesör Kuckuck'un yarattığı büyük eseri görmek için yeraltındaki dehlizlere indim, daha önce gördüklerimin beni buraya tekrar çektiğini bildirmek ve kısaca merhaba demek üzere müze müdürü ve sahibinin bürosuna uğramayı da ihmal etmedim. Profesör Kuckuck beni her zamanki gibi çok candan karşıladı ve müzesine olan ilgimden dolayı beni övdü ve daha sonra bana şu açıklamayı yaptı:

O gün, yani cumartesi günü kralın kardeşi Prens Luis-Pedro'nun doğum günüyümüş. Bu nedenle ertesi gün, yani pazar günü için, öğleden sonra saat üçte, Campo Pequeno'da düzenlenecek olan ve yüce prensin de katılacağı bir *corrida de toiros*, yani boğa güreşi düzenlenmiş, kendisi de evin hanımları ve Herr Hurtado'yla birlikte bu geleneksel olayı seyretmeye gitmeyi düşünüyormuş. Arenanın gölgeli tarafından bileti varmış, bir tane de benim için ayarlamış. Benim burada bilgi ve görgü artırma gezisinde bulunduğumu düşünerek Portekiz'den ayrılmadan önce boğa güreşini seyretmemin çok uygun olacağını söyledi ve bu konuda ne düşündüğümü sordu?

Benim bu konuyla ilgili biraz çekincem vardı ve bunu ona söyledim. Beni biraz kan tutar, dedim, kendimi tanıdığım kadarıyla böyle geleneksel katliamlar için uygun bir adam değilim ben, örneğin boğaların sık sık atların karnını yardıklarını ve hayvanların bağırsaklarının iğrenç bir şekilde dışarı sarktığını duyduğumu anlattım ona. Bunu görmekten hoşlanacağımı sanmıyorum, hele boğanın halini görmeye yüreğim hiç el vermez, dedim. Aslında belki şöyle de düşünülebilir: Bu, hanımların sınırlarının reddetmediği bir gösteriyse, ben de bunu seyretmeye dayanmalıyım, hatta bundan zevk bile almalıyım. Ama İber soyundan gelen hanımlar zaten güçlü âdet ve geleneklerle büyümüşlerdir, buna karşın ben zarif bir yabancıyım, dedim ve bu anlamda daha başka şeyler de söyledim ona.

Ama Profesör Kuckuck beni sakinleştirdi. Boğa güreşi şenliği hakkında öyle kötü şeyler düşünmemem gerektiğini söyledi bana. "Gerçi boğa güreşi ciddi bir iş ancak iğrenç bir gösteri de değil. Portekizliler hayvansever insanlardır ve böyle gösterilerde tiksinti uyandırıcı şeylere izin vermezler. Atlara gelince; onların üstleri darbelere dayanıklı koruyucu fodrularla örtülüyor ve boğa da kesimhanedekinden çok daha asil bir şekilde, şövalyelik ruhuna yakışır bir şekilde ölüyor," dedi. Eğer onları görmek istemiyorsam, kafamı çevirip dikkatimi daha çok şenliğe katılan seyircilere, onların arenaya girişlerine ve arenanın renkli ve etnik açıdan çok ilginç olan görüntüsüne yöneltebileceğimi de ekledi.

Evet, ben de Kuckuck'un sunduğu bu fırsatı ve gösterdiği ilgiyi bir tarafa bırakamayacağımı anlamıştım ve bunun için kendisine teşekkür ettim. Kendisini ve ailesini uygun bir saate teleferiğin önünden arabamla alıp arenaya götürmek üzere sözleştik. Kuckuck arabaya binerken, yolların çok kalabalık olacağını, bu nedenle çok yavaş ilerleyebileceğimizi söyledi. Ben de her olasılığı düşünerek pazar günü saat ikiyi çeyrek geçerken otelimden ayrılıp yola koyuldum ve yoldaki kalabalığı görünce, Kuckuck ne kadar haklıymış, dedim. Her ne kadar burada birkaç pazar günü geçirmiş olsam da, kenti hiç böyle kalabalık görmemiştim. Demek bir boğa güreşi, kenti böylesine canlandırabiliyormuş, dedim kendi kendime. Muhteşem Avenida, arabalar ve insanlarla, at ve katır koşumlarıyla, eşek sırtındakiler ve yayalarla dolup taşmıştı. Ve ben Rua Augusta'ya giderken, geçmek zorunda olduğum caddelerdeki kalabalık nedeniyle ancak adım adım ilerleyebiliyordum. Kentin hemen her köşesinden, her sokağından, eski yerleşim bölgelerinden, banliyölerden ve çevredeki köylerden akın akın gelen şehir ve kırsal yöre insanı, şenlik için dolaplarından çıkardıkları geleneksel kıyafetlerini giyip süslenmişler, çevrelerine gururlu ve neşeli gözlerle bakıyorlardı ancak yüzlerinde yine de bir ağırbaşlılık ve saygı ifadesi vardı; gürültü patırtı çıkarmadan ve birbirleriyle itişip kakışmadan hep birlikte Campo Pequeno ve amfiteatr yönüne doğru ilerliyorlardı.

Peki büyük günün anlamıyla coşmuş ve bir araya gelmiş bu kalabalığa bakıldığında,

insanın yüreğini sıkan bu saygı, bu acıma duygusu ve melankoli kokan bir neşeyle karışık ruh hali nereden kaynaklanıyor, diye sormadan edemiyor insan. Onların ruh hallerinde derin bir saygı ve biraz da kaygı uyandıran bir asalet vardı gerçekten. Tam bir yaz havası hâkimdi, güneş pırıl pırıl parlıyordu; güneş ışınları, yürüyenlerin yere çaka çaka vurdukları asalarının bakır kaplı kısımlarında yansıyor ışıltıyordu. Bütün erkekler renkli şeritli kuşaklar takmış ve geniş kenarlı şapkalar giymişlerdi. Kadınların giydiği parlak pamuklu kumaş elbiselerin göğüsleri, kolları ve etek uçları, altın ve gümüş biyelerle süslenmişti. Bazılarının başlarında dimdik duran İspanyol tarakları vardı, bunu üzerine, baş ve omuzlarını örten, *mantilha* adı verilen siyah ya da beyaz ince tül örtü takanların sayısı da az değildi. Bunu hacca giden köylü kadınlarda görsem şaşırılmazdım doğrusu; ancak teleferik istasyonun önünde Dona Maria Pia'yı böyle görünce çok şaşırılmış ve hatta ürkmüştüm. Gerçi onun üzerinde halkın giydiği o yanardöner elbiselerden yoktu, aksine genellikle öğle sonraları giyilen şık bir elbise vardı ancak başına geçirdiği o geniş kenarlı tarağın üstüne o da siyah bir *mantilha* takmıştı. Dona Maria Pia bu etnik maskaralık karşısında özür dileme anlamında bir gülümseme gereği duymadı, bense hiç duymadım. Derinden etkilenmiş olarak, büyük bir saygıyla elinin üstüne eğildim. *Mantilha* ona çok yakışmıştı. Kumaşın ince dokumasından içeri sızan güneş ışınları, yanaklarında ve Güney insanına özgü soluk ve sert ifadeli iri yüzünde telkâri benzeri gölgeler oluşturuyordu.

Zouzou başına *mantilha* takmamıştı. Şakaklarına dökülen siyah bukleler onun etnik özelliğini yeterince gösteriyordu zaten; ancak üzerindeki elbise annesininkinden daha koyuydu, sanki kiliseye gider gibi giyinmişti. Beyler de, hem profesör hem de yürüyerek gelen ve selamlaşırken bize katılan Don Miguel siyah frak ve melon şapkadan oluşan resmî elbiseler giymişlerdi, onlara karşın ben, pantolonu açık ton şeritli mavi bir takım elbise giymekle yetinmiştim. Bu belki de biraz rahatsızlık verici bir durumdu ama konuya yabancı olan biri için anlayışla karşılanabilirdi.

Arabacıma, daha sakin olan Avenida Parkı ve Campo Grande'den gitmesini emrettim. Profesör ve eşi hemen arabacının arkasındaki koltuklara, Zouzou ve ben onların karşısındaki arka koltuklara, Don Miguel'de arabacının yanına oturdu. Yol boyunca bir suskunluk hâkimdi ya da Senyora Maria'nın herhangi bir sohbet ortamı oluşmasına izin vermeyen katı tutumu nedeniyle çok kısıtlı bir iletişim vardı. Gerçi eşi sessiz bir şekilde bana bir şey sormak istedi; ancak ben, başındaki İber süsüyle törensel bir ciddiyetle oturan bu saygıdeğer hanımın yüzüne izin ister gibi bakıp profesörün sorusuna biraz çekinerek yanıt verebildim. Kulaklarındaki karakehribar küpeler arabanın hafif hafif sarsılmasıyla sallanıyordu.

Arenanın girişine hücum eden araba sayısı çok fazlaydı. Diğer arabaların arasından yavaş yavaş ve sabırla ilerleyerek arenanın önüne gelip arabamızdan inebildik. Sonra bariyerleriyle, tırabzanlı sütunlarıyla ve yukarıya doğru basamak basamak yükselen binlerce oturma yerleriyle arena bizi karşıladı, içeride oturulacak çok az yer kalmıştı. Kolları bantlı görevliler, tabanı kum ve meşe kabuğu tozuyla kaplı manejin etrafındaki sarı halkanın biraz yukarısında bulunan gölgeli taraftaki yerimizi gösterdiler. Bu devasa tiyatro tek bir yer kalmayacak şekilde bir anda tıklım tıklım doluvermişti. Kuckuck'un buranın pitoresk manzarası hakkında söyledikleri gerçekten de abartılı değilmiş. Bu görüntü bütün bir ulusun renkli, kolektif portresini yansıtıyordu, aralarındaki bazı aristokratlar, görüntüde de olsa, en azından utanarak güneşin altında yanan halka uyum sağlamaya çalışıyorlardı. Hanımların pek

çoğu, Frau von Hüon ve Prens Maurocordato gibi yabancı hanımlar da dahil olmak üzere, başlarına o dik taraıklardan takıp üstünden de *mantilha*'larını örtmüşlerdi, hatta hanımların bazıları giydikleri kıyafetlerle köylülerin elbiselerindeki altın ve gümüş işlemeleri taklit etmişlerdi. Erkeklerin giydikleri resmî elbiseler de halka karşı gösterilen bir nezaket jestiydi, öyle değilse de, en azından bu şenliğin halka özgü bir şenlik olduğunu göstermek için geleneksel kıyafetler giymişlerdi.

Arenayı hınca hınç dolduran bu muhteşem kalabalığın ruh hali, daha şimdiden ateşli bir seyirci kitlesi olduğunu gösteriyordu; ama ilk başta biraz sakin görünüyorlardı, özellikle karşıda, güneşli tarafta oturanlarda, stadyumlardaki spor karşılaşmalarında görmeye alışık olduğumuz türden ilkel ayaktakımı tezahüratları ve taşkınlıkları yoktu. Ancak bakışlarını henüz daha boş olan aşağıdaki savaş alanına yönelten bu insanların sarı benizleri, biraz sonra yaşayacakları heyecan ve gerilim yüzünden, beyinlerine vuracak kanla kızaracaktı; ama henüz sakinler ve sanki bir kutsama törenine gelmiş gibi bir halleri vardı. Ceketine bir yıldız takmış ve iliğine de bir krizantem iliştiirmiş olan cılız prens, başına *mantilha* takmış eşiyile birlikte gelip locadaki yerini aldıktan sonra müzik değişti ve Mağribi-İspanyol karışımı tarzında çalınmakta olan konser durdu ve ulusal marş çalınmaya başladı. Herkes ayağa kalktı ve alkışladı. Bu, daha sonra başka birinin onuruna bir kere daha tekrarlanacaktı.

Prens hazretleri ve eşleri üçe bir dakika kala içeri girmişlerdi: Saatin üçü vurmasıyla, çalan müzik eşliğinde, ortadaki büyük kapıdan aktörlerin resmi geçidi başladı, omuzları apoletli işlemeli ceket ve boyu baldırlarına kadar inen renkli bordürlü dar pantolonlar, beyaz çoraplar ve tokalı ayakkabılar giymiş üç adam, ellerinde kılıçlarıyla en önde yürüyordu. Ellerinde renkli şeritlerle süslü ucu sivri mızraklar taşıyan *banderillero*'lar ve aynı tarzda giyinmiş *capeado*'lar, gömleklerinin üstünden aşağı doğru inen ensiz siyah kravatları, kollarının üstünde taşıdıkları kırmızı pelerinleriyle onların arkasından yürüyorlardı. Göğüsleri ve yan tarafları koruyucu fodralarla örtülen atların üzerinde sakandırıklı şapkalarıyla oturan ve çok iyi mızrak atan *picador*'lardan oluşan bir süvari alayının arkasından, çiçekler ve bantlarla donatılmış bir çift katır koşumu, resmi geçit alayının son halkasını oluşturdu. Geçit alayı sarı daireyi yararak doğruca prensin locasının önüne geldi ve herkes prensin önünde şövalyeler gibi eğilerek onu selamladı. Birkaç toreadorun koruma bariyerlerinin arkasına giderken, haç çıkardıklarını gördüm.

Küçük orkestra parçanın ortasında yeniden sustu ve arkasından son derece ince sesli bir trampet sinyali yükseldi. Etraf bir anda büyük sessizliğe bürünmüştü. Açılan küçük bir kapıdan daha önce hiç dikkatimi çekmeyen heybetli bir şey koşarak dışarı fırlıyor –ben burada şimdiki zamanı kullanıyorum çünkü bu olay tüm canlılığıyla gözümün önünde– ağır ve kocaman gövdesiyle ve bir araya topladığı üretme ve öldürme gücüyle, eski çağ insanların kesinlikle hayvan tanrısı olarak görecekları türden bir yaratıktı; tehdit edercesine yuvarladığı küçük gözleri ve alnından ileriye doğru uzanan, insanların içki kabı olarak da kullandıkları sivri boynuzlarıyla adeta ölüm saçıyordu. Boğa hızla öne çıkıyor, ön bacaklarını gererek hareketsizce duruyor ve *capeador*'lardan birinin eğilerek belli bir mesafeden önüne fırlattığı kırmızı beze öfkeyle bakıyor, sonra ona saldırıyor, sivri boynuzlarından birini geçirerek bezi yere çiviliyordu. Yere eğdiği kafasını kaldırıp öteki boynuzunu geçirmek isterken, küçük adam bezi önünden çekiyor ve hemen boğanın arkasına atlıyor, bu azgın güç kütlesi kendi etrafında hantal bir şekilde dönerken, iki

banderillero ellerindeki renkli mızrakları peş peşe onun ensesindeki yağ tabakasına saplıyorlardı. Mızraklar olduğu yerde kalıyordu, herhalde uçları kancalıydı ve hayvanın ensesine saplanıp orada öylece kalıyorlardı. Saplanan mızraklar hayvanın bedeninden dışarıya doğru eğik bir şekilde sallanırken, oyun devam ediyordu. Bu sırada üçüncü *banderillero* elindeki mızrağı boğanın ensesinin tam ortasına indirdi ve boğa, o andan itibaren ölüme karşı verdiği ölüm saçan savaşında, ensesindeki açılmış güvercin kanadına benzeyen bu süsü, sırtının ön tarafında hep taşıyacaktı.

Ben Kuckuck'la Dona Maria Pia'nın arasında oturuyordum. Profesör usulca konuşarak olaylar hakkında bana bazı bilgiler verdi. Boğa güreşçilerinin değişik rütbeler taşıyan isimleri olduğunu öğrendim ondan. Boğanın bugünkü gösteriye kadar doğada özgürce otlayan tam bir erkek yaşamı sürdürdüğünü, kendisine özen gösterildiğini ve çok kibar davranıldığını anlattı. Komşum olarak sağımda oturan ilahe kadın sessizliğini koruyordu. Aşağıdaki üreme ve öldürme tanrısıyla ilgili olup biteni dikkatle izliyordu ve başını sadece, konuştuğu için kızdığı eşine doğru çeviriyordu. Başına taktığı *mantilha*'nın gölgesi altındaki Güney insanına özgü solgun ve sert ifadeli yüzü hiç kıpırdamıyordu ama göğüsleri heyecanlı heyecanlı inip kalkıyordu. Ve ben, bana dikkat etmediğinden emin olduğum bu yüze ve kendisini gösteriye kaptırmaktan inip kalkan bu göğüslere, sırtına mızraklar saplanmış, kanlar akan bu kurbanlık hayvana baktığımdan daha çok bakıyordum.

Ben bunu böyle adlandırıyorum; çünkü insanın canı sıkı ama aynı zamanda da kutsal bir şey izliyormuş gibi eğlendiren, şaka, kan ve ilahî bir saygı ile eski halk geleneklerinin izin verdiği bu karışık olayı ve bütün bu seremoninin üzerine çökmüş olan bu ölüm şenliği atmosferini hissetmemek için insanın tam bir odun olması gerekirdi. Daha sonra arabada, karısının konuşmasına izin verdiği profesör, bu konuda bana bir şeyler anlattı ancak çabucak etkilenen sezgilerim sayesinde olup biteni anladığım için, onun anlattıkları benim için yeni bir şey değildi. Şaka öfkeyle karışıp patlayınca, boğa birkaç dakika sonra durumun kendisi için iyi sonuçlanmayacağını, güç ve şakanın eşit koşullarda olmadığı bir oyun olmadığını anladı, bunun üzerine tekrar çıktığı kapıya yöneldi ve sırtına saplanan renkli şeritli mızraklarla ahırına dönmenin iyi olacağını düşündü ve oraya doğru koşmaya başladı. Bunun üzerine öfkeli kalabalık alaylı alaylı gülüp kahkahalar atmaya başladı. Güneşli tarafta ve bizim tarafta oturanlar hep birden ayağa kalktılar, boğayı yuhaladılar, ıslık çalarak küfürler savurdular, bu arada benim ilahe de ayağa kalktı, kendisinden beklenmeyen bir şekilde cıvıdayarak o da ıslık çaldı, korkup kaçan hayvanı kınadı ve alaylı bir kahkaha attı. Bu arada *picador*'lar boğanın önüne atladılar ve küt mızraklarını sırtına saplamaya çalıştılar. Boğayı canlandırmak ve yeniden azdırmak için renkli mızraklardan bazılarının ucuna çatapatlar takmışlardı, bunları hayvanın boynuna, sırtına ve yan taraflarına rasgele saplıyorlardı, patlayarak ve cızırdayarak yanıp sönen bu çatapatlar hayvanın derisini yakıyordu. Biraz önce akıllıca davranıp ahırına yöneldiği için kitleyi kızdıran boğa, kendisine yapılan bu tahriklerle sağduyusunu kaybederek oynadığı ölüm oyununda gücüne güç katan kudurmuş bir canavara dönüşmüştü. Boğa artık oyununu oynamaya başladı ve bir daha da gülünç duruma düşmedi. Bir at, üzerinde binicisiyle, kumda yuvarlanıyordu. Atı tökezleyen bir *capeador*'u, boğa sivri boynuzlarına takıp havaya fırlattıktan sonra, feci şekilde yere çarptı. Kudurmuş hayvanın kırmızı beze karşı olan saldırgan özelliği kullanılıp dikkati başka yöne çekilirken, yerde hareketsizce yatan adam, yerde yatana mı yoksa boğaya mı ait olduğu pek belli olmayan

onur alkışları arasında dışarıya taşındı. Bu alkışlar muhtemelen ikisi içindi. Maria da Cruz da alkışa katıldı, bir taraftan ellerini çırparken bir taraftan da haç çıkarıp kendi dilinde, yere düşen adama bir şey olmasın diye bir şeyler mırıldandı.

Profesörün tahminine göre adamın en fazla birkaç kaburgası kırılmış ve beyin sarsıntısı geçirmiş olabilir. “Bu Ribeiro” dedi daha sonra. “Dikkate alınması gereken bir genç.” Aktörlerden biri gruptan ayrılmıştı, gruptan ayrılan bu aktör seyircilerin “Ah” sesleri ve popüleritesini gösteren, “Yaşa! Var ol!” tezahüratları altında, herkesin korkup kaçtığı arenada, kanı akan kudurmuş boğayla tek başına kaldı ve maneje hâkim oldu. Bu genç adam zaten daha resmi geçit sırasında dikkatimi çekmişti çünkü benim gözüm güzel ve şık olanı sıradan olandan ayırt etmesini bilir. Ribeiro on sekiz ya da on dokuz yaşlarındaydı ve gerçekten de çok güzel bir gençti. Başında ayırım çizgisi olmayan ve kaşlarının üstüne kadar inen düz ve siyah saçlarının altından onun narin hatlı, sevimli İspanyol yüzü ortaya çıkıyordu, belki aldığı alkışlarla, belki ölümü lanetlemesiyle ve belki de yeteneğinin bilincinde olduğunu ima eden dudaklarındaki hafif gülümsemeyle dikkatleri üzerine çeken kendine özgü bir yüzdü onunki ve siyah ve dar gözlerindeki ciddi bakışlarıyla karakteristik bir özellik sunuyordu. Omuzları apoletli, işlemeli, bileklerine doğru daralan kısa ceketini ona çok yakıştıyordu. Böyle bir kıyafeti bana bir zamanlar vaftiz babam Schimmelpreest de giydirmişti, o zamanlar bana yakıştığı gibi bu genç adama da çok yakışmıştı. Narin ve son derece asil elleri vardı ve bu ellerden birinde, bir gezinti sopası taşır gibi kılıfsız parlak bir dımışki kılıcı tutuyordu, öteki eliyle de kırmızı bir pelerin. Altı üstüne gelmiş ve her tarafına kan sıçramış arenanın ortasına geldiğinde, kılıcı elinden düşürdü ve öteki elindeki kırmızı pelerini biraz ötede duran ve silkelenerek üstündeki mızraklardan kurtulmaya çalışan boğaya doğru salladı. Daha sonra olduğu yerde hareketsizce durdu ve belli belirsiz gülümsemesiyle ve ciddi bakışlarıyla, yalnız duran bir ağacın kendisini yıldırıma karşı hedef göstermesi gibi, sessizce yerinde durdu ve kendisini hedef olarak gösterdiği hayvana, biraz sonra işkence çekerek ölecek olan ve delirmiş gibi üzerine koşan korkunç boğaya bakıyordu. Sanki yere çakılmış gibi orada öylece duruyordu, çok uzun durduğuna kuşku yok. İnsan, Ribeiro’yu iyi tanımasa, hayvanın bir sonraki göz kıpmasıyla onu yere fırlatacağına, boynuzlarını vücuduna saplayacağına, onu ezeceğine ve öldüreceğine inanıp korkardı. Ama bunun yerine harika bir resim oluşturan çok zarif bir olay oldu. Boynuzlar onu yakalayıp ceketinin etek uçlarındaki işlemelerden biraz kopartmıştı ki, Ribeiro elindeki kırmızı pelerini basit el hareketiyle sallayarak hayvanın katil boynuzlarını öte tarafa yönlendirmesini bildi çünkü ani bir kalça hareketiyle kendisini canavarın diğer yanına atmıştı, böylece insanoğlu, bir kolunu siyah sırtına paralel olarak uzattığı, sallanan pelerine öfkeyle saldırıp boynuzlarıyla parçaladığı bu canavarla bütünleşmişti; bu olağanüstü görüntüyle coşan seyirciler, hep birden ayağa fırlayarak, “Rubeiro!” ve, “Toiro!” diye sevinçle bağırıyor ve çılgınca alkışlıyorlardı. Ben de aynısını yaptım ve benim yanımdaki soyluluk ilahesi de inip kalkan göğüsleriyle aynı şekilde ayağa kalkmıştı, ben bir bu göğüslere bir de bu hayvani seyirci kitlesine bakıyordum. Çünkü bu kadının ciddi ve güçlü kişiliği benim için aşağıdaki kanlı oyunla giderek bütünleşmişti sanki.

Ribeiro boğayla düet halinde birkaç parlak numara daha yapmıştı, bunu yaparken bu tehlikeli oyunda dans ederek balet motifleri sunmayı, güçlü olanla zarif olanın resimlerinin estetik birleşimini sağlamayı amaçladığı çok belliydi. Bir keresinde, öfkesinin boşa

çıkmasıyla boğa biraz gücünü kaybetmiş, bir kenarda ilgisiz bir şekilde durup aptal aptal önüne bakarken, partneri de sırtını ona dönerek kumda diz çökmüş, havaya kaldırdığı kolları ve öne eğdiği başıyla ayağa kalkarak arkasında tuttuğu pelerini açmıştı. Bu, seyircinin gözünde son derece yüreklilik gerektiren bir hareketti ama Ribeiro bu boynuzlu şeytanın o anki rehabetinden çok emindi. Bir ara boğanın önünde koşarken, yere, bir elinin üstüne düşmüştü, öteki eliyle de her zaman öfke yaratan kırmızı bez parçasını kendisinden uzakta tutarak yana doğru sallıyordu, öyle ki ayağa kalktığı anda hemen üzerine doğru gelmekte olan canavarın üstünden atlayıp kendisini kurtarmıştı. Bunun için çok büyük alkış almıştı ama bunun için seyirciye teşekkür etmedi; çünkü bu alkışın kendisine olduğu kadar boğaya da ait olduğunu düşünüyordu, zaten boğanın saygı sunma ve teşekkür etme gibi bir düşüncesi yoktu. Otlaklarda ve meralarda kibar davranılarak özenle yetiştirilen bu kurbanlık hayvanla böylesine muziplikler yapma iğrençliğinden hoşlandığı kaygısına kapılmıştı. İşte bu şakanın püf noktası da burada, kan kültürünün bir unsuru olan bu halk seremonisinde yatıyordu.

Ribeiro oyunu bitirmek için yerde bıraktığı kılıcın yanına gitti, orada durdu ve her zamanki davetkâr pozisyonunu alarak, yani bir dizi kırık, pelerini tahrik edici şekilde önüne açmış, ciddi bakışlı gözleriyle, boğanın silahlarını kendisine çevirip hücumla geçmesini bekliyordu. Boğanın iyice yaklaşmasına izin verdi ve en doğru anda yerden kılıcı alarak bu ensiz ve parlak çeliği şimşek hızıyla, kabzasının yarı mesafesine kadar, hayvanın ensesine indirdi. Hayvan yere yığıldı, kütle halinde sağa sola yuvarlandı, kana bulanmış zemini kırmızı pelerin sanarak bir an boynuzlarını yere çaktı, daha sonra yan yattı ve gözleri donakaldı.

Bu, hayvan kesmenin herhalde en şık biçimiydi. Ribeiro, pelerini kolunun altında, parmak uçlarına sessizce basarak artık ölmüş olan ve yerde hareketsiz yatan hayvana uzun uzun baktıktan sonra kenara çekildi. Ama seyirciler kısa süren ölüm savaşı sırasında *bir* erkek gibi davranarak herkesi ayağa kaldıran, ilk başta sahneden kaçıyor gibi davrandıktan sonra, mükemmel bir tutum sergileyen ölüm oyununun kahramanı boğayı alkışlarıyla selamlamayı ihmal etmediler. Ve bu selamlama işi o renkli katır arabası gelip onu arenanın dışına çıkarıncaya kadar devam etti. Ribeiro da son görevini yapmak istiyormuşçasına arabanın yanında birlikte yürüdü. Ribeiro arenaya bir daha geri dönmedi. Başka bir isim altında, başka bir yaşam rolünde, bir çifte resmin parçası olarak daha sonra, herhangi bir yerde karşıma çıkmıştı. Ama bunu daha sonra yeri gelirse anlatacağım.

Daha sonra iki boğayı daha seyrettik, bunlar öteki kadar iyi değildi, aynı şekilde boğa güreşçisi de iyi değildi, boğalardan birine elindeki kılıcı öyle hatalı indirdi ki, hayvan yere yıkılmayıp sadece kanamaya başladı. Boğa bacaklarını önüne germiş, kusan biri gibi gergin boynuyla öylece duruyordu ve ağzından yere oluk gibi kan fışkırıyordu – hiç hoş olmayan bir görüntüydü kuşkusuz. Aşırı parlak elbise giymiş, kendini beğendiği çok belli olan kaba saba bir matador hayvana peş peşe son merhamet darbesini indirdi, öyle ki her iki kılıcı da kabzalarına kadar hayvana saplamıştı. Biz arenadan ayrıldık. Arabada Maria Pia'nın eşi bana, arenada ilk defa gördüğüm bütün bu şeyler hakkında aydınlatıcı bilgiler vermeye başladı. Eski Romalılara ait kutsal bir tapınaktan ve bu tapındaki en yüksek Hıristiyanlık kültüründen çok gerilere dayanan bir kültürden, kan akıtmaya meraklı bir tanrısallık kültürünün varlığından söz etti ve bu kültürün, ayinleri çok popüler olduğu için, İsa'nın yaydığı dünya dininden daha

iyi kulluk hizmeti verdiğini anlattı bana. Bu inanca yeni katılanlar suyla değil de, boğa kanıyla vaftiz ediliyorlarmış, belki de boğa tanrının kendisiymiş, belki de tanrı, kanı akan boğanın içinde yaşıyormuş. Çünkü bu inancın temelinde, inananları ölümden ve yaşamda ayrılmayacak şekilde birbirlerine bağlayıp kaynaştırma isteği varmış, bu dinin sırrı, öldürenin ve öldürülenin, balta ve kurbanın, mızrak ve hedefin bütünlüğünde saklıymış... Bütün bu anlatılanları, görüntüsünün ve kişiliğinin bu halk şenliğiyle daha da yükseldiğini ve kendi öz kişiliğini bularak seyredilecek bir duruma geldiğini düşündüğüm bu kadına bakmaktan fırsat buldukça ve sadece yarım kulakla dinlemiştim. Göğüsleri artık sakinleşmişlerdi. Ama ben yine o göğüslerin inip kalkmasını seyretmek istiyordum.

İtiraf edeyim ki, bu kan oyununda Zouzou tamamen aklımdan çıkmıştı. Ama onun sürekli tekrarladığı talebini artık yerine getirmeye, kendisine ait olduğunu iddia ettiği o resimleri, yani Zaza'nın çıplak resimlerinin Zouzou'nun şakaklarındaki bukleli haliyle ona vermeye karar verdim. Ertesi gün için yeniden Kuckuck'lara öğle yemeğine davet edildim. Gece yağın yağmurun arkasından havanın soğuması bir pardösü giymemi gerekli kıldı. Resimleri pardösünün iç cebine yerleştirdim. Hurtado da yemekteydi. Yemek sırasında konuşma hâlâ dünkü gördüklerimizle ilgiliydi, kendimi profesöre beğendirmek için Hıristiyanlığın çok alt basamaklarındaki o dinin ortadan kalkmasıyla ilgili sorular sordum. Anlattıklarına ekleyecek pek bir şey bulamadı ancak o zamanki dinsel geleneklerin bütünüyle yok olmadığını söyledi, örneğin insanlığın dinsel mekanizmaları, kurban kanınının, Tanrı kanınının buharını içine çekmenin bu tür halk şenliklerinin vazgeçilmez bir unsuru olduğunu gösteriyor, tıpkı dünkü festivalde sergilenen kanlı oyunla Komünyon Ayini yemeği arasında olduğu gibi. Ben hâlâ inip kalkıyor mu diye evin hanımının göğüslerine bakıyordum.

Kahveden sonra evin hanımlarına, Lizbon'dan ayrılmadan önce son bir kere daha ziyaretlerine geleceğimi söyleyerek veda ettim. Müzeye geri dönecek olan beylerle birlikte teleferikle aşağıya indim ve ileride tekrar görüşmeyi ne kadar arzu ettiğimi söyledikten sonra, binlerce teşekkür ederek onlarla da vedalaştım. Adımlarımı Savoy Palace Oteli'ne yöneltmiş gibi yaptım, daha sonra etrafıma bakıp yönümü değiştirerek teleferikle tekrar yukarıya çıktım.

Evin önündeki bahçe kapısının açık olduğunu biliyordum. Hava sabahın erken saatlerinden itibaren yumuşaktı ve sonbaharın güneşli günleri geri gelmişti. Dona Maria Pia siesta saatindeydi. Yan taraftaki çakıllı yoldan geçip, Zouzou'yu evin arkasındaki bahçede bulacağımdan emindim. Sessiz ve hızlı adımlarla bu yoldan geçerek arka bahçeye gittim. Küçük bir çim alanının tam ortasında dalya çiçekleri ve yıldız çiçekleri açmıştı. Sağda, arka taraftaki zakkum çalılıkları koruyucu bir yarımay şeklinde sözü edilen bankı çevreliyordu. Üstüne biraz gölge düşen aşkım işte oradaydı, üstünde ilk gün giydiği elbiseye çok benzeyen, kendisinin çok sevdiği türden mavi çizgili bol bir elbise vardı, bunun üzerine de aynı kumaştan bir korse kemer takmıştı, truvakar kollarının uçları dantel işlemeliydi. Bir kitap okuyordu, benim sessizce gelişimden kesinlikle haberi olduğu halde, ben gelip önünde dikilinceye kadar başını kitaptan kaldırmadı. Kalbim küt küt atıyordu.

Beni karşısında görünce, açık dudaklarıyla, "Ah?" dedi, dudakları ve yüzünün o güzel fildişi beyazı teni bana bugün her zamankinden biraz daha solgun göründü. "Hâlâ burada mısınız?"

“Tekrar buradayım, Zouzou. Aşağıya inmiştim, sana verdiğim sözü yerine getirmek için gizlice geri döndüm.”

“Ah, ne kadar da övgüye değer!” dedi Zouzou. “Demek mösyö marki bana borçlu olduğu görevini hatırladı, hem de pek aceleye getirmeden. Buradaki bank artık bir tür bekleme bankı oldu...” Zouzou istediğinden fazla bile konuşmuştu ve daha fazla konuşmamak için dudaklarını birbirine bastırdı.

Ben de hemen, “Manastırdaki o iç avluda size verdiğim sözü tutmayacağımı nasıl aklınıza getirebildiniz!” dedim. “Yanınıza oturabilir miyim? Zakkumların arasındaki bank tenis kortlarının yanındaki banklardan kesinlikle daha güven vericidir. Korkarım tenis oyununu yine ihmal edeceğim ve unutacağım...”

“Herhalde okyanus ötesindeki Meyer-Novaro ailesinin bir tenis kortu vardır.”

“Olabilir. Ama bu aynı şey demek değil. Lizbon’ dan ayrılmak bana çok zor gelecek, Zouzou. Aşağıda saygıdeğer babanıza, *adieu*, dedim. Biraz önce insanlığın dinsel mekanizmalarından ne kadar da düşündürücü konuşmuştu! Dünkü *corrida*, en azından şu kadarını söylemek istiyorum, edindiğim müthiş bir izlenimdi doğrusu.”

“Ben aşağıya çok fazla bakmadım. Ama gördüğüm kadarıyla sizin dikkatiniz biraz bölünmüş gibiydi. Ama şimdi konumuza dönelim, marki! Benim resimlerim nerede?”

“İşte, burada,” dedim. “Bu sizin isteğinizdi... Anlıyorsunuz, değil mi, bunlar öylesine oluşan düşsel ürünler...”

Zouzou az sayıdaki eskizleri şöyle bir önüne tuttu, en üsttekine yakından ve ilgiyle baktı. Bu resimde Zaza’nın bedeni şu ya da bu pozda büyük bir aşk tutkusuyula çizilmişti. Kulaklarındaki düğme küpeler aslına uygundu. Ama ona daha çok benzeyen yanaklarına dökülen bukleleriydi. Yüz hatları çok az benzerlik gösteriyordu, zaten burada yüzün ne önemi vardı ki!

Ben de tıpkı Dona Maria Pia gibi olacak her şeye hazırlıklı, her şeyi onaylayıcı ve ne olursa olsun, her şeyden önceden etkilenmiş gibi dimdik oturuyordum. Zouzou’nun yüzü, bedeninin tatlı çıplaklığını görünce kıpkırmızı oldu. Ayağa fırladı ve bu sanat eserlerini cart cırt yırtarak kırk parçaya böldü ve havaya fırlattı. Kuşkusuz bu böyle olacaktı. Ama olmaması gerekip de yine de olan şey şuydu: Perişan bir yüz ifadesiyle bir an yere saçılmış parçalara baktı ve daha sonra gözleri bana kaydı, bankın üzerine çöktü ve kollarını benim boynuma dolayarak ateş gibi yanan yüzünü göğsüme yasladı. Kısa kısa ve sessizce soluyordu; ama onun bu sessizce soluması akla gelen her şeyi dile getiriyordu, bu onun insanı en çok etkileyen haliydi, aynı zamanda da küçük yumruğuyla, özellikle de sol yumruğuyla tempolu bir şekilde omuzlarımı yumrukluyordu. Boynuma doladığı çıplak kolunu öptüm, tatlı Zaza’mı ilk kez Rocio Meydanı’nda gördüğümde düşlediğim ve arzuladığım gibi, dudaklarını kaldırıp kendime doğru çekerek karşılık veren dudaklarını öptüm. Kim bu satırları okur da benim bu tatlı anlarımı kıskanmaz ki? Ve benim omuzlarımı yumruklayıp trampet çalarak aşkını itiraf eden bu kızı da kim kıskanmaz ki? Ama gel gör ki, yazgım birden nasıl da değişti! Mutluluğum nasıl bir değişikliğe uğradı böyle!

Birbirimizle sarmaş dolaş olmuşken, Zouzou aniden sıyrılarak başını yana çevirdi. Zakkumların ve bankın önünde –ikimizin önünde– annesi duruyordu.

Biraz önce tatlı tatlı birleşen dudaklarımızın çarpılması gibi, biz de çarpılmış gibi hiçbir şey söyleyemeden, büyük ve Güney’e özgü solgun yüzüyle, sert ifadeli ağzıyla, gergin

burun delikleri, koyulaştırılmış kaşları ve kulaklarında sallanan karakehribar küpeleriyle karşımızda dikilen güzellik ilahesine bakıyorduk. Daha doğrusu ben bakıyordum. Zouzou çenesini göğsüne bastırılmış, küçük yumruğuyla üstünde oturduğumuz bankı yumruklamaya başlamıştı. Ama bana inanılması gerekir ki, annenin karşımıza dikilmesine sanıldığından daha az canım sıkılmıştı. Her ne kadar böyle pat diye gelip karşımıza dikilmiş olsa da, sanki çağırılmışım gibi benim için çok gerekli olduğu bir anda karşımızda bitiverdi. Şaşkınlığıma onun gelmesinden duyduğum sevinç karışmıştı.

Ayağa kalkarak resmî bir şekilde, “Madam,” dedim. “Öğleden sonra, istirahat saatinizde sizi rahatsız ettiğim için çok üzgünüm. Burada gördüğünüz şey, rastlantı sonucu oluşan bir durum ve tamamen ahlak kuralları çerçevesinde...”

“Olağanüstü güzellikteki Güney’e özgü boğuk sesiyle, “Susunuz!” diye emretti güzel hanımefendi. Ve Zouzou’ya dönerek:

“Suzanne, odana git ve çağrılıncaya kadar da çıkma.” – Daha sonra bana dönerek: “Marki, sizinle konuşmam lazım. Beni izleyin!”

Zouzou, senyoranın ayak seslerinin duyulmasını engelleyen çim alanının üzerinden koşarak uzaklaştı. Senyora ise çakıllı yolu kullandı ve ben de, verdiği emre kelimesi kelimesine uyararak onu “izledim”; bu, şu anlama geliyor: Onun yanında değil de, çaprazlama olarak biraz gerisinden izliyordum onu. Böylece eve girip, kapısı yemek odasına açılan salona geçtik. Yemek odasına açılan bu kapının tam karşısında, kapısı yarı açık özel bir oda vardı. Sert bakışlı hanımın eli kapıyı çekti.

Kendisiyle göz göze geldim. Pek sevimli sayılmazdı ama çok güzeldi.

“Luiz,” dedi, “size ilk soracağım şey, Portekiz konukseverliğine teşekkür etme biçiminiz böyle mi olacaktı? Ama bir şey söylemeyiniz! Ben bu soruyu sormamış olayım ve sizden de yanıt almamış olayım. Sizin aptalca özrünüzü duymak için buraya gelmenizi emretmedim. Özür dileyerek aptalca davranışlarınızın üstünü örtemezsiniz. Ama düzeltilmesi imkânsız bir durum da değil; yapmanız gereken tek şey, susmanız ve yapmak istediğiniz şeyi daha olgun biriyle yapmanızdır, örneğin genç bir delikanlı olarak sorumsuzca yürümeye çalıştığınız bu yoldan sizi uzaklaştırıp doğru yola girmenizi sağlayacak olgun biriyle. Gençliğin gençlikle bir araya gelmesiyle ortaya çıkan böylesi çocukça davranışlardan ve saçmalıklardan daha az vukuatla kurtulmak nadiren mümkün olur. Bunu yaparken ne düşündünüz? Bu çocukla ne yapmak istiyorsunuz? Asaletiniz ve kabul edilebilir başka özellikleriniz adına size kapılarını açarak konukseverlik gösterilen, akliselimin ve düzenin hâkim olduğu bu eve, nankörlük edip saçmalık ve huzursuzluk getirdiniz. Suzanne öyle ya da böyle bir süre sonra kocam Don Antonio Josés’in asistanı olan Don Miguel’in eşi olacak, bunu Don Antonio Josés de çok istiyor. Aşk ihtiyacınızı karşılamak için çocukça bir yol izleyip sorumsuzluk yaparak bir çocuğun kafasını nasıl karıştırdığınızı bir düşünün. Sizin bu yaptığınız şey, bir seçim ya da erkekçe bir davranış değil, çocukça bir davranıştı. Geç kalmadan olgun birinin aklının araya girmesi gerekiyordu. Siz bana bir keresinde, bir konuşma sırasında, olgunluğun güzelliğinden söz etmiştiniz, yani gençliğin adını güzellik diye adlandıran olgunluktan söz etmiştiniz. Onu elde etme şansını yakalamak için tabii ki erkek cesareti gerekir. Eğer bu tatlı gençlik, mutluluğu çocuksu şeylerde aramak yerine, erkek cesareti gösterebilirse, o zaman ıslatılmış kaniş köpeği gibi ortadan kaybolmasına ve teselliye uzaklarda aramasına gerek yok...”

“Maria!” diye haykırdım.

Ve Maria, “*Holé! Heho! Ahé!*” diyerek güçlü bir sevinç çığlığı attı. İlkel güçler kasırgası beni zevkler âlemine taşıdı. Ve şimdi o göğüslerin benim ateşli kollarımın arasında İberlerin kanlı oyunundakinden daha büyük bir coşkuyla inip kalktığını görüyordum.